ՇԱԲԱԹ
1
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
SAMEDI
1er JANVIER
1972

LE NUMÉRO 0,50 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար· 125 ֆր·	Հատը	0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12305

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.305

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐԻ ՄԸ ԵԻՍ...

—o—

Տարի մը եւս թաւալեցաւ անջրպետի անհունութեան մէջ։

Օրացոյցը կ'ըսէ թէ այսօր կը թեւակոխենք Փրկչի Ծննդեան 1972 տարին, ըստ Նոր Տոմարի։

Հայկական Օրացոյցը կ'աւելցնէ՝ եւ Բուն թուական Հայոց 4464–4465 եւ Տումարական թուական Հայոց ՌՆԻԱ–ՌՆԻԲ = 1421–1422։

Ո՞վ կրցած է չափել ժամանակը, որ անսկիզբ է ու անվախճան։

Քանի՛ քանի՛ տարիներ թաւալած են անհունին մէջ աշխարհի ստեղծագործութենէն ի վեր։

Հին Կտակարանը, որ մաս կը կազմէ քրիստոնէական Սուրբ Գրքին, «Ծննդոց» գլուխն մէջ կը հաւատայ թէ Աստուած վեց օրէն ստեղծեց աշխարհը ամէն ինչով եւ եօթներորդ օրը հանգչեցաւ։

Մարդիկ դարերով ապրեցան այդ հաւատքով։ Գիտութիւնն իր նուաճումներով օրէ օր լուսաբանեց բազմաթիւ մութ կէտեր։ Սակայն չկրցաւ լուծել յաւիտենին պաղտնիքը։ Չկրցաւ ճշդել տիեզերքի ստեղծագործութեան թուականը։

Դէպի լուսին կատարուած ճամբորդութիւնները վերջին տարիներուն եկան հաստատելու թէ հազարաւոր տարիներ չէ, միլիոնաւոր, թերեւս միլիառաւոր տարիներ պէտք է եւ երթալ՝ գտնելու համար ստեղծագործութեան իսկական թուականը։

Ու տակաւին թերեւս դարերու աշխատանք պէտք է կատարել՝ կարենալ լուծելու համար կենդանական ու բուսական աշխարհի անթիւ, անհամար տեսակներու ծննդեան եւ յաւերժացման պաղտնիքները։

×

Անդրադառնալով Նոր Տարիին, զոր կ'ողջունենք այսօր, ի խորոց սրտի մէկ մաղթանք ունինք, թո՛ղ 1972ը գտնայ խաղաղութեան տարի։

Տառապակոծ մարդկութիւնը, — մանաւանդ բազմաչարչար հայ ազգը — խաղաղութեան կը կարօտին ազատ չնչելու համար։

Վերջացող տարուան ընթացքին դիւանագիտութիւնը նոր յառաջդիմութիւններ արձանագրեց, սակայն չկրցաւ ապահովել աշխարհի խաղաղութիւնը։

Վիէթնամ ու Մերձաւոր Արեւելք տարիներէ ի վեր ի զուր կը սպասեն խաղաղութեան, որ կ'ուշանայ։ Հնդկաստան ու Փաքիստան թաւալ գլորման մի լիոնաւոր դժբախտներու բռնադատին ու տառապանքին։ Մաղթե՛նք որ Նոր Տարին բերէ աստիճանական ըլլայ տառապող մարդկութեան համար։

1971ի ընթացքին լուրջ քայլեր առնուեցան արեւելք – արեւմուտք հակամարտութիւնը մեղմացնելու եւ հակընդդէմ վարչաձեւերով կառավարուող երկիրներ – ու միջեւ մերձեցում առաջ բերելու ուղղութեամբ։

Բարենշան երեւոյթ։

Նոր պատերազմի մը մղձաւանջը փարատած է ժամանակի մը համար։

Համեմատաբար խաղաղ չրջան մը բոլորեց մեր «փոքր ածուն» հայրենիքի եւ սիփիւռքի մէջ։

Նոր Տարին նոր պարտականութիւններ կը պարտադրէ բոլորիս։

Հաւաքական ճիդ՝ ներքին եւ արտաքին կրկնակ ճակատներուն վրայ։ Ազգապահպանում։ Ու Հայ Դատի պաշտպանութիւն։

Անվհատ ու անընդհատ։

Շնորհաւո՛ր Նոր Տարի։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

1972 ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ 1972

Ա Մ Ա Ն Օ Ր Ի Ա Ռ Թ Ի Ւ

«ՅԱՌԱՋ»

— ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՕՐԵՐ ԿԸ ՄԱՂԹԷ ԻՐ ԲՈԼՈՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ —

ԿԱՂԱՆԴԸ
ՀԱՅ ՏՈՒՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

—o—

... Սիմիթճիներուն բացատրութեան «Գուշլար, գումրուլար, էէնի պուղտայ էէպապը»ի առաջին մասը ներքոյն է կաղանդի մեր աւանդական չուչմայոտ բոկեղներուն (սուսամլը սիմիթ), զոր Պոլսոյ փուռերը անվերջ կը պատրաստեն նախօրօք։ Իսկ երկրորդ մասը փառաբանութիւնն է երկրպագելի Ցորեանին, տարեւոյն նոր հունձքին։ Ու բոկեղներուն թռչնաձեւութիւնը թերեւս կը յիշեցնէ արեւելեան քրիստոնէից հնամենի մէկ դոհագործական պաշտամունքը։ Հայկական բոկեղը կը կոչուի կաքայ՝ պատառներուն մէջ։ Սկաւառակաձեւ բոկեղները կը բաշխուէին տուները Պոլսոյ մէջ՝ հայ ջրհանկիրներու կողմէ, որոնք ապա կը սկսէին ձեռաձիր հաւաքել նոյն տունէ – րէն։ Շատ տուներու մէջ սովորութիւն է բոկեղը սենեակի մը պատէն կախուած պահել մինչեւ Տեառնընդառաջ, երբ կը կարեն զայն եւ կ'ուտեն... ակռայի ցաւէ զերծ մնալու յոյսով։ Տեղ տեղ բոկեղին խմորին մէջ դրամ կը դնեն եւ երբ բոկեղը կտորներու վերածեն, որուն կտորին մէջէն, որ դրամ ելլէ՝ ան բախտաւոր կը համարուի։ Նոյն սովորութիւնը ունին Ցոյները։

Դեկտեմբեր 30ը կը կոչուի «Աման լուայ»։ Այդ օրը սահմանուած է լուանալու խոհանոցին բոլոր պղտոտ սպասները՝ յաջորդ օրը գանոնք զործածելու համար։ Դեկտեմբեր 31ը «Եփունիւ» կամ «Եփոց» կը կոչուի։ Այդ օրն ալ Կաղանդի յատուկ անուշեղէններ կը պատրաստուին։ Առանց մէջէն յիշատակութեան արժանի են հետեւեալները.—

1.— Փելթէն, որուն հայերէնն է պատուհակ, պարսկերէնը՝ փալուտէ, տեսակ մը մածղին, մահալլէպի։ Պաղուտակը նորաբանութիւնով կրնայ կոչուիլ նաեւ՝ դոնդողանուշ կամ ֆաղցրախիւս, որուն մակերեսը կը զարդարեն «Շնորհաւոր Նոր Տարի եւ Բարի Կաղանդ» մակագրութեամբ, կինամոնի փոշիով զբաղուած։

2.— Ջէրտէ՝ որուն պարսկերէնն է Զէրտ, որ կը նշանակէ դեղին։ Ասոր հայերէնը կրնայ ըլլալ, ուրեմն շիրա կաթան կամ դեղնապուր։

3.— Անուշապուր, որ տեսակ մը քաղցրաթթան է (աշուրէ) եւ կը պատրաստուի ածեղուն ցորենով, չաքարով, խառնուած սեւ եւ կարմիր չամիչով եւ ճեղքուկով։ Եփուելէն ետք մակերեսին վրայ կը շաբեն խորոված կաղին, նուշ, եւ նման տիկները։

4.— Ոսպնաբաղ, անապակ, առանց ջուրի։

5.— Շիրկաթաղ, թահին ապուր։

6.— Թօփիկ՝ որուն գաւառական ա – նունն է «կոկոլա», որ կը պատրաստուի ճղմուած սիսեռով, չիրիկով (թահին), սոխով եւ կ'ուտեն Մեծ Պահոց օրերուն։

7.— Պրասի փաթուքիկ՝ տոլմա, զարձեալ չիրիկով պատրաստուած։

8.— Կաղամբի քուչիկ ձիթապտուղ են։

Կաղանդի սեղանին վրայ կը դնեն պնակներու մէջ լեցուած զանազան մրգեր, նաեւ պտուղներ իրենց տեսակներով։ Ցորեան պտուղներու կարգին յիշատակելի են Ամասիոյ սալորը, ծիրանը, մեղրապորտ չամիչներ, չարոյքը, թուղը, չոր թութը, կաղին, ընկոյզ, չաղանակ, պատռուած նուռերը, պխտակը, նուշը, հնդկընկոյզը, մեղրափայտը (եղջիւր), փչաստը քաղցրալիւր (իյտէ), խորոխա – համ արօսին (ապտիլլէգիզ), յոյսպա – տիւ նարինջը, անուշ լեմոնը եւայլն։ Սեղանին վրայ կը տեսնուին նաեւ խաղողի եւ սալորի հիւթերէն պատրաստուած թթուանուշ պաստեղները, որոնք դեղնա – չորթ կտաւներու պէս ծալածոյ, կը սպասեն սեղանին մէկ ծայրը։

Կաղանդի սեղանը կը լուսաւորուի զոյնզոյն մոմերով։ Գաւառներու մէջ եկեղեցիէն կը գնեն մոմերը ընտանիքի անդամներուն թիւովը։

Եւրոպացիներէն օրինակելով՝ Պոլսոյ մէջ՝ ծառեր ալ կը յարդարեն վերջին ժամանակներս, Հայեր, սակայն, ի վաղուց անտի սովոր էին ամանորի ձիթենիի ճիւղերով զարդարել իրենց սեղանները։

Կաղանդին (կամ Ծնունդին՝ Եւրոպա – ցիներու համար) Ֆրանսացին մուճակ կը կախէ, Ամերիկացին դուլպայ՝ իր բու – խերիկէն։ Ուակի՞ց ուր Երդնկայի Հայն ալ տոպրակ կը կախէ տանիքէն։

Պատուական նախապաշարմունքներ ալ դուղորդուած են կաղանդի օրուան։ Օրինակներ — Կաղանդի օր աւելտուքը պէտք է ընել դռնէն դէպի ներս, որպէսզի տան պէրէքէթը չփախչի։ Սովորութիւն էր տեղ–տեղ եկեղեցիին դուռը չբացուած, Կաղանդի առաւօտ համախմբուիլ դրան առակ։ Ով որ առաջին անգամ ներս մտնէր՝ երբ դուռը բացուէր, անոր համար տարի մը բախտը բաց կը մնար։ Կաղանդի օրը ինչ որ ընէր մէկը՝ ամբողջ տարին նոյնը ընելու կը դատապարտէր իր անձը։ Օրինակ, եթէ բան մը կոտրէր, կամ տիրէր, կամ կռուէր, եւայլն, ամբողջ տարին ալ նոյնը պիտի կրկնուէր կը հաւատային։ Կաղանդի օրը ով որ փռնգտար, տարին ապահով հանած կը համարուէր։ այս – ինքն, տարի մը ողջ մնալու ապահովութիւնը կ'ունենար։

Հին օրերուն, նոյնիսկ հակառակ թրքական արգելքներու եւ կաշկանդումներու ազգային ղպացմանց արտայայտութեան, Կաղանդի օրը Պոլսոյ փողոցներուն մէջ ձայներնին վերցուցած կ'երգէին տղաք եւ երիտասարդներ.—

Հայոց աշխարհին դռնակ բացուեցաւ,
Մուրճ ի բաց գնաց, արեւ ծագեցաւ։
Ահա առաւօտ բացուած կը տեսնենք,
Հետ հայ մուսային սիրածայն երգենք,
Թէ Աստուած գթաց Հայոց Աշխարհին,
Լոյս տուաւ Մասսին, լոյս տուաւ
Մասսին։

Պոլիս, 1922 ԹԼՈՂԻԿ

ԿԱՂԱՆԴԻ առթիւ «Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ (կիրակիի թիւը) մեր յաջորդ թիւը՝ երեքշաբթի Յունուար 4։

ԱՐՏԱՒԱԶԴ

—o—

Աննե՛ղ կարծրութիւն ժարերի,
Ուր անդարձ ֆանդակուող ես արձան՝
Վերջնական դէմքըն իմ դարերի· —
Ապառա՛ժ՝ որ յոյսերն իմ դարձան։
Արտաւա՛զդ, — ո՞վ եմ ես· ո՞վ ես դու,
Արտաւա՛զդ — մենութիւն ահարկու,
Եւ անդոյս անձկութիւն յորդառատ։
— Երկրասոյզ, եւ սակայն երկնամե՛րձ
Ջօրութիւն՝ էգգանից ես անէ՛ծ
Եմ կերտում, եւ զայրոյթ անարատ

Արքա՛յ հզօր, դու հայր իմ անազդ
Որ էիր արեգակ եւ հանգած
Ես յաւէտ· աւա՛զդ, ես՝ Արտաւազդ,
Տակաւին եմ արթո՛ւն դեռ առկայծ
Խղճի խայթ ու կասկած բեղուսուր։
Ստորերկրեայ այս հանէի, անսովոր
Գանձերն եմ հիմա հո՛ւր կուտակուած...
Երբ կեանքը դաւաճան եղաւ ինձ,
Եւ ոսկին իմ վատնեց գերդ պղինձ՝
Շողթայեց որպէս շո՛ւն ինձ աստուած։

Արդ, դու ես պարփակում, մութ անձա՛ւ՝
Վիժաձիքը մարդկային արգանդի·
Մինչեւ նոր երկունքի խոր մի ցաւ,
Բռնակալ կուտակումն այս ֆանդի։
Եւ ընդոստ մերկացող որպէս սուր՝
Պատեանից ես ժայթքեմ սայրասո՛ւր
Փան շեղբը շանթերի ատրաշէկ...
Համբերէ՛, օ ցասում իմ անանց,
Որպէս հոծ լեռների ծովն անսանձ
Ալեկոծ՝ ֆարացած ահաբեկ։

Յոյլ շղթա՛յ, որպէս օձը դաժան,
Նախնական խայթուումը թունաւոր՝
Որ դատեց ինձ մահին անարժան...
Եւ կեանքի մէջ լքեց վիրաւոր։
Այլ սակայն ժանիքներն են անզօր՝
Չի արիւնըս ժանտ թո՛յն է այսօր,
Եւ հոգիս տանջանքին անզգայ։
— Կատաղի ես խայթո՛ւմ — կարծր օձ,
Ընդունայն ամրանում ես շղթա՛յ՝
Զրդեղուած այս արեամբ ոսկեզօծ։

Ժողովո՛ւրդ՝ կորուսեալ բանալին
Ես բախտիս... և բազուկդ բիրտ ու բուռն
Բախում է կրոանը դեռ սալին,
Եւ դարբնում շղթաներ ամրակուռ։
Օ՛ յոռի՛ Աստուծոյ դու նախանձ,
Կոյր զարկով փշրո՛ւմ ես ամէն գանձ՝
Բայց կարծր է ադամանդը կամքիս·
Թէպէտ ե՛մ շղթայուած, — այլ ազա՛տ
Նզովեալ հոգին իմ հարազատ՝
Յորդում է երազները կեանքիդ։

Աստուածներ ու մարդիկ անիշո՛յլ՝
Բռնակալ զատգամով շղթայող
Շղթաներ — շղթայուած միաձոյլ։
Լոկ շղթա՛յ՝ որ անյագ օղէ–օղ
Կրծում են շունե՛րըս անօթի,
Անսնունդ ոսկորն այդ սնոտի
Կրծում են — եւ ոռնում սովամահ...
Աստուածնե՛ր ախորժակն այս սաստիկ,
Նախընտրում է գառան խորոտիկ՝
Քան անմարս պատգամներն որ ահա՛

Յ· ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆ

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ուրբաթ առաւօտ, տողաշար մեքենայի ծանր արկածի մը հետեւանքով կարելի չեղաւ լուրերը չարել։ Այդ պատճառով «Յառաջ»ի այս թիւը անսովոր երեւոյթ մը ունի, որու համար կը խնդրենք որ մեր ընթերցողները ներողամիտ ըլլան։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԿԱՂԱՆԴԸ

—o—

Նոր տարի… Կաղանդ։

Ինչ չէնշող, ինչ զուարթ բան մը կայ այս բառերուն մէջ՝ որ մարդս կ՚ուրախացնէն։

Պատուհաններով լեցուն սեզան մը, վառած մոմեր, անուշապուր եւ ղերակ փիլաւ… ո՞ր հոգի չի խայտար, ո՞ր սիրտ չի ցնծար այս տեսարանին առջեւ։

Ու յետոյ՝ ամէն մարդ ուրախ է, պէտք է որ ուրախ ըլլայ, պարտաւոր է ուրախ ըլլալ, մեզայ, Նոր Տարի է այսօր։ Հոգ, մոմտուք, մտաղբաղութիւն, ամէնքն ալ թաղուած են հին տարիին հետ, այդ պառաւ, ջառուկ հին տարիին հետ, դուր ամէնքս ալ կ՚ատենք հիմա։ առանց յիշելու որ տարի մը առաջ ցնծութեամբ ողջունեցինք զինքը։ Ու անիկա կը հեռանայ, զժգոհ ու զառամած իր չոր մառնեղովը ապառնալով մեզի… բայց ինչ փոյթ, ո՞վ կը նայի երեսը, ո՞վ ուշադրութիւն կ՚ընէ այդ անառանելի ծերուկին։

Նոր Տարին ունինք հիմա մեր քովը, նոր-նոր տարին, ճերմակ, լուսափայլ, չաշխոյան…

— Շնորհաւոր Նոր Տարի, շնորհաւոր Նոր Տարի…

Մանուկները կը ցատկռտեն, մեծերը կը համբուրուին, ծերերը կ՚օրհնեն… այս ինչ զուարթութիւն, այս ինչ երջանկութիւն…։

Կաղանդ… Նոր Տարի։

Ու փողոցներուն մէջ կը լսուին նուագարանի ձայներ, թմբուկներ, դունատոր լապտերներ, մանկական երգեր… ինչ բազմութիւն, ինչ իրարանցում։ Ագլխիկները կը խնդան, դիրքար կը բարեւեն ժըպտելով, ծիծաղելով։

— Շնորհաւոր Նոր Տարի…

— Շատ տարիներու…

Այս ինչ հրաշալի մոզական օր, որ յանկարծ մոռցուց օր ըստ օրէական տաժանքը, կեանքի զառնութիւնները, երէկի մամուռքները։

Հապա նուէրները, դուս կ՚ընդունինք, նուէրները դուս կուտանք։ յամառ նիւթական անձկութիւններու մառնուելով … բայց ո՞վ կը նայի բարակը… ասանկ ուրախութեան օր մը, ասանկ երջանկութեան օր մը միթէ կարելի՞ է ճղճիմ հաշիւներու առջեւ կանգ առնել…

Ահ, երանելի, երկար երանելի Նոր Տարի։

Հեռեւեալ օրը սակայն մառծեցի, ուղեցի վերլուծել Նոր Տարիի ուրախութիւնը, դանել անոր պատճառը, մեկնել հրաշքը…

Քառասուներորդ Նոր Տարին էր որ կը կատարէի, փորձառութիւն ունէի բաւական, հիւրը անծանօթ մը չէր այլեւս, շատ անգամներ տեսած, շատ անգամներ ողջունած էի դինքը։

Այս, ուզեցի քննել թէ այդ Նոր Տարին ամէն անգամ ինչ նորութիւն կը բերէր մեզի որ այնքան կ՚ուրախացնէր ու կը ցնծացնէր ամէնքս։ Բայց, ի զուր, չկրցայ թափանցել իր համայնքներուն դաղտնիքը։

Այն առեն ուղղակի դիմեցի իրեն եւ ըսի.

— Նոր Տարի, սիրուն պարիկ, ինչ նորութիւն, ինչ փոփոխութիւն կը բերես հետդ ամէն անգամ որ այսքան կ՚ուրախացնես մեզի։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՄԱՆՈՐԸ

—o—

1.— ՏԱՐԻ

Նաւասարդ, Ամանոր, Նոր Տարի, Տարեմուտ, Տարեգլուխ, Կաղանդ — ասոնք բոլորն ալ հայերէնի մէջ նոյն իմաստն ունին եւ կը նշանակեն նոր տարի։

Նաւասարդ զեղեցիկն բառ է՝ նաւ–նոր եւ սարէ–դա–տարի արմատներէ եւ կը նշանակէ նոր տարի։ Ամանորը հայոց նաւասարդն է։ Ամ բառացի կը նշանակէ տարի, Ամանոր՝ նոր տարի։ Արդի հայերէնի մէջ ամ արմատը պահպանուած է ամառ, ամեայ (հնամեայ, քառամեայ, հազարամեայ եւայլն), ամեակ (հնգամեակ, տասնամեակ, յիսնամեակ եւայլն) եւ ուրիշ բառերու մէջ։

Նոր Տարի։ Տարի կը նշանակէ տասնիւ, բան մը, որ կը տանի, ընդհանրապէս ամէն ինչ՝ օրերը, ամիսները, չորս եղանակները։

Կաղանդ·— լատիներէն կալենդաա բառն է, որ կը նշանակէ ամիսներուն առաջին օրերը, ամսամուտը։ Կաղանդ կը նշանակէ նաեւ կանչել, գոչել, ինչպէս մուեզինները կը գոչեն։

2.— ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՄԱՆՈՐԻՆ ՏԱՐԻՔԸ

Աչխարհի բոլոր հին ժողովուրդներուն նման Հայերն ալ ունեցած են իրենց տարեգլուխը, իրենց տոմարը։ Մեր ամէնէն հին տոմարը, որ պատմութեան մէջ Հայկայ թուական կամ Հայկայ շրջան կը կոչուի, աւանդական ծագում ունի։ Վանայ լիճին հարաւ – արեւելեան ափին կը գտնուի Հոլդմայ հովիտը, որ հայ ժողովուրդին առաջին սրբավայրն է։ Ըստ աւանդութեան, Հայկն եւ Բէլն կռիւ տեղի ունեցած է մեզմէ 4463 տարի առաջ (Ք. Ա. 2492ին, որով՝ 2492 + 1971 = 4463)։ Հոս՝ այս հովիտին մէջ Հայկ նահապետ յաղթեց Բէլի եւ յետնորդներուն ազատ ու անկախ ապրելու իրաւունք շնորհեց։ Կռիւէն ետք հովիտը կոչուեցաւ Հայոց ձոր։ Ներկայիս Մոչալ (բառացի՝ քաղցր ջուր) կը կոչուի այս հովիտը։

Հայկ Նահապետի յաղթութեան տարին կը համարուի Հայոց տոմարին սկիզբը։ Հայկ Նահապետի յաղթանակի օրը նկատուած է Հայոց Նաւասարդի, Ամանորի, նոր տարուան առաջին օրը։

Յետագային ստեղծուած է Հայոց մեծ

Գեղեցիկ տգան, սիրուն պարիկը, Նոր Տարին, «նոր» չըրաւ եւ պատասխանեց·

— Իմ բերած փոփոխութիւններս, իմ բերած նորութիւններս սեւ սա մոլորակն հայելիին մէջ։

Ու նայեցայ·

— Աստուած, իրաւ· ինչ փոփոխութիւն, ինչ նորութիւն անցած տարուընէ ի վեր… մաղերուս եւ մօրուքիս մէջ որչափ աւելցած էին ճերմակ թելերը… իսկ բերնիս մէջ ահա երկու ակռայ եւս պակսած էին… ու ձախ սրունքս աւելի ծանր կրնայի չարժել քան նախորդ Նոր Տարին… ինչ նորութիւն, ինչ փոփոխութիւն։

— Շնորհաւոր Նոր Տարի եւ բարի կացանդ… Ով մարդկային յիմարութիւն…

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՌՈՒԲԷՆ

—o—

Թշնամուց մաքրուեց նաեւ Սեւանայ լճի արեւելեան եզերքը, մաքրուեց Ղարաքաղայենի ձորը։

Այդ մաքրագործումների հետեւանքով, «Հայաստանի Հանրապետութեան սահմանները 1920 թուի ամառը տարածուում էին Ղարաքաղից մինչեւ Օլթիի ածխահանքերը»։

Յետագայ քաղաքական դէպքերը ոչ միայն դաղարեցրին Ռուբէնի սկսած գործը, այլ եւ դամռկեցան սուրի պէս կախուեցին Հանրապետութեան դլխին՝ սպառնալով նրա գոյութեան։ Թուրքն ու Ռուսը միացած, մէկը հարաւից միւսը հիւսիսից, իւրաքանչիւրն իր նախասիրած ձեւով, ոտքի տակ առան փոքրիկ Հայաստանը, որն անկարող լինելով դիմադրել սեւ եւ կարմիր բռբենիներին, հարկադրաբար, երկիրը «կամովին» յանձնեց կարմիրներին։

×

Այս յօդուածում խօսք եղաւ Ռուբէնի կատարած այն գործերի մասին, որոնք նրա անունը անբակտելի կապերով ու ընդմիշտ կապում են Հայաստանը հայացնելու գործի հետ։ Նա եղաւ այդ գործի ծրագրողն ու իրագործողը ոչ թէ հնարաւորութեան սահմաններում, այլ որչափ իմաստով արեց աւելին քան թոյլ էին տալիս պայմանները։

Հայ դաղթական բազմութիւնները տեղաւորելու եւ Հայաստանը անհարապատ ու դաւազիր տարրերից մաքրելու հարցերը այն կարեւորագոյն հարցերն էին, որոնց լուծմանը, դլխաւորապէս նուիրել էր իր ուժերը Ռուբէնը՝ տաճկական գաղթից ազատուելուց յետոյ եւ Հանրապետական շրջանում։ Սակայն, Հ. Յ. Դաշնակցութեան դեկավար դէմքերից մէկը, դրաղուեց նաեւ հասարակական այլ գործերով էլ։ Մանաւանդ դրանցից մի երկուսի հետ։

Յիշել եմ արդէն, որ Ռուբէնը 1917 թուին Մնուսից կարեւոր գործով կանչուում է Թիֆլիս։ Ի՞նչ գործով։

Ռուսական մեծ յեղափոխութիւնը Անդրկովկասի ազգերի՝ Հայերի, Վրացի – Թաթարների մէջ իրարանցում էր առաջ բերել։ Ներանցից իւրաքանչիւրն աշխատում էր յեղափոխութեան հետեւանքով ստեղծուած պայմաններն օդտադործել իր ազդային նպատակների համար՝ ընդդէմ ռուսական ծաւալողական քաղաքականութեան, որ հետապնդում էր մինչեւ իսկ յեղափոխութեան ժամանակ, դինուորական վարիչ Գոնակոյի եւ փոխարքային փոխարինող Ատալամովի միջոցով։

Դժբախտաբար, կովկասեան ազգերի մէջ համաձայնութիւն չկար։ Ազգերիցների թաթարների դեկավարներն ունէին տաճկական օրիէնտացիա, իսկ Վրացիների առաջնորդները իրենց ազդային գործերը կարդադրելու համար, վարում էին երկիրեսեան քաղաքականութիւն։ Թէ՛ մէկի եւ թէ միւսի բռնած դիրքը ոչ միայն ի նպաստ չէր առնում հայ ժողովրդի չահերը, այլ եւ այս կամ այն ձեւով հակառակ էր այդ չահերին։

Իրերի նման բերումով, հայ ժողովուրդը մեկուսացած վիճակ էր ապրում, եւ նրա յեղափոխական կազմակերպութիւնը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ստիպուած էր գործել՝ յենելով միայն ուժերի վրայ։

Այդ օրերին հրատապ հարցեր էին՝ դաւառների տնտեսանպատումը ազգագրական հիմունքներով եւ ինքնավարութիւնը։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ յանուն հայ ժողովրդի չահերի՝ աշխատում էր երկու ուղղութեամբ։

«Ա.— Ջանալ, որ Պեդրոդրադի ժամանակաւոր կառավարութիւնը ինքը վճռէ եւ հրահանդէ Անդրկովկասեան դաւառներին տնտեսանպատման հարցը, ազգագրական հիմերի վրայ։

«Բ.— Անմիջականօրէն փաստային դործութիւն ստեղծել հայկական դաւառներում, ժողովրդական ընտրութեամբ, մտցնելով դեմոտվօներ (տեղական ինքնակառավարութիւն) եւ լուծելով տնտեսային խնդիրները»։

Առաջին նպատակն իրագործելու համար, Դաշնակցութիւնը ներկայացուցիչներ է ուղարկում Պեդրոդրադ, ուր նրանք կառավարութեանը ընդունել պիտի տային Շահխաթանու կազմած տնտեսանպատման ծրագիրը։

Այդ ներկայացուցիչների մէջ էր նաեւ Ռուբէնը։ Ռուբէնը եւ իր ընկերները յաջողում են Պետրոդրադում ժամանակաւոր կառավարութեան սկզբունքով ընդունել տալ իրենց առաջարկած ծրագիրը։ Համաձայն որի «Թիֆլիսի, Երեւանի, Կարսի եւ Դանձակի նահանգների հայկական դաւառներից պիտի կազմուէին հայկական նահանգներ»։

Այդ ծրագիրը չգործադրուեց սակայն, ժամանակաւոր կառավարութեան տապալման պատճառով։

×

Ռուսական Սահմանադիր Ժողովի ընտրութիւններից յետոյ, Անդրկովկասի ազգերը «իրենց հաւաքած ձայների համեմատութեամբ» կազմակերպեցին Անդրկովկասի Սէյմը՝ երկրի բարձրագոյն մարմինը։ Այդպիսով, «Անդրկովկասեան ժողովուրդները իրենք իրենց բախտը ոչոչղները պիտի լինէին»։

Սակայն, չահերի հակամարտութիւնը այդ մարմինը վերածեց անգործնական անդամալոյծ մի հաստատութեան, իսկ իւրաքանչիւր ազգի փաստական իշխանութիւնը անցաւ իր Ազգային Խորհուրդին։

Հայերի, Վրացիների եւ Թաթարների հակամարտութեան եւ տարակարծութեան պատճառները դլխաւորապէս, ինչպէս արդէն յիշուեց, այդ ժողովուրդների «տարբեր օրիէնտասիոն» ու «ազգագրական սահմանների չլուծուելու» հարցերն էին։

Անդրկովկասի ցանկութիւնն էր, որ պատերազմը վերջանար յօդուտ Տաճիկների եւ Անդրկովկասի ընկնէր Տաճկաց հովանաւորութեան տակ, — մի բան, որի հետ Հայերը չէին կարող հաշտուել։

Վրացիների համար տաճկական հովանաւորութիւնը ցանկալի չէր, բայց ցանկալի չէր նաեւ Հայերի հոգային ուժեղացումը ի հաշիւ Տաճկաստանի, որով՝ նրանց կշիռը բարձրանալու էր Անդրկովկասում, ուստի նրանք «կը բաղձային, որ Տաճիկները խլեն Հայերի ձեռքից Տաճկահայաստանը եւ այդ ուղղութեամբ Կովկասեան ճակատի հրամանատար Վէհիբ փաշայի խնամի Օտիչելիձէի միջոցով հարկ եղածը կը անօրինէին։ «Բացի այդ, Վրացիները, թէեւ արտաքուստ ռուսական օրիէնթասիոն ունէին, բայց նրանց իրական համակրանքը Գերմանացիների կողմն էր։ Այդ ուղղութեամբ էլ Վրացիները վարում էին իրենց քաղաքականութիւնը։ Մի բան, որ նոյնպէս հիմնովին դէմ էր Հայերի չահերին։

Այդպիսով, հայ ժողովուրդը Անդրկովկասում փաստօրէն մեկուսացած, կդգիացած էր։ Նման պայմաններում բնական էր, որ Հայոց Ազգային Խորհուրդը դլխաւորէր մի միջոցների՝ Հայաստանն իր վտանգաւոր կացութիւնից դուրս հանելու եւ դործնական յենարաններ դտնելու համար»։

Ռուբէն Հայոց Ազգային Խորհուրդի պինուորական ուժերի վարիչն էր։ Նրա խորհրդով ու նախաձեռնութեամբ օդտագործուում էին այս կամ այն ձեւով ու չափով Անդրկովկասում պահուող ռուսական պինուորական ուժերը։

Հայերի համար ստեղծուած վիճակի կապակցութեամբ, Ռուբէնը իր յուշերում պատմում է·

«Երեք դրութիւններ կային Ազգային Խորհրդի եւ դեկավար կուսակցութեան՝ Դաշնակցութեան առջեւ·

«Առաջինը՝ լինել Վրաստանի եւ Ազրբեջանի հետ՝ երես ուղղելով դէպի Գերմանացիք եւ Թուրքիա։

«Երկրորդը՝ դէմ լինել Թուրքերին եւ հարեւաններին՝ յոյսեր կապելով դաշնակիցների յաղթութեան հետ։

«Երրորդ՝ դէմ լինել եւ հարեւաններին եւ դաշնակիցներին ու յենուել Մոսկուայում հիմնաւորուած բոլշեւիկների եւ Կովկասում մնացած նրանց բեկորների վրայ»։

Սակայն, ոչ միայն Հայոց Ազգային Խորհրդի, այլ եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դեկավար շրջանակների մեծամասնութիւն եւ վերաբերմունք չկար դէպի այդ երեք դրութիւններից մէկն ու մէկը։ Ազգային Խորհրդի սոցիալ – դեմոկրատ անդամները ունէին վրացասիրական օրիէնտասիոն եւ պաշտպանում էին նրանց տեսակէտը, այսինքն՝ պահանջում էին լինել Գերմանացիների եւ Թուրքերի հետ ու անխնայ պայքարել բոլշեւիկների դէմ՝ «վերջնականապէս ոչնչացնելով բոլշեւիկեան հակումները»։ Այդ տեսակէտը պաշտպանում էին եւ դաշնակցականները – բից ամանք՝ Կարճիկեանի դլխաւորութեամբ։

Հակառակ մտածողները, որոնց ներկայացուցիչն էր Ռուբէնը, անհանդուրժելի էին համարում գործակցել այդ ուժերի հետ այն պարզ պատճառով, որ Թուրքերը ծրագրում էին Հայերի ոչնչացումը եւ դէմ էին Հայկական Հարցին, իսկ Վրացիները իրենց երկդիմի եւ դաւադիր քաղաքականութեամբ ուժ էին տալիս Տաճիկներին՝ այս կամ այն ձեւով։ Այդպէս մտածողները, Ռուբէնի դլխաւորութեամբ, պահանջում էին չարունակել պայքարը «մինչեւ պատերազմի վախճանը, յենելով լոկ հայկական ուժերի վրայ, օդտագործել այն ռուս ուժերը, որ մնացել էին ճակատներում, ջանալ բոլշեւիկեան իշխանութեան գործակցութիւնը ձեռք բերել եւ միաժամանակ բոլշեւիկեան զօրամասերը պահել կովկասեան սահմաններում՝ ինչ գնով լինի»։

Ա. ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՐԵԱՆ

(Շար. – 31)

թուական *տարին*, *որուն սկիզբը* 552 *Յուլիս* 11ն է։ *Աւելի ուշ կիրարկութեան դրուեցաւ Հայոց փոքր թուականը*, *որու սկիզբը համապատասխան է* 1085 *Օգոստոս* 11ը։

3.— ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՄԻՍՆԵՐԸ

Հայոց հին տարին ունեցած է 13 *ամիս*, *որոնցմէ* 12ը 30ական *օրով*, *մէկը*՝ 5 *օրով*։ *Հին հայկական ամիսներն են* — Նաւասարդ, Հոռի, Սահմի, Տրէ, Քաղոց, Արաց, Մեհեկան, Արեգ, Ահեկան, Մարերի, Մարգաց, Հրոտից, Աւելեաց։ *Այս անուններէն կազմուած են ալեւոր անցեալին*։ *Հին դիւիչներ նկատել կուտան*, *թէ հայկական այս անունները կը կրեն Հայկ Նահապետի զաւակներուն անունները*։ *Սակայն ասիկա ժողովրդական բացատրութիւն է*։

Ժ. *դարուն Ագաթիա Զուղայեցի*, *նկատի առնելով տարուան եղանակները*, *կը յօրինէ նոր անուններ*, *որոնք չեն տարածուիր*։ *Այդ անուններն են*՝ Յօղաբեր, Ծաղկաւէտ, Գետահոս, Պտղաւէտ, Առատահոս, Գոհութիւն, Պտղակիր, Տերեւաթափ, Ձիւնաբեր, Սառուցեալ, Հղմաշունչ, Ձիւնահալ, Մանիշակ։

Նահապետ Ռուսինեան 1854ին լոյս կ'ընծայէ *տարեցոյց մը*, *ուր Ֆրանսա*կան մեծ յեղափոխութեան *սահմանած* հանրապետական *տարուան* անունները թարգմանաբար կը ներկայանան՝ զեղահնչիւն հայկական անուններով. Սառներ – *սառնաբեր ամիս*, Մրրկեր–*մրրկաբեր ամիս*, Վարդիճ–*վարդաբեր ամիս*, Ծաղկիճ–*ծաղկաբեր ամիս*, Մարգիճ – *մարգի ամիս*, Հնձար – *հունձքի ամիս*, Տօթաւոթ *ամիս*, Մրգար – *մրգաբեր ամիս*, Կթոն – *այգեկութի ամիս*, Թառմոն – *թառամութեան ամիս*, Միգոն – *մկսպտուղ ամիս*, Ձիւներ – *ձիւնաբեր ամիս*։

Ռուսինեանի յօրինած այս անուններն ալ չգործածուեցան։

1317ի *Առաջին ժողովին կ'որոշուի հայկական օրացոյցին փոխարէն դործածել հոմէական անուններ* — *Յունուարէն Դեկտեմբեր*։

4.— ՀԻՆ ՀԱՅԵՐՈՒ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ

Շատ հեռաւոր անցեալին հայկական տարեգլուխը կը սկսէր Արեգ ամսուան 1ին, *որ կը համապատասխանէ այսօրուան Մարտ* 9ին, *այսինքն՝ երբ վերջ կը գտնէ ձմեռը եւ կը սկսի գարունը*։

Ցեսարացին (*այս յեսարան պէտք է հասկնալ մեզմէ* 2200–2300 *տարի առաջ*) *Հայերը Նոր Տարին տօնած են Նաւասարդի* 1ին, *որ կը համապատասխանէ Օգոստոս* 11ին։ *Ըստ երեւոյթին*, *Հայերը տերքահաւաքի տօնը վերածած են Տարեմուտի եւ յիշատակած են մեծ հանդիսութիւններով*։ *Նոր Տարուան տօնախմբութիւնը կը տեւէր քանի մը օր*։ *Այդ ժամանակներուն Նաւասարդեան տօնախմբութիւններու հաւաքատեղին կը դառնար Արածանիի գետափը*, *յատկապէս Բագրեւանդի գաւառը*։ *Նաւասարդը հեթանոս Հայերու ամէնէն մեծ տօնն էր*։

Հին Հայերը ունեցած են ամանօրեայ իրենց ատուածը, *որ կը համարուի բերքի պահապան*, *տարին նորոգող*, *պտղաբերութիւն պարգեւող ատուած*։ *Այդ ատուածը նախապէս կը կոչուէր Վանատուր*, *որ բուն հայկական ատուածներու ընտանիքին մէջ ամէնէն հինն է*։ *Վանատուր կը նշանակէ հիւրընկալ*։

ՀԱՅԿ ԽԱԶԱՏՐԵԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԻ ԿԱՂԱՆԴ ՄԸ

—o—

Երանի այն օրերուն եւ տարիներուն երբ տղայ էինք, *պատանի էինք կամ նոյնա*–*մուտ մը*՝ *երիտասարդական կալուածին մէջ*։ *Ունէի մայր*, *հայր*, *ընտանեկան պարապաներ*։ *Մտահոգութիւնը անոնցն էր*, *անհոգութիւնը*՝ *իմս*։ *Որպէսզի ըլլամ մշտապատրաստ*, *մնամ անձանձրոյթ*՝ *տխրութեան*, *անոնք էին*, *որ յօժարակամ ու հատակի հրճուանքով կը զոհաբերուէին*, *եթէ հարկ ըլլար*։

Եթէ երբեք ունենային որեւէ պատճառ տագնապ եւ արցունքի, *անոնք զարձեալ կը ժպտէին*, *որ ես խնդամ*, *կը զուարճանայի*, *որպէսզի ես կանխեմ ցնծագործի*։

Եւ այդ երանաւէտ օրերուն մէկ կանդրը ամէնէն պատուոյն էր։ *Բայց կեանքս այդ բարեբաստ չրջանը յանկարծ կայծակի խոյանքով իջաւ անչափելի խորխորատի մը մինչեւ յատակը*, *երբ ես զեղասան զարձայ*։

Այլեւս փակուած էին ինծի համար ընտանեկան օճախին դուռները։ *Մէկ րոպէկն միւսը*, *ես մինակ էի նոր կեանքի մը դուռին առջեւ*։ *Այլեւս ես ինքս պիտի չհնչնէի օրերս*, *ուրախութիւն չամբէի սիրտիս եւ արդելք ըլլայի թախիծին*, *որ պիտի չմանէր հոգիիս ներս*։

Մինչդեռ այդ խակ էր հոգը։ *Աւելն այդ ակիզբն էր տառապանքին*։ *Բայց եւ այնպէս*, *ամբաքայլ ներս մտայ այդ դուռնէն*, *զլուխս վերամբարձ*, *սիրտս՝ ծաւալուն*, *հաւատքս՝ ամրակուռ*։

Ընկերիկը ոչ միայն նուաստացուցիչ, *այլ եւ առելի արարք մըն էր ինծի համար*։

Պիտի յառաջանայի այդ ճամբէն՝ նուազագոյն չայլոզութիւններու եւ առուրթիւ անչայլոզութիւններու ընդմէջէն, *պիտի քալէի մինչեւ որ իրականանար իմ երազած իտէալս*։

Եւ քալեցի։

Բայց թէ ի՞նչ եղաւ ինծի համար այդ ուղին. *Հասա՞յ այնտեղ որ իմ նպատակս կակէտս էր*։

Ոչ տեղն է եւ ոչ ալ ժամանակը՝ առանց մասին խօսելու։ *Այսօր կազանդ է*, *եւ ես ուզեցի կամ չուզեցի՝ պէտք է ըլլան կազանդպային*։

Արուեստագէտ Զարիֆեանի անունով փոքրաթիւ թատերախումբ մըն էինք, *եւ* 1909ի *վերջի ամիսին Պոլիսէն անցած էինք Իզմիր*։

Մտածեր էինք, *որ Իզմիրի մեծագանդուած Հայութիւնը պիտի ուզէր «գեղարուեստական վայելք ըմբոշխնել» եւ մենք ալ հաճոյքն ունենայինք «փող վաստակել»ու*։ *Սակայն մեր հաշիւը ճիշդ դուրս չեկաւ*, *ինչպէս ընդհանրապէս կը պատահի հայ գերասանին*։ *Գովեստ*, *հիացում*. *չատ*, *բայց դրամ՝ քիչ*։ *Այն առենուան Իզմիրի Հայերուն արժանի պատիւը չեմ կրնար ղանալ եւ ստիպուած եմ ըսելու*, *որ թէեւ ղուշին եւ երբեմն ալ փարային արժէքը միշտ բարձր գնահատելով՝ անօթի չմնայինք*։

Վեց – եօթը ներկայացում չեղայ, *ահա* 1909 *տարին եկաւ իր հրաժեշտի բարեւը տալու մարդկութեան*։

Մենք ուրախ էինք, *որ վերջապէս կ'անչնչանար մեր անյայտոզութիւններու տարին՝ ներչնչելով մեղի ապագայի բարիքներու յոյսը*։

Հրապարակը եռուզեռի մէջ էր, *խանդավառ երթեւեկ*, *վաճառատուներու մէջ խճողում*, *պարապ ձեռքերով մուտք եւ բեռնաւոր բազուկներով ելք*։ *Եղեւաններու մեծդի ճիւղեր կը դժուարացնէին անցուդարձը*։ *Եւ մենք՝ պարիսներս*, *անմոռչն կը յուսայինք*, *որ մասնակից պիտի կրնանք ըլլալ ուշագրաւ մը չուրջ կատարուած խրախճանքի մը*։ *Բայց ոչ հրաչագործ դանուեցաւ եւ ոչ ալ հրաչք մը տեղի ունեցաւ*։

Եւ մենք մնայինք մենք մեղի։ *Զայ*–*չինք*, *բայց զառնացած էր մեր սիրտը*։ *Պէտք էր բան մը ընել*, *պէտք էր կազանդը ուրախ անցընել*. *ատիկա սովորութիւն էր*։ *Դերասաններ էինք թէեւ*, *սակայն ատենդապահ մարդիկ էինք*։ *Վերջապէս մենք ալ իրաւունք ունէինք երբեմն զբաղուարճանալու*։

Գրպաններու պարունակութիւնը չատ դիւրին եղաւ լոյս աշխարհ բերել... *Հաշիւ*, *կրկին հաշիւ*... *դումարը ճղճիմ էր*, *անով հազիւ կարելի էր պնակ մը կերակուր ուտել*, *գինի չէինք կրնար խմել*։ *Պէտք էր հրաժարիլ կամ գինիէն եւ կամ կերակուրէն*։ *Բայց կարելի չէր*, *այլ մէկը առանց միւսին անհրապոյր էր*։ *Կարճ մը տատծում մը եւ ահա հարցը լուծուած էր*։ *Անմիջապէս զործի անցանք եւ առանց դժուարահաճութեան մեզմէ իւրաքանչիւրը ծախեց իր զգեստներէն կարը մը*։

Հասոյթը գոհացուցիչ էր. *վեց ոսկի*։ *Մտանք երկրորդական գինետուն–ճաշարան մը*, *բոլորուեցանք երկար սեղանի մը չուրջ քիթ քիթի՝ ինչպէս հաւերը հաւնոցի մէջ*։ *Սեղանին ամէնէն պատուաւոր տեղը յատկացուցինք վեց ոսկիին*, *եւ սկսանք անյագօրէն լմնել եւ ուտել*։ *Ծիծաղները օդը կը պատառոտէին*, *կատակարանութիւնները բարեկամաբար մէկ – միւսկու կ'ընդհարէին եւ կը վտառանէինք ըզոյց կամ յիշատակներ՝ պէտք է ըլլան կազանդպային*։

Արուեստագէտ Զարիֆեանի անունով փոքրաթիւ թատերախումբ մըն էինք, *եւ* 1909ի *վերջի ամիսին Պոլիսէն անցած էինք Իզմիր*։

Մտածեր էինք, *որ Իզմիրի մեծագանդուած Հայութիւնը պիտի ուզէր «գեղարուեստական վայելք ըմբոշխնել» եւ մենք ալ հաճոյքն ունենայինք «փող վաստակել»ու*։ *Սակայն մեր հաշիւը ճիշդ դուրս չեկաւ*, *ինչպէս ընդհանրապէս կը պատահի հայ գերասանին*։ *Գովեստ*, *հիացում*. *չատ*, *բայց դրամ՝ քիչ*։ *Այն առենուան Իզմիրի Հայերուն արժանի պատիւը չեմ կրնար ղանալ եւ ստիպուած եմ ըսելու*, *որ թէեւ ղուշին եւ երբեմն ալ փարային արժէքը միշտ բարձր գնահատելով՝ անօթի չմնայինք*։

Վեց – եօթը ներկայացում չեղայ, *ահա* 1909 *տարին եկաւ իր հրաժեշտի բարեւը տալու մարդկութեան*։

Մենք ուրախ էինք, *որ վերջապէս կ'անչնչանար մեր անյայտոզութիւններու տարին՝ ներչնչելով մեղի ապագայի բարիքներու յոյսը*։

Հրապարակը եռուզեռի մէջ էր, *խանդավառ երթեւեկ*, *վաճառատուներու մէջ խճողում*, *պարապ ձեռքերով մուտք եւ բեռնաւոր բազուկներով ելք*։ *Եղեւաններու մեծդի ճիւղեր կը դժուարացնէին անցուդարձը*։ *Եւ մենք՝ պարիսներս*, *անմոռչն կը յուսայինք*, *որ մասնակից պիտի կրնանք ըլլալ ուշագրաւ մը չուրջ կատարուած խրախճանքի մը*։ *Բայց ոչ հրաչագործ դանուեցաւ եւ ոչ ալ հրաչք մը տեղի ունեցաւ*։

Եւ մենք մնայինք մենք մեղի։ *Զայ*–*չինք*, *բայց դառնացած էր մեր սիրտը*։ *Պէտք էր բան մը ընել*, *պէտք էր կազանդը ուրախ անցընել*. *ատիկա սովորութիւն էր*։ *Դերասաններ էինք թէեւ*, *սակայն ատենդապահ մարդիկ էինք*։ *Վերջապէս մենք ալ իրաւունք ունէինք երբեմն զբաղուարճանալու*։

Գրպաններու պարունակութիւնը չատ դիւրին եղաւ լոյս աշխարհ բերել... *Հաշիւ*, *կրկին հաշիւ*... *դումարը ճղճիմ էր*, *անով հազիւ կարելի էր պնակ մը կերակուր ուտել*, *գինի չէինք կրնար խմել*։ *Պէտք էր հրաժարիլ կամ գինիէն եւ կամ կերակուրէն*։ *Բայց կարելի չէր*, *այլ մէկը առանց միւսին անհրապոյր էր*։ *Կարճ մը տատծում մը եւ ահա հարցը լուծուած էր*։ *Անմիջապէս զործի անցանք եւ առանց դժուարահաճութեան մեզմէ իւրաքանչիւրը ծախեց իր զգեստներէն կարը մը*։

Հասոյթը գոհացուցիչ էր. *վեց ոսկի*։ *Մտանք երկրորդական գինետուն–ճաշարան մը*, *բոլորուեցանք երկար սեղանի մը չուրջ քիթ քիթի՝ ինչպէս հաւերը հաւնոցի մէջ*։ *Սեղանին ամէնէն պատուաւոր տեղը յատկացուցինք վեց ոսկիին*, *եւ սկսանք անյագօրէն լմնել եւ ուտել*։ *Ծիծաղները օդը կը պատառոտէին*, *կատակարանութիւնները բարեկամաբար մէկ – միւսկու կ'ընդհարէին եւ կը վտառանէինք*

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒՐՍԻՆ «Ազեհեաց» որահան մէջ, *Դեկտեմբեր* 5ին, *Զարուհի Դոլաբանեան երգահանդէս մը տուած է*, *բացառիկ յաջողութիւն արձանագրելով եւ արժանացելով առաջին մամուլի ջերմ դնահատանքին*։ *Անուանի երգչուհիին յայտագիրը կազմուած էր երկու բաժիններէ*՝ *դասական եւ ժամանակակից երաժշտութիւն*։ *Առաջին բաժնին մէջ երգած է երգեր Կոմիտասէ եւ Թաշճեանէ*։

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻՈՑ Հ. *Յ*. *Դաշնակցութեան Օրսան հանդիսութեան ընթացքին հանրիսամեայ վեթերան ընկեր մը՝ Եղոմա Հայցազործեան*, *հարիւր տարի նուիրած է տեղւոյն կոմիտէին*։

ԼԻԲԱՆԱՀԱՑ Գեղարուեստասիրաց Միութեան հրաւէրով Պէյրութի մէջ դասախօսած է Փրոֆ. *Ճոն Գարասիէլ*, *հեղինակ՝ բազմաթիւ հատորներու*, *Մերձ*. *Արեւելքի հին պատմութեան մասին*։ *Փրոֆեսորը ներկայացուցած է Նոր Զուղայի ժէ*. *դարու հայկական կեանքը*։ *Փրոֆ*. *Գարասիէլ Նոր Զուղայի մասին հատոր մը լոյս ընծայած է* 1966ին, *Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան ծախքով*։

ՊԷՅՐՈՒԹի հայ թատերական կեանքի վերամուտը՝ 1971–72 *տարեշրջանի*, *սկսած է չորս ներկայացումներով*։ «*Թատրոն* 67»*ը բեմադրած է «Վերակացուն»*, «*Ազատ Բեմ» թատերախումբը՝ «Ամուսնութիւն» կատակերգութիւնը*, *իսկ «Վահրամ Փափազեան» թատերախումբը՝ «Տիկնոջ հանգուցեալ մայրը» եւ «Մթին կատակերգութիւնը»*։

արուեստը՝ մեր անձը փառաբանած ըլլալու համար։

Ալ սկսած էինք մէկզմէկ մոիկ չընել եւ չհասկնալ։ *Զուարթութիւնը մտած էր չփոթութեան սահմանէն ներս*, *երբ Զաբրիֆեան կշռութաւոր ձայնով մը բարձրաձայնեց*. «*Հերն անիծած*, *մենք էլ պիտենք զուարճանալ*, *մանաւանդ պիտենք զոհողութիւններ անել*, *կեցցէ արուեստն ու արուեստագէտը*»։

Բոլոր ձեռքերը միաժամանակ խոյացան բաժակներուն վրայ։ *Ամէնքս ալ ոտքի էինք*, *մեղի հետ բաժակներն ալ իրենց կարգին օդին կը տատանէին եւ առեղնաշարի մը բոլոր ձայներով լսելի էր կրկներգը*. «*Կեցցէ արուեստն ու արուեստագէտը*»։

Սուլիչները կը ճչան։ *Ողբե՞րգ մըն է թէ ձօներգ մը*, *յայտնի չէ*։ *Մարդկութիւնը կը մտնէ յաջորդող տարիին մէջ*։

Իսկ մենք, *յեցած Բագրոսի տակտին*, *արդէն ժամեր առաջ մտեր ենք նոր յոյսերու աշխարհէն ներս*։

Երանի եւ այդ օրերուն։

ԱՇՈՏ ՄԱՏԱԹԵԱՆ

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ . ՄԱՍ

ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

———▬———

— *Ոչ*, *Աստուած չընէ*, *միայն լողանք մը ընել պիտի տանք*, *զոչեց Կիւղէլ*, *ուժդնութեամբ զայն զէպի պատչգամին եւ զերքը հրելով*։

Ապտուլլահ տեսնելով որ այդ կատակը կը սկսէր վտանգաւոր հանգամանք մը առնուել, *ճարպիկ չարժումով մը յաջողեցաւ ձեռքերնէն ազատիլ ու զեղինի տախտակամածին վրայ նստիլ*։

— *Հանդիստ նստեցէք հանըմ էֆէնտիներս*... *զոչեց ներքինին*, *առանց պիտանալու թէ պէտք էր խնդայ թէ բարկանայ*։ *Հանդիստ նստեցէք*... *ես ինչ ըրի ձեզ*... *Մի թէ՞ յանցաւորը ես եմ*, *որ պէտք էր հոս չեմ*... *ոչ ալ ամէն հանդիպած կնոջ եւ աեւէն վազելու յանդգնութիւն տուողն եմ*։

Սակայն երեք կիները բան մը չէին լսեր։ *Անոնք աստիճանաբար այն վտանգող զուարթութենէն տարուելով*, *զոր ջրախտային վիճակները կը յատկանշէ*, *քրքիջներ արձակելով սեւամորթին մարմնին վրայ լնկան եւ զայն կռնակի վրայ տախտակամածին երկայնքն ի վար տապածեցին*։

Դժբախտ ներքինին ի զուր կը ջանար պինդը ճնշող վեց ջլապինդ թեւերէն ազատիլ։

— *Եւ հիմա Ապտուլլահ*, *լսաւ Կիւղէլ*, *քեզի հոս այսպէս պիտի կապենք եւ ականջներդ ալ տախտակամածին վրայ պիտի դամենք եւ մենք պիտի մեկնինք*։

— *Պիտի մեկնի՞ք*, *հազիւ կրցաւ արտասանել ներքինին ապշահար*։

— *Ի հարկէ թէ պիտի մեկնինք*, *այս առաւօտ ասկէ չոգեմակոյկով երեք եւրոպացիներ անցան եւ մեզի ըսին թէ դիշերը զարձեալ պիտի անցնին եւ մեզ հետերնին պիտի տանին*։

— *Ո՛ւ*, *Աստուած իմ*, *ի՞նչ կ'ըսես Կիւղէլ հանըմ*։

— *Այո*, *այո*, *աւելցուց էմմաս խնդալով*, *լսածը ճիշդ է*։ *Ես այլեւս հոս չեմ կրնար մնալ*։ *Հրեշտակի պէս դեղեցիկ էր ես չէ զար եւ ամիսներով Սելանիկ կը մնայ*... *ես իրեն հրամայող զօրավարը չեմ*... *ոչ ալ ամէն հանդիպած կնոջ եւ աեւէն վազելու յանդգնութիւն տուողն եմ*։

Սակայն երեք կիները բան մը չէին լսեր։ *Անոնք աստիճանաբար այն վտանգող զուարթութենէն տարուելով*, *զոր ջրախտային վիճակները կը յատկանշէ*, *քրքիջներ արձակելով սեւամորթին մարմնին վրայ լնկան եւ զայն կռնակի վրայ տախտակամածին երկայնքն ի վար տապածեցին*։

Դժբախտ ներքինին ի զուր կը ջանար պինդը ճնշող վեց ջլապինդ թեւերէն ազատիլ։

— *Եւ հիմա Ապտուլլահ*, *լսաւ Կիւղէլ*, *քեզի հոս այսպէս պիտի կապենք եւ ականջներդ ալ տախտակամածին վրայ պիտի դամենք եւ մենք պիտի մեկնինք*։

— *Պիտի մեկնի՞ք*, *հազիւ կրցաւ արտասանել ներքինին ապշահար*։

— *Ի հարկէ թէ պիտի մեկնինք*, *այս առաւօտ ասկէ չոգեմակոյկով երեք եւրոպացիներ անցան եւ մեզի ըսին թէ դիշերը զարձեալ պիտի անցնին եւ մեզ հետերնին պիտի տանին*։

— *Ո՛ւ*, *Աստուած իմ*, *ի՞նչ կ'ըսես Կիւղէլ հանըմ*։

— *Այո*, *այո*, *աւելցուց էմմաս խնդալով*, *լսածը ճիշդ է*։ *Ես այլեւս հոս չեմ կրնար մնալ*։ *Հրեշտակի պէս դեղեցիկ երիտասարդ մը կը սիրեմ եւ այս դիշեր հետը պիտի փախչիմ*։

— *Կ'ըսես ինծի համար ալ մէկը չդըտնո՞ւ*, *աւելցուց Չէրքէզուհի էմմինէ*։

Ապտուլլահ հարէմի կիներուն այդ տեսակ զրդռութիւններուն վարժուած ըլլալով սկսաւ խնդալ։

— *Թողէք գիս եւ ձեր ուզածը ինքս պիտի երթամ բերեմ*, *ըսաւ*։

— *Ոչ*, *ոչ*, *տախտակամածին վրայ պիտի զամենք քեզ*, *չըլայ բերաւ կիւղէլ*։ *Էմինէ չուտ վազէ*, *մուրճն ու զամերը բեր*։

Էմինէ հեռանալ ձեւացուց։

Այդ միջոցին սակայն, *Ապտուլլահ էմինէի երկու հուժկու բազուկներէն ապտելով եւ մեծնոյն առեն միւս երկուքին ալ խնդուքներուն առթած թուլութենէն օգտուելով*, *յաջողեցաւ երկու կիներուն ձեռքերէն ազատիլ եւ ոտքի վրայ զիմացնին կանգնիլ*։

— *Ապտուլլահ*, *Ապտուլլահ*... *զոչեցին իր չուրջ երեք կիները մոլեգնութեամբ*։

Ներքինին բռունցքները սեղմեց, *յե*–*զակարծ չարժումով մը զինք կաչկանդող հանըմներուն ձեռքերէն կազմուած չղթան խզեց եւ պարտէզին կողմը վազելով զոչեց*.

— *Իմնչ անամօթութիւն Աստուած իմ*... *ի՞նչ անամօթութիւն*... *պէտքն պիտի հեռագրեմ*, *որ հարէմը չիմարութենէ բռնուած է*...

Եւ ան ըսելով պարտէզին մէջ անյայտ եղաւ, *մինչ երեք կիները իրարու զրկի մէջ կը նետուէին եւ բուռն քրքիջներով տիվանին վրայ կը զլորուէին*։

Պահ մը յետոյ այդ երեք մարմինները տարօրինակ զանգուած մը կը կազմէին։ *Կուրծքերնին բոլորովին մերկացած էր*, *մինչ թեւերովնին զիրար կը զրկէին ու չրթներովնին փոխն ի փոխ իրարմէ համբոյրներ կ'առնէին*։

Սակայն այդ մէջոցին չանկարծ եռեւնէն տարօրինակ աղմուկ մը լսուեցաւ։

— *Ո՞վ է ան*, *զոչեց Կիւղէլ*, *միւս երկուքին զիրկէն բաժնուելով*։

Երեք կիներն ալ զլուխնին եռեւ զարձուցին ու ահաբեկած տեղերնէն վեր ցատկեցին։

Տիվանին զիմացը զանուող պատը, *լայն դուռով մը բացուած էր ու մէջէն խոնաւութենէ մզլոտած հագուստներով*, *տըժդոյն զէմքով մանկաւարի կին մը ելած ու ոտքերնուն առջեւ լնկած էր պաղատագին զոչելով*.

— *Մի վախնաք*... *ուրուական մը չեմ*... *ես ալ ձեզի նման կին եմ*... *զթացէք ինձ*... *մի պոռաք*...։

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՓՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

Տէր–Կոմսեան ընտանիքը կ'ողբայ կորուստը նոպլի Կապոյտ Ծաչի հիմնադիրներէն ամուսնոյն առենապետուհի վեթերան Տիկին Եփրուհի Մամճեանի կորուստը: Այս առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 15 ֆր· կը նուիրէ ի նպաստ զաղութի ղըպրոցին, նոյն առթիւ Տիկին Մ· Մինքայէլեան 10 ֆր· «Յառաջ»ի բարդաւաճման:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Անիէռէն Տէր եւ Տիկին Տէվէճեան ողբացեալ Գառնիկ Վարժապետեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղիկի 50 ֆր· կը նուիրեն Մոնմորանսիի հանդստեան տան:
(Տառնալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս· Գ· Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ֆերամ Հրաչեանի որ նորակառոյց տաճարին նուիրեցին վարագոյրները, իրենց լրիւ կազմով:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Բնիկ Սպարթացի (Գոնիալի նահանգ), Մարիամ Գրիմէթեան, հօր անունը Սարգիս, մօր անունը Եղիսաբէթ, եղբայրները՝ Յակոբ եւ Սահակ, քոյրերը՝ Մարգրուհի եւ Տիգրանուհի, որոնք կորսնցուցած է տարագրութեան ատեն իսլահիէ: Ինքը վոքր ըլլալով աւելի մանրամասնութիւններ չի յիշեր:

Կը խնդրուի որեւէ տեղեկութիւն եւ ծանօթութիւն ունեցողներէ տեղեկացնել՝

SELTEKIAN
28, Villa des Iris — 92 - Bagneux

Սոյդ տեղեկութիւն մը տուղին մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ կրօն· Ընկերակցութեան եւ Հ· Բ· Ը· Միութեան զոյգ վարչութիւններուն հովանաւորած հայերէնի ղպրոցներուն:

Յունուար 9 կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3,30ին Հ· Բ· Ը· Միութեան սրահին մէջ՝ 7, Ռիւ Փափէր:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը անխտիր:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է:

ՆՈՐ ԱԿՈՒՄԲԻ ԲԱՑՕՒՄ

ՎԻՆԻ ՄԷՋ
Կիրակի, Յունուար 16ին
Յետագային՝ մանրամասնութիւնները:

ՆՈՐ ՏԱՐՕՒԱՆ ԱՌԹԻԻ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Էլիզ Մկրտիչեան իր ամուսնոյն՝ Հրանդ Մկրտիչեանի յիշատակին մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ· Յակոբ Օհանեանի (Ռիւէյ–Մալմէզոն) եւ 10 ֆր· ալ «Յառաջ»ի բարդաւաճման:

×

Սելէքեան ընտանիքը Ամանորի առթիւ մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իրենց աղջկան եւ փեսային Արմենուհի եւ Պերճ Գալաֆեանի (Փլէսի–Ռոպէնսոն) եւ 10 ֆր· «Յառաջ»ի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տիկին Համբարձումեան (Մարսէյլ 10:

×

Պ· Հրաչեայ Տէր–Անդրէասեան 50 ֆր· կը նուիրէ իր մօր՝ Աղաւնի Տէր–Անդրէասեանի յիշատակին:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Կիրակի 9 Յունուար հանդիսաւորու – թիւն Յայտնութեան եւ Մկրտութեան Քրիստոսի: Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10,30ին:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Ծաչի Պոմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը ծանչ մանուկներու օրը 9 Յունուար կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, եկեղեցւոյ կից սրահը:

Աչակերտներու կողմէ տեղի կ'ունենան արտասանութիւն, երգ, հայկական պարեր եւ զաւեշտ մը՝ ղեկավարութեամբ ուսուցիչ հայր Գեղամի:

Այս ծանուցումին առթիւ կը ներկայացնայ Կապոյտ Պապան իր պէս–պէս ուտելիքները եւ նուէրները բաշխելու փոքրիկներուն: Սիրով կը հրաւիրուին ծնողքներ եւ բարեկամներ:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 9, ժամը 14,30ին 6րդ թաղապետարանի սրահը,
Փլաս Տէճ–Սիւլփիս

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Ծաչի Երջանկային վարչութեան
մասնակցութեամբ չորջանի իր մասնաճիւղերուն:

Յայտագիրը պատրաստուած է արուարձաներու եւ կայանի երախաներուն կողմէ:

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Պզտիկները զուարճացնելու համար հապիաներ (ֆլուն)
ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ ԻՐ ՆՈՒԻՐՆԵՐՈՎ
Նախընթրիք կը բաժնուի երախաներուն:

ՊԻԻՖԷ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Շաւիլլէն օթոքար ժամը 2ին, փուէն ալ Շաւիլ:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նախաձեռնութեամբ
Հ· Բ· Ը· Մ·ի Մշակութային եւ երիտասարդական Յանձնախումբերու, մշակութային ասուլիսներու շարքին մէջ

ՓՐՈՖ. ԼՈՒՏՎԻԿ ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ

Նիւթ

«ԲԻԻՐԱԿԱՆ 1972»

Աստղագիտական նոր հետազօտութիւններու լոյսին

Շաբաթ, Յունուար 12 ժամը 2045ին
MUSEE GUIMET
Place d'Iena — Métro Iena

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Լիոն·— Ֆ· Կապ· Ծաչի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ· ժողովը տեղի կ'ունենայ 5 Յունուար 1972, Շաբաթ երեկոյի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Ազգ· Տան սրահը: Կարեւոր օրակարգ, «Մանուկներու Օր»ը եւ ղեկուցում պատգամաւորութիւն:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ ՇԱԻԻԼԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է այրլ Տիկին Սեմա Պալեանէ 50 ֆր·, Պ· Ն· Նիկողոսեանէ 50 ֆր· ողբացեալ Յակոբ Մեծատուրեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

Պ· Սարգիս Մկրտիչեան 40 ֆր·, այրլ Տիկին Վալանթին Բարսեղեան 50 ֆր·, ողբացեալ Տիկին Հռիփսիմէ Մանուկեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս· ՅՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ, 1 Յունուար·— Կաղանդ եւ Տարեմուտ: Պատարագը կը սկսի ժամը 10ին:

Կիրակի, 2 Յունուար·— Դ· օր Ծննդեան Պահոց: Պատարագ ժամը 10ին:

Երեքշաբթի, 5 Յունուար·— Ձրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Սկիզբ ժամերգութեան եւ ընթերցուածներու՝ երեկոյեան ժամը 4ին:

Ընթերցուածները պիտի կարդան Ղըպրոցական Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիները: Պատարագ Խթման՝ ժ·ը 3ին:

Հինգշաբթի, 6 Յունուար·— Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին: Բազմաձայն պատարագ՝ ժամը 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ (Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց):

Պատարագի աւարտին կը կատարուի Ջրօրհնէք:

Ուրբաթ, 7 Յունուար·— Յիշատակ Մեռելոց: Պատարագ ժամը 10ին: Պատարագի աւարտին կը կատարուի մանուկներու հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

Կիրակի, 9 Յունուար·— Դ· օր· Ծննդեան: Բազմաձայն պատարագ՝ ժ·ը 10ին:

Հինգշաբթի, 13 Յունուար·— Տօն Անուանակոչութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին: Յետ պատարագի Առաջնորդարանի սրահին մէջ կը կատարուի անօրհնէք:

×

ՊՈՒԼ· ՕՏՏՈՑԻ Ս· ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաբաթ (8 Յունուար)·— Ձրագալոյց Ս· Ծննդեան: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 17ին, պատարագ 18ին::

Կիրակի (9 Յունուար)·— Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8,30ին, պատարագ 10ին: Ջրօրհնէք, յիշատակ մկրտութեան ժամը 11,50ին:

×

ԱՒՆՈՒՎԻԼ – ՎԱՐԱԳԱՅ Ս· ԽԱՉ

5 Յունուար Շաբաթ երեկոյի·— Ձրագալոյց Ս· Ծննդեան: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 17,30ին, պատարագ 18,30ին:

6 Յունուար, Հինգշաբթի·— Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9,30ին, պատարագ 10,30ին: Յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէք կը կատարուի:

Disques VOGUE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԱՊՆԱԿՆԵՐՈՒ ԱՄԷՆԷՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ՆՄՈՅՇՆԵՐԸ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ Ա. ՊԱՐԹԻԼԵԱՆԻ

Եթէ կը փափաքիք ամբողջացնել ձեր հաւաքածոն, կը յանձնարարուի վերջին նորութիւնը

1· եռաձուագ
(Trio) — pour flûte, clarinette, piano No 790
2· եռաձուագ
(Trio) — pour deux flûtes et harpe No 790

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ·—
Կոմիտասեան պատարագ (451) — *Եկմալեան պատարագ* (442)
Գանձարան հոգեւոր երաժշտութեան (20169 եւ 20175)
Ծննդեան, Զատկական եւ զանազան ծեսերու յատուկ

ՍԷՆՖՈՆԻԿ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ·—
Գեղջկական չարք — Կովկասեան Համանուագ (եւն·) (20176)
Au Fil des songes (10 morceaux)
Orchestre des Concerts Colonne

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ (խմբերգ եւ նուագախումբ)
Հայ եւ Կովկասեան երգեր (No 526) — Arménie (527)
Reflets d'Arménie (20157) — Arménie (199)
Promenade en Arménie (20167) — Arménie Légendaire (20181)
Le Caucase (No 182) — Soirée Arménienne (No 20172)

(Իւրաքանչիւրը 12 կամ 15 կտոր) — *Գին 30 ֆրանք*

Տառնալու համար դիմել Ա· Պարթեւեանի
14, Rue Petit, Paris — Tél. 208-99-22
Առաքում նաեւ contre remboursement

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

1972-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութեամբ՝ Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի Մարսէյլի Երջանկ
Ապսպրանքներու համար դիմել իւրաքանչիւր երջաններու մէջ Հ· Ց· Դ· Նոր
Սերունդի անդամներուն կամ հետեւեալ հասցէին՝

HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins — Marseille 10 — C. C. P. 25 42 89 Marseille

Մարսէյլի երջանին համար դիմել հետեւեալ անձերուն՝
ՍԻՆ ԱՆԹՈՒԱՆ՝ Ա· Շահոյեան եւ Մ· Սուքիասեան
ՊՈՒԼ· ՕՏՏՕ՝ Հ· Սարգիսեան եւ Ց· Արզումանեան
ՔԱՂԱՔ՝ Ա· Քէօսկեան – Ծերիկեան զրատուն
ՍԻՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ՝ Վ· Մուրատեան
ՍԻՆ ԺԵՐՈՄ՝ Խ· Ուլուսեան եւ Ս· Աւետոյեան
ՊՕՄՈՆ՝ Ղ· Տէրտէրեան եւ Ֆ· Մելքոնեան
ՍԻՆ–ԼՈՒ՝ Ս· Գինոսեան
ԼԱ ՓՕՄ – ՎԱԼՊԱՐԻԶ՝ Մ· Նազարեան եւ Գր· Փիլիկեան
ԿԱՐՏԱՆ՝ Ն· Սարգիսեան եւ Գ· Զալըքեան
ՆԻՄ՝ Ս· Ալեքսանեան եւ Գ· Խոսրովեան
ԼԻՒՍ–ԱՆՓՐՈՎԱՆՍ՝ Վ· Գամպէրեան

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
4
ՅՈՒՆՎԻԱՐ
MARDI
4 JANVIER
1972

LE NUMÉRO 0,50 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման	Տար· 125 ֆր·	Հատը 0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12306

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.306

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԱՆՈՐԸ

—o—

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒԻ ՊԱՏԳԱՄԸ

Ըստ աւանդութեան, Հանրապետու-թեան Նախագահը, Ուրբաթ գիշեր իր մաղթանքները ներկայացուց ժողովուրդին :

«Ֆրանսուհիներ, Ֆրանսացիներ, ամա-սուիկ Նոր Տարին : Ջմեռը հոս է եւ ցուրտ է : Օրացոյցը մեզմէ իւրաքանչիւրին կը յիշեցնէ ժամանակը, որ կ'անցնի : Բայց եւ այնպէս, մարդիկ միշտ ուզած են տա-նի վերածել այս վայրկեանը : Կը մոռնան ձմրան ներկայութիւնը, նախզգալու հա-մար միայն մերձաւոր գարունը : Կ'ուզեն հաւատալ թէ ծերանալը միջոց մըն է քալելու համար դէպի լաւագոյնը : Ասոր անունն է՝ յոյսը : Իրաւունք ունի՞նք, իր-բեւ Ֆրանսացի, յուսալու : Այո՛, եւ ա-սիկա հակառակ տխրագէմ մանապետ-ներու» :

Ապա, Նախագահը յիշեց թէ ի՞նչ բե-րաւ 1971ը Ֆրանսայի : Ոգեկոչեց հան-դիպումները զոր ունեցած է եւ Ֆրան-սայի դերը միջազգային հարցերու մէջ : Ջծածկեց թէ ներքին ճակատի վրայ, կառավարութիւնը մտահոգ է գիներու յաւելումներէն եւ անդործութենէն : Հարկ եղած պարագային կառավարութիւնը ձեռք պիտի առնէ պէտք եղած միջոցնե-րը : Եղրակացութեան մէջ, Նախագահ Փոմփիտու ի սրտէ իր մաղթանքները ներկայացուց իւրաքանչիւրին եւ ամէնէն առաջ անոնց որոնք ամէնէն տկարն են, ամէնէն զրկուածները, ամէնէն մտահոգ-ները եւ երիտասարդներուն, որոնց ա-ջեւ կեանքը կը բացուի» :

× Շաբաթ օր, դիւանապետական Մարմինը, կառավարութեան անդամնե-րը, Վերակոյտի եւ Ազգ· ժողովի նախա-գահները էլիզէ կը ներկայանային շնոր-հաւորելու համար Նախագահին Նոր Տա-րին :

ՊԱՊԻՆ ՊԱՏԳԱՄԸ

Ամանորեան իր պատգամին մէջ, Պօղոս Զ· կոչ ըրաւ աշխարհի երիտասարդու-թեան որպէսզի օգնէ իրեն, յանուն ար-դարութեան եւ յանուն խաղաղութեան իր տարած պայքարին մէջ :

«Դուք որ արդիական էք, ըսաւ Պապը, դուք որ բնածին դիտակցութիւնն ունիք արդարութեան, գիտէք որ, առանց անոր, խաղաղութիւն չկայ : Գիտցէք նաեւ, որ մենք, հիներս, տարեցներս, ձեզ կը հաս-կընանք, ձեզի կը հետեւինք, ձեզ կը սիրենք» :

×

Ամանորի ցայգօնքի գիշեր, միջազգեպեր պատահեցան Լատինական Թաղը եւ եօթը երիտասարդներ ձերբակալուեցան :

ՅԱՅՆՈՒԻԻՆՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Գաղտնի նիստերու հրապարակում մը, այս անգամ չատ աւելի ծանր բնոյթ ունի քան նախապէս պատահածները Փենթա-կոնի վաստաթուղթերուն առեն Վիէթ-նամի վերաբերեալ :

Դեկտեմբեր 30էն ի վեր ճէք Անաէրսըն Ուաշինկթըն Մեռի կօ Ռաունտ օրաթեր-թին մէջ, կը հրապարակէ կառավարու-թեան գաղտնի նիստերը Հնդկաստանի եւ Փաքիստանի պատերազմին ընթացքին : Այս լուրերը կ'արտասպուին աւելի քան 300 օրաթերթերու կողմէ :

Այսպէս Անաէրսըն երեւան կը հանէ որ ամերիկեան կառավարութիւնը նկատի առած է Ֆ· 104 կերպարի օդանաւեր ղրկել Փաքիստան Յորդանանի միջոցաւ : Այս կը փաստէ որ մինչ Նիքսըն հրապա-րակաւ Միացեալ Նահանգներու չէզոքու-թեան մասին կը խօսէր, իրականին մէջ պատրաստ էր օդնելու Փաքիստանի, Հնդկաստանը նկատելով «յարձակողը» : Արդարեւ ամերիկեան եօթներորդ նա-ւատորմը, որ Պենկալի ծոցը ղրկուած էր, ոտհմանուած չէր, ինչպէս ըսուեցաւ Տաքքայի ամերիկահպատակները բերե-լու այլ առպարէզ կարգալու Հնդկաս-տանի : Վերջին յօդուածը կը յայտնէ թէ Սպիտակ Տունը եւ Արտաքին նախարա-րութիւնը ամէն օր կը կրկնէին թէ Միաց-եալ Նահանգները չէզոք են, անդին ուրիշ նիստ մը կը դիմաւորէր որու տեղեկա-գիրը կ'ըսէ.— «Տոքթ· Քիսինկէր կ'ըսէ թէ չենք փորձեր անկողմնակալ ըլլալ : Նախագահը չուզեր անկողմնակալ ըլլալ : Նախագահը կը խորհի որ Հնդկաստան յարձակողն է» :

Այս նիստերը որու տեղեկագրութիւն-ները Անաէրսընի ձեռքն են, խիստ գաղտ-նի եղած են եւ բարձրադոյն ատիճանին վրայ :

Նախագահ Նիքսըն անմիջապէս հրա-հանգած է որ քննութիւն բացուի մինչ Անաէրսըն կը խոստանայ չարունակել հրապարակութիւնը փաստաթուղթերու, որոնք ցոյց կուտան թէ «ամերիկեան ժո-ղովուրդը անգամ մը եւս խաբուած է իր ղեկավարներուն կողմէ», կ'ըսէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԼՅՐՈՒԹի մէջ արիւնալի բախումներ տեղի ունեցած են լիբանանցի ոստիկան-ներու եւ փեդայիներուն միջեւ Պէյրութի արեւելեան մէկ թաղին մէջ : Երկու ոս-տիկան եւ մէկ Պաղեստինցի մեռած են : Երկու ուրիշ ոստիկաններ ալ վիրաւոր-ուած են : Ամէնէն ծանր միջադէպն է որ ցարդ պատահած ըլլայ լիբանանեան ա-պահովութեան ուժերու եւ Պաղեստինցի-ներու միջեւ :

ԴԷՄԴԵՐ

ԳՐԻԳՈՐ ՕՏԵԱՆ

(1834–1887)

—o—

1834 Դեկտեմբեր 9ին ծնած է Գրիգոր Օտեան, Սկիւտարի մէջ (Պոլիս) : Ազ-նուատոհմ ընտանիքի զաւակ, ազգին սի-րով տենդավառ մարդոց չրջապատին մէջ եւ աւանդապահ ուսուցիչներու չունչին տակ՝ կանխահասօրէն մղուեցաւ ազգային թէ մարդկային պայծառագոյն զգացումնե-րու, որոնց ճամբով նաեւ ծառայեց իր ժողովուրդին, մինչեւ վերջին վայրկեանը կեանքին :

Շրջանի հեղինակաւոր դէմքերը եղան իր ուսուցիչները : Տասնըվեց տարեկանին անցաւ Փարիզ, ուր առաջաւ համալսա-րանական կրթութիւնը եւ — ինչպէս իր-են ժամանակակից Ռուսինեան Նահապետ — թրծուեցաւ Ֆրանսական յեղափոխու-թեան եւ ժողովրդապետական չարժումի դաղափարներով :

Պոլիս դարձին՝ Սահմանադրական ազ-գային ոգեւորութեան յառաջապահ դէմ-քերէն մէկը եղաւ· միշտ ողջադատ, ազ-նիւ ու մեծանձն, սակայն վճռակամ եւ պատկառազդու : Եւրոպական մտքին եւ արեւմտեան ընկերային ըմբռնումներու ներգործութիւնը Թրքահայ ժողովուրդի կեանքին՝ Թափ կը տանայ իր օրով, անձնական իր ճիգերով առհասարակ : Շուտով դարձաւ հայ թէ օսմանեան ժո-ղովական կեանքի տիրական դէմքերէն մէկը, իբրեւ ազգային երեսփոխանի եւ պետական գործիչ :

Ազգային ճակատներու վրայ գործակից Սերվիչէնի, Զօրայեանի, Ռուսինեանի, Իւթիւճեանի, Գրիգոր Ազաթոնի եւ Նի-կողոս Պալեանի նման լուսամիտ անձնա-ւորութիւններու, հեղինակութիւն մը դարձաւ նաեւ պետական կեանքի մէջ, իբրեւ խորհրդականը Միհհաթ փաշայի, որուն պատասխան գաղափարները հաչա էին իր ընկերային աշխարհահայեացքին :

1850–1870ական թուականներու հայ կրթական, մշակութային եւ ընկերային եռուզեռին մէջ, Գրիգոր Օտեանի վերա-նորոգիչ չունչը եւ վաստակը կայ : Օրէն-քի ու սրտի մարդ՝ բախտորոշ դեր ունե-ցած է ներքին եւ յարաբերական մեր կեանքին մէջ, ոտհմանադրական պայ-քարէն մինչեւ աշխարհաբարեան չար-ժում եւ հրապարակագրային մարդերէ մինչեւ ժողովական առեհասներ :

Իր առջինեկ գրքոյկը՝ «Առաջարկու-թիւն աշխարհաբար լեզուն կանոնաւորե-լու եւ հասարակաց լեզու ընելու վրայ» (1851), արեւմտահայերէնի զարգացման ու աշխարհաբարը «հասարակաց լեզու» դարձնելու տենդէն թելադրուած էր ան-շուշտ, թէեւ համոզուած էր ան որ «բա-նաւորութեան խիստ ատուածին կը զոհ-ուէր գեղեցկութիւն եւ մեծութիւն» :

Ընդունելով հանդերձ դրաբարին կա-տարելութիւնը՝ Օտեան աշխարհաբարի ծաւալումով եւ մշակումով ի'երաշխաւո-րէր լեզուական մեր յեղաշրջումը եւ հա-մաժողովրդային լուսաւորութեան գործը :

Գրական իր վաստակը գրուած է չրջա-նի գլխաւոր թերթերուն մէջ («Հայաս-տան», «Մասիս», «Մեղու», «Մասեաց Աղաւնի», «Արեւելք», «Երկրագունդ», եւայլն) :

Սուլթան Համիտ գահ բարձրացումով երբ կը ջնջուէին սուլթան Ազիզի կողմէ հաստատուած ոտհմանադրական կարգերը եւ տարագիր Միհհաթ փաշայի աքսորէն եւս մտաւորականութիւնը կը հալած-ուէր, Գրիգոր Օտեան եւս խոհեմութիւն նկատեց անցնիլ Փարիզ՝ ուր 1876–1887 ապրեցաւ... «աւելի աշխատանք չունե-նալու» գրկանքով, ինչպէս ինք կ'ըսէ : Ազգային եռուզեռէ ու Հայութենէ հեռու՝ տատապանքով սպառեց իր վերջին տես-նըմէկ տարիները ու փակեց աչքերը 1887–ին, Ֆրանսայի մայրաքաղաքին մէջ :

Գրիգոր Օտեան ոտկաւաթիւ այն դէմ-քերէն է, որոնց վաստակը չի ժպտուներ : Կը փայլի ու կը ճառագայթէ՝ թաւալող ժամանակին ընդմէջէն :

Մ· Թ·

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԱԴՐԲԵՋԱՆ

Դեկտեմբեր 29ի Կարտիաճ անգլիական օրաթերթը, արտասպելով Ուաշինկթըն Փոսթէն, էջ մը նուիրած է վերոյիշեալ երեք Հանրապետութեանց : Կ'անդրադառ-նանք առանձին :

ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏՔԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ...

—o—

Բ.

Մեր չրջանը իր հիմերէն ցնցել ուղղ ընդհանրական տագնապի մը դիմաց, եւ ատոր փոխարէն մարդկութեան խոստացուած հազարաւոր բարիքներու մէջեւ, 1970ի մարդուն համար մէկ բան միայն ամէնէն կենսականը ըլլալ կը թուի ըսինք· երջանիկ ըլլալու իրաւունքը, երջանիկ ըլլալու կարելիութիւնը: Արդարեւ, ամէն ինչ ցոյց կուտայ թէ, հեւ ի հեւ ապրած իր կեանքին մէջ, քսաներորդ դարու մարդը այսօր ուրիշ բանի համար չունի վատնելիք այնքան ժամանակ որքան ունի երջանիկ ապրելու, երջանիկ մնալու համար:

Պիտի ըսուի անշուշտ որ հինէն ի վեր երջանկութիւնը ապրող ամէն մահկանացուի ամէնէն զեղեցիկ երազը եղած է: Սխալ չէ: Մարդ հաւանաբար բնաւ չէ մերժած երջանկութիւնը, երբեք կռնակ չէ դարձուցած պինդը երջանկութեան տանող միջոցներուն: Եթէ պատմութեան մէջ կարելի է ցոյց տալ բացառիկ պահեր զէմքեր որոնք կամովին հրաժարած են աշխարհիկ հաճոյքներէ կամ ընթացիկ երջանկութիւններէ, նուիրուելու համար որոշ իդէալներու եւ պրկանքներու, յայտնի է որ այդ բացառիկ զէմքերն ալ այդպիսի նուիրումի մը մէջ գտած են իրենց զերագոյն երջանկութիւնը: Այսպէս կամ այնպէս, ամէնէն հին օրերէն մինչեւ այսօր, դժուար չէ եզրակացնել որ մարդը միշտ կշտի մէկ նժարին մէջ դրած է իր սեփական երջանկութիւնը եւ իր կեանքը կերտել ուզած է համաձայն այդ կշիռին:

Այսօր ի՞նչ բան փոխուած է ուրեմն որպէսզի մենք պնդենք թէ քսաներորդ դարու մարդուն համար երջանիկ ըլլալու պահանջը աւացած է զերակշիռ հանգամանք: Մեր չրջանի մարդը եկած գացած բոլոր ժամանակներուն ամէնէն դժբախտ մա՞րդը դարձած է արդեօք: Մեր հայրերը, մեծ հայրերը, նախահայրերը արդեօք երբեք այնքան դժբախտ չէի՞ն եղած որքան մենք զգեղ կը դղանք այսօր հաւանաբար:

Այս հարցումը չահեկան է, բայց անոր պատասխանելէ առաջ կ'արժէ որ պահ մը կանգ առնենք ուրիշ կէտի մը վրայ եւ մենք մեզի հարց տանք հետեւեալը· խնդապէս երջանիկ չէ՞ այսօր մարդը: Իրա՞ւ է որ քսաներորդ դարու մարդը դժբախտ է այնքան որքան կ'ուզեն ցոյց տալ դժգոհութեան եւ բողոքի այն ձայները որոնք կը բարձրանան աշխարհի ամէն կողմէն, քաղաքական թէ տնտեսական, ընկերային կամ հոգեկան դեպիններու վրայ:

Քսաներորդ դարու կեանքը վերլուծող հարիւր ուսումնասիրութիւններն իսկ հինդը կը պնդեն թէ, այո, այսօր դժբախտ է մարդը: Յառաջդիմութեան արդի բարիքները, թեթնիք հրաշալի իրագործումները, հանդստաւէտութեան քաղաքակրթութիւնը, այսինքն այն ամէն բան որ արդի մարդուն հպարտութիւնը կը կազմէ, չկրցան երջանկացնել պինդը: Ընդհակառակն մեծ յուսախաբութիւններ պատճառեցին իրեն: Չարիւրաւոր ընկերանները, հոգեբանները, համալսարանի դասախօսներ առանց յոպնելու նոյն բանը կը կրկնեն այսօր· մարդը դժբախտ է: Այդ դժբախտութիւնն է որ կը յայտնուի ահաւասիկ ամէն կողմէ բարձրացող անիչխանական ձայներու մէջ, քաղաքական խառնակ չփոթութիւններու կամ երիտասարդական զարտուղի ձգտումներու մէջ, հիպիականութեան կամ թմրեցուցիչնե րու, սեռային ազատութիւններու կամ մատնեւեռումներու մէջ, վերջապէս այն բոլոր երեւոյթներուն մէջ որոնք նոր դիմագիծ մը տուած են արդի ընկերութեան: Այդ բոլորը մէկ ճշմարտութիւն միայն կ'արտայայտեն· մարդը զոհացում չէ գտած մարդկային արդի պայմաններէն, մարդը ամէն օր քիչ մը աւելի դժբախտ կը զգայ ինքզինքը···:

Մամուլի, զրականութեան, չարժանկարի կամ հեռատեսիլի համար ո՞ր նիւթը աւելի զգայացունց եւ չահեկան կրնար ըլլալ քան թէ վերի այս հաստատումը որ կուգայ հեղինակաւոր բերաններէ: Մարդը դժբախտ է: Տարիներէ ի վեր այդ է որ ահաւասիկ կը կարդանք սիւնակ սիւնակ, այդ է որ կը տեսնենք բեմի վրայ, կը կարգանք դիրքի մէջ, վերջապէս այդ է որ կը լսենք քաղաքական քարոզչու թեան կամ համալսարանական դասախոսութեան ամպիոններէն:

Ո՞վ կրնայ իր ականջները փակել այսպիսի զօրաւոր թամ-թամի մը դիմաց: Մեր չրջանի մարդիկը, ընդհանուրին մէջ առնուած, փաւլովի չուներուն նման պայմանաւորուած են այլեւս այս թեզ – լաղրութեամբ: « Դժբախտ ես » կ'ըսուի իրենց եւ անոնք իրենք զիրենք դժբախտ կը զգան, նոյնիսկ եթէ այնքան ալ դժբախտ չեն իրականութեան մէջ: Այսօր ամէնէն երջանիկ մարդն անգամ, եթէ իր չրջանին զիտակցութիւնը ունի, ինքզինքը դժբախտ պիտի զգայ, քանի որ ուրիշ մը իրեն համար կ'ըսէ թէ դժբախտ է, քանի որ մանաւանդ անհրաժեշտ է հետեւիլ «նորաձեւութեան» որ կը կայանայ «դժբախտ ըլլալ»ու մէջ:

Մեր օրերու Մոլիէրական ոխպարը «երեւակայական հիւանդը» չէ այլեւս, այլ «երեւակայական դժբախտը»: Երկրա գունդին մակերեսը լեցնող միլիոնաւոր իրական դժբախտներու քով, միլիոնաւոր երջանիկ մարդոց ալ ուղեղը այսօր կը կրծուի նոյն որդին կողմէ: Ի՞նչպէս ընեմ որ փրկուիմ դժբախտութենէ, ի՞նչպէս ընեմ որ մոռնամ դժբախտութիւնս, ինչպէս ընեմ որ երջանկութեան մէջ անցնեմ վայրկեաններս: Ահա՛ որդը:

Ի՞նչ մեղք որ աշխարհի ամէնէն առողջ մարդն անգամ հիւանդ է, եթէ ան ինքզինքի հիւանդ կը զգայ, եթէ ինքզինքը հիւանդ կը կարծէ: Ահա թէ ինչո՛ւ մեր վերի հարցումին տպիպուած ենք զրական կերպով պատասխանել եւ ըսել· այո, այսօր իրապէս դժբախտ է մարդը եւ պատճառներ ունի այդպէս ըլլալու համար:

Ռ. ՀԱՏՏԻՃԵԱՆ

ԿՈՄՄԸ, ԿՈՄՍՈՒՀԻՆ ԵՒ ԶՈՀԸ

—o—

Ա.

Վայրեր կան, ուր կարծէք չար ոգիներ կը բնակին· բնակարաններ կան, որոնց պատերուն վրայ ոճիր կը բուսնի աւնկի մը պէս: Եթէ ուշի ուշով դիտէք՝ ան մը ճակատը, պիտի տեսնէք, որ ան կը նմանի մարդու դիմագծին՝ դուարթ կամ մռայլ, պայծառ կամ նեղ:

Մռայլ մակդիրը կարելի է վակցնել Պլէթըմոնի դղեակին, որ թատերավայրն է մեր պատմելիք դէպքին: Պլէթըմոն դղեակը կը գտնուի պելժիական Մոնս քաղաքին մօտերը: Կառուցուած 17րդ դարու սկիզբները, ան երկար տարիներ վայելած է չարագուշակ համբաւ մը: Մարդոց երեւակայութիւնը, հոն զոր – ծուած կարծեցեալ մութ սրարքներու պատճառով, անոր չուրջ ստեղծած է վախի մթնոլորտ մը:

Պլէթըմոն դղեակը կը պատկանէր Պոքարմէի կոմսերուն: Մեզ հետաքրքրող անձը կը կոչուի Հիփոլիթ որ Պոքարմէ եւ իսկապէս, որ ան ունեցած է արտակարգ ծնունդ մը:

1819ին, առաւօտահաս մը կ'անցնէր այսպէս կոչուած Բարեյուսոյ, աւելի ճիշդը Փոթորիկներու հրաւանդանը, երբ յանկարծ հովերը սկսան փչել եւ ալիքները կատաղօրէն պարնուեցան նաւուն վայրէ կողերուն: Ճամբորդներու կարդին կը գտնուէին Ժիւլիէն եւ Իտա որ Պոքարմէ: Ժիւլիէն կալուածներու ընդհանուր քննիչ նշանակուած էր ճաւա կզզիին մէջ:

Այդ թոհուբոհին մէջ, կոմսուհի Իտա ծնունդ կուտայ մանչ զաւկի մը, որ մեր պատմութեան հերոսն է եւ կը կոչուի Հիփոլիթ:

Հիփոլիթ իր մանկութիւնը կ'անցընէ ճաւայի մէջ եւ կ'ընկերակցի ընիկ տղոց խաղերուն: Մինչեւ 15 տարեկան, կը մնայ տակաւ ու հիւանդոտ, բայց երբ կը յաղթահարէ անրուժելի հիւանդութիւն մը, կը գառնայ առոյգ եւ հուժկու: 15 տարեկանին, հօրը հետ կ'անցնի Միացեալ Նահանգներ, մինչ մայրը կը վերադառնայ Պելժիա: Միացեալ Նահանգներու մէջ, հայր ու տղայ կ'ապրին որսորդի կեանք մը Արքանզասի չրջանին մէջ եւ կը ծանօթանան Հնդիկներու:

Քսան տարեկան հասակին, Հիփոլիթ կը վերադառնայ հայրենիք: Գրեթէ անուս է, որովհետեւ առիթը չէ ունեցած դպրոց յաճախելու: Կը սիրէ մանաւանդ դասընթացքներու հետեւիլ: Իր նախընտրած ճիւղը դիտութիւնն է, մասնաւորաբար՝ քիմիագիտութիւնը: Չամադրմամբ նիւթապաշտ եւ անաստուած է: Մնացեալ ժամերուն, կը յաճախէ մօտակայ դիւղերու սրճարանները: Սեղան կը նստի դիւղացիներու հետ, թուղթ կը խաղայ, կը դինովնայ եւ տարօրինակ դատարկներ կը յայտնէ երկրագործութեան մասին:

Իր կալուածները արդիւնաւորելու համար, կը զործածէ տարօրինակ եւ անհեթեթ մեթոտներ· այնքան, որ կը կորսընդնէ իր բոլոր ունեցածը, կը հասնի անանկութեան դուռը եւ մեծ դումարներ փոխ կ'առնէ վաչխառուներէ:

Այս անել կացութենէն փրկուելու համար, մէկ ելք կայ միայն· ինքնել հարուստ ամուսնութիւն մը:

Մօտակայ քաղաքներէն մէկուն մէջ կ'ապրի զործչի քաչուած վաճառական մը, աւելի ճիշդը նպարավաճառ մը, որ ճանչցուած է իբրեւ մեծահարուստ: Այս վաճառականը ունի զեղեցիկ, վայելուչ եւ զարգացած աղջիկ մը՝ Լիտիա Փունեն: Լիտիա տէր է զեղարուեստական ճաշակի, զրած է վէպեր եւ բանաստեղծութիւններ, դիտէ դաչնակ նուագել եւ նկարչութիւն ընել: Ունի մէկ երազ միայն, ամուսնանալ ազնուականի մը հետ եւ ապրիլ զղեակի մը մէջ: Լիտիա ունի նաեւ եղբայր մը՝ Կիւսթաւ, որ հաչմանդամ է արկածի մը պատճառով:

Ճիշդ այդ օրերուն, պարտատէր վաչխառուներէն մէկը, որուն մուրհակները չէին վճարուած, կը սպառնայ դրուել Պլէթըմոնի դղեակը: Հիփոլիթ անմիջապէս կը ներկայացնէ իր ամուսնութեան առաջարկը: Հարսնիքը տեղի կ'ունենայ քանի մը չաբաթ ետք: Սակայն կոմսին յոյսերը ի դերեւ կ'ելլեն: Երեւան կուգայ, որ վաճառականը կարծուածին չափ հարուստ չէ: Աղջիկը իրրեւ օժիտ կը տտանայ երկու չէնքերու եկամուտը եւ տարեկան 2000 ոսկի Ֆրանք:

Հայր Փունեի պարտքերուն մէկ միայն մասը կը վճարէ ու կ'ենթարկուի իր աղջկան ու փեսային տաւելութեան: Այսօր յոյս մը միայն կախուած է հորիզոնին վրայ· հայր Փունեի մօտալուտ մահը: 1846 Մայիս 5ին, հայր Փունեի կը լքէ արցունքներու այս հովիտը, ի գոհութիւն իր աղջկան ու փեսային: Բայց ծեր աղուէսը, որ չէր սիրեր ապերախտները, իր ամբողջ հարստութիւնը կը կտակէ իր տղուն, Կիւսթաւի: Այսօր լոյսը կը փոխարինուի աւելի տկար յոյսով մը· հաչմանդամ ու հիւանդոտ Կիւսթաւին մահը, որ չի կրնար ուչանալ: Բայց տես որ Կիւսթաւ սիրահարած է լաւ ընտանիքէ աղջկան մը եւ որոչած է ամուսնանալ անոր հետ: Այս որոչումը իր դերեւ կը հանդիպի Լիտիայի կողմէ հակառակութեան: Ինչո՞ւ համար: Ինչո՞ւ համար Լիտիա կ'ուզէ որ Կիւսթաւ ամուսնանայ ուրիշ աղջկան մը հետ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊՏՈՒՂՆԵՐԸ

Նեթերու եւ Ուրարտացիներու պատ – կառած հին յուշարձաններ ցոյց կու – տան, որ Ք. Ա. 2–1 հազարամեակներուն Հայաստանի հողին վրայ զարգացած էր այլեզուծութիւնը: Ուրարտական թնա – կավայրերու պեղումներուն ժամանակ յայտնաբերուած են խաղողի, դեղձի եւ ծիրանի ածխացած սերմեր եւ կորիզներ: Ք. Ա. 4րդ դարուն Ալեքսանդր Մակե – դոնացի ծիրանը Հայաստանէն առաջին անգամ տարաւ Յունաստան: Յոյներէն եռաք Հռոմէացիները զործածեցին ծի – րանը:

Ծիրանը Հայաստանի հիմնական պը – տուղներէն է: Ծիրանի պարէնները կեղ – րոնացած են ներկայ Հայաստանի հա – րաւը եւ հարաւ – արեւմուտքը, ծովի մակերեսէն 600–1500, իսկ որոշ վայրե – րու մէջ՝ 1750 մեթր բարձրութեան վրայ: Ծիրանի ծառերը յաճախ կ'աճին քարքա – րոտ հողերու վրայ: Ծառերուն բարձրու – թիւնը կը հասնի 10 մեթրի: Արարատեան դաշտի մէջ մէկ հեկտարէն 250–300 ցենտ – ներ բերք կը հաւաքուի:

Հայաստան ծիրանի ձեւակազմութեան մեծ կեդրոն մըն է: Հոն տեղծուած են ծիրանի 20 տեղական տարատեսակները, որոնք իրենց կենսաբանական, տնտեսա – կան ցուցանիշներով գրական կերպով կը տարբերին եւրոպականներէն:

Վերջերս փորձարարդէտ Մարիա Սա – հակեան ստացաւ ծիրանի նոր տեսակներ՝ Սեւան, Արեգ, Մասիս, Մարօ, Ոսկի, Ա – րեւիկ, որոնք ունին դեղեցիկ համ եւ մեծ չաքարոտութիւն: Անոնք խոշոր են, հա – մեղ եւ բերքատու: Յարմար են չորցուե – լու եւ քաղցրեղէն պատրաստելու հա – մար: Անոնց մէջ կան այնպիսիները, որոնք կը չորցուին ծառի վրայ:

Տեսակներու բազմազանութիւնը կարե – լիութիւն կուտայ երկու ամիսով երկա – րեցնելու պտուղին բերքի չրջանը (Յունի – սի առաջին տասնօրեակէն մինչեւ Օգոս – տոսի սկիզբը): Ծովի մակերեսէն 1600–1700 մեթր բարձրութեան վրայ պտնուող պիւղերու մէջ պտուղը մէկ ամիս աւելի ուշ կը հասունայ. ասիկա հնարաւորու – թիւն կուտայ թարմ պտուղ հայթայթել չուկան:

Հայաստանի պտուղներու արքան դեղձն է: Այս պտուղին տեսակարար կչիռով եւ որակով Հայաստան առաջին տեղերէն մէ – կը կը գրաւէ Խորհ. Միութեան մէջ: Կը մշակուին միայն տեղական տեսակները, կը տարածուին լաւագոյն դեղձերու տեր – մատունկերը՝ ընտրովի կարգով: Նորա – տունկ դեղձենիները ցուրտին դէմ կը դի – մանան եւ դիւրութեամբ «կը քաժուին», երբ վնասուին ցուրտէ: Արդարեւ տարի մը եաք վերստին կը դառնան պտղաբեր: Դեղձենիները կը դիմանան մինչեւ ցերտ – յին 25 աստիճան վար:

Սովորական խնամքով դեղձենին կ'ապ – րի մօտ 15 տարի: Սակայն, եթէ մշա – կողները կիրարկեն երիտասարդացնելու միջոցները, անոնց կեանքի տեւողութիւնը կարելի է հասցնել մինչեւ 30 տարի:

Ուշ հասունցող հայկական դեղձենինե – րէն ամէնէն վաղահասը «Նարինջ»ին է, որ կը հասնի Օգոստոսի վերջը, Սեպտեմ – բերի սկիզբը:

Խաղողագործութիւնը երկրին գիւղա – տնտեսութեան ամէնէն գլխաւոր ճիւղն է: Այգիներու տարածութիւնը այժմ 37 հա – զար հեկտար: Յառաջիկայ տարիներուն այդ թիւը կը հասնի 70 հազարի:

Արարատեան դաշտը եւ անոր նախա – լեռնային չրջանը սեղանի եւ աղանդերի դինի մատակարարող խաղողի հիմնական չրջաններն են: Այն վայրերուն մէջ, ուր ընդերքին ջուրերը մօտ են հողի մակե – րեսին, քոնեակի յարմար խաղողներ կը մշակուին: Հայաստան խաղողի 250 տե – ղական տարատեսակ ունի:

Խաղողագործութեան հիմնարկութիւնը ստեղծած է վազահաս եւ ուշ հասնող խա – ղողի 40 նոր տեսակներ: Անոնցմէ ութ հատը արդէն յայտնութեամբ կը մշակ – ուին Արարատեան դաշտին մէջ: Խաղողի նոր տեսակներէն լայն տարածում կը ստանան «Հայաստան», «Զուարթնոց», «Արագած» եւ «Տիգրանի»ն տեսակները: Բացի բարձր բերքէն, անոնք ունին դե – ղեցիկ տեսք եւ նուրբ համ:

Երկրին տնտեսութեան մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւէ ծխախոտը: Գիւղատնտե – սական լինը գօտիներէն վեցին մէջ կը մշակուի ծխախոտ: Այդ գօտիները կը տարբերին իրարմէ իրենց կլիմայական պայմաններով (չափեր՝ 450–2100 մեթր բարձրութեան վրայ):

ԳՐ. ՉԻԳԻՆԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆ

Անցեալ չաբթուան ընթացքին Ֆրանսա – կան Հեռատեսիլի Ա. կայանը փառատօն – մրցումի մը ձեւին տակ ներկայացուց ար – կածախնդրութեան դասական ֆիլմերու չարք մը, որոնց կարգին Աշոտ Մալաք – եանի՝ «Արեւուն տակ 1000 հազար տո – լարը»:

Այս տարիս հեռատեսիլի Թելէ–Սէր – ժուռ չաբաթաթերթը երկու էջ նուիրած էր Անդրէ Վերնէօյլի հետ տեսակցութեան մը, ուր կ'ըսուէր ի մէջ այլոց.

«Անդրէ Վերնէօյ արտադրողներու օրհ – նուած բեմադիրն է: Քանի տարուան ըն – թացքին, 24 ֆիլմի վրայ չկրցաւ մէկ հատ պատրաստել որ դրամ չբերէ: Ըլլայ «Հանրային թիւ մէկ թշնամին», Մելօտի ան սու–սուլը, Սիկիլիացիներու էլանը եւ ներկայիս՝ Լը ֆաը:

«Բեմադիրի մը ասպարէզին մէջ, կ'ըսէ Վերնէօյ, քանի մը հանդրուաններ կան: Առաջին հանդրուանին՝ ֆիլմեր կը դար – ձնէ դարձնելու համար, ֆիլմեր որոնք ձեզ միշտ չեն խանդավառեր: Յետոյ՝ երբ յաջողութիւնը կուգայ, ֆիլմ կը դար – ձնենք մենք մեզի համոյք պատճառելու համար: Հարիւր հազար տոլար արեւուն տակ առաջիններէն է այդ երկրորդ հան – դրուանին: Զանձրացած էի հանդարտ ֆիլ – մերէ մեծ դերասանի մը հետ կռիւ եւ գերիի, Ժերմանտէլ կամ Նախագահը, (Ժան Կապէն): Շարժումի ֆիլմ կ'ուզէի, կռիւով եւ արեւով, ուրեմն Հարիւր հա – զար տոլարը գործուցի: Ուեսթերն մըն է: Ձիերը պարզապէս պահուրտած են բեռ – նատար կառքերուն տակ»:

Վերնէօյ բացատրելէ եաք թէ ինչպէս կը պատրաստէ եւ կը գործնէ ֆիլմ մը, կ'ըսէ թէ մէկ բան դինքը կը հետաքրքրէ՝ լաւա – գոյն ձեւով պատմել լաւ, ազնուր պատ – մութիւն մը ու կ'աւելցնէ.—

«Արդէն, հետեւաբար հօրմէս ժառան – գած եմ այդ կէտը»:

Թերթին աշխատակիցը ապա կը բա – ցատրէ թէ Աշոտ Մալաքեանի հայրը Հայ մըն էր, որ Մարսէյլ եկած էր 1924ին Թուրքիոյ Զարդերէն փախելով:

× Լիւի պարբերականն ալ Դեկտեմբերի իր թիւին մէջ երկար էջեր նուիրած էր Աշոտ Մալաքեանի:

ՊԱՐՍԻԿ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Պարսիկ գիտնականներէ կազմուած պատուիրակութիւն մը տասը օրուան այ – ցելութիւն կատարեց: Պատուիրակութիւ – նը կը գլխաւորէր Իրանի Լեզուի ակադե – միայի անդամ, գիտութեան եւ բարձրա – գոյն ուսումնարաններու նախկին փոխ – նախարար եւ Թեհրանի համալսարանի փրոֆեսոր Մոհամմէտ Մոքթամ:

Պատուիրակութեան անդամները այցե – լեցին Հայաստանի Գիտութիւններու Ա – կադեմիայի արեւելագիտութեան, լեզ – ուի, հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկութիւնները, ինչպէս նաեւ Բիւ – րական, Հայաստանի պատմութեան թան – գարանը եւ այլ հաստատութիւններ:

Դեկտեմբեր 16ին հիւրերը այցելեցին Էջմիածին, ուր ընդունուեցան Վազգէն Ա.ի կողմէ:

Պարսիկ գիտնականները Երեւանի Պե – տական համալսարանին մէջ ծանօթացան արեւելագիտութեան ճիւղի աշխատանք – ներուն եւ այդ առիթով զեկուցումներ կա – տարեցին — «Հայ – իրանական հին պա – տմական ընդհանրութիւնները» եւ «Բեհիստունեան արձանագրութիւնները»:

Պատուիրակութեան անդամները ակա – դեմական Վ. Համբարձումեանի հետ քըն – նութեան առին երկու երկիրներու գիտա – կան կազմակերպութիւններու համագոր – ծակցութեան ընդլայնման հարցը:

Պարսիկ գիտնականները մեծ տպաւո – րութիւն ստացան Հայաստանի գիտական կեանքէն՝ հատատելով անոր արձանա – գրած բացառիկ յաջողութիւնը:

ԿՈՉ

Ուսումնական ընթացիկ տարեշրջանիս աւարտին՝ Քարէն Եփփէ Ազգ. ճեմարանը բոլորած կ'ըլլայ իր հիմնադրութեան 25–ամեակը: Այս երջանիկ առիթով, Ինա – մակալութիւնը կ'առաջարկէ կազմել ու տպագրել յուշամատեան մը, մեր սու – րիահայ երկրորդական անգրանիկ վար – ժարանին քառորդ դարու կրթական, ու – սումնական եւ մշակութային վաստակին իրը համեստ գնահատական:

Ուստի, չեմօրէն կը խնդրենք ճեմա – րանի երբեմնի անօրէններէն, ուսուցիչ – ներէն, վարչական պատասխանատուներ – էն եւ շրջանաւարտ կամ թեթաւարտ սա – ներէն մեզի ուղարկել իրենց յուշերը, ո – գեկոչման գրութիւնները, դասընկերնե – րու կամ պաշտօնակիցներու անուններն ու հասցէները, ինչպէս նաեւ պատմական արժէքով նկարներ մինչեւ 31 Յունուար, 1972:

ԱԶԳ. ՔԱՐԷՆ ԵՓՓԷ ՃԵՄԱՐԱՆԻ
25–ԱՄԵԱՅ ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆԻ
ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Հասցէ.—
Karen Jeppe Armenian College
Meydan - Aleppo
Syrian Arab Republic

ՀԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ

Նէ Պոքարմէ ամուլին մեծ ու պզտիկ յոյ – սերը: Այս անորոշ կացութիւնը կը տիրէ չորս տարի, որովհետեւ աղջկան ծնողքը չատ խանդավառ չեն իրենց աղջիկը հաչ – մանդամի մը տալու դաշտարով: Բայց, ի վերջոյ, տղուն անբաւ հարատութիւնը ծանը կը կշռէ նժարին մէջ եւ ամուսնու – թեան թուական կ'որոշուի 1850 Նոյեմ – բեր 24:

Մինչ այդ, Հիւսուիթի կացութիւնը ան – տանելի դարձած էր: Ոչ մէկն պարագե – րը իրարու վրայ կը կուտակուէին, այլեւ անհնուն նամակներ կը տեղային Պիթըր – մոնի դղեակը, որովհետեւ կոմսը երեք ապօրինի զաւակներ ունեցած էր իր ա – մուսնական կեանքի ընթացքին նաեւ:

Այր ու կին սկսան խորհրդակցիլ եւ ե – կան այն եզրակացութեան, որ մէկն կրնար միայն գիւտ մահը կրնար լուծել այս թըն – ճուկը: Լիսիա ամբողջ հոգիով համա – ձայնեցաւ իր եղբայրը մահացնելու ծրա – գրին: Երկու աղջնակներ ունէր եւ անոնց ապագայի մտահոգութիւնը իր մէջ չնչած էր եղբայրական զգացումը:

1848ին է վեր, Հիւսուիթ սկսած էր պատրաստել իր ոճիրը: Պէտք էր կիւս – թաւը անհետացնել այնպիսի ձեւով մը, որ ամէն մարդ անոր մահը բնական կար – ծէր: Մէկն քիմիագիտութիւնը կրնար պէտք եղած միջոցը հայթայթել:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ
(Մնացեալը յաջորդով)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Դ.

ԽՈՐՀՐԴԱԻՈՐ ՍՏՈՐՈՒԳԻԻՆ ՄԻՋԻՆ

Ընթերցողը անչուշտ կռահած է թէ՝ մանկամարդ հանըմներուն առջեւ ներկա – յացողը ուրիչ մէկը չէր, եթէ ոչ նոյն ինքն Տիգրանը, իսկ տիվանին եաեւ բաց – ուած դուռը սպասնուած Հայրիէի բաղ – նիքին հետ հաղորդակցող դուռն էր:

Երիտասարդ յեղափոխականը Զաիի պոռչտուքներէն եւ Հայրիէի յարկաբա – ժիններուն մէջ ալպանացի արքայապահ – ներուն հանած աղմուկներէն համոզուե – լով որ սիրուհին սպասնուած էր, որոշեց այլեւս դաշտնի ստորուգիին ուղղութիւնը բռնել, առանց պիտնալու սակայն թէ ա – տիկա պինքը ուր պիտի առաջնորդէ:

Այլեւս Սուլթանական պալատէն իր դուրս ելլելը անկարելի էր: Պարտ էր ու – րեմն, մութ ստորուգիին ճամբան բռնել եւ փրկութիւնը միւս կողմէն փորձել: Հետեւաբար եւ աներկիւղ յառաջացաւ: Սակայն դեռինը այլեւս միհատրթ չէր, ինչպէս ի հարկէ այն ժամանակ, ուր Սուլթանուհիին սիրահարը իր սիրուհին ննջասենեակէ կ'երթար: Քանի ստորու – գին քէօչկին միջնորմներուն մէջ կ'երկա – րէր, դեռինը տափակ ու միհատրթ էր եւ Տիգրան դանդաղօրէն, սակայն եւ առանց յողնելու կրցաւ յառաջանալ: Բայց երբ ստորուգին քէօչկին պատերէն ելաւ եւ բլուրին դեռիններուն մօտեցաւ, յառա – ջանալու դժուարութիւնները սկսան հետ – զհետէ չատնալ:

Ժամանակի միջոցին ստորուգիի կողե – րէն եւ վերի մասերէն լինած հողերու կոյտեր դեռնափոր նկուղին անցքը բա – ւական բարձրութեամբ զոցած էին, հա – կառակ որ ստոր ամբողջ բարձրութիւնը բարձրահասակ մարդու մը հասակէն ալ բարձր էր: Պէսիմ ստոր բարձրութիւնը իր հասակին համեմատ չինել տուած էր: Ինչած այդ հողակոյտերէն կազմուած արգելքները ստորուգիին այդ անթափան – ցելի խաւարին մէջ Տիգրանի մեծ դժուա – րութիւններով յառաջանալը կը պար – տադրէին:

Սակայն այդ դեռնափոր դերեզմանին մէջ ո՞ւր կ'երթար: Ո՞ւր եւ ե՞րբ ստոր դաշտնի դրան առջեւ պիտի հասնէր: Ար – դեօ՞ք առանց վտանգի պիտի կարողա – նար դաշտնի դրան հասնիլ, կամ եթէ հասնէր իսկ, այդ անթափանցելի խաւա – րին մէջ պիտի յաջողէ՞ր անոր դաշտնի զսպանակը գտնել: Ու վերջապէս ձեմա – լէի ապարանքը բնակիչներ ունէ՞ր եւ ե – թէ ունէր, որո՞նք էին արդեօք անոր բնա – կիչները:

Այն դաշտափարը թէ ձեմալէի ապարան – քը թերեւս ամայի կը գտնէր, դինքը կը ափոփեցնէր ու մութին մէջ իր դժուարին յառաջխաղացումը կը քաջալերէր: Կը խորհէր թէ իրեն համար դժուար պիտի չըլլար ստոր ամայի սրահներէն ներս մտնել եւ անկէ առանց ոեւէ մէկու մը ու – շադրութիւնը գրաւելու փորձ ելլել: Սակայն եթէ ապարանքը ամայի չէր եւ մէկը բնակիչներ ունէր, գաղտնիքը երե – ւան պիտի ելլէր եւ այն ատեն կորսուած էր:

Տիգրան այս եղրակացութենէն ետք – առաջ, այսուհանդերձ եթէ գործել ելլ – տեղ վերադառնար, ատիկա աւելի մեծ անխոհեմութիւն մը պիտի ըլլար: Հոն վտանգը այլեւս անխուսափելի էր, որով բացի այդ բռնած ելքէն ուրիչ ելք մը չէր տեսներ:

— Օ՛ն, ըսաւ իւրովի, չնայելով ինք – դինքը խրախուսել: Ատտած մինչեւ հի – մա գլխ չէքեց եւ ասկէ յետոյ ալ պիտի չմոռնա որ այս խաւար նկուղին մէջ կոր – սումի, քանի որ մարդկային ազատու – թեան համար կ'աշխատիմ եւ բնաւ ոեւէ մէկու մը գէչութիւն ըրած չեմ:

Ու վերստին ձեռքը զգուշութեամբ առ – ջեւ երկարելով, սկսաւ ստորուգիին ան – թափանցելի խաւարին մէջ անատոյգ քայ – լերով յառաջանալ:

Քանի մը վայրկեան յետոյ զգաց որ ոտքերը վերստին արգելքի մը կը հան – դիպէին... Արգելքը փլած հողերու կոյ – տ մը կազմուած պատուար մըն էր: Փորձեց վրայէն անցնիլ: Սակայն անկա – րելի եղաւ, պատուարը բարձր էր: Որո – շեց ատոր վրան ելլել: Ձեռքերուն օգնու – թեամբը յաջողեցաւ կէսէն աւելին բար – ձրանալ, սակայն պահ մը յետոյ սահե – ցաւ ու վար իջաւ: Այդ պատուարը հո – ղերու կոյտ մըն էր որ տեւական խոնա – ւութենէ մը կպչուն ու սահուն դարձած էր:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՒՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Յովհ. Պօղոսեան եւ ազգ. Էիկները՝ Սոնիա եւ Քրիսթիան, այրի Տիկին Քարճեան, Օր. Արաեմ Պօղոսեան, Նիքսարլեան եւ Պօյաճեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ հարսի՝

ՅՈՎՀ. ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ԿԻՐԱԿԻ 9 Յունուար հանդիսաւորու – թիւն Յայտնութեան եւ Մկրտութեան Քրիստոսի։ Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10,30ին։

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Նազլու Քէօլէեան Տէսլինի Ապրիլեան Յուշարձանին կը նուիրէ 50 Ֆր. իր ամուսնոյն՝ Յակոբ Քէօլէեանի յիշատակին (նահատակուած 1915ին)։ Պ. Վարդգէս Քէօլէեան եւ Օր. Սաթենիկ Քէօլէեան իրենց քրոջ՝ Սիրարփի Քէօլէեանի յիշատակին կը նուիրեն 30 Ֆր. կապոյտ Խաչի կայանին եւ 20 «Յառաջ»ի բարգաւաճման։ (Տառնալ «Յառաջ»էն)։

ՆՈՐ ԱԿՈՒՄԲԻ ԲԱՑՈՒՄ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 16ին

Ցեռագային՝ մանրամասնութիւններ։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Նախաձեռնութեամբ

Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մշակութային եւ Երիտասարդական Յանձնախումբերու, Մշակութային ասուլիսներու շարքին մէջ

ՓՐՈՖ. ԼՈՒՏՎԻԿ ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ

Նիւթ

«ԲԻԻՐԱԿԱՆ 1972»

Աստղագիտական նոր հեռադիտութիւններու չուրջ

Շաբաթ, Յունուար 12 ժամը 2045ին

MUSEE GUIMET

Place d'Iena — Métro Iena

ՅՈՒՔ

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

Գին 15 ֆրանք
փոստով՝ 17 ֆրանք

Դիմել «Յառաջ»ի

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

Լիւբէկպուրկի Պահապանը
Վարար Զուրեր
Ոսկիէ Կշիռը
Ամէնուն Թէոդիկը
Ազատն Կոմիտաս
Վաղը
Սեւ Արեւ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1971

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Մարսէյլէն Օր. Արփինէ Լալայեան իր մօր՝ Տիկին Շահանդուխտ Լալայեանի մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ։

×

Տէր եւ Տիկին Հայկազ Պետրոսեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց մօրաքրոջ՝ Տիկին Շահրիկեանի (Փարիզ)։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ կրօն. Ընկերակցութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան զոյգ վարչութիւններուն հովանաւորած հայերէնի դպրոցներուն։

Յունուար 9 կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3,30ին Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ՝ 7, Ռիւ Փափէր։

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը անխտիր։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է։

ՎԱԼԱՆԻ ՄԷՋ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Շաբաթ 8 Յունուար ժամը 6ին Ճրագալոյց։

Կիրակի 9 Յունուար, Ս. Ծննդեան արարողութիւն, առաւօտ ժամը 8,30ին, պատարագ ժամը 10ին, քարոզ 11ին, Ջօրհնէք ժամը 11,45ին։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 9, ժամը 14,30ին Ճրագալեաստեանի սրահը, Փլաս Տէն–Սիւլփիս

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութեան մասնակցութեամբ շրջանի իր մասնաճիւղերուն։

Յայտագիրը պատրաստուած է արուարձաններու և կայանի երախաներուն կողմէ։

ԵՐԳ., ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Պզտիկները զուարճացնելու համար հատիներ (Ֆլուն)

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ ԻՐ ՆՈՒԻՐՆԵՐՈՎ

Նախընթրիք կը բաժնուի երախաներուն։

ՊԻԻՖ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Շաբիլէն օթոքար ժամը 2ին, Փուէն տը Շաւիլ։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը ծանուցանէ մանուկներու օրը 9 Յունուար կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, եկեղեցւոյ կից սրահը։

Աչակերտներու կողմէ տեղի կ'ունենան արտասանութիւն, երգ, հայկական պարեր եւ զուարճ մը՝ պեկավարութեամբ ուսուցիչ հայր Գեղամի։

Այս ծանուցումին առթիւ կը ներկայացնայ Կաղանդ Պապան իր պէս–պէս ուտելիքները եւ նուէրները բաշխելու փոքրիկներուն։ Սիրով կը հրաւիրուին ծնողքներ եւ բարեկամներ։

×

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Հայ Առաք. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ս. Ծնունդի առթիւ կը կազմակերպէ տօնածառի հանդէս մը, 15 Յունուար Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, պետական թատրոնը։

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հայութիւնը։

ՇԱՀԵԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓՐՈՖ. Լ. ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ

Թղթակից անդամ

Աստղագնացութեան Միջազ. Ակադեմիայի

Բիւրականի Աստղադիտարանի

Տնօրէնի տեղակալ

"ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ"

ՈՒՐԲԱԹ 7 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ժամը 20,30ին

HOTEL MODERNE

Place de la République — PARIS

ENTREE LIBRE

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 5 Յունուար 1972, Ջորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Ազգ. Տան սրահը։ Կարեւոր օրակարգ, «Մանուկներու Օր»ը եւ ներկայում պատշամաւորուհիի։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՅՑ

ՅՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Ջորեքշաբթի, 5 Յունուար.— Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Սկիզբ ժամերգութեան եւ ընթերցուածներու՝ երեկոյեան ժամը 4ին։

Ընթերցուածները պիտի կարդան Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիները։ Պատարագ Թէման՝ ժ.ը 3ին։

Հինգշաբթի, 6 Յունուար.— Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին։ Բազմաձայն պատարագ՝ ժամը 10ին։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐԲ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ (Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)։

Պատարագի աւարտին կը կատարուի Ջրօրհնէք։

Ուրբաթ, 7 Յունուար.— Յիշատակ Մեռելոց։ Պատարագ ժամը 10ին։ Պատարագի աւարտին կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանդիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։

Կիրակի, 9 Յունուար.— Դ. օր. Ծննդեան։ Բազմաձայն պատարագ՝ ժ.ը 10ին։

Հինգշաբթի, 13 Յունուար.— Տօն Անուանակոչութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին։ Ցետ պատարագի Առաջնորդարանի սրահին մէջ կը կատարուի անօրհնէք։

×

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՈՑԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաբաթ (8 Յունուար).— Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան։ Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 17ին, պատարագ 18ին։։

Կիրակի (9 Յունուար).— Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն։ Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8,30ին, պատարագ 10ին։ Ջրօրհնէք, յիշատակ մկրտութեան ժամը 11,50ին։

×

ԱՒՆՈՒՎԻԼ – ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

5 Յունուար Ջորեքշաբթի.— Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան։ Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 17,30ին, պատարագ 18,30ին։

6 Յունուար, Հինգշաբթի.— Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան։ Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9,30ին, պատարագ 10,30ին։ Յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէք կը կատարուի։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
5
ՅՈՒՆՎԻԱՐ
MERCREDI
5 JANVIER
1972

LE NUMÉRO 0,50 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 90 ֆր· Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար· 125 ֆր· Հատը 0,50

ՉՏՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12307

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.307

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՀԱՍ ԵՐԱՋ

—o—

Աւանդութիւն է։ Ամէն տարեվկիսի աշխարհի քաղաքական ու կրօնական պետերը ողջունելով Նոր Տարուան գալուստը, համայն մարդկութեան կը մաղթեն բարեբաստիկ եւ լաւ օրեր։

«Խաղաղութիւն»ն է առանցքը, որուն շուրջ կը դառնան բոլորին բարեմաղթութիւնները։

Նոյ Նահապետի աւետարեր աղաւնիէն եւ Բեթղեհէմի «փառք ի բարձունս» երգող հրեշտակներէն ի վեր «խաղաղութիւն»ը կը կազմէ անապատ աղբիւր մը քարոզչութեան, երեւութապէս վեհ ու վսեմ նպատակներով։

Միայն տարեվկիսուն եւ ոճնական մեծ օրերուն չէ, տարին տասներկու ամիս «խաղաղութիւն» կը հոլովեն քաղաքագէտները, մանաւանդ աշխարհի ղեկն ու ճակատագիրը երեսնց ձեռքերուն մէջ պահող Մեծերը։

Եթէ խաղաղութիւն կ'ուզես, պատերազմի պատրաստուէ՛։ Ա՛յս սկզբունքն է, որ կարծես կը ղեկավարէ զանոնք։

Այս անխուսափելի եզրակացութեան կը յանգի մարդ, երբ կը տեսնէ թէ ի՛նչպէս իր աչքերուն առջեւ զինաբշաւը տարուէ տարի վտանգաւոր ու սպառնական համեմատութիւններ կը ստանայ։

Սպառազինման փոխադարձ կրճատման շուրջ երկու Մեծերուն միջեւ սկսած բանակցութիւնները անվերջ կ'երկարին։ Դժուար թէ զրական եզրակացութեան մը յանգին։

Ամէն տարի նոր, աւելի կատարելագործուած զէնքեր կը հնարուին։ Զանոնք փորձելու հնարաւորութիւններն ալ անպակաս են։ Ո՛ղջ ըլլայ Վիէթնամը։

1935–36ի Սպանիոյ ներքին կռիւներուն առեն մէկ կողմէ նոյն Գերմանիա եւ Ֆաշիստ Իտալիա, միւս կողմէ Խորհրդային Միութիւնը օտար հողի վրայ իրարու դէմ կը փորձէին նորահնար զէնքերը։ Ցեւազային ասոնք կատարելագործուելով օգտագործուեցան երկրորդ աշխարհամարտի ընթացքին։

Ամերիկեան եւ բոլշեւիկեան մեծ ու փոքր ամէն կարգի զէնքերը — օդանաւ, հրթիռ, թնդանօթ, ռումբ եւայլն, իւրաքանչիւրը — արդիական ամենավերջին զբութեամբ կը փորձուին ռազմաճակատներու վրայ։

Սպառազինութեան ճարտարարուեստը հսկայքի կարեւոր աղբիւր մըն է մեծ պետութեանց համար։ Այն օրը, որ Հնդկաչինի մէջ թնդանօթներն ու ռումբերը լռեն, հարիւր հազարաւոր բանուորներ, որոնք կ'աշխատին Ամերիկայի, Զինաստանի եւ Խորհրդային Միութեան պատերազմի ճարտարարուեստի գործարաններուն մէջ, անգործութեան պիտի դատապարտուին, եթէ զէնք գնող նոր յաճախորդներ չգտնուին։

Սակայն յաճախորդներ միշտ ալ կը գտնուին։ Քառորդ դարէ ի վեր ամէն վեց ամիսը անգամ մը Ասիոյ եւ Ափրիկէի մէջ անկախութեան կը տիրանայ նոր երկիր մը, որ պարտաւոր է սպառազինուիլ, ինքնապաշտպանութեան համար։

Ծայրագոյն Արեւելքէն եաք Մերձաւոր Արեւելքն ալ մրցակցութեան կարեւոր դաշտ մըն է Միացեալ Նահանգներուն եւ Խորհրդային Միութեան համար։ Առաջինը Իսրայէլի զէնքի հայթայթիչն է, երկրորդը՝ Արաբներու։

Զէնքի առուծախը ամէնէն բարգաւաճ առեւտուրն է։

Խաղաղութի՞ւն։

Ա՛յ, բայց «պինեալ խաղաղութիւն»։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՔԻՍՏԱՆ ԿԸ ՓՈՐՁԷ ԼԵԶՈՒ ԳՏՆԵԼ

—o—

Փաքիստանի նախագահին մտադրութիւնն է լուծել այսպէս կոչուած Պենկլա Տէշի հարցը եւ բարելաւել իր յարաբերութիւնները Նոր Տելհիի հետ։

Ասիկա կը բացատրուի երկու իրողութիւններով։ Ալի Պութօ, Փաքիստանի նախագահը, առջի օր կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ Քարաչիի մէջ, հարիւր հազար անձերու ներկայութեան, որու ընթացքին իր խօսքը ուղղելով ներկայ բազմութեան հարցուց.— Կ'ուզէ՞ք որ Շէյխ Միւժիպիւր Ռահման ազատ արձակուի, այո կամ ոչ»։ Ժողովուրդին պատասխանը ղրական եղաւ։

Ալի Պութօ նկատեց տուաւ այդ առթիւ, թէ Պենկլա Տէշի «պատմական» առաջնորդը ազատ պիտի արձակուի չուտով, առանց պայմանի։ Նախագահը այնուամենայնիւ կ'ակնկալէ, որ փոխադարձաբար Հնդկաստան հեռացնէ իր ուժերը ղրաւած հողերէն։

Քաղաքական դէտերու կարծիքով Շէյխին ազատ արձակումը ձեւով մը կը նշանակէ, թէ Իսլամապատ կ'ընդունի Արեւելեան Փաքիստանի անկախութիւնը։

Շէյխին ազատ արձակման լուրը մեծ դոհունակութիւն պատճառեց Տաքքայի մէջ։

Ալի Պութօ տրամադրութիւն յայտնեց նոյնպէս բանակցելու Նոր Տելհիի հետ։ «Կ'ուզեմ խօսիլ անոնց հետ։ Մենք հոս թշուառութիւն ունինք, Հնդիկներն ալ կը ճանչնան թշուառութիւնը։ Դրամատիրական զաւ մը կայ երկու երկիրներու ժողովուրդներուն դէմ»։

Նոր Տելհի երկու պայման դրած էր բնականոն յարաբերութիւններու վերահաստատման համար։ Առաջինը՝ Շէյխին ազատ արձակումը, իրականութիւն կը դառնայ։ Երկրորդ պայմանը՝ Իսլամապատի կողմէ Պենկլա Տէշի անկախութեան ճանաչումը դեռ կը մնայ իրագործելի։

Ցամենայն դէպս Հնդկաստան տրամադիր չէ հեռացնելու իր ուժերը նախկին Արեւելեան Փաքիստանէն։ Արդարեւ Տիկին Կանտի յայտարարեց առջի օր, թէ Հնդկաստան դեռ պարտաւորութիւններ ունի Պենկլա Տէշի նկատմամբ, ինչ որ ենթադրել կուտայ, թէ Հնդկաստան իր ներկայութեամբ պիտի փորձէ միջամտել ըլլալ երկրին ներքին անցուդարձերուն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԻՔՍՈՆ յայտարարեց, թէ ամերիկեան ուժերը պիտի չարունակեն հեռանալ Հարաւ. Վիէթնամէն, սակայն, 25·000էն մինչեւ 35·000 զինուոր պիտի մնայ հոն, մինչեւ որ Հիւսիս. Վիէթնամցիները ազատ արձակեն ամերիկացի զերիները։

Աչխարհ վերադարձած է այն դրութեան, որով կը դեկավարուէր Եւրոպա՝ 1870էն մինչեւ 1914։ Վեց մեծ պետութիւնները՝ բաժնուած երկու խմբակցութեանց՝ ամբողջ 44 տարի «պինեալ խաղաղութեան» սկզբունքով պահպանեցին «Եւրոպայի ներդաշնակութիւն»ը։

Վերջացող տարուան ընթացքին աչխարհ բոլորեց «պինեալ խաղաղութեան» չրջան մը։

Իսկական խաղաղութիւնը մնաց անհասերազ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

1971-Ի ԳԼԽԱՒՈՐ ԻՐԱԴԱՐՁՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—o—

Ա·

ՅՈՒՆՈՒԱՐ

2· ՄԱԿ·— Եարինկ կը վերստանձնէ իր առաքելութիւնը, որ սկսած էր 1970 Օգոստոս 25ին։ Կը մեկնի Մերձ· Արեւելք։

8· Յորդանան·— Կը վերսկսին կռիւները յորդանանեան բանակի եւ Փեդայինեներու միջեւ։ 13ին՝ հրադադար։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ

3· Ֆրանսա·— Նախագահ Փոմփիտու Սեւ Ափրիկէ կը մեկնի՝ տասը օրուան պաշտօնական այցելութեան։

4· Եգիպտոս·— Նախագահ Սատաթ կ'ընդունի երկարաձգել հրադադարի ժամանակաչրջանը (հաստատուած էր 1970 Օգոստոս 7ին) ամսով մը։ Տրամադրութիւն կը յայտնէ նաեւ բանալ Սուէզի ջրանցքը, եթէ Իսրայէլցիք պարպեն ջրանցքին աջ ափը։

8· Լաոս·— Միջամտութիւն Հարաւ. Վիէթնամեան ուժերու։ Ամերիկեան օդուժը զօրավիգ կը կենայ։ Հինդ չարաթ եաք կը նահանջեն։

12· Լեհաստան·— Կը ջնջուին ուտես տեղէկի զիներու յաւելումները, որոնք պատճառ դարձած էին 1970 Դեկտեմբերի խռովութիւններուն։

14· Իրան·— Թեհրանի մէջ համաձայնութիւն կը կնքուի քարիւղի գինին չուրջ՝ միջազգային ընկերութիւններու եւ Պարսից ծոցի քարիւղ արտադրող երկիրներու միջեւ։

15· Եգիպտոս·— Պատասխան Եարինկի հարցարանին։ Եգիպտոս կրնայ ստորագրել խաղաղութեան դաչնագիր մը, եթէ Իսրայէլ պարպէ իր գրաւած բոլոր հողերը։ Նոյն հարցարանին պատասխանելով Փետրուար 26ին, Իսրայէլ կը մերժէ քաչուիլ 1967 Յունիսի գինադադարի սահմանագիծը։

24· Ալժերիա·— Ազգայնացում Ֆրանսական քարիւղի ընկերութիւններու պատկանող բնական կազին եւ քարիւղատար ուղիներուն, ինչպէս նաեւ անոնց գոյքին 51 առ հարիւրին։

ՄԱՐՏ

12· Սուրիա·— Զօր· Հաֆէզ Ասատ Հանրապետութեան նախագահ կ'ընտրուի։ Պետութեան գլուխը կը գտնուի 1970 Նոյեմբերի պետական հարուածէն եաք։

— Թուրքիա·— Բանակին սահմանադրական տակ Տէմիրէլի կառավարութիւնը կը հրաժարի։ Հանրապետական կուսակցութեան առաջնորդը՝ Նիհաթ Էրիմ, Մարտ 26ին կը կազմէ մանապէտներէ բազկացած իր դահլիճը։

15· Մ· Նահանգներ·— Վերջ կը տրուի Զինաստան այցելութիւններու արգելքին։

26· Փաքիստան·— Հռչակում Արեւելեան Պենկալի անկախութեան։ Փաքիստանի բանակը կը ձեռնարկէ խիստ ճնշումի մը անկախութեան կողմնակիցներուն դէմ, որոնց առաջնորդը՝ Շէյխ Միւժիպիւր Ռահման, կը ձերբակալուի։ Ապրիլի կիսուն բանակը իր հակակշռին տակ առած է ամբողջ երկիրը, սակայն պենկալցի գաղթականներու խուժումը Հնդկաստան՝ լարուած կացութիւն մը կը ստեղծէ Իսլամապատի եւ Նոր Տելհիի միջեւ։

29· Վատիկան·— Թիթօ կ'այցելէ Պաւլին։

ԱՊՐԻԼ

9· Խորհ· Միութիւն·— Վերջ Համայնավար կուսակցութեան 24րդ համագումարի, որուն բացումը կատարուած էր Մարտ 30ին։ Ոչ մէկ փոփոխութիւն Պոլիտիւրոյի մէջ։

10–17· Զինաստան·— Այցելութիւն ամերիկացի փինկ-փոնկի վարպետներու։

19· Խորհ· Միութիւն·— Արձակում Սոլիւեթի, որ արտերկրային կայան մըն է։ Ապրիլ 23ին կայանին միացուելու համար կ'արձակուի Սոյուզ 10ը, երեք աստղագնացներով։ 25ին աստղանաւորդները կը վերադառնան երկիր։

26· Թուրքիա·— Հռչակում պաչարման վիճակի երկրին 11 նահանգներու մէջ։ Խիստ ճնչում մը ծայր պիտի առ «ձախագաղափարներուն»։

ՄԱՅԻՍ

2· Եգիպտոս·— Պաչտօնապէրկում Հանրապետութեան փոխ – նախագահ Ալի Սապրիի։

3· Արեւելեան Գերմանիա·— Ուլպրիխտ կը հրաժարի Արեւելեան Գերմանիոյ Համայնավար կուսակցութեան առաջին քարտուղարի իր պաչտօնէն։

13· Եգիպտոս·— Ձերբակալում 91 անձերու, որոնք համաձայն զոյութիւն ունեցող ամբաստանութիւններու, մաս կազմած են դաւի մը՝ նախագահ Սատաթի դէմ։ Խիստ մաքրագործում մը ծայր կուտայ։

18· Թուրքիա·— Զախագաչտ տարրեր կ'առեւանգեն Պոլսոյ Իսրայէլի հիւպատոսը (սպանուած վիճակի մէջ կը գտնուի 23ին)։ Առեւանգողները հիւպատոսին ազատ արձակման փոխարէն կը պահանջեն բանտարկուած ձախագաչտներու ազատ արձակումը։

20–21· Ֆրանսա·— Հէթ – Փոմփիտու հանդիպումը նախատեսել կուտայ Անգլիոյ մօտալուտ անդամակցութիւնը Համաշարակաց Շուկային։

27· Եգիպտոս·— Պոդգորնիի Գահիրէ այցելութեան առթիւ երկու երկիրներու միջեւ կը կնքուի բարեկամութեան եւ համագործակցութեան դաչնագիր մը։

ՅՈՒՆԻՍ

9· Ֆրանսա·— Ծայր կուտայ երկաթուղիի գործադուլի չարժումը, որ պիտի տարածուի ամբողջ ցանցին վրայ եւ վերջ պիտի գտնէ 19ին։

13· Մ· Նահանգներ·— « Նիւ Եորք Թայմզ » կը հրատարակէ (ուրիչ օրկաններ յաջորդաբար) Փենթագոնի գաղտնի տեղեկագիրը Վիէթնամի մասին։ Կառավարութիւնը կը փորձէ դադրեցնել հրատարակութիւնը, սակայն Գերագոյն Ատեանի որոչումով (30ին) կը չարունակուի։

17· Մալթա·— Յաջողութիւն Աչխատաւորական (ընդդիմադիր) կուսակցութեան՝ երեսփոխանական ընտրութիւններու մէջ։ Նոր վարչապետը՝ Մինթոֆ կը ջատագովէ չէզոք քաղաքականութիւնը։

29· Խորհ· Միութիւն·— Սոյուզ 11ի երեք աստղանաւորդները իրենց երկիր վերադարձին մեռած վիճակի մէջ կը գտնուին՝ խցիկին մէջ։

30· Թուրքիա·— Կ'արդիլուի մեկնումը։

Թ· Ա· Թ·

ՏԽՐՈՒՆԻ·— ՆԻԿՈՂՈՍ ԴԱՐԱՅԵԱՆ

ԼՈՆՏՈՆԷն կը հեռաձայնեն մեզի թէ անունդի թուադրման հետեւանքով, ինչպէս կը գրէ անգլիական մամուլը, իր մահկանացուն կնքած է տեղւոյն ապրելանքի ծանօթ զէմքերէն՝ Նիկողոս Դարայեան։

Ողբացեալը տարիներէ ի վեր հաստատուած էր Լոնտոն, ուր տէրն էր Օմար Խայամ ճաչարանին։

ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏՔԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ...

—o—

Գ.

Մեր ժամանակակիցներէն չատ ու չա – տեր իրենց մտքէն անգամ պիտի չանցը – նէին թէ դժբախտ են, եթէ ուրիշ մը ի – րենց չյիշեցնէր կամ չպնդէր թէ դժբախտ են: Այդ յիշեցումը թոյնի կաթիլ մըն է որ կ'ինյնայ անոնց բաժակին մէջ: Գոհու – նակութեան, բաւարարութեան, նոյնիսկ երջանկութեան որոշ զգացումի մը մէջ կզգիացած մէկուն կը բաւէ որ ուզենք հետեւել հարցումը. «Վստա՞հ ես թէ ե – ջանիկ ես»: Եւ ահա պիտի խռովի այդ կզգիացումին անդորրութիւնը, պիտի սկսի ալեկոծիլ չջնջապատող ծովը: Որով – հետեւ ամէն մարդ որ կը հրաւիրուի չուր – ջը նայելու, ղիւրութեամբ կրնայ տես – նել լմնչ աւելի երջանիկ մը, աւելի բա – ւարարուած մը, ճակատագրի անարդար բաշխումէն աւելի լաւ օգտուղ մը: Քիչեր միայն կրնան իրենցմէ աւելի ղժ – բախտին վրայ կեցնել իրենց ակնարկ – ները: Շատեր հակառակը կ'ընեն, եւ հաչուելու համար թէ որքան երջանիկ են իրենք իրը չափանիշ կ'ընտրեն միշտ ա – ւելի երջանիկ մարդոց կեանքի պայման – ները:

×

Եթէ պիտի ըսենք թէ այսօր մարդիկ քիչ մը աւելի ղժբախտ են քան իրենց նա – խահայրերը, պատճառը այն է որ այսօր անթաղպատելիօրէն չատցած են ուրիշնե – րու երջանկութեան բաժակին մէջ այս – պէս թոյն կաթեցնողները:

Անշուշտ դեռ երկմ չէր որ յայտնուե – ցան մտքի կամ գիտութեան մարդիկ ո – րոնք մարդկային ընկերութիւնները յե – ղափոխել ուզեցին, զանգուածները փըր – կելու համար կեանքի անբաւարար պայ – մաններէ: Անոնք մօտաւորապէս երկու դարէ ի վեր անվերջ մեզմէ կը սպառեն որպէսզի բախտաւորիկները արթննան ի – րենց կրաւորական քունէն եւ պայքարին ի խնդիր աւելի լաւ կեանքի մը: Երկու դարէ ի վեր անոնք իրենց խօսքը ուղղե – լով միլիոններու, կ'ըսեն. «Դուք երջա – նիկ չէք, միացէք մեզի, մենք աւելի լաւ օրեր պիտի տանք ձեզի»: Բայց երկու դար առաջ քիչերու կը հասնէր իրենց ձայնը. այսօր թէքնիք յառաջդիմութիւն – ներու եւ արդի կեանքի պայմաններու բերումով, անթաղպատելիօրէն աւելի մեծ թիւով մարդիկ կը լսեն այդ կոչը:

Կասկած չկայ թէ այսպիսի կոչ մը ի վերջոյ ղժբախտին մօտ պիտի արթնցնէ, նոյնիսկ պիտի սրցնէ «ղժբախտ մարդու պիտակցութիւն» մը: Բայց միայն ղժ – բախտ մարդուն չէ որ ուղղուած պիտի ըլլայ այդ կոչը: Անիկա կասկածները պի – տի ներշնչէ նաեւ այն մարդուն որ ինք – զինք ղժբախտ չէը նկատեր մինչեւ այդ օրը: Այդքանով ալ պիտի չզոհանայ· տակաւին պիտի խռովէ հանգիստն ու ե – ջանկութիւնը բոլոր անոնց որոնք երջա – նիկ են իսկապէս, եւ անոնց մօտ ալ պի – տի ջնջէ ապահովութեան զգացումը ա – պագայի նկատմամբ:

Ահա թէ ինչո՛ւ մարդոց երջանկութիւն խոստացող իւրաքանչիւր կոչի առաջին հակառական առաքելութիւնը պիտի ըլլայ ղժբախտութեան գիտակցութիւն մը տա – րածել ամենուրեք, ղժբախտներու նոր եւ տարածուն դասակարգ մը ստեղծել աշ – խարհի ամէն կողմը: Մեր դարը խոր – պէս կը տառապի ահա մարդուն ներաս – կուած ղժբախտութեան այս գիտակցու – թենէն: Որովհետեւ անոր չուտով կը յա – ջորդէ նաեւ յուսախաբութիւն մը որ զըր – խաւորաբար կը ծնի յուսացող մարդուն բացարձակ բաւարարութիւն տալու ան – կարելիութենէ: Անգամ մը որ մարդուն «լաւ օրեր» խոստանաք, անկէ վերջ նոյն – իսկ եթէ յաջողիք իրեն տալ ինչ որ խոս – տացած էիք, մարդը զարձեալ զոհացում պիտի չզտնէ, որովհետեւ չատ հաւատա – բար աւելի յուսացած եւ սպասած պիտի ըլլայ ան:

Ամէն անգամ որ հարց մը կը ծագի մե – ծը եւ պզտիկը իրարու հաւասարեցնե – լու, պզտիկը միամտօրէն կը յուսայ որ այդ հաւասարութիւնը պիտի ապահով – ուի պզտիկին մեծանալովը: Չի խորհիր թէ հակառակն ալ կրնայ պատահիլ վա – ռաւորապէս: Եւ հակառակը իրաւ ալ պի – տի պատահի ահա յաճախ, որովհետեւ խանդավառութեան առաջին վայրկեանի մը մէջ որքան որ ալ դիւրաւ հասկնալ կարծեն խոստացող մը եւ սպասող մը, իրականութեան մէջ անոնք չուտով պի – տի անդրադառնան որ մէկուն խոստա – ցածը եւ միւսին սպասածը տարբեր բա – ներ էին իրարմէ: Ահա՛ թէ ինչու յուսա – խարութիւնը միշտ դարանակալ կը սպա – սէ մարդուն: Եթէ աշխարհի վրայ մի – լիոններով մարդիկ համաձայն են թէ պէտք է երջանիկ ըլլալ, անոնք երբեք հա – մաձայն չեն թէ ինչ կը նշանակէ երջանիկ ըլլալը: Ամէն մէկը տարբեր բան մը կը սպասէ երջանկութենէն, ամէն մէկուն համար տարբեր բան մըն է երջանկութիւն ըսուածը:

Վերջին տասը, քսան տարիներու կեան – քը փոթորկող հոգեկան եւ քաղաքական խառնակութիւնները եկան անգամ մը եւս յիշեցնելու այն վարկածը թէ դիւրին է խոստանալ, բայց դժուար է զոհացնել: Ոչ զրամատիրական ընկերութիւններու, ոչ ալ ընկերվարական երկիրներու մէջ կարելի եղաւ մարդուն տալ հոգեկան եւ մարմնական այն բաւարարութիւնը որուն հասնիլ կ'ուզէ երջանկութեան եռեւէն վազող մարդը: Առաջիններուն մէջ տա – րիներէ ի վեր համալսարանականներ կ'ապստամբին, մարդիկ կ'առեւանգուին, զրամատուները կը կողոպտուին, նախա – գահներ կը սպաննուին: Երկրորդներուն մէջ ոստիկաններ կը հակեն մարդոց խըղ – ճերուն եւ արարքներուն վրայ, հրապա – յլեր կը քշուին զժգոհներու ուղղութեամբ, կեանքի մակարդակներ կ'ուշանան հա – ներու խոստացուած բարձրութիւններու: Մէկուն մէջ կամ միւսին, մարդը միշտ կը չարունակէ սպասել երջանկութիւնը զոր իրենց խոստացան քաղաքական քա – րոզչութեամբ:

Բայց մեր ժամանակակիցներուն բա – ժակը թոյնի կաթիլով մը թունաւորելու զործին մէջ քաղաքական քարոզութիւն – ները թերեւս այնքան ազդեցիկ չեղան որքան այս դարուն մէջ եղաւ եւ կը չա – րունակէ ըլլալ նոյնինքն քաղաքակրթու – թիւնը: Այն քաղաքակրթութիւնը որ կը կերտուի մարդուն բարիք պարզեւելու համար: Պիտի տեսնենք թէ ինչու:

ՌՈՒՏԻՃԵԱՆ

ԿՈՄՈՄԸ, ԿՈՄՈՍՈՒՀԻՆ ԵՒ ԶՈՀԸ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հիփոլիթ կ'ուսումնասիրէ թոյներու վերաբերեալ հատորները եւ մանաւանդ բա – րոյ Ֆրանսացի պիտանական Օրֆիլային հատորը նիքոթինի ներգործութիւններու մասին: Նիքոթինը այնպիսի թոյն մըն է, որ հեռք չի ձգեր մարմնին մէջ: Սակայն քանի մը որ հետզհետէ դարու Հիփոլիթները պէտք է պզուչանան այդ նիւթը զործածելէ իրենց ոճիրները զործելու համար, որովհետեւ այսօրուան դիտութիւնը դատ է մինչ – ները երեւան հանելու նիքոթինի հետ – քերը:

Երբ կեսթաւի ամուսնութեան թուա – կանը կ'որոշուի, Հիփոլիթ անմիջապէս զործի կ'անցնի: Կը գնէ 700 քիլօ ծխա – խոտ եւ անկէ կը հանէ երկու սրուակ զուտ նիքոթին, որուն մէկ կրամը արդէն բաւական է ձի մը անդիի աչխարհը դըր – կելու:

18 Նոյեմբերին, ամէն ինչ պատրաստ է, բայց ժամանակը չատ քիչ է: Պէտք է աճապարել, պէտք է կեսթաւը բերել Պիթըրմանի դղեակը, որեւէ պատրուա – կով: Ընտանեկան առիւծ կարգ մը հար – ցեր լուծելու անհրաժեշտութիւնը պա – տրուակ զործածելով, Պոթարմէ ամուլը կեսթաւը կը հրաւիրէ ամբողջ օր մը անցընել իրենց յարկին տակ: Կեսթաւ սակայն ապուշ մը չէ: Աւենչ մը ի վեր կասկածներ ունի իր փեսային անկեղծու – թեան մասին... Բայց ո՞վ կրնայ դիմա – նալ ճակատագրի հրամանդներուն:

1850 Նոյեմբեր 20ի առաւօտուն, կես – թաւ կը ժամանէ Պիթըրմանի դղեակը: Կէսօրուան ճաշէն անմիջապէս առաջ, Հի – փոլիթ կ'ուսումնասիրէ թոյներու վերաբերեալ հատորները եւ մանաւանդ բա – րոյ Ֆրանսացի պիտանական Օրֆիլային հատորը նիքոթինի ներգործութիւններու մասին: Նիքոթինը այնպիսի թոյն մըն է, որ հետք չի ձգեր մարմնին մէջ: Սակայն քանի մը որ հետզհետէ դարու Հիփոլիթները պէտք է պզուչանան այդ նիւթը զործածելէ իրենց ոճիրները զործելու համար, որովհետեւ այսօրուան դիտութիւնը դատ է մինչ – ները երեւան հանելու նիքոթինի հետ – քերը:

Երբ կեսթաւի ամուսնութեան թուա – կանը կ'որոշուի, Հիփոլիթ անմիջապէս զործի կ'անցնի: Կը գնէ 700 քիլօ ծխա – խոտ եւ անկէ կը հանէ երկու սրուակ զուտ նիքոթին, որուն մէկ կրամը արդէն բաւական է ձի մը անդիի աչխարհը դըր – կելու:

18 Նոյեմբերին, ամէն ինչ պատրաստ է, բայց ժամանակը չատ քիչ է: Պէտք է աճապարել, պէտք է կեսթաւը բերել Պիթըրմանի դղեակը, որեւէ պատրուա – կով: Ընտանեկան առիւծ կարգ մը հար – ցեր լուծելու անհրաժեշտութիւնը պա – տրուակ զործածելով, Պոթարմէ ամուլը կեսթաւը կը հրաւիրէ ամբողջ օր մը անցընել իրենց յարկին տակ: Կեսթաւ սակայն ապուշ մը չէ: Աւենչ մը ի վեր կասկածներ ունի իր փեսային անկեղծու – թեան մասին... Բայց ո՞վ կրնայ դիմա – նալ ճակատագրի հրամանդներուն:

1850 Նոյեմբեր 20ի առաւօտուն, կես – թաւ կը ժամանէ Պիթըրմանի դղեակը: Կէսօրուան ճաշէն անմիջապէս առաջ, Հի – փոլիթ մահս կ'ըղձայ, որովհե – տեւ եթէ մեռնիմ, քրոջս մէջքով տէր պիտի զառնայ ամբողջ հարստութեան:

Դատախազը անմիջապէս դիտողութիւն կը պահանջէ: Ոչ մէկ զրական արգելք: Դատախազը, խումբ մը պաշտօնեանե – րով, կը մեկնի Պիթըրման, կ'այցելէ ճերմին վայրերը, բայց ոչ մէկ փաստ կ'յաջողի ձեռք ձգել: Կը պատրաստուի տե – ղեկագիր մը եւ պայն կը ներկայացնի Հիփոլիթի, որպէսզի ստորագրէ: Այ – տեն, դատախազը, որ կը գտնուէր սե – ղանին մօտ, կը բացագանչէ·

— Ո՛հ, պարոն կոմս, ձեր ձեռքը վի – րաւորուած է:

Իսկապէս Հիփոլիթի ձախ ձեռքին վրայ կային ափսոյի հետքեր: Եւ խորամանկ կոմսը, որ յաջողած էր անսխալ անցնիլ աւելի զժուար կացութիւնները, կը զոր – ծէ իր առաջին ճակատագրական սխալը:

—Այո, կ'ըսէ, երբ կը փորձէի կնա – թաւին քացախ խմցնել, ան ընդվզեցաւ եւ ձեռքս խածաւ:

Մինչդեռ կրնար այդ յանցանքը բեռ – ցնել իր բախտին մէջ վաղվող տասնեակ մը չուներէն մէկուն եւ փրկել մորթը:

Դատախազը անմիջապէս ձերբակալել կը պահանջէ: Ոչ մէկ զրական արգելք: Դատախազը, խումբ մը պաշտօնեանե – րով, կը մեկնի Պիթըրման, կ'այցելէ ճերմին վայրերը, բայց ոչ մէկ փաստ կ'յաջողի ձեռք ձգել: Կը պատրաստուի տե – ղեկագիր մը եւ պայն կը ներկայացնի Հիփոլիթի, որպէսզի ստորագրէ: Այ – տեն, դատախազը, որ կը գտնուէր սե – ղանին մօտ, կը բացագանչէ·

— Ո՛հ, պարոն կոմս, ձեր ձեռքը վի – րաւորուած է:

Իսկապէս Հիփոլիթի ձախ ձեռքին վրայ կային ափսոյի հետքեր: Եւ խորամանկ կոմսը, որ յաջողած էր անսխալ անցնիլ աւելի զժուար կացութիւնները, կը զոր – ծէ իր առաջին ճակատագրական սխալը:

—Այո, կ'ըսէ, երբ կը փորձէի կնա – թաւին քացախ խմցնել, ան ընդվզեցաւ եւ ձեռքս խածաւ:

Մինչդեռ կրնար այդ յանցանքը բեռ – ցնել իր բախտին մէջ վաղվող տասնեակ մը չուներէն մէկուն եւ փրկել մորթը:

Դատախազը անմիջապէս ձերբակալել կը պահանջէ: Ոչ մէկ զրական արգելք: Դատախազը, խումբ մը պաշտօնեանե – րով, կը մեկնի Պիթըրման, կ'այցելէ ճերմին վայրերը, բայց ոչ մէկ փաստ կ'յաջողի ձեռք ձգել: Կը պատրաստուի տե – ղեկագիր մը եւ պայն կը ներկայացնի Հիփոլիթի, որպէսզի ստորագրէ: Այ – տեն, դատախազը, որ կը գտնուէր սե – ղանին մօտ, կը բացագանչէ·

— Ո՛հ, պարոն կոմս, ձեր ձեռքը վի – րաւորուած է:

Իսկապէս Հիփոլիթի ձախ ձեռքին վրայ կային ափսոյի հետքեր: Եւ խորամանկ կոմսը, որ յաջողած էր անսխալ անցնիլ աւելի զժուար կացութիւնները, կը զոր – ծէ իր առաջին ճակատագրական սխալը:

—Այո, կ'ըսէ, երբ կը փորձէի կնա – թաւին քացախ խմցնել, ան ընդվզեցաւ եւ ձեռքս խածաւ:

Մինչդեռ կրնար այդ յանցանքը բեռ – ցնել իր բախտին մէջ վաղվող տասնեակ մը չուներէն մէկուն եւ փրկել մորթը:

Դատախազը անմիջապէս ձերբակալել կը պահանջէ: Ոչ մէկ զրական արգելք: Դատախազը, խումբ մը պաշտօնեանե – րով, կը մեկնի Պիթըրման, կ'այցելէ ճերմին վայրերը, բայց ոչ մէկ փաստ կ'յաջողի ձեռք ձգել: Կը պատրաստուի տե – ղեկագիր մը եւ պայն կը ներկայացնի Հիփոլիթի, որպէսզի ստորագրէ: Այ – տեն, դատախազը, որ կը գտնուէր սե – ղանին մօտ, կը բացագանչէ·

— Ո՛հ, պարոն կոմս, ձեր ձեռքը վի – րաւորուած է:

Իսկապէս Հիփոլիթի ձախ ձեռքին վրայ կային ափսոյի հետքեր: Եւ խորամանկ կոմսը, որ յաջողած էր անսխալ անցնիլ աւելի զժուար կացութիւնները, կը զոր – ծէ իր առաջին ճակատագրական սխալը:

—Այո, կ'ըսէ, երբ կը փորձէի կնա – թաւին քացախ խմցնել, ան ընդվզեցաւ եւ ձեռքս խածաւ:

Մինչդեռ կրնար այդ յանցանքը բեռ – ցնել իր բախտին մէջ վաղվող տասնեակ մը չուներէն մէկուն եւ փրկել մորթը:

Դատախազը անմիջապէս ձերբակալել

ԳՐԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

1894–1914

—o—

Ա.

Պէտք է խոստովանիմ որ ա՛չ ես եւ ոչ ալ լմինները կը կարծէինք թէ օր մը զրող պիտի ըլլայի:

Ծոյլ, միամիտ եւ մանաւանդ բթամիտ մանկութիւն մը ունեցած եմ, փիղիքա – պէս ճղղած՝ զրեթէ միշտ հիւանդկոտ, բայց դէմքով սիրուն: 7–8 տարեկան էի երբ հօրեղբայրս, Գրիգոր Օտեան, որ ամուրի էր ու տղաքը չատ կը սիրէր, պիտ իր տունը առաւ ուր տարիներով մնացի, վայելելով երկու հօրաքոյրներուս՝ Իս – կուհի Երկանեանի եւ Եւփիմէ Օտեանի խնամքները:

Այնչափ կապուած էի հօրաքոյրներուս (կամ հօքրիկներուս, ինչպէս սորվեցու – ցած էր ինծի ըսել Տօքթ. Ռուսինեան), որ երբ մայրիկս այցելութեան զար մե – ղի՝ կ'երթայի վերնայարկը պահուըռտե – լու, վախնալով որ պիտ հեռը կը տանի:

Այբուբենը ինծի սորվեցուցած է հօք – րիկս Եւփիմէ Օտեան: Այնչափ պինդ էր պղուխս, այնչափ զժուար կ'ըմբռնէի պի – րերը որ խեղճ հօքքրիկիս հոգին կ'ելլէր դաս տուած ժամանակը եւ բան մը սոր – վելու մասին իմ անընդունակութիւնս տեսնելով՝ երբեմն նոյնիսկ կատաղու – թենէն կուլար, ինչ որ չափազանց կը յուզէր պիտ ու ես ալ կը սկսէի արցունք թափել:

— Աստնկ, բան մը չսորվելով օր մը լուսաբաձի պիտի ըլլաս, կ'ըսէր յաճախ:

Այդ հեռապատկերը նախ խրտչեցու – ցած էր պիտ, յետոյ կամաց կամաց վար – ժուած էի եւ ի վերջոյ, բոլորովին հա – մակերպած:

— Ի՞նչ ընեմ, կ'ըսէի, լուսաբաձի կ'ըլլամ:

Թերեւս անհաւատալի թուի եթէ ըսեմ որ 12 քերականը մէասին կ'առնէի· ա – մէնքը կը հինցնէի ու տակաւին ամբողջ այբուբենը չէի ճանչնար: Ասիկա տեւեց զրեթէ երկու տարի եւ այդ միջոցին հա – ւանօրէն 25–30 քերականներ մաչեցուն:

Կատարեալ տանջանք մըն էր, ինծի հա – մար, այբուբենի դասը: Բարեբախտա – բար դասէն յետոյ, իրրեւ վարձատրու – թիւն, մեծ հօքրիկս, Իսկուհի Հանըմ, ինծի կը պատմէր իր երկար մասնաներէն մէկը Տիւնեա կիւզելի, Քել օղլան կամ Ինճիրին մասալը եւայլն, որոնց կ'ունկըն – զրէի բերանաբաց յափշտակութեամբ, թէեւ հարիւրերորդ անգամն էր որ կը լսէի ու ամբողջ պատմութիւնները զոց պիտէի ծայրէ ի ծայր:

Այս մասալներուն չափ հաճելի էին ին – ծի Մինաս Զերապի պատմութիւնները, որոնք բախտը կ'ունենայի լսել չաբաթը մէկ երկու անգամ: Այդ թուականներուն՝ Մինաս Զերապ 27–28 տարեկան վառ – վուռն, եռանդուռ երիտասարդ մըն էր, արդէն իսկ համբաւաւոր: Ինք Խաղիւղ կը բնակէր, բայց չաբաթը մէկ երկու անգամ կուգար Բերա Հրանդ Աատուրին դաս տալու եւ այդ օրերը գիշերը մեզի, հօրեղբօրս տունը կը մնար: Ժամերով կը խնդացնէր զիս իր խալըխկ ու զուարթ պատմութիւններովը, որոնցմէ չատը վայրկենաբար կը հնարէր, այն աստիճան որ խնդալէ յոգնած՝ յաճախ կ'ըսէի·

— Ա՛լ կ'օզտէ, ա՛լ կ'օզտէ:

×

1879ին հօրաքոյր, Գր. Օտեան, Եւրոպա գնաց: Հօքրիկս Եւփիմէ, մայրիկս եւ ես ընկերացանք իրեն: Հայրիկս արգէն նոյն միջոցին Պերլին կը գտնուէր պաչտօնով եւ մայրիկս պիտի երթար միանալու, իսկ ես պիտի մնայի հօրաքոյրս ու հօքրիկիս հետ:

Այս ուղեւորութիւնը որ ինը ամիս տե – ւեց եւ որուն միջոցին այցելեցինք փա – րիզի յուցահանդէսը, Վիէնի, Նիս, Հռոմ, Նափոլի եւայլն բնականաբար խոր տպա – ւորութիւն մը թողուց մանկական երե – ւակայութեանս վրայ: Կարծես ինը ամիս դիւթական աչխարհի մը մէջ ապրեցայ: Երանութիւնս կատարեալ պիտի ըլլար եթէ դասի մղձաւանջը կրկին չդտնացնէր իմ օրերս:

Այս անգամ հայերէնն էր որ ստիպուած էի սորվիլ, այլ Ֆրանսերէնն:

Հօրարս կը պահանջէր որ օրական հինգ բառ Ֆրանսերէնն գոց ընեմ, զոր պար – տաւոր էի ամէն իրիկուն կրկնել իրեն, կերակուրէն անմիջապէս առաջ:

Այդ հինգ բառը գոց ընելը կատարեալ տանջանք մըն էր ինծի համար: Ժամե – րով՝ երեսս պատին դարձուցած, ծունկի վրայ, օրօրուելով կը կրկնէի գոց ընելիք հինգ բառերս·

— Պուշ՝ բերան, ճէ՝ քիթ, լանկ՝ լե – զու, շըվէօ՝ մաղ, տաճ՝ ակռայ... եւն:

Ի վերջոյ, կը կարծէի որ բառերը մըտ – քիս մէջ լաւ մը տպաւորուած են եւ երբ պատնէշ հօրարիս կրկնելու ժամը կը հաս – նէր, ահա յանկարծ կը մոռնայի:

Փարիզի մէջ, Փլաս Վանտոմի մօտ կը բնակէինք եւ ամէն իրիկուն կ'երթայինք ճաչել Օթէլ Քոնթինանթալը որ մեր բնակարանէն հազիւ քանի մը հարիւր քայլ հեռուն կը գտնուէր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(1 – Շար.)

ՆԱՎԱՏՆԱԿ ՎԱՍՓՈՒՐԱՆ

Ո ՈՒ Մ · Ե

ՑԱՆՁԱՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՅԱՐՈՒԱԾ ՄԱՐԴԿԱՆՑ

Ա.ՍԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Ա.ՍԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Ա.ՍԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Վ. Գավուքճեան 50 ֆր. կը նուիրէ Աղքատախնամին փոխան ծաղկէ – պսակի, իր սիրելի ընկերուհիին՝ Հերմինէ Ասլանեանի մահուան առթիւ։

(Մատնաշ «Յառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ողբ. Յարութիւն Թոչունեանի մահուան առթիւ Սէն Ժեռմէ Թաղ. Խորհուրդը փոխան ծաղկեպսակի ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տիկ. Նաթալեան 100 ֆր., Տէր եւ Տիկին Օննիկ Քէօսէեան 30, Բաստըրմաճեան ընտանիք 15, Ալեքս Զալաքեան, Պօղոս Պարսամիկեան 10ական ֆր.։

×

Ողբ. Թագուհի Քալֆեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Ղազարոս Կիւլեան ընտանիք 40 ֆր., Թէմիրեան ընտանիք 100, Ալեքս Քալֆեան եւ Համբարձում Քալֆեան 50ական, Սիրական Լուսարարեան, Սահակ Ալեքեան 30ական, Գր. Ալեքեան 30 ֆր., Քա – ջունեան ընտանիք, Արամ Սահակեան, Ամենուհի Քէնտիրեան, Յովհաննէս Կէօվճեան, Յովհաննէս Զուրիկեան, Վա – րուժան Միքայէլեան եւ Երուանդ Տօ – րումեան 20ական, Լիմտահարեան եւ Պակ – լօեան ընտանիքներ 10ական։

×

Վալանսի Հայ Առաք. Ս. Գրիգոր Լու – սաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է, փոխան ծաղկեպսակի եկեղեցւոյ պայծառութեան համար ողբ. Տիկին Սիմա Թաչճեանի մահուան տխուր առիթով (20 Դեկտ.).—

Պ. Յակոբ Անտոնեան 50 ֆր., կապտ – պետ Զօրթեան 50։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏՕՆԱԾՕՐ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ կրօն. Ընկերակցութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան զոյգ վարչութիւններուն հովանաւորած հայերէնի դպրոցներուն։

Յունուար 9 կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3,30ին Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ՝ 7, Ռիւ Փափէր։

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը անխտիր։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ԿԻՐԱԿԻ 9 Յունուար հանդիսաւորու – թիւն Յայտնութեան եւ Մկրտութեան Քրիստոսի։ Հանդիսաւոր պատարագ ժա – մը 10,30ին։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Թատերախումբը կը ներկայացնէ

ՄԵԾԱՊԱՏԻԻ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

Շաբաթ, Յունուար 15, 1972 ժամը 21ին Salle Voltaire, Rue Voltaire — Alfortville

Կիրակի, Յունուար 16 ժամը 15ին

Maison des Jeunes Stade Municipal Avenue Louis Georgeon — Cachan

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 9, ժամը 14,30ին 6րդ Թաղապետարանի սրահը, Փլաս Տէն–Սիւլփիս

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Երջանկային վարչութեան մասնակցութեամբ Երջանկ իր մանուհիւղերուն։

Յայտագիրը պատրաստուած է արուարձաններու և կայանի երախաներուն կողմէ։

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻԻՆ

Պզտիկները զուարճացնելու համար հոպլիտներ (fլուն)

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ ԻՐ ՆՈՒԻՐՆԵՐՈՎ

Նախընթերիք կը բաժնուի երախներուն։

ՊԻԻՖԷ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՇԱՒԻԼԻԷն օթոքար ժամը 2ին, Փուէն սը Շաւիլ։
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻԷն ժամը 13,30ին Պուլվար Քառնօ։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը տօնէ մանուկներու օրը 9 Յունուար Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, եկեղեցւոյ կից սրահը։

Աչակերտներու կողմէ տեղի կ'ունենան արտասանութիւն, երգ, հայկական պարեր եւ պաւէշտ մը՝ ղեկավարութեամբ ուսուցիչ հայր Գեղամի։

Այս տօնածառին առթիւ կը ներկայա – նայ կաղանդ Պապան իր պէս–պէս ուսե – լիքները եւ նուէրները բաշխելու փոքրիկ – ներուն։ Սիրով կը հրաւիրուին ծնողքներ եւ բարեկամներ։

×

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Հայ Առաք. Ս. Գրիգոր Լու – սաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ս. Ծնունդի առթիւ կը կազմակերպէ տօ – նածառի հանդէս մը, 15 Յունուար Շա – բաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, պետական թատրոնը։

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հայու – թիւնը։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը տօնէ մանուկներու օրը 9 Յունուար Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, եկեղեցւոյ կից սրահը։

Աչակերտներու կողմէ տեղի կ'ունենան արտասանութիւն, երգ, հայկական պա – րեր եւ պաւէշտ մը՝ ղեկավարութեամբ ուսուցիչ հայր Գեղամի։

Այս տօնածառին առթիւ կը ներկայա – նայ կաղանդ Պապան իր պէս–պէս ուսե – լիքները եւ նուէրները բաշխելու փոքրիկ – ներուն։ Սիրով կը հրաւիրուին ծնողքներ եւ բարեկամներ։

×

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Հայ Առաք. Ս. Գրիգոր Լու – սաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ս. Ծնունդի առթիւ կը կազմակերպէ տօ – նածառի հանդէս մը, 15 Յունուար Շա – բաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, պետական թատրոնը։

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հայու – թիւնը։

ԱՄԱՆԱՆԱԿԱՑՈՒՅՑ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ, 5 Յունուար.— *Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնու – թեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Սկիզբը ժամերգութեան եւ ընթերցուած – ներու՝ երեկոյեան ժամը 4ին։*

Ընթերցուածները պիտի կարդան Դպրո – ցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակեր – տուհիները։ Պատարագ Խթման՝ ժ. 5ին։

Հինգշաբթի, 6 Յունուար.— *Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Սկիզբը ժա – մերգութեանց՝ ժամը 8ին։ Բազմաձայն պատարագ՝ ժամը 10ին։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱ – ՆՈՒԿԵԱՆ (Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)։*

Պատարագի աւարտին կը կատարուի Ջրօրհնէք։

Ուրբաթ, 7 Յունուար.— *Յիշատակ Մե – ռելոց։ Պատարագ ժամը 10ին։ Պատարա – գի աւարտին կը կատարուի մանուկ – ներու Հոգեհանգիստ վասն հանգուցեալոց։*

Կիրակի, 9 Յունուար.— *Դ. օր. Ծննդեան։ Բազմաձայն պատարագ՝ ժ. 10ին։*

Հինգշաբթի, 13 Յունուար.— *Տօն Անուանակոչութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին։ Յետ պատարագի Առաջնորդարանի սրահին մէջ կը կատարուի տնօրհնէք։*

×

ՊՈՒՀ. ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաբաթ (8 Յունուար).— *Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան։ Սկիզբը ժամերգութեան ժա – մը 17ին, պատարագ 18ին։։*

Կիրակի (9 Յունուար).— *Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն։ Սկիզբը ժամեր – գութեան ժամը 8,30ին, պատարագ 10ին։ Ջրօրհնէք, յիշատակ Մկրտութեան ժա – մը 11,50ին։*

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

5 Յունուար Ջորեքշաբթի.— *Ճրագա – լոյց Ս. Ծննդեան։ Սկիզբը ժամերգութեան ժամը 17,30ին, պատարագ 18,30ին։*

6 Յունուար, Հինգշաբթի.— *Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան։ Սկիզբը ժամերգութեան ժամը 9,30ին, պատա – րագ 10,30ին։ Յաւարտ պատարագի Ջրօ – րհնէք կը կատարուի։*

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հո – գաբարձութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Շա – բաթ 8 Յունուար ժամը 6ին Ճրագալոյց։

Կիրակի 9 Յունուար, *Ս. Ծննդեան ա – րարողութիւն, առաւօտ ժամը 8,30ին, պատարագ ժամը 10ին, քարոզ 11ին, Ջրօրհնէք ժամը 11,45ին։*

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

8 Յունուար Շաբաթ.— *Ճրագալոյց ժամը 5ին, պատարագ ժամը 6ին։*

9 Յունուար Կիրակի.— *Ծննդեան ժա – մերգութիւն ժամը 8,30ին, պատարագ ժամը 10ին։*

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

8 Յունուար Շաբաթ.— *Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան։ Պատարագը պիտի մատուցանէ Հնչակեան խաչակիր Բահանայ Համբարձումեան։ Սկիզբն արարողութեան՝ կէսօրէ վերջ ժամը 16,40ին։*

9 Յունուար Կիրակի.— *Տօն Ս. Ծնըն – դեան եւ Աստուածայայտնութեան։ Պա – տարագը կը մատուցանէ Յակոբ Եպիսկո – պոս Վարդանեան։*

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պա – տարագ 9,45ին, ընթերցում Հայրապետի Տնօրհնէքի եւ քարոզ 11, արարո – ղութիւն Ջրօրհնէքի 11,45։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե – ղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալու – թեամբ առացած է Թագուհի Գասպար – եանի հոգեհանգստեան առթիւ.—

Գասպարեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Վարժապետեան, Տիկին Ա. Գուրպաթ – եան 50ական, Տէր եւ Տիկին Ն. Հելվա – ճեան 25, Տէր եւ Տիկին Ա. Քէօսէեան 20, Տէր եւ Տիկին Ա. Շահպազեան 15, Տէր եւ Տիկին Ե. Գապանճեան 100 ֆրանք։

(Շար.)

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Այրի Տիկին Հայկուհի Կիւլպոլեան եւ Տիկին Սեդա Կիւլպոլեան (Կուպէնվիլ) կը նուիրեն 150 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգնութեան կայանի ծախ – հայեաց նոր չէնքին կահաւորման, իրենց սիրելեալ ամուսնոյն եւ հօր Խաչիկ Կիւլ – պոլեանի յիշատակին։

Տիկին Լ. Կ. Կարապետեան կը նուիրէ 100 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բա – րեգործական ձեռնարկներուն, Մարսէյլի մէջ, նորոգ հանգուցեալ իր եղբօր Եղ – ուարդ Օ. Տէրունեանի վերջին փափաքին համաձայն։

Գրըպըղեան քոյրեր (Առնուվիլ) կը նուիրեն 50 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգնութեան կայանի կահաւոր – ման, իրենց եղբօր՝ Արփիար Գըպրըզ – լեանի յիշատակին։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Նախաձեռնութեամբ
Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մշակութային եւ Երիտասարդական Յանձնախումբերու, մշա – կութային ասուլիսներու շարքին մէջ

ՓՐՈՖ. ԼՈՒՏՎԻԿ ՄԻՐՋՈՅԵԱՆ

Նիւթ

«ԲԻՒՐԱԿԱՆ 1972»

Աստղագիտական նոր հետազօտութիւններու լոյսին

Զորեքշաբթի, Յունուար 12 ժամը 2045ին
MUSEE GUIMET
Place d'Iena — Métro Iena

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան կեդր. Յանձ – նախումբը չնորհակալութեամբ առացաւ. ողբացեալ Տիկին Թագուհի Գասպարեա – նի հոգեհանգիստին առթիւ Գասպարեան ընտանիք 50 ֆր., Պօմոնի Կանանց Օժ. Մի – ութիւն 50։

Ողբ. Շնորհիկ Շահլամեանի, Լիլին եւ Լեւոն Պաղըճեանի հոգեհ. առթիւ Սա – րաճեան ընտանիք 20 ֆր., Երուանդ Թո – րոսեան 100, Անդրէ Պաղտասարեան 20։ Ողբ. Տիկ. Եղիսաբէթ Զաքարեանի հոգ. առթիւ Պր. Յովհաննէս Զաքարեան 50, ողբ. Տիկ. Նունիկ Գորթոշեանի հոգհ. առթիւ Նչան Գորթոշեան 30, Սարգիս Գույումճեան (Պուլ. Օտտօ) 10։ Ողբ. Աբջաւիր Հրաչեանի մահուան Ա. տարե – լիցին առթիւ Տէր եւ Տիկին Ֆէրտի 200, Տէր եւ Տիկին Քիւրքճեան (Կ. Պոլիս) 100, Տէր եւ Տիկին Ն. Նաթանեան (Կ. Պոլիս) 100, Տէր եւ Տիկին Տավուտեան 50, Տէր եւ Տիկին Խորէն Նազարէթեան 50։

ՆՈՐ ԱԿՈՒՄԲԻ ԲԱՑՈՒՄ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 16ին

Յետագային՝ մանրամասնութիւններ։

ՇԱՀԵԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

ՓՐՈՖ. Լ. ՄԻՐՋՈՅԵԱՆ

Թղթակից անդամ
Աստղագնացութեան Միջազ. Ակադեմիայի
Բիւրականի Աստղադիտարանի
Տնօրէնի տեղակալ

"ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ"

ՈՒՐԲԱԹ 7 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ժամը 20,30ին

HOTEL MODERNE
Place de la République — PARIS

ENTREE LIBRE

U. G. A. B. — MARSEILLE

LE COMITE LOCAL, LA SECTION FEMININE ET LA JEUNESSE VOUS CONVIENT A LEUR

GRAND BAL ANNUEL

Salons « SPLENDID'HOTEL », le Samedi 15 Janvier, de 21 heures à l'aube

UNE AMBIANCE avec le NEW SYSTEM
Orchestre HENRY ROMAN

ATTRACTION SUPER-CHOC !..

et la participation de Jacqueline DIVERRES, Téléspeakerine

Réservation au Siège, 7, Rue Papère — Téléphone : 54-16-50

Entrée : 40 Fr. — Etudiant : 20 Fr.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
6
ՅՈՒՆՎԻԱՐ
JEUDI
6 JANVIER
1972

Le Numéro 0,50 F

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման	Տար· 125 ֆր·	Հատը 0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12308

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.308

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՐԵԲԱՍՏԻԿ ՏԱՐԻ՞

—o—

1971ը ծանր հոգեր ժառանգեր էր նախորդ տարիներէն։

Հակառակ բարեացակամ բոլոր փորձերու եւ ճիգերու, կարելի չեղաւ մարդկութիւնը ձերբազատել վիէթնամի եւ Մերձաւոր Արեւելքի մղձաւանջէն։

Առաջինին մէջ չարունակուեցաւ տաք պատերազմը, որ տարուան վերջին օրերուն աւելի սաստիկ հանդամանք ստացաւ, առանց դրական ելքի մը յանգելու, երկրորդին մէջ պաղ պատերազմը դաղար չառաւ երբեք, պահ մը նոյնիսկ սպառնալով տաքի վերածուելու։

Տարեվերջի դէպքերը մեծ յոյսեր կը ներշնչեն խաղաղ լուծումի մը մասին՝ Ծայրագոյն Թէ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։

Միացեալ Նահանգները այս տարի պիտի ընտրեն իրենց նոր նախագահը։ Ընտրական պայքարը սկսած է արդէն։ Նիքսըն կ'ուզէ վերընտրուիլ։ Դրած է իր եւ իր փոխանորդին՝ Էկնիւի թեկնածուութիւնը, կռթնած իր վայելած ժողովրդականութեան վրայ, որ օրէ օր աոտիճան մը աւելի բարձրաւ։

Իր պաշտօնավարութեան առաջին օրերէն սկսեալ, Նիքսըն տենդոտ գործունէութեան լծուեցաւ ներքին եւ արտաքին ճակատներու վրայ, իր ներկայութիւնը զգալի դարձնելով երկրի քաղաքական կեանքին մէջ։

Լիուլի օգտագործեց նախագահի պաշտօնին իրեն ընձեռած լիազօրութիւնները։ Ընթացիկ քաղաքականութեան սովորական չրջապիծէն դուրս ելլելով, ստանձնեց յանդուգն նախաձեռնութիւններ, որոնք կոչուած են հիմնական փոփոխութիւններ մտցնելու արեւելք-արեւմուտք փոխ-յարաբերութեանց մէջ։

Ցեա-պատերազմեան չրջանը աւելի քան քառորդ դարէ ի վեր յատկանշուեցաւ լարու ներհակ երկու վարդապետու թեանց, իրարու հակասական երկու վարչաձեւերու հակամարտութեամբ եւ պայքարով։

Դաշնակիցները միասին տարած էին յաղթանակը Գերմանիոյ դէմ։ Սակայն հաչուեյարդարի ժամուն, երբ արտաքին վտանգը անհետացած էր, դաղափարական — ու աչխարհակալական — հին վէճերը դլուխ ցցեցին։ Ու աչխարհ բաժնուեցաւ երկու հակընդդէմ բեւեռներու։

Համաչխարհային յեղափոխութեան ծրագրին սանձ դնելու համար է, որ ազատ աչխարհը, դլխաւորութեամբ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն, 1950ին հրապարակ իջաւ Քորէայի մէջ։ Իրեն դէմ էր կարմիր Չինաստանը։

Վիէթնամը չարունակութիւնն է սանձ դնելու նոյն քաղաքականութեան։

Խորհրդային Միութեան միացած է կարմիր Չինաստանը՝ իր 750 միլիոն բնակչութեամբ՝ օդնելու համար համայնավար Հնդկաչինացիներուն։ Մոսկուա եւ Փեքին բարեկամ չեն, սակայն երկուքն ալ կ'աջակցին այս վերջիններուն, ըստ իրենց հայեցողութեան։

Համայնավարական երկու հսկայ երկիրներու հակամարտութիւնը, որ կը տեւէ տարիներէ ի վեր, վերջին անդամ ի յայտ եկաւ Հնդկաստան — Փաքիստան վէճին առթիւ։ Մինչ Մոսկուա կ'աջակցէր Հնդկաստանի, Փեքին պաշտպան կը ներկայանար Փաքիստանի։

Նախագահ Նիքսըն փոխանակ իր վրդովեցուցիչ աչտարակին մէջ վակուելու, յանդուգն որոշում տուաւ միանգամ ընդմիշտ պայթեցնելու համար արեւելքն ու արեւմուտքը իրարմէ բաժնող պալարը, իբրեւ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՄԱԼԹԱ

—o—

Մալթայի անպլիական ուժերու պարպումը պիտի սկսի չաբաթավերջին։ Արդարեւ Լոնտոնէն նկատել կուտան, թէ մինչեւ Յունուարի կիսուն եօթը Անպլիացիները — պինուտներ եւ իրենց ընտանիքները — հեռացած պիտի ըլլան կղզիէն։ Այսուհանդերձ, հակառակ Մինթոֆի պահանջին, անպլիական կայան – ներու պարպումը վերջ պիտի դտնէ Մարտ 31ին։ Մալթայի վարչապետին նչանակած ժամանակամիջոցը նախ տարեգլուխն էր, ապա յետաձգելով դարձած էր Յունուար 15։

Ժամանակամիջոցի կապակցութեամբ, Անգլիա դիտել կուտայ թէ ինք վճարած է իր կայաններուն վարձքը այս տար – ուան առաջին եռամսեայի համար։

Պրիւսէլի մէջ Ատլանտեան Ուխտի եր – կիրներու դեսպանները, Ուխտի ընդհ. քարտուղար Լընսի ներկայութեան քննութեան առին Մալթայի հարցը, որ, ինչպէս դրած ենք արդէն, ծայր տուաւ երբ Մինթոֆ պահանջեց Լոնտոնէ աւելի մեծ դումար իբրեւ վարձք։ Ձչդենք, որ մինչ Մինթոֆ տարեկան 18 միլիոն սթերլին կը պահանջէ, Լոնտոն տրամադիր է 9,5 միլիոն սթերլին միայն վճարելու։

Իտալիա, որ սահմանամերձ է կղզիին, տրամադրութիւն ցոյց կուտայ նիւթական յատկացում մը կատարելու իր կողմէ, որպէսզի վարձքի վճարումը բարձրանայ եւ ընդունելի դառնայ Լա Վալէթի համար։ Միեւնոյն ատեն Հռոմ իր դաչնակիցներուն ներկայացուցած է նոր կայաններու հաստատման ծախքերը։ Արդարեւ, անպլիական կայաններ կրնան հաստատուիլ Իտալիոյ մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ առջի օր ընդունեցաւ Էլիզէի կապուած լրագրողները եւ անոնց ուղղուած իր խօսքին մէջ ըսաւ ի մէջ այլոց։ — «Պէտք է չարունակել սորվիլ, կարդալ եւ դրել եւ ուղղագրութիւն ու քերականութիւն սորվիլ, եթէ ոչ ապրդիւն է ափսոսալ որ ընթերցող չկայ։ Մամուլի պայքարը, իմացականութեան եւ արդացումի պայքարն է»։ Զանազան խօսակցութեանց ընթացքին Նախագահը յայտնած է նաեւ թէ հանրաքուէի միտք չունի ներկայիս։

ԻՏԱԼԻՈՅ Խորհրդարանը յաջորդ նըստաչրջանին պիտի դրաւի մամուլի օգնութեան օրինագիծով մը, որ տարեկան 800 միլիոնի (նոր ֆրանք) օժանդակութիւն մը կը նախատեսէ թերթերուն։

ՆԻԿՈՂՈՍ ԴԱՐԱՅԵԱՆԻ մահուան կապակցութեամբ «Նիւ Եորք Հերըլտ Թրիպիւն»ի Յունուար 5ի թիւին մէջ հետեւեալը կը հաղորդուի իրրեւ լուր։ — «Հռոմսատ Լոնտոնցի ճաչարանատէր մը, որ մեռաւ իր Ռոլս Ռոյսին մէջ, ճաչելէ եռք իր ճաչարաններէն մէկուն մէջ, կրնայ մեռած ըլլալ իր ինքնաչարժին ծուխէն։ Նախնական տեղեկութիւնները ցոյց կուտային, թէ ծագումով հայ Նիկողոս Դարայեան, 50 տարեկան, ուտեստեղէնէ թունաւորուած ըլլալու ախտանչանները երեւան բերաւ ճաչելէ եռք չքեղ Օմար Խայեամ ճաչարանին մէջ, իր որդեդրած աղջկան՝ Լիզ Շամլեանի հետ, 23 տարեկան։

«Օր· Շամլեան նոյնպէս անհանգիստութիւն ղգաց, սակայն օդնութեան դիմեց երբ կիրակի դիշեր տուն հասաւ։ Քիչ եռք Դարայեան մեռած դտնուեցաւ իր կառքին մէջ։

«Բժիչկ մը, որ դիակնութիւն կատարեց, տեղեկացուց թէ իր քննութիւնը համոզեցուցիչ չէ եւ պէտք է վերստին քննել։ Ոստիկանութիւնը յայտարարեց, թէ հրապարակ դրուած եղթադրութիւններէն մէկը այժմ քննութեան կ'ենթարկուի։ Կ'ենթադրուի, թէ եղթական դոհ դացած է կառքի ծուխին»։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ սկսաւ վլատիմիր Պիւքովսկիի դատավարութիւնը։ Չերբակալուած էր Մարտ 29ին «Հակախորհրդային քարոզչութեան» ամբաստանութեամբ եւ արդելափակուած էր «Հոգեբուժարան»ի մը մէջ։ Ա. Սախարով, խորհրդային անուանի դիտնականը, ինչպէս նաեւ Լենինի մրցանակ ստացած ուսուցիչ Ի. Շաֆարեվիչ, դրադէտ Ա. Կալիչ եւ դիտնական մը Մ. Լէոնտովիչ դատախազութեան ուղղուած նամակով մը պահանջեցին, որ Պիւքովսկիի դատավարութիւնը տեղի ունենայ հրապարակաւ։

1971-Ի ԳԼԽԱՒՈՐ ԻՐԱԴԱՐՁՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—o—

Բ.

ՅՈՒԼԻՍ

19· Եգիպտոս·— *Յեղափոխութեան 19րդ տարեդարձը։ Նախագահ Սատաթ կը խոստանայ վերջ տալ արաբ-իսրայէլեան բախումին, 1972էն առաջ։*

26· Մ· Նահանգներ·— *Արձակում Ա-փոլլօ 15ի։ Երեք աստղանաւորդներ եւ ճիպ մը Լուսին կ'այցելեն։ Վերադարձ՝ Օգոստոս 7ին։*

ՕԳՈՍՏՈՍ

9· Հնդկաստան·— *Հնդիկ – խորհրդային բարեկամութեան եւ իրերօդնութեան համաձայնագրի կնքում։*

22· Պոլիվիա·— *Զինուորական պետական հարուած։*

27· Չատ·— *Զախողում պետական հարուածի մը փորձին։ Չատ կը խզէ իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Լիբիոյ հետ։*

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

1· Արաբ Հանրապետութիւններու Միութիւն·— *Սահմանադրական հանրաքուէ Եգիպտոսի, Լիբիոյ եւ Սուրիոյ մէջ։*

3· Պերլին·— *Չորսերու համաձայնութիւն, 18 ամսուան բանակցութիւններէ եռք, Արեւմտեան Պերլինի իրավիճակի մասին։*

16–18· Խորհ· Միութիւն·— *Անակնկալ այցելութիւն Պրանտի։ Կը տեսակցի Բրեժնեւի հետ Խրիմի մէջ։*

22–24· Եուկոսլաւիա·— *Այցելութիւն Բրեժնեւի։*

27–29· Հունգարիա·— *Հռոմ կը մեկնի Կարդ· Մինձենթի, որ 1956էն ի վեր ապաստանած էր Փեչտայի ամերիկեան դեսպանատունը։ Մինձենթի կը հաստատուի Աւստրիա։*

30· Վատիկան·— *Բացում երրորդ Սինոդոսի (փակում Նոյեմբեր 6ին)։*

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

4· Ալժերիա·— *Այցելութիւն Կոսիկինի։*

12· Իրան·— *Պերսեպոլիսի մէջ փառաչուք հանդիսութիւն Պարսկաստանի կայսրութեան հիմնադրութեան 2500ամեակին առթիւ։*

15· Ֆրանսա·— *Փարիզի մեթրօն կը վերսկսի բանիլ։ Գործադուլը ծայր տուած էր 5ին։*

25–30· Ֆրանսա·— *Բրեժնեւ կ'այցելէ Ֆրանսա։ Արեւմուտքի իր առաջին այցելութիւնն է։*

25· ՄԱԿ·— *Անդամակցութիւն համայնավար Չինաստանի։ Ֆորմոզ կ'արտաքսուի։*

28· Անգլիա·— *Երեսփոխանական ժողովը Հասարակաց Շուկայի Անգլիոյ անդամակցութեան ի նպաստ կը քուէարկէ։*

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

28· Եգիպտոս·— *Պաղեստինցի ահաբեկիչները կը սպաննեն Ցորդանանի վարչապետը Ուասֆի Թալ։*

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

1· Դանիա·— *Կոսիգին կ'այցելէ Դանիա, ապա՝ Նորվեկիա։*

2· Պենկալ·— *Ընդհանուր յարձակում հնդիկ ուժերու։*

4· Հնդկաստան·— *Նոր Տելհի կը ճանչնայ Պենկլա Տէշը։ Հնդիկ ուժերը կը չարունակեն իրենց յառաջխաղացը դէպի Տաքքա։*

13–14· Ասոր·— *Հանդիպում Փամփի – ատու–Նիքսըն։*

16· Փաքիստան·— *Նախագահ Եահիա Խան կը հրաժարի։ Ասոր կը յաջորդէ Ալի Պիւթօ։*

20–21· Պերմիւտ·— *Հանդիպում Նիքսըն – Հիթի։*

22· ՄԱԿ·— *Քուրթ Վալտհայմ, Աւստրիացի, ընդհ· քարտուղար կ'ընտրուի Ու Թանի տեղ։*

22· Իտալիա·— *Նախագահ կ'ընտրուի քրիստոնեայ – դեմոկրատ Լէոնէ։*

28· Եգիպտոս·— *Սատաթ, որ նախապէս յայտարարած էր, թէ 1971ը վերջ պիտի դնէ «պատերազմով կամ խաղաղութեամբ», ճառի մը մէջ նկատել կուտայ, թէ Իսրայէլի դէմ պատերազմը անխուսափելի է, բայց Եգիպտոս չանտեսեր խաղաղ լուծման կարելիութիւնը։*

28–29· Մ· Նահանգներ·— *Նիքսըն – Պրանտ հանդիպում Ցալորիսի մէջ։ Նիքսըն ապահովութիւն կուտայ Պրանտի, թէ Մոսկուայի մէջ պիտի չանտեսէ Ատանաեան Ուխտի իր դաչնակիցները։ Ամէն համաձայնութիւն պիտի կարդադրուի այդ չրջապիծին մէջ։*

29· Մալթա·— *Լոնտոն կ'որոչէ պարպել իր կայանները։*

31· Մ· Նահանգներ·— *1972ին Ուաչինկթըն Ցանթամ օդանաւեր պիտի յանձնէ Իսրայէլի։*

ՄԱՀԵՐ

Փետրուար 26, մահ Ֆերնանտէլ
Մայիս 28, մահ Ժան Վիլարի
Յուլիս 6, մահ Լուի Արմսթրոնկի
Օգոստոս 30, մահ Լուի Արմանի
Սեպտեմբեր 11, մահ Ն· Խրուչչեւի։

Թ. Ա. Թ.

ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏՔԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ...

Դ.

Քաղաքակրթութեան բարիքները հասանելի կը բաշխուի՞ն արդեօք քաղաքակրթի կոչուած ընկերութեան մը բոլոր անդամներուն մէջեւ:

Այս հարցումին պատասխանը ժխտական է անտարակոյս: Ինչպէս որ քաղաքի մը օդը, որ բնութեան կողմէ ձրիօրէն եւ հասկցօրէն տրամադրուած է մարդոց, արդարօրէն չի բաշխուիր քաղաքի մը բնակիչներուն մէջեւ, քանի որ մինչ ամենքմէ մէկը կը բնակի պարակներով շրջապատուած օդաւէտ բնակարանի մը մէջ, միւսը կը ստիպուի իր օրերը անցընել ստորերկրեայ եւ մութ յարկաբաժնի մը խորը, ճիշդ այդպէս ալ քաղաքակրթութեան բարիքները, որոնք կարծես թէ կը ստեղծուին բոլոր մահկանացուներուն ի հաշիւ, անհատապէս բաժիններով կը կազմուին, կը յափշտակուին, կը գրաւուին ընկերութեան զանազան անդամներուն կողմէ:

Անշուշտ, դասական իմաստով հասկցուած քաղաքակրթութեան մէջ բան մը կայ որ մարդուն կը փոխանցուի ժառանգական ձեւով: Ամէն նորածին, ուրիշ շատ մը գրական կամ ժխտական յատկանիշներու կարգին, քաղաքակրթութեան որոշ բաժին մըն ալ կը ստանայ իր ծնողքէն, ծնած վայրկեանին: Այս մէկը քաղաքակրթութեան այն բաժինն է որ մարդուն էութենէն ներս կը թափանցէ, ենթակայինն կամքէն անկախաբար: Այս պատճառաւ միշտ կարելի է պնդել թէ քանիերորդ դարու նորածինը, տակաւին ծնած օրն իսկ, աւելի քաղաքակիրթ է քան ինչ որ էր օրինակի համար 18րդ դարու նորածին մը իր ծնած օրը:

Բայց քաղաքակրթութեան այս համեստ բաժինը, զոր նորածինը այսպէս կը ստանայ ժառանգական ձեւով, գրեթէ ոչինչ է քաղաքակրթութեան այն ստուար բանրիքներուն քով որոնք հետզհետէ պիտի բարձրանան ամէն օր քիչ մը եւս մեծցող, աճող, չափահաս դարձող նորածինին շուրջ:

Այդ բարիքները հոն են, իր շուրջն են, կը վիճան իր անմիջական շրջանակին մէջ առաւել կամ նուազ հեռաւորութեան մը վրայ: Մարդը չի կրնար չտեսնել զանոնք, չի կրնար անպիտանալ: Այսպէս նոյնիսկ եթէ չտեսնէ, անպիտանայ, չուրջինները հազարաւոր միջոցներով ցոյց պիտի տան զանոնք, պիտի ուզեն որ ինք ալ տիրանայ անոնց:

Բայց ինչ մեղք որ քաղաքակրթութեան բարիքները չեն նուիրուիր մարդոց, այլ կը վաճառուին: Այսպէս եղած է առաջին մէկ օրէն ի վեր· քաղաքակրթութիւնը առուծախի, առեւտրական յարաբերու-

թիւններու կարեւոր նիւթ է: Եթէ մէկ կողմ ընենք քարոզչական նպատակներով կամ ուրիշ յատկին մտածումներով ձրիօրէն հրամցուածները, քաղաքակրթութեան բարիքներէն ոչ մէկը ձրիօրէն կը տրուի մարդուն: Ան որ կը վճարէ, կը տիրանայ անոնց եւ ատոնք կը տանի: Իսկ ան որ չի կրնար վճարել կամ չուզեր վճարել, կը զրկուի անոնցմէ: Այսքանով ալ չատարիր: Մեծ քաղաքին ցուցափեղկերը այնպէս մը խճողուած են քաղաքակրթութեան իմացական եւ նիւթական բարիքներովը, այնպիսի մրցակցութեամբ մը կը հրամցուին փողոցի ըզբնորդներուն եւ անցորդներուն, որ ոչ ոք կրնայ վստահ ըլլալ թէ իրականը, վաւերականը, լաւորակը կը գնէ երբ վճարբերով արժէքը վճարելով հեռը կը տանի զայն: Ամէն շրջանի նման, մեր շրջանն ալ իրաւ բարիքներու քով ունի նաեւ կեղծեր, չինծուներ, անարժէքներ, որոնք պիտի ազատին, փտին, կամ չորնան, այդքան զոհողութիւններով գնուելէ կարճ ժամանակ յետոյ: Բայց այսքանով ալ չատարիր: Նոյնիսկ եթէ մարդը անտեսապէս ի վիճակի է քաղաքակրթութեան իրաւ բարիքները գնելու, առանց խաբուելու, ճարտարօրէն զատորոշելով կեղծն ու իրականը, ուրեմն նոյնիսկ եթէ լողայ քաղաքակրթութեան բոլոր նախանձելի բարիքներուն մէջ, գիտենք թէ բարիքներ կան որոնք իրենց հետ կը բերեն նաեւ չարիքներ, որոնք դուռ կը բանան նոր եւ անհնկալ զժբախտութիւններու ...: Քանիերորդ դարու մարդը չզման է այսպիսի չարիքներու դիմաց, չարիքներու՝ որոնք ուրիշ բան չեն եթէ ոչ բնական արդիւնքը քաղաքակրթութեան չափէն աւելի զեղեցիկ եւ անմերժելի բարիքներուն:

×

Վերի հապճեպ եւ ընդհանուր տողերը մանրամասնելէ առաջ իսկ կերպով մը բացատրած կ'ըլլանք թէ ինչ ըսել կ'ուզենք երբ կը պնդենք թէ մեր օրերու քաղաքակրթութիւնը մեծապէս պատասխանատու է մեր շրջանի մարդուն զժբախտութեան: Անտարակոյս այսպիսի պընդում մը առաջին ակնարկով հակասական կողմ մը ունի իր մէջ· չէ՞ որ քաղաքակրթութիւն կոչուածը այսօր դիմացուր այն ազդակն է որ կեանքը կը զեղեցկացնէ, կ'աղնուացնէ, աւելի համայիչ կը դարձնէ, որ մարդուն կուտայ իմացական փայլ, մարմնական հանդստաւէտութիւն, որ մարդը կը լուայ իմացական եւ մարմնական հաճոյքներու մէջ: Եթէ այսօր կեանքը հազար անգամ աւելի զեղեցիկ է եւ հաճելի, ի՞նչ բանի կը պարտինք ատիկա եթէ ոչ նոյնինքն քաղաքակրթութեան:

Այո, բայց քանի կը զեղեցկանայ կեանքը, քանի կը չատնան մարդուն հաճոյք պատճառող ազդակները, մարդը անտարակոյս այնքան աւելի սուր կերպով կ'անդրադառնայ այն ոգերզութեան թէ օր մը չուտով պիտի ստիպուի լքել ամէն

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԼՐԱԳՐՈՂԻ ՄԸ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— «Ուաշինկթըն Փոսթ»ի թղթակիցը Խորհ. Միութեան մէջ յաջորդաբար այցելած է Հայաստան, Վրաստան եւ Ադրբեջան:

Ստորեւ ամերիկացի լրագրողին տպաւորութիւնները Հայաստանէն, լոյս տեսած ամերիկեան վերոյիշեալ թերթէն հետ անգլիական «Կարտիան» թերթին մէջ (Դեկտ. 29): Կուտանք նոյնութեամբ, առ ի հետաքրքրութիւն, նոյնիսկ այն մասերը ուր Ամերիկացին կը խօսի իր չգիտցած բաներու մասին՝ լեզու կամ ներգաղթ:

— Մոսկուայի մէջ աւելի շատ երշիկ կայ քան Հայաստան... սակայն, միայն երշիկով չես կրնար ապրիլ:

Այս խօսքերը լսեցինք երիտասարդ Հայի մը, որ Մոսկուայէն նոր կը վերադարձած էր քանի մը տարի հոն աշխատելէ ետք: Լաւ գործ ունէր, ինչպէս նաեւ իր անձնական յարկաբաժինը, այսինքն այն երկու պլհատոր «հարստութիւնները», որոնք Խորհ. Միութեան մէջ կարեւոր է ունենալ: Այսուհանդերձ ան կը բաղձար վերադառնալ Երեւան: Հայաստան արտակարգ քաղցրականութիւն ունի իր ժողովուրդին վրայ, եւ տեղական հպարտութիւնը չափէն աւելի ցայտուն է: Լսելով Հայերու խօսակցութիւնը՝ մարդ չուտով կը մոռնայ իրողութիւնը, թէ ասիկա հպիւռ ինքնավար Հանրապետութիւն մըն է Խորհ. Միութեան մէջ, եւ անկախ երկիր չէ:

Երշիկի պատմութիւնը, ինչպէս նաեւ առօրեայ ապրանքներու բացակայութիւնը ընդհանրապէս, յիշեցումներ են, թէ դուք կը գտնուիք Խորհ. Միութիւն: Երեւան հատատուած նորարնակ մը քանի մը ամիս չարունակ փորձեց հատարակ տապակ մը գտնել եւ չյաջողեցաւ: Շարաթներու փնտռտուքէ ետք գտաւ զրպարները, որոնք ծախու էին: Սակայն զրպարները, երշիկներու նման, ամէն ինչ չեն: Ու պէտք չէ մոռնալ, որ Հայերու տպրուստի մակարդակը յարաբերաբար աւելի բարձր է նախախորհրդային շրջանէն: Մերձ. Արեւելեան երկրի մը համար Հայաստան հարուստ է, ճարտարարուեստականացած, եւ կը յառաջդիմէ արագ թափով:

Այս առաւելութիւններուն համար Հայաստանի 2,5 միլիոն ժողովուրդը «իր դինը կը վճարէ» ապրիլ խորհրդային հակակշռին տակ Անկախութեան ոգին, որ մարդ կը զգայ հոս, զգայուն ունի բազմաթիւ Հայերու մտքին մէջ, սակայն ան օրինական ոչ մէկ հանդամանք ունի Մոսկուայի համար: Կազմակերպուած ազգային շարժումները խափ կը պատժուին, ինչպէս պատահեցաւ այն հինգ ուսանողներուն, որոնք ի նպաստ Հայաստանի խլրտումներ կը կազմակերպէին: Ասոնց գործունէութիւնը երեւան եկաւ անցեալ տարի եւ ենթականները դատապարտուեցան բանտարկութեան ու ստժանակիր աշխատանքի: Նուազ վտանգաւոր է ժողովրդականութիւն վայելող պազչ Հայրենասիրութիւնը, այն որ՝ բացէ ի բաց դիրք չի ճշդեր Մոսկուայի տիրապետութեան դէմ, այլ կը ձգտի պարզապէս անտեսել զայն: Դրսեցիի մը համար աչքի զարնող առաջին երեւոյթը Հայկական բոյր ունեցող կեանքն է, եւ այն կերպը, զոր Հայերը ի գործ կը դնեն իրենց գործառնութիւնները յառաջ տանելու համար: Անոնք պարզապէս կ'անտեսեն այն վերին, հեռաւոր իշխանութիւնը, որ իրենց վրայ հաստատուած է:

Հայերը պատմութիւն մը ունին, որ հազարամեակներ աւելի հին է Ռուսերու անցեալէն: Իրենց եկեղեցին, որ դեռ ապրեցիկ է, նոյնպէս աւելի հին է: Նոյնը նաեւ իրենց լեզուին համար: Բոլոր երեւոյթները ցոյց կուտան, թէ Հայերը աւանդապահ են ու հաստատակամ: Օտար մը, համալսարանի դասատու, որ զանազան երկիրներ այցելած է, հաստատեց, թէ Հայաստանի մէջ սերունդներու միջեւ պարապութիւն գոյութիւն չունի եւ ոչ ալ երիտասարդական զժգոհութիւն՝ առնուազն յատկանշական ձեւով: Ռուսերը չեն կրնար նոյնը ըսել:

Օտար այցելուներ Հայերու ընտանեկան կեանքը ճանչցան պատահական ձեւով, երբ կ'այցելէին էջմիածին, Հայոց կաթողիկոսին բնակավայրը: Կիրակի մը բազմաթիւ խումբեր կը սպասէին՝ ամուսնութեան եւ կնունքի: Տարեց հոգեւորական մը, սպիտակ մազ ու մօրուքով, պատարագ կը մատուցանէր կարդալով հին, մաշած մատեան մը: Ընտանիք մը հրաւիրեց օտար այցելուները ներկայ գըտնուիլ իրենց հարսնիքին: Զորս սերունդներ ներկայ էին: Բացատրեցին, թէ ընտանեկան հին սովորութիւն էր մկրտել իրենց զաւակները եկեղեցին եւ ամուսնացնել զանոնք նոյնպէս կրօնական ծէսով: Նորապսակները օրինական ամուսնութիւն կնքած էին երեք օր առաջ պետական գրասենեակին մէջ, սակայն առանց թոյլ չէը արուած իրարու հետ ապրիլ մինչեւ կրօնական պսակի կատարումը:

Այդ երեք օրերուն (եւ առնուազն նաեւ յաջորդող չորրորդ օրը) ընտանեկան խընջոյք էը: Շատերու դէմքը ցոյց կուտար, թէ ասիկա յոգնեցուցիչ դործ է: Հիւրերը եկեղեցական արարողութենէն առ ժամանակին փեսին տունը, ուր սեղանին վրայ զտան նախորդ օրէն մնացած աղտոտ պնակները: Կիները անմիջապէս փոխարինեցին զանոնք մաքուրներով: Ասոնք նոյնպէս սեղանի վրայ չարեցին հնդկահաւ, ձուկ, աղանդերներ, երշիկ, քոնեակ, չամիչները, գինի եւ պատուղ ջուր: Անմիջապէս սկսան երգն ու պարը: Երաժշտասէր ընտանիք մըն էր, քանի որ մեծով պղտիկով մասնակցեցան խնջոյքին՝ տան դաշնակին շուրջ բոլորուած:

Ամուսնութիւնը քիչ մը հին Հայաստանն է, որ շատ չէ փոխուած ժամանակուան ընթացքին: Շատ հնաճեւ են դեռ երիտասարդ Հայուհիներու վերաբերումը ամուսնական հարցերու շուրջ: «Երբ օրիորդ մը հրաւիրէք չարժանկարի սրահ, կը կարծէ, թէ ամուսնական առաջարկութեան մը համար է· չափէն աւելի ամուսնական մտայնութիւն ունին», կը դանգատէր երիտասարդ մը, որ կ'ուզէր աւելի ընկերական վերաբերում մը տեսնել երիտասարդական յարաբերութիւններու մէջ: Պարանոցիկ երեկոյթներու ընթացքին ուսանողներ եւ ուսանողուհիներ պատշաճ ձեւով կը պարեն, «համբուրուիլ, սեղ-

ԳՐԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

1894–1914

Բնակարանէն օթէլ զացած առաւնիս, ճամբան դասս կը կրկնէի հօրարիս, վերջին անգամ մըն ալ Հօքրիկէս սորվելէ առքը· բայց ահա կրկին կը չփոթէի եւ յանձնս մէկ երկու բառ չէի պիտնար, որուն արդիւնքը կ'ըլլար զրկուիլ անուշէղէնէ կամ պատուղէ: Փոխադարձաբար, եթէ դասս պիտնայի, իրրեւ վարձատրութիւն Իփոտրոմ կամ Սիրք կ'երթայինք նոյն գիշերը, տեսարան մը որ չափազանց կը զրօսդնէր զիս: Միայն թէ այդ վարձատրութեան չատ ցանցառօրէն արժանի կ'ըլլայի:

Իրիկուն մը դասս բնաւ չգիտցայ:

— Այս գիշեր կերակուր պիտի չուտես, անօթի պիտի մնաս, վճռեց Հօրեղբայրս:

Գիտէի որ այդ վճիռը անվերաքննելի էր ու համակերպեցայ անտրտունջ:

Գացինք օթէլ ու բազմեցանք հատարակաց սեղանը, հարիւրաւոր անձերու հետ: Սպասաւորը ամէն անգամ որ կերակուր կը հրամցնէր ինծի՝ Հօրեղբայրս կը միջամտէր՝

— Ո՛չ, անիկա պիտի չուտէ, ըսելով:

Իսկ ես, արտում ախորժ, հաւանօրէն կ'անիծէի Բաբելոնի աշտարակը չինողները, որոնք լեզուները բազմապատկելով՝ պատճառ կ'ըլլային, այսպէս, որ անօթի մնայի:

Հօրեղբօրս դաժան կերպարանքը, իմ խեղճուկ վիճակս, հօրաքրոջս ի նպաստ ինծի ըրած միջամտութիւնները, վերջապէս ուշադրութիւնը դրաւեցին մեր քովը նստած Ամերիկացիի մը եւ իր կնոջ:

— Ինչո՞ւ այս տղուն կերակուր չէք կերցներ, հիւա՞նդ է արդեօք, հարցուց մարդը Հօրեղբօրս:

— Չէ, հիւանդ չէ, բայց դասը չգիտցաւ եւ սուր համար, իրրեւ պատիժ, ճաշէն զրկուած է, պատասխանեց Հօրեղբայրս:

Այս պատասխանը զայթակղեցուց ազատական Ամերիկացին, որ զոչեց·

— Ի՞նչպէս կարելի է իրրեւ պատիժ տղայ մը կերակուրէն զրկել...:

Եւ ահա վիճաբանութիւն մը սկսաւ իր եւ Հօրեղբօրս միջեւ, որուն մասնակցեցաւ նաեւ Ամերիկուհին, որ ի վերջոյ խնդրեց որ ներում չնորհուի ինծի:

Տիկնոջ խնդիրքը ընդունուեցաւ:

Այն առեն տասը տարեկան էի եւ իրաւունք ամօթալի էր ինծի համար չկրնալ օրական հինգ բառ զոց ընելը:

Ինչպէս ըսի, այդ տարիքիս, պանդուխտ խարտեաշ մազերով սիրուն տղեկ մըն էի: Երկու Ամերիկացիները այնքան համակրեցան ինծի որ առաջարկեցին ծախու առնել, ինձ, բաւական մեծկակ դումար մը վճարելով:

Այս արտառոց առաջարկը ըրին երբ իմացան որ Արեւելքցի էինք: Կը կարծէին թէ այդ տեսակ առեւտուրներ չատ տարածուած են Թուրքիոյ մէջ: Բաւական դժուար եղաւ բացատրել թէ թէեւ Թուրքիացի՝ բայց քրիստոնեայ Հայեր էինք եւ թէ զաւակ ծախելու սովորութիւնը գոյութիւն չունէր մեր մէջ:

Եւրոպացին երբ վերադարձանք Պոլիս, իմ ուսմունքիս խնդիրը աւելի լուրջ հանդամանք մը առաւ:

Հօրեղբայրս ուղեց որ մասնաւոր ուսուցիչ մը ունենամ հայերէն, ֆրանսերէն, պատմութիւն, աշխարհագրութիւն եւ թուաբանութիւն սորվելու համար:

Մինաս Զերաղ պիտի հայթայթէր ուսուցիչը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(2 – Շար.)

մուխլ չկայ», նկատել կուտար նոյն երիտասարդը, որ կ'աւելցնէր՝ «արդէն աղջիկներու ծնողքները մէջտեղ կ'ելլեն ժամը 11,30ին եւ կը հրաւիրեն իրենց զաւակները՝ մնաք-բարով ըսել բոլորին»:

Ուրիշ աւանդութիւն մըն ալ լեզուն է, որ քիչ փոփոխութիւն կրած է խորհըրդային շրջանին: Ռուսերէնը հազուագիւտ կը լսուի հոս: Նոյնիսկ բարձրաստիճան պաշտօնատարները թոյլ կը խօսին, եւ չատեր կը նախընտրեն հարցազրոյցներու ընթացքին, փոխանակ ուղղակի ռուսերէն պատասխանելու, հայերէնով արտայայտուիլ, թարգմաններու միջոցով: Գիւղի մը դպրոցին մէջ ուսանողներ չարաճճի կան միայն չորս ժամ ռուսերէն կը սորվին: Մոսկուայի մէջ ուսանողներ նոյնքան ժամանակ կը յատկացնեն անոր ալ:

Հայաստանեայց Եկեղեցին, հիմնուած 301ին, հայկական ազգային ինքնաւարութեան խորհրդանիշն է: Երկար ժամանակաշրջաններ, Հայոց պատմութեան մէջ, հայկական կառավարութիւն գոյութիւն չէ ունեցած եւ կաթողիկոսն է, որ փաստօրէն երկրին արքան է նկատուած:

Անոր եկեղեցին անկախ է ռուսականէն եւ բոլոր միւս եկեղեցիներէն: Հարցական կը մնայ Հայերու լուրջ կրօնասիրութիւնը, բայց անվիճելի է, որ անոնք նուիրումով կապուած են իրենց եկեղեցիին եւ անոր հաստատութիւններուն: Կրօնական ամուսնութիւնները ու մկրտութիւնները ընթացիկ երեւոյթներ են (Ռուսիոյ մէջ անհետացած են ասոնք), երիտասարդներ կաթողիկոսին լուսանկարը կը պահեն եւ իրենց վրայ կը կրեն խաչեր իբրեւ զարդարանք:

Բազմաթիւ Հայեր իրենց քրիստոնէական հաւատքին կը միացնեն նախաքրիստոնէական աւանդութիւնները: Գառներ, հաւեր եւ ապուխտներ պէսպէս ուեցան այդ կերպարի էջմիածինի մէջ՝ մկրտութեան ի պատիւ, կամ ամուսնութեան մը համար, ինչպէս նաեւ հիւանդութենէ ապաքինման առթիւ: Եկեղեցին անցեալին հալածուած է խորհրդային իշխանութիւններու կողմէ, սակայն ներկայիս կը թուի թէ ան կը վայելէ անոնց բարեհաճ անտարբերութիւնը:

Ի դէմս նակութիւն խորհրդային մարմիններուն, 220·000 Հայեր ներգաղթած են 1941էն ի վեր: Այս գաղթը — կամ «ներգաղթը», ինչպէս կ'ըսեն Հայաստանի մէջ — առաջին յատկանշական յեղաշրջումն է պատմական երեւոյթի մը՝ արտագաղթին, որ Հայերը տարած է աշխարհի չորս կողմերը, Պուէնոս-Այրէսէն կիպրոս եւ դեռ անդին:

Այս ժողովուրդը քչուած է իր պատմական հայրենիքէն բազմաթիւ ներխուժումներու կողմէ, կամ թուրք ցեղասպանական ընոյթ ունեցող ջարդերու հետեւանքով 1890ին եւ առաջին համաշխարհային պատերազմի ընթացքին: Մօտաւորապէս երկու միլիոն Հայեր մեռան այս ջարդերու ընթացքին, որոնք դեռ կենդանի կը մնան Հայերու յիշողութեան մէջ: Ներգաղթողներէն ամենք կը ջղձան իրենց տուած որոշումին համար՝ վերադառնալ Հայաստան, սակայն, աւելի ղժուար է իրենց համար մեկնիլ հոսկէ, անգամ մը որ հաստատուած են արդէն: Ամերիկացիներու փոքրաթիւ խումբ մը, մեծաւ մասամբ Հայաստան բերուած իրենց ծնողքներուն կողմէ վերջին պատերազմէն ետք, դառնորէն չժրախտ կը զղան եւ ժամ առաջ կ'ուզեն Ամերիկա վերադառնալ: Բայց խորհրդային իշխանութիւնները կը մերժեն թոյլ տալ:

Մարտիկ Մարտենց, նախկին Նիւ Եորքարնակ մը, կը գտնէ, թէ իշխանութիւնները սխալ կ'ընեն թոյլ չտալով այս վերջիններուն վերադառնալ Ամերիկա: Մարտենց այն փոքրաթիւ ամերիկեան խումբին կը պատկանի, որ գոհ է Հայաստանէն: Ան հոն հաստատուեցաւ 1967ին իր ամերիկածին կնոջ եւ փոքր աղջկան հետ, որ Սեպտեմբերին բժշկական վարժարան մտաւ: Ան պարզ ներգաղթող մը չէ: Ամբաղխրն էր տարիներ չարունակ Նիւ Եորք լոյս տեսած Մորմ. Հայաստանի կոմունակից թերթին, եւ ան բացառիկ արտօնութիւններ ստացած է հոս: Իրաւունք ստացած է պահելու իր ամերիկեան անցագիրը եւ պահելու իր մօտ իրեն հետ բերած տոլարները: Հետը բերած է նաեւ ինքնաշարժ մը եւ յարկաբաժնի մը համբոյր կահ կարասին (ամերիկեան):

Մարտենց Հայաստան եկաւ, որովհետեւ ինչպէս կ'ըսէ, ինքն ու իր կինը «միշտ հայ ազգին փրկութեան մասին կը խօսէինք, որով որոշեցինք բան մը ընել այդ ուղղութեամբ»: Հիմա Ազգային Գրադարանին մէջ կ'աշխատի՝ ցուցակագրելով օտար երկիրներէ եկած հայերէն թերթերը եւ իր ընտանիքին չահածը ամսական մօտ 154 ռթելլին է, ինչ որ աւելի քան բաւարար կը նկատէ ան: Մարտենց խանդավառ է նոր Հայաստանի նկատմամբ, թէեւ կը խօսի նաեւ անոր հոգեբուն մասին: «Խորհրդային դարաշրջանէն առաջ ոչ ոք զրամապլուխ կը հաստատէր Հայաստանի մէջ: Նոյնիսկ մեր միլիոնատէրերը իրենց զրամապլուխը կը տեղաւորէին Պաքուի մէջ եւ կ'ապրէին Թիֆլիս: Առանց Ռուսիոյ Հայաստան կը կորսուի»:

Մարտենց միեւնոյն ատեն կ'ընդունի, թէ ապրանքի պակասութիւն կայ, եւ կառավարութիւնը, որ առասպելական դարձած է հոս, դոյութիւն ունի խանութներու մէջ: «Եթէ կ'ուզես ձեռք ձգել ներածուած լաւ ապրանք մը՝ քանի մը յաւելեալ ռուբլի պէտք է վճարես»: (Ուրիշ մը ըսաւ, թէ ներածուած նուագարան մը իր գինէն 50 ռուբլի աւելի կ'արժէ, եթէ ծախու դտնուի ան):

Եւ Մարտենց կը դժգոհի, որ սպասարկութիւնը չատ խեղճ է, բան մը որ յաճախ կը լսեն Մորմ. Միութիւն ապրող օտարականները: Անոր բացատրութիւնը այն է, որ աւելի դիւրին է ճաշարան մը չունենալ քան սպասեակ մը պատրաստել:

ՌՈՊԸՐԹ ՔԱՅԶԻՐ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆԻ

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻՆ ԲԱՐԵԶԱՐԴՈՒՄԸ

Ս. Աթոռոս Հայրապետը Մորէն Ա. Կաթողիկոս, իր չինարարական, կրօնական, կրթական, մշակութային, վարչական, ընկերային, բարեսիրական եւ այլ աշխատանքներուն կողքին պեղեցիկ պատմութիւնը ունեցաւ կաթողիկոսարանին Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարը եւս հիմնովին նորոգելու եւ բարեզարդելու:

Մայր Տաճարը, որ կառուցուած է 1937ին երջանկայիշատակ Սահակ Բ. կաթողիկոսի օրով, իր կառուցումէն ի վեր հիմնական նորոգութեան ենթարկուած չէր բնաւ: Տաճարի կառուցման շրջանին, անտեսական անձուկ պատճառներով, անոր ճարտարապետական կառոյցը կարելի չէր եղած լրիւ ամրողջացնել:

Մորէն Ա. նկատի ունենալով այս պարագան, ինչպէս նաեւ նկատի ունենալով կաթողիկոսանիստ Մայր Տաճարը հայ ժողովուրդին եւ օտար այցելուներուն եւ ուխտաւորներուն աւելի ներկայանալի եւ վայելուչ զարձնելու իր մտածումը, Յուլիս 15ին ձեռնարկեց նորոգութեան եւ բարեզարդման մեծ աշխատանքին:

Պիտի ուզենք համառօտակի կերպով նկարագրել այստեղ նորոգութեան ընթացքը՝ տեղեակ պահելու համար մեր ժողովուրդը կատարուած աշխատանքի մասին:

Տաճարի նորոգութեան աշխատանքները կարելի է բաժնել երկու զլխաւոր մասերու: Արտաքին եւ ներքին: Արտաքին բաժնի վրայ կատարուեցան հետեւեալ նորոգութիւնները·

— Գմբէթին մեծ խաչին արեւելեան եւ արեւմտեան ճակատներուն վրայ լուսա-դարձ խաչեր զետեղուեցան:

— Գմբէթին պատուհանները ուրկէ անձրեւի ջուրերը ներս կ'անցնէին, փոխուեցան եւ նորոգուեցան:

— Գմբէթին ծեփերը եւս նորոգուեցան եւ ներկուեցան:

— Նախապէս անձրեւի ջուրերը ցած կ'իջնէին կոփուած քարերու վրայէն: Իսկ հիմա չինուեցան յատուկ ջրանցքներ, որոնք ջուրերը դէպի վար կ'առաջնորդեն ներքին խողովակներով՝ առանց վնասելու Տաճարին:

— Կոփուած քարերը մաքրուեցան եւ տաչուեցան ու անոնց արանքներուն քսուեցաւ յատուկ նիւթ մը (սիլիֆոն), որպէսզի քարերը պաշտպանուին անձրեւէն եւ խոնաւութենէն:

— Մորանին եռեւի մասը ուրկէ ան ձրեւներու հետեւանքով ջուր եւ խոնաւութիւն կը թափանցէր ներս, նոյնպէս նորոգուեցաւ:

— Երկաթեայ պատուհանները որոնք փտած էին, նորերով փոխարինուեցան:

— Նորոգուեցան զոյզ զանգակատները եւ Տաճարի մուտքին լուսարձակները զետեղուեցան:

Իսկ ներքին բաժնի մէջ կատարուեցան հետեւեալ նորոգութիւնները·

— Եկեղեցւոյ ներքին չինութեան մէջ ճարտարապետական տարրի մը չինութիւնը զանց առնուած էր օրուան նիւթական անձուկ պատճառներով: Տաճարին զբաղխաւոր կամարները որոնք կը միանան չորս անկիւններու վրայ եւ ուր գմբէթը հաստած է, ուղղանկիւն մը կազմած էին: Ըստ հայկական ճարտարապետութեան, քառանկիւնէ ութանկիւն անցման այդ միջոցը որ մօտ քսան մեթր բարձրութեան վրայ է, գմբէթակամարի պնդացեալ մասով մը ամրողջացաւ:

— Շինուեցաւ վերնատուն մը, որպէսզի յետ այսօրիկ արբայան երդեցողութիւնները կատարուին վերնատունէն: Մայր Տաճարի անմիջական մուտքին, աջ եւ ձախ կողմերէն, ներսէն զոյգ աստիճաններ կը բարձրանան դէպի վերնատուն: Եօթանասնեակ մեթր բարձրութիւն ունեցող այս վերնատունը չքեղօրէն հանդիսացած է կրկնակ կամարներու վրայ այնպիսի աղնիւ ոճով մը, որ Մայր Տաճարին ներքին ճարտարապետութիւնը ներդաշնակօրէն ամրողջացած է եւ զեղեցկացած:

Վերնատան յատակը ծածկուեցաւ արուեստական զորգով· երդչախումբի համար շինուեցաւ չորս աստիճաններով սանդուղակ մը՝ նոյնպէս ծածկուած արուեստական զորգով:

— Նորոգութենց մէջ յատկապէս աշքառու է Մայր Տաճարին սալայատակումը: Մայր գոնէն մինչեւ դաս եւ Իջման Ս. Սեղանէն մինչեւ հանդիսական կողմը գտնուող անցքերը, խաչաձեւ, գունաւոր կրանիթով ծածկուեցան: Այս խաչաձեւ անցքերուն ծայրամասերը զարդարուած են մէկական կրանիթեայ փոքր աստղով, իսկ գմբէթին ուղիղ տակը՝ խոշոր աստղով մը:

— Իջման Սեղանին աստիճանները եւ յատակը, ինչպէս նաեւ բոլոր պատերը, գեղնէ 25 սանթիմեթր ուղղահայեաց բարձրութեամբ, զարձեալ կրանիթով ծածկուեցան: Իսկ Մայր Տաճարը ամրողջութեամբ սալայատակուեցաւ խայտական սպիտակ ընտիր մարմարիոնով:

— Երկու աւանդատուները նմանապէս սալայատակուեցան:

— Խորանը եւ գմբէթը երկնային տեսահաճոյ իւղանկարով ներկուեցան, իսկ մնացեալ մասերը, մասնաւոր խորտուբորտ ներկով, մոխրագոյն, սեւ եւ ճերմակ բիծերով՝ մեծապէս բարելաւեցին Տաճարին ձայնալսութիւնը:

— Ներքին յատուկ գիծերով բարձրախօսներ զետեղուեցան:

Ահաւասիկ ընդհանուր պատկերը Մայր Տաճարի բարեզարդման եւ բարենորոգման: Շինարարական աշխատանքները աւարտած ըլլալով, Նոյեմբեր 28ի Կիրակի առաւօտուն, Մայր Տաճարի մէջ տեղի ունեցաւ յետ նորոգութեան անդրանիկ պատարագը: «Հայր Մեր»էն առաջ, Մորէն Ա., համաձայն մեր հայրապետներու կարգադրութեան, Մայր Մատոյչն կարգաց նորոգեալ Տաճարի սրբադործման աղօթքը եւ ապա խօսեցաւ չինիչ քարոզ մը: Իր խօսքի ուարտին, չնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր անոնց որոնք իրենց արդար չահէն ու աշխատանքէն բաժին մը հանած էին Մայր Տաճարի նորոգման եւ բարեզարդման ի նպաստ:

Զեմատպէս պնահատելի է եւ դովելի կաթողիկոսին եկեղեցանուէր եւ ազգաչէն գործունէութիւնը: Մեր մաղթանքները եւ աղօթքները կը միացնենք սրբազան չարականադրին խօսքերուն եւ կ'ըսենք·

« Շնորհապարդ պայծառացո զդաւազան իշխանութեան մերոյ Հայրապետին այժմ եւ յաւիտեան »:

Ե. Վ.

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Սակայն յանկարծ ձեռքերը պառկին վրայէն սահելով երկայն առարկայի մը հանդիպեցան: Տիլբան սարսռաց: Ձեռքին ամբողջ ուժովը առարկան ափին մէջը սեղմեց որպէսզի խաւարին մէջ անոր տեղը չկորսնցնէ եւ ոտքի ելաւ: Վեր ելլելէն յետոյ ձեռքովը բռնած առարկան չօշափեց:

Առարկան փայտէ կոթ մըն էր, որուն մէկ ծայրը հողին մէջ խրած էր: Երիտասարդը մնացեալ բոլոր ուժերը ժողվեց որպէսզի փայտը հողին մէջէն հանէ... առարկան երերաց, բայց տեղէն չելաւ... Տիլբան զայն անգամ մըն ալ չարժեց... այս անգամ փայտը քիչ մը աւելի չարժեցաւ... առոր ծայրը բան մը կար, որ հողէն ելլելուն արդելք կը հանդիսանար:

Տիլբան վերջին ճիգ մը ընելով ամբողջ ուժերը հաւաքեց եւ մարմնին բովանդակ ծանրութեամբը դէպի ետ ծռելով փայտը տեղէն հանեց ու անոր հետ միասին կրնակի վրայ դետին ինկաւ: Պահ մը յետոյ առանց փայտը ձեռքէն ձգելու ոտքի ելաւ եւ ձեռքը փայտին վրայ քսելով մինչեւ միւս ծայրը տարաւ... յանկարծ ուրախութենէն խայտաց... փայտին այդ ծայրը թիով մը վինուած էր: Սառուցղիին չորս կողմերէն ինկած հողակոյտերը տապալելու համար իր վնասած միակ յարմար գործիքն էր:

Պէսպէս պէյ, իրրեւ փորձառու ճարտարապետ՝ դեամինը ուսումնասիրած էր եւ կռահած էր թէ սառուցղիին այդ մասը միւս մասերէն նուազ խիտ էր եւ կարող էր դեռնի լուրջ կքումներու տեղի տալ: Հետեւաբար հող թի մը թողած էր, որպէսզի աւելի անցած միջոցին դիպուածաւ ինկած հողերը մէկ կողմ նետէ:

Տիլբան ափոփանքի խորունկ չունչ մը քաշեց: Ցուսահատութեանը մէջ ուժերուն նեմմանալը զգացած էր: Սակայն այժմ իր մէջ ծնած յուսոյ կայծին ներքեւ թուլացած ջիղերը նոր կորով մը կը ստանային, մինչ երիտասարդական եռանդը կը սկսէր վերստին իր հրաչքը գործել:

Այժմ Հայրիկի մեռաքսէ չրջապես տուվը ճակատէն հոսող առատ քրտինքը միայն սրբելու համար կանգ առնելով, կը պայքարէր որպէսզի հողակոյտին ձախ կողմին վրայ անցք մը բանայ:

Այսպէս ամբողջ ժամ մը սահեցաւ եւ տակաւին ստորերկրեայ ահռելի պայքարը վերջացած չէր... Գիշերներու անքնութենէն այնքան խորտակուած այդ մարմինը կարծես թէ այդ միջոցին պողպատեայ մարմինի մը փոխուած էր:

Վերջապէս անցքը բացուեցաւ եւ Տիլբան յաղթեցաւ միւս կողմը անցնիլ:

— Պէսիմ պէյ միմիայն հոս թի թողելու համար, խորհեցաւ Տիլբան, կը նշանակէ թէ անցքը միմիայն հոս վտանգաւոր է:

Պահ մը մտածեց թին հող ձգէ եւ ինք ճամբան շարունակէ, բայց նոր մտածումէ մը յետոյ որոշեց հետը առնել:

— Ո՞վ գիտէ, ըսաւ իւրովի, թերեւս աւելի վարն ալ անոր պէտքն զգամ ու թիին վրայ կռթնելով վերստին ճամբան շարունակեց:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՒՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

«ՀԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (134)

ԱՌԱԾՆԵՐ

Էշը կը խմէ՝ երբ ծարաւ է միայն, ուրախահաւ խմածը ջուր է միայն:
Ֆրանսական

Եթէ սուրդ կարճ է, քայլով մը մօտեցուր զայն: (Հունգարական)

Ինչո՞ւ Աստուծմէ ծածկել՝ ինչ որ սուրբերը գիտեն: (Ֆրանսական)

Եթէ բախտաւոր ես, աքլորդ ալ կ'ածէ:
(Ցունական)

Այրի Տիկին Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Մուրատեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Մուրատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժաք Մուրատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ասատուր Կոչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անարէտ Տուրկուեհեան, Տէր եւ Տիկին Պերնար Վեցիկեան եւ զաւակները, Պ. Պօղոս Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Ռուժէ Մուրատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փիէր Վալատօ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան Մուրատեան եւ զաւակները, եւ Տիկին Գաբրիէլ Ազնակիւր-եան, զաւակը եւ թոռները, այրի Տիկին Վարդուհի Աւետիքեան, Պ. Մկրտիչ Աւետիքեան յաւուր կը յանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ ապրպականին՝

ՅԱԲԼՔ-ԱԿՕ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

(ելեմտէրեցի)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 4ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Յունուար 8) ժամը 10,30ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին:

Մահագրի չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ ընկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Սերգօ Պէրպէրեան եւ զաւակները կը յանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց հօր եւ մեծ-հօր՝

ՅԱԿՈԲ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

յիշատակին, անոր մահուան տարելիցին առթիւ, այս կիրակի (Յունուար 9) առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Ի պիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Տէր եւ Տիկին Կարպիս Զրբաշեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մոմճեան եւ զաւակները կը յանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ՎԵՀԱՆՈՑՇ ԶՐԲԱՇԵԱՆԻ

յիշատակին, անոր մահուան տարելիցին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ (Յունուար 9) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Ի պիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Ունճեան եւ զաւակները կը յանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ՈՒՆՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին ի յիշատակ, այս կիրակի առաւօտ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին:

×

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Թաղուորեան կը յանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի

ԵՐՈՒԱՆԴ ՈՒՆՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին ի յիշատակ, այս կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին:

Ի պիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ԻՍԻ.— Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Նիկողոսեան եւ զաւակը Պետրոս, Տէր եւ Տիկին Սէրճիվան Շէրպէթճեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Շէրպէթճեան եւ Օր. Հայկանոյշ Շէրպէթճեան կը յանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ 9 Յունուար Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց զաւկին, թոռնիկին եւ զարմիկին՝

ՓԱՓՐԻԿ – ԱԶԱՏԻ (7 տարեկան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Այս առթիւ մեծ հայրը եւ մեծ մայրը Սէրճիվան Շէրպէթճեան կը նուիրեն.—

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան 100 Ֆր., Իսիի Կաղոյա Խաչին 30, Մուրատ Ուսումնասիրացին 30 եւ 20 Ֆր. «Յառաջ»ին:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ կրօն. Ընկերակցութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան զոյգ վարչութիւններուն հովանաւորած հայերէնի դպրոցներուն:

Յունուար 9 կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3,30ին Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ՝ 7, Ռիւ Փափէր:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը անխտիր:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տէր եւ Տիկին Հաճի Յովհէփ Սահակեան 100 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման Ամանորի առթիւ:

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌ ԻԻ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Ժաքլին Ժերանթոն մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մօրաքրոջ՝ Տիկին Մազմանեանի (Պանէյօ):

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կաղոյա Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը ծանուցանէ մանուկներու օրը 9 Յունուար կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, եկեղեցւոյ կից սրահը:

Աչակերտներու կողմէ տեղի կ'ունենան արտասանութիւն, երգ, հայկական պարեր եւ զաւեշտ մը՝ ղեկավարութեամբ ուսուցիչ հայր Գեղամի:

Այս ծանօթառին առթիւ կը ներկայացնայ կաղանդ Պապան իր պէս-պէս ուտելիքները եւ նուէրները բաշխելու փոքրիկներուն: Սիրով կը հրաւիրուին ծնողքներ եւ բարեկամներ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է.—

Տիկին Ն. Գորգոշեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Նչան Գորթոշեան, Տէր եւ Տիկին Գր. Փանոսեան, Տէր եւ Տիկին Թունկուբեան 50ական, Տիկին Ա. Քէնաիրեան 15:

Տիկին Շնորհիկ Նահլամեանի հոգեհանգստեան առթիւ.— Ալէն Պաղրճեան 50, Տիկին Ս. Վարդանեան 20, Տէր եւ Տիկին Անարէտ Պաղտասարեան 10, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Սարաճեան 20 Ֆր.:

(Շար.)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ԿԻՐԱԿԻ 9 Յունուար հանդիսաւորու-թիւն Յայտնութեան եւ Մկրտութեան Քրիստոսի: Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10,30ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵՂՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Թատերախումբը կը ներկայացնէ

ՄԵԾԱՊԱՏԻԻ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

Շաբաթ, Յունուար 15, 1972 ժամը 21ինSalle Voltaire, Rue Voltaire — Alfortville

Կիրակի, Յունուար 16 ժամը 15ին

Maison des Jeunes Stade Municipal Avenue Louis Georgeon — Cachan

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 9, ժամը 14,30ին 6րդ թաղապետարանի սրահը, Փլաս Տէն-Սիւլփիս

Կազմակերպութեամբ Կաղոյա Խաչի Շրջանային վարչութեան մանակցութեամբ շրջա նի իր մանուհիներուն:

Յայտագիրը պատրաստուած է արուարձաներու և կայանի երախաներուն կողմէ:

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻԻՆ

Պզտիկները զուարճացնելու համար հոպիտներ (ֆլուն)

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ ԻՐ ՆՈՒԻՐՆԵՐՈՎ

Նախընթրիք կը բաժնուի երախաներուն:

ՊԻԻՖԷ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՇԱԻԻԼԻՆ օթոքար ժամը 2ին, Փուէն սը Շաւիլ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻՆ ժամը 13,30ին Պուլվար Քառնօ:

U. G. A. B. — MARSEILLE

LE COMITE LOCAL, LA SECTION FEMININE ET LA JEUNESSE VOUS CONVIENT A LEUR

GRAND BAL ANNUEL

Salons « SPLENDID'HOTEL », le Samedi 15 Janvier, de 21 heures à l'aube

UNE AMBIANCE avec le NEW SYSTEM
Orchestre HENRY ROMAN

ATTRACTION SUPER-CHOC !..

et la participation de Jacqueline DIVERRES, Téléspeakerine

Réservation au Siège, 7, Rue Papère — Téléphone : 54-16-50

Entrée : 40 Fr. — Etudiant : 20 Fr.

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Նախաձեռնութեամբ
Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մշակութային եւ Երիտասարդական Յանձնախումբերու, մշակութային ասուլիսներու շարքին մէջ

ՓՐՈՖ. ԼՈՒՏՎԻԿ ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ

Նիւթ

«ԲԻԻՐԱԿԱՆ 1972»

Աստղագիտական նոր հետազօտութիւններու լոյսին

Զորեքշաբթի, Յունուար 12 ժամը 2045ին

MUSEE GUIMET

Place d'Iena — Métro Iena

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Ուրբաթ, 7 Յունուար.— Ցիշատակ Մեռելոց: Պատարագ ժամը 10ին: Պատարագի աւարտին կը կատարուի մանաւանդ հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

Կիրակի, 9 Յունուար.— Դ. օր. Ծնունդեան: Բազմաճաշ պատարագ՝ ժ.ը 10ին:

Հինգշաբթի, 13 Յունուար.— Տօն Աստուանակոչութեան Տեառն մերոյ Յիսուս Քրիստոսի: Պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին: Ցետ պատարագի Առաջնորդարանի սրահին մէջ կը կատարուի անօրհնէք:

×

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

8 Յունուար Շաբաթ.— Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան: Պատարագը պիտի մատուցանէ Հմայեակ խաչակիր Բահանայ Չամբարձումեան: Սկիզբն արարողութեան՝ կէսօրէ վերջ ժամը 16,40ին:

9 Յունուար Կիրակի.— Տօն Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան: Պատարագը կը մատուցանէ Յակոբ Եպիսկոպոս Վարդանեան:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ 9,45ին, ընթերցում Հայրապետի շնորհաւորագիրին եւ քարոզ 11, արարողութիւն Լրօրհնէքի 11,45:

×

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաբաթ.— Ճրագալոյց, ժամերգութիւն ժամը 4,30ին, պատարագ ժամը 5ին:

Կիրակի.— Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան, ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ ժամը 10ին, Լրօրհնէք ժամը 12ին:

Կը պատարագէ Դաւիթ Ծ. վրդ. Սահակեան:

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

8 Յունուար Շաբաթ.— Ճրագալոյց ժամը 5ին, պատարագ ժամը 6ին:

9 Յունուար Կիրակի.— Ծննդեան ժամերգութիւն ժամը 8,30ին, պատարագ ժամը 10ին:

×

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՈՑԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաբաթ (8 Յունուար).— Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 17ին, պատարագ 18ին::

Կիրակի (9 Յունուար).— Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8,30ին, պատարագ 10ին: Լրօրհնէք, յիշատակ մկրտութեան ժամը 11,50ին:

×

ԱՒՆՈՒՎԻԼ – ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

5 Յունուար Շաբեթշաբթի.— Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 17,30ին, պատարագ 18,30ին:

6 Յունուար, Հինգշաբթի.— Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9,30ին, պատարագ 10,30ին: Ցաւարտ պատարագի Լրօրհնէք կը կատարուի:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Շաբաթ 8 Յունուար ժամը 6ին Ճրագալոյց. Կիրակի 9 Յունուար, Ս. Ծննդեան արարողութիւն, առաւօտ ժամը 8,30ին, պատարագ ժամը 10ին, քարոզ 11ին, Լրօրհնէք ժամը 11,45ին:

×

ՍԷՆ-ԼՈՒԻ – ԿՐԱՆ ՓԷՆ

Շաբաթ ժամը 18ին պէրքերու ընթերցում եւ ճրագալոյցի պատարագ:

Կիրակի ժամը 10ին հանդիսաւոր պատարագ եւ Լրօրհնէք:

ԾԱՆՕԹ.— Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս զպրաց դասը Շաբաթ գիշեր պիտի չրջագայի աւետելու համար Քրիստոսի ծնունդը հաւատացեալ ժողովուրդին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները 15 Յունուար Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 14,30ին եկեղեցւոյ կից սրահը: Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ: Կարեւոր օրակարգ. պատգամաւորական ժողովի զեկուցում եւ վարչութեան ընտրութիւն:

ՈՒՐԲԱԹ
7
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI
7 JANVIER
1972

LE NUMÉRO 0,50 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա — Տար. 90 ֆր. — Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման — Տար. 125 ֆր. — Հատը 0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12309
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.309

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒՐՈՊԱ

—o—

Աբեւելք–արեւմուտք զոյգ հսկաներուն մէջտեղ Եւրոպան մեծ ճիգեր ըրաւ 1971ի ընթացքին՝ կազմակերպուելու համար իրրեւ երրորդ ուժ մը։

Դարաւոր մշակոյթի ու քաղաքակրթութեան օրրան՝ Եւրոպան կոչուած է կատարելու աւելի կարեւոր դեր մը համաշխարհային գործերու կարգադրութեան մէջ։

Հակընդդէմ երկու բեւեռներու միջեւ մերձեցումը պիտի չուշանայ իր բարերար ազդեցութիւնն ունենալու Եւրոպայի մէջ։

Ցոյսեր կան, որ արբանեակ երկիրներու վրայ կրեմլինի ճնշումը պիտի մեղմանայ որոշ չափով։

Արեւելեան եւ Արեւմտեան Պերլինի մասին չորս մեծ պետութեանց միջեւ կընքուած համաձայնագիրը յեսպատեւզմաները դէպքերու չարքին կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ։

Երկու Գերմանիաներու միջեւ սկսած բանակցութիւնները նախաքայլ մը կը նկատուին վերջնական համաձայնութեան մասին։

Դաշնակցային Գերմանիոյ նախարարապետ Վիլլի Պրանտ, հաւատաւոր, վեթերան ընկերվարական, իշխանութեան գլուխ գալու օրէն սկսեալ գործադրութեան գրաւ արեւելք – արեւմուտք մերձեցման իր ծրագիրը որուն յամառ ախոյեանն էր տարիներէ ի վեր։ Ընկերվարականն Միջազգայինի համագումարներուն մէջ անընդհատ եւ ուժեղ կերպով կը պաշտպանէր իր տեսակէտը։

Իրրեւ իրատես քաղաքագէտ, քալուածքին ունեցաւ ընդունելու Դաշնակցային Գերմանիոյ ներկայ սահմանները — Օտէր–Նայսէ գիծը։ Իրմէ առաջ, ո՛չ մէկ գերմանացի վարիչ համարձակած էր իր համաձայնութիւնը տալու այդ սահմա – նագծին, որ մեծապէս կը կրճատէ Դաշնակցային Գերմանիան՝ ի նպաստ Լե – հաստանի։

Լեհերը չատ դոհ էին այդ կարգադրութենէն։ Որովհետեւ ինչ որ կորսնցուցեր էին մէկ կողմէ ի նպաստ Սորհ. Միու – թեան, կը չահէին՝ ի վնաս Գերմանիոյ։

Վիլլի Պրանտ բարեկամական համա – ձայնագրեր կնքեց Մոսկուայի եւ Վարշաւայի հետ, հաւատաւիք տալով Սորհ. Միութեան եւ Լեհաստանի թէ՝ այլեւս պատմութեան կը պատկանի փոխ–վրէժի պինապաշտ Գերմանիան։ Թէ Եւրոպան կրնայ հանդիստ քնանալ, գերմանական վտանգը միանգամ ընդմիշտ անհետացած ըլլալով։

Այս համաձայնագրերը թէեւ չեն վաւերացուած տակաւին, սակայն տարակոյս չկայ թէ 1971ին պատերազմի մղձաւանջը ստիճան մը աւելի հեռացաւ Եւրոպա – յէն, չնորհիւ Գերմանիոյ նախարարապետի խաղաղասիրական քաղաքականութեան։

Իր չանքերուն պսակումն եղաւ Խաղաղութեան Նոպէլեան մրցանակը, որուն արժանացաւ ինք վերջերս։

Քաղաքական գետնի վրայ արձանա – գրած այս նուաճումէն վերջ, Եւրոպան տնտեսական մարզին մէջ եւս յաղթանակ մը տարաւ։ Տարիներու բանակցութիւն –ներէ եւ սակարկութիւններէ ետք, վեր – ջապէս Մեծն Բրիտանիոյ Պահպանողական կառավարութիւնը յարեցաւ Հասա – րակաց Շուկային։

Ազգերու մտայնութեանց մէջ որոշ յաղջկում կը նկատուի վերջին տարիներու ընթացքին։

Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներ կազմելու ճամբուն վրայ նոր փորձեր ու ճիգեր կը կատարուին։

Սթրազպուրկի մէջ տարիներէ ի վեր կը գործէ Եւրոպայի Խորհրդարանը։ Ամբողթերատամի մէջ վերջացող տարուան ընթացքին, Նախագահ Փոմպիտուի մաս – նակցութեամբ, նոր քայլեր առնուեցան դէպի Միացեալ Եւրոպա։

Ազգային իշխանութիւններէ վեր մի – ջազգային հեղինակաւոր մարմին մը կեանքի կոչել եւ Եւրոպան միանգամ ընդմիշտ վերածել պատերազմի մղձաւանջէն։

Հաւաքական ճիգերով նուիրուիլ մշակոյթի զարգացման եւ մարդոց բարօրութեան։

Վեհ սկզբունքներ, որոնք յուսանք թէ որոշ նուաճումներ պիտի արձանագրեն այս նոր տարուան ընթացքին։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆ-ՍԱԹՕ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

—o—

Մ. Նահանգներու նախագահը յայտնր – դարար տեսակցելէ ետք Փոմպիտուի, Հիթի, Պրանտի եւ Թրուտոյի հետ, Հինգշաբթի օր խօսակցութիւններ կը սկսէր Ճափոնի վարչապետին հետ։ Նիքսըն այս ձեւով կ'ուզէ յարգել իր խոստումը, քանի որ յայտարարած էր, թէ Փեքին եւ, յետագային, Մոսկուա մեկնելէ առաջ պիտի տեսակցէր իր դաշնակիցներուն հետ՝ ծանօթացնելու համար անոնց իր հետագնդած նպատակները։ Խոստացած էր նաեւ ոչ մէկ կարգադրութիւն ընել Փեքինի կամ Մոսկուայի մէջ, առանց Ատլանտեան Ուխտի անդամ երկիրներու համաձայնութեան։ Նիքսըն – Պրանտ խո – սակցութեանց առթիւ չեչտուած էր այս կէտը միացեալ հաղորդագրութեան մէջ։

Թոքիօ գժգոհ է Ուաշինկթընի վերջին երկու որոշումներէն, որոնք ձեւով մը անակնկալներ եղան իրեն համար։ Արդարեւ Նիքսըն Յուլիս 15ին յայտարարեց, թէ Փեքին պիտի այցելէ, իսկ Օգոստոս 15ին միակողմանի որոշում մը տուաւ տոլարի կապակցութեամբ։ Այս վերջին կարգադրութեան հետեւանքով ին 17 տոկոսի վերարժեւորում կրեց, ինչ որ կ'անդրադառնայ երկրին ճարտարարուեստին արտածումներուն վրայ։

Ճափոն 25 տարիէ ի վեր իր արտաքին քաղաքականութիւնը ներդաշնակած է ամերիկեան քաղաքականութեան, որով Ուաշինկթընի նոր դիրքաւորումը Զի – նաստանի հանդէպ պատճառ կրնայ դառնալ Թոքիոյի քաղաքականութեան փո – փոխման նոյն կապակցութեամբ։

Լաւատեղեակ չրջանակներու համաձայն Նիքսըն երկու «նուէրներ» պատրաստած է Սաթոյի, Ճափոնի վարչապետին։ Առաջինը «կարմիր» գիծի մը հաստատումն է Ուաշինկթընի եւ Թոքիոյի միջեւ։ Այս ձեւով Ամերիկա կը փորձէ իրականութիւն դարձնել իր խոստումը՝ յառաջիկային հաղորդել Ճափոնի իր քաղաքական նպատակները եւ ունենալ այս վերջնոյն կարծիքը։ Երկրորդ «նուէր»ը Օգինաւա կղզիին մօտալուտ վերադարձը Ճափոնի։ Կնքուած համաձայնութեամբ մը կղզին Ճափոնի կը յանձնուի Յուլիս 1ին, սրտ Նիքսըն կը մտածէ յառաջացնել այդ Թուականը Փետրուար 1ի։

Սաթօ դէմ դնելու համար իր ընդդէմ – մադիրներուն՝ կը փափաքի նախ ունենալ խոստում մը, թէ Ամերիկացիք պիտի պարպեն հիւլէական զէնքերը կղզիէն։ Հաւանաբար Նիքսըն նման խոստում չտայ առայժմ։

Յամենայն դէպս Ճափոնի համար Ամերիկա կարեւոր չուկայ մըն է եւ Սաթօ միշտ ձգտած է նպաստաւոր պայմաններ ստեղծել իր երկրին համար առեւտրական գետնի վրայ։

Այս ուղղութեամբ տարակարծութիւններ կան Ուաշինկթընի եւ Թոքիոյի միջեւ։

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

1972ի առաջին նիստը դումարուեցաւ Հինգշաբթի օր Նախագահ Փոմպիտուի նախագահութեան ներքեւ։ Խորհուրդը նկատի առաւ մանաւանդ անդորրութեան օրէ օր մտահոգիչ կացութիւնը եւ այս առընչութեամբ Աչխատանքի նախարարը՝ Ժոնթանէ չծածկեց թէ գործի կացութիւնը օրէ օր կը վատթարանայ եւ կառավարութիւնը որոշած է հարկ եղած միջոցները ձեռք առնել։ Աւելի պատճառ է նաեւ որ առնձ մը գրուի օտար աշխատաւորներու ներգաղթին եւ նախարարը անդրադարձաւ մանաւանդ «վայրի» ներգաղթին, այսինքն այն օտար աշխատաւորները որոնք Ֆրանսա կը մտնեն առանց աշխատանքի պայմանագրութեան եւ սահմանադրութիւնն իսկ կը չահագործուին «անցընողներու» կազմակերպութեանց կողմէ։ Ըստ Ներքին նախարարութեան, Ֆրանսայի օտարներու թիւը ներկայիս 3 միլիոն 300 հազար է, եւ «վայրի» ներգաղթը հաւանաբար այս թիւին մէկ տասներորդն է։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՕՐԻՍ ՇԸՎԱԼԻԷի յուշարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Հինգշաբթի առաւ իր փափաքած պարզութեամբ։ Կառավարութեան կողմէ ներկայ եղաւ Մը՛չակոյթի նախարարը՝ Ժաք Տուհամէլ։ Եկեղեցին 150 հոգի կար, որոնց մէջ բացի իր մտերիմներէն, Մոնթքոլի իշխանուհին, Թինօ Ռոսի, Մարսէլ Փանհոլ, Տիկին Տերվալ (Ֆոլի–Պէրժէր), Միշել Սիմոն, Ժորժ Քառիանթիէ, եւն., եւն.։ Բազմաթիւ ծաղկեպսակներ ղրկուած էին, որոնցմէ մէկը՝ «Իվոն Մօրիսին» ղրկած էր այն միակ կինը, որու հետ ամուսնացած է՝ Իվոն Վալէ, որ ներկայիս Քանն կ'ապրի։ Պատարագիչ քահանային դամբանականէն ետք, դագաղը կը փոխադրուի Մառն–լա–Քոքէթի գերեզմանատունը ուր Մօրիս Շըվալիէ իր վերջին հանդիստը կը գտնէ մօրը մօտ։

ՆՈՐ ՏԵԼԷՀԻՒՆ կը հաղորդէն թէ Արեւելեան Փաքիստանէ մէկ միլիոն գաղթականներ, իրենց բնակավայրերը վերադարձած են։ Դեռ ութ միլիոնէ աւելի գաղթական կը մնայ Հնդկաստան։

ՄՈՍԿՈՒԱՅի դատարանը նման յանգանքներու առաւելագոյն պատիժը սահմանեց Վլատիմիր Բուկովսկիի. եօթը տարի բանտարկութիւն եւ հինգ տարի ալ աքսոր։ Բուկովսկի որ ամբաստանուած էր «հակախորհրդային քարոզչութեամբ», բողոքած էր քաղաքական տարբեր յանգանքներ ունեցող եւ վարչակարգին ապօրինութիւնները քննադատող անձերու բանտարկութեան դէմ այսպէս կոչուած «հոգեբուժարան»ներու մէջ։ Բուկովսկի 1967ին արդէն երեք տարուան պատիժ արժանացած էր։

ԹՈՒՐՔ ուսուցիչներ, արուեստագէտներ եւ մտաւորականներ խնդրագիր մը ներկայացուցին Հանրապետութեան նախագահին՝ պահանջելով, որ ընդհատ մահապատիժը քաղաքական յանցագործներու դէմ։ Խնդրագիրը ստորագրած են 1700 անձեր։ Խնդրագիրները նկատել կուտան, թէ մահապատիժը «անքաղաքակիրթ» երեւոյթ մըն է։ Կը պահանջեն նաեւ, որ

ՀԱՆԳԻՍՍ

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ԱՐՔ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

ԽՄԲ.— Էջմիածնէն, Զորեքշաբթի իրիկուն ստացանք հետեւեալ հեռագիրը, Յունուար 4 թուականով։

×

«Ցանուն Ամենայն Հայոց Հայրապետի եւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի, անհուն վշտով յայտնում ենք թէ Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարի լուսարարապետ Տէր Հայկազուն արքեպիսկոպոս Աբրահամ – եան Յունուար երեքի կիսերը ի Տէր հանգեաւ վաթսունեւհինգ տարեկան հասակում։ Թաղման կարգը պիտի կատարուի Ուրբաթ օր Յունուարի եօթին։ Յանձնարարում ենք կատարել հոգեհանգիստ ի խաղաղութիւն հանգուցեալ Սրբազան Հօր հոգւոյն»։

ՅՈՒՍԻԿ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

×

Վախճանեալ արքեպիսկոպոսը ծնած է 1906ին Բերդակ (Վան)։ Վարդապետ ձեռնադրուած է 1930ին եւ եպիսկոպոս՝ 1955ին։

Եղած է միաբան Երուսաղէմի Ս. Յակորայ վանքը, ապա հրաւիրուած Էջմիածին իրրեւ տեսուչ Հոգեւոր Ճեմարանի։

չգործադրուին մահապատիժի արուած վճիռները։ Քինուորական տեւեանները ցարդ 20 երիտասարդներ գտադարձած են մահուան։ Բոլորն ալ ձախադարձներ են։

ՀԻՒՍ. ԻՐԼԱՆՏԱՑի անդլիական ուժերը հրաման ստացան աւելի լայնօրէն գործածելու իրենց զէնքերը, զէմ դնելու համար ահաբեկիչներուն։ Այժմ իրա – ւունք ունին գործածելու գնդացիր, իսկ հրացանները միչտ պէտք է լեցուն ըլլան փամփուչտով։ Նախապէս գինուորները իրաւունք ունէին միայն կրակելու հրա – ցանով եւ ատրճանակով եւ միայն չաջողական մէկական փամփուչտներով։

ՏՈՒՆԸ վճարուող մանուանեալ սահմանափակ դումարը 1000 ֆրանքէն կ'անցնի 1500ի Յունուար 10ին սկսեալ։

ՈՍԿԻՆ կը չարունակէ բարձրանալ։ Առջի օր օնսը 45 տոլար կ'արժէր Փարիզի մէջ (պաչտօնապէս չուրջ 38 է)։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարութեան բաները յայտարարեց, թէ Ուաշինկթընի միչտ տրամադիր է միջնորդել զէմ դնելու, եթէ երկրէ Թել Ավիվ եւ Գահիրէ տրամադրութիւն յայտնեն կարգադրելու Սուէզի ջրանցքի վերաբացման հարցը։

ՄԱՑԱՄԻԻ մէջ 139 քիլօ հեռոյին գրաւուած է, որու արժէքը չուրջ 25 միլիառ հին ֆրանք է։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ձայն–պատկերասփիւռը (Պի–Պի–Սի) տեղի չտուաւ կառավարութեան պահանջին եւ կրցաւ ներկայացնել յայտագիր մը Հիւսիսային Իրլանտայի վերաբերեալ։ Ներքին նախարարութիւնը նախապէս զգուչացուցած էր հեռատեսիլի անօրէնութիւնը։

ԶԱՂՐԷՊի մէջ եղեռնափորձ մը կատարուած է Պոբպա թերթին զէմ եւ տպարանի բանուոր մը սպաննուած է։

ՍՊԱՆԱԿԱՆ Մատրիտ օրաթերթը որ հինգ չարաթ է լոյս չէր տեսներ կառավարական արգելքի հետեւանքով, չկրցաւ վերհրատարակուիլ հակառակ Մատրիտի արքեպիսկոպոսին եւ իշխան Խուան Կարլոսի միջամտութեանց։ Թերթը կ'ուզէ անկախ քաղաքականութիւն մը վարել։

ՁԻՄԱՌՅԻՆԵՐԸ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ)

Ա.

Արեւը Լֆէնամ Տէրէսիի լեռներուն եւ ուրեցաւ. ես Ջորնին վրայ, Ջորեպանս Վարիպեդցի Թորոսը հեռուռն քովէս դեռ ճամբան էինք: Նարվեր պիտի չկրնայինք հասնիլ: Իմ միտքս Նարվեր դիւերել էր: Նարվեր Ակին մօտ էր, հեռեւեալ առաւօտ կանուխ Ակը կ'ըլլայինք, Արտակին պըտակին կը հասնէինք:

Արտակը Սանասարեանի իմ դասընկերս էր, միասին աւարտեցինք: Դասընկերներս ըլլալէն զատ հայրենակից էինք, ան Ակնցի էր, ես Արմաշցի էի: Վերջին տարին ան Ակէն նշանուած՝ եկաւ, ժամկոչեանին աղջկանը նշաններ էին: Կ'ուզէր որ իր հարսնիքին ես ալ ըլլայի, եւ ես խոստացեր էի:

Մինչեւ Նարվեր երեք ժամուան ճամբայ մը ունէինք դեռ, իսկ օրը հեզհեզակ կը վերջանար: Զեզաւ, չկրցանք: Ձիւղ է, Սեպտեմբերին մէջ էինք. ամառ էր, ատաղերու լոյսով ալ կրնայինք չարուշ – նակել բայց Ախուշախէն վեր խոր ձորերով սարսափելի զահավէժներ կը սկսէին, անոնց չրթներէն պիտի բարձրանայինք, չհամարձակեցանք, ցերեկները անպամ մարդ կը վախնար անոնց նայելու: Արտակի բարձրաւանդակէն դառնալով կըրնայինք երթալ, չուզեցինք, չատ պիտի երկարէր ճամբանիս:

Ջալթուի դեռատիը, Բուրդլարի Ջաղացքը Ջորիէն վար իջայ: Հոս պիտի մընայինք: Առաջին անպամն էր որ այս գծով կ'երթայի: Ջաղացքին հրապարակը նոյնն էր ամէն Ջաղացքի առաջամասի պէս: Էշեր կապեր էին երկու կողմի մացառներուն, ցորենի բեռներ բերեր էին այծի մաղէ գործուած սեւ պարկերով, բոպիկ կամ տրեխաւոր ոտքերով այրեր ու կիներ նստեր էին իրենց բեռներուն վրայ կամ քովը հերթի կը սպասէին, այրերը հին, պատռտած լաթերով, կիները բերանակալերով ու միայն աչքերնին երեւնալով, բայց ինչ որ ամէնէն չատ կը զարմացնէր զիս Ջաղացքն էր: Ես առանկ Ջաղացք չէի տեսեր: Պատ չունէր, չկար, հոդին մէջ թաղուած էր, դեռնափոր էր: Երդիքը դեռնին հաւասար էր գրեթէ ու այնքան մեծ որ իրարու միացած երկու երդիքէ մը աւելի տարածութիւնով էր: Իրարմէ հեռու երկու անպարով: Առուն դեռ մըն էր կ'ըսես: Ջալթուին գրեթէ կէսը զարձուցեր էին Ջաղացքը ու երկուքի բաժներ էին: Ջուրերը առանձերներէն կը խուժէին անպարները, անոնցմէ ալ անուատուները: Դուռը ծակ մըն էր հաւատացէք ծակ մը ու Ջաղացպանը որ Քիւրտ մը ըլլալու էր, Ջալթուի Քիւրտերէն, որ ոչ Հայու կը նմանէր ոչ ալ Թուրքի մը, ճերմակ կատէ վարտիքով մը, վրայէն քրտի գոլիճի էնթարիով մը որ մինչեւ ծունկերը հասիւ կը հասնէր, գլուխը զոլոշ ու տափակ թաղիքով մը ինչպէս եւ աղօնի ափերը մինչեւ լերնոյ մէջքերը ծռելով երկուղակ կ'ըլլային ու կ'ինչնէին կ'եկլէին այդ ծակէն դուդ երկանաքարերու խլացուցիչ ազմուկնե – րուն մէջ:

Ընելիք մը չունէի: Ի՞նչ ընէի ու կեցայի այս իրարանցումին մէջ: Գետը կը հրապուրէր զիս, Ջորեպանս Ջորին կը հրապուրէր զիս, Ջորեպանս Ջորին խոտաւէտ տեղ մը տարաւ որ արածի, ես դետափով քալեցի մինչեւ ուր Ջալթուն Եփրատին կը խառնուէր, Ջալթու չկար այլեւս, Եփրատ կ'ըլլար որ լուռ հանդիսաւոր երթով մը կ'ընթանար Ակնայ ուղղութեամբ երկու ափերուն ածուխի պոյն, կապարի գոյն ապառաժներու մէջտեղէն: Գետափեայ աւազուտ բացատներէն մը մէջ կային տասնըվեցնոց մը ուղտեր. չոքեր էին իւրաքանչիւրը իր բեռին քովը: Ուղտապաններէն մեր երկրի երկայն ու բնաւ չմկրատուած մօրուքներով ղզլզաշ Քիւրտերէն չէին, Հանեֆի էին, չորս հոգի, չորսն ալ միանման ազանդաւորի կլոր մօրուքներով: Սարը Զիւէքի ճամբով Մալաթիայէն կուգային բրինձ ու չամիչ կը տանէին Երզնկա չորրորդ բանակին: Ուղտերը իրենց տաճեւ երկայն պարանոցները յանկարծ լինձի զարձուցին ու նայեցան նայուածքով մը որ արհամարհական էր կամ լինձի այնպէս թուեցաւ: Միասին ձագ մըն ալ ունէին որ դիս տեսնելուն դատկեց ոտքի եկաւ: Մէկ տարեկան մըն էր ըսին, մանուկ մը որ մօրը ծնկածալ վիճակին մէջ մինչեւ ասպատը հասիւ կը հասնէր: Դուք տեսա՞ծ էք չեմ պիտեր, ես առաջին անպամն էր որ կը տեսնէի միամեայ ուղտ մը: Ապշած լինձի սեւեռեց իր աչքերը: Քսիրել կարելի չէր այնքան դեղեցիկ էր իր փոքր սապատուլը:

Ջաղացք վերադարձիս ճամբուն վրայ որ առուները կը տանէր ծառի մը տակ, նախապէս ի՞նչպէս չէի նշմարած, երկու կիներ տեսայ: Հայու կիներ էին Ջիմառցի էին իրենց հագուստներէն յայտնի էին կապոյտ չուխայէ ճիւպպէով, մանուսա էնթարիով, Ջիմառցի կիներու յատուկ սեւ թաղիքէ բարձրադիր գլխարկներովը:

— Աստնք հոս ի՞նչ կ'ընեն, մտածեցի. իրենք Ջաղացք չունի՞ն որ մինչեւ հոս եկեր են:

— Ջիմառցի կիները ինչո՞ւ եկեր են, ըսի Ջորեպանիս որ դէմս ելաւ, վերը ծառի մը տակ նստեր են:

— Նայինք Ջիմառցի՞ են, ըսաւ, եկուր տեսնենք ո՞վ են, ինչո՞ւ եկեր են: Ու երբ տեսաւ, Ջիմառու Ջաղացպանին Առաքելին կնիկը Բեկկին ու աղջիկն են, ըսաւ: Քովերնին զացինք: Բարեւ Բեկցի մօրքուր ըսաւ, մար ու աղջիկ հոս ինչո՞ւ եկեր էք, թէ՞ Առաքել աղան ան Քուրդլայի Ջաղացքն ալ բռնեց քովը եկեր էք:

— Բարին արեւուդ Թորոս, բարին որդդդ արեւուն, պատասխանեց մեր կներնուն փոխադարձ բարեւելու բառերովը, Առաքել աղա, Առաքել աղա ըլլայ եկուր նստէ որ ըսեմ:

Նստանք ու չարունակեց.

— Կռիւ ըրաւ տղոցը հետ, մեզ ձգեց ու եկաւ ան Ջաղացքը բռնեց: Կռիւն ալ Ջաղացքին առուին երեսէն եղաւ: Առուին ճամբաները ամէն ամառ հողով կը լեցուին, ամէն ամառ կ'ըլլայ ան բանալու, մաքրելու է որ Ջուրը վազէ ու երթայ: Տղաքը ան տարի ուշացուցին: Կ'ընենք ըսին, ի՞նչ ինքզինքդ կ'ուտես, հըմըն պիտի բանեցնե՞ս: Բարկացաւ: Ես վարպով մարդ պիտի բռնեմ բանալ պիտի տամ, տունէն դուրս ելէք ըսաւ, կնիկներնիդ, տղաքնիդ առէք, կնիկներնուդ տունը դացէք: Շատ կ'ընէր ան խօսքը, տղաքը չէին պատասխաներ, կը մարէր կ'անցնէր բարկութիւնը: Նորէն պատասխան չտայինք աղէկ կ'ըլլար, ըմբ չըրին: Ի՞նչ երկուքը մէկ տունէդ դուրս կը նետես մեզ. ան տունը զո՞ւն ես չիներ, ո՞վ պիտէ քանի հարիւր տարի առաջ մեր ո՞ր պապը չիներ է, չենք երթար, չենք ելլեր ըսին: Դո՞ւք էք ան խօսքերը լինձի ըսողը Ջիմառցիներուն խենթ կոչին Ջուրին խենթութիւնը բռնեց, ա՛լ չկրցաւ, ելաւ հոս եկաւ: Ինչեր չըրինք տղաքը ձեռքը պղտցնելու համար, չդարձաւ, տուն չկաւ:

— Տէհա կուդայ, ըսաւ Ջորեպանս, թող դայ որ ես մէջերնիդ մտնեմ ձեղ պարչցնեմ:

— Մի ըներ Թորոս աղբար ըսին մայր ու աղջիկ, թող անցնի երթայ, քանի՞ մը եղաւ մեզ վնասեց, կորսուեցէք, երեսնիդ չտեսնեմ ըսաւ:

— Առաքել աղան ա՞ս է ըսի Ջորեպանիս, ես ապչեցայ, քանի մը անպամ տեսայ Ջաղացքը մտաւ ելաւ, Քրտու էնթարիով մը վարտիքով մը, ես ան մարդը Քուրտ դիտէի. Ջալթուի, Ախուշախի Քուրտերէն մէկը: Առաքել աղա որ կ'երեւակայէի, միջահասակ, թաւ պեխերով, կապոյտ կտաւէ սալթայով չարխարով մը կամ Ակնցիներուն, Արարկիրցիներուն պէս սալթայով մը, երկայն էնթարիով մը: Ու նորէն կրկնեցի ծօ ան զղիին է Առաքել աղան:

— Այո, ըսաւ Ջորեպանս, ոտքի ցատկեց, կտրեց առաջքը, ձեռքէն քաշեց նըստեցնելու համար մեր քովը:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՋՈՒՐԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

ԼԵԳԵՈՆԱԿԱՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ ՏԱՐՍՈՆԻ ՄԷՋ

1971 Դեկտեմբեր 31ին, նոր տարուան նախօրեակին յուշերս պիտի սկսիմ 53 տարիներ առաջ, նոյն օրը տպրած լե – գէոնականի կեանքովս:

Գրած էի նախապէս որ 1918 Նոյեմբեր 21ին, Հայկական Լեգէոնը ոտք կը դնէր Կիլիկիոյ հողին վրայ, Մերսինի առջեւ կայարուած ցամաքահանումով մը, նախկին չոգենաւէն ականատես ըլլալէ յետոյ Թուրքերու մազապուր փախուստին, հետիոտն, ձիերով ու կառքերով:

Նկարագրած էի նաեւ քանի մը չաբաթ յետոյ չոգեկառքով մեր արշաւահարուածի Յղի դասակին Տարսոն մեկնիլը ու կայարանը հաւաքուած Տարսոնի Հայութեան, խնկայեղ ծաւերով ու ողջագուրմներով լրած անկարագրելի ընդունելութիւնը:

Աւելորդ էր նկարագրել լեգէոնական – ներուս հրճուանքն ու հպարտութիւնը, երազային այս երեւոյթին առջեւ:

Հայկական դինուորներու կողմէ կիլիկիան կ'ապատագրուէր Ջարդարար Թուրքին ձեռքէն եւ պիտի դառնար Հայկական Կիլիկիա, փոքրիկ Հայաստան:

Սոյն խորհրդածութիւններէն յետոյ անցնինք ուրեմն մեր ճամբորդութեան:

1918 Դեկտեմբեր 31ին էր մեր դասակի ճամբորդութիւնը Մերսինէն դէպի Տարսոն: Շարթուան սերժան էի չար բախտս այդ չարաթ եւ այդ պատճառաւ վրան կը ծանրանար դանազան պարտաւորութիւնները, վերադրութեան առթիւ: Մոռնալու որ, բոլորս ալ Ջղային վիճակի մէջ էինք, կարծես ուրիշ օր մը չէին կըտած եւ այդ օրուան համար հրահանգուած էր մեկնումը: Որով ոչ միայն կազանդի նախաճոնակ, ուրախութիւն, այլ եւ խոհանոցի յարմարութիւններ ալ պիտի չունենայինք հանպատճաշ մը ուտելու:

Արագահարուածի մեր դասակին մէջ 8 ենթասպայ էինք, ինձմէ զատ բոլորն ալ Ֆրանսացի, ամէնքն ալ կատղած վիճակի մէջ, պիտի չկարենայինք հանպատրաստ կերպով կազանդը տօնել:

Պատերազմի պատճառաւ, ծովէն արձակուած ռումբերով, չոգեկառքի Մերսին–Տարսոն գիծը կտրուած էր որոշ երկարութեան մը վրայ եւ Մերսինէն մինչեւ որոշ տեղ մը նեղ գիծով մը վերանորոգուած, ուստի պէտք էր վոխադրուիլ մէկ գիծէն միւսը:

Անգլիական բանակէն գինուորական դասակ մը հակառակ ուղղութեամբ կը ճամբորդէր: Երբ հասանք փոխադրուելու վայրը, անոնք իջան եւ գրաւեցին մեր պարպած վակոնները, մենք ալ փոխադարձաբար անոնցը:

Մեր հայ գինուորները տեղ գրաւած միջոցին, նշմարած էին անտուն մը, մոռցուած Անգլիացիներու կողմէ վակոններէն մէկուն մէջ, երբ յայտնեցին ինձ, տակաւին իրենց չոգեկառքը չհեկնած վաղեցի եւ գիւցած անգլերէնովս յայտնեցի որ անտուն մը մոռցած են, եկան եկաւ: Ինչեր չըրինք տղաքը ձեռքը պղտցնելու համար, չդարձաւ, տուն չկաւ:

— Տէհա կուդայ, ըսաւ Ջորեպանս, թող դայ որ ես մէջերնիդ մտնեմ ձեղ պարչցնեմ:

— Մի ըներ Թորոս աղբար ըսին մայր ու աղջիկ, թող անցնի երթայ, քանի՞ մը եղաւ մեզ վնասեց, կորսուեցէք, երեսնիդ չտեսնեմ ըսաւ:

— Առաքել աղան ա՞ս է ըսի Ջորեպանիս, ես ապչեցայ, քանի մը անպամ տեսայ Ջաղացքը մտաւ ելաւ, Քրտու էնթարիով մը վարտիքով մը, ես ան մարդը Քուրտ դիտէի. Ջալթուի, Ախուշախի Քուրտերէն մէկը: Առաքել աղա որ կ'երեւակայէի, միջահասակ, թաւ պեխերով, կապոյտ կտաւէ սալթայով չարխարով մը կամ Ակնցիներուն, Արարկիրցիներուն պէս սալթայով մը, երկայն էնթարիով մը: Ու նորէն կրկնեցի ծօ ան զղիին է Առաքել աղան:

— Այո, ըսաւ Ջորեպանս, ոտքի ցատկեց, կտրեց առաջքը, ձեռքէն քաշեց նըստեցնելու համար մեր քովը:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՋՈՒՐԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳՐԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

1894–1914

Ջերազ, իրրեւ յարմարադոյն անձ, Բիւզանդ Քէչեանը առաջարկեց: Այդ թըւականին՝ Բիւզանդիոնի ապագայ տէրն ու խմբագրապետը նորահաս երիտասարդ մըն էր որ իր հրապարակագրի առաջին քայլերը կ'առնէր Իւթիւճեանի Մասիսին մէջ, եւ կը համարուէր իրրեւ չափազանց ազատամիտ եւ ծայրայեղ զաղափարներով տոդորուած գրող մը:

Այդ համբաւը մասնաւորաբար կը պարտէր գրաբարի եւ աշխարհաբարի պաշտպան կանդնելուն:

Գրաբարի դէմ աշխարհաբարը պաշտպանելը կը նկատուէր ազատամտութեան ճէմ փիւս իլլթրան:

Ջեմ դիտեր ի՛նչ պատճառով սակայն Քէչեան իմ ուսուցիչս չեղաւ եւ Ջերազ անոր տեղ ներկայացուց Լեւոն Հաճեանը որմէ, կարծեմ, տարիէն աւելի դաս առի եւ ինքն էր որ առաջին անդամ ինծի սորվեցուց հայերէն ընթերցանութիւնը, ինչպէս նաեւ ուրիշ նախնական դիտելիքներ:

Անդամ մը որ կարդալը սորվեցայ, ընթերցանութեան բուռն փափաք մը ղգացի եւ օրն ի բուն կարդալով կ'անցընէի:

Բարեբախտաբար ճոխ դրադարան մը կար տրամադրութեանս ներքեւ եւ գիրքը չէր որ կը պակսէր:

Միայն թէ այդ գիրքերէն մեծ մասը իմ հասկացողութենէս չատ բարձր էր, այսուհանդերձ կը կարդայի առանց մեծ բան մը հասկնալու:

Ամէնէն աւելի դիս կը չահագրգռէին պատմութեան գիրքերը: Ամբրոսիոս Գալֆայեանի « Հին Ազգաց Պատմութիւնը », Մամուրեանի Արեւելեան Ազգերու Ճառ – նաց եւ Հռոմայեցւոց եւ Միջին դարու պատմութեան դասագիրքը, զանազան ազգային պատմութիւններ, անյապօրէն կը կարդայի մէկ քանի անդամներ:

Ջօրեղբօրս Եւրոպա մեկնիլը եւ իմ հիւանդութիւնս պատճառ եղան որ դասերս ընդհատեմ բաւական ժամանակ:

Յետոյ, հայրս Ձուրճէվոյի հիւպատոսի պաշտօնին կոչուած ըլլալով, ծնողքիս հետ զացի հոն ուր մնացի տարիի մը չափ:

Ջօրաքոյրս որ մեզի կ'ընկերանար, կը չարունակէր լինձի հայերէնի ու Ֆրանսերէնի դասել տալ:

Հպիւռ թէ բաւական դրել կարդալ սորվեցայ՝ առաջին գործս եղաւ տան մէջ ձեռագիր թերթ մը հրատարակել, որուն մէջ համառօտ կերպով կ'արձանագրէի խոհարարին եւ սպասուհիին միջեւ տեղի ունեցած կռիւները, օրուան ճաշացուցակը, այցելութիւնները, պատյտները, եւայլն:

Թերթը երեք ընթերցող ունէր միայն. հայրս, մայրս եւ օջդրիկս, այսուհանդերձ հրատարակութեան ծախքը այնքան աննչան էր որ կրցայ ուղածիս չափ չարունակել:

Այս առաջին դրական փորձիս դլխաւոր յատկանիշն էր տառասխալներու անսահման առատութիւնը: Հայերէն ուղղագրութիւնը չատ ուշ, գրեթէ դրող դառնալէս եառքը, կրցած եմ ձեռք բերել:

Եւ սակայն ճակատագրականօրէն վըճռուած էր կարծես որ դրականութիւնը պիտի ըլլար կեանքիս միակ դրաղումը: Ընտանեկան չրջանակը եւ միջավայրը ուր մեծցած եմ, այս կը պահանջէին: Արդարեւ հօրեղբայրս Գրիդոր Օտեան, որուն քով անցուցած եմ մանկութեանս առաջին տարիները, իր ժամանակին, ամէնէն աւելի դրական խառնուածք ունեցող անձն էր, իր տունը կեդրոն մըն էր ուր կը հաւաքուէին բոլոր դրասէրներն ու դրադէտները: Տօքթ. Ն. Ռուսինեան, Թովմաս Թէրզեան, Կարապետ Գարագաշ, Մինաս Ջերազ, Փորթուգալեան վաչա, Սաղըզ Յովհաննէս էֆ., եւայլն: Հայրս Խաչիկ Օտեան եւ մեծ հօրեղբայրս՝ Նշան Օտեան նոյնպէս դրականութիւն ըրած էին իրենց երիտասարդութեանը, Սվաճեանի Մեղուներուն մէջ երդիծական յօդուածներ դրելով՝ ծածկանունի տակ: Հայրս թարդմանած է նաեւ Վիքթոր Հիւկոյի մէկ փոքրիկ վիպակը «Քլօդ կէօ»: Հօրաքոյրս Եւփիմէ Օտեան, նոյնպէս ծանօթ է իր մէկ քանի թարդմանութիւններով, մասնաւորաբար Լիւսովիլ Հալէվիի Աբբա Գոնթրանթէնովը եւ զանազան թերթերու եւ հաւաքածոներու դրուածքներովը: Մայրս նոյնիսկ կը յիշեմ որ հօրաքրոջս հետ Վիքթոր Հիւկոյի Անժէլօ թատերախաղը թարդմանած է:

Վիքթոր Հիւկօ մեր տան ընտանի քէրթափն էր եւ ամէնուս վրայ իր աղդեցութիւնը դործած է: Մեծ հօրաքրոջս որդին Օննիկ Երկանեան, որ հօրեղբօրս տունը կը մնար օրն ի բուն, բազմոցին անկիւնը նստած Վիքթոր Հիւկոյի ոտանաւորները հայերէնի կը վերածէր, բաւական տարօրինակ լեզուով մը:

Այսպիսի մթնոլորտի մը մէջ չատ բնական էր որ ես ալ հետզհետէ մղուէի դէպի դրականութիւն, նոյնիսկ եթէ որեւէ ընդունակութիւն չունենայի անոր համար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(3 – Շար.)

նայեցան եւ «մերը չէ» ըսելով եա դայլին:

Բախտը ժպտած էր ենթասպաներուս:

Մինչ Ջղային վիճակի մէջ էինք, ինչպէս ըսի, որովհետեւ նոյնիսկ սովորական օրուան ճաշ մը անդամ պիտի չկրնայինք ընել, կաղանդի պիչերով...:

Գնացքին հասաւ Տարսոն, մուրթը կոխելու վրայ էր, տեղաւորուեցանք ենթասպաներու յատկացուած դեղեցիկ տան մը մէջ, սակայն բայլ ուտելիքէ, ոչ ալթոռ կար, ոչ սեղան, պարապ էր տունը: Ցուսահատ վիճակի մատնուած էինք: Զինուորները տեղաւորելէ յետոյ վերա – դարձանք մեր տունը եւ բնականաբար մեր առաջին դործը եղաւ սա մոռցուած սնունդը դոր մեղի հետ բերած էինք. ի՞նչ կ'ուղէք որ տեսնենք, կաղանդ պատն մեղքնալով մեղի, ղրկած էր այդ սնունդը մասնաւորաբար այդ պիչերուան համար...:

Մոմերը, լամպերները, դոց տուփերով տեսակ տեսակ ուտելիքներ, անուշեղէններ, պտուղներ, ամէն ինչ կատարեալ... Անմիջապէս դործի լծուեցանք: Պարապ տան երկու դուռները հանեցինք իրենց ծխնիներէն եւ դետեղեցինք արտաղատուածի կացարներու սնունդներու վրայ կազմեցինք սեղան, եւ մէկ մէկ անունդ ալ իրը աթոռ դործածելով փառաւոր ուեցանք չուրջը:

Մոմերը վառեցինք, տուփերն ու չիչերը բացինք, աքանչելի կաղանդ մը ըրինք երդելով, ուտելով, խմելով, փառք տալով անդլիական բանակի պինուորներուն ցաւագարութեան...:

Ցաջորդ օրուընէ սկսանք մեր պինուրական դետեղումներուն եւ մարզանքներուն, դորս կը կատարէինք կէօղ Թէփէ կոչուած բլուրին վրայ դլխաւորաբար:

Սկսանք ճանչնալ Հայաստիւնը, իրենց եկեղեցիով, ղպրոցով եւ հանդէսներով:

Ցետագային Լեդհոնը եղաւ նաեւ ուրիչ քաղաքներու մէջ եւ հայ ժողովուրդի դուրգուրանքին առարկան դարձանք ամենուրեք, սակայն թող ներուի մեղի խոստովանիլ որ Տարսոնը դերազանցեց բոլորը իր եղբայրական նուիրումին մէջ:

Պաշտամունքի առարկայ էինք դարձած բոլորին, հրաւէրները, մեղի յատուկ կազմակերպուած հանդէսները, խնջոյքները միշտ անպակաս:

Առաջին անդամ ծանօթացայ ազդային վարժարանի աւագ ուսուցիչ Պր. Արիս – տակէս Սարդիսեանին, մօրուսաւոր, պատկառելի եւ ազդասէր Հայ մը, որու կողակիցը Տիկին Աղաւնին ալ կը պաշտօնավարէր իրեն հետ:

Մտերիմներ դարձանք. կը փափաքէին որ յաճախ այցելէի իրենց: Հարսանիք, ծնունդներ չէին փախցներ, պիս իրենց հետ տանելու: Փոլիա, Մազու – րեայի տեսակ մը պարուսոյց դարձած էր չատերուն, որով հաճելի էր ներկայու – թիւնս:

Դիչեր մը հակառակ իմ կամքիս, հարանիքի մը տարին պիս Սարդիսեաններըս, ոչ հարսը, ոչ փեսան, ոչ ալ հարսնեւորները ներսէն ծանօթ էի: Կը պարէինք, խանդավառութիւնը ծայր աստիճանի հասած էր, երբ եկան խնդրել ինձմէ որ պահ մը վարի սենեակը իջնեմ, որով – հետեւ կին մը եկած է լաչակով երեսը դոց, Հայ ըլլալը յայտնած ու ներս մտած էր տունէ, թէ հայերէն չէր խօսեր, կը կասկածէին որ Թուրքերու կողմէ խալ մը ըլլայ:

Նման անպիտանութիւնները կ'ընէին երբեմն այդ խայտառակները, Թրքուհիներ կը ղրկէին Հայերու մօտ, յետոյ կը պատճառաբանէին թէ հայ կամաւորները Թրքուհիներ կը փախցնեն Հայաստէն է ըսելով, հետեւաբար անհրաժեշտ էր պղոյշ ըլլալ:

Իջայ վարի սենեակը, դուռը փակեցի: Երեսը դոց նստած էր, հարցուցի թէ հայերէն դիտէ՞, թէ «Հայր Մեր» մը ըսէ, մօրը, հօրը անունը եւ նման հարցումներուս ոչ մէկ պատասխան, պղուեցուց դիս, ջղայնացած երեսի քօղը քաշելով պատասխեց:

Թեւը մտայ Հայաստիւին. վախէն կը դողդողար, մութ դիչեր էր, փողոցներուն ծանօթ չէի տակաւին: Վերջապէս հասանք Շալվարճեաններուն տունը: Հասկցայ որ պիտի չկասկածէին ինձմէ: Լեդհոնականներուս համար ամէն Հայու տունբայ էր:

Ինչպէս որ ներկայացուցին, խսկապէս մեծ ուրախութեամբ ընդունեցան պիս ու Հայաստիւին եւ խնդրեցին որ մնամ իրենց մօտ. հրահանդեցին իրենց սպասաւորներուն որ ամէնուն որ աղջիկը տեղաւորուին ու պէտք եղած խնամքը տան իրեն:

Այս առթիւ էր որ ծանօթացայ Շալ – վարճեան պատուական ընտանիքին որոնց մասին եւ անոնց կատարած հայանպաստ աշխատանքներու առթիւ պիտի արտայայտուիմ յաջորդիւ:

Պ. ՋՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՊՐԱԶԻԼԻԱ

ՌԻՕ ՏԸ ԵԱՆԷՅՐՈՅԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Ռիօ տը Եանէյրոյի փոքրաթիւ հայ գաղթը, ինչպէս նաեւ Սան Փաւլոյի Հաստիքինը, մօտ կէս դարու պատմութիւն ունին:

Սան Փաւլոյի գաղութը, այս ժամանակաշրջանի ընթացքին, ունեցաւ եւ ունի ազդային կազմակերպուած կեանք, իր եկեղեցիներով, դպրոցներով, մշակու – թային, բարեսիրական, մարզական եւ հայրենակցական միութիւններով:

Բոլոր այս հաստատութիւններուն եւ կազմակերպութիւններուն նպատակը եղած է եւ է, իրենց արդիւնաւէտ դործունէութիւններով ստար հանդիսանալ ազդապահպանման նուիրական դործին:

Սակայն, մխիթարական այս երեւոյթը չունեցաւ Ռիօ տը Եանէյրոյի փոքրիկ գաղութը:

1965ին միայն, դիտակից եւ ազդասէր քանի մը տիկիններ, դովելի գաղափարը կ'ունենան կազմելու «Տիկնանց Բարեսիրական Միութիւն»ը, որ, մինչեւ այսօր, օգտաչատ աշխատանք կը տանի, հասնելով կարօտեալներու եւ հիւանդներու բարմաւեսակ կարիքներուն:

Տիկնանց Բարեսիրական Միութենէն եաք, կարգ մը լրջախոհ ազդայիններ, տարեց թէ երիտասարդ, դիտակցելով ձուլման ահաւոր վտանգին, ծնունդ կուտան «Արարատ» Ազդային Միութեան. նպատակ ունենալով համախմբել Ռիօ տը Եանէյրոյի Հայութիւնը, ազդային չունչ ու ոգի տեղծել, բանալ կիրակնօրեայ վարժարան եւ նոր սերունդին տրվեցնել մեր հրաշալի դիրն ու լեզուն, նաեւ տարին քանի մը անդամ պատարագ մատուցանելով, վառ պահել սէրը հանդէպ մեր դարաւոր եկեղեցիին ու հաւատքին:

Կը կազմուի 13 հոդինոց դործունեայ եւ դաղափարապաշտ անդամներէ բաղկացած Դործադիր Յանձնախումբ մը, որ դործի անցնելով, նախ կը մշակէ ծրագիրկանոնագիր մը:

Դործադիր Յանձնախումբը, որ իր մէջ կը հաշուէ երիտասարդ փաստաբաններ, բժիչկներ եւ մշակոյթի ծառայողներ, վճռած է կանդ չառնել որեւէ խոչընդոտի առջեւ եւ իրականացնել այս դործը, որ տարիներու երազ եղած է:

Արդարեւ, Սեպտեմբերին տեղի կ'ունենայ առաջին հանդէսը – խրախճանքը, Միութեան առժամեայ կեդրոնատեղիին մէջ, որ սիրայօժար տրամադրած է դործի ազդայիններէն Միհրան Քէլեկեան, իր դործատան երրորդ յարկին վրայ:

Առաջին ձեռնարկի յաջողութենէն քաջալերուած, կը կազմակերպուի երկրորդը, կիրակնօրեայ վարժարանի բացման հանդէսը, որ տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 31ին:

Այս առիթով, Սան Փաւլոյէն յատկապէս հրաւիրուած Թադէ Քհնյ. Թամճեան պատարագ կը մատուցանէ տեղւոյն առաջնորդ – օրթոտոքսներու եկեղեցիին մէջ, որուն ներկայ կ'ըլլան Ռիօ տը Եանէյրոյի կաթոլիկէ Հայոց Հոդեւոր Հովիւ Հայր Գաբրիէլ Վրդ. Շատաբեւեան եւ հաւատացեալներու կոկիկ բազմութիւն մը:

Պատարագէն եաք, ներկաները կը հրաւիրուին Միութեան կեդրոնատեղին, ուր տեղի կ'ունենայ կիրակնօրեայ վարժարանին բացումը:

Հայր Գաբրիէլ Վրդ. Շատաբեւեան պատմականը կ'ընէ հայ ժողովուրդի ծագումին, իսկ Թադէ Քհնյ. Թամճեան կը խօսի հայ դիրերու դիւտին եւ մշակոյթի մասին:

Այնուհետեւ խօսք կ'առնէ Գործադիր Յանձնախումբի նախագահ Արամ Մար – սիրոսեան: Կը բացատրէ Միութեան նպատակն ու անվիճելի օգտակարութիւնը եւ կոչ կ'ընէ ներկաներուն, բոլորուիլ «Արարատ» Ազդային Միութեան չուրջ, նիւթապէս եւ բարոյապէս օժանդակել անոր յառաջդիմութեան, մանաւանդ ծառայել անոր վեհ նպատակին, ազդապահպանման նուիրական դործին:

Ներկաները խանդավառ պահեր կ'ապրին: Ապա կը հիւրասիրուին Տիկնանց Բարեսիրական Միութեան կողմէ եւ ուրախ տպաւորութիւններով կը մեկնին կեդրոնատեղիէն, խնդրելով Գործադիր Յանձնախումբէն, որ յաճախ կրկնուին այսօրինակ անմոռանալի հաւաքոյթները:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՌԱՁԱՆԻ

Բախտաւոր մարդը Նեղոսին մէջ նետէ, եւ պիտի տեսնես որ վեր պիտի դայ՝ ձուկ մը բերնին մէջ: (Եգիպտական)

Որսորդութեան եւ սիրոյ մէջ, կը սկսինք երբ ուզենք, եւ կը կենանք՝ երբ կրնանք: (Սպանական)

Զաւակներդ սրտով սիրէ, բայց ձեռքով կրթէ: (Ռուսական)

Նախիրին դլխաւորը միւսներուն պէս անասուն մըն է: (Եգիպտական)

Այնքան սանտրեցին, որ հարսնցուն դարձաւ ճաղատ: (Սպանական)

Երբ կաղնին տապալած է՝ ամէնքն ալ փայտահատ կը դառնան: (Յունական)

Աւելի լաւ է դլուխը պահել, քան թէ դլխարկը: (Ափրիկեան)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (135)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Ե.

ՍՏՈՐԵՐԿՐԵԱՅ ԽՑԻԿԸ

Ստորուղիին դետինը կը սկսէր վերըսին միահարթ ու տափարակ դառնալ: Տիկրան թէպէտ դանդաղօրէն սակայն առանց որեւէ արդելքի հանդիպելու կը յառաջանար:

Այսուհանդերձ, մինչեւ հող չհասակ եղող ստորուղին կը սկսէր արդէն աչ ու ձախ դանագան չեղումներ առնալ, ոնդնք Տիկրանը առաւել եւս կը յոգնեցնէին, որովհետեւ կը ստիպուէր անընդհատ թին առջեւը երկարած եւ այսպէս միջնորմներէն առաջնորդուելով քալել, նոյնիսկ կը կռահէր թէ դետինը տակաւ առ տակաւ դէպի վար հակում մը կ'առնէր: Ասիկա կը վկայէր թէ ստորուղին կը սկսէր ամբողջովին բլուրին պտիթափին հետեւիլ: Արդէն պատերուն եւ դետնին քարտուտութիւնը կը հաստատէին տակա: Տիկրան այսպէս քանի մը վայրկեան ստորուղիին ոլորապտոյտ ուղղութեան հետեւելով յառաջացաւ:

Սակայն տեղ մը թին ձախ միջնորմին վրայէն սահելով, առանց հաստատուն պատի մը հանդիպելու պարապութեան մէջ խրեցաւ: Տիկրան թին ամբողջու – թեամբ ներս հրեց, բայց անիկա որեւէ ընդդիմութեան մը չհանդիպեցաւ:

Զարմացած քանի մը քայլ եւս յառաջացաւ եւ դիտեց թէ մինչեւ հող մէկուկէս մեթրէն աւելի լայնութիւն չունեցող ստորուղին այդտեղ լայն սրահի մը կը վերածուէր:

— Զարմանալի է, մտածեց Տիկրան, հոս այլեւս ներքանցք չէ այլ տեսակ մը սրահ:

Այսուհանդերձ, միջա թին առջեւ երկարած մեծ զդուշութեամբ յառաջացաւ ... քանի մը քայլ յետոյ ոտքերը առարկայի մը հանդիպեցան, որ առանց բա – խումէն իսկոյն վար տապալեցաւ: Նոյնպէս զդաց թէ ոտքերը այլեւս հողի վրայ չէին կոխեր: Թին դետինը դրաւ եւ ձեռքովը կոխած տեղը չօչափեց:

Ոտքերուն կոխած այդ մասը դորշերով ծածկուած էր: Ապա ձեռքը դետին լինկած առարկային տարաւ: Ատիկա թաւշապատ աթոռ մըն էր: Տիկրան անակնկալէ անակնկալի մէջ կ'իյնար:

— Կ'երեւի թէ հոս այն սենեակն է, խորհեցաւ Տիկրան, ուր ճէմիլէի սիրահարը իր սիրուհիին զացած կամ վերադարձած միջոցին հանդստանալու համար դադար կ'առնէր:

Սակայն հետաքրքրութիւնը հետզհետէ կ'աճէր: Գետնէն դարձեալ թին վերցուց եւ դայն վերտին առջեւը երկարելով յառաջանալ սկսաւ: Քանի մը քայլ անդին, դին ուրիչ ցած առարկայի մը դարնուեցաւ, որ սակայն տեղէն չերերաց: Տիկրան քայլ մը եւս յառաջացաւ եւ ձեռքովը զայն քննեց: Երկայն տիվան մըն էր, որուն ծածկոցը նոյնպէս հաստ թաւիչէ էր:

Երիտասարդը աստիճանաբար խուզարկութիւնը չարունակելով տիվանին քովը փոքրիկ սեղան մը դտաւ, իսկ անոր քովն ալ մահճակալ մը, որուն ծածկոյթները խառն ի խուռն անկողնին վրայ դիզուած էին: Տիկրանի մտքին մէջ յանկարծ հետեւեալ դաղափարը ծնաւ.

— Անկասկած չքեղազարդ փոքրիկ նըներսենեակի մը մէջ կը գտնուիմ, խորհեցաւ, ուր ճէմիլէ Սուլթանուհին իր ննջասենեակէն գալով հոդ՝ ծուխերեայ ապարանքէն եկող իր ճարտարապետ սիրահարին կը հանդիպէր:

Եւ այս մտածումը ամէնէն հաւանականն էր: Պալատին մէջ դիչերային որեւէ հանդիպում մը միշտ վտանգաւոր պիտի ըլլար:

Երիտասարդը ինքզինքը յողնութենէ ուժասպառ զդալով, խորհեցաւ այդ սենեակին մէջ քիչ մը հանդստանալ, որպէսզի յետոյ կարողանար ճամբան չարունակել:

Արդէն հանդչելու անհրաժեշտ պէտք մը կը զդար, որովհետեւ հաչիւ կ'ընէր, որ այդ խոչիկը անշուշտ ճէմիլէի ննջասենեակին եւ Պէսմի ապարանքին միջեւ պէտք էր գտնուեր, եւ մանաւանդ, եթէ այդ ենթադրութիւնը ճիշդ էր, թէ Սուլթանուհին դիչերները իր ննջասենեակէն ելլելով հոդ կուգար՝ բնական է թէ իր ճարտարապետ սիրահարը փափկանկատութեան համար ստորուղիին մեծ մասը իրեն վերապահած ըլլար:

Հետեւաբար Տիկրան այն ցաւալի եղրակացութեան յանդեցաւ, թէ տակաւին ճամբուն կէսը անդամ կտրած չէ: Եւ ահա պիկա պինքը համոզեց թէ՝ պէտք էր ուժերը վերստանալու համար դոնէ փոքրիկ յողնութիւն մը առնէր:

Այբի Տիկին Քրիստիան Մերճիմէկեան, Տիկին Անահիտ Մերճիմէկեան (Պոլիս) խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ եղբօր՝

ՏԻԳՐԱՆ ՄԵՐՃԻՄԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ 65 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Յունուար 8) ժամը 11ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Այբի Տիկին Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Մուրատեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Մուրատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժաք Մուրատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ասատուր Կոչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անարէ Տուրկութեան, Տէր եւ Տիկին Պերնար Վեցիկեան եւ զաւակները, Պ. Պօղոս Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Ռուժէ Մուրատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փիէր Վարամօ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան Մուրատեան եւ զաւակները, եւ Տիկին Գաբրիէլ Ալնակիւր-եան, զաւակը եւ թոռները, այբի Տիկին Վարդուհի Աւետիքեան, Պ. Մկրտիչ Աւետիքեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝

ՅԱԲԷԹ-ԱԿՕ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

(Ելաֆտէրեցի)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 4ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Յունուար 8) ժամը 10,30ին Ալֆորվիլլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ջրբաշեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մամճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ՎԵՀԱՆՈՑՇ ՋՐԲԱՇԵԱՆԻ

յիշատակին, անոր մահուան տարելիցին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ (Յունուար 9) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Ի պիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Ծննդեան պատարագ կը մատուցուի այս կիրակի (9 Յունուար): Յաւարտ պատարագի ջրօրհնէքի արարողութիւն:

Սկիզբը պատարագի ժամը 10:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ԿԻՐԱԿԻ 9 Յունուար հանդիսաւորու-թիւն Յայտնութեան եւ Մկրտութեան Քրիստոսի: Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10,30ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է.—

Եղիսաբէթ Զաքրեանի հոգեհանգստեան արթիւ, Պ. Յ. Զաքրեան 50, Դարբինեան ընտանիք 60:

Սարգիս Անտոնեանի հոգեհանգստեան արթիւ Անտոնեան ընտանիք 100, Տիկին Գասապալեան 10, Նուէր Շինութեան Ֆոնտին՝ Տոքթ. Լ. Թորոսեան 200, Գարագեան ընտանիք 100:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը ծանուցանէ մանուկներու օրը 9 Յունուար Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, եկեղեցւոյ կից սրահը:

Աշակերտներու կողմէ տեղի կ'ունենան արտասանութիւն, երգ, հայկական պարեր եւ զուարճալի մը՝ ղեկավարութեամբ ուսուցիչ հայր Գեղամի:

Այս ծանօթացուին առթիւ կը ներկայացնայ Կաղանդ Պապան իր սէս-սէս ուսերիքները եւ նուէրները բաշխելու փոքրիկներուն: Սիրով կը հրաւիրուին ծնողքներ եւ բարեկամներ:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին 16 Յունուար Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահը:

Կը խօսի հոգեւոր հովիւ

ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Երգ, պար եւ արտասանութիւն փոքրիկներու կողմէ:

Հայկական կաղանդ Պապան նուէրներ պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր պզտիկներուն:

Մուտքը ազատ է

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Հայ Առաք. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ս. Ծնունդի առթիւ կը կազմակերպէ տօնածառի հանդէս մը, 15 Յունուար Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, պետական թատրոնը:

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հայութիւնը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղի վարչութիւնը մեծ պատրաստութեամբ կը ծանուցանէ Մանուկներու Օրը, 16 Յունուար Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, եկեղեցիի կից սրահին մէջ:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը քաջալերելու զպրոցի աշակերտները:

×

ԿՈՒՆՈՊԼ

Կապ. Խաչի Կոլնոպլի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ մեծ պատրաստութեամբ Մանուկներու Օրը (տօնածառ) Յունուար 16ին կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Սալ Սէն Լուի սրահին մէջ 6 Ռիւ ժէ:

Դպրոցի աշակերտութեան կողմէ պիտի ըլլան պար, մեներգ, խմբերգներ եւ խաղուհիներու կողմէ պատրաստուած ճոխ պուֆէ, ղեկավարութեամբ Պ. Հայկ Միքայէլեանի:

Վարչութիւնը կը խնդրէ իր ազնիւ հայրենակիցներէն ներկայ ըլլալով քաջալերել տղաքը:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 9, ժամը 14,30ին Ճրագալոյցի Թաղապետարանի սրահը, Փլաս ՏԷն-Սիւլփիս

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Երիտասարդական Վարչութեան մասնակցութեամբ Երգչախումբի իր մանուկներուն:

Յայտագիրը պատրաստուած է արուարձաններու եւ կայանի երախաներուն կողմէ:

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Պզտիկները զուարճացնելու համար հատիներ (Ֆլուն)

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ ԻՐ ՆՈՒԻՐՆԵՐՈՎ

Նախընթերիք կը բաժնուի երախաներուն:

ՊԻԻՖԷ — ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՇԱՒԻԼԻՆ օթոքար ժամը 2ին, փուէն տը Շաւիլ:
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻՆ ժամը 13,30ին Պուլվար Քառնօ:
ԱՒՆՈՒՎԻԼԻՆ ժամը 2ին եկեղեցիէն, 2,15ին կը հանդիսի Սարսէլ, Փլաս տը 11 Նովամպրը:

Docteur BERNARD MAKSOUDIAN
Spécialiste en RHUMATOLOGIE et maladies des Os et Articulations, a l'honneur d'informer de l'ouverture de son cabinet le 7 Janvier 1972
à MARSEILLE
14, Bd. d'Athènes
Tél. : 64-33-46 — 62-08-62

—o—

ՏՈՔԹ. ՊԵՐՆԱՐ ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆ

Յօդացաւագիտութեան եւ ոսկորի հիւանդութեանց մասնագէտ, կը տեղեկացնէ թէ իր գրասենեակը կը բացուի Յունուար 7ին

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
14, Պուլվար տ'Ալբէճ
Հեռ. 64-33-46 եւ 62-08-62

U. G. A. B.

Dans le cadre du cycle « AUDITIONS-DEBATS 72 », La Commission Culturelle et le Club des Jeunes de l'U.G.A.B. vous prient d'assister à la Conférence exceptionnelle sur le thème
LA RECHERCHE ASTROPHYSIQUE EN S. S. R. ARMENIE

«BURAKAN 1972»

par le Dr. Professeur
M. LUDWIG MIRZOIAN
Vice-Président de l'Observatoire de Burakan

La partie littéraire de la soirée sera consacrée à la présentation de « l'Anthologie de la Poésie Arménienne »
par M. ROUBEN MELIK
Avec la participation du
Dr. HAGOP TERZIAN
(*Astronome à l'Observatoire de Lyon*)
Dr. ZADIG MOURADIAN
(*de l'Observatoire de Meudon*)
Dr. ARA KRIKORIAN
(*de l'Institut Astrophysique de Paris*)
Le Mercredi 12 Janvier à 20 h. 45
Musée GUIMET, Place d'Iéna, Métro Iéna

ՆՈՐ ՏԱՐՕՒԱՆ ԱՌԹԻԻ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Վալանսէն ընկեր մը մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Տոքթ. Մարք Գուհարեանի (Վալանս):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոն.— Ս. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆր. բարեսիրտ ազդակիչի մը կողմէ, հիւանդներուն համար:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 9 Յունուար.— Դ. օր. Ծննդեան: Բազմաձայն պատարագ՝ ժ.ր 10ին:

Հինգշաբթի, 13 Յունուար.— Տօն Աստուածահոչութեան Տեառն մերոյ Յիսուս Քրիստոսի: Պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին: Յետ պատարագի Առաջնորդարանի սրահին մէջ կը կատարուի տնօրհնէք:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

8 Յունուար Շաբաթ.— Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան: Պատարագը պիտի մատուցանէ Հմայեակ խաչակիր Բահանայ Համբարձումեան: Սկիզբն արարողութեան՝ կէսօրէ վերջ ժամը 16,40ին:

9 Յունուար Կիրակի.— Տօն Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան: Պատարագը կը մատուցանէ Յակոբ Եպիսկոպոս Վարդանեան:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ 9,45ին, ընթերցում Հայրապետի չնորհաւորագիրին եւ քարոզ 11, արարողութիւն Ջրօրհնէքի 11,45:

×

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաբաթ.— Ճրագալոյց, ժամերգութիւն ժամը 4,30ին, պատարագ ժամը 5ին:

Կիրակի.— Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան, ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ ժամը 10ին, Ջրօրհնէք ժամը 12ին:

Կը պատարագէ Դաւիթ Ծ. վրդ. Սահակեան:

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

8 Յունուար Շաբաթ.— Ճրագալոյց ժամը 5ին, պատարագ ժամը 6ին:

9 Յունուար Կիրակի.— Ծննդեան ժամերգութիւն ժամը 8,30ին, պատարագ ժամը 10ին:

×

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաբաթ (8 Յունուար).— Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան: Սկիզբը ժամերգութեան ժամը 17ին, պատարագ 18ին::

Կիրակի (9 Յունուար).— Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն: Սկիզբը ժամերգութեան ժամը 8,30ին, պատարագ 10ին: Ջրօրհնէք, յիշատակ մկրտութեան ժամը 11,50ին:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Շաբաթ 8 Յունուար ժամը 6ին Ճրագալոյց. Կիրակի 9 Յունուար, Ս. Ծննդեան արարողութիւն, առաւօտ ժամը 8,30ին, պատարագ ժամը 10ին, քարոզ 11ին, Ջրօրհնէք ժամը 11,45ին:

×

ՍԷՆ-ԼՈՒ – ԿՐԱՆ ՓԷՆ

Շաբաթ ժամը 18ին դիրքերու ընթերցում եւ Ճրագալոյցի պատարագ:

Կիրակի ժամը 10ին հանդիսաւոր պատարագ եւ Ջրօրհնէք:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի թատերախումբը կը ներկայացնէ

ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

Շաբաթ, Յունուար 15, 1972 ժամը 21ին Salle Voltaire, Rue Voltaire — Alfortville
Կիրակի, Յունուար 16 ժամը 15ին
Maison des Jeunes Stade Municipal Avenue Louis Georgeon — Cachan

U. G. A. B. — MARSEILLE
LE COMITE LOCAL, LA SECTION FEMININE ET LA JEUNESSE
VOUS CONVIENT A LEUR

GRAND BAL ANNUEL

Salons « SPLENDID'HOTEL », le Samedi 15 Janvier, de 21 heures à l'aube
UNE AMBIANCE avec le NEW SYSTEM
Orchestre HENRY ROMAN
ATTRACTION SUPER-CHOC !..
et la participation de Jacqueline DIVERRES, Téléspeakerine

Réservation au Siège, 7, Rue Papère — Téléphone : 54-16-50
Entrée : 40 Fr. — Etudiant : 20 Fr.

ԿՈՒԱՋՈՒհի

Premières mécaniciennes pour atelier et finisseuse.

Լաւ վճարում:

Դիմել՝
EM-JI-MAKI
73, Rue de Provence, Paris
Tél. : 874-92-98

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ կրօն. Ընկերակցութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան զոյգ վարչութիւններուն հովանաւորած հայերէնի դպրոցներուն:

Յունուար 9 կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3,30ին Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ՝ 7, Ռիւ Փափէր:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը անխտիր:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է:

ՇԱԲԱԹ
8
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
SAMEDI
8 JANVIER
1972

LE NUMÉRO 0,50 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 90 ֆր· Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար· 125 ֆր· Հատը 0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12310

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.310

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ 1971-ԻՆ

—o—

Ա· ԽԱՌՆԱԿ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Ներքին տպնդալը, որ տարիներէ ի վեր խռովայոյզ վիճակի մէջ կը պահէր երկիրը, 1970ի ամբողջ տեւողութեան խիստ ծանր հանդամանք էր ստացած։

1969 Հոկտեմբեր 12ի խորհրդարանա – կան ընտրութեանց մէջ Ատալէք կուսակ – ցութիւնը աճումներու բացարձակ մեծա – մասնութիւնը չհաճ ըլլալով, Սիւլէյ –ման Տէմիրէլ, չփացած վարչապետը, կը յուսար չորս տարի եւս ձեռքին մէջ պա – հել իշխանութիւնը։

Իրմէ առաջ, ուրիշ վարչապետ մը՝ Դեմոկրատ Ատնան Մենտերէս՝ «յաւիտե – նական վարչապետ»ի տիտղոսն էր տուած ինքզինք։ Տասը տարի միահեծան կա – ռավարած էր երկիրը։ Սակայն ի վերջոյ կախաղանի վրայ քաւեց իր գործած մեղ – քերը, իբրեւ հետեւանք 1960 Մայիս 27ի զինուորական յեղափոխութեան։

Մենտերէսի չափ երկար չվարեցաւ Տէ – միրէլի մնալը։

1970ի Փետրուարին իր իսկ կուսակ – ցութեան ծոցին մէջ երկպառակութիւն ծագեցաւ։ 21 երեսփոխաններ դահլիճին դէմ քուէարկեցին, տապալելով կառա – վարութիւնը։ Նոր դահլիճը դարձեալ Տէ – միրէլ կազմեց։ Սակայն երկրին մէջ ու – ռանողական ու բանուորական ցոյցերը երթալով չացան, վտանգելով Թուրքիոյ ներքին ապահովութիւնը։

Տնտեսական տպնդալը իր գագաթնա – կէտին հասաւ։ Թրքական լիրան արժէ – զրկուեցաւ 66,6 առ հարիւր համեմատու – թեամբ։ Ապրուստի գիները արտակարգ բարձրացում կրեցին։ Ծայր առաւ ան – գործութիւնը։ Կէս միլիոն թուրք բա – նուորներ ելրոպա գաղթեցին գործ ճարե – լու համար։

Տէմիրէլ ամբոխավարական ճառերով կը յուսար հանդարտեցնել գժգոհ տար – բերը, որոնց թիւը կ'աճէր օրէ օր։

1971ի սկիզբը համայնավարական խմո – րումներն ու անիշխանական չարժումնե – րը, միացած Քիւրտերու դժգոհութեանց, երկրին մէջ ստեղծած էին վտանգաւոր կացութիւն մը։

Զախապաչա հոսանքներուն հակազդելու համար հրապարակ իջած էին պահպա – նողական, կրօնամոլ, յեղափոխական տարրեր։ Այլ ու ձախի ընդհարումները, Պոլսոյ եւ Անգարայի համալսարաններուն մէջ ծայր տուած խլրտումները, Ա – թաթիւրքի բարենորոգումներուն դէմ անաստողներու սպառնական չարժում – ները կատարեալ անիշխանական վիճակ էին ստեղծած երկրին մէկ ծայրէն միւսը։

Բանակը լուռ հանդիսատես կ'ըլլար տարիներէ ի վեր տեւող այս խռովայոյզ կացութեան։ Ազգային Ապահովութեան Խորհուրդը, որուն մաս կը կազմեն Հան – րապետութեան նախագահն ու զինուորա – կան բարձրաստիճան հրամանատարները, չկրցաւ անդորրութիւնը վերահաստատել՝ պէսպէս կարգ մը նահանգներու մէջ ժամանակաւոր պաշարման վիճակ հրա – տարակելով հանդերձ։

Օգոստի ընդհ· հրամանատար Զօր· Պա – թուր 1970 Նոյ· 24ին Հանրապետութեան նախագահ ձեվտէթ Սունայի ներկայա – ցուց վերջնագիր մը, պահանջելով գահ – լիճին հրաժարականը եւ ընտրութիւնը Սահմանադիր ժողովի մը, որուն պար – տականութիւնը պիտի ըլլար պաչտպանել Ա – թաթիւրքի հիմնական սկզբունքները, որոնք չատոնց սկսած էին խախտիլ։

Տարեգլուխը բարերաստիկ չեղաւ Սիւ – լէյման Տէմիրէլի կառավարութեան հա –

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՆ - ԻՐԱՔ ՎԷՃԸ

—o—

Իրանի եւ Իրաքի միջեւ լարուած կա – ցութիւնը կը չարունակուի, թէեւ երկու երկիրներն ալ ի'նչխատին չբարդացնել գայն։

Թեհրան անցեալ չաբաթ հաղորդեց, թէ իրաքեան իչխանութիւնները երկրէն ար – տաքսած են մօտ վեթասուն հազար Պար –

մար, որ Խորհրդարանին մէջ մէկ ձայնի տուաւելութիւն միայն ունէր եւ անկարող էր կառավարելու երկիրը։

Այս պայմաններուն տակ ռումբի պէս պայթեցաւ բանակի 1971 Մարտ 12ի վերջ – նագիրը, որ կը պահանջէր դահլիճին հր – աժարականը եւ կազմութիւնը նոր կա – ռավարութեան մը, որ յանձնառու պիտի ըլլար գործադրելու Մ· Քէմալի դծած ընկերային ու տնտեսական բարենորո – գումները։ Անհրաժեչտ էր մանաւանդ բառնալ հողագործուկ դիւղացիներու գժ – գոհութիւնները։

Տէմիրէլ չուզեց հրաժարիլ, բանակի միջամտութիւնը անհաչտ դանելով ժո – ղովրդավարական – խորհրդարանական սկզբունքներուն, որոնցմով իբրեւ թէ կը կառավարուի Թուրքիա։

Բանակը տեղի չտուաւ։ Նախագահ Սունայ « բարեկամաբար » խորհուրդ տուաւ Ատալէթի նախագահին, որ հրա – պարակէն քաչուի անչչուկ, աւելի չծան – րացնելու համար իր վիճակը։ Մենտե – րէսի օրինակը յիչեցուց անոր անչուչտ։

Տէմիրէլ այսպիսի անփառունակ վախ – ճան մը ունեցաւ, սակայն չդադրեցաւ մինչեւ վերջ պայքարելէ, նեցուկ ունե – նալով Ատալէթի երեսփոխաններն ու ծե – րակուտականները։ Երկրէմի դերք բանեց նորակազմ կառավարութեան հանդէպ։

Փրոֆ· Նիհատ Էրիմ Մարտ 26ին կազ – մեց մասնագէտներէ բաղկացած գահլիճ մը, բանակի հսկողութեան տակ։ Ատա – լէթական հինգ նախարարներ մաս կազ – մեցին կառավարութեան։

Եւ սակայն անիշխանական վիճակը եր – թալով աւելի ծանրացաւ։ Ծայրայեղ յե – ղափոխական, ձախակողմեան տարրեր օր ցերեկով սկսան դրամատուն կողոպ – տել, ամերիկացի զինուորներ եւ հա – րուստի զաւակներ առեւանգել։ Նիհատ Էրիմ սոսկուեցաւ ամիս մը վերջ, Ապրիլ 26ին, պաչարման վիճակ յայտարարել տասնեակ նահանգներու մէջ, երկու ամսուան համար։ «Յեղուզակ»ներու դէմ հետապնդումը սաստկացաւ։

Բանտերը լեցուեցան ձախակողմեան մտաւորականներով եւ հաղարաւոր կա – կածելիներով։ Պատերազմական տտեան – ները Պոլսոյ եւ Անգարայի մէջ սկսան դատել անիշխանական պարագլուխները։ Դատավարութիւնները կը չարունակուին տակաւին։

Հակառակ բուռն հալածանքներուն եւ հետապնդումներուն, յեղափոխական ա – բարքները չդադրեցան։ Մայիս 18ին ձա – բարքները առեւանգեցին Իսրայէլի խապաչտները Պոլսոյ հիւպատոսը եւ իբրեւ պատանդ պահեցին զայն՝ պահանջելով իրենց բան – տարկեալ ընկերներու ապատ արձակումը։ Կառավարութիւնը մերժեց անոնց պա – հանջը եւ Մայիս 23ին սպաննուած հիւ – պատոսին դիակը գտնուեցաւ Բեթայի մէկ յարկաբաժնին մէջ։

Խառնակ կացութիւնը չարունակուե – ցաւ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ ՎԱԽՃԱՆՈՒՄԸ

—o—

ԽՄԲ·— Փարիզի կաթողիկոսական Պատուիրակութենէն ստացանք հետեւեալ հաղորդագրութիւնը·—

Ս· Էջմիածնէն եկած հեռագիր մը կը գուժէ անսպասելի վախճանումը Գերա –

սիկ։ Արդարեւ անցեալ չաբաթ գաղթի հոսանք մը ծայր տուաւ Իրաքի եւ Իրանի սահմանապլուխին վրայ։

Պարսիկ կառավարութեան ներկայա – ցուցած թիւերը ցոյց կուտան, թէ միայն Քերմանչահի գաղթականին մէջ չուրջ 30·000 գաղթական հաստատուած էր։ Ա – ռաջնմէ չուրջ 22·000ը Յունուարի սկիզբ – ներուն տեղափոխուած էր երկրին զանա – զան քաղաքները։

Շահը առջի օր յայտարարեց մամուլի թղթակիցներուն, թէ իրենք մտադրած են փոքր գիւղեր հաստատել արտաքսուած Իրանցիներուն համար։ Ինչ կը վերաբերի քաղաքական անդրադարձին՝ Շահը նկա – տել տուաւ, թէ իրենք «համբերատար եւ չափաւոր» ողի մը ցոյց կուտան։ «Միայն մեր երկրին վրայ կատարուած յարձա – կումի մը պարագային է, որ անմիջապէս պիտի հակադարձենք խստիւ»։

Ազգաժողովին մէջ Պարսկաստան ամ – բաստանեց Իրաքը, որ վերջին երեք ամ – սուան ընթացքին երկրէն դուրս հանած է 60·000 Պարսիկ։ Արտաքսումները կա – տարուած են «բիրտ» ձեւով։

Փարիզի Իրաքի դեսպանատունը պաչ – տօնական հաղորդագրութեամբ « սուտ արչաւ » կ'որակէ Թեհրանի ամբաստա – նութիւնները չեչտելով, թէ Իրաք բնա – կող պարսկահպատակ անձեր կը վայելէն բոլոր օտարահպատակներու իրաւունք – ները։ Իրաքի կառավարութիւնը, կ'ըսուի հաղորդագրութեան մէջ, պարզապէս կը գործադրեն երկրին օրէնքը անօրինական ճամբով Իրաք հաստատուած օտարական – ներու նկատմամբ։ Օրէնքին գործադրու – թիւնը անհրաժեչտութիւն դարձաւ տնտե – սական, ընկերային եւ ապահովութեան պատճառներով։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՔԻՆԻ գլխաւոր հիւանդանոցը որու անունն էր «Հակաչխարհակալական Հի – ւանդանոց», անունը փոխեց եւ այլեւս կը կոչուի մայրաքաղաքին հիւանդանո – ց։ Արդէն «Հակավերաքննական» հիւան – դանոցն ալ, ուր խնամք կը ստանան խո – հրդային դիւանապէտները, անունը փո – խած էր տարւոյն վերջ եւ կը կոչուէր «Բարեկամութեան Հիւանդանոց»։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ ժամէ մը աւելի խօսեցաւ առջի օր Իսրայէլի դեսպանին հետ։ Պէն Նաթան, ի պատասխան լրա – գրողներու հարցումներուն ըսաւ թէ բան մը չի կրնար ըսել այս միջոցին, Միրաժ – ներու մասին։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ մեծ գայթակղութիւն մը երեան եկած է։ Բուժարաններ հաչ – ուեցոյցեր ներկայացուցած են տեղւոյն « Հիւանդութեան Ապահովագրութեան » դրասենեակը մեռելներու տրուած··· ըս – նամքներու համար։ Գրասենեակը մօտ մէկ միլիառ տոլար կրճնցուցած է։ Այս գայթակղութեան մասնակից եղած են բժիչկ, դեղագործ, ատամնաբոյժ, հի – ւանդապահ եւայլն, եւայլն։

ՓԱՓԻՍՄԱՆ – ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ հարցին վե – րաբերեալ ըրած յայտնութիւններէն եաք, Ամերիքան այս անգամ ալ երեան հա – նած է Սան-Քլեմէնթէի հանդիպումին (Նիքսըն-Սաթօ) գաղտնի թղթածրարը։

գոյն Հոգեւոր Խորհուրդի ատենապետ եւ Մայր Տաճարի Լուսարարապետ Հայկա – զուն Արք· Աբրահամեանի։

Հանդուցեալ Սրբազանը երուսաղէմի Ժառանգաւորաց Վարժարանի աչակերտ՝ եղիչէ Պատրիարք Դուրեանի եւ Բարսէղ Եպս· Կիւլէսէրեանի (յետոյ կաթողիկոս Կիլիկիոյ) դաստիարակութեամբ եւ ո – գիով պատրաստուած սերունդին երէց խումբէն էր։

Ծնած է 1906ին Վանի մերձակայ գիւ – ղերէն՝ Բերդակ· աւագանի անունով Հայկ։ Մեծ եղեռնին կորնչնելով իր ծը – նողքն ու հարազատները, իր սերունդին հետ կը բաժնէ տարագրութեան ամբողջ տառապանքն ու դառնութիւնը։

1919ին կ'ընդունուի Պաղտատի մէջ բացուած Հ· Բ· Ը· Միութեան որբանոցը, որ 1922ին կը փոխադրուի Երուսաղէմ։ 1923ին կ'ընդունուի Ժառանգաւորաց Վարժարանը։ 1926 Հոկտեմբեր 3ին Դուր – եան պատրիարքէն կը ստանայ Աւետ Սարկաւագի աստիճան՝ ութ դասընկեր – ներով միասին ու կը մանէ Սրբոց Յա – կոբեանց Միաբանութեան չարքը։

1930 Յունիս 22ին կը ձեռնադրուի կու – սակրօն քահանայ՝ պատրիարքական տե – ղապահ Մեսրոպ Արք· Նչանեանէ, իր ութ դասընկերներով միասին, Տնօրէն Խոր – հուրդին յանձնելէ յետոյ խնամքով պատ – րաստած իր աւարտաճառը, Յովհան Օճ – նեցիի «Ճառ ընդդէմ Երեւութականաց»։

Հայկազուն Սրբազան իր ամբողջ կեան – քը գրեթէ անցուցած է երուսաղէմի վան – քի ծառայութեան մէջ, միչտ ստանձնե – լով պատասխանատու պաչտօններ, Ս· Փրկչի վանքի եւ Հրեչտակապետաց եկե – ղեցւոյ հովուութիւն, վանքի կալուած – ներու տեսչութիւն, ապա Եաֆայի Հա – յոց վանքի եւ ազգային վարժարանի տես – չութիւն, եւայլն· այս պաչտօններուն դուրընթաց ժառանգաւորաց եւ Ազգային վարժարաններու մէջ միչտ դասաւանդած է գրաբար, ազգային պատմութիւն եւ կրօնագիտութիւն։

Վերջին տասներկու տարիներուն Ամե – նայն Հայոց Հայրապետի հրաւէրով հաս – տատուած էր Էջմիածին, ուր չուրջ տասը տարի վարեց Հոգեւոր Ճեմարանի տես – չութիւնը, ապա կոչուեցաւ Մայր Տա – ճարի Լուսարարապետութեան պաչտօնին, միեւնոյն ատեն անդամ էր Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին եւ անոր ատենա – պետը։ Այս չրջանին քանիցս այցելած է նաեւ Հնդկաստանի եւ Աւստրալիոյ հայ գաղութներուն որպէս Հայրապետական Պատուիրակ։

Հանդուցեալ Սրբազանը պարտաճանաչ, հեզահամբոյր, քաղցրաբարոյ եւ զուար – թախոհ անձ մըն էր, բծախնդիր հայ եկե – ղեցւոյ ծիսակատարութեանց եւ նախան – ձախնդիր կրօնական եւ ազգային ուսո – ղութիւններուն։ Բարի եւ ազնիւ եկեղե – ցականի մը տիպարը։ Իր անձին մէջ ներ – դաչնակուած էին հին սերունդի եկեղե – ցականի աւանդապահ ոգին եւ նորին պայծառ դիտակցութիւնը իր հոգեւոր կո – չումին։

Իր կանխահաս եւ անակնկալ մահը իրական կորուստ մըն է Երուսաղէմի Միաբանութեան, որու անձնուէր եւ ծա – ռայասէր անդամն էր, Ս· Էջմիածնին՝ ուր սերտած եւ առաջաւոր անձնաւորու – թիւնն էր իրրեւ օժանդակը Հայրապե – տին, եւ ընդհանրապէս Հայաստանեայց Եկեղեցւոյն, որուն ծառայեց անբասիր եւ պարկեչտ նուիրումով իր ամբողջ կեանքի ընթացքին։

×

Այս կիրակի, 9 Յունուարին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ պատարագի ընթացքին պիտի կատարուի մասնաւոր աղօթք ի հանգիստ իր հոգւոյն։

ԼԵԶՈՒ ԵՒ ԲԱՐԲԱՌ

Ուրիշ առիթով ըսեր էինք թէ, ղըզուհակ եւ ցնորական մտածումով մը, մի-ջազգային ընդհանուր լեզու մը ստեղծելու նպատակով, Արեւելահայերը, կարդ մը օտար բառեր զործածեցին, ինչպէս պրէզիտէնթ, Ռեսփիւպլիքա, ինտէլի-զէնտ, եւայլն: Ու կէս դար վերջ միայն կրցան անդրադառնալ թէ, այդ մասնա-ձին տեսութիւնը անկարելի էր իրագործել:

Աւելի շատ բնական էր, որովհետեւ կեանքը երկու ուժերու համագործակցութիւնը կը կառավարուի: Տիեզերական օրէնքներու պարտադրութիւնը, եւ մարդը որ կը ջանայ զանոնք իմաստութեամբ կեանքին պատշաճեցնել: Ըսինք պատշաճեցնել, որ կը նշանակէ, սկզբունքով հպատակիլ տիեզերական օրէնքներուն, որուն կը տիրապետի նաեւ լեզուն:

Ինչպէս ամէն ինչ, լեզուն եւս աշխարհագրական պայմաններու անմիջական ազդեցութիւնը կը կրէ: Լեռնաբնակ մարդը, բարձր եւ չեշտուած կը խօսի որպէսզի հեռուն զանուողը կարենայ խմանալ: Մինչ դաշտային մարդուն լեզուն աւելի մեղմ է: Այս սկզբունքով, մարդը իր լեզուն ինքն է որ կը ստեղծէ եւ կուտայ անոր ձեւ եւ նկարագիր, զոր կարելի չէ փոխել հրամանագրերով եւ նոյնիսկ մասամբ քաղաքակրթութեամբ, ինչպէս կարելի չեղաւ համագրել եւ նոյնացնել Փարիզիի եւ Մարսիլիացիին Փրանսերէն-ները կամ Լոնտոնցիինն ու Սկովտիա-ցիինը:

Մեր մէջ արեւելահայերէն ու արեւմտահայերէն բարբառները, այս ընդհանուր օրէնքէն դուրս, երկու զօրաւոր պատճառներով հակադիր նկարագրերով զարգանալով բաժնուեցան իրարմէ, մէկը միւսին անմատչելի ըլլալու չափով, որ մեծ դժբախտութիւն մըն է:

Արեւելահայը իր շրջանակին մէջ մեկուսացած, մինչեւ ԺԹ. դար, պահեց առաջու մեսրոպեան ձայնական արժէքը, որ մօտաւորապէս կը պատշաճի հնչէն գրերու շարքին ձայնական հնչումին: Այսպէս, բ գիրը Արեւելահայը մեր Բ. եւ պ-ի միջեւ ձայնով մը կը հնչէ, որ յունարէն պէթային մօտաւոր ձայնն ունի, մինչ մենք բամբ Բ մը կը հնչենք: Երբորդ կարգի վրայ եղող մեր Գ-ը յունարէն երրորդ կարգի կամային համապատասխանող ձայնով մը կը հնչէն անոնք, մինչ մենք զոռ Գ մը կը հնչենք: Մեր չորրորդ Դ-ն անոնք յունարէնի չորրորդ գիրին տէլթայի հնչումով կը հնչեն եւ երբ մենք զգալ կը գրենք, անոնք զայն մօտաւորապէս տակալ կը հնչեն: Անոնք Պարիս կամ Բարիս կը գրեն, մինչ մենք Փարիզ: Այս եւ նման օրինակներով, երկու բարբառներու տարբերութիւնը գրական կալուածի մէջ խոկ, երբեմն ան-հասկնալի ըլլալու աստիճանին հասած է եւ բաժնած ժողովուրդը գիրար չհասկըցող երկու անջատ մասերու:

Եթէ մեր գիրերու ձայնական արժէքը գարերու բերած բարեշրջութեան համապատասխան եւ աւանդական գրականու-թեան պատշաճ ձեւով մը յատակորէն եւ վերջնականապէս ճշդուի, այն ատեն թէ՛ երկկի հետ մեր կապը պահպանած կ'ըլլանք ու կարելիութիւնը կ'ունենանք անկից ներչնչուելու եւ թէ նոր խոչընդոտներ կը վերնան ու կը պահպանուի միասնականութիւն մը ամենուրեք, եւ կը մնայ միայն զաւառաբարբառի չհչոի, ուճի նման տարբերութիւնները, այն չափով որ ունին բոլոր ժողովուրդները:

Բացի ասկից, մեր երկու բարբառները միջավայրի բաժանումի պատճառով, մշակութային տարբեր ազդեցութեան տակ, առանձինն զարգացումներ ունեցան ԺԹ. դարու աշխարհաբարներու կազմութեան առեն, որ երեւան եկաւ երկու երեսներով, նոր բառերու կերտումին եւ օտար բառերու հնչումին մէջ: Հարկ է խոստովանիլ թէ, այս ճամբուն մէջ Արեւմուտքը բծախնդիր նախանձախնդրութիւն մը ցոյց տուաւ եւ աշխատեցաւ ոչ թէ ճիշդը այլ ճշդիւրը ընդունիլ, հիմ ունենալով ստուգաբանութիւնը եւ հայերէնի հնչական նկարագիրն ու ահռնութիւնը: Այս պատճառով ներկայի արեւմտահայերէն աշխարհաբարբառը, եղաւ իմաստութեամբ, ճաշակով կազմուած վեհ-գիկ լեզու մը:

Արեւելահայը սակայն երկու դծով ալ դժբախտաբար հիրցաւ մեր չափով նախանձախնդիր ըլլալ, եւ իրենց աշխար-հաբարբառը, մանաւանդ վերջին կէս դարու մէջ, կորսնցուց հայ հնչականութեան նկարագիրը, եւ եղաւ հնչականօրէն անհերքելի կառուցք մը լսելին, զեղուման, սլաւ եւ հայ լեզուներու:

Այսպէս, մենք լսելն ազդեցութեամբ կ'ըսենք Զուիցերիա, Ճափոն, որ Արեւելահայերուն եւս հասկնալի է, մինչ անոնք զերմանօ-սլաւ ազդեցութեամբ կ'ըսեն՝ Շուէյցարիա, Եապոնիա, որովհետեւ լսելն ժխ գիրը, Գերմաններէն ե կը հնչեն: Մենք էնթէլէքիւէլ կ'ըսենք, բայց երբեք խօսքով թէ գրչով չենք գործածեր: Անոնք նոյնիսկ կարծես հպարտութիւն մը կը զգան զայն զերմանօ-սլաւերէնէն առնելով գործածելու մէջ եւ կ'ըսեն ու կը գրեն էնտէլիգէնտ, լսած-ներէն ժէ գիրը Գերմաններէն Գ կամ կ կը հնչեն:

Մենք զինկ կամ զէնկ եւ նասիոնալ կը հնչենք, անոնց ցինկ, նացիոնալ կ'ըսեն ու կը գրեն: Հիմա Ամերիկահայն ալ Նէշընըլ կ'ըսէ իր կիսկատար հայերէնով, բայց իր թերթին մէջ կը գրէ միայն ազգային: Թէ, յառաջիկային ի՞նչ պիտի ըսէ ու ղրէ, կամ իր մամուլը դեռ որքա՞ն պիտի ապրի, առիկա ուրիշ հարց է, որ սակայն իրաւունք չի տար կոմպլիկայուքիւն, ինտէլիգէնտ, հիգիէնիմ, կոնստրուկտոր գրելով, հայերէնի գիմապիծը աղճատելու, սահունութիւնը փոխելու եւ հանելուկի մը վերածելով անմատչելի դարձնելու մեր գիրն ու գրականութիւնը:

Իրողութիւն է թէ, Արեւելահայուն այս օտարամոլիկ արամադրութիւնը կէս դարու մէջ չէչտուեցաւ, սիրուղ մթնոլորտին ազդեցութեամբ, որովհետեւ իր մէկ փոխոխակը եղող պարսկահայերէնի մէջ վերոյիշեալ արտառոցութիւններուն չենք հանդիպիր: Ընդհակառակն ան հայ ոճին զեղեցկութիւնը կը պահէ, կը պահպանէ հայ արմատ բառերը, կը հպատակի ըստուգաբանական սկզբունքներուն, հնչա-բանական նկարագիրը կը պահէ այնպիսի բծախնդրութեամբ մը, որ կրնայ հիմը կազմել երկու բարբառներու միաձուլումի ապագայ աշխատանքներուն:

Ներկայիս, երբ կեանքի պայմանները այնքան չատ բարեփոխուած են, հարկ է եւ անհրաժեշտ, ԺԹ. դարու ոսկիով զարձեալ ձեռք առնել մեր աշխարհաբարը վերակերտելու հարցը, հիմնական աշխատութիւնով մը: Այս նպատակով նախ պէտք է վերջնականապէս վերապահատակել հայ գիրերու ձայնական արժէքը, ուրոչ, մեկին եւ յատակ արժէքներով, որպէսզի ամէն երկնքի տակ ան նոյն ձայնական արժէքը ունենայ, առանց չփոթութեան տեղի տալու:

Երկրորդ, ունենալ ճշդիւր եւ կանոնաւոր քերականութիւն եւ ոճ մը: Պէտք է մաքրել գրական լեզուն եւ նեռել անկից անմշակ մարդուն ասացուածքներն ու անկապ քերականութիւնը (ինչպիսի են՝ բերեցին (բերին), էս օր (այսօր), իրաւիցմէ (իրաւմէ) եւայլն:

Երրորդ, նոր բառերու կերտումի առեն, հիմ ունենալ հայ արմատ բառերը, որպէսզի նորը թէ ստուգաբանօրէն հասկնալի ըլլայ եւ թէ հնչումով պահէ հայ հնչարանութեան եւ ոճին նկարագիրը: Բծախնդրօրէն զգուշանալ, օտար արմատ բառերով բարդ բառեր չինելէ, որ ի մէջ այլոց ծիծաղելիութիւններու ծնունդ կուտայ, ինչպէս՝ լիբիկական, կոմպլիկայուքիւն եւայլն:

Եւ վերջապէս այսպիսի հիմնական բարեկարգութենէն առաջ, կանխաւ պէտք է ընդունիլ թէ, մասնագէտներու խոկ տըւած ամէն որոշում պէտք չէ վերջնական նկատել, մինչեւ որ ժողովուրդը եւ գրողը զայն գործածելով չնուիրականացնէ: Այսինքն հարկ է որ այս աշխատութիւնը կատարուի, մասնագէտներու եւ ժողովուրդին համագործակցութեամբ բայց երբեք հրամանագրերու պարտադրութեամբ:

Արդի արեւմտահայ աշխարհաբարը, եթէ իր ճոխութեամբ եւ յատակութեամբ եւ հայերէի տարրերով այնքան զեղեցիկ է, զայն կը պարտի ապահովաբար իր մտքի եւ գրչի աշխատաւորներուն համագործակցութեան, որոնք իրր անձնուէր պինուորներ, իրենց առօրեայ աշխատանքով զայն մշակեցին առանց ատոր անգրադառնալու:

ՍԻՆԱՆ ԹԱՆՏՐԵԱՆ

«Մարմարա»

ԳՐԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

1894–1914

×

Ձուրճէվոյէն վերադառնալէս քիչ ետքը, Պէրպէրեան վարժարանը զոցի իրրեւ պիւերօթիկ ուր ընդունուեցայ կրտսերաբոյն կարգը:

Աշխատութեան վախճաքը արդէն արթընցած էր ներսս, այնպէս որ առաջին եռամսեայ քննութիւններուն, քառասունի չափ աշակերտներու մէջէ երկրորդ հանդիսացայ:

Վարժարանին մէջ ալ սկսայ թերթ մը հրատարակել «Վառարան» անունով, ուրուն մէջ ընդհանրապէս կը յարձակէի մենէ բարձր կարգերու աշակերտներուն վրայ: Այս յարձակումները այնքան զրգռեցին վերի կարգի աշակերտներ, որ ինծի դէմ պայքար մղելու համար սկսան իրենք ալ թերթ մը հրատարակել Պօղոս Քօլէճեանի խմբագրապետութեամբ: «Վառարան» իր քննադատութիւններու չըքնաղ հեզհեզուկ ընդարձակեց եւ սկսաւ կծու ակնարկութիւններ ընել վարժարանի կերակուրներու մասին, այն առիթներ որ օր մը, տնօրէնը Ռ. Յ. Պէրպէրեան դասարան գալով, պաշտօնապէս յայտարարեց թէ «Վառարան»ի հրատարակութիւնը արգիլուած է:

Յաջորդ չաբթուն.— Թերթս չաբաթը մէկ անգամ լոյս կը տեսնէր: — Անհաշտ անունով նոր թերթ մը հրապարակ հանեցի:

Պէրպէրեան իսկոյն լուր ղրկեց եւ պիս իր քովը հրաւիրեց:

— Պարոն, ըսաւ խստօրէն, ես քեզի չարգիլեցի՞ թերթ հրատարակելը:

— Այո էֆէնտի, պատասխանեցի, վառարանի հրատարակութիւնը արգիլեցիք, բայց ասիկա տարբեր թերթ է...:

— Այսը արտօնութիւնը ուրկէ՞ առիր, հարցուց:

Այս հարցումը պիս չփոթեցուց եւ չկըրցայ պատասխանել:

— Պարոն, ըսաւ Պէրպէրեան միշտ խստօրէն, վար իջէք եւ ձեր դասերուն աշխատեցէք, երբոր վարժարանէն ելլէք, կրնաք թերթ հրատարակել, եթէ փափաք ունիք:

Այսպէս վերջ դրաւ, Պէրպէրեան վարժարանին մէջ, խմբագրական զործունէութեան:

Դժբախտաբար երկար չկրցայ մնալ այս վարժարանը, կարծեմ հազիւ մէկուկէս տարի, եւ ստիպուեցայ, տկարութեանս պատճառաւ, թողուլ դասերս:

Ի ԶԻՄԱՌՅԻՆԵՐԸ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

— Զոռ մի ըներ, Թորոս, չեմ պար, չեմ նստիր, դէշ խօսք կ'ընեմ, սիրուդ կը կտրեմ ըսաւ: Ես երեսնին տեսնել չեմ ուզեր: Թող կնիկներն բանի, իրենք ալ պարտին: Մէկը, ամէնէն մեծը խելքը ձիին տուած է: Զի մը առաւ, ձին կը հեծնէ պարտի: Ակը երթայ Աբարկիր երթայ, Աբմատաններն երթայ, օրերով չպայ: Անկէ պզտիկը խելքը ավի է: Թիւֆէնկ մը ունի, տեղ մը կաքաւ մը կարկէչ, հվիվիկները, թութ զուչիները, սարսան-զալները եկեր են խմանայ, զործը կը ձգէ օրերով անոնց հետեւի է: Անկէ ալ պզտիկը կնիկներուն հետեւի է: Սեւ աչքերով կարմիր երեսներով հարս մը, կնիկ չտեսնէ, առջեւը խաչ պիտի հանէ ծունկի պիտի գայ, ժամ պիտի ընէ կ'ըսես: Ու թուրքերէնի զարձնելով խօսքը, պիրի աթ ուլիսի, պիրի ավ ուլիսի, պիրի ուչ զորը ուլիսի: Ու այնքան պոռալով բսաւ որ չաղացք մը ժողովուրդը մեկի զարձած, խնդացին:

— Չես խպնիր ալ, չես ամչնար ալ կին, հայմիչ, ըսաւ կինը Բեկկին կենէ պմաութիւնդ եկաւ, կինէ ձեր խենթ կոլին Ջուրը թոցուց խելքդ, աղջկանդ քովը, սա ճահէլ տղուն քովը, սաճկերէն ալ զարձուցիր ստոնք ըսուելիք խօսքե՞ր են որ ըսիր Չաղացք մը մարդը վրաղ լըսեցին:

— Սուս... պոռաց, ամէնուն քով ալ կ'ըսեմ, ու ալ չկեցաւ քալեց ու գնաց:

Ոաքի ելանք:

— Պիտի նստի՞ք, Բեկկի մօրքուր, ըսաւ Ջօրեպանս, կը մթնէ հիմա, մութին պիտի կրնա՞ք Զմմառա երթալ զուք երկուքդ:

— Տղոցմէս մէկը ուր որ է հիմա կուգայ մեզ կը տանի, պատասխանեց Բեկկին:

Հետեւեալ օրը կեսմիջօրէին Ակը հասայ, «Քէրվան կուգայ ի՞նչ խումպլի բեռներ կան Արանիս ալ ի՛նչ ծովեր ու լեռներ կան» պանդխտութեան երգերու, սա «Եարս ալ չարծու լայըն Շար ծոյու չամամ ծծերու լայըյ, ան գուներու, Քուչակեան երգերու քաղաքը Ուհամլէնց գուռը Ջորիէս վար իջայ, Արտակը համակունէ կը սառրապրէր: Պատկը եղեր

պործակցութեան, որոնք իրր անձնուէր պինուորներ, իրենց առօրեայ աշխատանքով զայն մշակեցին առանց ատոր անդրադառնալու:

ՍԻՆԱՆ ԹԱՆՏՐԵԱՆ

(4 – Շար.)

ՅԱՎԱՆՈՒ ՎԱՍՓՈՒՍԻ

Գ · ՄԱՍ

ՅԱՎԱՆՈՒ ՅԱ ՎԱՆԱՀՊԱՍՓՈՆԳՑ

Մեհմետ պաշան եղբայրը մեծ ուրախությամբ դիմավորեց հյուրերին, որոնց մեջ էր նաև Ֆատմա խանումը, և, տանը մի քանի րոպե հանգստանալուց հետո, հրավիրեց նրանց ճաշասենյակ, որտեղ սեղանը շքեղորեն էր զարդարված։ Ճաշի ընթացքում Ֆատմա խանումը պատմեց, որ Ալի աղան ամուսնացել է Ֆրանսիայում, և որ նրա կինը ֆրանսուհի է։ Ֆրանսուհի հարսի լուրը ուրախացրեց Մեհմետ պաշային, որովհետև նա ֆրանսերեն գիտեր։

Ճաշից հետո Ալի աղան հարցրեց հորը, թե ինչպես է ընդունել Ֆրանսիայի կառավարությունը Ֆրանսիայում գտնվող թուրք ուսանողներին։

— Ֆրանսիայի կառավարությունը, — պատասխանեց Մեհմետ պաշան, — ընդունել է մեզ շատ լավ, և ես ինքս շատ գոհ եմ մնացել նրանից։ Ես ինքս ներկա եղա Ֆրանսիայի ազգային տոնին, որի ժամանակ ինձ ևս հրավիրել էին։ Ես տեսա, որ Ֆրանսիայի կառավարությունը մեծ հարգանքով է վերաբերվում ոչ միայն իր, այլև ուրիշ ազգերի ներկայացուցիչների նկատմամբ։ Ես տեսա, որ Ֆրանսիայի կառավարությունը ոչ միայն ինձ, այլև ուրիշ ազգերի ներկայացուցիչներին հրավիրել էր ճաշի

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 9, ժամը 14,30ին 6րդ թաղապետարանի սրահը,
Փլաս Տէն–Սիւլփիս
Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութեան
մանուկներու բաժնի իր մանուհիներուն:
Յայտագիրը պատրաստուած է արուարձաներու և կայանի երախաներուն կողմէ:
ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ
Պզտիկները զուարճացնելու համար հոպլաներ (ֆլուն)
ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ ԻՐ ՆՈՒԻՐՆԵՐՈՎ
Նախընթրիք կը բաժնուի երախաներուն:
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՊԻՒՖԷ

Շաբիւէն օթոքար ժամը 2ին, փուէն տը Շաւիլ:
Ալֆորվիլէն ժամը 13,30ին Պուլվար Քառնօ:
Արնոուվիլէն ժամը 2ին եկեղեցիէն, 2,15ին կը հանդիպի Սարսէլ, փլաս տիւ 11 Նովեմբրը:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին 16 Յունուար կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահը:
Կը խօսի հոգեւոր հովիւ
ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Երգ, պար եւ արուեստանոցային փոք–րիկներու կողմէ:
Հայկական կաղանդ Պապան նուէրները պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր պզտիկնե–րուն:
Մուտքը ազատ է

×

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Հայ Առաք. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ս. Ծննդեան առթիւ կը կազմակերպէ տօնածառի հանդէս մը, 15 Յունուար Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, պետական թատրոնը:
Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հայութիւնը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍԷՋ

Յր. Կապոյտ Խաչի Պուլ. Օտոյլ մասնաճիւղի վարչութիւնը մեծ պատրաստութեամբ կը տօնէ Մանուկներու Օրը, 16 Յունուար Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, եկեղեցիի կից սրահին մէջ:
Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը քաջալերելու զպրոցի աշակերտները:

×

ԿՈՒԲՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Կոնսոպլի մասնաճիւղը կը տօնէ մեծ պատրաստութեամբ Մանուկներու Օրը (տօնածառ) Յունուար 16ին կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Սալ Սէն Լուի սրահին մէջ 6 Ռիւ Ժէ:
Դպրոցի աշակերտութեան կողմէ պիտի ըլլան պար, մեներգ, խմբերգներ եւ խաչուհիներու կողմէ պատրաստուած ճոխ պուֆէ, ղեկավարութեամբ Պ. Հայկ Մխքայէլեանի:
Վարչութիւնը կը խնդրէ իր ազնիւ հայրենակիցներէն ներկայ ըլլալով քաջալերել տղաքը:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ամանորի առթիւ Քաննէն, Տէր եւ Տիկին Պիմէն Տիւզեան հայ Մատուռականներու Տան 20, Կապ. Խաչին 20, Կարմիր Խաչին 20, Տէսինի Ապրիլեան յուշարձանին 20 (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 20 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՆՈՒԻՐՆԵՐ

Ս. Ծննդեան պատարագ կը մատուցուի այս կիրակի (9 Յունուար): Յաւարտ պատարագի ջրօրհնէքի արարողութիւն:
Սկիզբը պատարագի ժամը 10:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի, հետեւեալ նուիրատուութիւնները ողջ. Գառնիկ Վարժապետեանի կսկծալի մահուան առթիւ.—

Տիկին Վերոնիկ Տէկիրմէնճեան 150 Ֆ., Բժ. Տինանեան, Տէր և Տիկ. Այվազեան, Մարկոսեան եղբարք (Պոլիս), Տիկին Տինանեան, Տիկ. Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկ. Բարսեղեան (Մարսէյլ) 100ական Ֆր., Տիկին Մաննիկ Գոչարեան, Տիկին Ա. Պալեան եւ Տիկ. Անտոնեան 50ական:

×

Ալֆորվիլի Մշակութային Տան յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած Տիկին Մաննիկ Գոչարեան 50 Ֆր.:

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Ծննդեան պատարագ կը մատուցուի այս կիրակի (9 Յունուար): Յաւարտ պատարագի ջրօրհնէքի արարողութիւն:
Սկիզբը պատարագի ժամը 10:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի, հետեւեալ նուիրատուութիւնները ողջ. Գառնիկ Վարժապետեանի կսկծալի մահուան առթիւ.—

Տիկին Վերոնիկ Տէկիրմէնճեան 150 Ֆ., Բժ. Տինանեան, Տէր և Տիկ. Այվազեան, Մարկոսեան եղբարք (Պոլիս), Տիկին Տինանեան, Տիկ. Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկ. Բարսեղեան (Մարսէյլ) 100ական Ֆր., Տիկին Մաննիկ Գոչարեան, Տիկին Ա. Պալեան եւ Տիկ. Անտոնեան 50ական:

×

Ալֆորվիլի Մշակութային Տան յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած Տիկին Մաննիկ Գոչարեան 50 Ֆր.:

ՆՈՒԻՐ

Պ. Մանուկ Ճիհանչահեան կը նուիրէ 20 Ֆր. Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 10 Ֆր. «Յառաջ»ի Հրանդ Թորոսեանի մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Վ. Ճէլալեան (Լա Սիոթա) Գ. Մարանկէօզեանի մահուան տխուր առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան կեդր. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացաւ.
Պր. Կարապետ Յակոբեան (Փարիզ) 1000 Ֆր.: Այրի Տիկ. Արմենուհի Միրաքեանի մահուան առթիւ վաստակաբերի Հայր. Միութիւն, Պր. Վարդան Պանոիկեան, Պ. Վահրամ Շաքարեան, Պ. Պետրոս Նազարեան, Պ. Ալեքսան Բարայեան, Պ. Յարութիւն Աչճիպաշեան 50ական Ֆր., Պարբերեան ընտանիք 30 Հանգուցեալ Տիկին Շուշանիկ Քէնաւրեանի թաղման առթիւ, Արսէն Թէմիրեան 25, Տիրան Քէօսէեան եւ Թովմաս Քէօսէեան 30ական Թէմիրեան հոգեհանգստեան առթիւ, Թէմիրեան ընտանիք 50 Հանգուցեալ Ժանէթ Կիւլեանի հոգեհանգստեան առթիւ, Պէժեան ընտանիք 50, Օր. Անահիտ Արզումանեան 10, Պ. Անդրանիկ Խաչատուրեան 20, Պ. Անդրանիկ Հայրապետեան 7 Ֆր.:

ՆՈՐ ԱԿՈՒՄԲԻ ԲԱՑՈՒՄ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
Կիրակի, Յունուար 16ին
Յեռապային՝ մանրամասնութիւններ:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՑՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Հինգշաբթի, 13 Յունուար.— *Տօն Անուանակոչութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին: Յետ պատարագի Առաջնորդարանի սրահին մէջ կը կատարուի տնօրհնէք:*

×

ՍԷՆ–ԼՈՒ – ԿՐԱՆ ՓԷՆ

Շաբաթ ժամը 18ին գիրքերու ընթերցում եւ ճրագալոյցի պատարագ:
Կիրակի ժամը 10ին հանդիսաւոր պատարագ եւ ջրօրհնէք:

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Յունուար 29էն Փետրուար 7
Ս. ԵՈՀԱՆ, Սալցպուրկի չրջանը 620–1200 մեթր բարձրութիւն, արեւոտ վայր մը, պաշտպանուած հովերէն եւ մշուշէն: Ձիւնը ապահովուած դահուկ ընողներուն համար: Ամէն տեսակ զուարճութիւններ: Հանդստաւէտ պանդոկ, տաք եւ պաղ ջուր սենեակներուն մէջ, ջեռմութիւն, խնամուած ճաշեր:
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 395 ՖՐ.
Կանխավճար 75 Ֆր. մնացեալը վճարելի Յունուար 24ին
Տեղեկութիւններ. Ժամ առաջ պէտք է արձանագրուիլ:
Մեկնում Յունուար 29ին, կառ տը լ'Էսքէն
ԱԼՊԵՐԿ ԷՔՍՓՐԷՍով:
Հաւաքուիլ կառ տը լ'Էսթի մեկնումի մեծ սրահը ժամը 21ին (մեկնում 22,10ին)
Ճամբորդութիւն Բ. կարգով, մասնակցութեան գինին մէջ են ճամբու ծախքը, պանդոկ եւ ճաշ (բացի ճամբու ճաշերէն):

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
Է. Տ. ՃԻԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

Կարեւոր.— Ֆրանսացիներուն համար ազգ. անձնագիրը, օտարներուն համար թիթեր տը վօյաժ կամ անցագիրը (փասփոր) է գործու:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մարտ 12ին
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

U. G. A. B. — MARSEILLE
LE COMITE LOCAL, LA SECTION FEMININE ET LA JEUNESSE
VOUS CONVIENT A LEUR

GRAND BAL ANNUEL

Salons « SPLENDID'HOTEL », le Samedi 15 Janvier, de 21 heures à l'aube
UNE AMBIANCE avec le NEW SYSTEM
Orchestre HENRY ROMAN
ATTRACTION SUPER-CHOC !..
et la participation de Jacqueline DIVERRES, Téléspeakerine

Réservation au Siège, 7, Rue Papère — Téléphone : 54-16-50
Entrée : 40 Fr. — Etudiant : 20 Fr.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Բնիկ Սպարթայի (Գոնիայի նահանգ), Մարիամ Գրիմէեան, հօր անունը Սարգիս, մօր անունը Եղիսաբէթ, եղբայրները՝ Յակոբ եւ Սահակ, քոյրերը՝ Մարթուհի եւ Տիգրանուհի, որոնք կորսնցուցած է տարագրութեան տաճն Իսլահիէ: Ինքը փոքր ըլլալով աւելի մանրամասնութիւններ չի յիշեր:
Կը խնդրուի որեւէ տեղեկութիւն եւ ծանօթութիւն ունեցողներէ տեղեկացնել՝
SELTEKIAN
28, Villa des Iris — 92 - Bagneux
Մտոյգ տեղեկութիւն մը տուողին մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր:
Աթէնքի «Ազատ Օր»էն կը խնդրուի արտատպել:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԿՈՒԶՈՒԻ

Premières mécaniciennes pour atelier et finisseuse.
Լաւ վճարում:
Դիմել՝
EM-JI-MAKI
73, Rue de Provence, Paris
Tél. : 874-92-98

U. G. A. B.

Dans le cadre du cycle « AUDITIONS-DEBATS 72 », La Commission Culturelle et le Club des Jeunes de l'U.G.A.B. vous prient d'assister à la Conférence exceptionnelle sur le thème
LA RECHERCHE ASTROPHYSIQUE EN S. S. R. ARMENIE
« BURAKAN 1972 »
par le Dr. Professeur
M. LUDWIG MIRZOIAN
Vice-Président de l'Observatoire de Burakan
La partie littéraire de la soirée sera consacrée à la présentation de « l'Anthologie de la Poésie Arménienne »
par M. ROUBEN MELIK
Avec la participation du
Dr. HAGOP TERZIAN
(*Astronome à l'Observatoire de Lyon*)
Dr. ZADIG MOURADIAN
(*de l'Observatoire de Meudon*)
Dr. ARA KRIKORIAN
(*de l'Institut Astrophysique de Paris*)
Le Mercredi 12 Janvier à 20 h. 45
Musée GUIMET, Place d'Iéna, Métro Iéna

OPERA de MARSEILLE

Samedi 15 Janvier à 18 heures
Conférence Musicale par
Edouard EXERJEAN
Pianiste, Critique Musical
sur
« L'HEURE ESPAGNOLE » de RAVEL

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները 15 Յունուար Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 14,30ին եկեղեցւոյ կից սրահը: Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ: Կարեւոր օրակարգ. պատգամաւորական ժողովի զեկուցում եւ վարչութեան ընտրութիւն:

×

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Շաբաթ 15 Յունուար ժամը ճիշդ 4ին Մշակոյթի Տան դրասենեակին մէջ՝ 17, Ռիւ Պլէօ: Կը խնդրուի ճըշդապահ ըլլալ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի թատերախումբը կը ներկայացնէ

ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ

Ց. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

Շաբաթ, Յունուար 15, 1972 ժամը 21ինSalle Voltaire, Rue Voltaire — Alfortville
Կիրակի, Յունուար 16 ժամը 15ին
Maison des Jeunes Stade Municipal Avenue Louis Georgeon — Cachan

ԿԻՐԱԿԻ
9
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE
9 JANVIER
1972

LE NUMÉRO 0,50 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման	Տար· 125 ֆր·	Հատը 0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12311

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.311

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ 1971-ԻՆ

—o—

Բ· ՏՈՒՐ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ

Պաշարման վիճակը, որ երկու ամսուան համար յայտարարուած էր, կը չարու – նակուի ցարդ, չակուած չըլլալով խառ – նակ կացութիւնը:

Նիհատ էրիմի կառավարութիւնը քա – նիցս ներքին տագնապի ենթարկուեցաւ: Ատալէք որոշեց իր հինգ նախարարները քաշել գահլիճէն: Աւելի վերջ տասնեւմէկ նախարարներ հրաժարական ներկայա – ցուցին: Անհամաձայնութիւնը պլիսաւո – րաբար ծրագրուած անտեսական եւ ըն – կերային բարենորոգումներու շուրջ կը դառնար:

Սահեցուած անել կացութեան առջեւ վարչապետը Հանրապետութեան նախա – գահին ներկայացուց գահլիճին հրաժա – րականը որ ընդունուեցաւ: Սակայն բա – նակի ճնշումին վրայ ձկվտէք Սունայ, 48 ժամ վերջ կրկին Նիհատ էրիմի յանձ – նեց նոր կառավարութեան կազմութիւնը:

Ներքին տագնապը կը սպառնար յա – ւերժացնել երկրի անիշխանական վիճա – կը: Ապդը վտանգի մէջ էր: Ընդառաջ եր – թալով Հանրապետութեան նախագահին հայրենասիրական կոչին, կուսակցու – թիւնները որոշեցին նեցուկ հանդիսանալ էրիմի կառավարութեան: Երկար բանակ – ցութիւններէ եւ սակարկութիւններէ ետք, որոնցմէ անմասն չմնացին բանակի պա – տասխանատու հրամանատարները, Նի – հատ էրիմ յաջողեցաւ կազմել իր երկրորդ գահլիճը, որուն մէջ որոշ թիւով նախա – րարներ ունին պլիսաւոր կուսակցութիւն – ները:

Նոր կառավարութիւնը Դեկտեմբեր 22– ին 45ի դէմ 301 ձայնով վստահութեան քուէ ստացաւ. Ապդային Ժողովէն, ուսկից կը բացակայէին 91 երեսփոխաններ, մեծ մասամբ ատալէթական: Բացականերու մէջ էին Սաատ Քոչաշ, Պիւլէնտ Էճեվիտ՝ Հալքի նախկին քարտուղարը, Ալփասլան Թիւրքէշ՝ Միլլիյէթճի Հարէքէթի (Ազ – գայնական շարժում) կուսակցապետ: Դէմ քուէարկեցին Միլլէթի կուսակցապետ Օսման Պէօլիւքպաշը եւ Պիրլիքի կուսակ – ցապետ Մուսթաֆա Թեմիւ: Թեր քուէար – կեցին Ատալէք, Հալէ եւ Միլլի Կիւվէն կուսակցութիւնները:

Նոր կառավարութեան առաջին գործն եղաւ Ժողովրդապահին ներկայացնել 1972ի ելմտացոյցն ու բարենորոգումներու ծրա – գիրը:

Ելմտացոյցի յանձնաժողովին մէջ Ազ – գային Պաշտպանութեան նախարար Ֆէ – րիտ Մէլէն յայտնած է, որ Թուրքիա գործնապէս ձեռնարկած է հիմնելու պա – տերազմական ճարտարարուեստ մը, բա – նակին անհրաժեշտ թեթեւ, միջակ եւ ինքնամուղ զէնքեր չինելու համար: Ջարկ պիտի տրուի հրատապ նորոգելու, հա – կաօդային թնդանօթի, թեթեւ օդանաւի, ինքնաթիռի, օժանդակ մարտանաւի եւ սուզանաւի չինութեան:

Նախարարին համաձայն, առաջնակարգ կարեւորութիւն ունի ապդային պաշտպա – նութիւնը Թուրքիոյ համար կրկնակ ա – սակէ անոնով: Նախ՝ վերջին տա – րիներուն աշխարհի մէջ պատահած զէպքերը, Միջին Արեւելքի պինեալ վէ – ճը, խորհրդային նաւատորմին Միջերկ – րականի մէջ հատատուելը տասիճան մը եւս աւելցուցած են Թուրքիոյ պատասխա – նատու վտանգները: Յետոյ՝ «ոչ ոք կ'ան – դիտանայ նպատակները վերջին տարի – ներս երկրին մէջ ձեռնարկուած քան – դիչ ու պատակաիչ գործունէութեանց, որոնց արմատը դուրսը կը գտնուի:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱ ԵՒ ՃԱՓՈՆ ՇԱՏ ՏԱՐԱԿԱՐԾԻՔ ՁԵՆ

—o—

Նիքսըն – Սաթօ խօսակցութիւնները, Սան Քլեմէնթէի մէջ, ինչպէս կ'ակնկալ – ուէր « միտքերու համախոհութեամբ » մը վերջացան Փեքինի հետ յարաբերու – թեանց նկատմամբ:

Համաձայն ճափոնի վարչապետին՝ երկօրեայ խօսակցութիւնները նպատակած են ամրապնդելու երկու երկիրներու յա – րաբերութիւնները, վստահութիւնը՝ ե – կուտակ եւ ճափոնի ու Մ· Նահանգներու համախոհութիւնը: Գալով Նիքսընի Փե – քին այցելութեան հարցին, վարչապետը կը յուսայ որ ան դրական արդիւնք ձեռք պիտի ձգէ աշխարհի խաղաղութեան եւ յառաջդիմութեան ուղղութեամբ:

Հակառակ այս յայտարարութիւննե – րուն Սաթօ եւ Նիքսըն երկար վիճաբա – նած են կարգ մը խնդիրներու շուրջ: Քա – ղաքական շրջանակները նկատել տուած էին Թոքիոյի դժգոհութիւնը ամերիկեան քաղաքականութեան նկատմամբ: Ճափոն արդարեւ դժգոհ մնաց երկու հարցերու մէջ: Առաջինը Նիքսընի անանկալ որո – շումը սերտացնելու իր յարաբերութիւն – ները Փեքինի հետ, իսկ երկրորդը՝ տա – լարի ծանօթ հարցը: Ճափոն կը վախնայ,

---

պաշտպանութիւնը ամէն բանէ առաջ ազ – գային խնդիր մըն է: Ապդերը պարտաւոր են իրենց սեփական ուժին վստահիլ պաշտպանութեան համար»:

Նախարարը ցաւով յայտներ է, որ ա – մերիկեան զինուորական օժանդակու – թիւնը հարիւրին յիսուն զեղչուած է: Զինեալ ուժերը 10 առ հարիւր զեղչուե – լով 400·000ի պիտի իջեցուին: պատերազ – մի մը պարագային Թուրքիա առանձին պիտի չմնայ, սակայն ստիպուած է միշտ ի ձեռին պահել զէնքը՝ իր աշխարհա – գրական – քաղաքական դիրքին բերումով: «Ճիշդ է, որ ամէն կողմէ պաշարուած ենք այն օրէն ի վեր, որ Սովետները Մի – ջերկրական լճան: Փութով պէտք է լու – ծել կիպրոսի հարցը: Միջերկրականեան հաւաքական վտանգին առջեւ Յունաստան եւ Թուրքիա պարտաւոր են կազմել պաշտպանողական միացեալ ճակատ մը»:

Ֆէրիտ Մէլէն պատասխանելով բանա – կի Մարտ 12ի ծանօթ միջամտութեան մասին տրուած հարցումի մը, յայտներ է թէ Մարտ 12էն առաջ Թուրքիա ար – տաքին դաւադրութեան մը առջեւ կը գտնուէր: Երկիրը բաժան բաժան պիտի գառնար: Ժողովրդավարութիւնն ու Սահմանադրական վարչաձեւը փուլ պի – տի գային: Բանակը փրկեց հայրենիքը:

Ցանձնաժողովը 1·731·000 ոսկիի դեղ – չով մը 8 միլիառ 110 միլիոն ոսկի նչ – նակած է 1972ի պատերազմական ելմտա – ցոյցը:

Կառավարութիւնը ծրագրած է ծանր տուրքեր պարտադրել ժողովուրդին պա – տելու համար ելմտացոյցին բացը: Թուր – քիոյ բնակչութիւնը պիտի մօտենայ եղեր 37 միլիոնի: 1972ի տարեկան ընդհ· եկա – մուտը պիտի հասնի 184 միլիառի: Տարին 4·400 ոսկի չահողը 1391 ոսկի տուրք պի – տի վճարէ կառավարութեան, այսինքն վաստակին մէկ երրորդը:

Տխուր հեռանկարներով կը բացուի նոր տարին Թուրքիոյ համար:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԴԷՄՔԵՐ

ՍՏԵՓԱՆ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

(1814–1879)

—o—

1879 Դեկտեմբեր 25ին մեռաւ ժթ· դա – րու ապդային – մշակութային մեր զար – թօնքի յառաջապահ զէմքերէն Ստե – փան(ոս) Նազարեանց՝ Դորպատեան Սե –

որ Ուաշինկթընը – Փեքին մերձեցումով տակը դիրքի մը մէջ պտնէ ինքզինք Ասիոյ ծայրամասին մէջ, իսկ զրամական տագ – նապին հետեւանքով ալ հարկադրուեցաւ վերարժեւորել իր եէնը: Ասիկա կրնայ արդիլել իր արտածումները դէպի Ա – մերիկա, որ վերջին տարիներուն կարե – ւոր աստիճանի հասած է:

Դէմերու մեկնաբանութեամբ Նիքսըն որոշ խոստումներ կատարած է Սան Քլե – մէնթէի մէջ: Առաջին տաթիւ վստահե – ցուցած է իր խօսակիցը, թէ Փեքինի մէջ ոչ մէկ կարգադրութիւն պիտի ընէ ի վնաս ճափոնի եւ Ֆորմոզի: Այլ խօսքով չին – ամերիկեան մերձեցումը բացատա – կան ազդեցութիւն պիտի չունենայ: Միւս կողմէ «կարմիր» դիծի մը հաստատու – մով, Թոքիոյի եւ Ուաշինկթընի միջեւ, Նիքսըն հնարաւորութիւն պիտի ունենայ իր որոշումները փութով հաղորդելու Թո – քիոյի եւ ունենալու անոր կարծիքը:

Նիքսըն, ինչպէս նկատել կը տրուէր խօսակցութիւններու նախօրէին, խոստա – ցած է Օքինաւա կղզին Մայիս 15ին յանձ – նել ճափոնի: Այս մասին համաձայնու – թիւն գոյացած էր անցեալ Յունիսին, ա – ռանց թուական ճշդելու:

Առեւտրական հարցերու մասին ոչինչ հրապարակուեցաւ, թէեւ երկուստեք կը պնդեն, թէ այս խնդրին կապակցութեամբ եւս համաձայնութիւն կնքուած է:

Ցամենայն դէպս Սաթօ – Նիքսըն հան – դիպումը հաստատեց ճափոնի տնտեսա – կան ու քաղաքական կշռին արժէքը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՆԱԿԱՆ Իսեռիա ընկերութեան մէկ ֆառավէլ օգնաւը ճմռնած է Իսլիպիա կղզիին վրայ երբ կը պատրաստուէր էջք կատարել: Կը կարծուի թէ մշուշն է պատճառը այս ազէտին, օգնաւը հարկ եղած դրութեամբ օժտուած չէր ամէն եղանակի էջքի համար: Վարնուէն (Սպա – նիա) պաէտա կ'երթար: Ոչ մէկը ազա – տած է 104 հոգիէն, որ կը գտնուէին օ – դանաւին մէջ (անձնակազմ եւ ճամբորդ):

ՓՈՄՓԻՏՈՒ – Հիթ հանդիսում մը պի – տի ըլլայ, Լոնտոն, Փետրուար 19ին եւ 20ին:

ԱՆԳԼԻՈՑ ածխային հանքերու 280 հա – զար բանուորները գործադուլի սկսան Շաբաթ օր:

ՄՈՍԿՈՒԱՅի մէջ Ուրբաթ օր տօնուած է ռուսական Ծնունդը եւ այս առթիւ պատրիարքը՝ Պիմէն կոչ մը ըրած է խա – ղաղութեան եւ բոլոր ժողովուրդներու բարգաւաճման համար: կը նկատուի որ այս միջոցին որոշ հոսանք մը կայ, Խորհ· Միութեան մէջ, անցեալով հետաքրքըր – ուելու եւ որոշ վերաձեւնուող մըն ալ կրօ – նական գպացումի: Մկրտութեանց եւ կրօնական պսակներու թիւը կ'աւելնայ:

ԲՈՒԿՈՎՍԿԻ, ռուս գրագէտը որ հօթը տարի «ազատութեան գրկանքի» դատա – պարտուեցաւ, ծանր ամբաստանագիր մը կարդացած է իր դատաւորներուն վճիռէն առաջ: 1500 բառերէ բաղկացած այս ամ – բաստանագրին ընդգիծը հասած է օտար թղթակիցներու ձեռքը:

բանդի կարկառուն ներկայացուցիչներէն, չըջանի յեղաշրջական ամաղգրին՝ «ազ – գային լուսաւորութեան եւ գաստիարա – կութեան օրգան» Հիւսիսափայլի խմբա – գիրը, որ Արեւելահայ ճակատի վրայ լայնախոհութեան եւ ազատականութեան ախոյեան մը եղաւ նաեւ ռուսերէն, գրա – բար եւ աշխարհաբար իր հեղինակութիւն – ներով:

Ծնած է 1814ին, Թիֆլիսի մէջ, ու յա – ճախած՝ նախ, տեղւոյն Ներսիսեան ճե – մարանը, ուր իբրեն գասակից ունեցած է Խաչատուր Աբովեանը: Համալսարանա – կան ուսումը ստացած է 1832–1841, Դոր – պատի Համալսարանին մէջ (Եսթոնիա)՝ ուր հետեւած է արեւելագիտութեան եւ իմաստասիրական ուսումներու: 1849ին անցնելով Մոսկուա, կը նշանակուի ու – սուցիչ Լազարեան ճեմարանին: Ան գեղ էր նաեւ, որ ձեռնարկեց «Հիւսիսափայլ»ի հրատարակութեան՝ 1858ին, եւ վեց տա – րի վարեց խմբագրութիւնը, հիմնական նպատակ դառնելով «ազգային լուսաւո – րութեան եւ գաստիարակութեան» գործը հայ ժողովուրդի, որ, աւելորդ է ըսել, այդ թուականներուն գօրեղ ազդեցութեան տակ էր պահպանողականութեան ու նեղ – միտ հոգեւորականութեան:

Նազարեանցի եւ իր «Հիւսիսափայլ»ին շուրջ բոլորուած էին Միքայէլ Նալբանդ – եան, Սմբատ Շահազիզ, Րաֆֆի (որ կ'աշխատակցէր Պարսկաստանէն) եւ բազ – մաթիւ հրապարակագիրներ: Քաղաքա – կան եւ ընկերային տարակարծութիւն – ներ կային թէեւ իր եւ Նալբանդեանի մի – ջեւ, սակայն չըլլանի նեղմտութիւններուն դէմ ճակատ էին կազմած բոլորն ալ, նոյն լայնատեսութեամբ: Երիտասարդու – թիւնը խմբուած էր իրենց շուրջ՝ Նազար – եանցի «հոգեղէն չարժողութիւն մը ստեղ – ծելու» կարգախօսին ջատագով:

Եկեղեցականութիւն եւ պահպանողա – կան դաս չէին հանդուրժեր «Հիւսիսա – փայլ»ի ազատականութեան: Շրջանի պարբերականներէն «Կռունկ»ը, «Ձռա – գունչ»ը եւ «Մեղու Հայաստանի»ն հակա – դարձ չարժումի մը անցած էին Նազար – եանցի խմբակին դէմ, որ սակայն մնաց ամուր ու անսասան: Մարդիկ եղան նոյնիսկ, որոնք օրուան կաթողիկոսին միջամտութիւնը պահանջեցին՝ բանագ – րանքի եւ պարսաւի առաջարկութեամբ: «Հիւսիսափայլ»ը մնաց սակայն պայքարի դիրքերուն վրայ, հիմնական երեք առա – ջադրութիւններով.—

Ա.— Վերահաստատել Հինգերորդ դա – րու հայ հոգեւորականութեան ոգին, նկատելով որ «պահպանել ենք քրիստո – նէութեան չոր ու ցամաք, ոսկրեղէն կեր – պարանքը միայն, իսկ ոգին՝ որ կարող է կեցուցանել՝ վերացել է»:

Բ.— Կրթարաններու ցանց մը հիւսել ի խնդիր ազգային լուսաւորութեան. «Հայութիւնը պէտք է դառնայ Աստուած համար մի լուսաւոր ճրագ, մի փարոս – եան աշտարակ՝ թանձր խաւարի մէջ»:

Գ.— Ուժ տալ աշխարհաբարին՝ որ ժո – ղովրդական լեզուն պիտի լինի, ազգային լուսաւորութեան եւ գաստիարակութեան ճանապարհի վրայ:

Նազարեանցի պլիսաւոր հեղինակու – թիւններն են «Թուղթիկ ակնարկ մինչեւ ԺԹ· դարու հայ գրականութեան վրայ» (1844), «Ակնարկ՝ նորագոյն ժամանակ – ներու հայ գրականութեան վրայ» (1846), — երկուքն ալ ռուսերէն: «Յաղագս փոր – ձառական հոգերանութեան» (1851), գր – բարար: «Վարդապետական կրօն» (1853), աշխարհաբար: Հրատարակած է նաեւ ընթերցարան մը՝ «Առաջին հոգեղէն կե – րակուր հայ ազգի երախաների համար» (1853):

Մ· Թ·

ԱՅՍ ԳԻՇԵՐ...

(Ամաւորի խոհեր)

———o———

Ե՞րբ աւելի քիչ անձնասէր կրնան ըլլալ մարդիկ, եթէ ոչ այն վայրկեաններուն՝ երբ կ'անդրադառնան թէ սիրելի բան մը կորնչուցած են առ յաւէտ:

Ե՞րբ աւելի խոնարհ ու այլասէր կրնան ըլլալ՝ քան այս գիշեր, երբ հաստատած ենք գիտեն, թէ իրենց կեանքէն տարի մը եւս կը թաղեն, եւ կը մնայ յո՛ւշքը միայն կորսուած մանկութեան:

Հոն չենք, մեր գիւղերուն ու ծննդավայրերուն մէջ չենք այս գիշեր: Սակայն, տարօրինակ կերպով, հոգ՛ը կերպով կը զգանք՝ թէ հոս ալ չենք...

Այնքա՜ն հոս չենք, որ քիչ առաջ պիտի լսենք զօղանջը մեր զանգակներո՛ւն, ու զարձեալ պիտի յանձնուինք Երգոյ բազուկներուն:

Քառասուն երկրէ եւ քառասուն կլիմայէ անցանք. լնկանք սառն լրացաշատութեան ու սուր նիւթապաշտութեան թաթին տակ. մեր կարգին՝ մեքենայ զարձանք...

Սակայն, այս գիշեր, այս գիշեր մանուանդ՝ յամառօրէն կը կառչինք հին ցնորքներուն եւ ինքնախաբէութեան...

×

Այս գիշեր, նորէն պիտի վառենք մեր մոմերը՝ մայրիի եւ եղեւնի ճիւղերուն վրայ, եւ... հոգիներու մէջ:

Պիտի փորձենք մանկանալ զարձեալ, մեր ապիտակութեան եւ անմեղութեան մէջ ողջունելու համար Ամանորը:

Պիտի վառենք մեր մոմերը՝ հեռաւոր թէ մօտաւոր բոլոր ափերուն վրայ, փարթամութեան թէ թշուառութեան մէջ, — նոյնիսկ հո՛ն՝ ուր զալար ճիւղ մը կամ տաքուկ սենեակ մը կրնանք չունենալ...

Պիտի վառենք՝ եթէ մերկ իսկ ենք ու կը մսինք. եթէ լացն ու տառապանքը բաժին ինկած են մեր հոգիին եւ արցունք ծանրացած է մեր կոպերուն տակ:

Մեր մէջ ոտքի պիտի կանգնին, զարձեալ, Արհամարհանքն ու Ցոյսը: Առաջինը՝ ապրուած ու անճանաչելի զարձած կեանքին դէմ, «սեւ ճակատագրին» դէմ՝ որ մերն է եղած: Ու երկրորդը՝ վազուան արեւուն, երազին, եւ բոլոր բարի ու զեղեցիկ իրականութիւններուն համար:

Գիտենք անշուշտ, թէ Պատրանքն է որ կ'օրօրէ մեզ ու պիտակցօրէն մենք զմեզ կը խաբենք: — Սակայն, կաղանդի օրով հաշտ են նուիրական բոլոր սուտերն ու յաւիտենական ճշմարտութիւնները:

Պիտի վառենք մեր մոմերը՝ հոս, ապահով ու բարօր երդիքներու տակ, եւ հոն՝ խշտեակներու մէջէն, ցուրտ որմերու միջեւ, կիսամութ խրճիթներէ ներս՝ ուր սակայն Լո՛յս մը կ'ողողէ խաչուած Հայու մեր հպարտութիւնը, — տեսլաւ, յաւիտենապէս ապրելու հաւատքը...:

Շատե՞ր զրկուած են այդ լոյսէն՝ իրենց պապերուն դահլիճներուն մէջ կամ չքեղաշուք ծնունդառներուն առջեւ, ուր լիութիւնը եւ առատութիւնը սրտերէն ու հոգիներէն վեր բարձրացուցած են ստամոքսը...

Պիտի վառենք մոմերը ու պիտի ըլլանք «Թռչող տրապէզ»ի մարզուն պէս՝ որ կախարդական սոյրով մը կը ճեղքէ ժամանակն ու անջրպետը, եւ կը հասնի բոլո՛ր բարձունքներուն, բոլոր անհասանելի երազներուն:

Պիտի տեսնենք, թէ մեր տուներէն ներս՝ մեր Հայրենիքն է. հայ Քրիստոսն է. Էջմիածինն է. մեր աւերակներն են. մեր անթաղ մեռելներն են. մեր մկի մլլոնն է. մեր դպրեվանուքիւններն են. մեր որբերն ու զրկեալներն են. մեր հիւանդներն ու ակարներն են. մեր վէրայոյսութիւնն է. մեր նոր հանդրուաններն են, մեր նուաճումները. մեր նոր կոթողումը՝ ապրելո՛ւ կամքով:

×

Բոլոր այս մութ ու լոյս հարստութիւնները են՝ որ կը հոսին մեր հոգիներէն ներս, կազանդի զիշերով:

Բոլոր այս զառնութիւնները ու վէրքերն են մեր ամէնէն անկորուստ զրամադլուխը:

Մոռցուի՛ք Հայուն՝ իր տառապանքը, եւ ան պիտի մոռնայ նաեւ իր Հայութիւնը...

Աբցո՛ւնքն է, ցաւագին իրականութիւնները եւ անաւարտ խոչոլներն են՝ որ նոր ճախրերու համար աւիշ եւ արիւն կուտան մեզի...

Կսկիծն ու վիշտերն են, որ հպարտ եւ վէս կը զարձնեն մեզ՝ մեր չքնաղատես փոքրոգութիւններուն դէմ:

Ու մենք՝ միշտ եա նայելով, ու միշտ յառաջ ընթանալով, առապարէզ կը կարգանք կեանքին, — մեզի վերապահած իր նոր ոսպրանքներուն, նենգութեանց, անճաշակ ու տգեղ կատակներուն, հաւանօրէն՝ նաեւ՝ նոր զերեզմաններուն համար...

×

Պիտի վառենք մեր մոմերը, եթէ նոյնիսկ վառելիք մոմ չունենանք մեր խոնաւ, անճուկ ու մերկ սենեակներուն մէջ:

Թերեւս ոչինչ յիշենք անցնող տարիէն. սակայն զօրաւոր կերպով պիտի տպրինք նոր ունայնութեան խմացումը:

Պիտի խորհինք, առանց մասնաւոր ճիգի, թէ մեր աղքատութիւնն ու մեզի վերապահուած անարդարութիւնները բաւական մը եղան մեզի, — որովհետեւ չյաւրացանք գոհացումով:

Անիրաւուեցանք, բայց չնուաստացանք:

Ցուր ու օտար աստղերու տակ պիտի երե-

ԼՈՒՍԱՆՑԻ ՎՐԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԵՐԱՅԻ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

(Ռուբէն Գրիգորեանի դասախօսութիւնը)

———o———

Ա.

Հ. Բ. Ը. Միութեան դասախօսութեանց չարքին, Ուսթըրթաունի մէջ, ամսոյս 10ին՝ երաժշտագէտ Ռուբէն Գրիգորեան խօսեցաւ Հայկական Օփերայի 100ամեակին մասին (1868–1968):

Դասախօսը ուսուցչապետ է Պոսթոնի Երաժշտանոցին՝ ուր խմբավարութեան բաժնին տեսուչն է: Իր երաժշտական ուսումը առած է նախ Թեհրանի եւ ապա Փարիզի երաժշտանոցներուն մէջ, վերջինը աւարտելով վայելուն արդիւնքով:

Պր. Գրիգորեան նախապէս Իրանի պետական սիմֆոնիճ նուագախումբին հիմնադիրը եւ դեկավարը եղած է, ու վարած է նաեւ Թեհրանի երաժշտանոցին անօրէնի պաշտօնը: Երաժշտագէտ, երգահան ու խմբավար՝ Պր. Գրիգորեան խմբավարներէն է Պոսթոնի հռչակաւոր «Փափս» նուագախումբին: Նաեւ դեկավարն է Պոսթոնի Կոմիտաս երգչախումբին: Անցեալ տարի հրաւիրուած էր Հայաստան, ուր դեկավարեց Երեւանեան պետական սիմֆոնիճ նուագախումբը:

Մտորեւ կ'անդրադառնանք երաժշտագէտ Ռուբէն Գրիգորեանի խիստ չհմուտ դասախօսութեան դլխաւոր կէտերուն:

×

Ժողովուրդի մը երաժշտութիւնը իր քաղաքակրթութեան մէկ չափանիշն է: Չափազանցութիւն չըլլար ըսել թէ այս տեսակէտէն, միջազգային դեռնի վրայ, Հայերը պատուաբեր տեղ մը կը զրաւեն:

Հայկական օփերայի նախանշանները պէտք է փնտռել Հայոց պատմութեան ակունքներուն մէջ: Հեթանոսական ժամանակներէն արդէն կային զանազան երեւոյթներ որ հեռաւոր կապ ունեցան այսօրուան մեր օփերային հետ: Այսպէս՝ քուրմերու պարերը, Գողթան երգիչները, եղեռնամայրերը, դուսանները եւ ժողովրդական տօները (Վարդավառ, եւն.):

Փաւստոս Բիւզանդ եւ Խորենացի կ'անդրադառնան այս հին չրջաններու յիշատակութիւնները: Մեր պատմութեան մէջ արձանագրուած են նաեւ Արտաւազդ Բ.ին թատերական քերթուածները (Ն. Ք. 56 — Յ. Ք. 34): Իսկ հայկական պատարագը կարելի է նկատել հոգեւոր հոյակապ օփերա մը՝ քանի որ ան զերապանծապէս կը պարունակէ իր մէջ օփերայի բոլոր տարրերը: Ցետոյ՝ մինչեւ զարերու աշուզական ամոնգքները աւելցուցին երեւոյթ մը եւս մեր ժողովրդական տաղերգութեան:

Եւ այսպէս, 19րդ զարու կիսուն՝ հնաւուրց այլ ճոխ եւ բազմակողմանի ազգային մշակոյթի մը չնորհիւ՝ հողը արդէն պատրաստուած էր հայկական օփերային համար: Հարկաւոր տաւեալները դոյութիւն ունէին, բայց եւ այնպէս՝ նկատի պէտք է առնել օփերա յօրինելու ուրոյն դժուարութիւնները ընդհանրապէս՝ եւ այդ չրջանի հայկական կեանքի դժնդակ պայմանները մասնաւորապէս:

Այս էր, ուրեմն, ընդհանուր տեսարանը՝ երբ հայ մշակոյթի բեմին վրայ երեւցաւ այն երախտաշատ երաժշտագէտը, Տիգրան Չուհաճեան, որ պիտի դրէր առաջին հայկական օփերան:

Չուհաճեան ծնած է Կ. Պոլիս 1837ին: Հայրը՝ պալատական ժամագործ էր: Տեսնելով իր տղուն երաժշտական ձիրքը, պինքը կը յանձնէ քաղաքին դաշնամուրի լաւագոյն ուսուցիչներուն, որոնք կը զարգացնեն պատանիին բնատուր տաղանդը: Անոնց թելադրութեամբ՝ հայրը պինք կը դրկէ Միլան, ուր կը հանդիսանայ վայրկեան աչակերտներէն տեղւոյն երաժշտանոցին: Այդ օրերուն, ու մինչեւ հիմա, կարելի է ըսել թէ Միլանն օփերայի կեդրոնն էր համայն աշխարհի: Վերոնի փառքի չրջանն էր:

Վերադառնալով Կ. Պոլիս 1864ին, բարի նախանձէ մղուած՝ Չուհաճեան կ'ա-ռաջադրէ դրել հայկական օփերա մը ու այդ առաջադրութեամբ կը լծուի աշխատանքի: Նիւթը առնելով մեր ազգային կեանքէն՝ Չուհաճեան կը վերջացնէ առաջին օփերան: Չորս արարով՝ կը պատկերացնէ հեռաւոր պատմական ոգերգութիւնը: Արշակ կը սիրահարի Փառանձեմին ու կը զաւճանէ Գնելին. Փառանձեմ հարճութենէն ազկնութեան բարձրանալու համար՝ ինքն իր ձեռքով կը թունաւորէ Ողիմպիադան, Հայոց թագուհին որ աւետարանական ոգւով՝ կը ներէ անոր եւ Արշակին: Լաւագոյն ղերուզաղներէն են թերեւս Գնելի անէծքը մահուան պահուն՝ ուղղուած Արշակին, եւ Ողիմպիադային պատասխանը առ Արշակ՝ երբ ան ներում կը հայցէ իր յանցանքին: Միջանկեալ՝ արժէ յիշել թէ Հայոց պատմութիւնը նիւթ հայթայթած

ՄԻՆԱՍ ԹԻՕԼԻՕԼԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

1894–1914

———o———

×

Առաջին անգամ դրական սկզբնաւորութիւնս ըրի թարգմանութեամբ մը: Մօր – եղբայրս, Տոքթ. Թագւոր Աալանեան մէկ քանի տարի Հարաւային Ամերիկայի մէջ անցընելէ ետքը վերադարձած էր Պոլիս եւ Արժանթինի ու Պուէնոս – Այրէսի վրայ իր տպաւորութիւնները հրատարակած տեղական թերթի մը, կարծեմ Սթամպուլի մէջ: Այդ յօդուածաշարքը թարգմանեցի եւ տարի Եղիա Տէմիրճիպաշեանի որպէսզի, եթէ կարելի է հրատարակէ, դայն Երկրագունդ հանդէսին մէջ, որուն խմբագրապետն էր այն ատեն:

Տէմիրճիպաշեան ուշի ուշով կարդաց թարգմանութիւնս: Հայերէնս դրուած էր Մինաս Զերազի ընտրական քերականութեան կանոններուն համեմատ:

Տէմիրճիպաշեան այս մասին դիտողութիւն ըրաւ եւ ըսաւ թէ Զերազի քերականութիւնը վորձ մըն էր որ չէր յաջողած եւ թէ հեղինակն իսկ այլեւս լքած էր զայն ու այս առթիւ սկսաւ լեզուական դաս մը տալ ինծի, ապացուցանելու համար թէ՝ քերականութիւն մը արուեստական կերպով չի չինուիր եւ թէ ժողովուրդն է որ կը չինէ զայն: Եւ ի վերջոյ յայտնեց թէ կը հաւանէր թարգմանութիւնս հրատարակել Երկրագունդի մէջ, պայմանով որ սովորական քերականութեամբ դրէի զայն:

Բնականաբար տեղի տուի եւ թարգմանութիւնս երեւցաւ Երկրագունդի մէջ: Այդ օրէն այլեւս հրաժարեցայ ընտրական քերականութենէն:

Քիչ յետոյ ուրիշ թարգմանութիւն մը եւս ըրի տեղական Ֆրանսերէնէն թերթէ մը: Գերմանացի բարձրաստիճան սպայ մը մահմեդականութիւնը ընդունած էր եւ այս առթիւ Շէյխ իւլ Իսլամը իրեն ուղղած էր նամակ մը որուն մէջ կը վառարանէր մահմեդականութիւնը՝ իբրեւ թոյլատու կրօնք մը եւ կը դատապարտէր քրիստոնէութիւնը իբրեւ անթոյլատու: Այդ նամակը Թուրքերէնէն Ֆրանսերէնի թարգմանուած եւ այդ Թուղթն էր որ ես հայերէնի վերածած էի, լռելեայն ցոյց տալու համար մէջը դտնուած հակասութիւնները:

Թարգմանութիւնս տարի Արեւելքի խմբագրութեան, Ղալաթիա, Նորա – տունկեան խան: Սանդուխին վրայ հան-

դիպեցայ Արփիար Արփիարեանին որ վար կ'իջնէր: Զինքը կը ճանչնայի դէմքով միայն:

— Կը ներէք, ըսի, կարծեմ Արփիար Արփիարեանը դուք էք:

— Այո, դուն ո՞վ ես, հարցուց:

— Երուանդ Օտեան:

— Գրիգոր Օտեանին ի՞նչն ես:

— Եղբօրորդին:

— Ա՛, լաւ ուրեմն, ի՞նչ կ'ուզես տեսնենք:

— Թարգմանութիւն մը ըրած եմ, որպէսզի եթէ կարելի է հրատարակուի Արեւելքի մէջ:

— Ամենայն սիրով՝ եթէ լաւ բան մըն է:

Ձեռագիրս հանեցի ու ներկայացուցի իրեն:

Արփիար Արփիարեան աչք մը նետեց Թուղթին վրայ, դէմքը թթուեցուց եւ ըսաւ.

— Այս նամակը կարդացի... ասիկա կարելի էր հրատարակել պայմանով որ մենք ալ մեր ուղած պատասխանը կարենայինք տալ իրեն, բայց քանի որ չենք կրնար, ի՞նչ հարկ հրատարակելու...: Եթէ առանց պատասխանի հրատարակենք, պիտի կարծուի թէ համամիտ ենք իրեն...:

Եւ ձեռագիրս վերադարձուց ինծի:

Քիչ ժամանակ ետքը հրապարակ եկաւ մօրեղբօրս Աչխարհապրութեան դասագիրքը որ հեռաւոր կապ ունեցան այսօրուան մեր օփերային հետ: Այսպէս՝ քուրմերու պարերը, Գողթան երգիչները, եղեռնամայրերը, դուսանները եւ ժողովրդական տօները (Վարդավառ, եւն.):

Փաւստոս Բիւզանդ եւ Խորենացի կ'անդրադառնան այս հին չրջաններու յիշատակութիւնները: Մեր պատմութեան մէջ արձանագրուած են նաեւ Արտաւազդ Բ.ին թատերական քերթուածները (Ն. Ք. 56 — Յ. Ք. 34): Իսկ հայկական պատարագը կարելի է նկատել հոգեւոր հոյակապ օփերա մը՝ քանի որ ան զերապանծապէս կը պարունակէ իր մէջ օփերայի բոլոր տարրերը: Ցետոյ՝ մինչեւ զարերու աշուզական ամոնգքները աւելցուցին երեւոյթ մը եւս մեր ժողովրդական տաղերգութեան:

Եւ այսպէս, 19րդ զարու կիսուն՝ հնաւուրց այլ ճոխ եւ բազմակողմանի ազգային մշակոյթի մը չնորհիւ՝ հողը արդէն պատրաստուած էր հայկական օփերային համար: Հարկաւոր տաւեալները դոյութիւն ունէին, բայց եւ այնպէս՝ նկատի պէտք է առնել օփերա յօրինելու ուրոյն դժուարութիւնները ընդհանրապէս՝ եւ այդ չրջանի հայկական կեանքի դժնդակ պայմանները մասնաւորապէս:

Այս էր, ուրեմն, ընդհանուր տեսարանը՝ երբ հայ մշակոյթի բեմին վրայ երեւցաւ այն երախտաշատ երաժշտագէտը, Տիգրան Չուհաճեան, որ պիտի դրէր առաջին հայկական օփերան:

Չուհաճեան ծնած է Կ. Պոլիս 1837ին: Հայրը՝ պալատական ժամագործ էր: Տեսնելով իր տղուն երաժշտական ձիրքը, պինքը կը յանձնէ քաղաքին դաշնամուրի լաւագոյն ուսուցիչներուն, որոնք կը զարգացնեն պատանիին բնատուր տաղանդը: Անոնց թելադրութեամբ՝ հայրը պինք կը դրկէ Միլան, ուր կը հանդիսանայ վայրկեան աչակերտներէն տեղւոյն երաժշտանոցին: Այդ օրերուն, ու մինչեւ հիմա, կարելի է ըսել թէ Միլանն օփերայի կեդրոնն էր համայն աշխարհի: Վերոնի փառքի չրջանն էր:

Վերադառնալով Կ. Պոլիս 1864ին, բարի նախանձէ մղուած՝ Չուհաճեան կ'առաջադրէ դրել հայկական օփերա մը ու այդ առաջադրութեամբ կը լծուի աշխատանքի: Նիւթը առնելով մեր ազգային կեանքէն՝ Չուհաճեան կը վերջացնէ առաջին օփերան: Չորս արարով՝ կը պատկերացնէ հեռաւոր պատմական ոգերգութիւնը: Արշակ կը սիրահարի Փառանձեմին ու կը զաւճանէ Գնելին. Փառանձեմ հարճութենէն ազկնութեան բարձրանալու համար՝ ինքն իր ձեռքով կը թունաւորէ Ողիմպիադան, Հայոց թագուհին որ աւետարանական ոգւով՝ կը ներէ անոր եւ Արշակին: Լաւագոյն ղերուզաղներէն են թերեւս Գնելի անէծքը մահուան պահուն՝ ուղղուած Արշակին, եւ Ողիմպիադային պատասխանը առ Արշակ՝ երբ ան ներում կը հայցէ իր յանցանքին: Միջանկեալ՝ արժէ յիշել թէ Հայոց պատմութիւնը նիւթ հայթայթած

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(5 – Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇԱՐԱՆԿԱՐ

Ա.

ԽՄԲ.— «Հայֆիլմ»ի պատրաստու–թեամբ հրապարակ հանուած է «Հեղնար աղբիւր» ժապաւէնը, որուն նիւթը քաղ–ուած է Մկրտիչ Արմէնի համանուն վի–պակէն:

Վիպակին հեղինակը «Գրական Թերթ»ի Դեկտեմբեր 17ի թիւին մէջ կը ներկա–յացնէ ժապաւէնը, որ ազատաղուած նկա–րագիր մը ունի: Ստորեւ Մկրտիչ Արմէնի յօդուածին հիմնական մասը:

Վերջերս մեր հանրապետութիւնում ցուցադրուեց «Հայֆիլմ»ի արտադրած «Հեղնար աղբիւր» կինոնկարը՝ ըստ իմ վիպակի եւ դրա հիման վրայ դրած իմ կինոսցենարի:

«Հեղնար աղբիւր» վիպակը բաւականա–չափ վերլուծուած եւ մեկնաբանուած է մեր մամուլում (լաւագոյն կերպով՝ հան–գուցեալ գրականագէտ Ա. Սարգսեանի կողմից): Այդ հանգամանքը ազատում է ինձ՝ հեղինակիս, նոյնն անելուց, այս –ինքն՝ ինձ չվերաբերող գործով զբաղուե–լուց: Ուստի եւ իմ զառդուածքների մէջ ես չեմուելու եմ մեր հեղինակուող գրա–

կ բազմաթիւ օտար թատերգականերու եւ երաժիշտներու, ինչպէս աշխարհահռչակ Սկարլատթիին (1659–1725), որ գրած է «Մեծն Տիգրան» օփերան:

Արշակ Բ.ի թատերատեսրը պատրաս–տած է Թոմմաս Թերզեան, թէ՛ հայերէն, թէ՛ իտալերէն լեզուներով: Պէտք չէ մոռ–նալ թէ յաւուրկ չնորհք կը պահանջէ օ–փերայի մը թատերատեսրին պատրաս –տութիւնը, եւ անժխտելի է թէ Թերզեան ձեռնհասութեամբ կատարած է իր այս գրական աշխատակցութիւնը Զուհաճեա–նին հետ:

Զուհաճեանի երաժշտութիւնը հիմնա–պէս յաւակ է, պայծառ եւ ճչզրիտ: Ար–շակ Բ.ի երաժշտութեան մէջ, բնականա–բար, կը տեսնուի իտալական ազդեցու –թիւնը, յատկապէս իր ձեւաւորումի ար–ուեստին մէջ: 19րդ դարուն՝ արդէն գրա–լի էր Ֆրանսական եւ իտալական ազդե –ցութիւնը պոլսահայ գրականութեան, թատրոնի եւ երաժշտութեան վրայ: Բայց եւ այնպէս, բացայայտ հայկական գը–րոչմ կայ Արշակ Բ.ի վրայ, եւ այս հան–դամանքը ա՛լ աւելի գնահատելի է որով–հետեւ այդ չրջանին՝ հայ երգը ոչ միայն գնահատուած չէը, այլ նոյնիսկ արգա–հատուած էր:

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

(Շար. – 1)

քննադատների կարծիքների վրայ:

Ի՞նչ եմ ուզեցել ասել իմ այդ վիպա–կով: Ինչպէս մեր յարգելի գրաքննադատ–ներն են բացատրել ընթերցողներին եւ ինձ, ես ուզեցել եմ ասել հետեւեալը: Գոյութիւն ունէր հին հասարակարգ (ներ–կայ դէպքում՝ Գիւմրի), իր օրէնքներով ու սովորութիւններով, որոնք, ի հարկէ, երբեք չեն գոհացրել այդ հասարակարգի բոլոր անդամներին, բայց որոնցով ապ–րել ու դեկավարուել է մարդկային այդ համայնքը երկար ժամանակ, քանի դեռ գժգոհ մեծամասնութիւնն ուժ չի ունեցել ոչ միայն վերացնելու, փոխելու գրանք, այլեւ գոնէ բաղաքելու գրանց դէմ:

Եւ ահա, հասարակութեան զարգաց–ման ընթացքում վրայ է հասնում մի փուլ, երբ հասարակութեան գժգոհ ան–դամներն սկսում են բաղաքել իրենց ժա–մանակն ապրած, կաչկանդող այդ օրէնք–ների, աւանդութիւնների ու սովորու –թիւնների դէմ եւ անդամ զանգատել գը–րանք: Հեղնարի, Վարոսի եւ Երանոսի պատմութիւնը հէնց այդպիսի բաղաք է եւ ըմբոստացում: Բայց քանի որ նրանք դեռ թոյլ են, նրանց ընդվզումները՝ ան–կազմակերպ եւ ոչ մասսայական, ապա հին հասարակարգը ջախջախում է նրանց: Ներկայ դէպքում նա այդ անում է ու–սա Մկրտչի միջոցով:

Ուսուա Մկրտիչն այդպիսով, փաստօ–րէն, կատարում է յեղափոխական դեր: Բայց ինչո՞ւ, ուրեմն, նա գրական հե–րոս է, վիպակի կենտրոնական հերոսը: Նրանով, որ նա, թէկուզ եւ լինելով ջերմ պաշտպան եւ մինչեւ իսկ օրէնսդիր այդ համէն հնի, ինքը եւս գտնում է դրա դերին եւ դրա գոհը: Որպէս մարդ նա օժտուած է բարձր արժանիքներով, նա ոչ թէ անձնական չահ է հետապնդում կամ անձնական վրէժ լուծում, այլ «խալխի նոքար» է, ծառայում է իր հասարա–կութեանը, պաշտպանում է գրա օրէնք–ները: Ուրիշ բան, որ այդ օրէնքները ար–դէն ժամանակավրէպ են (ինքը չգիտէ այդ):

Ես իրաւունք չունեմ չհաւատալու մեր յարգելի գրաքննադատներին. ինչպէս ե–րեւում է, ես հէնց այդ ամէնն եմ ուզե–ցել ասել իմ վիպակով: Աւելացնեմ, որ ուզեցել եմ նաեւ փառաբանել մաքուր սէրն ու ազնիւ աշխատանքը. այդ էլ են նչել մեր գրաքննադատները:

Կինոսցենարի մէջ ես աշխատել եմ պահ–պանել վիպակի բոլոր յատկանչական կողմերն ու բովանդակութեան լեցքը, թէկուզ եւ գրանք յարմարեցնելով կինե–մատոգրաֆիական լեզուին՝ տեսողական պատկերներին: Այդ գժուար չի եղել, քանի որ, նախ՝ սցենարը գրել է վիպա–կի հեղինակին ինքը, եւ, երկրորդ՝ վիպա–կը գրուած է ինտենսիվ գործողութիւն –ներով եւ համարեա պատրաստի սլիէս է եւ պատրաստի սցենար:

Եւ ահա, մեր աչքի առաջ է կինոնկարը: Ես այստեղ ռեցենզիա չեմ գրում, որ փորձեմ տալ նկարի դնահատականը, մա–

ՀԱՅԵՐ Ի ՊԱՏՈՒԻ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ՆԱՓՈԼԷՈՆ ՊՈՒԼԼՈՒՔԵԱՆԻ

Պ. Նափոլէոն Պուլլուքեան, Լիոնի չըր–ջանի ճարտարարուեստի մեծերէն, Պատ–ուոյ Լեգէոնի ասպետի աստիճան ստա–ցաւ յանուն Ճարտարարուեստի նախա –բարութեան բաժնի: Բայց տեղական մա–մուլն ալ նկատել կուտայ որ Պ. Պուլ–լուքեան կրնար նաեւ այս պատիւին ար –ժանանալ Հանրային Առողջապահութեան կամ Մշակոյթի նախարարութեանց ճիւ –դերան մէջ: Արդարեւ Պ. Պուլլուքեան ծանօթ է Ֆրանսական եւ հայ չրջանակ–

նաւանդ որ դա իմ գործն էլ չէ, բայց չեմ կարող չնչել տաղանդաւոր ռեժի–սէօրի, տաղանդաւոր դերասանների (բա–ցի Հեղնարի անճարակ դերակատարու –հուց), նկարչի, օպերատորի, կոմպոզի–տորի աշխատանքը: Բայց եւ այնպէս, գոհացնո՞ւմ է նկարը հեղինակին՝ ոչ: Գոհացրե՞լ է կինոքննադատներին, ո՛չ: Եւ որ ամենակարեւորն է՝ գոհացրե՞լ է հանդիսատեսին: Նոյնպէս՝ ոչ: Եւ նորից հնչել է, եթէ ոչ ապանիչ, ապա ստորադասող նախադասութիւնը «Գիրքն աւելի լաւն է»...

Բանն այն է, որ ռեժիսէօրը եւ ստուդիան լիովին չէ, որ հասկացել են վիպա–կի բուն բովանդակութիւնը եւ, չհասկա–նալով, հեռացել են դրանից, փորձել են սրբագրել ու խմբագրել այն, մի կողմից խիստ թերագնահատելով գրական երկը եւ, միւս կողմից, խիստ գերագնահատե–լով իրենց կարողութիւնները:

Կանգ առնել երկի հարցերի վրայ, ես չեմ ուզում, քանի որ ամենամեծ ազգա–ւումներն արուած են բովանդակութեան վերաբերեալ:

Երկրորդական (իսկ ըստ ստուդիայի՝ հեղինակին տուած բացատրութեան՝ «ե–թէ կ'ուզէք՝ երրորդական») պլան է մըղ–ուած Հեղնարի ամբողջ պատմութիւնը եւ առաջ է քաշուած աշխատանքի ու աշխա–տող մարդու փառաբանութիւնը, որը վիպակի մէջ խաղում էր թէկուզ եւ կա–րեւոր, բայց փոնի դեր: Դա կինոստու –դիան արել է ոչ այնքան աշխատանքի թեման բարձր դնահատելուց, որքան Հեղ–նարի ողջ պատմութիւնը թերագնահա –տելուց, քանի որ դա, ըստ նրանց, «ե–ռանկեան տաղտկալի պատմութիւն» է եւ կարող էր յանգեցնել «արարական մի նոր մելոդրամա ստեղծելուն»...

Բնական է, որ այդպիսի թիւր եւ սրի–միտիվ հասկացողութիւններով, ռեժիսէօ–րը եւ ստուդիան չէին կարող չվնասել եւ չաղճատել վիպակի բովանդակու –թիւնը:

ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ներու մէջ իրրեւ մեծ բարեբար մը: Այս առթիւ Լիոնի Փրոկրէն Ճուռնուար 2ի իր թիւին մէջ երկարօրէն կը ծանրանայ մե–ծարանքի արժանացած Հայուն կեանքին եւ գործին: Թարգմանարար կուտանք գլխաւոր մասերը, նկատելով նաեւ թէ ամէն մէկ Հայու նման կեանքի մը պատ–մութիւնը, մէկ էջն է հայ ժողովուրդի պատմութեան.—

×

«Ծնած 1905, Օգոստոս 7ին Մալա–թիա, Պ. Նափոլէոն Պուլլուքեան չորգե–րու տարօրինակը ապրած է եւ տեսած իր ամբողջ ընտանիքին բնաջնջումը: Դեռ ե–րախայ, աքսորուած Թուրքիոյ մէջ, ըս–որուկի տհաւոր կեանքը ապրած է չորս տարի, Լիբանան փախչել առաջ: Բայց իր ընտրած հայրենիքը՝ Ֆրանսան էր, եւ սիրտը յոյսով լեցուած, հասած է Մարսէյլ 1923ին: Իր ապրուստը չահիլ պիտի սկսէր նախ իրրեւ բանուոր Սէն–Շամոնի պողպատի ճուլարանին մէջ: Ֆրանսահպատակ դարձած է 1928ին, պին–ուղական ծառայութիւնը կ'ընէ Պրեսթ, ապա 1931ին կը հաստատուի Լիոն եւ արհեստապիտական դպրոցի մը դիչերա–յին դասընթացքներուն հետեւելով, կ'ո–րոշէ չինարարութեան ասպարէզ մտնել: 1935ին գործատեղիի պետ է, 1936ին իր հաստատութիւնը կը հիմնէ եւ հակառակ այն առենուան գժուարութեանց 28 չինձ կը չինէ, որոնց պաչտօնական բացումը կը կատարէ նախագահ Լեպօ, որ մեծ հա–մակրանք ունէր Պ. Պուլլուքեանի հան –դէպ:

«Ներկայիս, Պ. Պուլլուքեան գլուխն է Լը Ռոֆ հանրային չինութեանց ձեռնար–կին, Ասպրա ընկերութեան, եւ բազմա–թիւ այլ ընկերութեանց: Այս գլխաւոր եւ իրաւես մարդը միշտ առաջ եղած է: Եւ չատ բնական էր որ 1941ին արդէն մաս կազմէ Դիմադրութեան եւ մեծ ծառայու–թիւններ հասցնէ, առաւելաբար փոխադ–րութեանց եւ զէնքի պահեստներու ճիւ–դին մէջ:

«Շնորհիւ իրեն է որ Փրոֆ. Մառխոն եւ իր անձնակազմը կրցան յառաջ տանիլ արուեստական սիլոյի իրենց հետազօտու–թիւնները, նախազահն է քանէլի հետա–զօտութեան Ռոն–Ալփ կամիտէին եւ միայն անցեալ տարի կրցաւ 380 հազար ֆրանքի կազմած ապահովել Մարսէյլի խլիրզա –դէտներուն»:

Լը Փրոկրէ կը յիչէ նաեւ թէ Պ. Պուլ–լուքեան որ արուեստասէր է, կ'օգնէ ե–րիտասարդ տաղանդներու եւ սահման չունի իր միջամտութեանց թիւը մարդ –կային բոլոր մարզերուն մէջ: Ինք է նաեւ որ ապահոված է Օռանի Մեռեալներու յուչարձանին ներզաղթը եւ կազմակեր –պած Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին Լիոն այցելութիւնը:

Մեր կողմէ աւելցնենք նաեւ թէ Պ. Պուլլուքեան առաւաձեռն նուէրներ ըրած է էջմիածնի եւ Հայաստանի կառավա –րութեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (137)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Թին՝ յանկարծ խառնուող մեռոցէ ըր–ջմանների արձագանգ մը տուաւ:

Երիտասարդը ապշահար, չարունակեց թիով անուռկին մէջի պարունակութիւնը խառնել... Եւած արձագանգը խառնուող մեռոցէ դրամներուն արձագանգ մըն էր:

Ծռեցաւ ու ձեռքը անուռկին մէջ դրաւ: Մատները մեռոցէ դրամներու հանդէպ –պեցան, որոնք հաւանաբար ոսկի էին:

Տիգրան ձեռքովը անուռկին լայնու –թիւնը եւ բարձրութիւնը չափեց, իր հա–շուանական հաչուովը այդ անուռկին մէջ երեք հազարէն մինչեւ չորս հազար ոսկի պէտք է ըլլար:

Երիտասարդը անակնկալի մէջ կ'իյնար:

Հոս գանձ մը, հոն կմախք մը: Ոսկիին անբաժան ու յաւիտենական դրացին:

Այս դիւրը վոխանակ դինքը քաջալե –րելու, զայն առաւել եւս վհատեցուց: Ի–րեն այնպէս թուեցաւ թէ մեռադեայ դը–րամներուն հանած այդ արձագանգը հոգ–ւոյն համար չարագուշակ սպառնալիք մը մեկնեց:

Թողուց որ կափարիչը մեծ ազմուկով վերստին արկղին վրայ իյնայ եւ ինքը թին դարձեալ առջեւ երկարելով, հապ–ճեպ քայլերով սենեակին ելքը փնտռեց:

Քանի մը քայլ ընելէ յետոյ, կռահեց թէ խցիկին դրան առջեւ կը գտնուէր: Ատկէ դէպի ձախ դարձաւ եւ ճամբան չա–րունակեց...

Ստորուղիին դեռինը այլեւս խորտու –բոտ չէր, եւ բացի անոր խոնաւութե–նէն, որ տեղ տեղ դնացքը կը դժուարա–ցնէր, ոտքերը ուրիշ որեւէ արկելքի մը չէին հանդիպեր:

Այսուհանդերձ, առջեւը երկարած թիին կանխամտերէն ստորուղիին ուղղութիւնը կը կռահէր եւ ըստ այնմ աջ ու ձախ չե–ղումներ ընելով ճամբան կը չարունակէր:

Այսպէս բաւական ժամանակ քալեց, երբ յանկարծ ղգայ թէ մթնոլորտին սար–սռազդեցիկ խոնաւութիւնը սկսաւ նուա–զիլ եւ աւելի զգալ ու աւելի չոր դառնալ: Ակներեւ էր թէ այլեւս բլուրին ընդերքին

մէջէն ելած էր եւ ապարանքին կը մօտե–նար, որուն ի հարկէ խորհրդաւոր դըռ–նէն կուգար այդ զգալ օդը, որ կը սկսէր այնքան բարեբար կերպով իր դէմքը դգուել:

Երիտասարդը մթնոլորտային փոփո –խութենէն օգտուելով, խորունկ չունչ մը առաւ եւ վերստին ճամբան չարունակեց:

Քանի մը քայլ ընելէ յետոյ, զգաց որ ոտքերը սալայատակի մը վրայ կը կո–խէին...

Զեռքը միջնորմին տարաւ, ան ալ ստոր–ուղիին սկզբնաւորութեան նման քարա –հիւս էր:

Այլեւս տարակոյս չկար թէ ընթացքին վերջաւորութեանը մէջ եւ Սուլթանու –հիին ապարանքին պատերուն ներքեւ կը գտնուէր:

Թին դեռին դրաւ եւ երկու ձեռքերն ալ առջեւ երկարելով ճամբան չարունակեց:

Այժմ կը զգար թէ մի զոյգ ձեռք զգտնի դրան չէր հանդիպեր: Այն զա–գափարը թէ ստորերկրեայ խցիկին մէջ թաղուած մարդ մը եւ անոր գուլն ալ ոս–կիի զանձ մը կար, դինքը այն ստոկալի եղրակացութեան կ'առաջնորդէր, թէ մարդասպանը եթէ ձէմիլէն էր, անշուշտ իր ոճիրը պահելու համար դուռը յաւիտ–եանս գոցած ըլլար:

Այս խորհրդածութենէն յետոյ Տիգրանի աչքերը մթագնեցան, խեղճ երիտասարդը սկսաւ հաւատալ թէ կմախքի մը եւ իրեն

համար անպէտք գանձի մը միջեւ թաղ–ուած պիտի մնար:

Եւ այս համոզումէն յետոյ, այլեւս բո–լորովին մեքենաբար ու վհատած սկսաւ յառաջանալ, երբ յանկարծ կանգ առաւ ու ականջ դրաւ... իրեն այնպէս թուե–ցաւ թէ ականջին հեռաւոր ձայներու եւ խնդուքի արձագանգ մը եկած էր:

Նախ կարծեց թէ անցուցած այդ սոս–կալի դիչերուան անքնութենէն, վախէն եւ յոգնութենէն յառաջ եկած սխալ լսո–ղութիւն մըն էր:

Քիչ մը եւս յառաջացաւ եւ վերստին ականջ դրաւ... ձայներու ու խնդուքնե–րու արձագանգը եւս քան դեւս որոշ ու յստակ կը գառնար... լսել է թէ սխալած չէր...

Ստոր վրայ Տիգրան աւելի մեծ համար–ձակութեամբ մը յառաջանալ սկսաւ: Ցանկարծ, մինչ կը յառաջանար, ձեռքե–րը հաստատուն պատի մը գարնուեցան...

Այդ պատը ստորուղիին վերջաւորու –թիւնը եւ ազատութեան դուռն էր:

Բաղնիքին մէջի գաղտնի դրան խոր –հրդաւոր կոճակին գտնուած տեղը մոռ–ցած չէր, անշուշտ այդ խորհրդաւոր գտպանակը հոս ալ նոյն ձեւով եւ նոյն բարձրութեամբ դետեղուած պիտի ըլլար:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՆԻՍ.— Օր. Ազաքսի Անտրիկեան, Պ. Կարպիս Անտրիկեան եւ զաւակը՝ Միշէլ, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գաբրիէլեան եւ աղջիկը՝ Շաքէ, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Գաբրիէլեան եւ զաւակը, Օր. Մաննիկ Կիւլեան եւ բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, քրոջ, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ եւ աղգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ԱՆՏՐԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 8ին, իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երկուշաբթի (Յունուար 10) ժամը 2,30ին Նիսի Ս. Առաուածածին եկեղեցւոյ մէջ:

Մահապդ հասցոյղներէն կը խնդրուի ներկայ իրենց այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Անտրիկեան եւ Գաբրիէլեան ընտանիքներուն:

×

Այս տխուր առիթ Տիկին Արփիկ Միսաքեան փոխան ծաղկեպսակի 100 ֆրանք կը նուիրէ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Ազատի Յ. Ուշպլեան եւ իր զաւակը Բաֆֆի, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

Յարութիւն Ուշպլեանի

մահուան չորրորդ տարելիցին առիթ կ'ընեն հետեւեալ նուիրատուութիւնները. 50 ֆր. Մանմօրանսիի ծերանոցին, 30 ֆր. կարմիր Խաչին եւ 20 ֆր. «Յառաջ»ին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՃԱՇ

Ճաշ կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Սէն Ժեռմի մասնաճիւղին կողմէ Յունուար 16ին ժամը 13ին Սէն Ժեռմի եկեղեցիին կից սրահին մէջ: Համեղ կերակուրներ պատրաստուած՝ Կապոյտ Խաչի տիկիններուն կողմէ: Գինն՝ 20 ֆրանք:

Հաճելի մթնոլորտ, զանազան անակնկալներ, երգ, նուագ:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին 16 Յունուար Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահը:

Կը խօսի հոգեւոր հովիւ

ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Երգ, պար եւ արտասանութիւն փոքրիկներու կողմէ:

Հայկական կազանդ Պապան նուէրները պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր պզտիկներուն:

Մուտքը ազատ է

×

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Հայ Առաք. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ս. Ծնունդի առիթ կը կազմակերպէ տօնածառի հանդէս մը, 15 Յունուար Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, պետական թատրոնը:

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հայութիւնը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղի վարչութիւնը մեծ պատրաստութեամբ կը տօնէ Մանուկներու Օրը, 16 Յունուար Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, եկեղեցիի կից սրահին մէջ:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը քաջալերելու զոյգոյն աշակերտները:

×

ԿՈՐՇՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Կոնշոպլի մասնաճիւղը կը տօնէ մեծ պատրաստութեամբ Մանուկներու Օրը (տօնածառ) Յունուար 16ին կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Սալ Սէն Լուի սրահին մէջ 6 Ռիւ Ժէ:

Դպրոցի աշակերտութեան կողմէ պիտի ըլլան պար, մեներգ, խմբերգներ եւ խաչուհիներու կողմէ պատրաստուած ճոխ պիւֆէ, ղեկավարութեամբ Պ. Հայկ Միքայէլեանի:

Վարչութիւնը կը խնդրէ իր ազնիւ հայրենակիցներէն ներկայ ըլլալով քաջալերել տղաքը:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Հինգշաբթի, 13 Յունուար.— Տօն Անուանակոչութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին: Ցետ պատարագի Առաջնորդարանի սրահին մէջ կը կատարուի տնօրհնէք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Մելքայէլ Գոչարեանի, որոնք 1000 ֆրանք նուիրած են, Միութեանս հինգերորդ տարեդարձին առթիւ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՁՈՒԹԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի թատերախումբը կը ներկայացնէ

ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունուար 15, 1972 ժամը 21ին Salle Voltaire, Rue Voltaire — Alfortville

ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 16 ժամը 15ին

Maison des Jeunes Stade Municipal Avenue Louis Georgeon — Cachan

Տոմսերու համար դիմել՝

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ՝ Զերչեան, 131, Ռիւ Լէթիէն Տոլէ

ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ՝ Պ. Գարօղլանեան 22, Ռիւ Լավուազիէ եւ՝ Մշակոյթի Տունը, 17, Ռիւ Պլէօ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Բնիկ Սպարթայի (Գոնիայի նահանգ), Մարիամ Գրմմէթեան, հօր անունը Սարգիս, մօր անունը Եղիսաբէթ, եղբայրները՝ Յակոբ եւ Սահակ, քոյրերը՝ Մարթուհի եւ Տիգրանուհի, որոնք կորսնցուցած է տարագրութեան տաճն իսլահիէ: Ինքը վոքր ըլլալով աւելի մանրամասնութիւններ չի յիշեր:

Կը խնդրուի որեւէ տեղեկութիւն եւ ծանօթութիւն ունեցողներէ տեղեկացնել՝

SELTEKIAN

28, Villa des Iris — 92 - Bagneux

Սոսյզ տեղեկութիւն մը տուողին մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր:

Աթէնքի «Ազատ Օր»էն կը խնդրուի արտատպել:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պոմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները 15 Յունուար Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 14,30ին եկեղեցւոյ կից սրահը: Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ: Կարեւոր օրակարգ. պատգամաւորական ժողովի զեկուցում եւ վարչութեան ընտրութիւն:

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Շաբաթ 15 Յունուար ժամը հինգ 4ին Մշակոյթի Տան դրասենեակին մէջ՝ 17, Ռիւ Պլէօ: Կը խնդրուի ճըշդապահ ըլլալ:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

Համախարբերդցիական Միութեան Ճըրանսայի չրջանի 1972ի օրացոյցը: Դիմել մասնաճիւղերու վարչութեան:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Նախաձեռնութեամբ

Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մշակութային եւ Երիտասարդական Յանձնախումբերու, Մշակութային ասուլիսներու շարքին մէջ

ՓՐՈՖ. ԼՈՒՏՎԻԿ ՄԻՐՋՈՅԵԱՆ

Նիւթ

«ԲԻՒԶԱԿԱՆ 1972»

Ատոզպիտական նոր հետազօտութիւններու չուրջ

Ջորեքշաբթի, Յունուար 12 ժամը 2045ին

MUSEE GUIMET

Place d'Iena — Métro Iena

ՆՈՐ ԱԿՈՒՄԲԻ ԲԱՑՈՒՄ
ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 16ին

ժամը 15,30ին, նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէի

40 Ռիւ Վիկտոր Ֆոժիէ

Կը նախագահէ ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբը:

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ անակնկալներ:

Պաչտօնական բաժինէն ետք ընկերա-համակրական խնջոյք:

Տոք մթնոլորտ: Առատ կերուխում:

Մուտքը ազատ է:

ԿՈՒԶՈՒԻ

Premières mécaniciennes pour atelier et finisseuse.

Լաւ վճարում:

Դիմել՝

EM-JI-MAKI

73, Rue de Provence, Paris

Tél. : 874-92-98

U. G. A. B. — MARSEILLE

LE COMITE LOCAL, LA SECTION FEMININE ET LA JEUNESSE

VOUS CONVIENT A LEUR

GRAND BAL ANNUEL

Salons « SPLENDID'HOTEL », le Samedi 15 Janvier, de 21 heures à l'aube

UNE AMBIANCE avec le NEW SYSTEM

Orchestre HENRY ROMAN

ATTRACTION SUPER-CHOC !..

et la participation de Jacqueline DIVERRES, Téléspeakerine

Réservation au Siège, 7, Rue Papère — Téléphone : 54-16-50

Entrée : 40 Fr. — Etudiant : 20 Fr.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Արիներու տարեկան ցերեկոյթը կիրակի 5 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին, Սալ տը լա Շիմի:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Յունուար 29էն Փետրուար 7

Ս. ԵՈՀԱՆ, Սալցպուրկի չրջանը 620-1200 մեթր բարձրութիւն, արեւոտ վայր մը, պաչտպանուած հովերէն եւ մչուչէն: Ձիւնը ապահովուած դահուկ ընողներուն համար: Ամէն տեսակ զուարճութիւններ: Հանգստաւէտ պանդոկ, տաք եւ պզտ ջուր սենեակներուն մէջ, ջերմութիւն, խնամուած ճաչեր:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 395 ՖՐ.

կանխավճար 75 ֆր. մնացեալը վճարելի Յունուար 24ին

Սահմանափակ տեղեր. Ժամ առաջ պէտք է արձանագրուիլ:

Մեկնում Յունուար 29ին, կառ տը լ'Էսթէն

ԱԼՊԵՐԿ ԷՔՍՓՐԷՍով:

Հաւաքուիլ կառ տը լ'Էսթի մեկնումի մեծ սրահը ժամը 21ին (մեկնում 22,10ին)

Ձամբորդութիւն Բ. կարզով, մասնակցութեան գինին մէջ են ճամբու ծախքը, պանդոկ եւ ճաչ (բացի ճամբու ճաչերէն):

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Է.Տ. ՃԻՋԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

Կարեւոր.— Ֆրանսացիներուն համար աղդ. անձնագիրը, օտարներուն համար Թիթը տը վօյաժ կամ անցագիրը (փասփոր) է գօրու:

ԽԸՏՐՐԵԱՆ

Էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏՐՐԵԱՆ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
11
ՅՈՒՆՎԻԱՐ
MARDI
11 JANVIER
1972

LE NUMÉRO 0,50 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 90 ֆր· Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար· 125 ֆր· Հատը 0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12312
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.312

ՏԱՐԻՆ ՈՐ ԱՆՑԱՒ...

(ԼԱՅՆ ՀՈՐԻԶՈՆԻ ՎՐԱՅ ԴԻՏԵՆՔ ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ)

—o—

Կ'ուզենք առանձնապէս չօշափել անցեալ տարուան ինչպէս նախորդ քանի մը տարիներու ընթացքին մեր կողմէ արծարծուած հոգեբանական երեւոյթ մը՝ որ իր լուրջ անդրադարձումները կ'ունենայ ապիւռքեան մեր կեանքի ապրելին – քաղաքական ճակատներուն վրայ, մեղմ մտնելով կրաւորատիպ ժողովուրդներու վայել անպարծութեան եւ հեռեւակութեան։

Երբ կը մտանանչենք պաղութահայ կեանքի դրական եւ յուսադրիչ անցու – դարձները, չենք կրնար մոռացութեան տալ նաեւ բացասական իրողութիւնները։

Անցնող տարուան ընթացքին հաստա – տեցինք արդարեւ, ասելի ճաւ երբեք, թէ յատկապէս մեր ապիրուն վրայ հեռահեռ արմատ կ'արձակէ եւ ծաւալ կը ստանայ հայրենասիրական զգացումի հեռեւանք՝ ակամայ իր զարգացման ընթացքով պոյութեան մեր ընդհ· պայքարին հետ անհաչա, հիւանդագին տրամադրութիւն մը, որ կը բնորոշուի հետեւեալ դիծերով·

1·— Հայրենիքի վերելքն ու նուաճումները, փոխանակ մեզ յաւելեալ ճիգերու եւ հաւաքական զօրեղ պայքարի մղելու ապիւռքեան ճակատներու վրայ եւ յայտնի դժուարութեանց դէմ, ընդհակառակն ծնունդ տուած են պարտուղոյական հոգեբանութեան մը՝ որով կը համակերպինք մեր կացութեան եւ ձեռնթափ կ'ըլլանք կենսական կարգ մը նախաձեռնութիւններու մէջ, որոնք կապ ունին Հայկական Արտասահմանի ընկերային, տնտեսական, քաղաքական եւ մշակութային զօրացման հետ։

Տեղը չէ մանրամասնելու ըսուածը։

Սակայն անհրաժեշտ է դիտել տալ, որ հայրենասիրութեան զգացումը լոկ հայրենիքի հողով ըմբռնելի չէ, այլեւ համազգային մեր կեանքի ապահովութեան ձըղտումով։

2·— Համակերպութեան զգացումը եւ հայրենիքի յառաջդիմութենց հանդէպ մեր հիացումը պատճառ պէտք չէ դառնան՝ որ սխալ հետեւութիւններու յանգի մեր այն առողջ դաւանանքը, թէ առանց հայրենիքի ու անոր հետ մտաւոր եւ հոգեկան ուժեղ կապի, անըմբռնելի է հայապահպանումը։ Արդարեւ, հայրենի ժողովուրդի վերելքը կրնայ հաչմանդամ դարձնել մեզ Սփիւռքի մէջ՝ եթէ ծառայենք այն զազափարին, թէ Հայաստանի յաջողութիւններով մեր ձախողանքները զարմանուա՛ծ կ'ըլլան արդէն, ինքնաբերաբար...։

3·— Բոլորին համար տեսանելի է այն իրողութիւնը՝ որ արտասահմանի մէջ գործող բազմաթիւ խմբակցութիւնները, հայրենակցական միութիւնները եւ անհատ մարդիկ, իրենց հայրենասիրական զգացումներուն մասին երաչխի՛ք եւ ապացոյց կը նկատեն նիւթական արտակարգ յատկացումները ընել ի նպաստ հայրենի շինարարական ձեռնարկներու եւ մշակութային հաստատութեանց։

Ոչ մէկ Հայ իր զգացումներուն ճամբով կրնայ որեւէ անպատեհութիւն տեսնել այս երեւոյթին մէջ· սակայն Սփիւռքի կարեւորութեան եւ պահանջներուն խոր – բապէս գիտակ ոեւէ հայրենակից — երբ կը տրամաբանէ իր ազգային ընդհանուր կեանքի տեսանկիւնէն — չանգիտանար թէ այդ ազնիւ չարժուձեւերուն հետեւանքով··· արիւնահոսութեան վտանգ կը առեղծուի զաղութներու համար՝ որոնք կը տառապին արդէն անտեսական անձ – կութիւններով եւ միջոցներու սահմանափակութեամբ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՒԺԻՊՈՒԻ ՌԱՀՄԱՆ ՏԱՔՔԱ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

—o—

Պենկլա Տէյլի «պատմական» առաջնորդը՝ Շէյխ Մուժիպուր Ռահման Շարաթ օր Լոնտոն ժամանեց, անակնկալ կերպով։ Իսլամապատի մէջ փաքիստանի նախագահը՝ Ալի Պութօ Ուրբաթ օր թոյլ կուտար Շէյխին մեկնիլ երկրէն, այս ձեւով յարգելով իր կատարած խոստումը։ Փաքիստանեան օդանաւով է, որ Շէյխ Ռահման ժամանած է Լոնտոն։

Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին Շէյխը Արեւելեան Փաքիստանի անկախութիւնը նկատեց «անվիճելի իրողութիւն» եւ կոչ ուղղեց բոլոր երկիրներուն, որպէսզի ճանչնան նոր կառավարութիւնը, որուն գլուխը իրեն նախագահ կը գտնուի ինք։ Մամուլի ասուլիսի ընթացքին օտար երկիրներու օժանդակութիւնը խըն–

Հայրենիքը պետականութեան մը հովանին կը վայելէ, փոյթ չէ թէ անկախ չըլլայ ան։ Հո՛ղը ունի իր ոտքերուն տակ, եւ ապագայ մը՝ որ ո՛չ մէկ կասկած կը ներչնչէ։ Նուիրատու միութիւններ եւ անհատներ կրնան հոգեկան գոհացո՛ւմ եւ հպարտութի՛ւն զգալ իրենց կարեւոր յատկացումներով, եւ անշուշտ նիւթական իրենց օժանդակութիւնը դեր մը կը կատարէ։ Սակայն՝ իրագործուածը համեմատարար հիմնական ոչ մէկ նշանակութիւն ունի հայրենիքին համար, որ առանց ատոր ալ պիտի գարգանայ եւ բարձրանայ միշտ։

Իսկ մե՞նք։ Իսկ Սփի՞ւռքը՝ որ պէտք ունի արեան յեռին իսկ կաթիլին, որպէսզի կարենայ կանգուն մնալ···։

4·— Եկած է ատենը, որ ամէն հայ անհատ թօթափէ հայրենասիրութեան այն որակը՝ որ յատուկ է եղած միշտ, դարերով զաղթական ապրած մեր ժողովուրդին։ Լոկ սրտով ու հոգիով ըմբռնուած հայրենասիրութիւնն է ատիկա, որ իրողութեան մէջ անձի հետ միայն կապ ունի, անձնական պահանջ մըն է եւ ոչ թէ ազգային մեր ամբողջականութեան եւ ապահովութեան մտածումէն խթանուած դիտակցութիւն։

Սիրե՛նք հայրենիքը, անով պայմանաւորենք մեր ամէն մէկ քայլը՝ հիւրընկալ ափերու վրայ· սակայն մերժե՛նք ամէն զգացում՝ որ մեզ կը մղէ սփիւռքեան մեր անմիջական պահանջները ստորադասելու, անտեսելու կենսական տիպողու – թիւնը զօրաւոր զաղութներ ունենալու։

Անցնող տարին վիճակութիւններ բերաւ մեզի զգացական հայրենասիրութենէ, ու կարծես ամէն ոք կշտացա՛ւ հիացումի իր արդար արտայայտութիւններով։ Հա – րիւր հազարաւոր տոլարներ հոսեցան դէպի հայրենիք, ու թէեւ ազմուկը հանդիպի արձագանգներով տեղ գտաւ զաղութնե – րու մէջ, սակայն կը կարծենք թէ մե՛ր իսկ անտրիւնութիւնը չեչտուեցաւ։ Սփիւռքի տկարութիւնը վնաս մըն է հայրենիքի համար· ասիկա յատկապէս այն տարբին՝ որ հայրենասիրութիւնը չափած է միշտ անհաչիւ եւ անհեռատես գործունէութեան հետ, ա՛յն մարզերուն մէջ՝ ուր առաւելապէս միտքն է որ պէտք է գործէ։

Ընկերային առումով կարեւոր իւրաքանչիւր է ամէն գանգատութիւն սփիւռքեան պահանջներու։

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

պրեց, որպէսզի «միլիոններ իմ ժողովուրդս չմեռնին»։

Լոնտոնի մէջ Պենկլա Տէյլի նախագահը տեսակցեցաւ վարչապետին հետ։ Այս վերջինը՝ Հիթ խոստացաւ տնտեսական անհրաժեշտ աջակցութիւն մը ապահովել նորակազմ երկրին։ Այնուամենայնիւ Հիթ չուզեց ճանչնալ նոր երկիրը առաջնելով, թէ նման որոշում մը տալէ առաջ ան – հրաժեշտ է, որ հնդիկ ուժերը հեռանան Արեւելեան Փաքիստանէն եւ հաստատուի միեւնոյն ատեն, թէ պենկալցիները իրենց իշխանութիւնը հաստատած են ամբողջ հողամասին վրայ։

Այս խոսակցութիւնը դժուարացուցած կատաւեցաւ Շէյխին կողմէ։ Արդարեւ Հիթի հետ իր ունեցած ժամուան մը տեսակցութենէն ետք այդ խմաստով յայտարարութիւն մը կատարեց լրագրողներու, որոնց յայտնեց նաեւ, թէ ինք համաձայն է, որ Պենկլա Տէչ անդամակցի անգլիական Համագործակցութեան։ Այսուհան – դերձ ան նախապէս պիտի խորհրդակցի իր կառավարութեան անդամներուն հետ որեւէ որոշում տալէ առաջ։

Շէյխին Լոնտոնէն մեկնումն ալ զգալի տեղի ունեցաւ, ապահովութեան պատճառներով։ Անգլիական օդանաւով կէս – րակի օր Շէյխ Ռահման մեկնեցաւ Լոն – տոնէն։ Կիրակի դիչեր օդանաւը Կիպրոս հասած էր, անգլիական զինուորական Ա – րոթիթի օդակայանը։

Հնդկաստանի վարչապետին համար Շէյխին ազատ արձակումը, ինը ամսուան բանտարկութենէ ետք, «յաղթանակ մըն է Պենկլա Տէչի եւ հնդիկ ժողովուրդնե – րուն համար»։

Շէյխը Տաքքա հասնելէ առաջ կը հանդիպէր Նոր Տելհի, ուր կ'ընդունուէր Տիկին Կանտիի կողմէ։ Այս առթիւ նկատի կ'առնուի թէ Շէյխը երախտագիտութեամբ յիշած է այն բոլոր երկիրները, որոնք օժանդակեցին Պենկլա Տէչի ազատագրման, առանց մասնաւոր տեղ մը տալու Հնդկաստանի։

Տաքքա արտակարգ ընդունելութիւն մը պատրաստած է Մուժիպուր Ռահմանի։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Պէյրութի մէջ Յունուար 7ին բացուած է Համայնավար կուսակցութեան 3րդ համագումարը, որ առաջինն է 1944էն ի վեր, կուսակցութիւնը արգիլուած ըլլալով 23 տարի։ Գործելու արտօնութիւնը վերստացաւ 1970 Օգոստոս 13ին։ Համագումարին հրաւիրուած են աշխարհի բոլոր Համայնավար կուսակցութիւնները, բացի Չի – նացիներէն եւ Ալպանացիներէն։ Դէպեր ունի նոյնիսկ քիւրա Դեմոկրատ կուսակցութիւնը։ Համագումարը երեք օր տեւեց։ Կուսակցութիւնը համամիտ է որ արաբ–իսրայէլեան վիճը քաղաքական լուծում մը գտնէ, բայց առանց սկզբունքի զիջումներու։ Ներքին ճակատի վրայ կուսակցութիւնը, որ հրապարակ եկաւ կրկին չնորհիւ Ներքին նախկին նախարար Կամալ Ճումպլաթի, կը դատապարտէ տնտեսական չափազանցեալ ազատակա – նութիւնը, ընկերային անարդարութիւն – ները եւայլն։

Հիւս· Վիէթնամի ուժերուն ճնշումը Լաոսի մէջ մտահոգիչ գարճած է Սայկոնի եւ Փնոմ–Փէնի համար։ Երկու մայրաքաղաքներն ալ կ'ակնկալեն զօրաւոր յարձակում մը դանազան ճակատներու վրայ։

Զինաստան Յունուար 7ին հիւլէական ռումբ մը պայթեցուցած է։ Լուրը հաղորդուեցաւ Կիրակի օր։

Պելճաստի մէջ անգլիական ուժեր թափարդի մէջ ինկան, երբ տեղեկութեան մը հիման վրայ տուն մը խուժեցին ռազմամթերք գտնելու ապահովութեամբ։ Զօրաւոր պայթում մը 26 հոգի վիրաւորեց։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

«ԱԼԻՔ» ՕՐԱԹԵՐԹԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

—o—

Թեհրանի մեր պաշտօնակիցը՝ «Ալիք»ի հիմնադրութեան քառասնամեակին առթիւ ընդունելութիւն մը տեղի ունեցած է թերթի սեփական չէնքի սրահին մէջ, Կիրակի երեկոյ, Յունուար 2։

Ընդունելութեան ներկայ գտնուած են Իրանի վարչապետը՝ Ամիր Աբբաս Հովէյտա, վարչապետին օդնականը՝ Եագուլլա Շահրազի, Առողջապահութեան նախարարը՝ Տոքթ· Մանուչէհր Շահգոլի, ինչպէս նաեւ Ազգային Ժողովրդապետի պատգամաւորներ, պետական բարձրաստիճան պաշտօնատարներ եւ մամուլի ներկայացուցիչներ։

Հրաւիրեալները, որոնց չարքին էին նաեւ Թեհրանի Հայոց թեմի առաջնորդ Արտակ Աբգ· Մանուկեան եւ Թեհրանի Թեմական Ժողովրդի ու ազգային մարմիններու ներկայացուցիչներ, ընդունած է «Ալիք»ի պատասխանատուը՝ Տոքթ· Ռ· Սահակեան։

Հրաւիրեալները չնորհաւորած են պարսկահայ զաղութի միակ օրաթերթին քառասնամեակը՝ մեծապէս գնահատելով անոր գործունէութիւնը, իրանեան եւ հայ մամուլի մէջ անոր ունեցած ուշագրաւ դերը։

«Ալիք»ի քառասնամեակին առթիւ չնորհաւորական հեռագիրներ ղրկած են Պարսկաստանի օրէնսդիր գոյդ ժողովներու նախագահները, Իրանի գարիւղի ազգային ընկերութեան ընդհ· տնօրէնը, ինչպէս նաեւ պետական բարձրաստիճան դէմքեր։

ԿՈՓԱՄԱՐՏ

ՔԷՇԻՇԵԱՆ

ԿՐԿԻՆ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Ֆրանսայի դեր–վելթեր դասի ախոյեանը՝ Ժապ Քէշիշեան Շարաթ օր կարեւոր յաղթանակ մը տարաւ Ալֆորվիլի մարզադաշտին մէջ, սպանացի Խիխֆանիօ Քոլլատոյի դէմ։

Այս վերջինը, որ քաջարար դիմադրած է հայ ախոյեանին մինչեւ ութերորդ ռաունտ, իններորդին հարկադրուեցաւ տեղի տալ, երբ Քէշիշեանի զօրաւոր հարուածներուն հետեւանքով վիրաւորուեցաւ յօնքէն, եւ Տոքթ· Լեւոն Մամճեանի խիստ հսկողութեամբ, Սպանացին չէր կրնար շարունակել։

Քէշիշեան յաղթած էր արդէն կէտերով։ Կիրակի օր հեռատեսիլը (Ա· թէ Բ· կայան) ցոյց տուին մրցումին մէկ մասը եւ տեսակցութիւն մը Քէշիշեանի հետ, որ փետր· 14ին պիտի մրցի Հերնանտէզի հետ, Եւրոպայի ախոյենութեան տիտղոսին համար։

Անգլիոյ մէջ ածխահանքերու բանուորներ զործադուլի դիմեցին՝ թոշակի յաւելում պահանջելով։ 1926էն ի վեր առաջին անգամ է, որ հանքագործներ գործադուլ կը կատարեն։ Գործադուլին կը մասնակցին 280·000 հոգի։

Խորհ· Միութեան նախագահը Պոդգորնի Անգարա կ'երթայ Ապրիլ 11–15ին պաշտօնական այցելութիւն մը կատարելու։

ԴԱՀԻՃՆԵՐՈՒ ԵՒ ԶՈՀԵՐՈՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Ա.

Փետրուարի առաւօտ մը, մեքսիկական Ակուիլա առագաստանաւը ճամբայ ելաւ Վերակրուզէն դէպի Պոսթըն: Կը փոխադրէր մեծ քանակութեամբ փայտ եւ կաճեպի կեղեւ: Ճամբորդները թիւով ութ էին եւ կը կազմէին մէկ ընտանիք, հինգ կին եւ երեք այր· ախը եւ տիկին Մարթինէզ, անոնց երկու աղջիկները՝ Անճելիքա, Իպոպէէ, երկու խառնածին սպասուհի – ներ եւ երկու սեւամորթ սպասաւորները: Մարթինէզ հարուստ վաճառական մըն էր եւ հետը կը փոխադրէր մեծ գումար մը:

Ակուիլա բաւական ճամբայ կտրած էր, երբ մշուշոտ երեկոյ մը, մայրամուտին, մինչ նաւաստիները կը պարապասուէին լապտերները վառելու, յանկարծ լսեցին ձայն մը, որ կուգար չատ մօտէն:

— Լոյս վառելու պէտք չկայ, արդէն ձեզ նշմարած ենք:

Ճիշդ այդ պահուն, մշուշին մէջէն երեւցաւ ուրիշ նաւու մը դանդուածը, որ մօտեցաւ Ակուիլայի, եւ ութ հոգի, որոնք սաստկագի կերպարանք ունէին, նետուեցան կամրջակին վրայ:

Գործողութիւնը այնքան արագ եղած էր, որ ոչ Ակուիլայի նաւապետը, ոչ ալ նաւաստիները, որոնց թիւը կը գերազանցէր եկուորները, ժամանակ ունեցան անդրադառնալու եղելութեան:

Արդէն ծովահէնները անցած էին գործի եւ նաւաստիները մէկիկ մէկիկ բռնելով, կապած էին հատ հատ չուաններով: Բայց երբ իմացան Ակուիլայի փոխադրած ապրանքին տեսակը, յուսախաբութեան լուտանքներ արձակելով հանդերձ, չարունակեցին իրենց խուզարկութիւնը:

Մահուան սպառնալիքին տակ, Մարթինէզ խոստովանեցաւ, որ իր խցիկին մէջ կար արկղ մը, որ կը պարունակէր 30·000 տոլարի դրամագլուխ մը: Այդ դրամագլուխը պիտի տար աւազակներուն, պայմանով որ խնայեն իր եւ ընտանիքին կեանքը:

Այս լուրը մեծ ցնծութիւն պատճառեց չարագործներուն, որոնց պետը իջաւ վար՝ տառւելու համար Մարթինէզի ըստածները: Խցիկներէն մէկուն դուռը բանալով, տեսաւ հինգ կիները, որոնք անկիւն մը կծկուած էին:

Աւազակապետը իր մարդոց հաղորդեց այս լաւ անակնկալը, եւ հրամայեց որ տակառ մը դրամ բերեն կամրջակին վրայ, որպէսզի խրախճանքը կատարեալ ըլլայ:

Թեթեւ հով մը ցրուած էր թանձր մշուշը եւ պայծառ երկինք մը կը տարածուէր խաղաղ ծովուն վրայ: Աւազակները, բաւական խմելէ ետք, ուղեցին վայելել ուրիշ հաճոյքները, եւ որովհետեւ կիները թիւով հինգ էին, իսկ իրենք՝ ութ, որոշեցին վիճակահանութեամբ կարգադրել խնդիրը: Գալով նաւաստիներուն եւ այլ մարդոց, զանոնք բոլորը միասին արգելափակեցին ամբարի բաժիններէն մէկուն մէջ, որպէսզի չխանգարեն իրենց ուրախութիւնը:

Կեդրոնական կայմին կապած էին հնոցայ ջահ մը, որ արիւնոտ լոյս մը կը սփռէր այս դժոխային տեսարանին վրայ: Առաջին զոհերնին եղաւ դինովցնել կիները: Երկու հոգի զանոնք մէկիկ մէկիկ գետին կը պառկեցնէին, իսկ երրորդ մը անոնց բերնին մէջ կը հոսեցնէր ռոմով լեցուն չիբուխ մը ամբողջ պարունակութիւնը:

Քառասմեայ Իպոպէէ, Մարթինէզի կրտսեր աղջիկը, ծունկի եկած կամրջակին տախտակամածին վրայ, կ'աղօթէր երկիւղածութեամբ: Ունէր հրեշտակային եւ անմեղութեան դեղեցկութիւն մը, որ կը ներշնչէր իրեն մօտեցողներուն վրայ: Վիճակի բերմամբ, Իպոպէէ բաժին ինկած էր Մուան Մանթենեկրօ կոչուած կոշտ ու կոպիտ մարդու մը: Երբ Մուան մօտեցաւ Իպոպէէին եւ բռնեց անոր ուսերէն, աղջիկը ոտքի ելաւ, եւ հանելով վիզէն կախուած փղոսկրէ խաչը, զայն ներկայացուց աւազակին եւ արտասանեց Քրիստոսի անունը: Մանթենեկրօ անակընկալի եկաւ եւ որովհետեւ Սպանոյի էր, ազդուելով խաչին տեսքէն եւ աղջկան անմեղ նայուածքէն, ձեռքերը վերցուց ու հեռացաւ:

Երեք անբախտ ծովահէններու կարգին կը դանուէր Թոմաս Ռուխս կոչուող Անգլիացին: Սկիզբէն ի վեր անոր աչքերը չէին հեռացած Իպոպէէէն: Երբ Մանթենեկրօ հեռացաւ, Թոմաս անմիջապէս մօտեցաւ աղջկան եւ որովհետեւ չունէր Սպանացիին երկիւղածութիւնը, խաչը քաշելով նետեց ծովուն ջուրերուն մէջ:

Այն ատեն, Իպոպէէ արձակեց այնպիսի ազիողորմ ճիչ մը, որ հարբած հրէշներն անգամ արիւնը սառեցաւ իրենց երակներուն մէջ եւ ամայի ծովը արձագանգեց խուլ ճայնով մը: Թոմաս, սակայն, չզգուեցաւ այս բոլորէն· կապեց աղջկան թեւերը եւ զայն ծրարի մը պէս նետելով ուսին վրայ, անցաւ իրենց նաւուն կամրջակին վրայ: Այդ նաւը կը կոչուէր Փանտա: Իր ամբողջ դիւերուան տեւողութեան, խեղճ աղջկան ծնողքն ու քոյրերը լսեցին անոր վայնասունը: Երբեմն, այս ճիչերուն կը խառնուէր ատրօրինակ եւ խորհրդաւոր երգ մը, որ կ'ելլէր Թոմասի կոկորդէն:

Յաջորդ օրը առաւօտ, աւազակապետ Փետրօ Ճիլպէրթ վճռած էր Ակուիլայի անձնակազմին եւ ճամբորդներուն ճակատագիրը· զանոնք բանտարկել նաւուն մէջ եւ հրկիզել: Ծովահէններէն մէկը, Սաթօ, որուն մէջ մարդկային զգացումները տակաւին չէին մեռած, կացին մը քաշելով, նետուեցաւ իր պետին առջեւ ու պոռաց·

— Ձեմ ձգեր, որ անոնցմէ ոեւէ մէկուն մանուանդ իր վերջին ատրինեբուն, ո անճուկ վիճակի մէջ՝ իր աչքերը փակէ 1898ին:

×

Զուհաճեանէն եաք՝ չարունակուեցաւ հայկական օփերային գարգացումը:

Կարա Մուրզա (Քրիստափոր Մարզպետեան, 1853–1902), առաջինը եղաւ պիտի ցելու հայ ժողովրդական երգերու արժէքին ու գեղեցկութեան, եւ հաւաքելով այդ ժողովրդական առեղծագործութիւնները՝ ընդհանրացուց զանոնք երգահանդէսներ կազմակերպելով: Գրեց «Ճուչան» օփերան, որմէ քանի մը եղանակներ մեզի հասած են ու գոհ կ'երգուին մինչեւ այսօր:

Կոմիտաս Վարդապետ (1869–1935) ծրագրած էր «Անոյշ» անունով օփերա մը գրել, ու այս կապակցութեամբ խորհրդակցած էր Յովհ. Թումանեանի հետ: Կիսաւարտ մնաց այս ծրագիրը, սակայն անկէ քանի մը պատառիկները մեր ձեռքը հասեր են:

Արմէն Տիգրանեան (1879–1949) Յովհաննէս Թումանեանի համանուն քերթուածէն ներշնչուելով գրեց «Անոյշ» օփերան, որ առաջին անգամ բեմադրուեցաւ Ալեքսանդրապոլի մէջ 1912ին: Յետագային վերամշակեց այս ժողովրդականացած կտորը մինչեւ որ անկիա իր վերջնական ձեւը ստացաւ 1939ին: Տիգրանեան՝ իր վերջին չրջանին գրեց «Դաւիթ Բէկ» օփերան բայց բախտը չունեցաւ զայն տեսնելու («Դաւիթ Բէկ» առաջին անգամ բեմադրուեցաւ 1950ին, Երեւանի մէջ): Արուեստի տեսակէտէն՝ իր այս վերջին օփերան աւելի լուրջ եւ արժէքաւոր գործ է քան «Անոյշ»ը:

Ալեքսանդր Սպենդիարեան (1871–1928) բազմահմուտ երաժշտագէտ՝ գրած է «Ալմաստ»ը, որ, երաժշտական իմաստով, կը նկատուի մեր ամէնէն լուրջ օփերան: Այս գործով, որ թերեւս նուազ հասկնալի է հասարակութեան քան մեր միւս օփերաները, Սպենդիարեան հասցուց հայկական օփերան արուեստի բարձր մակարդակի մը:

Յարո Ստեփանեան (1897–1966) գրած է «Լուսաբացին» օփերան, որ մեծ յաջողութիւն չգտաւ, թերեւս իր ոճին եւ նիւթին խրթին ըլլալուն պատճառով: Ունի նաեւ «Սասունցի Դաւիթ» օփերան որ կը նկատուի իր գործերուն մէջ ամէնէն լուրջ: Գրած է մեր առաջին գասական օփերան, «Քաջ Նազար», ժողովրդական պատմուած քէն առնելով նիւթը:

Անուշաւան Տէր–Դեւոնդեան (1887–1961) Լեւոն Շանթի «Հին Աստուածներ» թատերգութեան հետեւելով՝ գրած է «Սեդա» օփերան: Պատրաստած է նաեւ «Անահիտ» թատերապարը:

Լեւոն Խոճաէյնաթեան (1904 – 1945) Երեւանզգադի համանուն վէպին վրայ կառուցուած՝ գրած է «Նամուս» օփերան:

Ներկայ հայ երաժիշտներու չորքին

ԼՈՒՍԱՆՅԳԻ ՎՐԱՅ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԵՐԱՅԻ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

(Ռուբէն Գրիգորեանի դասախօսութիւնը)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ճշդիւ գնահատելու համար Զուհաճեանի գործը՝ պէտք է ըմբռնել թէ ի՛նչ աշխատանք, կարգապահութիւն եւ նուիրում կ'ուզէ օփերա մը արտադրելու համար... առ նուազն երեք տարուան կեդրոնացած, անճնուէր եւ հմտալի աշխատանք կը պահանջէ: Ասոր վրայ՝ եթէ աւելցնենք թէ, օփերայի մը բեմադրութեան հսկայական ծախքերը նկատի առնելով, Զուհաճեան վիճակը թէ պիտի չտեսնէր իր ստեղծագործութեան արդիւնքը, այն ատեն՝ առաւել եւս արժանիք կը ստանայ այս բազմավաստակ հայ արուեստագէտը: Արշակ Բ. առաջին անգամ ներկայացուեցաւ 1945ին՝ Հայաստանի պետական օփերային մէջ, Զուհաճեանի մահէն 47 տարի եաքը:

Քանի՞ ժողովուրդներ 1868ին օփերա ստեղծած էին: Շնորհիւ Զուհաճեանի՝ Հայերը առաջինը եղան օփերա արտադրելու Մերձաւոր Արեւելքի մէջ: Ասիկա պզտիկ արդիւնք չէ:

Ասոր հետ մէկտեղ՝ Զուհաճեան հիմնադիրն է հայկական օփերէթային (երգ եւ խօսք խառն): Գրած է հետեւեալ կտորները· «Չէհիրէ», «Բէօսէ Քեհեան», «Արիֆ», եւ իր ամէնէն ծանօթ գործը՝ «Էպլէպիճի Հորհոր Աղա» (Գարինէ) որ ներկայացուած էր արեւմտեան Եւրոպայի կեդրոններուն մէջ, ու մինչեւ այսօր մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ Մերձաւոր Արեւելքի ու Պալքանեան երկիրներու, ինչպէս նաեւ Հայաստանի մէջ:

Զուհաճեան նաեւ մեր առաջնորդը եղաւ սիմֆոնիք երաժշտութեան մարզին մէջ:

Զուհաճեանի գործերը կը ներկայացնեն լուրջ երաժշտական արժէք: Իր աշխատանքը եղաւ անճնուէր, դիտակից ու ապշօղատ: Ու այս բոլորին փոխարէնն՝ ի՞նչ եղաւ այս բազմարժան հայ արուեստագէտին վարձատրութիւնը: Անտարբերութիւն: Այսօր՝ իր գեղարուեստական հոգեկան բաւարարութիւնը մեծ էր, բայց նիւթական տեսակէտէ՝ զրկանք, զոհողութիւն եւ տառապանք: Շատ նեղ օրեր անցուց, մանաւանդ իր վերջին տարիներուն, ո անճուկ վիճակի մէջ՝ իր աչքերը փակեց 1898ին:

×

Զուհաճեանէն եաք՝ չարունակուեցաւ հայկական օփերային գարգացումը:

Կարա Մուրզա (Քրիստափոր Մարզպետեան, 1853–1902), առաջինը եղաւ պիտի ցելու հայ ժողովրդական երգերու արժէքին ու գեղեցկութեան, եւ հաւաքելով այդ ժողովրդական առեղծագործութիւնները՝ ընդհանրացուց զանոնք երգահանդէսներ կազմակերպելով: Գրեց «Ճուչան» օփերան, որմէ քանի մը եղանակներ մեզի հասած են ու գոհ կ'երգուին մինչեւ այսօր:

Կոմիտաս Վարդապետ (1869–1935) ծրագրած էր «Անոյշ» անունով օփերա մը գրել, ու այս կապակցութեամբ խորհրդակցած էր Յովհ. Թումանեանի հետ: Կիսաւարտ մնաց այս ծրագիրը, սակայն անկէ քանի մը պատառիկները մեր ձեռքը հասեր են:

Արմէն Տիգրանեան (1879–1949) Յովհաննէս Թումանեանի համանուն քերթուածէն ներշնչուելով գրեց «Անոյշ» օփերան, որ առաջին անգամ բեմադրուեցաւ Ալեքսանդրապոլի մէջ 1912ին: Յետագային վերամշակեց այս ժողովրդականացած կտորը մինչեւ որ անկիա իր վերջնական ձեւը ստացաւ 1939ին: Տիգրանեան՝ իր վերջին չրջանին գրեց «Դաւիթ Բէկ» օփերան բայց բախտը չունեցաւ զայն տեսնելու («Դաւիթ Բէկ» առաջին անգամ բեմադրուեցաւ 1950ին, Երեւանի մէջ): Արուեստի տեսակէտէն՝ իր այս վերջին օփերան աւելի լուրջ եւ արժէքաւոր գործ է քան «Անոյշ»ը:

Ալեքսանդր Սպենդիարեան (1871–1928) բազմահմուտ երաժշտագէտ՝ գրած է «Ալմաստ»ը, որ, երաժշտական իմաստով, կը նկատուի մեր ամէնէն լուրջ օփերան: Այս գործով, որ թերեւս նուազ հասկնալի է հասարակութեան քան մեր միւս օփերաները, Սպենդիարեան հասցուց հայկական օփերան արուեստի բարձր մակարդակի մը:

Յարո Ստեփանեան (1897–1966) գրած է «Լուսաբացին» օփերան, որ մեծ յաջողութիւն չգտաւ, թերեւս իր ոճին եւ նիւթին խրթին ըլլալուն պատճառով: Ունի նաեւ «Սասունցի Դաւիթ» օփերան որ կը նկատուի իր գործերուն մէջ ամէնէն լուրջ: Գրած է մեր առաջին գասական օփերան, «Քաջ Նազար», ժողովրդական պատմուած քէն առնելով նիւթը:

Անուշաւան Տէր–Դեւոնդեան (1887–1961) Լեւոն Շանթի «Հին Աստուածներ» թատերգութեան հետեւելով՝ գրած է «Սեդա» օփերան: Պատրաստած է նաեւ «Անահիտ» թատերապարը:

Լեւոն Խոճաէյնաթեան (1904 – 1945) Երեւանզգադի համանուն վէպին վրայ կառուցուած՝ գրած է «Նամուս» օփերան:

Ներկայ հայ երաժիշտներու չորքին

բան մը պատահի:

Բայց տեսնելով, որ իր միւս բոլոր ընկերները կը բռնէին աւազակապետին կողմը, սոխոտեցաւ տեղի տալ:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ
(Մնացեալը յաջորդով)

ԳՐԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

1894–1914

Երկու երեք օր անհամբեր սպասելէ եաքը, տեսայ որ յօդուածս չէր երեւար, եւ կրկին ներկայացայ իրեն:

— Այդ քննադատականը պիտի չկրնանք հրատարակել, ըսաւ:

— Ինչո՞ւ համար...

— Որովհետեւ Մարզպետեան Աչխարհագրութիւնը Յարութիւն էֆ· Նորատունկեանի ձօնուած է եւ Նորատունկեան էֆէնտին ալ Արեւելքի հիմնադիրներէն է... ահաւասիկ ձեր յօդուածը:

Եւ ձեռագիրը տուաւ ինծի: Գացի Գաբրիէլին պաղատանքներուն եւ եղելութիւնը պատմեցի իրեն:

— Ցօդուածդ տուր ինծի եւ ես հրատարակել կուտամ, ըսաւ:

Քանի մը չաբաթ եաքը արդարեւ քննադատականս երեւցաւ Արեւելքի մէջ, կէս առ կէս յապաւուած: Մարզպետեան Աչխարհագրութեան մասին եղած քննադատութիւնները ջնջուած էին եւ միայն Ասլանեան Աչխարհագրութեան գնահատականը մնացած էր:

Այս եղածը, պատանեկան դիւրագրգռութեամբ, տեսակ մը նախատինք համարեցայ ինծի համար եւ իսկոյն «Մարգահաւած Ցօղուած» վերնագրով գրութիւն մը պատրաստեցի գոր տարի Յովհաննէս Փալադաչեանի որ այն միջոցին չաբաթաթերթ մը կը հրատարակէր, որուն անունը չեմ յիշեր:

Փալադաչեան հրատարակեց յօդուածս: Արեւելք քանի մը օր եաքը բաւական կծու պատասխան մը տուաւ ինծի, գիս անուանելով տգայամիտ եւ ցնորատես:

Բնականաբար փութացի պատասխանել, բայց այս անգամ Փալադաչեան մերժեց հրատարակել գրութիւնս:

— Այդ ձեր վէճը գուտ անձնական է, եւ հանրութիւնը չի կրնար չահագրգռել, ըսաւ:

Եւ իրաւունք ունէր:

Այս փոքրիկ վէճը պատճառ եղաւ որ այլեւս Արեւելքի հետ յարաբերութիւն չունենամ, ժամանակի մը համար:

Բայց գրելու, հրատարակի վրայ երեւելու փափաքը ծնած էր մէջս եւ ասոր համար առիթ կը փնտռէի միշտ:

Օր մը Տօքթ· Ռուբէն Ճելալեան, որ մեր տան բարեկամն էր եւ որուն հետ միշտ մտերմական յարաբերութիւններ ունեցած ենք, ըսաւ·

— Լամպրոզոյին մէկ գիրքը կը կարգամ կոր, լ'Օմ տը Ժէնի, շատ հետաքրքրական ու միանգամայն գիտական գործ մըն է, մաս առ մաս եւ քաղուածաբար թարգմանէնք միասին:

— Աղէկ կ'ըլլայ, պատասխանեցի:

— Ես Մանզումէի մէջ կրնամ հրատարակել տալ:

Բայց գործի սկսելէ առաջ, յանկարծ միտքը փոխեց:

— Իրաւ թարգմանութիւն չգրենք, ըսաւ, այլ իմ ու քու միջեւ խօսակցութեան ձեւով: Դուն իրը թէ ինծի հարցումներ կ'ուղղես եւ ես ալ գիտցած պատասխաններս կուտամ եւ զանոնք եաքը գրի կ'առնես եւ կը գրես:

— Շատ աղէկ, հաւանեցայ:

Այս ձեւով 15–20 յօդուածի չափ եւ իմ առօրեայ գործերուս թարգմանեցի Լամպրոզոյին գիրքին, մինչեւ որ, օր մը, գրաքննութիւնը արգիլեց անոր շարունակութիւնը, որովհետեւ միշտ ակնարկութիւններ կ'ըլլային հանճարի եւ խելքի գերազանցութեան մասին եւ ասոր մէջ ակնարկութիւն մը կը տեսնէին տիրող արքայական գեղին դէմ:

Այս առթիւ էր որ առաջին անգամ մօտէն ճանչցայ Մանզումէի տէր խմբագիրը՝ Կարապետ Փանոսեանը, այն ատեն արդէն ծերացած ու իր անկումի չրջանին մէջ:

Պէտք է ըսել որ ապատորութիւնս չատ լաւ չեզաւ: Իր խօսակցութիւններով, իր դաղափարներով եւ մանաւանդ իր ունեցած մտային պարզացումովը երբեք չէր արդարացներ ապատախոհ հրապարակագրի այն համբաւը որ չինած էր իրեն համար եւ կամ ուրիշներ ընծայած էին իրեն:

Երբ Լամպրոզոյի գիրքին թարգմանութիւնը արդիլուեցաւ՝ չարունակեցի աչխատակցիլ Մանզումէին կէս–երկիծական յօդուածներ գրելով: Այս գրութիւններուն մէջ ընդհանրապէս կը յարձակէի Տիգրան Կամսարականի, Արփիարի, Արչակ Զօպանեանի, Աղեքսանդր Փանոսեանի վրայ, ինչ որ համոյք կը պատճառէր Մանզումէի սիրոջ որ գրական պատասխանէ զուրկ, չէր կրնար գնահատել այդ նոր գրիչները: Իմ հակառակութիւնս սեռակ մը կոմպնակցական տեսութիւն էր անոնց դէմ որոնք իմ կուռքերուս տեղը կ'անցնէին կամաց կամաց, զանոնք մոռացութեան մատնելով եւ միեւնոյն ատեն, — ինչ որ աններելի կը նկատէի, — զանոնք ծաղրելի դարձնելով: Բան մը գրեցի եւ ալ պիտի չուշանայի ընել:

Այս յօդուածներէս մէկուն մէջ, օր մը, համակրական բառերով յիչած էի Ալիշանն ու Մկրտիչ Պէշիկթաչլեանը, չեմ գիտեր ինչ առիթով:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(6 – Շար·)

ԽՈՒՀԱՏՈՒԽ ՎԱՍՓՈՍԻՆ

Ա. Ս. Ս.

ՅՈՒՆՖՈՒՆԴԱՅԻՆ ՆԱ ՎԱՂԽՆՊՍՓՈՆՑՈՒՆ

Ջաղաքիս մեջ տիեզերական ահագին ցնծություն է տիրում – վեհագույն մի իրադարձություն է պատրաստվում։ Ջահել սերունդը ոտքի է ելել։ Ամեն մի տան մեջ ուրախ շարժում է նկատվում։ Ամեն մի տան մեջ մի ուրիշ աշխարհ է ծնվում։ Ամեն մի տան մեջ մի նոր հավատք է ստեղծվում։ Ամեն մի տան մեջ մի նոր կյանք է սկսվում։

Ամեն մի տան մեջ մի նոր ոգի է ներշնչվում։ Ամեն մի տան մեջ մի նոր ոգի է ներշնչվում։ Ամեն մի տան մեջ մի նոր ոգի է ներշնչ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Սէմէրճեան (Փարիզ) 20 ֆր.։

×

Տիկին Քնար Կեռէն 40 ֆր. կը նուիրէ ի յիշատակ Երուանդ Ուճենեանի մահուան քառասունքին։

×

Այրի Տիկին Թէքնէէան (Մարսէյլ) 10 ֆր.։

×

Պ. Ս. Շիրինեան (Լիոն) 10 ֆր.։

×

Պ. Սէմէրճեան (Լիոն) 10 ֆր.։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սէնթ Էթիէնի Հայ Սպ. Մխիթարեանը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տօքթ. Սարաֆեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարապանեորուն իրենց սիրեցեալ քրոջ Տիկին Վարդուհի Տօնիկեանի (Լիոն) մահուան առթիւ։

ՆՈՒԷՐ

Անթիլիաս մատուռականներու տան պատպատարեալներէն Մխքայէլեան Թագուր 20 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի՝ Արմենակ Աճէմեանի յիշատակին։

×

Լ.Ը Վեջինէ.— Պ. Վահրամ Մոսկոֆեան 50ական ֆր. կը նուիրէ Դպրոցասէր եւ Ս. Մուրատեան վարժարաններուն։

(Տառնալ «Յառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլ. Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները.—

Հանգուցեալ Փերուզ Քէնթիրեանի մահուան քառասունքին հոգեհանգստեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Քալեան 10 ֆր., Պ. Քէօսէեան 50, այրի Տիկին Արմենուհի Քէնթիրեան 10, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Սուքիասեան 10։

Հանգ. Ժանէթ Կիւլեանի հոգեհանգստեան առթիւ Պէժեան ընտանիք 50, Տէր եւ Տիկին Համազասպ Կիւլեան 45, Պ. Ղազարոս Կիւլեան 20 ֆր.։

Հանգ. Մուրատ Կարապետեանի մահուան առթիւով Տէր եւ Տիկին Յարութիւնեան 10, Մինասեան ընտանիք 50, Ժամկոչեան ընտանիք 20, Պ. Կիւրակոսեան 20, Պ. Մինասեան 20 ֆր.։

(Շար.)

ՆՈՐ ԱԿՈՒՄԲԻ ԲԱՑՈՒՄ

ՎԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 16ին

ժամը 15,30ին, նախաձեռնութեամբ

Անի կոմիտէի

40 Ռիւ Վիկտոր Ֆոժիէ

Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբը։

Երգ, պար, արուեստանութիւն եւ անակընկալներ։

Պաշտօնական բաժինէն ետք ընկերական համակրական խնջոյք։

Տաք մթնոլորտ։ Առատ կերուխում։

Մուտքը ազատ է։

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մարտ 12ին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Նախաձեռնութեամբ

Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մշակութային եւ Երիտասարդական Յանձնախումբերու, մշակութային ասուլիսներու շարքին մէջ

ՓՐՈՖ. ԼՈՒՏՎԻԿ ՄԻՐՋՈՅԵԱՆ

Նիւթ

«ԲԻԻՐԱԿԱՆ 1972»

Աստղագիտական նոր հետազոտութիւններու շուրջ

Ջորեքշաբթի, Յունուար 12 ժամը 2045ին

MUSEE GUIMET

Place d'Iena — Métro Iena

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Հինգշաբթի, 13 Յունուար.— *Տօն Ամենանախորհրդութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին։ Յետ պատարագի Առաջնորդարանի սրահին մէջ կը կատարուի տնօրհնէք։*

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Պ. Համայեակ Տիւրկէրեան կը նուիրէ 500 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգնախնամութեան կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին կահաւորման, ի յիշատակ իր հանգուցեալ սիրելիներուն։

Տիկին Պերճուհի Ադամեան կը նուիրէ 30 ֆր., նոյն նպատակին համար, ի յիշատակ իր ծնողաց՝ Կարապետ եւ Սաթենիկ Իչքալացեանի։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի, Յունուար 16, հեռատեսիլի Ա. կայանէն, ժամը 9,30ին հանդիսաւոր պատարագ։

OPERA de MARSEILLE

Samedi 15 Janvier à 18 heures

Conférence Musicale par

Edouard EXERJEAN

Pianiste, Critique Musical

sur

«L'HEURE ESPAGNOLE» de RAVEL

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵՆԴ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Թատերախումբը կը ներկայացնէ

ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունուար 15, 1972 ժամը 21ին Salle Voltaire, Rue Voltaire — Alfortville

ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 16 ժամը 15ին

Maison des Jeunes Stade Municipal Avenue Louis Georgeon — Cachan

Տոմսերու համար դիմել՝

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ՝ Զերչեան, 131, Ռիւ Էթիէն Տոլէ

ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ՝ Պ. Գարօղլանեան 22, Ռիւ Լավուազիէ եւ՝ Մշակոյթի Տունը, 17, Ռիւ Պլէօ։

ՁԱՇ

Ձաշ կազմակերպուած կապոյտ Խաչի Սէն Ժեռոմի մասնաճիւղին կողմէ Յունուար 16ին ժամը 13ին Սէն Ժեռոմի եկեղեցիին կից սրահին մէջ։ Համեղ կերակուրներ պատրաստուած՝ կապոյտ Խաչի տիկիններուն կողմէ։ Գինն՝ 20 ֆրանք։

Հաճելի մթնոլորտ, զանազան անակնկալներ, երգ, նուագ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սրահի չինութեան կը նուիրեն.— Տէր եւ Տիկին Ժիլպայր Տէտէեան 500 ֆր., Տէր եւ Տիկին Սահեան Տամլամեան 500, Պ. Կրիկ Գրիգորեան 200, Տիկին Լիւսի Աչճեան, Տիկին Է. Շաղուկեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Վէգիրեան, Տէր եւ Տիկին Հերոյեան, Պ. Ճիլիքեան եւ Ոմն 100ական, Տէր եւ Տիկին Մ. Անմահեան, Տիկին Ա. Յարութիւնեան, Օր. Անի Աբէկեան, Պ. Պուճուքճեան Օննիկ 50ական ֆր.։

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Մեծ նամակատութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է.— Տիկին Նեւլի Ճէմպազեան 800 ֆր., իր եղբօր ողջագեղ երուսդ Տէրունեանի կտակէն։ Տիկին Մարիամ Աբգարեան 200, Ոմն՝ նոր տարուոյ առթիւ 100, Տէր եւ Տիկին Կ. Փամպաճեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Գէորգեան 50ական ֆր. ողջագեղ Արմենակ Աճէմեանի յիշատակին։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին 16 Յունուար կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սպ. Տան սրահը։

Կը խօսի հոգեւոր հովիւ

ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Երգ, պար եւ արուեստանութիւն փոքրիկներու կողմէ։

Հայկական կաղանդ Պապան նուէրներ պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր պզտիկներուն։

Մուտքը ազատ է

×

ՏՕՆԱԾՈՒՌԻ ՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Հայ Առաք. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ս. Ծնունդի առթիւ կը կազմակերպէ տոնածառի հանդէս մը, 15 Յունուար Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, պետական թատրոնը։

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հայութիւնը։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պուլ. Օտոյի մասնաճիւղի վարչութիւնը մեծ պատրաստութեամբ կը ծանէ Մանուկներու Օրը, 16 Յունուար Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, եկեղեցիի կից սրահին մէջ։

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը քաջալերելու դպրոցի աշակերտները։

×

ԿՈՐՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Կոնտոպլի մասնաճիւղը կը ծանէ մեծ պատրաստութեամբ Մանուկներու Օրը (տօնածառ) Յունուար 16ին կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Սալ Սէն Լուի սրահին մէջ 6 Ռիւ Ժէ։

Դպրոցի աշակերտութեան կողմէ պիտի ըլլան պար, մեներգ, խմբերգներ եւ խաղուհիներու կողմէ պատրաստուած ճոխ պիւֆէ, ղեկավարութեամբ Պ. Հայկ Մկրտչեանի։

Վարչութիւնը կը խնդրէ իր ազնիւ հայրենակիցներէն ներկայ ըլլալով քաջալերել տղաքը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները 15 Յունուար Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 14,30ին եկեղեցւոյ կից սրահը։ Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ։ Կարեւոր օրակարգ. պատգամաւորական ժողովի զեկուցում եւ վարչութեան ընտրութիւն։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Շաբաթ 15 Յունուար ժամը ճիշդ 4ին Մշակոյթի Տան գրասենեակին մէջ՝ 17, Ռիւ Պլէօ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Բնիկ Սպարթացի (Գոնիայի նահանգ), Մարիամ Գրիգորեան, հօր անունը Սարգիս, մօր անունը Եղիսաբէթ, եղբայրները՝ Յակոբ եւ Սահակ, քոյրերը՝ Մարգրուհի եւ Տիգրանուհի, որոնք կորսնցուցած է տարագրութեան տաճն իսլահիէ։ Ինքը փոքր ըլլալով աւելի մանրամասնութիւններ չի յիշեր։

Կը խնդրուի որեւէ տեղեկութիւն եւ ծանօթութիւն ունեցողներէ տեղեկացնել՝

SELTEKIAN

28, Villa des Iris — 92 - Bagneux

Սոսյդ տեղեկութիւն մը տուղին մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր։

Աթէնքի «Ազատ Օր»էն կը խնդրուի արտատպել։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները 15 Յունուար Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 14,30ին եկեղեցւոյ կից սրահը։ Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ։ Կարեւոր օրակարգ. պատգամաւորական ժողովի զեկուցում եւ վարչութեան ընտրութիւն։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Շաբաթ 15 Յունուար ժամը ճիշդ 4ին Մշակոյթի Տան գրասենեակին մէջ՝ 17, Ռիւ Պլէօ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

U. G. A. B. — MARSEILLE

LE COMITE LOCAL, LA SECTION FEMININE ET LA JEUNESSE

VOUS CONVIENT A LEUR

GRAND BAL ANNUEL

Salons « SPLENDID'HOTEL », le Samedi 15 Janvier, de 21 heures à l'aube

UNE AMBIANCE avec le NEW SYSTEM

Orchestre HENRY ROMAN

ATTRACTION SUPER-CHOC !..

et la participation de Jacqueline DIVERRES, Téléspeakerine

Réservation au Siège, 7, Rue Papère — Téléphone : 54-16-50

Entrée : 40 Fr. — Etudiant : 20 Fr.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Արիներու տարեկան ցերեկոյթը Կիրակի 5 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին, Սալ տը լա Շիմի։

×

ՍՕՍԻ պարահանդէսի 25ամեակի տնօրէնութիւնը Կիրակի 30 Ապրիլ։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկայ։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
12
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MERCREDI
12 JANVIER
1972

LE NUMÉRO 0,50 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 90 ֆր· Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար· 125 ֆր· Հատը 0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12313 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 48e ANNÉE — N° 12.313

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

—o—

Վերջացող տարիէն նորին ժառանգ մը–նացած քաղաքական կնճռոտ խնդիրներու շարքին կարեւոր տեղ մը կը զբաւէ արաբ–եւիսրայէլեան վէճը:

Տարին սկսած էր ՄԱԿի ընդհ· քարտուղար Ուքանի Թանթի նոր առաքելութեամբ դէպի Եգիպտոս ու Երուսաղէմ:

Ինչպէս նախորդները, այդ նոր փորձն ալ ո՛չ մէկ գրական արդիւնքի յանգեցաւ: Կը թուի թէ ամէն յոյս կորած չէ: Այս օրերս զարձեալ հրապարակ իջած է Եա–րինկ, կողմերուն ընդունելի առաջարկներ ներկայացնելու համար:

Պիտի յաջողի՞ այս անգամ: Կասկածե–լի է:

1971ին հրադադարը յարգուեցաւ առա–ւելագոյն չափով: Երկուստեք աննշան բախումներ միայն տեղի ունեցան: Ի բա–ցակայութեան տաք պատերազմի, պաղ պատերազմը իր գերագոյն առաքինանին հասաւ:

Նախագահ Անուար Ալ–Սատաթ քանիցս առիթ ստեղծեցաւ ըսելու, որ ինքնութեան ընթացքին, մանաւանդ դէպի Մոսկուա իր կատարած ճամբորդութեան նախօրեակ–կին: Նկատելով, որ կարելի չէր լաւա–գոյն կերպով կարգադրել վէճը, պատե–րազմը միակ միջոցն էր վերջնական լուծ–ման մը յանգելու, ըստ իր հայեցողու–թեան:

Իրեն համար 1971ը վճռական տարի մը պիտի ըլլար: Եթէ մինչեւ Դեկտեմբեր 31 խաղաղութիւն չհնարուէր, անխուսափելի պիտի ըլլար պատերազմը:

Տարուան ընթացքին զանազան փորձեր կատարուեցան միջազգային տարակար–ծութիւնները բառնալու եւ միացեալ ճա–կատ կազմելու համար: 1970ի Սեպտեմ–բերը արիւնոտ ամիս մըն էր եղած: Յոր–դանանի բանակը քարուքանդ էր ըրած պղեստինցի փէտայիներու բոյները: 1971ը յարաբերաբար խաղաղ էր անցած: Սակայն Նոյեմբեր 28ին փէտայիները փոխ–վրէժի համար Գահիրէի մէջ սպան–նեցին Յորդանանի վարչապետ Վասըֆ Թալը:

Ամառը սահմանափակ չէջանակի մէջ կազմուեցաւ Արաբական Հանրապետու–թեանց Միութիւնը, մանակցութեամբ Լիբիոյ, Սուրիոյ եւ Արաբ Միացեալ Հան–րապետութեան, — որ վերստացաւ իր հին անունը՝ Եգիպտոս: Սեպտեմբեր մէկին երեք երկիրներու մէջ տեղի ունեցաւ հան–րաքուէ եւ Ա· Հ· Միութիւնը վաւերաց–ուեցաւ գրեթէ միաձայնութեամբ:

Տարեվերջը կը մօտենար: Անհրաժեշտ էր նժարի մէջ դնել պատերազմի եւ խա–ղաղութեան կարելիութիւնները: Եգիպ–տոսի նախագահը Նոյեմբերի վերջերը Գահիրէի մէջ խորհրդաժողովի հրաւիրեց Արաբական Լիկայի անդամ երկիրներու ներկայացուցիչները:

Կը թուի թէ պատերազմը վերսկսելու հաւանականութիւնը չատ համակիրներ չունեցաւ խորհրդաժողովին մէջ, որ փակուեցաւ հոգեշահ բանաձեւեր քուէար–կելով:

Անհրաժեշտ էր սակայն վճռական խօսք մը ըսել տարին վերջնականէ առաջ: Դեկ–տեմբեր 31ը խնամքո՛ւս զարձակէտ մը պիտի ըլլար: Քաղաքական աշխարհը ան–համբեր կը սպասէր Սատաթի ճառին:

Վերջապէ՛ս Դեկտեմբեր 28ին նախա–գահը արտասանեց իր ա՛յնքան սպասուած ճառը: Կրկնելէ վերջ թէ Իսրայէլի հետ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՆԿԼԱ ՏԷՇ ԵՒ ԻՐ ՂԵԿԱՎԱՐԸ

—o—

Տաքքա, ինչպէս գրած էինք երէկ, որ–տակարգ ընդունելութիւն մը վերապահեց Շէյխ Մուժիպուր Ռահմանի: Արդարեւ մայրաքաղաքին օդակայանը անանցանելի դարձած է տասնեակ հազարաւոր բարմու–թեան հետեւանքով եւ, նոյնիսկ, օդանա–ւը դժուարութիւն կրած է վայրէջք կա–տարելու, քանի որ բարմութիւնը խու–ժած է մինչեւ իսկ վայրէջքի դաշտը:

Թնդանօթի 31 հարուածները դիմաւորե–ցին Պանկլա Տէշի «պատմական» առաջ–նորդին դալուստը: Օդակայան փութացին դիմաւորելու նոր կառավարութեան ան–դամները, ինչպէս նաեւ զանազան երկիր–ներու հիւպատոսական ներկայացուցիչ–ներ — Խորհ· Միութիւն, Անգլիա, Մ· Նահանգներ, Լեհաստան, Նեփալ, Նու–կոլաւիա եւ ուրիշներ:

Տաքքայի ձիարշաւարանին մէջ է, որ Շէյխը խօսք առաւ առաջին անգամ ըլլա–լով ինք ամասնան բանտարկութենէ ետք: Շէյխ Մուժիպուր Ռահման յայտարարեց իր ժողովուրդին, թէ այլեւս բոլոր կա–պերը խզուած են վերջնական ձեւով Փա–քիստանի հետ: «Այլեւս անհնարին է միացման գիծ մը հաստատել Փաքիս–տանի եւ Պանկլա Տէշի միջեւ, ինչպէս կը փափաքի նախագահ Զուլֆիքար Ալի Պութօ»: Պանկալիի առաջնորդը պղտչա–ցուց Փաքիստանի նախագահը որեւէ քայ–լի համար, որ կրնայ վնասել Պանկլա Տէշի:

Շէյխը գառնութիւն եւ տեղութիւն չունի Փաքիստանցիներու նկատմամբ, ո–րոնք միլիոնաւոր ազգակիցներ ապրեցուցած, անպատուած են եւ պատճառ դարձած մեւնոյն ժամանակ տասը միլիոն Պեն–կալցիներու զաղթական վիճակին:

Շէյխը ապա յիշեցուց, թէ Պանկլա Տէշ պիտի գործադրէ ընկերվարական, ժողո–վրդավարական եւ աշխարհական քաղա–քականութիւն մը: Այս առթիւ կոչ ուղ–ղեց բոլորին՝ լծուիլ երկրին վերաշինու–թեան աշխատանքին:

Պենկալցի առաջնորդը չնորհաւորելէ ետք Հնդկաստանը իր ընծայած օժանդա–կութեան համար, յիշեցուց, թէ ՄԱԿի հակազութեան տակ պիտի «պատուին» ու «պատժուին» զրգռիչ տարրերն ու փա–քիստանցիներու հետ գործակցած ան–ձերը:

Տաքքայէն առաջ Շէյխ Ռահման նոր Տելհի այցելած է, ինչպէս հաղորդած էինք երէկ: Հոն յաջորդաբար տեսակցած է Հնդկաստանի նախագահին եւ վարչա–պետին հետ: Խօսակցութիւններու նիւթ եղած են «երկուստեք շահագրգռող հար–ցեր»: Շէյխին յայտարարութեան համա–ձայն, հնդիկ ուժերը Պանկլա Տէշէն պի–տի հեռանան «այն օրը, երբ ես հնդիկ վարչապետին նման պահանջ մը ներկա–յացնեմ»: Յամենայն դէպս, համաձայն Տիկին Կանտիի վաստահեցումին, արդէն

պատերազմը անխուսափելի է, յայտնեց թէ եգիպտոս չուզեր դուռը փակել վէճը խաղաղութեամբ լուծելու համար:

Այսպէս ուրեմն, պատերազմի մղձա–ւանջը որոշ ժամանակի համար հեռացաւ Մերձաւոր Արեւելքէն:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

[illegible] իսկ որոշ թիւով զինուորներ հեռացած են երկրէն:

Խօսակցութիւններու ուսարանին հրա–տարակուած միացեալ զեկոյցը չերմ խօսքեր կը վերապահէ Հնդկաստանի: Յոր· Միութիւնն ու կարգ մը համայնա–վար երկիրներ «պատասխաները» խօսքեր ստացած են զեկոյցին մէջ:

× Եահիա Խան, Փաքիստանի հրաժար–եալ զեկավարը, հակազութեան տակ տա–նուած է եւ անկարելի չէ որ զատուի: Արդարեւ երկրին մէջ, ժողովուրդը կ'ու–զէ որ «զատաճանը» կատարեալ բար–ձրացուի:

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԻՐ ԲԱՆՏԵՐԸ

Թուլի բանտին մէջ պատահած դէպքերը պատճառ զարձած էին որ քննութիւն մը բացուի, հոն տիրող վարչաձեւին մասին եւ արդելափակեալներու պայմաններուն:

Քննիչ յանձնախումբին անունը կը կրէ (Շմելք) այն ծանրակշիռ տեղեկագիրը որ հրապարակուեցաւ առջի օր, բաւական խ–րաններում տեղծելով: Տեղեկագիրը ուղղակի կը զատապարտէ Թուլի բանտին պայմանները եւ անկէ՝ նաեւ ամբողջ պատժական դրութիւնը:

Իրականին մէջ նորութիւն չէ, 1970ին արդէն Քլէրվոյի բանտին պայմաններուն մասին կը խօսուէր բայց ոչ մէկ արդիւնք կուտար մինչեւ որ ծանրակշիռ դէպքեր չպատահէին:

Այս տեղեկագրին հրապարակումը սա–կայն բնական հետեւանքներ ունեցաւ, այլ խօսքով ապատամբական փոքր չարժում–ներ ծայր տուին այլ բանտերու մէջ, ինչ–պէս՝ Ամիէն եւ Լուս–ը–Լիլ:

Պարզ է որ ամարդի եւ վայրագ վերա–բերմունքը նոյնիսկ յանցապարտներու նկատմամբ ընդունելի չէ, բայց պէտք չէ անչուչա ծայրայեղութեանց երթալ եւ հանգստաւէտ պանդոկներ երազել ոճրա–գործներու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈՆԿ–ՔՈՆԿի նաւահանգիստին մէջ պայթումի մը հետեւանքով զօրաւոր հըր–դեհ մը ծայր տուաւ «Քուին Էլիզապէթ» նաւուն վրայ: Նաւը, որ 83·600 թոն տա–րողութիւն ունէր, ընկղմեցաւ: Տասնամ–եակներ փառքը կազմած է անգլիական նաւատորմին, սակայն, հինցած ըլլալով, գործածութենէ դուրս գրուած էր:

ԳԱՀԻՐէի մէջ չփոթ վիճակ ստեղծուե–ցաւ «Ափրիկեան – Ասիական ժողովուրդ–ներու միասնութեան խորհրդաժողով»ին, երբ ժողովի բացման ներկայ պատուհցաւ Պանկլա Տէշի պատուիրակութիւնը, իր – րեւ անկախ երկրի ներկայացուցիչ: Փա–քիստանի պատուիրակութիւնը հեռացաւ խորհրդաժողովէն: Լիբիա եւս սպառնաց հետանալ:

ՖԻԱԹ ընկերութիւնը 5 ատ հարիւրի չափով կատարեց իր ինքնաշարժներու գիներուն վրայ: Պատճառ կը ներկայա–ցուի ծախքի չափազանցումը:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ օդանաւեր ռմբակոծեցին ռատարի կայան մը Հիւս· Վիէթնամի մէջ: Արձակուղղիներ ամերիկեան երեք Պէ–52 օդանաւեր վնասեցին Թայլանտի ամերիկեան օդակայանի մը մէջ:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ կատարուած հանրային կարծիքի քննութիւն մը ցոյց կուտայ, թէ Իտալացիներու 36 ատ հարիւրը անգլերէ–նը կ'ընտրեն իրրեւ լեզու Հասարակաց Շուկայի իսկ 31,4 ատ հարիւրը ֆրանսե–րէնը կը նախընտրեն:

ԷՐԻՄ, Թուրքիոյ վարչապետը հաշ–տուեցաւ Տէմիրէլի հետ նախագահ Սու–նայի ներկայութեան մը արդիւնք էր եղածը եւ ամէն ինչ մանրամասնօրէն նախապէս

ԱՄԱՆՈՐԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

—o—

Նոր Տարուան առթիւ հանդիսութիւն–ներ եւ ընդունելութիւններ տեղի ունե–ցած են Պոլսոյ գրեթէ բոլոր հայկական վարժարաններուն եւ աղգային կարգ մը հաստատութիւններու մէջ:

Ս· Փրկիչ հիւանդանոցի սրահին մէջ մեծ բազմութիւն մը բոլորուած է պա–տրոպարեաններուն չուրջ, որոնց համար երեկոյթը եղած է կրկնակ հաճելի: Ամա–նորեան երեկոյթին ներկայ գտնուած է Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքը: Նաեւ աղ–գային եւ թաղային մարմիններու ներ–կայացուցիչներ: Այս առթիւ խօսք առած են Կ· Մուրատեան, Բժ· Կ· Աբգան, Բժ· Վ· Շիկահեր եւ Ղ· Պալճեան: Փակման խօսքը արտասանած է Պատրիարքը:

Սկիւտարի « Միացեալ » երգչախումբի ամանորեան երեկոյթը տեղի ունեցած է տեղւոյն Սանուց Միութեան հաւաքատե–ղիին մէջ:

1972ի տարին ուրախութեամբ դիմա–ւորուած է Արմաեան– Ունճեան եւ Խաս–պիւղի Ներսէսեան վարժարաններուն մէջ, ուր տեղի ունեցած են հանդիսութիւններ աւանդական ձեւով:

Էսեեան Սանուցն ալ իր 25ամեակի չքե–ղանին բացումը կատարած է պղտասե–ղանով մը: Երեւնդ Սեւան, Միութեան նախագահը, տեղեկութիւններ տուած է իրենց ապագայ ծրագիրներու մասին:

ՆՈՒՊԱՐ ԿԻԼԻՊԻՆԿԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Երեքշաբթի առաւօ, ճայնասփիւռը կը հաղորդէր թէ Քանի մէջ (Մոլային Ալ–պեաններ) մեռած է Նուպար Կիլիպինկեան, տղան՝ Գալուստ Կիլիպինկեանի:

75 տարեկան էր:

կարպադրուած էր: Անպարայի մէջ տիրող ընդհ· կարծիքն այն է որ բանակին զբը–դումով է որ ձեռք ձգուած է այս հաշտու–թիւնը: Արդարեւ տիրող մթնոլորտին մէջ, բանակը չուզեր որ չատ աւբ մըր–ցակցութիւն մը ըլլայ երկու կուսակցա–պետերու մէջեւ եւ անկարելի չի նկատ–ուիր որ զաղանօրէն սպառնալիք մը ըրած ըլլայ: Գալով էրբաքանի, որ ի մօտոյ Փրան–սա կուգայ, յայտարարած է.— «Դատա–կան ըմբռնումով համախմբումի դահլիճ չեմ ուզեր: Իմ զահլիճս տեսակ մը հա–մախմբում է թէքնիսիէններու եւ զան–զան կուսակցութիւններէ եկած մարդոց: Կացութիւնը պիտի մնայ ինչպէս որ է մինչեւ 1973ի ընտրութիւնները: Ցետոյ կը տեսնենք»:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ Զատ եւ Նիժեր պիտի այցելէ Յունուար 24էն 28:

ՄԻՍՅԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ նոր քարտուղա–րը՝ Քուռէթ Վալտհայմ յայտարարած է թէ պատրաստ է Գահիրէ եւ Երուսաղէմ երթալու, լուծում մը գտնելու համար: Վալտհայմ խօսած է նաեւ Պանկլա Տէշի մասին յայտնելով թէ Ասպահովութեան Խորհուրդին կ'ինչայ որոշել թէ պիտի ճանչնա՞ թէ ոչ նախկին Արեւելեան Փա–քիստանը: Գալով ՄԱԿին, նոր ընդհ· քարտուղարը կը խորհի թէ «թարմ ա–րիւնի» պէտք ունի:

ԻՍՐԱՅԵԼԻ Պաշտպանութեան նախա–րարը, Զօր· Մոչէ Տայեան Միացեալ Նա–հանգները կ'երթայ զալ ամիս զրամ ժող–վելու համար Իսրայէլի ի նպաստ: 450 միլիոն տոլարի փոխառութեան բաժնե–տոմսեր պէտք է վաճառուին:

ԾՆՈՒՆԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԽՈՍՏՈՒՄ ՄԸ ՊԱՀԵԼԸ ԼԱՒ ԲԱՆ Է, ՁԷ՞, «ՓԱՏՐԷ»...

Մեքսիքոյի տաք արեւուն տակ ննջող փոքրիկ, աննշան գիւղ մը կար ժամանակին. գրեթէ մոռցուած գիւղ մը։ Գիւղի ծայրին, պզտիկ հարթավայրի մը վրայ, չինարի ծառ մը՝ ու ճոխ աղբիւր մը, ասոնց քով՝ հաւատացեալներու հաւաքական ճիգերով կառուցուած կոկիկ, սպիտակածեփ եկեղեցի մը։ Աղքատ եկեղեցի մը։ Այնքան աղքատ՝ որ գիւղին երէցը, իր հոգեպահուստին համար իր ծխականներուն նման ոտիպուտած էր օրը ութ ժամ աշխատիլ դաշտին մէջ։

Բայց գոհ էր։ Իր գանգատելը ո՛չ մարդիկ էին լսած, ոչ ալ՝ Աստուած։

Ծեր չինարի ամուր մկճիւղէն կախած էին անագապղինձէ մեծիկ տախտակ մը՝ որպէս կոչնակ։ Երէցը, մատուռին որմին մէջ յատկապէս այդ նպատակին համար չինուած փոքրիկ պահարանէն կ'առնէր հոն զրուած ծանր մուրճը, ու անոր 12 (Քրիստոսի աշակերտներուն թուով) հարուած կուտար անագապղինձէ տախտակին, որ, սուղնոց ձուլածոյ զանգակի նման կը թրթռար. իր զօրանշը կը հասնէր մինչեւ հեռաւոր դաշտերուն մէջ աշխատող հաւատացեալ մշակներու ականջին։ Այն առեն անոնք, նայած աւարտած կամ աւարտելի աշխատանքի քանակին, կամ եկեղեցի կը փութային, եւ կամ իրենց վրայէն հոգն ու փոշին քիչ մը թօթուելով — չէ՞ որ Արարչի առջեւ պիտի ելնէին — բայց գաշտին մէջ կը կենային աղօթքի։ Գլխահակ ու երկիւղած կը սպասէին մինչեւ որ կոչնակի վերջին զօրանշը լուծուէր մատեցող մայրամուտի կապոյտ մշուշին մէջ։ Այն առեն կը խաչակնքէին ու կը վերադառնային իրենց աշխատանքին։

Ու Մեքսիքոյի տակ արեւուն տակ քնատ գիւղը գրեթէ երջանիկ էր։

×

Ըսի թէ այդ քնատ գիւղին եկեղեցին աղքատ եկեղեցի մըն էր. այնքան աղքատ՝ որ երկու մուկը, երբ օր մը հոն փոխադրուեցան մեծ ակնկալութիւններով, կրծելու բան չգտնելով, փախան դուրս։ Բայց եկեղեցին գանձ մը ունէր. չքջանի հարուստ, եպիսկոպոսանիստ թեմերու չքեղ, եկեղեցիներու քարոզիչներուն նախանձն իսկ չարժեցող գանձ մը.— Զոյգ ոսկիէ չինուած Յիսուս Մանուկ մը, որ նուէրն էր ներկայիս մահացած, բարեպաշտ, չքեղ հաւատացեալ ու երախտապարտ այրի կնոջ մը։

Աղջատ այրի կնոջ մը՝ որուն խնդրանքը լսած ու կատարած էր այն սուրբը, որուն անունով կը կոչուէր ու կը ճանչցուէր փոքրիկ եկեղեցին։

Սուրբ Թովմաս։

Զոյգ ոսկիէ Մանուկ Յիսուսը կը պահէին տաճարի խորանին տակ, այդ նպատակին համար չինուած ամուր պահարանի մը մէջ, որուն բանալին միշտ կարելի էր կախուած տեսնել երէցի կաշեայ պօսիէն։

Մեքսիքոյի անամպ երկնքին վրայ Յիսուս Մանուկի ծնունդն աւետող աստղին երեւնալէն մէկ շաբաթ առաջ, բարեպաշտներու սրտերը զուլ կ'ելլէին, որովհետեւ, երէցը, իր հետ քանի մը հատ ապտակ առած, կը բանար խորանին տակ դանուող պահարանը, ու մեծ երկիւղածութեամբ, Յիսուս Մանուկը գրկին առած, միշտ աղօթելով, օրհներգելով, պայն կը բերէր դուրս՝ ու կը հանդիսեցնէր խորանի աջ կողմը կառուցուած մանրա-նկար գմբի թարմ ու բուրումնաւէտ յարդով լեցուած մսուրին մէջ։ Մսուրին քով, մատղոհ երեւոյթով կեցած կ'ըլլար Մարիամը Բեթղեհէմ բերող համեստ անասունը, ու մանկան խանձարուրը հոտուրտացող երկու սպիտակագեղմ գառէ գառնուկ։

Հաւատացեալները կուգային մոմ վառել, երկրպագել, եւ արցունքկալած աչերով իրենց խնդրանքները ներկայացնել մսուրին մէջ պառկող Մանուկին։

Ու Մեքսիքոյի բոլոր արեւուն տակ տօնական օր ապրող գիւղը գրեթէ երջանիկ էր։

×

Տարի մը, ճիշդ Կիրակնօրեայ պատարագի պահուն, ոչ այնքան բարեպաշտիկ դէպք մը պատահեցաւ։ Երբ երէցը Աստուածամօր նուիրուած երգ մը արտասանելու վրայ էր, կին մը, խելագարի պէս, պոռաց թէ «Փա՛տրէ, փա՛տրէ, ո՞ւր է Յիսուս Մանուկը, Յիսուս Մանուկը չկա՛յ մսուրին մէջ»...

Վազեցին սառուցելու։

Կինը ճիշդ էր։ Չկար։ Յիսուս Մանուկը չկա՛ր... Կար միայն յարդին վրայ իր ծանրութեան տակ կազմուած փոսիկը։

Իրաւ անցան։

Պատարագը մնաց կիսատ, անաւա՛րտ։

Նման սրբապղծութի՛ւն...

Յիսուսը գողնա՛լ...

Բոթը տարածուեցաւ գիւղին մէջ։

Մեքսիքոյի բոլոր արեւուն տակ ծանրացած կոպերը վեր նետուեցան։

Ով գէնք ունէր՝ գէնք վերցուց։

Ով թուր ունէր՝ թուր կապեց։

Ով ձի ունէր՝ ձի հեծաւ։

Երդում ըրին գողը գտնել ու կախել չինարի ծառէն։

Երէցը խորանին առջեւ ծունկի եկաւ ու թեւերը տարածած, ափերը վեր, կեցաւ աղօթքի։ Խնդրեց Աստուծմէ՝ որ գողը փնտռտողներուն քայլերը առաջնորդէ։

Մեքսիքոյի բոլոր արեւուն տակ ննջող գիւղը պարպուեցաւ. ամէն ոք գնաց գողը որոնելու։

Երէցին մօտ եղողները տեսան, որ արցունքը անոր մխրճքէն վա՛ր կը հոսէր...

^

Գողը գտնելու բախտը հինգ մը վիճակուեցաւ։ Հրաշագործ տունդարձի պատուն, իր ճամբուն վրայ տեսաւ բոպիկ, արեւահանձ դէմքով մանչուկ մը, որ խաղալիկ նռնդնոր կառք մը կը քաշէր փոշոտ, խորդուբորդ ճամբէն, ու այդ կառքին մէջ, ափ մը ծղօտի վրայ, պառկած էր Յիսուս Մանուկը։

— Գո՛ղ, չա՛ր, անպիտա՛ն, զողցար՝ եւ ո՞ւր կը տանիս մեր Յիսուսը...

Քաշքշելով տարին երախան երէցին քով։

Ան դեռ ծնրադիր կ'աղօթէր։

Փատրէն կիտեց յօնքերը՝ ու ծունկի եկաւ երախային առջեւ։

— Ըսէ՛, տղա՛ս, ինչո՞ւ եւ որո՞ւ համար զողցար արձանը... Չե՞ս գիտեր թէ զողութիւնը մե՛ղք է...

— Բայց փատրէ, չզողցա՛յ, զողութիւն չըրի՛. խոստո՛ւմս կը կատարէի Աստուածորզւոյն մեր գիւղին չքջանը ընել տալով... Երկար առեն է կը խնդրէի իր մօրմէն՝ որ կարմիր կառք մը գրկէ ինծի նուէր. իրեն խոստացայ՝ որ եթէ կատարէ խնդրանքս, ես անոր մէջ նստիլ առայ, իր որդին պիտի նստեցնեմ ու գիւղին չքջանը ընել տամ երեք անգամ... երկու անգամ արդէն գարձայ, երրորդ անգամուն էր որ բռնեցին զիս՝ ու չձգեցին որ կատարեմ խոստումս։ Խոստումը չպահելը լաւ բան չէ, չէ՞ փատրէ... Դուն ես այդ բանը սորվեցուցած մեղի, չէ՞ փատրէ։

Փատրէն, յուզուած, գրաւ աշխատանքէն ամբացած իր մեծ ափը երախայի գլխուն, ու չեմտեառնդութեամբ օրհնեց զայն։ Ցետոյ գարձաւ քովիններուն.

— Տուէք Յիսուս Մանուկը իրեն որ գիւղի չքջանը ընէ անգամ մը եւս, լրացնէ իր խոստումը։ Ես պիտի ընկերանամ իրեն։

Երբ ճամբայ ելաւ, իր մօտ եղողները լսեցին որ կ'ըսէր.

— Տէ՛ր, իմաստութիւնդ անչափ է ու դթութիւնդ անբաւ, ներէ մեղուցեալներուս։

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ԴԱՀԻՃՆԵՐՈՒ ԵՒ ԶՈՀԵՐՈՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ծովահէնները անմիջապէս գործի անցան։ Նախ արժէքաւոր բոլոր առարկաները փոխադրեցին Փանամայի վրայ, յետոյ ուղղուեցան Պոռթընկիներուն։ Հոս բաղմութիւն մը սկսաւ հաւաքուիլ նաւահանգիստին չուրջ։ Ամէնէն շատ կը հետաքրքրուէին Իպապէլի վիճակով։ Ներկայ աղջիկը՝ խոշորացուած մարմինը փաթթած էր առագաստի կտորի մը մէջ, եւ մէկ ձեռքով բռնած էր ականջներէն մէկը, որ տեղէն փրթած էր։ Այն առեն, նաւակ մը հասաւ քարափ, եւ ետքը նաւորները վար իջան։ Իպապէլ գանգատ սեւեռելով արձակեց աղիողորմ ճիչ մը եւ մատնանշեց անոնցմէ մէկը.

— Ահա՛, ասոնք են ոճրագործները...

Հոս կարելի չէ բառերով նկարագրել աւազակներուն զարմանքն ու ապշութիւնը։ Ո՞ր չար ատամնան պիրկնք բերած ու նետած էր այս ծուղակին մէջ։ Անոնցմէ մէկը, որ ոսկի ապարանջան մը անուցած էր թեւը, անմիջապէս գայն նետեց ծովուն մէջ։ Իրարանցումը տեսնելով, նաւահանգիստին հրամանատարը վրայ հասաւ եւ ձերբակալել տուաւ ետքը ծովահէնները, իսկ Աբուխլայի ճամբորդները եւ անձնակազմը հրաւիրեց իր գրասենեակը, որպէսզի իրենց պանգատները յայտնեն։ Եւ անոնց բերնէն լսեց ահաւոր եղելութիւնը։

Ութերորդ աւազակը աւելի բախտաւոր գտնուեցաւ։ Ան մնացած էր նաւուն վրայ։ Երբ Աբուխլայի ճամբորդները սկսան վար իջնել, անոնց կեցպարանքը եւ կազմերկ վիճակը անմիջապէս ուշադրութիւնը գրաւեցին Պոռթընկիներուն։ Հոս կայ բազմութիւն մը սկսաւ հաւաքուիլ նաւահանգիստին չուրջ։ Ամէնէն շատ կը հետաքրքրուէին Իպապէլի վիճակով։ Ներկայ աղջիկը՝ խոշորացուած մարմինը փաթթած էր առագաստի կտորի մը մէջ, եւ մէկ ձեռքով բռնած էր ականջներէն մէկը, որ տեղէն փրթած էր։ Այն առեն, նաւակ մը հասաւ քարափ, եւ ետքը նաւորները վար իջան։ Իպապէլ գանգատ սեւեռելով արձակեց աղիողորմ ճիչ մը եւ մատնանշեց անոնցմէ մէկը.

— Ահա՛, ասոնք են ոճրագործները...

Հոս կարելի չէ բառերով նկարագրել աւազակներուն զարմանքն ու ապշութիւնը։ Ո՞ր չար ատամնան պիրկնք բերած ու նետած էր այս ծուղակին մէջ։ Անոնցմէ մէկը, որ ոսկի ապարանջան մը անուցած էր թեւը, անմիջապէս գայն նետեց ծովուն մէջ։ Իրարանցումը տեսնելով, նաւահանգիստին հրամանատարը վրայ հասաւ եւ ձերբակալել տուաւ ետքը ծովահէնները, իսկ Աբուխլայի ճամբորդները եւ անձնակազմը հրաւիրեց իր գրասենեակը, որպէսզի իրենց պանգատները յայտնեն։ Եւ անոնց բերնէն լսեց ահաւոր եղելութիւնը։

Ութերորդ աւազակը աւելի բախտաւոր գտնուեցաւ։ Ան մնացած էր նաւուն վրայ։

մօրմէն՝ որ կարմիր կառք մը գրկէ ինծի նուէր. իրեն խոստացայ՝ որ եթէ կատարէ խնդրանքս, ես անոր մէջ նստիլ առայ, իր որդին պիտի նստեցնեմ ու գիւղին չքջանը ընել տամ երեք անգամ... երկու անգամ արդէն գարձայ, երրորդ անգամուն էր որ բռնեցին զիս՝ ու չձգեցին որ կատարեմ խոստումս։ Խոստումը չպահելը լաւ բան չէ, չէ՞ փատրէ... Դուն ես այդ բանը սորվեցուցած մեղի, չէ՞ փատրէ։

Փատրէն, յուզուած, գրաւ աշխատանքէն ամբացած իր մեծ ափը երախայի գլխուն, ու չեմտեառնդութեամբ օրհնեց զայն։ Ցետոյ գարձաւ քովիններուն.

— Տուէք Յիսուս Մանուկը իրեն որ գիւղի չքջանը ընէ անգամ մը եւս, լրացնէ իր խոստումը։ Ես պիտի ընկերանամ իրեն։

Երբ ճամբայ ելաւ, իր մօտ եղողները լսեցին որ կ'ըսէր.

— Տէ՛ր, իմաստութիւնդ անչափ է ու դթութիւնդ անբաւ, ներէ մեղուցեալներուս։

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ԳՐԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

1894–1914

Փանոսեան յօդուածս կարզացնել տալու լինի եւ երբ այդ յիշատակութիւնը լսեց, ըսաւ.

— Այդ անուններդ չեմ կրնար իմ թերթիս մէջ տպել։

— Ինչո՞ւ համար, հարցուցի զարմացած։

— Որովհետեւ Ալիշան եւ Պէշիկթաշլեան կաթոլիկ են եւ ես իմ թերթիս մէջ կաթոլիկներուն վրայ գովեստով չեմ կրնար խօսիլ։

Ի գո՛ւր ջանացի պինդը համոզել թէ կաթոլիկութեան խնդիր չկար, թէ լոկ գրական գովեստ մըն էր ըրածս եւ թէ, բացի ատկէ, Ալիշան եւ Պէշիկթաշլեան շատ աւելի Հայ էին քան թէ Լուսաւորչական Հայերուն մեծամասնութիւնը։ Փանոսեան անդրդուելի մնաց։

— Ըլլար, չեմ դներ ասիկա իմ թերթիս մէջ, վճռեց, այդ անունները հանէ եւ յօդուածդ կը հրատարակեմ։

Այս փոքրիկ պատմութիւնը ցոյց կուտայ Փանոսեանի ազատամտութեան աստիճանը։

Իմ աշխատութեանս մէջոցին, առանձին անգամ, հոն ճանչցայ նաեւ Աբիկ Մուրատ Հեճեանը որ անտառապահութեան ուսանող էր եւ միանգամայն Մանգուամէի համբաւը։

Ջաւեշտապիր եւ վիպասան Յակոբ Հաճեան եւս կ'աշխատակցէր թերթին։ Այդ միջոցին կը գրէր, իրրեւ թերթօն վէպ մը, որուն գործողութիւնները կ'անցնէին Հնդկաստանի մէջ։ Հաճեան Հընդկաստանի մասին իր ծանօթութիւնները կը քաղէր Մխիթարեաններու կողմէ հրատարակուած հին տարեցոյցի մը մէջէն։

Չեմ գիտեր թէ Փանոսեան ի՛նչ կը վճռէր իրեն, բայց սա գիտեմ որ խեղճ վիպասանը, իրրեւ ճաշ, պանիր հաց միայն կ'ուտէր։ Այս իրաւ է որ թերթին աէրն ալ նոյն չքջանին, լաւագոյն ճաշ մը չէր ըներ։

Մանգուամէի աշխատակցութիւնս դադրեցաւ գէպի Անտիոք ճամբորդութեամբ մը, որ տեւեց մէկ տարի։

Մեծ մօրս հետ գացինք հոն իր մէկ աղարակէն մէկ քանի պարտէզներ ծախելու համար։

Այս առթիւ այցելեցի բացի Անտիոքէն, Սուէյտայի հայ գիւղերը, որոնց բնակիչները այնքա՜ն գիւղացիական դիմադրութիւն մը ըրին, 1915ին, տեղահան չըլլալու համար եւ ի վերջոյ յաջողեցան փրկական մարտանաւերու օժանդակութեամբ՝ ազատիլ եւ երթալ ապաստանիլ Եղիպտոս։

Այցելեցի նաեւ Քէսապ եւ Հալէպ։

Գոլիս վերադարձիս բաւական խնամուած աշխարհագրական եւ պատմական փոքրիկ ուսումնասիրութիւն մը գրեցի Անտիոքի վրայ։

Զեռագիրը, օր մը, Գարեգին Եպիսկ. Սրուանձտեանց տեսաւ, կարդաց եւ չատ հաւնեցաւ ու գրպանը դնելով՝ ըսաւ թէ «Արեւելք»ին պիտի տար, որպէսզի հրատարակէն։

Ես չէի համարձակած իմ ձեռքովս հրատարակութեան տալ զայն։

«Արեւելք» անմիջապէս հրատարակեց այս ուսումնասիրութիւնս, ինչ որ գիս քաջալերեց գրական նոր աշխատութիւններ ընելու։

Պատմութեան մեծ սէր ունէի եւ գրեթէ պատմական գիրքերէ դուրս ուրիշ բան չէի կարդար։ Բարեբախտաբար ճոխ մատենադարան մը կար տրամադրութեանս ներքեւ եւ երբեք գիրքի պակաս չէի զգար։

Այս մատենադարանէն օգտուելով՝ երբեք ուսումնասիրութիւն ըրի Ասպազայի, Կղէոպատրայի եւ Թէոտորայի վրայ, գրես «Արեւելք» հրատարակեց։ Ցետոյ, Կիւթաւ Շելինպէրժէրի գիրքերէն քաղելով գրեցի նաեւ պատմական տեսութիւններ Իշխանաց կղզիներու մասին, որոնք նոյնպէս լոյս տեսան «Արեւելք»ի մէջ։

Այսպէս, փոքրիկ անուն մը կրցայ ձեռնել լրագրական հրապարակին մէջ։

Այն առեն «Արեւելք»ի խմբագրատունը կը գտնուէր Գալաթիա, Նորատունկեան խան։

Հոն առաջին անգամ առիթ ունեցայ ճանչնալու Բիւզանդ Քէչեանը, Արփիար Արփիարեանը, Լեւոն Բաշալեանը եւ ուրիշներ։

Բայց տակաւին եւ ոչ մէկուն հետ մտերմացած էի։

Յօդուածս կը տանէի կը յանձնէի Տիգրան Արփիարեանին կամ Լեւոն Բաշալեանին։ Քանի մը բառ կը փոխանակէինք իրարու հետ ու կը մեկնէի։

Նոյն թուականին Արփիարեան գրեթէ չէր գրեր «Արեւելք»ի մէջ եւ կը հրատարակէր «Մասիս»ը իրրեւ գրական շաբաթաթերթ։

«Մասիս» Արփիարեանի խմբագրութեան ներքեւ, փայլուն յաջողութիւն մը ունեցած էր, յաջողութիւն՝ որուն մէջ մեծ բաժին մը ունէին անչուշտ իր աշխատակիցներն ալ։ Գրիգոր Զօհրապ, Բաշալեան, Սիպիլ, Մեծքոն Կիւրճեան (Հրանդ), Ալեքսանդր Փանոսեան, Հրանդ Ասատուր, Տիգրան Կամսարական, եւն.։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(7 Շար.)

երբ տեսաւ ընկերներուն ձերբակալու – թիւնը, անմիջապէս լքեց նաւը ու լողա– լով փախուստ տուաւ:

Դատարանը քանի մը նիստով վերջա – ցուց զործը: Եօթը աւազակները մահ – ուան դատապարտուեցան: Վճիռը պիտի գործադրուէր 11 Յունիսին: Սակայն, ե– կու հոգիին պատիժին գործադրութիւնը առկախուեցաւ անորոշ ժամանակի մը հա– մար, տարբեր պատճառներով. Սոքօ, որովհետեւ ժեսթ մը ըրած էր ի նպաստ ճամբորդներուն, և Թոմաս Ռուիս, որով– հետեւ նկատուած էր անհիւծ:

Բանտին մէջ տեղի ունեցան տարօրինակ դէպքեր: Թոմաս, որ արդելափակուած էր ուրիշ երկու ընկերներով, պիչեր մը մօտենալով անոնցմէ մէկուն, փորձած էր անոր ականջներէն մէկը խածնելով փրցնել: Նոյն վիճակին ուղած էր ենթար– կել բանտապահներէն մէկը:

Կարսիա կոչուած ուրիշ աւազակ մը այնքան կը խորշէը կախաղանէն, որ անձ– նասպան եղած էր խուցին մէջ: Նոյնը փորձած էր ուրիշ աւազակ մը, բայց պա– հակները վրայ հասնելով փրկած էին ա– նոր կեանքը:

11 Յունիսին, Պոսթընի մեծ հրապարա– կը կը յորդէր ծովածաւալ բազմութեամբ մը: Ժողովուրդին մէկ մասը տեղ առած էր ծովափին վրայ՝ ուրկէ չուրերը քաչ– ուած էին տեղատուութեան պատճառով: Երբ մահապարտները ժամանեցին, ծո– վուն չուրերը սկսած էին կրկին բարձրա– նալ, եւ վախնալով, որ արարողութիւնը կրնար երկար տեւել, ձայներ կը բար – ձրանային, որպէսզի չուտ վերջացնեն կախման գործողութիւնը: Բազաքին կա– ռավարիչը կը զարմանար, առանց հաս – կընալու պատճառը:

Բարեբախտաբար, մահապարտները, ո– րոնք անուս մարդիկ էին, չատ չօգտուե– ցան ազատ խօսքի իրենց իրաւունքէն: Դահիճները չուտով անոնց վզին անցու– ցին չուաններու օղակները, քաչեցին յե– նարանը եւ Փանտայի ոգի մնացած չորս աւազակները իրենց տուրքը վճարեցին մարդկային արդարութեան: Այդ պահուն ճիչեր լսուեցան ծովափի կողմէն: Ծովը հասած էր հոն դանուող հանդիսատես – ներու ուսին. չատեր իրենց զաւակները բերած էին իրենց հետը եւ եթէ քիչ մըն ալ ժամանակ անցնէր, անկասկած, քանի մը հոգի խեղդամահ պիտի ըլլային: Երբ այս արարողութիւնը վերջացաւ, տեղ բացուեցաւ հրապարակին վրայ, եւ ա– նոնք կրցան փախչիլ եւ փրկել իրենց կեանքը:

Հանրային կարծիքը բաւարարուեցաւ հինգ սճրագործներու մահով, եւ մոռցաւ երկու բանտարկեալները: Առեն մը եաք, անոնք ազատ արձակուեցան: Արդարու – թեան կուրութիւնը օդին մէջ նետուած խօսք մը չէ, բուն կախուելիք խեղճը Թո– մաս Ռուիսն էր, որովհետեւ ան եղած էր ամէնէն անզութ եւ ախտաւոր չարա– գործը:

Հապա բանտէն ելած, ան վերսկսաւ իր

ԿԱԽԱՐԴԱԿԱՆ ԿՂԶԻՆ՝ ԳՈՐՖՈՒ

—o—

Կ'ըսեն թէ Գորֆու կղզին ափերուն վը– րայ դանուեցաւ նաւարեկեալ Ոդիսեւս եւ Նոդիքայի հոդատար թեւերուն յանձնուե– ցաւ: Կ'ըսեն թէ Անտոնիոս Կղէոպատրա– մի հետ սիրոյ կենացը խմեց մօտակայ կղզիին վրայ, ողբերգական վախճանէն առաջ:

Երեւակայական Ներոն երգեց եւ նա– փոլէոն հոն կատարեց իր առաջին նուա– ճումներէն մէկը, աշխարհակալութեան մարզին մէջ:

Այսօր, 1921ին ծնաւ Ֆիլիպ անունով մանուկ մը, որ ներկայիս Խարինպուրկի դուքսն է:

Կղզիներու Աատղիկը աշխարհին ծանօթ է Գորֆու անունով, իսկ Յոյներուն Քեր– քիրա անունով: 38 մղոն երկարութեամբ եւ մօտ տասը մղոն լայնքով անծայրածիր պարտէզ մը, որուն 110·000 բնակիչները պիտար կը բաւեւեն ժպիտով եւ «Եիա խա– րա» խօսքով որ կը նշանակէ «Ուրախ ե– ղիր»:

Գորֆուն չատ տարբեր է յունական միւս կղզիներէն: Այնքան կանաչ եւ պե– ղեցիկ է տեսքը, որ այցելուները պայն կը կոչեն Միջերկրականի աւազանին ա– մէնէն համայիլ կղզին:

Սակայն անկիւնադարձին կը պարզուի ձի– թենիներու, նարնջենիներու, թզենինե– րու, պոյռղոյն ծաղիկներու, հին ար– նուական բերդերու եւ կոկիկ նոր անակ–

չարագործութիւնները: Նախ զողութիւն– ներ ըրաւ Պոսթընի ամայի թաղերուն մէջ: Իր բոլոր գտերը կը կրէին իր կնի– քը, այսինքն անոնց ականջներէն մէկը փրցուած կ'ըլլար: Եւ կարելի չէ պիտնալ, թէ իր առաջին գտը ո՞վ էր, Իղապէ՞լը, թէ ուրիշ մէկը:

Յետոյ դարձաւ ծովահէն: Գրաւեց նաւ մը եւ սկսաւ ասպատակել Մեքսիքայի ծոցին ջուրերը: Իր ոճիրները կը կրէին նոյն առորագրութիւնը: Օր մը, ամայի կղզիի մը մէջ, դանուեցան մեծ թիւով նաւարեկեալներ, բոլորին ալ ականջները փրցուած էին: Այս բոլոր ոճիրներուն բուն պատասխանատուն պէտք է նկատել Պոսթընի դատաւորները:

Օր մը ալ կորսուեցաւ ականջ փրցնող աւազակին անունը: Անոր վախճանը դժ– ուար չէ երեւակայել: Կամ սպանուեցաւ կռիւի մը ընթացքին եւ կամ ալ բռնուելով ծովու վրայ ոստիկանութիւն ընդդ նա – ւու մը կողմէ, բարձրացաւ կեդրոնական կայմին հաստատուած կախաղանի մը վը– րայ, փոխանակ կախուելու Պոսթընի մեծ հրապարակին վրայ:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ներու տեսարան մը, որ կը ձգէ արեւ – մտեան տպաւորութիւն, յատկապէս ի– տալական: Կղզիին հին չէնքերէն չատեր վենետիկցիներու ձեռքով կառուցուած են: Եգեղ կամարաչարքերը եւ մայր հրա– պարակը ֆրանսական դոյն ունին: Իրա– պէս, անոնք ընդօրինակուած են Փարիզի Ռիվոլի փողոցէն, նափոլէոնեան դրաւ – ման եօթը տարիներու ընթացքին: Անգ– լիական 50 տարի տեւած իշխանութիւնը եւս ձգած է հետքեր, որոնցմէ մէկն է բնակիչներուն խմիչքը: Մխակ Յոյները, որոնք ձիւնին պիրա — կոճապղպեղի գա– րեջուր — կը խմեն, Գորֆուցիներն են:

Գորֆուի ձիթապտուղներն ալ տարբեր են: Անոնք կը ձգուին ծառերուն վրայ մինչեւ որ թափին: Թէեւ փոքր հատիկ – ներով, սակայն առատ ձէթով պտուղները յատկանշական են:

Միայն Գորֆուն ունի պաշտպան Սուրբ Սփիրիտոն մը, որ թերեւս ամէնէն չատ պաշտուած, զովաբանուած եւ սիրուած սուրբն է: Կղզիին նորածիններու կէսէն աւելին կը կոչուի Սփիրիտոն: Ամէն ոք կը կրէ անոր պատկերը եւ ամէն փոր – ձանքէ ազատող կը ճանչնայ իր փրկարա– բը՝ Ս. Սփիրիտոնը, որ, ըստ աւանդու – թեան կիպրոսի մէջ մեռած էր 4րդ դա– րուն, եւ որուն աճիւնները բերուած էին Գորֆու դիպուածով, 15րդ դարուն, կղե– րականի մը պայուսակին մէջ: Ըստ Գոր– ֆուցիին, ո՞վ կրնար 1630ի համաճարակը կատուի մը վերածելով հեռացնել, եթէ ոչ Ս. Սփիրիտոնը: Ո՞վ կրնար 1716ի յարձակումներուն արդելք հանդիսանալ:

Վերջին հնաբանական ուսումնասիրու – թիւնները Գորֆուին կուտան 20·000 – 30 տարի տարի հնութիւն մը: Անոր մասին առաջին գրողն էր Հոմերոս:

Կղզին յատակօրէն կ'անցնի հին պատ – մութեան մէջ, հասնելով մինչեւ 734 ք. Ա. երբ յունական կորնթոսի քաղաքապե– տութիւնը գաղութ մը հաստատեց անոր վրայ: Մօտ վեց դար մնաց Հռոմի իշխա– նութեան տակ: Գորֆուի փափաքով, 14րդ դարուն Վենետիկ տանձնեց կղզին եւ հոն իշխեց 400 տարի, ձգելով հրա – շալի չէնքեր եւ քաղաքերելով բուսակա – նութիւնը, ձիթենիները: 1797ին Նափո – լէոն յաղթելով Վենետիկի, Գորֆուն կցեց իրեն որպէս Ֆրանսայի բազկացուցիչ մաս մը:

1814ին կղզին եւ իր յարակիցները մա– սամբ ազատ եւ անկախ հռչակուեցան, «Յոնիական կղզիներու Միացեալ Նա – հանդներ» անունին եւ անգլիական հսկո– ղութեան տակ: Անգլիա չխոսուն տա– րի, որպէս գաղութ կառավարելէ եաք կղզիները, զանոնք յունական թագաւո – րութեան յանձնեց 1864ին:

Այս չրջաններուն, Ամէնէն աւելի Գոր– ֆուն էր յունական մշակութային կեդրո– նը. յունական առաջին Ակադեմիան հոն հաստատուեցաւ 1732ին: Անգլիացիք 1824– ին հոն բացին համալսարան մը որ ամբողջ Յունաստանի հայթայթեց իրաւաբանները, բժիշկները եւ փրոֆեսէօրները:

Վենետիկները կարծէք սիրած են այս կղզին: Սկսելով Թիպերիոսէն եւ Ներոնէն մինչեւ այսօր, յունական թագաւորական ընտանիքը հոն ունի վիլլա մը: Վիէննայի կայսրուհի Էլիզապէթ սիրահարած էր եւ «իմ կախարդական կղզեակս» կոչած Գորֆուն:

Ներկայիս պրօսաչրջիկներու թիւը տար– ւէ տարի կ'աւելնայ: Վերջին թիւը հա– ւասար էր մօտ 100 հազարի: Այցելուներու կէսէն աւելի անգլիացի են, ապա Ֆրան – սացի:

Պանդոկները կեդրոնացած են քանի մը մարզաչատ վայրերու մէջ: Անդին կան բնական դեղեցկութիւնով չգործածուած վայրեր — ծովեզր, աւազ եւ ներքին բար– ձրութիւններ, որոնք անկասկած դրաւոյի պատկեր կը ներչնչեն:

Տակաւին ամէնէն չատ օգտագործուած փոխադրական միջոցն է ձիերով քաչ – ուած կառքը:

Աւանդութիւններ եւ հեթանոսական նը– շոյլներ տակաւին հաւատալիք են Գոր – ֆուի բնակիչներուն մօտ: Կը հաւատան թէ չար մարդիկ, երբ մեռնին, կը վե – րածուին վամպիրներու: Քալիքանտարոս կոչուած տեսակ մը չար ոգիին որ կը կարծուի թէ դժուարութիւններ կը ստեղ– ծէ օդանաւերու մէջ — պէտք է տրուի ուտելիք եւ խմելիք ապա թէ ոչ կաթը կը թթուեցնէ, դոները կը կղպէ, այծերը կը դողնայ եւ անիւները կը պայթեցնէ:

Գորֆուցիներ տակաւին կերակուր կը տանին սիրելիներու գերեզմանները, չա– միչի, ցորենի, մեղրի, նուչի, նռնենիի հունտի եւ պինիայի խառնուրդ մը, ճիշդ այնպէս, ինչպէս կ'ընէին հեթանոսական չրջանին, թէեւ անոնք թռներով մեղրա – մոմ կը հալեցնեն Ս. Սփիրիտոնի պատ – կերներուն առջեւ, սակայն կը չարունա – կեն նաեւ կրել կապոյտ քարեր, հեռու պահելու համար չար աչքերը:

Գաղեց՝ ԹՈՄՄԱՐ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Թուրք կառավարութիւնը 180 միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը բրած է միջազ– գային հաստատութիւններէն՝ արդիակա– նացնելու համար էրկկիլի պղպատի դոր– ծարանը: Այս գործարանին տարեկան ար– տադրութիւնը 500·000 թոն էր միայն, եւ կառուցուած էր 1965ին, Ամերիկայի օ– ժանդակութեամբ: Արդիականացումէն եաք, արտադրութիւնը պիտի բարձրանայ 1,25 միլիոն թոնի: Ասիկա Թրքական հողի վրայ կառուցուող երկրորդ պղպատի գործարանն է: Առաջինը չինուած էր 1930– ին եւ կ'արտադրէր տարեկան 570·000 թոն: Երրորդ գործարան մը չինուելու վրայ է Իսկէնտէրունի մօտերը, Ռուսերու օժանդակութեամբ եւ պիտի արժէ 26 մի– լիոն տոլար:

1974ին, այս երեք գործարանները պի– տի սկսին արտադրել, բայց անկարող պի– տի ըլլան դոհացնելու երկրին կարիքները:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (139)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Այս բացագանչութեան վրայ վերուկ էմինէ աղաղակ մը արձակելով, ծովը նետուելու նպատակով դէպի պատչամը խոյացաւ:

Այսուհանդերձ կիւղէլ հօրենական ժա– ռանգականութեամբ անգլիական պաղա – ըլինութիւնը ունենալով՝ թէպէտեւ այդ անակնկալ տեսարանէն միչա ժպրունած, դանդաղօրէն ոտքի ելաւ եւ միւսներուն դառնալով բռնադատեալ ժպիտով մը ը– սաւ.

— Մի վախնաք քոյրիկներս... եթէ ձէմիլէն ոգին ըլլարը այսպէս ծնրադիր մեզ չէր աղաչեր: Ճէմիլէ չար կին մըն էր եւ իր հոգին մեզ կը խեղդէր: Մի վախ– նաք, ես լինքս պիտի հարցաքննեմ զայն տեսնենք ո՛վ է...:

Եւ անստոյգ քայլերով յառաջանալով, Տիգրանին մօտեցաւ ու առջեւը կանգնե– լով հարցուց.

— Ո՞վ ես դուն, ի՞նչ կ'ուղես հոս, ի՞նչպէս այս պատին մէջէն ելար... չուտ այս հարցումներուս պատասխանէ եթէ ոչ ապարանքին մարդիկը պիտի կանչեմ եւ քեզ ծովը նետել պիտի տամ:

Տիգրան այս սպառնալիքին վրայ հաս– կըցաւ որ պէտք էր բացատրութիւնները փութացնէր:

Սակայն ի՞նչ կրնար ըսել:

Եթէ ճշմարտութիւնը ըսէր, ինքզինքը ստոյգ վտանգի մը մատնած պիտի ըլլար, իսկ եթէ զարձեալ իր սեռը մէջտեղ հա– նէր, դիրքը ա՛լ աւելի վտանգած պիտի ըլլար: Որոշեց ստել:

— Աման հանըմ էֆէնտիներս, ըսաւ պաղատագին, ես ալ ձեզի պէս կին եմ, լինձ զէշութիւն մի ընէք... դիս հոս ոչ մէկը պէտք չէ տեսնէ... եթէ դիս տեղ մը պահէք, մեծ բարիք մը ըրած պիտի ըլլաք:

Եւ Տիգրանի աչքերը այսպիճանարար արտասուքով ողողուեցան:

Կիւղէլ միւս երկու կիներուն զարձաւ որոնք տակաւին պատչամին վանդակոր– մին կռթնած էին:

— Էմինէ, էլմաս, ըսաւ անոնց խնդա– լով, եկէք, եկէք, մի վախնաք, այս ուր– ուականը կին է եղեր:

Եւ Տիգրանի զառնալով, ըսաւ.

— Ելիր հանըմ, եկուր հոս տիվանին վրայ նստէ որպէսզի հանդստանաս, չա– փազանց ընկճուած կ'երեւիս... եկուր, եկուր...:

Ու այս ըսելով, ձեռքը Տիգրանին տը– ւաւ, զայն վեր վերցուց եւ տիվանին վրայ քաչեց:

Քանի մը վայրկեան յետոյ երեք կիներն ալ չուրջը կը բոլորուէին եւ արդհատա– նօք գինքը կը դիտէին:

Երիտասարդ յեղափոխականը այնքան ժ ա մ ա ն ա կ յոդնեցուցիչ դնացքէ մը յետոյ, պահ մը այսպէս հանդստաւէտ տիվանի մը վրայ նստելով, կը զդար թէ մարմնոյն բոլոր անդամները կը թուլ – նային:

Հանդստանալու զգացումը արդէն սկը– սած էր զբաղուած ջիղերուն վրայ պար– տասիչ հակազդում մը ունենալ: Ձեռքերը թուլցած ծունկերուն վրայ կ'իյնային մինչ թարթիչները կը սկսէին ատելիճա – նարար զոցուիլ, այլեւս նոյնինքն վախը անգամ կարող պիտի չըլլար գինքը սթա– փեցնել, քանը պատճառ պիտի ըլլար որ երեք կիները իր այր ըլլալը երեւան հա– նէին եւ կաչկանդուած գինքը ոստիկա – նութեան յանձնէին:

— Հանըմ կը տառապի՞ս, հարցուց է– մինէ խորին համակրութեան չեչտով մը:

Երիտասարդը մեծ դժուարութեամբ

մանկամարդ կնոջ վրայ երախտապիտա – կան ակնարկ մը սեւեռեց եւ հազիւ լսելի ձայնով մը մրմնջեց.

— Եթէ կարելի է քիչ մը ջուր տուէք, պապակէս եւ յոդնութենէս պիտի մա – րիմ, ամբողջ գիչերը այս սառուդիին մէջ անցուցի:

— Բայց ինչո՞ւ համար հոդ մտար, հարցուց էլմաս հետաքրքրութեամբ:

— Մի աճապարէք, պիտի ըսեմ:

— Արդեօք անօթի՞ ես հանըմ, հար – ցուց Կիւղէլ, Տիգրանի վրայ համակրա– լից ակնարկ մը յառելով:

— Ոչ... հիմա ուտելու ախորժակ չու– նեմ, քիչ մը ջուր եւ քիչ մըն ալ քունակ եթէ ունիք:

Կիւղէլ խակոյն ոտքի ելաւ:

— Դուք հոս նստեցէք, ես երթամ ջուր ու քունակ բերեմ, ըսաւ:

— Աստուծոյ սիրոյն, գոչեց Տիգրան պաղատագին ձեռքերը իրար միացնելով, հանըմ էֆէնտի չըլլայ որ ուէէ մէկուն ըսես թէ հոս անծանօթ կին մը կը գըտ– նուի:

— Ոչ, ոչ, բան մը չըսես, գոչեցին նաեւ էմինէ ու էլմաս:

— Արդեօք վտա՞նդ մը կայ, հարցուց Կիւղէլ:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՓՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

Այբի Տիկին Փ. Օհաննէսեան եւ ընտանիքը յաւուր կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ՓԱՆՈՍ ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 10ին, 66 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Յունուար 12, ժամը 14ին Լիվրի–Կառկանի Նոթր–Տամ եկեղեցւոյ մէջ։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Նահապետ Ալալէմճեան (Ալէպեան) 100 ֆր. կը նուիրեն Ուսանողական Օգն. Մարմնին Գաոնիկ Իւսթաի մահուան առթիւ։ (Ստանալ «Յառաջէն»)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլ. Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները.—

Գարաբաչեան ընտանիք 50 ֆր.։ Ս. Յակոբի ոճին առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ հոգեհանգիստներէն.—

Այբի Տիկին Յակոբեան իր ննջեցեալ – ներուն յիշատակին համար 50, այբի Տիկին Պալեան 20, Պ. Անդրանիկ Խաչատուր 20 (զպրոցին 10), Տէր եւ Տիկին Սերոբ Հայրապետեան 30, այբի Տիկին Երկցեան 20, Տիկին Վարժապետեան 20, Տէր եւ Տիկին Տաքէօճեանեան 30, Պ. Ժան Ծառուկեան 20, Պ. Վարդան Ծառուկեան 30, Պ. Ժան–Ժան Ղարիպեան 50, այբի Տիկին Նազարեան 25, Տէր եւ Տիկին Մասիս Գաբրիկեան 100, այբի Տիկին Ապաքսի Սուքիասեան 100, Գալարեան, Մխոյեան ընտանիքներ 60 ֆր.։

(Շար.)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին 16 Յունուար կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահը։

Կը խօսի հոգեւոր հովիւ
ԴԱԻԻԹ Ծ. ՎՐԴ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Երգ, պար եւ արտասանութիւն փոք – րիկներու կողմէ։

Հայկական Կաղանդ Պապան նուէրներ պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր պզտիկնե – րուն։

Մուտքը ազատ է

×

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Հայ Առաք. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ս. Ծնունդի առթիւ կը կազմակերպէ տօնածառի հանդէս մը, 15 Յունուար Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, պետական թատրոնը։

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հայութիւնը։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պուլ. Օտոյի մասնաճիւղի վարչութիւնը մեծ պատրաստութեամբ կը տօնէ Մանուկներու Օրը, 16 Յունուար Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, եկեղեցիի կից սրահին մէջ։

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը քաջալերելու զպրոցի աշակերտները։

×

ԿՌԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Կռնոպլի մասնաճիւղը կը տօնէ մեծ պատրաստութեամբ Մանուկներու Օրը (տօնածառ) Յունուար 16ին կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Սալ Սէն Լուի սրահին մէջ 6 Ռիւ Ժէ։

Դպրոցի աշակերտութեան կողմէ պիտի ըլլան պար, մեներգ, խմբերգներ եւ խաղհիներու կողմէ պատրաստուած ճոխ պիւֆէ, ղեկավարութեամբ Պ. Հայկ Մխքայէլեանի։

Վարչութիւնը կը խնդրէ իր ազնիւ հայրենակիցներէն ներկայ ըլլալով քաջալերել տղաքը։

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ'Ք

Մարսէյլի Մշակութային Օժանդակ Տիկնանց Միութեան ճաշին՝ Բարեկեն – դանի ուրախ առթիւ։

ՆՈՐ ՏՅՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Սիմոն Սարա մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մօր այբի Տիկին Մուրատեանի (Կրընոպլը)։

×

Քլեմման – Ֆերանէն Տէր եւ Տիկին Սոնեի մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց հօր՝ Զաքար Զաքարեանի (Քանատա)։

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Հինգշաբթի, 13 Յունուար.— Տօն Ամուանակոչութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին։ Ճեմ պատարագի Առաջնորդարանի սրահին մէջ կը կատարուի անօրհնէք։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի, Յունուար 16, հեռատեսիլի Ա. կայանէն, ժամը 9,30ին հանդիսաւոր պատարագ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոն.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ առացած է Տէր եւ Տիկին Գաոնիկ Տիւմէճեանէ 100 ֆր. փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալներ Գաոնիկ Իւսթաւի (Վարժապետեան) եւ այբի Տիկին Դաւիթեանի մահուան տխուր առթիւ։ Տիկին Ա. Ամէմեանէ 50 ֆ. իր ամուսնոյն ապաքինման առթիւ։

×

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է.—

1000 ֆր. Կիւլպէնկեան Հասատութենէն՝ Մանուկներու Օրուան առթիւ։ 300 ֆր. Եւրոպայի Հայ ուսանողութեան կողմէ, կայանի է նպաստ, 100 ֆր. Ամն Սարսէլէն Կարպիս Օսմանճեանի մահուան առթիւ, 100 ֆր. Տիկին Մարիամ Ակոնտեանէն ոճներու առթիւ, կայանին, 100 ֆր. Պ. Նուպար Ցովհաննէսեանէ ի նպաստ կայանին, 50 ֆր. Պ. Ֆիլիփ Օհաննէսեանէ, Շաւիլէն, ի նպաստ կայանին։

ՆՈՐ ԱԿՈՒՄԲԻ ԲԱՑՈՒՄ

ՎԻՆԻ ՄԷՋ

կիրակի, Յունուար 16ին
ժամը 15,30ին, նախաճեռնութեամբ

Ազի կոմիտէի
40 Ռիւ Վիկտոր Ցօժիէ

Կը նախագահէ ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ
Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբը։

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ անակնկալներ։

Պաշտօնական բաժինէն ետք ընկերա – համակրական խնջոյք։

Տաք մթնոլորտ։ Առատ կերուխում։

Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մխեանեան Էնթրակոմխէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

GALERIE
BRUNO MARTIN - CAILLE
34, Fbg. St. HONORE

ՏԷՐ-ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

կը ցուցադրէ իր վերջին գործերը

Յունուար 11էն 22

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐԶՈՒԹԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի թատերախումբը կը ներկայացնէ

ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ

Ց. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունուար 15, 1972 ժամը 21ին Salle Voltaire, Rue Voltaire — Alfortville

ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 16 ժամը 15ին
Maison des Jeunes Stade Municipal Avenue Louis Georgeon — Cachan

Տոմսերու համար դիմել՝

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ՝ Զերչեան, 131, Ռիւ Էթիէն Տոլէ

ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ՝ Պ. Գարօղլանեան 22, Ռիւ Լավուազիէ եւ՝ Մշակոյթի Տունը, 17, Ռիւ Պլէօ։

ՃԱՇ

Ճաշ կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Սէն Ժեռոմի մասնաճիւղին կողմէ Յունուար 16ին ժամը 13ին Սէն Ժեռոմի եկեղեցիին կից սրահին մէջ։ Համեղ կերա – կուրներ պատրաստուած՝ Կապոյտ Խաչի տիկիններուն կողմէ։ Գին՝ 20 ֆրանք։

Հաճելի մթնոլորտ, զանազան անակնկալներ, երգ, նուագ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները 15 Յունուար Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 14,30ին եկեղեցւոյ կից սրահը։ Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ։ Կարեւոր օրակարգ. պատգամաւորական ժողովի զեկուցում եւ վարչութեան ընտրութիւն։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Շաբաթ 15 Յունուար ժամը ճիշդ 4ին Մշակոյթի Տան զբաստենակին մէջ՝ 17, Ռիւ Պլէօ։ Կը խնդրուի ճըշդապահ ըլլալ։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը որ տեղի պիտի ունենար Յունուար 16ին, յետաձգուած է։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Կռնոպլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները զպրոցի սրահին մէջ, Յունուար 23ին Կիրակի ժամը 3,30ին։ Կը խընդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Օրակարգ. Պատգամաւորականի զեկուցում, հաշուետուութիւն, բարոյական զեկուցում, վարչական ընտրութիւն։

U. G. A. B. — MARSEILLE
LE COMITE LOCAL, LA SECTION FEMININE ET LA JEUNESSE
VOUS CONVIENT A LEUR

GRAND BAL ANNUEL

Salons « SPLENDID'HOTEL », le Samedi 15 Janvier, de 21 heures à l'aube

UNE AMBIANCE avec le NEW SYSTEM
Orchestre HENRY ROMAN

ATTRACTION SUPER-CHOC !..

et la participation de Jacqueline DIVERRES, Téléspeakerine

Réservation au Siège, 7, Rue Papère — Téléphone : 54-16-50
Entrée : 40 Fr. — Etudiant : 20 Fr.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Բնիկ Սպարթացի (Գոնիայի նահանգ), Մարիամ Գըմմէթեան, հօր անունը Սարգիս, մօր անունը Եղիսաբէթ, եղբայրները՝ Յակոբ եւ Սահակ, քոյրերը՝ Մարգրուհի եւ Տիգրանուհի, որոնք կորսնցուցած է տարագրութեան տաճն Իսլահիէ։ Ինքը փոքր ըլլալով աւելի մանրամասնութիւններ չի յիշեր։

Կը խնդրուի որեւէ տեղեկութիւն եւ ծանօթութիւն ունեցողներէ տեղեկացնել՝

SELTEKIAN
28, Villa des Iris — 92 - Bagneux

Ստոյգ տեղեկութիւն մը տուողին մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր։

Աթէնքի «Ազատ Օր»էն կը խնդրուի արտատպել։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

Լիւսէնպուրկի Պահապանը
Վարար Ջուրեր
Ոսկիէ Կշիռը
Ամէնուն Թէոդիկը
Ազատն Կոմիտաս
Վաղը
Սեւ Արեւ

Գին 15 ֆրանք
փոստով՝ 17 ֆրանք

Դիմել «Յառաջ»ի

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1971

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
13
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
JEUDI
13 JANVIER
1972

Le Numéro 0,50 F.

ՅԱՌԱՋԸ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման	Տար· 125 ֆր·	Հատը 0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12314

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.314

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԻՒՍԻՍԻ ՎՏԱՆԳԸ

—o—

1952ի յուլիսեան յեղափոխութիւնը Եգիպտոսի մէջ՝ բոլորովին յեղաշրջեց Միջերկրականի արեւելեան աւազանին եւ Մերձաւոր Արեւելքի քաղաքական դիմագիծը:

Յաջորդ տարիներուն Եգիպտոսի հարեւան երկիրներուն՝ Լիբիոյ, Թունուզի, Ալժերիոյ, Մարոքի, Սուտանի, Եմէնի, Սուրիոյ, Իրաքի, նոյնիսկ Լիբանանի, Յորդանանի ու Կիպրոսի մէջ պատահած դէպքերը խորապէս ազդեցին արեւմուտքի մեծ պետութեանց արեւելեան քաղաքականութեան վրայ:

Մեծն Բրիտանիա, որ վերջին տարիներուն — ու մինչեւ երկրորդ աշխարհամարտը — իր ձեռքին մէջ կը պահէր աշխարհի քաղաքական դեկը, նահանջած է քառորդ դարէ ի վեր, տեղը տալով աւելի հսկայ ուժերու, Միացեալ Նահանգներուն եւ Խորհրդային Միութեան, որոնց կը միանայ այժմ Չինաստան, իր 750 միլիոն բնակչութեամբ:

Եգիպտոսի պարագային, անգլիական պահակախումբին Սուէզի ափերէն վերջնապէս հեռացումը կազմեց կարեւոր դարձակէտ մը: Զերբազատուած օտար ազդեցութենէ, կամաց Ատաթէ Նասըր ուղելով տնտեսական անկախութիւն ձեռք բերել, դիմեց արեւմտեան Պետութեանց՝ մեծ ամբարտակ մը կառուցանելու համար Ասուանի մէջ: 1953–1955 ծրագիրը ուսումնասիրելէ վերջ, Համաշխարհային Դրամատունը 1955ի աշնան խոստացաւ 270 միլիոն տոլար յատկացնել ծրագիրը — ուած ամբարտակի նախնական ծախքին համար:

Սակայն յանկարծ 1956 Յուլիս 19ին Ջոն Թալըս յայտնեց Գահիրէի կառավարութեան թէ արեւմտեան Պետութիւնները կը մերժէին խոստացուած գումարը:

Պատճառն այն էր, որ մինչ այդ Եգիպտոս ձախակողմեան հակումներ ցոյց տուած էր, նախ պայքար բանալով Պաղտատի Ուխտին դէմ, կազմուած 1955 Փետր· 24ին եւ ուղղուած Խորհ· Միութեան դէմ, յետոյ 1955 Ապրիլին մասնակցած էր Պանտունկի (Ինտոնեզիա) ծանօթ խորհրդաժողովին, որ գումարուած էր Մոսկուայի նախաձեռնութեամբ:

Արեւմտեան Պետութեանց մերժումէն չաբաթ մը վերջ, Յուլիս 26ին, յեղափոխութեան չորրորդ տարեդարձին առթիւ, Աղեքսանդրիոյ մէջ բուռն ճառ մը խօսեցաւ: Նասըր յայտարարեց թէ կ'ազգայնացնէ Սուէզի Ջրանցքի Տիեզերական Ընկերութիւնը, որուն բաժնեթուղթերը կը պատկանէին Անգլիացիներուն եւ Ֆրանսացիներուն: Ջրանցքի հասոյթները պիտի յատկացուէին Եգիպտոսի վրայ Ասուանի ամբարտակի կառուցման ծախքերուն:

Եգիպտոսի նախագահը դիմեց Խորհ· Միութեան, որ սիրով ընդառաջ գնաց խնդրանքին եւ անհրաժեշտ դումարն ու մասնագէտները հայթայթեց ծրագրուած մեծ ամբարտակին համար:

Անգլիա եւ Ֆրանսա ուզեցին փոխ-վերժի դիմել եւ 1956 Հոկտեմբերին աջակցեան Իսրայէլի, որ յարձակած էր Եգիպտոսի վրայ: Այդընհաւաքը եւ Խրուշչեւ վերջնագիրը ուղղեցին Իրանի եւ կի Մոլէի կառավարութեանց, որոնց վիճուածները եւ քաշուեցան Սուէզի ափերէն՝ տակաւին Իսմայիլիա չհասած:

Այսպէս անփառունակ վախճան մը ունեցաւ Սուէզի պատերազմը:

Արդիւնքն եղաւ ա՛յն, որ Մոսկուա հաստատուն կամրջակը մը չհեցաւ Միջերկրականի ափերուն վրայ: Եգիպտոս, Սուրիա, Իրաք, եաքէն նաեւ Սուտան, Ալժերիա, Եմէն համակրութիւն ցոյց պիտի տային համաձայնութեան վարչաձեւին հանդէպ ու պիտի վայելէին Խորհ· Միութեան աջակցութիւնը:

Ներկայիս Կրեմլին տուն-տեղ եղած է Միջերկրականի արեւելեան աւազանին մէջ: « Թրումընի Վարդապետութիւն »ը 1947էն սկսեալ Անգարայի Դանայեան տակառը լեցնելէ զատ ուրիշ բանի չծառայեց: Ռուսական մարտանաւերն ու ռազմանիւթ փոխադրող չողենաւերը օր ցերեկով Վոսփորի եւ Տարտանէլի նեղուցներէն անցնելով մտան Միջերկրական: Մեծն Պետրոսի կտակը մասամբ իրագործուեցաւ՝ առանց մէկ գնդակ պարպելու:

Արեւմտեան Պետութիւնները հակկշռի իրենց սխալը, սակայն չատ ուշ էր: Բոլշեւիկեան վտանգը հեռացնելու տեղ աւելի մօտեցուցին:

Այժմ ճիգեր կ'ըլլան հաշտեցնելու Թուրքիան եւ Յունաստանը, որոնք ըստ Թրումընի, դլխաւոր պատնէշները պիտի կազմէին Մ· Միութեան դէմ: Իսմէթ Ինէօնիւ Աթէնք գնաց քանի մը չաբաթ առաջ եւ տեսակցեցաւ Յունաստանի վարչապետ Փափաոսիուլոսի հետ՝ անուշի կապելու համար Կիպրոսի շուրջ սահմռնուած արուեստական տաղնապը, որ կը տեւէ ութ տարիէ ի վեր:

Նախազգուշութի՞ւն հիւսիսի վտանգին դէմ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՆ Կ'ԸՆԴԼԱՅՆԻ

—o—

Յունուար 22ին է, որ Հասարակաց Շուկան պիտի ընդլայնի՝ վեցէն դառնալով տասը:

Այսուհանդերձ թեկնածու երկիրներէն երկուքը՝ Նորվեկիա եւ Իրլանտա առջի օր չհամաձայնեցան վեցերու ներկայացուցած կարգ մը պայմաններուն:

Նորվեկիոյ համար ձկնորսութիւնը կարեւոր տեղ կը դրաւէ, թէեւ բնակչութեան մէկ չորս առ հարիւրն է, որ ձկնորսութեամբ կ'ապրի: Այսուհանդերձ անոր համար քաղաքական եւ զգացական բնոյթ ունի ան:

Նորվեկիա իրաւունք ստացած է տասը տարուան փոխանցման չրջանի մը համար, այսինքն մինչեւ 1983, մենաշնորհը պահելու իր ջուրերուն մէջ կատարուելիք ձկնորսութեան: Այդ մենաշնորհը կ'ապահովուի երկրին հիւսիսային սահմանային գլուխէն մինչեւ հարաւ, 12 մղոն լայնութեամբ: Արդ, առջի օր, Նորվեկիոյ Արտաքին Նախարարը Վեցերէն պահանջեց, որ այդ մենաշնորհի իրաւունքը ապահովուի իրեն 1983էն եառ եւս, մինչեւ որոշ ժամանակ: Վեցերը տրամադրութիւն ցոյց տուած են ձեւով մը գոհացնելու պահանջը առաջարկելով իրաւունքի վերապահում «որոշ չրջաններու մէջ եւ որոշ պայմաններու տակ»: Նորվեկիոյ ներկայացուցիչը պահանջեց, որ աւելին խոստացուի — 12 մղոնի վրայ ձկնորսութեան իրաւունքը վերապահուի իրենց «այնքան ժամանակ, որ հարկ է»: Վեցերու համար ասիկա դժուար ընդունելի է, քանի որ բացառութիւն մը պիտի ստեղծէ Հասարակաց Շուկայի մէջ:

Տարբեր է Իրլանտայի պահանջը, որուն չուրջ եւս համաձայնութիւն կարելի չեղաւ գոյացնել ցարդ: Իրլանտա, որ չափազանց մեծ արտադրութիւն ունի, կ'ուզէ որոշ քանակի արտածման եւ անոր գինին չուրջ երաշխաւորութիւն ստանալ Վեցերէն: Աւելին՝ Տըպլին մտադիր է զարկ տալու իր չաքարի արտադրութեան, արդելակելու համար զործադրութիւնը:

Վեցերը համաձայն են 150·000 թոն չաքար գնելու Իրլանտայէն տարեկան, ինչ որ բաւարար չի նկատուիր այս վերջնոյն համար:

Լաւատեղեակ չրջանակներու համաձայն յառաջիկայ տասը օրերու ընթացքին կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութեան մը գոյացումը այս երկու հարցերուն մէջ, որոնց կարզադրութեամբ կարելի կը դառնայ Յունուար 22ին տասրակղել չորս երկիրներու — Անգլիա, Իրլանտա, Դանիա եւ Նորվեկիա — անդամակցութեան համաձայնագիրը Հասարակաց Շուկային:

Նորվեկիոյ վարչապետը՝ Պրաթելի յոյս յայտնեց արդէն, թէ իր երկրին անդամակցութիւնը հնարաւոր պիտի դառնայ որոշեալ թուականին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՆԻՈՅ թագաւորին առողջական վիճակը բարդացաւ: Սրտի տաղնապի հետեւանքով Ֆրետերիք թագաւորը հիւանդանոց փոխադրուած էր վերջերս: Թագաւորը 72 տարեկան է:

ԻՍՐԱՅԵԼԱՅԻՒ յարձակեցան լիբանանեան երկու զիւղերու վրայ իրրեւ «փոխադարձութիւն» փետայիներու խափանարարական զործողութիւններուն: Ցարձակման ենթարկուած զիւղերն են Պինթ Ղապիլ եւ Քֆրթաթ Համամ: 12 պաղեստինցի եւ երկու խորայելցի վիրաւոր եղան:

ԽՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ Արտաքին Նախարարը ձափոն պիտի այցելէ Յունուար 23ին: Ճօսակցութիւններու նիւթ կը նախատեսուի Սիպերիոյ քարիւղի ճարտարաբուեսին զարգացումը՝ ձափոնի մասնակցութեամբ: Ուաշինկթընի մէջ տեղւոյն ձափոնի դեսպանը նկատել տուաւ, թէ Նիքսընի Չինաստան այցելութեամբ «կրնայ վտանգաւոր հոլովոյթ մը այլ տալ Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ»:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «Լիտերատուրնայա Գազէթա»ը քննադատեց Սոլժենիցինի նոր վէպը՝ « Օգոստոս 1914 », որ լոյս տեսաւ Լոնտոնի մէջ: Խորհրդային պրակտ թերթը տաղանդաւոր պրազէտին այս գործը նկատեց «հակախորհրդային քարոզչութիւն»:

ԱՐԵԻԵԼ· ԳԵՐՄԱՆԻՍ պաշտօնապէս ճանչցաւ Պանկլա Տէչի նոր Պետութիւնը: Պուկարիա տրամադիր է ինք եւս ճանչնալու: Յարդ միայն Հնդկաստան եւ Պութան ճանչցած էին զայն: Խորհ· Միութիւնը դեռյզ դիրք մը որդեգրած է՝ սպասելով ուրիշներու քայլերուն:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Ամբաղրատուն այցելեցին·

Պուէնոս – Այրէսէն Արմենիա օրաթերթի խմբագիր ընկ· Պետրոս Չաճեան:

Թեհրանէն, Օր· Տէր-Պողոսեան, Ալիէֆ աշխատակից:

ՄԵՐ ԹՈԹՈՎԵՆՑԸ

Ա·

ԽՄԲ·— Վահան Թոթովենցի ծննդեան 75ամեակին առթիւ Ս· Մելիքսէթեան «Սով· Գրականութիւն» ամսագրին մէջ, 1971 Նոյեմբեր, հանդիպումներու եւ տպաւորութիւններու ճամբով կը ներկայացնէ գրագէտին դիմագիծը: Ստորեւ՝ արեւմտահայերէնով:

Ցունիս ամիսը, զոր Վահան Թոթովենց միշտ կը դիմաւորէր ուրախ յոյզերով եւ ժպիտներով, իր մանուկ օրերու անուշ վերյիշումներով, եղաւ անոր թէ՛ ծնունդը եւ թէ կորուստի ամիսը: Կեանքի պատգամներու գամմանալի դասաւորում մը, եւ բոլոր դէպքերու մէջ ալ տուեալ մարդուն կամքն եւ մտածումէն անկախ: Ահա թէ ինչպէս մէջառեղ կուգայ անիմանալի ճակատագիրին չօշափելի բոլան – գակութիւնը:

Այդ նոյն ամսուան 18ը Թոթովենցի ընկերներուն համար այն նշանակելի օրն էր, երբ « Կաֆէ Տուրիստ »ին կամ մըզկիթի բակին մէջ գանուող թէյատեղւոյն շուրջը ամուր կը սեղմէին իր ձեռքը եւ կը համբուրէին զայն, մաղթելով կատպոյտ աչեայ մարզուն « յամենայն բարիք »:

Սրտին մէջ այդ եռանգուտ մարզը, այդ անկեղծ, սրամտօտ եւ բարի անձնաւորութիւնը պրաւած էր ամէնէն տաք անկիւնները մէկը: Զայն խորապէս կը սիրէի թէ՛ իբրեւ մարդ, թէ՛ իբրեւ գրագէտ: Մեծ հաճոյքով կ'ունկնդրէի անոր թաւ ձայնը եւ որոտալի ծիծաղը, ուղղամիտ եւ կիրքով յուզուող խօսքերը, սրամտութիւնն ու կատակները, բարի մարդուն յատուկ միամիտ ցայտումները, որոնք աւելի եւս կ'ընդգծէին անոր էութեան ամէնէն յատկանշական գիծը՝ մարդկայինը:

Ծանօթութիւն չունէի՝ թէեւ գինքը կը ճանչնայի հեռուէն՝ Թիֆլիսէն, երբ կը խմբագրէր «Հայաստան» թերթը, կը թղթակցէր պարբերականներու, մամուլի էջերու մէջ հրապարակ կուգար գեղարուեստական գործերով եւ Գալուստեան պողոտային վրայ կը գրօսնէր Յ· Թումանեանի եւ հայ ուրիշ գրագէտներու հետ:

Անձնապէս ծանօթացայ իրեն Ամերիկայէն 1922ին վերադառնալէ եւ Երեւան հաստատուելէ ետք: Ծանօթացայ չատ տարօրինակ պայմաններու մէջ: Գալուն պէս, շատ կարճ ժամանակով, ան նշանակուեցաւ Երեւանի պետական Թատրոնի տնօրէնութեան քարտուղար եւ գրական աշխատակից: Օր մը թատրոն կը մտնեմ այն ժամուն, երբ փորձի ընդմիջումին գերասան Միքաէլ Գարագաշ Թոթովենցի հասցէին եւ անոր ներկայութեան վիրաւորական կեցուածք մը ունեցաւ: Գրագիտը բառ մը անգամ չըսաւ: Հանդարտ մօտեցաւ աթոռին, հանեց պիջակը, իրենամքով տեղաւորեց թիկնակին, շապիկին թեւերը ծալեց եւ մօտեցաւ Միքաէլ Գարագաշին, բռունցքով հարուածելու դիրքով: Ձիշդ այդ վայրկեանին ես վրայ հասայ եւ բռնեցի թեւերէն: Դառնալով՝ պահանջեցի գերասանէն իր անփութութեան համար ներողութիւն խնդրել: Միւս գերասանները նոյնպէս մէջամտեցին, առիթելով իրենց ընկերոջը ներողութիւն խնդրել: Այդպէս ալ եղաւ, հաշտուեցան:

Վահան դարձաւ ինծի·

— Շնորհակալութի՛ւն... թէ չէ պէտ պիտի ըլլար... ամերիկեան ձեւով հաշուեյարդար պիտի կատարէի:

Այդ օր թէ՛ ծանօթացանք եւ թէ մեր բարեկամութիւնը սկսաւ: Ջերմ եւ փոխադարձ բարեկամութիւն՝ յարգալիր պատգամներով համակուած: Այն իրողութիւնը, որ մեր գրեթէ ամէնօրեայ հանդիպումները գրեթէ սովորական էին դարձած, աւելին՝ բացակայելու պարագային միշտ կը փնտռէր զիս ու կը հարցնէր իմ մասիս, արդէն որոշ բան կ'ըսեն: Ես ալ գինքը կը փնտռէի, երբ չէր երեւար:

Աւելի լաւ ճանչցայ գինքը, երբ «Սովետական Հայաստան»ի խմբագրատունը կ'աշխատէի: Լրագրողի բոլոր արժանիքները ունէր: Կարպատահ, ճշդապահ, դժուարութիւններէ երբեք չխուսափող ու չմտած եւ, որ գլխաւորն էր, արագ գրող: Սեւագրութիւն ըսուածը բնաւ չունէր: Խմբագիրները, աշխատակիցները, գրաշարները եւ ընթերցողները գինքը կը յարգէին իրրեւ չնորհալի լրագրող եւ հրապարակագիր: Օրաթերթին համար երբեմն անատորագիր խմբագրականներ գրած է: Կը գրէր սեղմ, արտայայտիչ ոճով: Պարզ է՝ լրագրութեան մէջ դեր կը կատարէին ոչ միայն իր բնածին չնորհքն ու լայն պաշարը, այլեւ փորձառութիւնն ու համառութիւնը:

Արտաստմանի օրինակով ուսումնասիրութիւն մը գրողները, ականաւոր լրագրող եւ երգիծագիր Միխայիլ Կոլցովի նախաձեռնութեամբ սկսեր էին վէպ մը, որուն ամէն մէկ թերթօնին մէջ գեղեցուածքը հերոսներէն մէկուն մը գրածն էր, իսկ յաջորդը՝ մէկ ուրիշինը: Եւ ահա մեր թերթին քարտուղարը՝ եղուարդ Զոհրաեան, Ռուսերու օրինակը աչքի առջեւ ունենալով, առաջարկեց Թոթովենցին իրարու հետ փոխն ի փոխ վէպ մը գրել լրագրին մէջ, մանաւանդ որ՝ երկուքը միասնաբար այդպիսի փորձ մը ըրած էին Պոլսոյ մէջ:

Առաջարկութիւնը, սակայն, թերթի գեկավարութեան կողմէ հաւանութեան չարժանացաւ: Մենք չէինք պիտեր, թէ ինչ պիտի ըլլային Զոհրաեանի հատուածները, բայց համոզուած էինք Թոթովենցի գրելիք գլուխներուն յաջողութեան: Մենք իրաւունք ունէինք այդպէս մտածելու, եւ ահա թէ ինչու:

Թոթովենցի ստեղծագործական միտքը ուէ ծանր աշխատանքը, հասարակական գործունէութիւնն ու գրական աշխատանքները, Ադրբեջան արտասովոր համբաւ մը կը վայելէ: Հինգ միլիոնէ աւելի բնակչութիւն ունեցող այս Հանրապետութիւնը ծանօթ է իրրեւ «պարարտ ոսկրի»ի երկիր: Նոյնիսկ Ադրբեջանի Համայնավար կուսակցութեան գեկավարը բացէ ի բաց կը խօսի այս մասին:

«Կարիք մը կուսակցականները, յայտարարեց Կեղբ· Կոմիտէի ընդհ· քարտուղարը անցեալ գարնան, կը չարաչահին իրենց պաշտօնական գերքը եւ օգտագործելով իրենց կուսակցական հանգամանքն՝ կը լծուին չահագիտական աշխատանքներու, կ'իւրացնեն պետութեան բաժուած քները, կաշառք կը առնեն եւ վերջապէս, այնպիսի արարքներ կը կատարեն, որոնք անյարիր են Լենինի կուսակցութեան անդամի մը նկարագրին... Ներկայիս կը խօսինք արարքներու մասին, որոնք տեղի ունեցած են մեր ժողովուրդին աչքին առջեւ»:

Օտար այցելու մը փոքր գաղափար կրնայ կազմել Ադրբեջանի կեանքին այս երեսին մասին, երբ հանրակառք մուտ գործուի խճողուած կեդրոնը: Օտարականը չորս տմմամակ ուղեց, իւրաքանչիւրը՝ կոպէկ, եւ հանդիպեցաւ պաշտօնական հարցական նայուածքին: Շարժավարը պահ մը մտածելէ ետք — բաւարար ժամանակ՝ ստուգելու համար, թէ գրամուղը օտարական մըն էր — առաւ չափազանցած 16 կոպէկները եւ առանց տատակը յանձնելու՝ հանրակառքը քշեց: Այսպէս այս 16 կոպէկները մաս կազմեցին չարժավարին ընտանիքին պիւտճէին եւ ոչ թէ Պետութեան գանձարկղին, որ օրէնքով պէտք է տեղ գտնէին անոնք:

Ադրբեջան արդէ գարպուցող չքնաղ մարզ է Խորհ· Միութեան մէջ, որուն քարկոզին մօտ 10 առ հարիւրը կը հայթայթէ անիկա: Սակայն Հանրապետութեան Համայնավար կուսակցութեան առաջին քարտուղարը՝ Կ· Ալիեւ, պաշտօնի գլուխ գալէ վեր առնուազն երեք կարեւոր ճառ արտասանեց չեչտելով Ադրբեջանի տնտեսութիւնները եւ ոչ թէ անոր ուժը: Վերջին ճառը արտասանեց Հոկտ· ամիս մը առ

« Կաշառակերութեան պատճառները մեկը սեփականատէր գառնալու տենչն է, որ յառաջ կուգայ եսասէր արժանութիւններէ՝ մտահոգութիւն մի'այն իր անձնական չահով, առաւելագոյնը ապահովել ընտանիքին, իսկ նուազագոյնը տալ հասարակութեան »: Ալիեւ քննադատեց անձեր, որոնք պետական տնտեսութեան ձեռք ձգած են իրենց ազարտամոլական գնելով, քննադատեց գպրոցի վարիչներ, որոնք ոսկիէ մետալներ տուած են իրենց գաւակներուն անոնց կրթաթոշակները պահպանելու համար, ձաղկեց հրատարակչական տան մը գլխաւոր խմբագիրը, որ փորձած է գաղափարական գեռնի վրայ իր ակար գործը հրատարակել, և գէս ու քննադատութիւններ: Խ· Միութեան մէջ տարուան լաթերը ընդհանրապէս չեն գո-

ԱԴՐԲԵՋԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԼՐԱԳՐՈՂԻ ՄԸ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԽՄԲ·— Ռոպըրթ Քայզեր Հայաստա – ւէն գատ կը խօսի նաեւ Վրաստանի եւ Ադրբեջանի մասին: Մինչ լաւ տպաւորուած է երկու առաջինեներէն, շատ աւելի բացասական են Ադրբեջանեան իր տպաւորութիւնները, որոնց մեծ մասը կուտանիք ստորեւ:

Խորհրդային Հանրապետութեան մը համար, — Ա· Պ· մը, որ կը պատ-

սուր էր եւ չատ արդասաւոր: Ծննդավայրէն առացած իր տպաւորութիւնները այնքան ամուր էին կառչած անոր հոգիին, որ գրեթէ օր չէր ըլլար երբ առթիւ մը մեր չրջանակին մէջ չէիչէր այս կամ այն դէպքը, մանաւանդ, եթէ խօսքը վերաբերէր իր մանկութեան կամ պատանեկութեան օրերուն: Կը պայմնք անոր հոգիին մէջ խլրատպող անցեալի յուշերուն վերյիշումներու մեծ ուժը: Թոթովենցի գանգատը վառ ու սեղմ խօսքերով մեր երեւակայութեան մէջ գծանկարել ուզած պատկերը: Մենք կ'ունկնդրէինք դմայլանքով: Օրերէն օր մը մեր ընկերներէն մէկը դիմեց իրեն·

— Վահան, ինչո՞ւ մինչեւ հիմա գրի չես առած պատմածներդ...

— Ձեր միջոցով տառելու եւ գաթելու վրայ եմ այն ինչ որ պիտի գրեմ:

— Պատմածներդ հոյակապ են, բաւ նոյն ընկերը:

Բոլորս ալ հաստատեցինք անոր խօսքը:

Թոթովենցի աչքերը փայլեցան, լայն ժպիտը դէմքը աւելի համակրելի գարձուց, արամադրութիւնը բարձրացաւ: Ժամանակ մը եաք ոգեւ գալ եւ դնաց:

Գնաց եւ քանի մը օր չերեւաց: Թէ քանի՛ օր, յստակ չեմ կրնար ըսել, բայց կը յիշեմ միայն տեւողութիւնը, որ կարճ եղաւ:

Երբ անկէ եաք երեւցաւ, մենք ըսինք·

— Ի՞նչ պատահեցաւ քեզի, ո՞ւր էիր...

— Տղաքներ, վերջացուցի եւ հոգիս թեթեւցաւ... կարծեմ դէչ բան մը չեղաւ: Խորագրած եմ «Կեանքը հին Հռոմի կատակերգուի վրայ»:

Թոթովենց այդ օրերուն ստեղծած էր գրական կոթողը: Այդքան կարճ ժամանակուան մէջ եւ այդքան հմայիչ···:

Ս· ՄԵԼԻՔՍԷԹԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳՐԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

1894–1914

Պատրիարքարանի յոյգէն եաքը, Արփիար Արփիարեան ձերբակալուեցաւ եւ բանտարկուեցաւ· Լեւոն Բաչալեան խոյս տուաւ Եւրոպա եւ պահ մը գրական հրապարակը սասանեցաւ:

5–6 ամսուան բանտարկութենէ մը եաքը Արփիարեան ազատ կ'արձակուէր, գրեթով այն համբաւաւոր մեղայագիրը, որուն համար տարիներով այնքան գատափետուեցաւ խեղճը:

Բանտէն ելլելէն եաքը, Արփիար, իր յարաբերութիւնները բոլորովին խզեց «Արեւելք»ի հետ եւ քիչ մը ժամանակ անցնելէ վերջ, Յովհաննէս Շահնազարի հետ հիմնեց «Հայրենիք»ը, որ այնքան ժողովրդական օրաթերթ մը պիտի ըլլար:

«Հայրենիք»ի չուրջը բոլորուեցան «Մասիս»ի բոլոր աշխատակիցները:

Ես նոյն միջոցին կը չարունակէի գրել «Մանզումէ»ի մէջ եւ երգիծական յօդուածներով կը չանայի հարուածել Տիւրան Կամսարականը, Արփիարը, Աղեք· Փանոսեանը եւ Բաչալեանը:

— Օտեան անունը օտիէօ կ'ընէ կոր, — ըսած էր լինձի համար Արփիարեան:

Մելքոն Կիւրճեան, որ մեղի փեսացած էր ամուսնանալով հօրեղբօրս աղջկան հետ, կը չանար գիս համոզել, որ թողում «Մանզումէ»ն եւ մօտենամ իրենց խումբին:

Ներքնապէս ես ալ այդ փափաքը ունէի, բայց արժանապատուութեան վիրաւորանք մը կը զգայի եւ լինձի համար նուաստացում կը համարէի իմ կողմէս այսպիսի քայլ մը առնելը:

Վերջապէս, օր մը, «Սիրոյ նահատակ» վերնագրով փոքրիկ յօդուած մը գրեցի, որուն մէջ կը նկարագրէի նորածին մանկիկ մը, որուն ծնողքն ու պարագաները գինք ձեռքէ ձեռք կը յափշտակեն, կը գրկեն, կը համբուրեն այն աստիճան որ խեղճը կը չարչարուի:

Յօդուածս տարի «Հայրենիք»ի խմբագրատունը, որ այն ատեն Բեսպայէն փոխադրուած էր Ղալաթիա, հին պանքայի չէնքին մէջ:

Լեւոն Բաչալեան նստած էր գրասեղանին առջեւ: Սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրաւ լինձի, ձեռագիրս կարգաց եւ խոստացաւ հետեւեալ օրը հրատարակել:

Կը վախնայի որ «Մանզումէ»ի մէջ գրածներուս ակնարկութիւն մը պիտի ընէր, բայց Բաչալեան ոչ մէկ խօսք ըսաւ այդ մասին:

Յաջորդ օրը յօդուածս երեւցաւ «Հայրենիք»ի մէջ:

×

Քանի մը օր եաքը թոչուններու նուիրուած գրութիւն մը կը տանէի Բաչալեանին, որ նոյնպէս լոյս կը տեսնէր միւս օր:

Այսպէս, մտած էի այլեւս «Հայրենիք»ի խումբին մէջ:

Այդ խումբը, ինչպէս ըսի, Արփիարի Մասիսին խումբն էր, նոր ուժերով զօրացած:

Արփիար Արփիարեան, Յովհաննէս Շահնազար եւ Լեւոն Բաչալեան թերթին ոգին էին եւ մնայուն խմբագրութիւնը:

Արշակ Զօպանեան, կեդրոնական վարժարանէն նոր չրջանաւարտ, գրեթէ ամէնօրեայ աշխատակիցն էր Հայրենիքի, թէեւ անկէ դուրս կը գրէր նաեւ Մասիսի մէջ, զոր Գրիգոր Զօհրապ վերսկսած էր իրրեւ գրական եւ ազգային չաբաթաթերթ հրատարակել, ինչպէս նաեւ Արեւելքի մէջ:

Զօհրապ կ'աշխատակցէր Հայրենիքի մերթ ընդ մերթ առաջնորդողներ գրելով: Նոյնիսկ թերթօն մըն ալ սկսած էր «Նարդիկ» տիտղոսով, որ անաւարտ մնացած է:

Տիգրան Կամսարական, Մելքոն Կիւրճեան (Հրանդ), Աղեքսանդր Փանոսեան, Սիպիլ, Հրանդ Ասատուր, Գառնիկ Գըլնազարեան եւ ես կ'աշխատակցէին թերթին.

Իսկ նոր ուժերն էին Տիրան Քէլէկեան, որ մինչեւ այն ատեն գրեթէ անծանօթ մնացած էր հայ լրագրութեան եւ որ չատ կարճ կը յայտնուէր իրրեւ կուռ հրապարակագիր մը ու գգայնոտ գրագէտ մը, Տիկին Մարի Սվաճեան՝ որ չատով գրականի համբաւ մը չվինեց իր նորավէպերով, Իր որդին՝ Վահրամ Սվաճեան, տասնվեցամեայ գաւառ գաշնակահար եւ բանաստեղծ, որուն քաջ հայերէնագիտութիւնը կը տանէր թէ՛ իր բանաստեղծութիւններուն մէջ եւ թէ իր արձակին մէջ: Միքայէլ Ծածկանունին տակ պահուած էին երիտասարդաւուր գրիչներ Մկրտիչ Երամեան եւ Կարապետ Պիլէզիկճեան, որ յետոյ պիտի ըլլար մեր անմոռանալի Երկաթը: Տոքթ· Գոլոյեան, որ առեն առաւելին բժշկական ուսանող, փոխանակ բժշկի կը գրկէր իր բժշկական գրութիւնները դուարթ ու սրամիտ, գրական անձեր մը խմբագրուած, որոնք այնքան հանգամանքով կը կարդացուէին:

Յ· Ալիխար իր սկզբնաւորութիւնը կ'ունէր Հայրենիքի մէջ, Ժան Ռիշպինէն «Մանաւուրի մը թարգմանութեամբ «Մարդ մը սիրաը», որուն յետոյ կը յաջորդէին այնքան սրամիտ քրոնիկները, որոնք իր դուարթ երգիծարանի համբաւը պիտի չինէին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(8 – Շար·)

ցաղրուելը, որով Ալիեւի անկեղծ ճառերը անբնական երեւոյթ մըն են:

Ազրբէյճան իւրայատուկ նկարագիրը ունի Խորհ. Միութեան մէջ: Պատմականօրէն մահմետական, Մերձ. Արեւելեան պետութիւն մըն է: Մշակութային եւ ընկերային պետնի վրայ ան չատ աւելի հարաբերակից կը թուի Պարսկաստանի քան Թուրքիոյ հետ, թէեւ այս վերջինը 150 տարիէ ի վեր լեռնած է Անդրկովկասի այս անկիւնին վրայ (Ռուսերը Պաքուի մէջ աւելի մեծ թիւ կը ներկայացնէին 1904ին քան ներկայիս): Նիւթական պետնի վրայ Ազրբէյճանցին ընդհանուր ձեւով օգտուած է ռուսական տիրապետութենէն: 1917ի յեղափոխութենէն առաջ Ռուսերը գործ տուին չքնաղ քարիւղի պղրիւրներուն շահագործման, որու հետեւանքով Պաքու դարձաւ միջազգային դիմապիծով քաղաք մը, քանի որ հոն խուժեցին չըքնաղակայ վայրերէ եկած բանուորները:

Տնտեսական զարգացումը վերջին տասնեակներուն բարձրացուց Ազրբէյճանցիին կեանքի մակարդակը, որ այժմ աւելի բարձր է իր գրացի երկիրներէն՝ Թուրքիա եւ Իրան: (Այսուհանդերձ մինչեւ 1970 աւելի աղքատ էր խորհրդային շրջանիկով): Մերձ. Արեւելեան ոչ մէկ երկրի մէջ կարելի է հանրային ապահովման նմանօրինակ ապահման մը գտնել:

Ազրբէյճանցիք — հալածա ցեղ մը՝ կտրած Թուրքերէ, Պարսիկներէ եւ այլ նախահայրերէ — կը կազմեն Հանրապետութեան բնակչութեան մօտ երկու երրորդը: Մնացեալը Ռուսեր, Հայեր եւ տասնեակ մը այլ փոքր ազգութիւններ են: Պաքուի փողոցները դիմապիծերու խառնուրդ մըն է, ամանք ժպտուն եւրոպական դէմքով, ուրիշներ թուրք դէմքով եւ մազով՝ սեմական ծագումով: Կիները նըրբամարմին եւ վայելուչ են: Պաքու արաբական եւ միջերկրականեան ազդեցութիւններու կնիքը կը կրէ կարծես: Ծառուղի փողոցները, լաւ սարքուած բակմաթիւ հանրային պարտէզները եւ պարտմաններով չքնաղները հանդիսա եւ հաճելի մթնոլորտ կը ստեղծեն:

Օտարականի մը համար դժուար է ճըշդել, թէ Ազրբէյճան ո՛ր չափով ազրբէյճանական է եւ ի՛նչ չափով խորհրդային Հանրապետութիւն մըն է: Պաքուի հին թաղամասին մէջ — նեղ փողոցներ եւ կճածեւ տուներ — այցելուն հեռու կը զգայ ինքզինք Մոսկուայի ազդեցութենէն: Սակայն, երբ Ալիեւ իր ազգակիցներուն կը խօսի պաշտօնական առիթներով՝ ռուսերէնը կը գործածէ: Տեղական կառավարութիւնը մեծ աշխատանք կը կատարէ Ազրբէյճանի հնութիւնները պահպանելու համար: Սակայն յաջողութեան տեսչով առաջնորդուած երիտասարդ Ազրբէյճանցիներ յաճախ կ'օրօշեն ռուսական դպրոցներ յաճախել: Ինքնաւրինաքի պաշտօնեաները սորված են ըսելու, թէ Ազրբէյճան կամաւոր կերպով միացաւ ռուսական կայսրութեան 1828ին: Փաստն այն է, որ Ալեքսանդր Ա. երկար պատերազմէ ետք դրաւեց այս հողամասը Պարսիկներէն 1813ին:

Բազմաթիւ ցայտուն երեւոյթներ կան հոս յիշեցնելու համար այցելուին, թէ այս շրջանը մաս կը կազմէ խորհրդային աշխարհի: Այցելուն կը տեսնէ թախտիներ՝ յար եւ նման Մոսկուայինիներուն, նոյն անհրապուրիչ խանութները, հերոսական դիրքերու մէջ չինուած նոյնպիսի յուշարձաններ եւ քանդակներ: Սակայն թախտիի չարժասար մը՝ Ահմէտ, 28 տարեկան, Ազրբէյճանցիի կեանք կ'ապրի իր ձեռքով չինած տան մէջ:

Տան չինութեան արտօնութիւնը ստանալու համար հարկադրուած է 500 ռուբլի (մօտ 550 տոլար) վճարել, «ձեռքի տակէ»: Թախտիի վարորդ ըլլալու համար, — այսինքն չահութաբեր դործ մը՝ առանց վերին, անմիջական հսկողութեան, — պէտք է վճարել իրրեւ կաշառք 400–500 ռուբլի, «կամ պէտք է բարեկամ մը ունենալ»: Պաքուի շրջակաները չինուող տուներէն մէկուն մէջ յարկաբաժին մը ունենալու համար պէտք է վերատին կաշառք տալ: Զի՞ կրնար արձանագրուիլ նոր յարկաբաժին ստանալու համար: «Այո՛, սակայն պէտք է 20–30 տարի կարգի սպասել»:

Համայնավար կուսակցութեան նոր առաջնորդը բազմաթիւ պաշտօնատարներ փոխարինած է նորերով՝ յուսալով, հաւանաբար, որ վերջ կը դնեն թախտիի չարժասարին նկարագրած երեւոյթները: Նոր պաշտօնատարներէն Կ. Ալիեւով, խմբագիրը «Կենդլիք» թերթին, երկրին ապահանած մթնոլորտին պատճառը կը նկատէ կրօնական աւանդութիւնը՝ մահմետականութիւնը:

Ազրբէյճանի ընկերային կեանքը կ'արտացոլէ հին աւանդութեանց ազդեցութիւնը: Կիները դեռ ձեռք չեն ձգած հաստատապես իրաւունք, եւ Ալիեւի խօսքերով հասատատումով, դեռ կ'արձանագրուին «աղջիկ զոհելու, անչափահասներ ամուսնացնելու եւ ֆիզիքական կոպտութիւն գործադրելու դէպքեր»: Տոհմական ըմբռնումներ ալ կան:

Այժմ կը մնայ տեսնել, թէ Ալիեւ, որ Ազրբէյճանի զաղանի ոստիկանութեան նախկին պետն է եւ գործնական, խիստ մարդու համբաւ կը վայելէ, ի վիճակի պիտի ըլլա՞յ կարգի դնելու իր Հանրապետութիւնը:

Թ. Ա. Թ.

ՆՈՐԵՐ ՈՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻՆ

Վալանտաբնակ Օր. Մարի Մանտոյեան (24 տարեկան) յաջողութեամբ աւարտած է Կոլընոպլի Իրատպիտական Համալսարանը եւ եղած՝ Լիսանսիէ աւ Տրուա:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Կեսարիոյ Վերաշինակ. Հայրենակցական Միութեան կեդրոնական Վարչութեան

Յարգելի Հայրենակիցներ,

Կատարուեց ձեր Միութեան վարչութեան եւ բոլոր կեսարացիների վաղեմի փափաքը, երեւանից ոչ հեռու Հոկտեմբերեան շրջանի բնակավայրերից մէկը անուանեց «Նոր Կեսարիա»:

Պատմական կեսարիայի անուան յաւերժացումը Մայր Հայրենիքում մեծ խորհուրդ է պարունակում իր մէջ: Ի սրտէ շնորհաւորում ենք ձեր վարչութեանը եւ բոլոր կեսարացիներին:

Վստահ ենք, որ կեսարիոյ Վերաշինական Միութիւնը յառաջիկայում եւս կանգ չի նայի հայապահպանման եւ Հայրենիք-Սփիւռք կապերի ամրապնդման գործում:

Ձեր Միութեան հայրենանուէր գործերին մաղթելով նորանոր յաջողութիւններ՝ յարգանքներով՝

Սփիւռհայաստեան հետ Մշակութային կապի Կոմիտէի նախագահ՝
Վ. ՀԱՄԱԶԱՍՊԵԱՆ

×

ՆՈՐ ԿԵՍԱՐԻԱ

Աւան, պանդում է Հոկտեմբերեանի շրջանում, Երեւանից 60 կիլոմ. հեռաւորութեան վրայ: Ունի չուրջ 1500 բնակիչ, 1975 թուականին բնակչութեան թիւը կազմելու է 5000: Հողային տարածութիւնը կազմում է 1500 հեկտար: Կառուցւում է նոր գործարան, որը չհապաղման կը յանձնուի 1971 թուականին: Նորակառոյց չէնքը նախատեսուած է 640 գործարանի համար: Կառուցւում է հիւանդանոց 50 մահճակալով: 1969 թուականին կառուցուել է մանկապարտէզ 140 երեխայի համար եւ 120 տեղանոց ճաշարան:

Տնտեսութեան տարեկան եկամուտը 1968 թ. կազմել է 3,5 միլիոն ռուբլի: 1975 թուականին եկամուտը կը կազմի 10 միլիոն ռուբլի: Տնտեսութեան հիմնական եկամուտը տալիս է խորդենու արտադրութիւնը: Գործարանը օրական մշակում է հազար տոննա խորդենու կանաչ զանգուած որից ստացւում է 920 ք. կ. արժէքաւոր իւղ: Մէկ ք. կ-ը արժէ 215 ռուբլի: Մէկ տոննա իւղը, 30.000 տոլար: Խորդենին Խորհ. Միութիւնում մշակուող խորդենու 60 տոկոսը տալիս է Նոր Կեսարիայի անտեսութիւնը, 25 տոկոսը տալիս է մասնիկական, իսկ 15 տոկոսը վրացական Հանրապետութիւնները:

Նոր Կեսարիայի խորդենու ջեմոցները պրազեցնում են 70.000 քառ. մետր տարածութիւն:

Նոր Կեսարիայի արտադրած խորդենու իւղը արտահանւում է նաեւ արտասահման: 1969 թուականին հինգ տոննա գնած է Անգլիան: Իւղ է վաճառուելու նաեւ Գերմանիային եւ այլ երկրների:

Խորդենու իւղից պատրաստւում է թանկագին օծանելիքներ:

Նոր Կեսարիոյ եւ շրջանի վերաշինական Հայրենակցական Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղի վարչութիւն

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

× Ապրիլ – Սեւան Ջրառատին երկարութիւնը, Յունուար մկկին, 34.857 մեթրի հասաւ, որուն 22.175 մեթրը կրպակուով պատուած է: Այս հաշուով 1971ի ընթացքին Ջրառատը երկարեցաւ 7.522 մեթր, իսկ կրպակուով պատուեցաւ 5.496 մեթր:

× Երեւանցի երեք երիտասարդ ճարտարապետներ՝ Ատոմիկ Շահինեան, Սաթենիկ Լազարեան եւ Առաքել Գասպրիէլեան առաջին մրցանակը ստացան իրենց նախագծած շրջանային դրադարանի շէնքին համար: Խորհ. Միութեան Ճարտարապետներու Միութիւնը անցեալ տարի մրցումի մը հատուածած էր ամբողջ Խորհ. Միութեան մէջ, Ռուսերէ Հանրապետութեան շրջանային եւ դիւղական դրադարանների նախագիծին համար: Երեք երիտասարդները Երեւանի Բազմարուեստից Հիմնարկութեան ճարտարապետական բաժնի անցեալ տարուան շրջանաւարտներ են:

× Երգահաններ Ճան Ասատրեան եւ Հրաչեայ Մելիքեան խանքատ մը յօրինած են՝ նուիրուած Հայաստանի, անցեալ եւ ներկայ: Խօսքերը՝ Ալիսիա Կիրակոսեանի, Արժանթինի բնակող երիտասարդ բանաստեղծուհի:

× Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը պատուոյ դիպլոմ մը պարգեւատրած է Աչոտ Յարութիւնեանը, արխիւներու վարչութեան հետ, իր կատարած գործին եւ անոր ծննդեան 60ամեակին առթիւ:

× Երեւանի մէջ մեռաւ քանդակագործ Ս. Սահինեան: Արուեստագէտը ծնած էր Գանձակ, 1895ին: Գեղարուեստական մրցնակարգ կրթութիւնը ստացած է Պետերբուրգի եւ Թիֆլիսի մէջ, իսկ բարձրագոյնը՝ Մոսկուա: Շինած է բազմաթիւ քանդակներ եւ արձաններ, որոնց մէջ յայտնի է Ա. Արովեանինը: Երեւանի Գեղարուեստա – թատերական հիմնարկութեան կազմութեան օրէն ան աշխատած է հոն, դասախօսական արուեստագէտներ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (140)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

— Այո, եթէ մէկը իմանայ որ ես հոս կը գտնուիմ, կորսուած եմ:

— Լաւ, լաւ, յարեց Կիւղէլ, բան մը չեմ ըսեր: Սպասեցէք վայրկեանէ մը պիտի վերադառնամ:

Եւ նրբանցքին մէջէն արտորանօք դէպի պարտէզ ուղղուեցաւ ու ծառերուն հետեւը անյայտ եղաւ:

Տիպրան էմինէի եւ էլմասի հետ առանձին մնալով երկուքին ալ ձեռքերը իր ձեռքերուն մէջ առաւ եւ յաջորդաբար շրթներուն տարաւ:

— Ո՛հ, չնորհակալ եմ, չնորհակալ եմ, յարեց քաղցր ձայնով մը: Միայն թէ եթէ կը հաճիք բարիք մըն ալ ըրէք, սա դիմացի պատին դուռը գոցեցէք, որով հետեւ եթէ մէկը գալու ըլլայ եւ զայն այսպէս տեսնէ, ամէնքս ալ կորսուած ենք:

— Մե՞նք ալ, հարցուցին երկու հարճերը զարմացած:

— Այո, դուք ալ... Այս դուռը ահռելի գաղտնիք մը ունի: Շուտ, գոցեցէք...

Էմինէ ոտքի ելաւ եւ դիմացի պատին մօտենալով գլուխը բացուածքէն ներս խոթեց:

— Աստուա՛ծ իմ, այս ինչ խաւար եւ ինչ խոնաւութիւն է, գոչեց սարսափահար:

Եւ ետ ետ գնկրկելով դուռը հրեց, որ մեծ դժուարութեամբ իր ծխնիներուն վրայ դառնալով առանց աղմուկ հանելու գոցուեցաւ:

— Կը տեսնե՞ս էլմաս, այլեւս բան մը չերեւար: Եթէ մէկը հիմա ինձ գարձեալ բաց ըսէր, տեղը երբեք պիտի չյաջողէի գտնել:

— Անկարելի է, ըսաւ Տիպրան, որ մարդ առանց անոր գաղտնիքը դիտնալու, յաջողի անոր տեղը գտնել:

Էլմաս պահ մը մտածող մնաց: Ապա մարքին մէջ յեղակարծ գաղափար մը ծնած նման ձեռքը արտորանօք ճակտին տարաւ ու գոչեց.

— Էմինէ, ահա ուրեմն ձէմիլէի ապարանքին գաղտնիքը:

— Ի՞նչ, գոչեց Տիպրան ապշահար, դո՞ւք ալ գիտէք այս գաղտնիքը:

— Ա՛հ, յարեց էլմաս, ուրեմն դո՞ւն ալ գիտես:

Տիպրան յուսահատաբար գլուխը օրօրեց:

— Ըսէ տեսնենք, հանգիստ, ըսաւ էմինէ, ուժգին թափով մը երիտասարդին ձեռքը սեղմելով: Իրօք այս թաքստոցը գաղտնի՞ք մը ունի:

— Այո, սոսկալի գաղտնիք մը:

— Սոսկալի՞ ըսիր, կրկնեց էլմաս:

— Այո, ով որ անոր գաղտնիքը գիտնայ այլեւս այս աշխարհիս վրայ չապրիր:

— Ո՛հ, ահա ուրեմն պատճառը էմինէ, որուն համար ձէմիլէ իր ժառանգորդներուն բացարձակապէս արգիլեց ապարանքը վաճառել:

— Այո, ըսաւ Տիպրան, ան որ այս ապարանքին գաղտնիքը պիտի իմանայ, անմիջապէս պիտի սպաննուի:

— Եւ դէպի ո՞ւր կ'երկարի այս թաքստոցը, հարցուցին երկու կիները հետաքրքրութեամբ:

Այդ միջոցին Կիւղէլ ձեռքը քոնեաքի շիշ մը ու ջուրի աման մը բռնած ներքնայարկէն ներս կը մտնէր:

Էմինէ Կիւղէլի քով վազեց:

— Կիւղէլ շուտ ըրէ շուտ, որպէսզի չնուազի, հանգիստ ձէմիլէի գաղտնիքը պիտի եղեր, գոչեց:

Խարտեաշ Թրքուհին հապճեպ քայլերով Տիպրանին քովը եկաւ եւ արծաթեայ սկի մը մէջ գետեղուած վոքքիկ գաւաթ մը առնելով քոնեաքով լեցուց ու երիտասարդին երկարեց: Տիպրան իրեն մատուցուած գաւաթը առաւ եւ բերնին տանելով, մէկ ումպով մէջի պարունակութիւնը կլլեց:

— Ուրիշ ալ տուր, ըսաւ էլմաս:

Կիւղէլ երկրորդ անգամ մըն ալ լեցուց, ապա գաւաթ մը ջուր ալ տուաւ, յորմէ յետէ երիտասարդին ժպտունած այտերը գարձեալ իրենց կենդանի գոյնը ստացան, մինչդեռ աչքերը վերստին ոգեւորուիլ սկսան:

— Ուրեմն դուն ապարանքին գաղտնիքը գիտե՞ս, հարցուց Կիւղէլ:

— Այո, գիտեմ, պատասխանեց Տիպրան:

— Ուրեմն ըսէ տեսնենք ի՞նչ գաղտնիք է այդ... ի՞նչ ծակ է այս, դուն ինչպէս այդ թաքստոցին մէջ մտար, չուտ ըսէ, պատասխանէ... գոչեց անհամբերութեամբ Կիւղէլ:

Տիպրան ահաբեկած չուրջը դիտեց:

— Արդեօք խօսակցութիւնիս պարտէզէն կը լսուի՞, հարցուց:

— Ո՛չ, ոչ, բացատրեցին երեք կիներն ալ միաբերան:

— Արդեօք Ապտուլլահը...

— Չէ՞, Ապտուլլա՞հն ալ կը ճանչնաս, հարցուց էմինէ:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՒՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Ապրիլեան, փոքրիկն Քրիսթին Երիկեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Տէվլէթեան, Տէր Տիկին Աւետիս Տէվլէթեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մոքասեան եւ բոլոր պարապանները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ–մօր եւ հարսին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԲԻԻԶԱՆԴ ՏԷՎԼԷԹԵԱՆԻ

(ծնեալ Աննիկ Պալթայեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 10ին, 64 տարեկանին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Յուն. 14) ժամը 15,45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէռ–Լաչէզի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները ղրկացեալին ընտանիքին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՊՐՈՆԷՆ, Պ. Զարեհ Փեհլիվանեան 20 Ֆր. կը նուիրէ:

ԹՈՒՌԷՆ, Պ. Իսքէնտէրեան 10 Ֆր.:

ԿԱՌՏԱՆԷՆ, Պ. Գէորգ Զալըքեան 50 Ֆր. կը նուիրէ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՒԻԼԷՆ

Կիրակի, Յունուար 16, հեռատեսիլի Ա. կայանէն, ժամը 9,30ին հանդիսաւոր պատարագ:

ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀ

«Խաչեան Օր»ուան առթիւ կազմակերպուած Փարիզի Խաչեան Սանուց Միութեան կողմէ, 16 Յունուար Կիրակի ժամը 12,30էն սկսեալ Տիամանթէր ճաշարանին մէջ, 66 Ռիւ Լաֆայէթ, Մէթրօ Քաւէ:

Ս. Ծննդեան ութօրէքը «Խաչեան Օր» եղած է վարժարանի հիմնադրումէն ի վեր ամէն տարի: 75 տարի Խաչեանցիք այդ օրը կամ մօտաւոր Կիրակին հոգեհան–պատարագով ոգեկոչած են Խաչեանի հիմնադիրներու, նաեւ յաւէտ բաժնուած ռնօրէններու, ուսուցիչներու եւ ընկերներու յիշատակը, Պոլսոյ մէջ:

Անցեալ տարի հիմը դրուեցաւ նոր տոնակատարութեան մը, «Խաչեանի Օր»ուան գուտ կրօնական հանդիսութեանց վրայ աւելցնելով Խաչեանցիներու հաւաքական ճաշի եւ «Բաժակի պահ»ի նոր աւանդութիւնը: Այս առթիւ արտասահմանի Խաչեանցիներէ ալ խնդրուած էր նոյն օրը քով քովի դալ եւ տեղական ժամով ճիշդ 13,30ին բաժակ բարձրացնել Խաչեանի կենացը:

Ընդառաջ երթալով այս առաջարկին, Փարիզի Խաչեան Սանուց Միութիւնս այս տարի կը կազմակերպէ «Խաչեանի Օր»ը հետեւեալ կերպով.—

16 Յունուար Կիրակի օր, առաւօտեան հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի Փարիզի մայր եկեղեցւոյ մէջ, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, որմէ յետոյ հաւաքական ճաշ մը տեղի պիտի ունենայ Տիամանթէր ճաշարանին մէջ, ժամը ճիշդ 13,30ին բաժակ պիտի բարձրացուի Պոլսոյ Խաչեան վարժարանի բարգաւաճման կենացը: Խաչեանցիները պիտի վերակենդանացնեն իրենց կեանքի ամէնէն անուշ յիշատակները՝ Խաչեան վարժարանէ թէ Սանուցէ ներս:

Այս ճաշի ընթացքին ամէն ոք ազատ է ուզածը ապսպրել· գինիները՝ ըստ ճաշացանի սակին:

Սիրով կը հրաւիրուին փարիզաբնակ Խաչեանցիներ եւ Խաչեանի համակիրները ներկայ գտնուիլ Կիրակի առաւօտեան հոգեհանգստեան պատարագին, ինչպէս նաեւ «Բաժակի պահ»ին:

ՆՈՐ ՏՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Տէր եւ Տիկին Թիլպէր Տէքան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց հօր Պ. Դաւիթեանի (Քլամար) եւ 10 ֆրանք «Յառաջ»ին:

ՃԱՇ

Ճաշ կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Սէն Թեոմի մասնաճիւղին կողմէ Յունուար 16ին ժամը 13ին Սէն Թեոմի եկեղեցիին կից սրահին մէջ: Համեղ կերակուրներ պատրաստուած՝ Կապոյտ Խաչի տիկիններուն կողմէ: Գին՝ 20 ֆրանք:

Հաճելի մթնոլորտ, զանազան անակնկալներ, երգ, նուագ:

ՆՈՐ ԱԿՈՒՄԲԻ ԲԱՑՈՒՄ

ՎԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 16ին
ժամը 15,30ին, նախաճեռնութեամբ
Անի կոմիտէի
40 Ռիւ Վիկտոր Ֆոժիէ

Կը նախագահէ ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ
Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը մասնակցի Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբը:

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ անակնկալներ:

Պաշտօնական բաժինէն եաք ընկերական համակրական խնջոյք:

Տաք մթնոլորտ: Առատ կերուխում:

Մուտքը ազատ է:

U. G. A. B. — MARSEILLE
LE COMITE LOCAL, LA SECTION FEMININE ET LA JEUNESSE
VOUS CONVIENT A LEUR

GRAND BAL ANNUEL

Salons « SPLENDID'HOTEL », le Samedi 15 Janvier, de 21 heures à l'aube

UNE AMBIANCE avec le NEW SYSTEM
Orchestre HENRY ROMAN
ATTRACTION SUPER-CHOC !..
et la participation de Jacqueline DIVERRES, Téléspeakerine

Réservation au Siège, 7, Rue Papère — Téléphone : 54-16-50
Entrée : 40 Fr. — Etudiant : 20 Fr.

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին 16 Յունուար Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Աղդ. Տան սրահը:

Կը խօսի հոգեւոր հովիւ
ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Երգ, պար եւ արտասանութիւն փոքրիկներու կողմէ:

Հայկական կաղանդ Պապան նուէրներ պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր պզտիկներուն:

Մուտքը ազատ է

×

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Հայ Առաք. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ս. Ծննդի առթիւ կը կազմակերպէ տոնածառի հանդէս մը, 15 Յունուար Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, պետական թատրոնը:

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հայութիւնը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղի վարչութիւնը մեծ պատրաստութեամբ կը տօնէ Մանուկներու Օրը, 16 Յունուար Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, եկեղեցիի կից սրահին մէջ:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը քաջալերելու ղպրոցի աշակերտները:

×

ԿՌԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Կռընոպլի մասնաճիւղը կը տօնէ մեծ պատրաստութեամբ Մանուկներու Օրը (տօնածառ) Յունուար 16ին կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Սալ Սէն Լուի սրահին մէջ 6 Ռիւ Ժէ:

Դպրոցի աշակերտութեան կողմէ պիտի ըլլան պար, մեներգ, խմբերգներ եւ խաչմուհիներու կողմէ պատրաստուած ճոխ պուֆէ, ղեկավարութեամբ Պ. Հայկ Մելքայէլեանի:

Վարչութիւնը կը խնդրէ իր ազնիւ հայրենակիցներէն ներկայ ըլլալով քաջալերել տղաքը:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Արտաչէս Կէլկէլեան 100 Ֆր. կը նուիրեն Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Ալեքսանեան 100 Ֆր. Անթիլիի հանդիսատեան տան եւ 20 Ֆր. «Յառաջ»ի, իրենց սիրելի մօրեղբօր՝ Մարտիկ Տէր–Սահակեանի մահուան երկրորդ տարելարձին ի յիշատակ: (Տառանալ «Յառաջ»էն):

A LOUER
212 Rue St. Denis, Paris 2ème
locaux environ 80 m 2.
Téléphonner : 508-49-08

×

BAIL A CEDER
10, Bd. Bonne Nouvelle
5 pièces, cuisine, W.-C., Salle d'eau,
bon état, 60.000 Fr.
Tél. : 508-49-08

Հ. Ց. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Ց. Դ. Սարդիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

GALERIE
BRUNO MARTIN - CAILLE
34, Fbg. St. HONORE

ՏԷՐ-ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

կը ցուցադրէ իր վերջին գործերը

Յունուար 11էն 22

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները 15 Յունուար Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 14,30ին եկեղեցւոյ կից սրահը: Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ: կարեւոր օրակարգ· պատգամաւորական ժողովի զեկուցում եւ վարչութեան ընտրութիւն:

×

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Շաբաթ 15 Յունուար ժամը ճիշդ 4ին Մշակոյթի Տան դասասենեակին մէջ՝ 17, Ռիւ Պլէօ: Կը խնդրուի ճըշդապահ ըլլալ:

×

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Կռընոպլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները դպրոցի սրահին մէջ, Յունուար 23ին Կիրակի ժամը 3,30ին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Օրակարգ· պատգամաւորականի զեկուցում, հաշուետուութիւն, բարոյական զեկուցում, վարչական ընտրութիւն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Մշակոյթի Տան կեդր. Յանձնախումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Երեքշաբթի 18 Յունուար երեկոյեան ժամը 9ին Տիկին Շալճեանի բնակարանը:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

OPERA de MARSEILLE

Samedi 15 Janvier à 18 heures

Conférence Musicale par

Edouard EXERJEAN

Pianiste, Critique Musical

sur

« L'HEURE ESPAGNOLE » de RAVEL

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Թատերախումբը կը ներկայացնէ

ՄԵԾԱՊԱՏԻԻ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունուար 15, 1972 ժամը 21ինSalle Voltaire, Rue Voltaire — Alfortville

ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 16 ժամը 15ին
Maison des Jeunes Stade Municipal Avenue Louis Georgeon — Cachan

Տոմսերու համար դիմել՝

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ՝ Զերչեան, 131, Ռիւ Էթիէն Տոլէ
ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ՝ Պ. Գարօղլանեան 22, Ռիւ Լավուազիէ եւ՝ Մշակոյթի Տունը, 17, Ռիւ Պէօ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան.
22 Յունուար, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ՍՕՍԻ» պարախումբի 25ամեակը, որ տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 30ին, կիրակի երեկոյեան ժամը 9ին

THEATRE CHAMPS - ELYSEES
սրահին մէջ

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային

ՈՒՐԲԱԹ
14
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI
14 JANVIER
1972

Le Numéro 0,50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, rue de Trévise - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման	Տար· 125 ֆր·	Հատը 0,50

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 12315 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 48e ANNÉE — N° 12.315

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ԲՈՒՆԱԳԱՂԹԻ

—o—

Այս տարի չինամեակն է Արեւմտահայութեան մեծ բռնագաղթին, ընդ որս նաեւ Ֆրանսահայ նոր գաղութի կազմութեան :

1921ի Դեկտեմբեր 31ին վերջացած էր Կիլիկիոյ պարպումը՝ իբրեւ հետեւանք նոյն տարուան Հոկտեմբեր 20ին Անգարայի մէջ առորագրուած Ֆրանքեթիւրք համաձայնագրին :

1922ի Սեպտեմբերին տեղի ունեցաւ Իզմիրի աղէտը, որուն յաջորդեց 1923ին Պոլսոյ եւ շրջանի պարպումը : Զանգուածային արտագաղթը հասաւ իր գագաթնակէտին :

Ֆրանսա հինէն է վեր ունէր իր հայկական կազմակերպուած գաղութը, իր եկեղեցիով, հոգեւոր հովիւով, քաղաքական, բարեսիրական, երիտասարդական, ուսանողական, մշակութային ու մարզական կազմակերպութիւններով : Ունէր նաեւ մամուլ :

1922ի աշունէն սկսեալ գաղթականական նոր հոսանք մը բազմապատկեց Հայութեան թիւը այս հիւրընկալ երկրին մէջ, բոլորովին փոխելով գաղութին դիմագիծը :

Ցիսուն տարի առաջ ուծացումի, օտարացումի ու ձուլումի վտանգ չկար Ֆրանսայի մէջ : Հայութիւնը կը բազկանար առաւելապէս հարուստ առեւտրականներէ, ուսանողներէն եւ արհեստաւորներէ, որոնք բոլորուած եկեղեցիին եւ զանազան միութեանց չուրջ, կ'ապրէին հայաչունչ մթնոլորտի մէջ : Սերտ կապեր կը պահէին իրարու հետ :

Տեղացիներու հետ չփումը առեւտրականի – անհեռական հանդամանք կը ներկայացնէր ընդհանրապէս : Բացառութիւն կը կազմէին խառն ամուսնութիւնները :

Գաղթականական նոր հոսանքին խուժումով բոլորովին յեղաշրջուեցաւ կացութիւնը :

Հայաստանի խորհրդայնացումն ու իբրեւ անոր հետեւանք հայրենիքի դուռնեքուն ամբօրէն փակումը գաղթականներ – րուն առջեւ, ստիպեցին այս վերջինները իրենց դիմուն ճարը նայելու :

Օրուան հրատապ հարցն էր ապրուստի պահումը :

Ինքնապաշտպանութեան բնազդը առաջին օրերէն սկսեալ նորեկները մղեց բոլորուելու արդէն իսկ զօրութիւն ունեցող կազմակերպութեանց չուրջ : Թարմ, երիտասարդ ուժեր եկան նոր աւիշ ներարկելու անոնց :

Կեանքի կոչուեցան նոր կազմակերպութիւններ, — Հ· Մ· Ը· Մ·, Երգչախումբ, Կարմիր Խաչ, մանաւանդ Հայրենակցական Միութիւններ : Բոլորն ալ կը ձգտէին նոյն նպատակին.— Հայապահպանում :

Ասոնց բոլորին պսակումն եղաւ հրատարակութիւնը Յառաջին, 1925 Օգոստոսի սկիզբը :

Տարիները կը յաջորդէին տարիներու : Ժամանակաւոր հանգրուանը կը դառնար մնայուն : Յառաջ կուգար համագրելու պահպանման ճիգերը, քաջալերելու անոնց ձեռնարկները, կապ ու չփում հաստատելու ցիրուցան բեկորներու միջեւ, վառ պահելու ապրային ոգին եւ մեծաքանչը ուսուցանելու զաւակներու :

Շուրջ կէս դար անցած է այդ օրերէն ի վեր :

Երկու սերունդ փոխուած է արդէն :

Նախապատերազմեան Խորհուրդը իր հերթական նիստին մէջ առաւելապէս զբաղեցաւ տնտեսական եւ երմտական հարցերով : Զօրավիգ կենալու համար անտեսական զարգացումներէ, կառավարութիւնը որոշեց հատուցանել 1,2 միլիառ հատուցում – թեանց : Ասիկա հետեւանք է այն կարպաղրութեան որ Պիւրուառ կը կոչուի :

Ի՞նչ է պիւրուառը : Կը պատահի երբ հատուցումի մը աւելի Թէ վէ Ա վճարած է իր գնումներուն համար, քան ուներ վճարելիք պետական դանձին իր ծախածներուն համար : Յարդ այս պարագային պետական դանձը չէր վճարիր հատուցումի ինչ որ առնելիք ունէր, այլ առ հաշիւ կը պահէր : Նոր կարգադրութեամբ պիտի վճարէ եւ նոյնիսկ հիներն ալ :

Ակէ պատ Խնայողութեան Գանձատուները (Քէս տ'Էփարնը) 1972ին 1,4 միլիառ փոխ պիտի կարենան տալ բնակութեան համար մինչ 1971ին տուած էին միայն 900 միլիոն :

× Պետական պաշտօնեաներու աշխատավարձերը 1,5 առ հարիւր յաւելում կը կրեն Փետրուար մկիզբէն սկսեալ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ « Իզվեստիա » թերթը Յունուար 10ի իր թիւով հաղորդեց, Թէ Թաս գործակալութիւնը «այսուհետեւ կը կոչուի Խորհ· Միութեան հեռագրական գործակալութիւն, Նախարարներու Խորհուրդի կից· իր այժմու դիրքով Թաս կը ստանայ Նախարարներու Խորհուրդի մօտ գործող պետական կոմիտէներու համար – հատասար իրաւունք» : Թասի ընդհանուր անօրէնը այսուհետեւ նախարարի աստիճան կը ստանայ : Խորհրդային գործակալութեան պատասխանատուները նկատել տուին այս առթիւ, Թէ Թաս յետ այսօրիկ իր հակակշռին տակ կ'առնէ տեղական հանրապետութիւններու մամուլի գործակալութիւնները : Այս վերջինները, ինչպէս Արմթակ (Հայաստան), Ուզբակ (Ուզբեկիստան), Էլթակ (Լիթոնիա) կամ Թուրքմենթակ (Թուրքմենիստան) այժմ աւելի եւս ենթակայ կը դառնան Խորհ· Միութեան կեդրոնական գործակալութեան : Միեւնոյն ատեն Թաս այլեւս հաւատուր կը դառնայ Խորհ· Միութեան Նախարարներու Խորհուրդին ոչ միայն իր հրատարակած, այլեւ տեղական գործակալութիւններու հրապարակած լուրերուն համար : Առանց ունենալու պետական կոմիտէի մը օրինակը, ինչպէս ամերիկեան Ասոշիէյթըտ Փրէսը կամ մամուլը, Թաս «փաստօրէն» կը վերածուի նոր պետական կոմիտէի :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ գինուորական Գերագոյն Ատեանը Յունուար 10ին հաստատեց երեք ձախողաչանները դէմ տրուած մահապատիժը : Երեքն ալ համաձայն ամբաստանութեան, յանցաւոր կը նկատուին որ «բռնի ուժով փորձած են տապալել Հանրապետութեան սահմանադրական եւ խորհրդարանական կարգը, որպէսզի փոխարէնը երկրին մէջ հաստատուի մարքսլենինեան վարչակարգ մը» : Գերագոյն Ատեանը այնուամենայնիւ չհաստատեց 15 այլ անձերու դէմ տրուած մահապատիժի վճիռը, Հոկտեմբեր 9ին, Անգարայի գինուորական ատեանին կողմէ : Դատապարտեալներէն հինգը ստացան ցկեանս բանտարկութեան վճիռ, իսկ մնացեալները՝ տասը տարուան բանտարկութիւն, տաժանակիր աշխատանքով :

ԱՆԳԱՐԱՅի լատատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, Թուրքիա մտադիր է Ֆրանսայէն գնելու արտասահմանի գինուած ծովային հրթիռներով : Վարչապետը՝ Նի – հատ Էրիմ այս մասին պիտի արտայայտուի իր պաշտօնական այցելութեան ժամանակ, Ֆրանսա, Յունուար 19ին : Խոսակցութեան երկրորդ հարցը պիտի վերաբերի Ֆրանսա աշխատող Թուրք 20·000 բանուորներու՝ երախաներուն ուսումը, ինչպէս նաեւ բանուորներու ընկերային իրաւունքներու ճշդումը : Թուրքիոյ օգնութիւնը, իր կարգին, կը փափաքի պարկ տալ երկրին օգտնաւէտ հարատարարութեան, որու համար կը նախատեսէ իրաւունք ձեռք ձգել Ալֆա–ժեթ օգնանաւերը Թուրքիա պատրաստել : Այս օգնանաւը չինուած է Ֆրանքեւզերման գործակցութեամբ :

ԻՐԱՔԻՅ գինուորներու եւ Քիւրտերու միջեւ նոր բախումներու հետեւանքով 86 մեռեալ կայ : Սոացուած տեղեկութեանց համաձայն, բախումը տեղի ունեցած է Նիարեհի պահականոցին մէջ երբ խումբ մը Քիւրտեր փորձած են գրաւել իրաքեան կայանը :

ԱՆԳԼԻԱ. եւ Մալթա կը չարունակեն համաձայն չըլլալ Թէեւ կղզին արքեպիսկոպոսը յայտարարած է Թէ «գրոյցը կը չարունակուի» : Երկու կողմերու դիրքերը սակայն ոչ մէկ փոփոխութիւն կրած են : Մալթա մինչ 18 միլիոն անգլ· ոսկի կը պահանջէ երթեւ վարձք մինչ Անգլիոյ վարչապետը՝ Հիթ 9 միլիոնէն փէնի մը աւելի տալ չուզեր : Մալթայի առաջնորդ եպիսկոպոսը յայտնած է նաեւ Թէ կըզած է համոզել Ալճանեան Ուխտի կարգ մը երկիրներ (հատնարար Իտալիա եւ Ամերիկա) որ իրենց մասնակցութիւնը ուելցնեն : Կղզիին մայրաքաղաքին մէջ, ընդդիմադիրներ բուռն ցոյցեր կը կազմակերպեն ինչ որ կը մատնոդէ Մինթոֆի ձախ գահլիճը :

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԻ ընդհ· քարտուղարը՝ Լրնս ընդունուեցաւ առջի օր Նախագահ Փոմփիտուի կողմէ եւ յայտարարեց այս առթիւ Թէ ոչ մէկ փոփոխութիւն կայ Ֆրանսայի քաղաքականութեան մէջ Ուխտին նկատմամբ :

ԴԱՆԻՈՅ Թագաւորին վիճակը միշտ ծանր էր Հինգշաբթի առաւոտ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ
ԻՐ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

—o—

Նախապատերազմեան Խորհուրդը իր հերթական նիստին մէջ առաւելապէս զբաղեցաւ տնտեսական եւ երմտական հարցերով : Զօրավիգ կենալու համար անտեսական զարգացումներէ, կառավարութիւնը որոշեց հատուցանել 1,2 միլիառ հատուցում – թեանց : Ասիկա հետեւանք է այն կարպաղրութեան որ Պիւրուառ կը կոչուի :

Ի՞նչ է պիւրուառը : Կը պատահի երբ հատուցումի մը աւելի Թէ վէ Ա վճարած է իր գնումներուն համար, քան ուներ վճարելիք պետական դանձին իր ծախածներուն համար : Յարդ այս պարագային պետական դանձը չէր վճարիր հատուցումի ինչ որ առնելիք ունէր, այլ առ հաշիւ կը պահէր : Նոր կարգադրութեամբ պիտի վճարէ եւ նոյնիսկ հիներն ալ :

Ակէ պատ Խնայողութեան Գանձատուները (Քէս տ'Էփարնը) 1972ին 1,4 միլիառ փոխ պիտի կարենան տալ բնակութեան համար մինչ 1971ին տուած էին միայն 900 միլիոն :

× Պետական պաշտօնեաներու աշխատավարձերը 1,5 առ հարիւր յաւելում կը կրեն Փետրուար մկիզբէն սկսեալ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ « Իզվեստիա » թերթը Յունուար 10ի իր թիւով հաղորդեց, Թէ Թաս գործակալութիւնը «այսուհետեւ կը կոչուի Խորհ· Միութեան հեռագրական գործակալութիւն, Նախարարներու Խորհուրդի կից· իր այժմու դիրքով Թաս կը ստանայ Նախարարներու Խորհուրդի մօտ գործող պետական կոմիտէներու համար հատասար իրաւունք» : Թասի ընդհանուր անօրէնը այսուհետեւ նախարարի աստիճան կը ստանայ : Խորհրդային գործակալութեան պատասխանատուները նկատել տուին այս առթիւ, Թէ Թաս յետ այսօրիկ իր հակակշռին տակ կ'առնէ տեղական հանրապետութիւններու մամուլի գործակալութիւնները : Այս վերջինները, ինչպէս Արմթակ (Հայաստան), Ուզբակ (Ուզբեկիստան), Էլթակ (Լիթոնիա) կամ Թուրքմենթակ (Թուրքմենիստան) այժմ աւելի եւս ենթակայ կը դառնան Խորհ· Միութեան կեդրոնական գործակալութեան : Միեւնոյն ատեն Թաս այլեւս հաւատուր կը դառնայ Խորհ· Միութեան Նախարարներու Խորհուրդին ոչ միայն իր հրատարակած, այլեւ տեղական գործակալութիւններու հրապարակած լուրերուն համար : Առանց ունենալու պետական կոմիտէի մը օրինակը, ինչպէս ամերիկեան Ասոշիէյթըտ Փրէսը կամ մամուլը, Թաս «փաստօրէն» կը վերածուի նոր պետական կոմիտէի :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ գինուորական Գերագոյն Ատեանը Յունուար 10ին հաստատեց երեք ձախողաչանները դէմ տրուած մահապատիժը : Երեքն ալ համաձայն ամբաստանութեան, յանցաւոր կը նկատուին որ «բռնի ուժով փորձած են տապալել Հանրապետութեան սահմանադրական եւ խորհրդարանական կարգը, որպէսզի փոխարէնը երկրին մէջ հաստատուի մարքսլենինեան վարչակարգ մը» : Գերագոյն Ատեանը այնուամենայնիւ չհաստատեց 15 այլ անձերու դէմ տրուած մահապատիժի վճիռը, Հոկտեմբեր 9ին, Անգարայի գինուորական ատեանին կողմէ : Դատապարտեալներէն հինգը ստացան ցկեանս բանտարկութեան վճիռ, իսկ մնացեալները՝ տասը տարուան բանտարկութիւն, տաժանակիր աշխատանքով :

ԱՆԳԱՐԱՅի լատատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, Թուրքիա մտադիր է Ֆրանսայէն գնելու արտասահմանի գինուած ծովային հրթիռներով : Վարչապետը՝ Նի – հատ Էրիմ այս մասին պիտի արտայայտուի իր պաշտօնական այցելութեան ժամանակ, Ֆրանսա, Յունուար 19ին : Խոսակցութեան երկրորդ հարցը պիտի վերաբերի Ֆրանսա աշխատող Թուրք 20·000 բանուորներու՝ երախաներուն ուսումը, ինչպէս նաեւ բանուորներու ընկերային իրաւունքներու ճշդումը : Թուրքիոյ օգնութիւնը, իր կարգին, կը փափաքի պարկ տալ

ԴԷՄԴԷՐ

ՄԱՏԹԷՈՍ Բ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ

(1845–1910)

—o—

1910 Դեկտեմբեր 24ին, Մայր Աթոռ Ս· Էջմիածնայ մէջ վախճանեցաւ Մատթէոս Բ· կաթողիկոս ամենայն Հայոց, Օրմանեանի բնորոշումով «ուղղամտութեան եւ բարոյականութեան կողմէ անգտանելի վկայուած» հոգեւորականը՝ որ երկու անգամ (1894–1896 եւ 1908–1909) ընտրուած է պատրիարք Թուրքիոյ Հայոց եւ 1909–1910ի կարճատեւ շրջանին կաթողիկոս՝ Մայր Աթոռոյ :

Ծնած է 1845ին, Գումպաթուի մէջ (Պոլիս) եւ քահանայական ձեռնադրութիւն ստացած 1869 Յունիսին՝ ձեռամբ Յովհ· Եպիսկ· Կապուտիկեանի, քարոզիչ պատմական Օրթաքէօյի, ուր եւ իրրեւ ուսուցիչ կը պաշտօնավարէր Իզմիրլեան՝ աշխարհականութեան օրերուն, Սիմոն աւազանի անունով :

Երիտասարդական իր աւիւնով, խիզախ ու վճռակամ՝ առաջին օրէն իսկ եղաւ ջերմ չատագով սահմանադրական կարգերու : Օրմանեանի վկայութեամբ իսկ, «հոգւով ու սիրտով փարեցաւ Սահմա – նադրութեան ու անոր մոլեռանդն եղաւ, այդ ուղղութեամբ գործողներուն հետեւորդ եւ ընկերակից ըլլալէ ետք՝ առաջնորդն ըլլալու աստիճանին բարձրացաւ : Ուշիմ հանճար, արթուն միտք եւ աշխատող՝ ժամանակի խնդիրներուն մէջ առաջնակարգ դերակատար հանդիսացաւ· անաչառ բնաւդատ, անկիւն բնութիւն, շուտով իւր դիրքը գտաւ Ղալաթիոյ Օճախ կոչուած խումբին մէջ» :

Կեանքի իր յետագայ դրուագներէն կը պարզուի, որ Իզմիրլեան « գործնական միտք » եւ « վարչապետական » նկատուած «ճկունութիւն»ներ չունէր, հետեւաբար՝ շրջանի եկեղեցական, հանրային, քաղաքական եւ յարաբերական պայմաններուն մէջ չկրցաւ վերծ մնալ հակառակութիւններէ, իր անձին շուրջ յարուցած խաղերէ եւ դաւերէ : Բարենորոգումներու խնդիրը, Սասնոյ կոտորածները՝ կը զուգադիպին իր առաջին պատրիարքութեան օրերուն : Ցոյցեր, ազմուկ, յուզում : Իր եւ Ապտիւլ Համիտի միջեւ հակառակութիւնը դարձաւ անխուսափելի : Պատրիարք Իզմիրլեանի տառապանքն ու զայրոյթը՝ ի տես ազէտին, զուլումին, քաղաքական թալանին եւ ապստալին ոգերգութեան, պատմական փաստեր կը մնան : Տասնըմեկ ամսուան պատրիարքութենէ մը եառ, «երկաթեայ Պատրիարք»ը կը հարկադրուէր հրաժարելու եւ մինչեւ 1908 (Թրք· Սահմանադրութիւն) 12 տարի աքսորականի կեանք ապրելու :

Իզմիրլեան երկրորդ անգամ ըլլալով Թէեւ պատրիարք ընտրուած էր Թուրքիոյ Հայոց, սակայն նոյն տարուան Նոյեմբեր 14ին նաե՛ւ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութեան կոչուած ըլլալով՝ մեկնեցաւ Ս· Էջմիածին, ու 26 Սեպտ· 1909ին գրաւեց Խրիմեան Հայրիկի վախճանումով Թափուր մնացած հայրապետական աթոռը :

Հազիւ 15 ամիս վարելէետք Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութիւնը՝ վախճանեցաւ 1910 Դեկտեմբեր 24ին, իր տեղը Թողլով Գէորգ Սրբ· Սուրէնեանցի (Գէորգ Ե· «Վչտակիր» կաթողիկոսը) :

Իզմիրլեան կաթողիկոսի մասին երբեմն հիմնովին հակադիր տեսակէտներ կան պատմական վկայութիւններու մէջ : Ոմանք կ'արդարացնեն «երկաթեայ» իր կամքը՝ օրէնքներու եւ սկզբունքներու պահպանութեան մէջ· ուրիշներ՝ այդ « յամառութեան » կը վերագրեն որոշ անպատեհութիւններ : Անտարակոյս, ազդին սիրով եւ օրէնքի պաշտամունքով ապրող հոգեւորականն էր ան :

Մ· Թ·

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ
270–ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ (1701–1971)

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ

Մեր արդի պատմութեան մէջ՝ քիչեր եղած են որ աւելի աննպաստ եւ աւելի դժնդակ պայմաններու տակ՝ տուած ըլլան աւելի ծրագրուած, աւելի տեւական, աւելի մեծ եւ աւելի ազդօգուտ արդիւնք քան Մեծն Մխիթար Սեբաստացին:

Արդարեւ, ժէ. դարուն վերջերը թուրքպարսկական պատերազմներու հետեւան – քով, Հայոց Աշխարհը զրեթէ աւերակ դարձած էր եւ հայ ժողովուրդին վիճակը խիստ անմխիթարական էր, երբ նախախնամութիւնը նոյն ժողովուրդին ծոցէն հանեց եղակի Հայ մը որ լոյս եւ պիտութիւն պիտի սփռէր իր ազգին մէջ, — անիկա Մեծն Մխիթար Սեբաստացին էր:

Ամփոփելով իր գործը, կրնանք ըսել թէ Մխիթար՝ Աբեւմտեանքին պիտութիւնը մայուց Հայոց մէջ, ու միեւնոյն ժամանակ՝ Հայոց մշակոյթը վերակեն – դանացուց եւ զայն ծանօթացուց Արեւ – մուտքին:

Ու Մխիթարի արժանիքները յաջորդները, ընթանալով իրենց հիմնադրին դծած ճամբէն, անխոնջ այլ կանոնաւոր աշխատանքով մաքրեցին եւ մշակեցին լեզուն, ուսումնասիրեցին եւ պրպտեցին մեր պատմութիւնը եւ մեր մշակոյթը: Ու մասնաւոր պէս դուրսբուրալով մեր նախնեաց թողուցած ժառանգութեան վրայ, ամենաուրեք եւ ամէն մէկ միջոցով պանծացուցին մեր ազգին մակարդակը եւ պիտի իրականացնային անոր արդար ձգտումները:

Գիտակցած էին թէ հայ պատանիին ուսում տալով՝ պիտի բարւոքուէր ազգին վիճակը: Եւ ազգային դաստիարակութեան գործացումը դուրընթաց յառաջանալով ազգային քաղաքական դատարներու գործացման հետ՝ հնարաւոր պիտի ըլլար մեր մշակութային միութիւնը վերածել քաղաքական միութեան:

Հայ պատանիին առջեւ լայն բացուեցաւ պատուհանը հայ պատմութեան: Իր առջեւ պարզուեցաւ համայնապատկերը հայ անցեալին՝ իր բոլոր ճոխ գոյներով, լոյսերով եւ սուսերներով:

Ու Մխիթարեան Միաբանութեան հայրենասէր չունչին տակ՝ այդ վարժարաններէն շրջանաւարտ՝ հայ ոգիով տոգորուած չարան չարան բազմահազար սաներ կատարած են աչքառու դեր մը ազգային կեանքի մէջ: Անոնցմէ կարեւոր մէկ մասը — ծառայելով հայ լեզուին, գրականութեան, մշակոյթի եւ տոհմիկ ոգիի զարգացման — նուիրուեցան հանրային գործունէութեան իրր գրագէտ, ուսուցիչ, դեղարուեստագէտ եւ քաղաքական գործիչ:

Հայութիւնը չի կրնար մոռնալ թէ վերակուսքային աշխատանքին հետ՝ կայ նաեւ ուրիշ մէկ գործունէութիւն որ տուած է գրական մեծ արդիւնք, — առիթս իրենց կրթական գործն է:

Մխիթարեան առաջին վարժարանը բացուած է 1834ին՝ Փատուվայի մէջ: Երկու տարի ետք բացուած է Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը Վենետիկ, եւ անոր յաջորդած է Փարիզի Մուրատեան վարժարանը:

Երբ կ'ըսենք Մխիթարեան վարժարաններ, պէտք չէ հասկնալ մէկ կամ երկու դպրոցներ Եւրոպայի մէջ, այլեւ այն բոլոր դպրոցները որ բացուեցան Մխիթարեաններու կողմէ հայաշատ կեդրոններու մէջ՝ ինչպէս, Հունդարիա, Ռումանիա, Պուլկարիա, Սրբիա, Պոլիս, Պարապիղակ, Խարբերդ, Տրապիզոն, Մուշ, Ակնցիա, Պէյրութ, Հալէպ, Գահիրէ, Աղեքսան – դրիա եւ Պուէնոս Այրէս:

Հետեւեալ դլխաւոր կէտերուն մէջ կրնայի է պարզաբանել Մխիթարեաններու կրթական գործին ծրագիրն ու նպատակը:

ա) Ամէն հայ մանուկ իրաւունք ունի կրթութիւն առանալու:

բ) Այդ կրթութիւնը, միջազգային մակարդակին հաւասար ըլլալով հանդերձ, ամբողջապէս պէտք է ըլլայ հայկի առողջ եւ լուրջ դաստիարակութիւնով:

գ) Ամէն հայ պատանի որ այդպիսի կրթութիւն կը առանայ՝ պարտ է, ըստ իր կարողութեան եւ հնարաւորութեան, ծառայել իր ժողովուրդին:

Որպէս դաստիարակ՝ Մխիթարեանները հասատատ համոզումն ունէին թէ այլ պիսի պատրաստութեամբ օժտուած յաջորդական սերունդներու ընտրանի մը պատրաստելով, պիտի բարձրանար մեր ազգին մակարդակը եւ պիտի իրականանային անոր արդար ձգտումները:

Գիտակցած էին թէ հայ պատանիին ուսում տալով՝ պիտի բարւոքուէր ազգին վիճակը: Եւ ազգային դաստիարակութեան գործացումը դուրընթաց յառաջանալով ազգային քաղաքական դատարներու գործացման հետ՝ հնարաւոր պիտի ըլլար մեր մշակութային միութիւնը վերածել քաղաքական միութեան:

Հայ պատանիին առջեւ լայն բացուեցաւ պատուհանը հայ պատմութեան: Իր առջեւ պարզուեցաւ համայնապատկերը հայ անցեալին՝ իր բոլոր ճոխ գոյներով, լոյսերով եւ սուսերներով:

Ու Մխիթարեան Միաբանութեան հայրենասէր չունչին տակ՝ այդ վարժարաններէն շրջանաւարտ՝ հայ ոգիով տոգորուած չարան չարան բազմահազար սաներ կատարած են աչքառու դեր մը ազգային կեանքի մէջ: Անոնցմէ կարեւոր մէկ մասը — ծառայելով հայ լեզուին, գրականութեան, մշակոյթի եւ տոհմիկ ոգիի զարգացման — նուիրուեցան հանրային գործունէութեան իրր գրագէտ, ուսուցիչ, դեղարուեստագէտ եւ քաղաքական գործիչ:

Հայութիւնը չի կրնար մոռնալ թէ վերակուսքային աշխատանքին հետ՝ կայ նաեւ ուրիշ մէկ գործունէութիւն որ տուած է գրական մեծ արդիւնք, — առիթս իրենց կրթական գործն է:

Մխիթարեան առաջին վարժարանը բացուած է 1834ին՝ Փատուվայի մէջ: Երկու տարի ետք բացուած է Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը Վենետիկ, եւ անոր յաջորդած է Փարիզի Մուրատեան վարժարանը:

Երբ կ'ըսենք Մխիթարեան վարժարաններ, պէտք չէ հասկնալ մէկ կամ երկու դպրոցներ Եւրոպայի մէջ, այլեւ այն բոլոր դպրոցները որ բացուեցան Մխիթարեաններու կողմէ հայաշատ կեդրոններու մէջ՝ ինչպէս, Հունդարիա, Ռումանիա, Պուլկարիա, Սրբիա, Պոլիս, Պարապիղակ, Խարբերդ, Տրապիզոն, Մուշ, Ակնցիա, Պէյրութ, Հալէպ, Գահիրէ, Աղեքսան – դրիա եւ Պուէնոս Այրէս:

Հետեւեալ դլխաւոր կէտերուն մէջ կրնայի է պարզաբանել Մխիթարեաններու կրթական գործին ծրագիրն ու նպատակը:

ա) Ամէն հայ մանուկ իրաւունք ունի կրթութիւն առանալու:

բ) Այդ կրթութիւնը, միջազգային մակարդակին հաւասար ըլլալով հանդերձ, ամբողջապէս պէտք է ըլլայ հայկի առողջ եւ լուրջ դաստիարակութիւնով:

գ) Ամէն հայ պատանի որ այդպիսի կրթութիւն կը առանայ՝ պարտ է, ըստ իր կարողութեան եւ հնարաւորութեան, ծառայել իր ժողովուրդին:

Որպէս դաստիարակ՝ Մխիթարեաններ – ը հասատատ համոզումն ունէին թէ այլպիսի պատրաստութեամբ օժտուած յաջորդական սերունդներու ընտրանի մը պատրաստելով, պիտի բարձրանար մեր ազգին մակարդակը եւ պիտի իրականանային անոր արդար ձգտումները:

ՄԵՐ ԹՈԹՈՎԵՆՑԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այդպէս էր ան նաեւ ամերիկեան լրատուական ասնուած պատմուածքներ կարդալու ժամանակ, որոնց մէջ, ինչպէս յայտնի է, կան մեծ չնորհքով գրուած գործեր: Թէյատերականին չուրջ իր գրելիք գործին նիւթին մասին կը պատմէր իրեն յատուկ աւիւնով, երբեմն ոխերպին չեչաերով, երբեմն հիւմիւրով, ունկնդիրը – ներու միջոցով կը ստուգէր պատմածին արժէքը, կ'ողորկէր, ապա գեղարուեստական արժէքով կը ճեւաւորէր: Կեան – քին ընթացքին հանդիպած եմ գրողներու, որոնք լաւ կը պատմէին, գէշ կը գրէին: Նաեւ ատենախօսներու, որոնք գէշ կը պատմէին, բայց աքսնչելի կը գրէին: Թոթովենց թէ՛ լաւ կը պատմէր եւ թէ՛ լաւ կը գրէր: Ի հարկէ, ան թոյլ գործեր ունի: Բայց մի՞թէ գրագէտին արժէքը չի չափուիր անոր լաւագոյն ստեղծագործութիւններով: Օրինակ, եւ երբեք չեմ ոգեւորուած անոր թատերախաղերով, թէեւ համեմատաբար գոհացուցիչներն ալ կային: Կը գտնէի, որ ան ունի թատերագրի մը բոլոր տուեալները, մանաւանդ լաւ երկխօսութիւններ գրելու ձիրք: Բայց թերութիւնը թատերական մատու – ցամքն հին ձեւն է, նիւթին եւ կառոյցին անհամաչափութիւնը, հոգեբանական ներքին գործողութեան կէս մնացած ըլլալը: Կարելի չէ ըսել, թէ ան թատերական մասնագիտութիւն չունէր: Անոր գրած թատերական քննական ակնարկները (չատ անգամ «Մարի» ատորագրութեամբ) լաւագոյն մէկուկէս դարու չրջանին՝ այդ վարժարաններուն մէկ ուսեալ եւ նեղչնչուած են հայ մտքի եւ արուեստի բազմաթիւ վաստակաւոր եւ փայլուն ներկայացուցիչներ, որոնք մեր մշակութային համաեղութեան չողչողուն աստղերուն մաս կը կազմեն: Ծերենց, Պէշիկթաշլեան, Ամէմեան, Ազամեան, Թէրզեան, Պէրպէրեան, Արփիարեան, Մամուրեան, Դաւիթեան, Հէքիմեան, Այվազովսկի, Շահին Փափազեան, Վարուժան ու բազմաթիւ ուրիշներ:

Մխիթարեան վարժարանները ազդին տուած են հունձք մը ընթացաւարտներու որոնք միեւնոյն հնոցէն ելլելով ու միեւնոյն կնիքը կրելով իրենց վրայ՝ ամէն տեղ ու ամէն ժամանակ պանծացուցին հայ ոգին ու միտքը, եւ իրր թթխմոր կարեւոր դեր մը կատարեցին իրենց չրջանակին մէջ: Աւելի ազդային պզտիկ ծառայութիւն մը չէ:

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

1894–1914

Հայրենիքի մէջ երեւցած են նաեւ Տիկին Գայեանէ Մատաթեանի յօդուածները մանկավարժական հարցերու չուրջը, կնոջական նուրբ զգայնութեամբ մը գրուած:

Բայց այս գրական ուժերէն գատատացի գրողներու խումբ մըն ալ իր աշխատութեան բաժինը կը բերէր Հայրենիքին: Այս վերլուծներուն մէջ արդէն իսկ իրենց տաղանդը ցոյց կուտային Թլկատինցի եւ Ռուբէն Զարդարեան՝ Խարբերդէն եւ Արտաշէս Յարութիւնեան (Կարօ)՝ Մալկարայէն:

Այսչափ հին եւ նոր տաղանդներու բոլորումը Հայրենիքի չուրջ այս թերթին տուած էին ժողովրդականութիւն մը, որուն ոչ մէկ թերթ արժանացած է մեր մէջ:

Այդ թուականին հայերէն լեզուով երկու թերթ միայն կար Պոլսոյ մէջ. Արեւելք որ իրիկուան թերթ մըն էր եւ պահպանողական « աղնուաշուք »ներուն օրկան, եւ Հայրենիք որ ազատական օրկան մըն էր եւ առաւօտները լոյս կը տեսնէր: Կային նաեւ Մանզումէ եւ Ճերիտիէի Շարզիէ երկու հայատառ եւ թրքարար – բառ թերթերը, երկուքն ալ իրենց անկումի չրջանին մէջ:

Արեւելքի խմբագրական կազմը կը բաղկանար Բիւզանդ Քէչեանէն, որ խմբագրատան էր, Տիգրան Արփիարեանէն ու Երուանդ Սմբատ Չանըլեանէն: Փունջի նախկին խմբագիրը Համբարձում Ալամդարեան կարծեմ վարչական պաշտօնեայ էր, իսկ Զարեհ Եուսուֆեան վարչական ժողովի անօրէնն:

Հայրենիքի հրատարակութիւնը բաւական մեծ զոհողութիւններ պատճառած է Յովհաննէս Շահնազարին: Թերթին առաջին արտօնատէրն էր Մկրտիչ Մելիքեան: Արտօնատէրը փոխելու գործողութիւնը ամիսներ տեւած է եւ նիւթապէս բաւական սուղի նստած է Շահնազարին: Համիտեան այդ չրջանին, ճիշդ այն միջոցներուն, ուր Պաթրիարքարանի գոյքը տեղի կ'ունենար, ճանկիւլեան Համիտի թուղթաւ վար կ'առնէր ու կը կոխկռտէր, Հնչակեանները կը ձերբակալուէին կամ արտասահման կը մեկնէին, վերջապէս հայ յեղափոխական գործունէութիւնը կը սկսէր, բացարձակապէս անկարելի էր նոր թերթի արտօնութիւն առնել եւ ասոր համար Շահնազար ստիպուած էր արդէն գոյութիւն ունեցող թերթ մը ձեռք անցնել: Փոխանցումը կատարուած էր, բնականաբար, կաշառքով:

Շահնազար արտօնութիւնը ղրկանը ղրկելէ ետքը, կ'երթայ Արփիար Արփիարեանը գտնելու:

Արփիար դեռ նոր ելած էր բանտէն: Ամէնուն մտքին մէջ դեռ թարմ էր մեղայպղրին ու Արեւելքի մէջ, ոստիկանութեան նախարար Նաղըմ փաշայի հասցէին ուղղած դովասանական նամակին յիշատակը: Երկու արարքներ, որոնք հանրային կարծիքը դատապարտելի կը դտնէր. եւ ասոր համար, Արփիար, բանտէն ադատեւլէն ետքը, Արեւելքին մէջ կոսըսցուցած էր իր առաջուան դիրքն ու հեղինակութիւնը, եւ տեսակ մը չնորհաղրը կութեան մէջ ինկած:

Սակայն Շահնազար, աւելի տաղանդաւոր հրապարակագրին դրական կարողութիւնը նկատի առնելով՝ քան անոր նախադրի սայթաքումները, չէր վարանած, ինչպէս ըսի, զայն երթալ դտնելու:

— Հայրենիքի արտօնութիւնը վերջապէս իմ անունիս փոխանցուեցաւ, — ըսած էր, — եւ մօտ օրէն զայն իրրեւ առաւան օրաթերթ պիտի հրատարակեմ, դիտեմ որ այս միջոցիս «Արեւելք»ի հետ քու յարաբերութիւնդ պաղած է: կ'ուզես «Հայրենիք»ի խմբագրութիւնը ստանձնել:

Արփիար ուրախութեամբ ընդունած էր այս առաջարկութիւնը:

— Թերթին ճակատը քու անունդ պիտի դնեմ իրրեւ խմբագրապետ:

Շահնազարին ըրածը նոյն միջոցին տանդուքն ժեսթ մըն էր:

Արփիարեան, իրրեւ Հնչակեան, կատածելի էր կառավարութեան աչքին, իրրեւ մեղայպղրին ու Նաղըմի ուղղուած նամակին հեղինակը, դատապարտելի եղած էր հանրային կարծիքին առջեւ: Նոյնիսկ օրաթերթի մը խմբագրապետութիւնը իրեն յանձնելը բաւական վտանգաւոր փորձ մըն էր:

Շահնազար ասոր կը փրկէր Արփիարի համբաւը, քիչ մը ի վնաս իր ձեռնարկութեան:

Հայրենիք կը սկսի հրատարակուիլ եւ առաջին օրէն ընդունելութիւն կը դտնէ: Այս ընդունելութիւնը սակայն բաւական չէր հրատարակութեան ծախքերը դոցելու, եւ թերթը կրցած է լոյս տեսնել Շահնազարի նիւթական զոհողութեամբը:

Հայրենիք հրատարակուիլ սկսած ատեն Լեւոն Բաչալեան փարիզ կը դտնուէր:

Արփիարեանի ձերբակալութենէն անմիջապէս ետքը Բաչալեան, երեսնդ չերկոքեանի հետ, յաջողած էր խոյս տալ Պոլսէն, ճիշդ այն վայրկեանին ուր իրենք ալ, իրրեւ Հնչակեան գործիչ, պիտի ձերբակալուէին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 9)

ԱՃԿԱՏՈՒԹ ՎԱՍՓՈՍԻ

Գ. ՄԱՍ

ՑՆՈՒՆԴՊՈՒՆ ԱՐ ՎՆՈՒՆՊՈՒՓՆԵՑՈՒՄ

— Ու, ափ աստղ քաշած ընթացիկ հշշ եղած տան ընկերանուհի ես եղել, ափ ես ինչպես ես կարողացել ամուսնանալ ինձնից առաջ, երբ ես քեզնից առաջ եմ եղել ամուսնության շուկայում, ինչպես նաև ընկերական միության մեջ, ինչպես նաև ընդհանրապես ինձնից առաջ եմ եղել ամեն տեղ։ Ես ինչպես կարող եմ ես եղել ամեն տեղ, ինչպես նաև ամեն տեղ։

— Ես ինչ գիտեմ, որ ես ինչպես կարող եմ ես եղել ամեն տեղ, ինչպես նաև

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՎԱԼԱՆՍ.— Այս կիրակի առաւօտ ժամը 10,30ին հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցուի ի յիշատակ

ՅՈՎՀ. ՎԱՐԴ. ՓԱՐԹԱՄԵԱՆԻ

վախճանման տարելիցին, Մայրապետաներ-ում մատրան մէջ, Ռիւ Մաոիէ տը Մոնժօ կը պատարագէ Հ. ՆԻԿՈՏՈՍ Ծ. ՎԱՐԴ. ՔԵՀԵՅԵԱՆ, Առաքելական կառավարիչ Ֆրանսայի հայ էկզարքոսութեան:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Յասմիկ Տէր-Աւետիսեանի մահուան առթիւ, այրի Տիկին Ազատի Յակոբեան 15 ֆր. եւ Սիրանոյշ Սարգիսեան 10 ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչին:

(Տառանալ «Յառաջ»էն):

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տիկին Մանիկ Քոչարեան իր ամուսնոյն՝ Ստեփան Քոչարեանի յիշատակին հետեւեալ նուէրները կ'ընէ Մեսրոպի առթիւ.— Կապոյտ Խաչին 100 ֆր., Կարմիր Խաչին 100 ֆր., Որբերու Օգն. Մարմնին 100, Փարիզի Ս. Յով. Մկրտիչ եկեղեցւոյ 100, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան 100, Մոնմորանսիի հանդստեան տան 100, Տէսինի Ապրիլեան յուշարձանին 100 ֆր., (տառանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ի 200 ֆրանք:

ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀ

«Խաեան Օր»ուան առթիւ կազմակերպուած Փարիզի Խաեան Սանուց Միութեան կողմէ, 16 Յունուար Կիրակի ժամը 12,30էն սկսեալ Տիամանթէր ճաշարանին մէջ, 66 Ռիւ Լաֆայէթ, Մէթրօ Քաադ:

16 Յունուար Կիրակի օր, առաւօտեան հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի Փարիզի մայր եկեղեցւոյ մէջ, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, որմէ յետոյ հաւաքական ճաշ մը տեղի պիտի ունենայ Տիամանթէր ճաշարանին մէջ, ժամը ճիշդ 13,30ին բաժակ պիտի բարձրացուի Պոլսոյ Խաեան վարժարանի բարգաւաճման կենացը:

Այս ճաշի ընթացքին ամէն ոք ազատ է ուզածը ապսպրել. դիները՝ ըստ ճաշացանկի:

Սիրով կը հրաւիրուին փարիզաբնակ Խաեանցիները եւ Խաեանի համակիրները ներկայ գտնուիլ Կիրակի առաւօտեան հոգեհանգստեան պատարագին, ինչպէս նաեւ «Բաժակի պահ»ին:

ՆՈՐ ԱԿՈՒՄԲԻ ԲԱՑՈՒՄ

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 16ին

ժամը 15,30ին, նախաձեռնութեամբ

Անի կոմիտէի

40 Ռիւ Վիկտոր Ֆոժիէ

Կը նախագահէ ընկ. ՄԻՍԱԷԼ ՄԻՐԶԷ

Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբը:

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ անակնկալներ:

Պաշտօնական բաժինէն առաք ընկերա-համակրական խնջոյք:

Տաք մթնոլորտ: Առատ կերուխում:

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի, Յունուար 16, հեռատեսիլի Ա. կայանէն, ժամը 9,30ին հանդիսաւոր պատարագ:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարկիս Մելոնեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տիկին Ս. Զաքրեան 50 ֆր. կը նուիրէ իր ամուսնոյն Գէորգ Զաքրեանի յիշատակին:

ՃԱՇ

Ճաշ կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Սէն Ժեռմէ մասնաճիւղին կողմէ Յունուար 16ին ժամը 13ին Սէն Ժեռմէ եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Համեղ կերակուրներ պատրաստուած՝ Կապոյտ Խաչի տիկիններուն կողմէ: Գին՝ 20 ֆրանք:

Հաճելի մթնոլորտ, զանազան անակնկալներ, երգ, նուագ:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին 16 Յունուար Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սզ. Տան սրահը:

Կը խօսի հոգեւոր հովիւ

ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎԱՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Երգ, պար եւ արտասանութիւն փոքրիկներու կողմէ:

Հայկական կաղանդ Պապան նուէրներ պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր պզտիկներուն:

Մուտքը ազատ է

×

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Հայ Առաք. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ս. Ծնունդի առթիւ կը կազմակերպէ տոնածառի հանդէս մը, 15 Յունուար Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, պետական թատրոնը:

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հայութիւնը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍԷՋ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղի վարչութիւնը մեծ պատրաստութեամբ կը տօնէ Մանուկներու Օրը, 16 Յունուար Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, եկեղեցիի կից սրահին մէջ:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը քաջալերելու դպրոցի աշակերտները:

×

ԿՈՒՐՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Կոլնոպլի մասնաճիւղը կը տօնէ մեծ պատրաստութեամբ Մանուկներու Օրը (տօնածառ) Յունուար 16ին կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Սալ Սէն Լուի սրահին մէջ 6 Ռիւ Ժէ:

Դպրոցի աշակերտութեան կողմէ պիտի ըլլան պար, մեներգ, խմբերգներ եւ խաչուէներու կողմէ պատրաստուած ճոխ պիւֆէ, դեկավարութեամբ Պ. Հայի Մքքայէլեանի:

Վարչութիւնը կը խնդրէ իր աղնիւ հայրենակիցներէն ներկայ ըլլալով քաջալերել տղաքը:

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Յունուար 29էն Փետրուար 7

Ս. ԵՈՀԱՆ, Սալցպուրկի չէլլանը 620-1200 մեթր բարձրութիւն, արեւտա վայր մը, պաշտպանուած հովերէն եւ մշուշէն: Ձիւնը ապահովուած գահուկ ընողներուն համար: Ամէն տեսակ զուարճութիւններ: Հանդստութիւն պանդոկ, տաք եւ պաղ ջուր սենեակներուն մէջ, ջերմութիւն, խնամուած ճաշեր:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻԻՆ 395 ՖՐ.

Կանխավճար 75 ֆր. մնացեալը վճարելի Յունուար 24ին

Սահմանափակ տեղեր. ժամ առաջ պէտք է արձանագրուիլ:

Մեկնում Յունուար 29ին, կառ տը լ'Էսթէն ԱԼՊԵՐԿ ԷՔՍՓԼԷՍով:

Հաւաքուիլ կառ տը լ'Էսթէի մեկնումի մեծ սրահը ժամը 21ին (մեկնում 22,10ին)

Ճամբորդութիւն Բ. կարգով, մասնակցութեան գինին մէջ են ճամբու ծախքը, պանդոկ եւ ճաշ (բացի ճամբու ճաշերէն):

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Լ.Տ. ՃԼՋԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի թատերախումբը կը ներկայացնէ

ՄԵԾԱՊԱՏԻԻ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունուար 15, 1972 ժամը 21ին Salle Voltaire, Rue Voltaire — Alfortville

ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 16 ժամը 15ին

Maison des Jeunes Stade Municipal Avenue Louis Georgeon — Cachan

Տոմսերու համար դիմել՝

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ՝ Զերչեան, 131, Ռիւ Լթիէն Տոլէ

ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ՝ Պ. Գարօղլանեան 22, Ռիւ Լաւուազիէ եւ՝ Մշակոյթի Տունը, 17, Ռիւ Պէօ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան

22 Յունուար, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները 15 Յունուար Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 14,30ին եկեղեցւոյ կից սրահը: Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ: Կարեւոր օրակարգ. պատգամաւորական ժողովի զեկուցում եւ վարչութեան ընտրութիւն:

×

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Շաբաթ 15 Յունուար ժամը ճիշդ 4ին Մշակոյթի Տան դրասենեակին մէջ՝ 17, Ռիւ Պէօ: Կը խնդրուի ճըշդապահ ըլլալ:

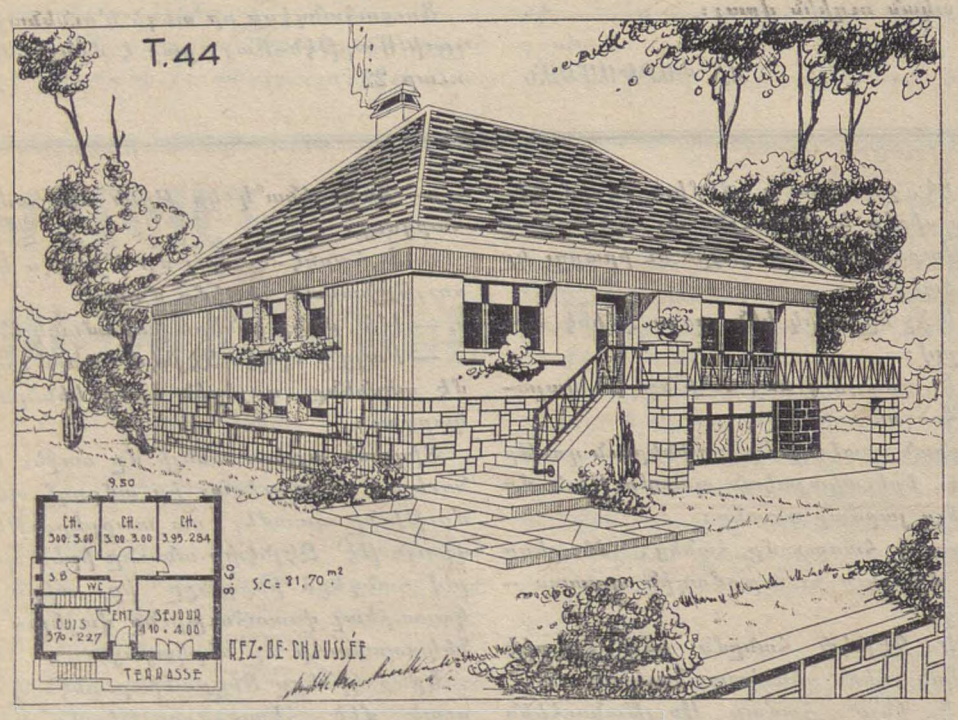
×

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉԻ Կոլնոպլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները դպրոցի սրահին մէջ, Յունուար 23ին կիրակի ժամը 3,30ին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Օրակարգ. Պատգամաւորականի զեկուցում, հաշուետուութիւն, բարոյական զեկուցում, վարչական ընտրութիւն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Մշակոյթի Տան կեդր. Յանձնախումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները երեքշաբթի 18 Յունուար երեկոյեան ժամը 9ին Տիկին Շալճեանի բնակարանը:

SUR VOTRE TERRAIN
FAITES CONSTRUIRE

la demeure de votre choix par la

Société d'ENTREPRISES et de CRÉDIT

Siège Social : 91, Rue de la VICTOIRE — PARIS-9e
Tél. : TRI. 14-04 Métro : Havre-Caumartin

PRIMES - CRÉDIT - RIEN A VERSER AVANT LES TRAVAUX

Maison fondée en 1938 — Nombreuses références

Les travaux sont dirigés par un architecte arménien

BON A DECOUPER POUR DOCUMENTATION GRATUITE

Nom .....
Rue ..... No .....
Ville .....Département .....
Possedez-vous un terrain ? .....

U. G. A. B. — MARSEILLE
LE COMITE LOCAL, LA SECTION FEMININE ET LA JEUNESSE
VOUS CONVIENT A LEUR

GRAND BAL ANNUEL

Salons « SPLENDID'HOTEL », le Samedi 15 Janvier, de 21 heures à l'aube

UNE AMBIANCE avec le NEW SYSTEM
Orchestre HENRY ROMAN

ATTRACTION SUPER-CHOC !..

et la participation de Jacqueline DIVERRES, Téléspeakerine

Réservation au Siège, 7, Rue Papère — Téléphone : 54-16-50

Entrée : 40 Fr. — Etudiant : 20 Fr.

ՇԱԲԱԹ
15
ՅՈՒՆՎԻԱՐ
SAMEDI
15 JANVIER
1972

LE NUMÉRO 0,50 F.

ՀԱՅՐԱՏՉ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 90 ֆր· Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար· 125 ֆր· Հատը 0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12316

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.316

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԵՐԸ

—o—

Վերջացող տարուան ընթացքին Ֆրանսահայ գաղութին մէջ բացառիկ ճիգեր կատարուեցան Հայ Մշակոյթի նոր Տուներ հիմնելու եւ հինները նորոգելու եւ բարեզարդելու առընչութեամբ։

Աս է չզոյէ սեփական ակումբներու, մեր բոլոր կազմակերպութիւններն ալ ստանձնած տարիներով իրենց ժողովներն ու հաւաքոյթները կը գումարէին որճաքաններու անկիւնը, յաճախ ապմկալի մթնոլորտի մէջ, յարակից բոլոր անպատեհութիւններով։

Հայ Մշակոյթի Տուն հիմնելու գաղափարը յղացաւ Հ· Ց· Դաշնակցութիւնը 1935ին եւ այդ նպատակով Մոնմորանսիի մէջ գնեց չէնք մը, որուն մէկայցուց յարակից երկրորդ չէնք մը, իրրեւ Հ· Ց· Դ· Թանգարան։

Մոնմորանսին հեռու էր Փարիզէն եւ զայդ չէնքերը չէին ծառայեր ծրագրուած նպատակին։

1952ին էր, ողբացեալ Ռուբէնի յիշատակին նուիրուած սգահանդէսին առթիւ, որ վերջնապէս որոշուեցաւ Մշակոյթի Տուն մը ունենալ Փարիզի կեդրոնական մէկ թաղամասին մէջ։

Գաղափարը գործի վերածուելով բացուեցաւ հանգանակութիւն մը, որ առաջին օրէն իսկ յաջող ընդունելութեան արժանացաւ ընկերներու եւ համակիրներու շրջանակին մէջ։ Ժողովրդական լայն պնդուածներ եւս մասնակցեցան այս բարենպատակ ձեռնարկին, իրենց լումաներով։

1956ին մեզի կարելի եղաւ գտնել Փարիզի կեդրոնին մէջ աւերակ չէնք մը, որուն գնման ու նորոգութեան ծախքերը հասան կարեւոր գումարի մը։ Քանի մը տարի աւելցին չինարարական աշխատանքները։ Ծախուեցան Մոնմորանսիի զոյգ չէնքերը։ Հ· Ց· Դ· Թանգարանն ու Դիւանը փոխադրուեցան Ռիւ Պլէօմ Հայ Մշակոյթի Տունը, ուր սրահներ ու գրասենեակներ դրուեցան մեր կարգ մը կազմակերպութեանց ու հասարակութեան տրամադրութեան տակ։

Շուրջ տասը տարիէ ի վեր Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը դարձած է ժամադրավայր մը Փարիզ բնակող եւ դուրսէն իրեն այցելու եկող Հայերուն համար։

Վերջացող տարուան ընթացքին լրացան չէնքի չորրորդ յարկի բաժանումները եւ չուռով տասնեակ մը գրասենեակներ պիտի յատկացուին զանազան կազմակերպութեանց, երբ կահաւորուին ու բարեզարդուին անոնք։ Կարեւոր գումարներու կը կարօտի տակաւին կեդրոնական յանձնախումբը՝ գլուխ հանելու համար այդ աշխատանքներն ալ։ Ծրագրը դրած է ժողովրդական լումաներու վրայ։

Փարիզեան շրջանին մէջ Հայ Մշակոյթի Տան երկու նոր մասնաճիւղեր եւս կեանքի կոչուեցան 1971ին — Ալֆորվիլ եւ Իսի–լէ–Մուլինօ, երկու հայաշատ արուարձաններ, ուր համախումբ կ'ապրին մեր հայրենակիցները։

Ալֆորվիլի կանուխէն կազմակերպուած է իրրեւ համայնք։ 1930 Փետր· 23էն ի վեր ունի իր եկեղեցին՝ Ս· Պօղոս–Պետրոս, վերջերս կոմիտաս վարդապետի անունով մկրտուած փողոցին մէջ։ Համայնքը լաւ յարաբերութիւնները կը պահէ մայնքը լաւ յարաբերութիւնները կը պահէ մինչ օրուան քաղաքապետին հետ, որ իր շուրջ ունի նաեւ քանի մը հայ խորհրդականներ։ Քաղաքապետը կ'աջակցի հայերէնի դասընթացքներուն, բարոյապէս ու նիւթապէս։

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տունը կոչուած է դառնալու կեդրոնական ժամադրավայր մը, գաղութի մեր հայրենակիցներուն եւ զանազան կազմակերպութեանց համար։ Շէնքի բարեզարդումին ու հաւորման համար ծանձնախումբը կը կատարէ ժողովուրդի սրտաբուխ լումաներէ։

Իսի–լէ–Մուլինոյի Հ· Ց· Դ· Զաւարեան կոմիտէն Խրիմեան սրահը ձեռք հանելէ ի վեր չունէր ակումբ մը։ Վերջացող տարուան ընթացքին մեր ընկերները յաջողեցան գնել յարմար չէնք մը հայաշատ կեդրոնի մը մէջ։

Յաջողութեամբ առաջ կ'երթայ հանգանակութիւնը, որուն համար ծանձնախումբը քանիցս կոչ ուղղեց Յառաջի մէջ։ Կարեւոր գումարի կը կարօտին չէնքի նորոգութիւնն ու բարեզարդումը։

Մարսէյլի մէջ մեր ընկերները գնած են մեծ չէնք մը, իրրեւ մասնաճիւղ Հայ Մշակոյթի Տան։ Շնորհիւ ժողովրդական հանգանակութեան, այնտեղ ալ մեր հայրենակիցները պիտի ունենան ներկայացնելի չէնք մը՝ իրենց հաւաքոյթներուն համար եւ գրասենեակներ, որոնք պիտի յատկացուին զանազան կազմակերպութեանց։

Տէսիճի մէջ ունինք, աւելի քան չորս տասնեակ տարիներէ ի վեր, Հ· Ց· Դ· ժողովրդական Տուն մը, որ կը կարօտի հիմնական նորոգութեանց։

Վերջապէս այս Կիրակի, 16 Յունուար Վիէնի մէջ տեղի կ'ունենայ բացումը Հ· Ց· Դ· նոր Ակումբին, որ պիտի փոխարինէ Համօ Օհանջանեան սրահը։

Այսպէս, գնահատելի ջանքեր կատարուեցան 1971ի ընթացքին, ազգապահպանման նուիրական մարզին մէջ։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԴԷՄՔԵՐ

ԱՐՇԱԿ ՉԱՄԱԼԵԱՆ

(1882–1940)

—o—

1940 Դեկտեմբեր 27ին, Փարիզի մէջ մեռաւ բազմատաղանդ հայ մտաւորականը, հանրային եւ քաղաքական գործիչ, ընկերային հարցերու տեսաբան ու անդերազանց բեմբասաց Արշակ Չամալեան (բուն անունով՝ Խաճակեան), որուն բազմակողմանի կեանքը եղած է նուիրում Հայութեան եւ մեր գործին, բառին ամենաբազմանդակ առումով։

Ծնած է 1882ին, Գանճակի մէջ, պատկանելիչ հօր՝ Չամալի, որուն անունով յետագային գրած Չամալեան։ Նախնական կրթութիւնը ստանալէ ետք ծնողները դաւայրի ճեմարան եւ ռուսական վարժարաններուն մէջ, 1897–1902 հետեւած է էջմիածնայ Գէորգեան ճեմարանի դասընթացքներուն։

Հոգեւոր հաստատութիւն մը ըլլալու եւ եկեղեցականներ պատրաստելու իր կոչումէն անդին, Գէորգեան ճեմարանը պատմականօրէն դարձած է խորունկ եւ բազմակողմանի ծանօթութիւններու, ընդհանուր զարգացման եռանդ օջախ մը, ուր — չատերու կարծիքին — Չամալեան խորացուց Հայոց պատմութեան, լեզուի եւ առհասարակ հայ մշակոյթի իր ճաշակումը, միաժամանակ անյագուրդ կարդալով «Դրօշակ»ը, օրգան Հ· Ց· Դաշնակցութեան, որ եղած է ապագային զգաւորական իր ինքնապատրաստութեան աւազանը։

1902–1903 գործելէ ետք Դաշնակցութեան կազմակերպական աշխատանքներու մարզին մէջ, 1905ին անցած է Գերմանիա, ուր հետեւած է Պերլինի համալսարանի ընկեր· դասընթացքներուն, միաժամանակ աշխատակցելով Հ· Ց· Դ· Եւրոպայի Ուսանողական Միութեան «Ուսանող» պարբերականին՝ ընկերային–տեսական նիւթերով եւ Աբխազեան ծածկանունով։

1907ին, Հ· Ց· Դ· Զորրորդ Ընդհանուր Ժողովին մէջ (Վիէննա)՝ Չամալեան կը ներկայացնէր Եւրոպայի ուսանողութիւնը։ Իսկ 1907–1914ի աշուն՝ Թիֆլիսի Ներսէսեան վարժարանին մէջ կը դասաւանդէր պատմութիւն, միաժամանակ գործակցելով Նիկոլ Աղբալեանի եւ Բժ· Ա· Ղազարեանի՝ «Հորիզոն» օրաթերթի խմբագրութեան մէջ։

1912 Թուականէն սկսեալ Չամալեան քիչ մը ամէն տեղ է, — կազմակերպական գործի, կամաւորական շարժման եւ յեղափոխական գործունէութեան մարզե – բուն վրայ, Հ· Ց· Դաշնակցութեան վերին ժողովներուն եւ պատասխանատու մարմիններուն մէջ, Պարսկաստան, Անդրկովկաս, Երզնկա, Վրաստան, Երեւան, անդամ Հ· Ց· Դ· Բիւրոյի եւ հաղորդակցութեանց նախարար 1920ին, ներկայացուցիչ Հայաստանի կառավարութեան Թիֆլիսի մէջ՝ բանակցելու համար Մոսկուայի ներկայացուցիչ Լէվրանի հետ եւ վերջ տալու կռիւներուն, կարմիր բանակի հետ, Շարուր–Նախիջեւանի խորհրդայնացումէն ետք ալ, 1921–1940, մօտ քսան տարի, Արշակ Չամալեան մնաց ու գործեց պատասխանատու պիրքերու վրայ, կազմակերպական թէ յարաբերական աշխատանքներու մէջ, գործիչ Ամերիկայի կուսակցական շրջանին ու Հայ Կարմիր Խաչի (ՀՕՄ), անդամ Հ· Ց· Դ· Բիւրոյի, աշխատակից «Դրօշակ»ի, բեմբասաց, հրապարակագիր, գրագէտ (Արշակ Սարվադեան գրչանունով)։

Իր գործին, գրին, խօսքին եւ ծառայութեան բոլոր մարզերուն մէջ եղաւ ու մնաց ժողովրդանուէր գործիչի տիպար մը, ապրումով վաստակող մտաւորական մը եւ սրամիտ, խորհրդատու, արթուն ու կենսունակ հանրային դէմքավար մը։

Յարգանք իր գործին։

Մ· Թ·

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱՏԱԹ ԻՆՉՈ՞Ւ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՉԷ ԸՐԱԾ

—o—

Եգիպտոսի նախագահը ժողովուրդին ուղղուած ճառի մը մէջ բացատրեց, թէ ինչո՞ւ համար չէր կրցած յարդել իր խոստումը — 1971ը դարձնել Մերձաւոր Արեւելքի ներկայ իրավիճակի վերացման տարի։

Անուար Էլ Սատաթ այս կապակցութեամբ նկատել տուաւ, թէ «ճակատագրական մարտի թուականը մենք պիտի ճշդենք, որովհետեւ մենք նկատի կ'առնենք մի – ջազգային կացութիւնը, որ կարեւոր պահ մըն է յաղթանակի համար։ Մեր ճակատագրական մարտերէն չենք այլ ճակատագրական մարտերէ։ Արդարեւ, Հնդիկ – Պաքիստանեան պատերազմը հարկադրեց ինծի յետաձգել որոշումին գործադրութիւնը՝ 1971ը դարձնել Մերձ. Արեւելքի հրավիճակի փոփոխման տարին։

Եգիպտոսի նախագահը, ինչպէս այլ առիթներով, այս անգամ եւս դուռը չփակեց քաղաքական լուծման մը առջեւ, պայմանաւ որ այդ լուծումը ապահովէ իսրայէլեան ուժերու հեռացումը արաբ հողերէ եւ ընդունի պաղեստինցի ժողովուրդին իրաւունքները։ Նախագահին համար քաղաքական կարգադրութեան ճամբան Եարինկի առաքելութիւնն է, որովհետեւ «մենք վերջ տուինք Ուաշինկթընի հետ քուլիսային մեր վիճաբանութիւններուն»։

Այս առիթիւ է, որ Անուար Էլ Սատաթ խոտիւ քննադատեց Մ· Նահանգները, յատկապէս Ֆանթոմ օդանաւերու յանձնումին կապակցութեամբ։ Ուաշինկթընի օդանաւեր կը յանձնէ Իսրայէլի, երբ ան կ'ընդունի, թէ այս վերջինը աւելի զօրաւոր է պինուորական դեռնի վրայ։ Այսիկա «մարտահրաւէր» մըն է՝ ուղղուած արաբ աշխարհի։

Նախագահը անուղղակի սպառնաց Ուաշինկթընի, յիշեցնելով անոր, թէ արաբ աշխարհի հողին վրայ կը գտնուի աշխարհի քարիւղի պահեստներուն 70 առ հարիւրը եւ թէ ամերիկեան ընկերութիւնները մեծ շահեր ունին այս շրջանին մէջ։

Եգիպտոսի նախագահին համար Ֆրանսա «կարեւոր դեր» խաղացած է Ապրիլ 1967 Նոյեմբերի որոշումին մէջ։

Գահիրէի մէջ շրջան ընող պատգամներու համաձայն կարեւոր փոփոխութիւններ կը նախատեսուին կառավարական կազմին մէջ։ Սատաթ ետ կանչած է իր Ազգային Ժողովի նախագահը, որ Պարսից ծոց կը գտնուէր։ Որոշ շրջանակներու համաձայն Ազգային Ժողովի նախագահը պիտի կոչուի այժմու պետական նախարարը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՔՍՄՂՆ 70 հազար պինուր եւս կը քաշէ Վիէթնամէն, եւ այդ ձեւով Մայիս մէկին միայն 69 հազար ամերիկացի պինուր կը մնայ մինչ 1969 Յունուար 20ին, անոնց թիւը 549 հազար 500 էր։

ՓՈՄՓԻՏՈՒ – ՊՐԱՆՏ յաջորդ հանդիպումը տեղի պիտի ունենայ Փետր· 10–11–նոյ» պարբերականին՝ ընկերային–տեսական նիւթերով եւ Աբխազեան ծածկանունով։

1907ին, Հ· Ց· Դ· Զորրորդ Ընդհանուր Ժողովին մէջ (Վիէննա)՝ Չամալեան կը ներկայացնէր Եւրոպայի ուսանողութիւնը։ Իսկ 1907–1914ի աշուն՝ Թիֆլիսի Ներսէսեան վարժարանին մէջ կը դասաւանդէր պատմութիւն, միաժամանակ գործակցելով Նիկոլ Աղբալեանի եւ Բժ· Ա· Ղազարեանի՝ «Հորիզոն» օրաթերթի խմբագրութեան մէջ։

1912 Թուականէն սկսեալ Չամալեան քիչ մը ամէն տեղ է, — կազմակերպական գործի, կամաւորական շարժման եւ յեղափոխական գործունէութեան մարզե – բուն վրայ, Հ· Ց· Դաշնակցութեան վերին ժողովներուն եւ պատասխանատու մարմիններուն մէջ, Պարսկաստան, Անդրկովկաս, Երզնկա, Վրաստան, Երեւան, անդամ Հ· Ց· Դ· Բիւրոյի եւ հաղորդակցութեանց նախարար 1920ին, ներկայացուցիչ Հայաստանի կառավարութեան Թիֆլիսի մէջ՝ բանակցելու համար Մոսկուայի ներկայացուցիչ Լէվրանի հետ եւ վերջ տալու կռիւներուն, կարմիր բանակի հետ, Շարուր–Նախիջեւանի խորհրդայնացումէն ետք ալ, 1921–1940, մօտ քսան տարի, Արշակ Չամալեան մնաց ու գործեց պատասխանատու պիրքերու վրայ, կազմակերպական թէ յարաբերական աշխատանքներու մէջ, գործիչ Ամերիկայի կուսակցական շրջանին ու Հայ Կարմիր Խաչի (ՀՕՄ), անդամ Հ· Ց· Դ· Բիւրոյի, աշխատակից «Դրօշակ»ի, բեմբասաց, հրապարակագիր, գրագէտ (Արշակ Սարվադեան գրչանունով)։

Իր գործին, գրին, խօսքին եւ ծառայութեան բոլոր մարզերուն մէջ եղաւ ու մնաց ժողովրդանուէր գործիչի տիպար մը, ապրումով վաստակող մտաւորական մը եւ սրամիտ, խորհրդատու, արթուն ու կենսունակ հանրային դէմքավար մը։

Յարգանք իր գործին։

Մ· Թ·

Ղ.ԱՆԱՅԻ մէջ պետական հարուած մը պատահեցաւ առջի օր մինչ վարչապետը Քոֆի Պուպիա Լոնսոն կը գտնուէր բժշկական քննութեան համար։ Բանակն է որ իշխանութիւնը ձեռք առաւ, որու գլուխն է Գնդ· Աչամփոնկ։ Այս վերջինը կ'ամբաստանէ վարչապետը գեղծումներու համար եւ տնտեսական ձախող մտաւակա – բարման։ Ապր· Ժողովը լուծուած է։ Հակառակ երկրին տնտեսական վատթար կացութեան չէր սպասուեր որ այս օրերս նման բան մը պատահի։ Ցիշենք որ Ղանա բրիտանական նախկին գաղթավայր մըն է (Քօթ տը լ'Օն) որ հինգուկէս միլիոն բնակիչ ունի։ Գլխաւոր արտադրութիւնները են.— քաքաօ, ոսկի, աղա – մանդ։

ԻՐԱՆՏԱ. ընդունեցաւ Վեցերու պայմանները՝ Հասարակաց Շուկայի իր անդամակցութեան համար։ Նորվեկիա, իր կարգին, հաղորդեց, թէ կը վերսկսի բանակցիլ Պրիւսէլի մէջ, որպէսզի մինչեւ Յունուար 22 հաստատուի համաձայնութիւն իր եւ Վեցերու միջեւ։ Յունուար 22ին է, որ պիտի կնքուին համաձայնագիրները Հասարակաց Շուկայի եւ Անգլիոյ, Դանիոյ, Իրլանտայի եւ Նորվեկիոյ միջեւ, Շուկայի ընդլայնման շուրջ։

ԶԵԽՈՍԼՈՎԱԿԻՈՅ մէջ 150 Զեխեր ձերբակալուած են իրենց ազատախոհ գաղափարներուն համար։ Ձերբակալեալներուն մէջ են Համայնավար կուսակցութեան համալսարանական կազմակերպութեան նախկին նախագահը, ճարտարկի ախոյեան մը եւ ձայն–պատկերատիւրի նախկին մեկնաբան մը։

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՊՐՊՏՈՒՄՆԵՐ

ՊՈԼՍՈՅ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

—o—

Աւանդութիւնը կ'ըսէ թէ Անի, Բագրատունեաց մայրաքաղաքը, հազար եւ մէկ եկեղեցիներ ունէր— չեմ գիտեր թէ իրականութիւնը որչա՞փ մօտ էր այդ տատ – զարաչխական թիւին: Բայց որչափէս յայտնի է որ մեր օրերու Պոլիսը չատ աւելի հայկական եկեղեցիներ ունեցած է, եւ մինչեւ այսօր ալ տակաւին ունի, քան ուրիշ որեւէ քաղաք:

Սակայն հետաքրքրական է գիտնալ, թէ ե՞րբ առաջին հայ եկեղեցին հաստատուած է Պոլսոյ մէջ:

Երբ Ֆաթիհ Մուհամմէտ, Օսմանլեանրու սուլթանը, Պոլիսը գրաւեց 1453 թուին, թէ՛ քաղաքին եւ թէ հանդիպակաց Գալաթիա կոչուած արուարձանին մէջ, որ այն ժամանակ ճենովայեցիներու գաղութի մը բնակավայրն էր, Հայեր կը բնակէին. աւելի քան հազանգական է որ անոնք իրենց յատուկ մէկ կամ աւելի աղօթատեղիները ունէին: Արդ՝ Ֆաթիհ սուլթանին կողմէ՝ Պոլսոյ գրաւումէն գէթ գար մը առաջ, Պոլսոյ Ս. Սարգիս անուն եկեղեցիի մը գոյութիւնը կը վկայուի Վիէննայի Մխիթարեաններուն մէկ ձեռագրին մէջ գտնուած յիշատակարանէ մը. (Երեմիա Զէլէպիի «Սուտմպուլոյ Պատմութիւն» Ազգ. Մատենդ. հատ. ՀԱ, Վիէննա, 1913, էջ 275): «Պատմութեան» հրատարակիչը՝ Տոքթ. Վահրամ Թորգոմեան, այդ յիշատակարանէն քանի մը տող մէջ կը բերէ, որ ահաւասիկ.

— «Արդ եղեւ գրաւ գրութեան սորա ի յաչխարհս Յունաց ի քաղաքս Կոստանդնուպոլիս, ընդ հովանեաւ սուրբ Սարգսի, ձեռամբ Աստուածատուր արեղայի, ի թվականիս ՊԹ (= 1360): Եթէ 1360 թուականին Պոլսոյ մէջ՝ Սուրբ Սարգիս անուն եկեղեցի մը կար, ինչպէս սոյն յիշատակարանը որոշապէս կը նշէ, այդ տակաւին չի նշանակեր որ այդ եկեղեցին, կամ ուրիշ մը, աւելի կանուխէն գոյութիւն չունէր:

Դժբախտաբար յիշեալ յիշատակարանը Ս. Սարգիսին վայրը չորոշեր. սակայն Սարգիս գալիր Սարաֆ Յովհաննէսեան իր 1800ին գրած Պոլսոյ տեղագրութեանը մէջ յիշած է Ս. Սարգիս եկեղեցի մը, որ կը գտնուի եղեր Եննի Գափուի մօտ Հիսար Տիպի (նոյն, անդ). կամ Վլանկա կոչուած թաղին մէջ, ինչպէս կը հաստատէ Ինճիճեան (Աչխարհագրութիւն Զորից Մասանց Աչխարհի, հատ. Ե., 133). այս եկեղեցին յետոյ այրեր է, եւ թէեւ Հայերը զայն կրկին կառուցեր են, բայց Թուրքերը, ըստ իրենց սովորութեան, բոլորովին քանդեր են:

Այս պարագան Երեմիա Զէլէպի իրեն յատուկ համառօտ ոճով այսպէս կը պատմէ.

> Սուրբ Սարգիս Սուրբ Նիկողոս
> Ընդ ժամանակս երբոր այրեցան,
> Շինեցան քայց բանդեցին՝
> Մեզ եհաս վիշտ շատ եւ տուգան.

Զէլէպին ըսել կ'ուզէ որ մենք (Հայերս) շատ ծանրօրէն վերաշինեցինք այդ երկու այրած եկեղեցիները, բայց (Թուրքերը) դանոնք քանդեցին ի մեծ արամութիւն Հայոց:

Տոքթ. Թորգոմեան այս Ս. Սարգիսը կապակցանօք կը նոյնացնէ վերեւ յիշուած Ս. Սարգիս եկեղեցիին հետ, եւ կ'աւելցէ որ անոր տեղը բոլորովին անյայտ կը մնայ:

Թէ արդեօք Հայերը Պոլսոյ մէջ, քաղաքին գրաւումէն առաջ, ուրիշ եկեղեցիներ եւս ունէի՞ն, դժուար է պատասխանել. Օրմանեան Ղալաթիոյ (Ս. Լուսաւորիչ) եկեղեցին կը յիշէ. (Ազգապատում, հատ. Բ. սիւնակ 2149): Զանազան աւետարաններու վրայ յիշելով սակը չինութիւնը կը տարուի մինչեւ 1436, թերեւս ալ մինչեւ 1391: Ինչպէս կ'երեւի երեմիա Զէլէպիի պատմութենէն, այդ եկեղեցին չինուեր է Կաֆայեցի (Մրիմ) Հայերու կողմէ, որոնք Գալաթիա հաստատուած ճենովայիներու հետ առեւտրական կապեր ունէին:

Պոլսոյ երկրորդ հնագոյն հայ աղօթատունը Սամաթիոյ Ս. Գէորգ փառաւոր եկեղեցին է, որուն ներքեւ սոսրերկրեայ մասուռ մըն ալ կայ (այսոմա). այս մասուռը հին յունական վանքի մը մաս կազմած է, եւ վազուն ջուր մըն ալ ունի, որուն պատճառով սուլու մանասքըր (Ջրատ վանք) անունով ծանօթ է. այս անունը յետոյ Սամաթիոյ կեդրոնական դիւաւոր թաղին եւս արուած է. մխս թաղերն են Ալթը Մէյմէյը կամ Եննի Մահալէ եւ Նահալը Գափու:

Ֆաթիհ սուլթան, երբ Պրուսայի Յովակիմ եպիսկոպոսը Պոլիս բերելով համրողջ Թուրքիոյ Հայոց փաթրիկ (պատրիարք) կը նշանակէ, միեւնոյն ժամանակ Ս. Գէորգ եկեղեցին ալ Յոյներուն ձեռքէն առնելով Հայոց կը նուիրէ թէ՛ իբրեւ աղօթատեղի եւ թէ իբրեւ նորընծաիր պատրիարքին պաշտօնատեղի. ասկա տեղի կ'ունենայ 1461 թուին: Ֆաթիհի այս կարգադրութիւնը Յոյները կը նեղացնէ, անոնք ժամանակ մը եռքը աուիթ կը գտնեն զայն վերադրաւելու, բայց սուլթան Սիւլէյման Ա. անգամ մը եւս զայն Հայոց կուտայ, որ եւ անկէ եռքը Հայոց ձեռքը կը մնայ: Հոս գործեալ կը բերեմ Զէլէպիին խօսքերը.

> Սուլու մանասքըր կոչեալ՝
> Սուրբ Գէորգն փառաւորական.
> Աստ գոյ եւ մեր այգմայ,
> Ի Պալըքլիէն է գոլման.
> Սեղանատուն խորանաւն՝
> Ոսկեզօծ պատկերօճն դիւռ կան,

Շատեր, մանաւանդ կը հաստատեն, թէ ԵԳԹի–ն հակառակ իր ունեցած բարձրոչ գերին եւ կատարած աշխատանքին (որուն մասին անդրադարձաւ «Սովետական Հայաստան»ի Հոկտեմբեր 24ի թիւին մէջ Մ. Զարեան, հիմնարկութեան թատերական ամպիոնի դասախօսը), արուեստներու այդ օճախը նկատի չէ առած գերիներուն պահանջները՝ բալմաթիւ ճիւղերու մէջ: Այսպէս, օրինակ, թատրոնները, յատկապէս Երեւանէն դուրս, չունին անհրաժեշտ թիւով պատրաստուած դերասաններ եւ, շատ յաճախ, անոնք պարապորուած են անբաւարար եւ անհամապատասխան ուժերով վատ պահել թատերական կեանքը երեսնի բեմերուն վրայ: Մինչեւնոյն ատեն անտեսուած են կարգ մը արուեստներ, որոնց այժմ անոնց կը պակսին մասնագէտ ուժեր:

Դոցենտ Վահան Յարութիւնեան խօսելով Երեւանի դեղարուեստի եւ թատրոնի հիմնարկութեան աշխատանքներու մասին, «Սով. Հայաստան»ի Դեկտեմբեր 23ի թիւին մէջ, նկատել կուտայ, թէ «ԵԳԹի–ում կիրարկուող մասնագիտական պատրաստութիւններից ամենատեւական պահանջարկ ունեցողը դերասանական է, որի կարիքն ունեն Հանրապետութեան բոլոր, մանաւանդ շրջանային թատրոնները: Եւ կարիքից դրդուած, նրանք դերասան ընդունելիս խստանկատ լինելու փոխարէն, լինում են հանդուրժող, չեն կարողանում իրենց խմբերը ինչպէս հարկն է նորոգել եւ թարմացնել, ազատուել բեմի վրայ հայտնող, բայց բեմից արդէն մեռած դերասաններից···»:

Իրերու այս վիճակէն դրդուած, Հայաստանի չարժարուեստը (Հայֆիլմ) եւ կարգ մը թատրոններ յատուկ դասընթացքներ կազմակերպած են, ինչ որ սակայն բաւարարութիւն չի տար անոնց, քանի որ անոնք ի վիճակի չեն իրենց սահմանները ջամբելու բարձրագոյն դեղարուեստական ուսում:

Միեւ կողմէ թատրոնն ու պատկերասիւռը, ինչպէս նաեւ չարժանկարը անհրաժեշտաբար պէտք ունին բեմադրիչներու եւ, ընդհանրապէս, բեմի, պատկերասփռումի մասնագէտներու: Այս մասին արտայայտուած են անցեալին Հայաստանի Մշակոյթի նախարարութիւնը եւ Փրոֆ. Վ. Աճէմեան, չէջեղով, թէ պէտք է այս ուղղութեամբ մասնագէտներ պատրաստուին հիմնարկութեան թատերական ճիւղին մէջ:

Կազմակերպական բնոյթ ունի արուեստագէտ ուսանողութեան մասնագիտական ուղղութեան հարցը: Արդարեւ, ներկայիս կը նկատուի, թէ արուեստի որոշ ճիւղերու մէջ, ինչպէս նկարչութիւնն է, բաւարար թիւով արուեստագէտներ կան, մինչ այլ ճիւղերու մէջ, նոյնքան կարեւոր, անոնց թիւը խիստ վտքի է:

Յօդուածագրին հաստատումով՝ Հայաստանի Նկարիչներու Միութեան կ'անդամակցին չորս հարիւրէ աւելի նկարիչ քանդակագործ եւ, «դեռ Պետպլանը շա-

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԻՐ ՀՕԳԵՐՈՎ

—o—

ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ ԱՐՈՒԵՍՏՆԵՐՈՒ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

—o—

Երեւանի դեղարուեստա – թատերական ինստիտուտը կամ՝ ինչպէս ծանօթ է իր կրճատ անունով՝ ԵԳԹի–ն, քանիւեհինգ տարիներու իր գոյութեան ընթացքին պէտքերու իր գործնոյը հանդիսացած է արուեստագէտներու պատրաստութեան: Սկզբնական շրջանին հիմնարկութիւնը միայն թատրոնի բաժին ունէր, իսկ յետագային հաստատուեցաւ նաեւ դեղարուեստական ճիւղը:

Քառորդ գարու իր գործունէութեան ընթացքին ուսումնարանը տուած է աւելի քան հազար շրջանաւարտ, որոնք ներկայիս կ'աշխատին արուեստի եւ մչակոյթի այլազան օճախներու մէջ: Ուսումնարանի ուսուցչական կազմին մէջ եղած են ծանօթ արուեստագէտներ, ինչպէս Մ. Սարեան, Ա. Սարգսեան, Յ. Կոջոյեան, Վ. Աճէմեան, Լ. Քալանթար եւ գեռ ուրիշներ:

Երկրին այժմու պահանջները, այլ մասնաւոր արուեստներու զարգացման հեռանկարները պատճառներ են, որպէսզի նոր առաջադրութիւններ հրապարակ գրուին եւ նոր առաջարկներ կատարուին հարցին ծանօթ անձերու կողմէ: Առաջին տեղիս անհրաժեշտութիւն կը նկատուի սրբագրելու հիմնարկութեան կազմա – կերպական թերիները, որոնք ներկայիս կ'անդրադառնան մշակոյթի եւ արուեստի բազմաթիւ ճիւղերուն՝ տարմանատիպ – լով կամ արգիլելով անոնց զարգա – ցումը:

Ծովահայեաց պարտիզօ՛
Յառաջն էր մեզ փիսկօբարան (*)
Զոր Յունաց առեալ տայ մեզ՝
Հունիեարն որ սուլթան
Սիւլէյման: (Անդ, էջ 7):

Հնութեան կարգով գրեթէ Ս. Գէորգին ժամանակակից է Գում Գափուի Մայր եկեղեցին (Ս. Աստուածածին): Ասոր հինութեան ճիշդ թուականը անյայտ է: Պատրիարքարանը հոս փոխադրուեցաւ 1641ին: Ս. Աստուածածին եկեղեցին խոր հնութիւնը անով կ'ապացուցուի որ հոն գործած են Ամիրատուվլաթ Սամասիացի մեծահռչակ հայ բժիշկը եւ ուրիշ գիտնական անձեր: Ս. Աստուածածին «Զարխանան» վերակոչուած, երկար ժամանակ Հայոց գլխաւոր ուխտատեղիներէն մէկն էր:

ԱՐՇԱԿ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

(*) Փիսկօբարան՝ կրճատուած ձեւը՝ եպիսկոպոսարանի: — Ծ. Խ.

ԳՐԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

1894–1914

—o—

Հայրենիքի հրատարակութենէն եռքը, Շահնազարի Չանքը կ'ըլլայ Փարիզէն բերել տալ նաեւ Լեւոն Բաշալեանը եւ գայն առնել խմբագրութեան մէջ: Շատ մը գիտնականներ եռք, վերջապէս կը յաջողի, Ուսումնականութեան նախարարէն, վերատարձի արտօնութիւն մը առնել, անձնապէս երաչխաւոր ըլլալով վախտականին համար:

Բաշալեան, այսպէս կը վերադառնայ Պոլիս եւ կը մտնէ Հայրենիքի խմբագրութեան մէջ, որ այն ատեն կը գտնուէր Բերա, Հալէպ Զարէհի խորը, Սանճաքճեան տպարանի վերնայարկը:

Երբ ես սկսայ աչխատակցիլ Հայրենիքի, խմբագրատունը փոխադրուած էր Գալաթիա, Օսմանեան Պանքայի հին չէնքին մէջ եւ կը հրատարակուէր իր սեփական տառերովն ու մեքենայով:

Հատ հատերով, փոքրիկ երկաթապատ պատուհաններով, ամբողջ նման չէնք մըն էր, որ գարաւոր հնութիւն մը ունէր՝ կարծեմ հին ժամանակ, իբրեւ Ֆրանսական դեսպանատուն ծառայած է, եւ եթէ չեմ սխալիր, հոն ծնած է Ֆրանսացի ծանօթ բանաստեղծ Անարէ Շէնիէ:

Մէկ քանի փոքրիկ գրական յօդուածներ հրատարակելէ եռքը, օր մը Շահնազար ինծի ըսաւ.

— Ձե՞ս կրնար, ամէն չարաթ, կանոնաւորապէս աչխատակցիլ Հայրենիքին, Բերայի հայկական կեանքէն քրոնիկներ գրելով:

— Կ'ըլլայ, — պատասխանեցի:

Եւ մէկ երկու օր եռքը բերի առաջին քրոնիկս, գրը Ս. Փիլաչը ծածկանունով ստորագրած էի:

Առաջին քրոնիկս գրեթէ աննշմար անցաւ: Երկրորդը եւ երրորդը քիչ մը հետաքրքրութիւն արթնցուցին. չորրորդը մեծ իրարանցում պատճառեց:

Այդ քրոնիկին մէջ նկարագրած էի մեր Բերայի բարձր դասու տիկիններուն խառնամոլութիւնը, կարգ մը ակնարկութիւններով, որոնք չատ թափանցիկ էին:

Քրոնիկը կատարեալ փոթորիկ մը յարոյց մասնաւորաբար Բերայի բարձր դասին մէջ:

Դեռ գրական ծանօթ անուն մը չունէի եւ Ս. Փիլաչը ծածկանունին ներքեւ ոչ ոք կը զուշակէր թէ ես պահուած էի:

Ընդհանրապէս քրոնիկը վերագրեցին ծանօթ գրիչներու: Անոնցմէ մէկին էր Հրանդ Ասատուր, որ չափազանց վրդովուած էր այս վերագրումէն:

Հրանդ Ասատուր վազեց խմբագրատուն եւ ուզեց որ յայտնենք գրողին բուն անունը, որպէսզի ինք փորձանքէն ազատի:

Բնականաբար պահպանեցինք իրեն:

Ինք թէեւ կը կասկածէր ինէ, սակայն կ'ուզէր որ մենք հաստատէինք իր կասկածը:

Ասոր համար չարաթներով հետապնդեց զիս: Վերջապէս օր մը խոստովանեցայ թէ ես էի Ս. Փիլաչը: Ա՛լ անկէ եռքը սկսայ քրոնիկներս բուն անունովս տպագրել:

Այդ միջոցին Հրանդ Ասատուր, Գրիգոր Զօհրապի եւ Տիգրան Կամսարականի հետ կը հրատարակէր Մասիսը իբրեւ տասնօրեայ գրական հանդէս:

Հայրենիքէն գատ կ'աչխատակցէի նաեւ Մասիսին, որուն մէջ բաւական ընդարձակ կենսագրական մը գրած եմ Գրիգոր Օտեանի վրայ, ինչպէս նաեւ Ռուսինեանի, Փղղիքա Պօղոսի եւ Տոքթ. Շիչմանեանի (Ծերենց) վրայ, որոնք բաւական ընդունելութիւն գտած են:

Ինչպէս ըսի, գրական սկզբնաւորութիւնս գրած եմ լուրջ ուսումնասիրութիւններով՝ որոնց համար մասնաւոր սէր մը ունէի: Ընդհանրապէս պատմական նիւթերը զիս չափազանց կը չահագրգռէին: Հայրենիքի մէջ ալ բազմաթիւ յօդուածներ ունիմ պատմական նիւթերու վրայ, ընդհանրապէս կրօնական:

Անգամ մը Իզմիրլեանի Պատրիարքութեան ժամանակ, Ս. Ժողովներու մասին չարք մը յօդուածներ գրած եմ, որոնց մէկուն մէջ Արիոսը, որ պարզ երէց մը էր, եպիսկոպոս անուանած եմ:

Լուր բերին թէ՝ Իզմիրլեան զիս կ'ուզէ տեսնել: Այդ օրերուն յաճախ կ'երթայի Իզմիրլեանի մօտ, որուն կը հաղորդէի կարգ մը գաղտնի տեղեկութիւններ հայրական խնդրի մասին: Հայրս որ ի. Դրան Աբտաքին Գործոց նախարարութեան ծածկագիրը հետապիրներու տնօրէնն էր, այդ տեղեկութիւնները կուտար ինծի: Կը պատահէր երբեմն, որ Իզմիրլեան որեւէ իրողութեան մասին տեղեկութեան պէտք ունենար եւ ասոր համար, գարձեալ զիս կը կանչէր: Այսպէս չատ մօտէն չարաբերութեան մէջ եկայ պատրիարքին հետ:

Կարծեցի որ այդ տեսակ խնդրի մը համար զիս կ'ուզէր տեսնել:

Երբ քովը գացի ու աթոռը առնել ուզեցի, — Նստէ, ըսաւ գաժան դէմքով խոչոր, չանթահարիչ նայուածք մը նետելով վրաս:

Հասկցայ որ բան մը կը գառնար, բայց չկրցայ գուշակել:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵՄՆ

(10 – Շար.)

րուակում է ամէն տարի ծրագրել նկարիչների ու ֆանդակագործների ընդունելութիւն, հաշուի չառնելով նրանց ստեղծագործական աշխատանքով ապահովելու հնարաւորութիւնները»:

Երեւոյթը, ինքնին, անկասկած ուրախալի է: Այսուհանդերձ անհրաժեշտ է մասնագիտական ուղղութեան ճամբով չտեսնել ձերբերը օգտագործել սյն ճիւղերուն մէջ, ուր մասնագէտ – արուեստագէտի պահանջը նկատելի է առաւել չափով:

Հայաստանի մամուլը շատ յաճախ արձագանգ կը հանդիսանայ «Հոդեր»ու, որոնք սուր քննդի առած են բազմաթիւ ճիւղերու մէջ: Իրրեւ օրինակ առնենք դերքի ձեւաւորման մարզը, ուր, մաս – նագէտներու վկայութեամբ չափազանց խակ է ու չի պատչաճիր մեր զարու արդիական ըմբռնումներուն: Նկարիչ–գծագրիչներու եւ, յատկապէս, գերք ձեւաւորողներու թիւի պակասին հետեւանքով, ինչպէս նաեւ ապագրական թեմնիքի ցած աստիճանին պատճառով «մեզ մօտ կան եղ լաւ ձեւաւորուած գրքերը, քանտերական ու համերգային հայատառ ազդագրերը»:

Ճշդենք, որ Լայպցիկի գերքի 5րդ միջազգային ցուցահանդէսին, անցեալ տարի, Հայաստան չմասնակցեցաւ, որովհետեւ, ինչպէս հաստատեց այդ առթիւ Մամուլի Կոմիտէի ղեկաւար նկարիչը՝ Մհերան Սոսուլեան, այս մարզին մէջ, «ներկայ վիճակում խօսք անգամ չի կարող լինել միջազգային ասպարէզ դուրս գալու մասին»: Աւելցնենք, որ 61 մասնակից երկիրներուն մէջ Սովհ. Միութիւնը միջինէն վար մակարդակ մը արձանագրեց գերք գերքերու ձեւաւորման եւ, ընդհանրապէս, տպագրական որակի կապակցութեամբ: («Գրքերի Աշխարհ», 1971 Օգոստոս 15):

Աւելցնենք, որ դեռ վերջերս Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդի մամուլի պետական կոմիտէն, ընթացք տալով բազմաթիւ բողոքներու, յետ քննութեան հաստատեց, թէ հրապարակ հանուած գերքեր «տպագրուած են լուրջ թերութիւններով, գորշ ձեւաւորմամբ» («Գրքերի Աշխարհ», 1971 Դեկտ. 15):

Արձագանգուած հարցերը բազմազան են եւ կը չօչափեն արուեստի այլազան ճիւղեր, ինչպէս, օրինակ, պատրաստուած արուեստագործներ ունենալու անհրաժեշտութիւնը, ապահովի ձեւաւորման նպաստող մասնագէտներու պահանջը եւայլն:

Անհրաժեշտ է ճշդել, թէ հրապարակ գրուած պահանջներէն ամենք նկատի կ'առնեն այժմու իրավիճակը («մեզանում զարկ տալ վիտրաժի արուեստին ու դրա համար ամէն անգամ չմեկնել Ռիգա»), ուրիշներ աւելի հեռանկարի բնոյթ ունին («Ամենաժլատ հաշուումները ցոյց են տալիս, որ 9–10 տարի յետոյ մեզ մօտ, ենթադրենք քացի, մշտական աշխատանքի հնարաւորութիւն կ'ունենայ եւս 100–150 արուեստի տեսաբան, այնինչ այդ ընթացքում, ինստիտուտը հազիւ թողարկած կը լինի շրջանաւարտների 3–4 խումբ՝ իւրաքանչիւրը 10–12 հոգի: Եւ դա այն դէպքում, եթէ եկող տարուանից ինստիտուտը ունենայ տեսական բաժին»):

Կը հետեւի, ուրեմն, թէ անհրաժեշտ է լուրջ քննութեան առնել ուսումնարանի աշխատանքի ծրագիրը, որպէսզի յառաջիկայ մասնագէտ արուեստագէտներու հոլովի մը ապահովուի Հայաստանի մշակութային եւ արուեստի կեանքին յառաջընթացը, բոլոր մարզերու մէջ:

Երեւանի պետարուեստա – թատերական հիմնարկութիւնը, համաձայն Վ. Ցարութիւնեանի, «բոլոր այդ խնդիրների իրագործման համար ունի լաւ հնարաւորութիւններ... բայց չունի հրապարակ: Այս առումով ինստիտուտը գտնւում է վերին աստիճանի ծանր պայմաններում»:

Յամենայն դէպս պատկան մարմինները տեղեակ ըլլալով այս իրողութեան, որոշած են հիմնարկութիւնը օժտել նոր չէնքով: Առաջարկներէն եւս ապահովաբար նկատի կ'առնուին:

Ժ. Մ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Անթիլիասի կաթողիկոսարանը այցե – լած է, Յունուար 6ին, Մնուճեղի տօնին առթիւ, Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահը՝ Սլէյման Ֆրէնճիէ, ընկե – րակցութեամբ նախագահական պալատի ընդհ. տնօրէն Փեթրօ Տիպի եւ իր չքախումբին: Խօսքն Ա. Հնուհակալութիւն յայտնած է այս այցելութեան համար, որ անակնկալ մը եղած է: Նախագահի այ – ցելութեան պահուն ներկայ եղած են Լիբանանի Հայոց առաջնորդ Տաճատ Աբգ., պետական երեսփոխան Մկրտիչ Խ. Պալեկեան, Ազգային Քաղաքական Ժողովի անդամներ եւ մխարան հայրեր:

Ռումիտայի, Լիբանան, Վենեսիկի Մխիթարեան հայրերու նորակերտ, հոյակապ վանատան մէջ, Դեկտեմբեր 16ին, ընդունելութիւն մը տեղի ունեցած է, որուն հրաւիրուած են Պէյրութի հայկական թերթերու աշխատակիցները: Վանատան տեսուչը՝ Աւետիկ Վրդ. Թալա – թինեան բացատրած է հաստատութեան նպատակը — պատրաստել տղայ մը բարեպաշտ եւ հայրենասէր ի սպաս եկեղեցւոյ եւ ազգին: Տոհմային միմնոլորտի մէջ ի մի խմբել հայ երիտասարդներ եւ պատանիները, եւ սատար հանդիսանալ անոնց ծաղկումին՝ հոգիով, միտքով ու բարքերով: Խօսք առած են Յ. Դեղարդ եւ Հ. Քալաբենց: Առաջինը դնահատած է Մխիթարեան հայրերու գործը, իսկ երկրորդը դուգակշռած է Մ. Մաշտոցն ու Մխիթար Սեբաստացին իրենց կեանքով եւ գործերով:

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՔԱՐԻԻՂ

Վերջացող տարուան ընթացքին, Ֆրանսայի քարիւղի սպառումը արձանագրած է 10 առ հարիւր աճ մը, հասնելով 90 միլիոն թոնի: Նոյնպէս ներածման տարիւրները դարձած են աւելի այլազան:

Ճիշդ է, որ այս տարուան 8 միլիոն թոն աճը չի հաւասարիր անցեալ տարուանին, որ հասած էր 12 միլիոն թոնի, բայց ան կը ղեկազանցէ նախորդ տարիներունը: Այս աճին բուն պատճառը առանին սպառումն է, այսինքն մազութի սպառումը, որ հասած է վեց միլիոն թոնի:

1970ին, Ֆրանսա ներածած էր 102 միլիոն թոն հում քարիւղ, որուն 26 առ հարիւրը տակոսը Ալժերիայէն, իսկ 17 առ հարիւրը Լիպիայէն: Իսկ 1971ին, Ֆրանսա ներածած է 1,07 միլիոն թոն հում քարիւղ, որուն 7 առ հարիւրը մասն Ալժերիայէն, իսկ 14 առ հարիւրը Լիպիայէն: Իսկ նոյն ընթացքին, Մերձին Արեւելքէն ներածած է 1970ին՝ 43 առ հարիւր տակոսը, իսկ 1971ին՝ 60 առ հարիւրը: Այս քարիւղը փոխադրուած է փափի ճամբով, հսկայ քարիւղատար նաւերու միջոցով, որոնց տարողութիւնը 250 հազար թոնի կը հասնէր:

Մերձին Արեւելքի քարիւղին գինը շատ աւելի աժան է, քան լիպիական կամ ալժերական քարիւղինը, այնպէս որ հակառակ ճամբու երկարութեան, այդ քարիւղը աւելի աժան կը նստի, քան վերոյիշեալները:

Այս գործողութեան նպաստած է Ֆրանսական քարիւղատար նաւերուն թիւին աճը: 1970 տարուան ընթացքին, գոյութիւն ունեցող նաւատորմին վրայ աւելցած են հօթը նաւեր, իւրաքանչիւրը 220էն 260 հազար թոն տարողութեամբ, ընդամէնը 1·680·000 թոն: Այսպէս 1972 Յունուար մէկին, Ֆրանսական քարիւղատար նաւատորմին ընդհանուր տարողութիւնը կը հասնէր 7,4 միլիոն թոնի:

Գալով փոխադրական պարզ գործողութիւններուն, պատկերը հետեւեալն է· 1970ին, Ֆրանսական գործչին տակ գործող նաւերը փոխադրած են 102 միլիոն թոն ապրանք, այսինքն՝ աշխարհի 9 առ հարիւր տոկոսը:

Գալով ճամբորդներու փոխադրութեան, այդ մնացած է անփոփոխ, չնորհիւ կարճ միջոցներու մէջնեւ կատարուած երթեւեկին: Եւրոպա – Միացեալ Նահանգներ ճամբուն վրայ ճամբորդներու թիւը նուազած է 25 առ հարիւր տոկոսով, ներկայացնելով 250·000 անձ մխայն: Զբօսաշրջիկական օդանաւերը չհաշած են Ատլանտեանի մրցումը:

ԶՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱԶԸ

ՇԱԻԻԼԻ ՄԷՋ

ՇԱԻԻԼ.— Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի վերջին պատգամաւորական ժողովէն յետոյ ըստ կանոնագրի ինչպէս բոլոր մասնաճիւղերը, Շաւիլի մասնաճիւղի վերջին ընդհ. ժողովն ալ ընտրեց իր վարչութիւնը այս անգամ գրեթէ բոլոր երիտասարդ տիկիններէ:

Ժողովը որոշեց որ տարիներով վարչութեան անգամ մնացած երկու ընկերուհիներ Լիւսի Օհանեան, Լիւսի Կիւլեան, Թագուհի Մինասեան, Էլմաս Շամատեան եւ Աբգինէ Մկրտիչեան կը մնան խորհրդատու պատուոյ անդամներ, իսկ գործադիրը վարչութեան անդամ ընտրուեցան ընկերուհիները Շնորհիկ Փափազեան, Ժոժէնի Սէկիսեան, Սօնա Փափազեան, Մարի Շառոյեան, Սիբանոյշ Տէր–Գալուստեան, Վարդուհի Օհանեան եւ Վարդուհի Տէմիրճեան: Նորընտիր վարչութիւնը իր աշխատանքը ի մէջ այլոց պիտի կեդրոնացնէ Կապոյտ Խաչի կայանի եւ Շաւիլի զպրոց – եկեղեցիի բարգաւաճման:

Նորընտիր վարչութիւնը կոչ կ'ընէ մեր Շաւիլի գաղութի մասնաւորապէս բոլոր երիտասարդ տիկիններու եւ օրիորդներու որ դան եւ անդամակցին Կապոյտ Խաչի շարքերուն մէջ եւ իրենց աշխատանքի բաժինը բերեն յօգուտ մեր սիրելի ժողովուրդին· դիմեն անձամբ վարչութեան անդամուհիներուն եւ կամ զրաւոր հայերէն կամ ֆրանսերէն, քարտուղարի հասցէին·

Madame CHEDOYAN MARIE
(CHAUSSURES BOGHOS)
100, Ave. R. Salengro
92 - CHAVILLE
Tél. : 926-25-30

Ըստ ժողովի որոշումին անդամակցութեան տարեվճարը՝ 10 ֆրանք:

ԽԱԶՈՒՀԻ

ՍՏԱՅԱՆԴ

« Բազմավէպ », հայագիտական – բանասիրական – գրական հանդէս, ձիթ տարի Թիւ 1–2 (1971) բոլորովին նոր ձեւաւորումով, 161 էջ, ճոխ բովանդակութեամբ:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ **ՅԱՌԱՋԸ**

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ · ՄԱՍ

ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Տիգրան հաստատական նշան մը ըրաւ եւ սիրալուեցաւ գլուխը վար ծռել, քանդի իր ուշադրութենէն չվրիպեցաւ թէ կիւպէլի ակնարկը տարօրինակ ու զննիչ կերպով մը իր դէմքին վրայ կը թառէր:

Ժամանակն էր անոր ուշադրութիւնը ուրիշ կողմ դարձնելու, քանդի որեւէ յայտնութիւն կրնար պինդը սոսկ մահ – ուան մը առաջնորդել:

Կեանքին սպառնացող վտանգը խանդարած մոքին բովանդակ կորովմամբ աւթիւնը եւ վերադարձուց:

Արդէն Կիւղէլ սկսած էր կասկածոտ ակնարկով մը անոր ձեռքերն ու կուրծքին կորութիւնները զննել:

Ջանի մը րոպէ յետոյ գուցէ այլեւս անկարելի ըլլար այդ երեք մանկամարդ, կասկածոտ կիներէն իր սեռը պաղտնի պահել:

Հետեւաբար յարմար արտայայտութիւն մը առաւ ու ըսաւ·

— Եւ հիմա քոյրիկներս, ինծի այնքան մեծ ծառայութիւն մը ընելնուդ եւ կեանքըս ձեզի պարտական ըլլալուս համար ուրիշ զաղտնիք մըն ալ պիտի ըսեմ, որ եթէ հաճիք խոհեմութեամբ մտիկ ընել, ձեզ երջանիկ պիտի ընէ եւ ասկէ յետոյ պիտի կարողանաք գուք ալ ձեր ուզած ձեւովը մինչեւ հիմա չգտած կեանքի երջանկութիւնը գտնել:

Երեք կիները Տիգրանի այս խօսքերուն վրայ չլսցած իրարու երես նայեցան:

— Ա՛հա, յարեց Կիւղէլ, ակնարկը Տիգրանի վրայէն հեռացնելով եւ անթարթած կէտի մը վրայ սեւեռելով: Ա՛հա, հանըմս, մեր սրտին փափաքը ունենալու համար պէտք է հարուստ ըլլանք: Թող գրամ ունենամ այն ատեն կեանքը վայելելու ձեւը ես գիտեմ:

Երիտասարդը այս պատասխանէն կատղեց թէ, այլեւս իր ազատութիւնը սպառնալիքի տակ գտնուած էր:

— Հարստութիւն կ'ուզէք չէ, հարցուց ոգեւորութեամբ: Լաւ ուրեմն, թէպէտեւ ինծի ըրած բարիքնիդ ես չեմ կրնար փոխարինել, բայց վստահ եղէք որ Աստուած պիտի փոխարինէ:

Երեք հարճերը ապշած իրարու երես նայեցան:

Երիտասարդը չարունակեց·

— Այս տորուղիին մէջ ձէմիլէյի ամբողջ գանձը պահուած է:

— Ձէմիլէյի գա՞նձը, զոչեցին երեք ալ միաբերան:

Տիգրան հաստատական նշան մը ըրաւ:

— Ո՞ւր է, կ'ուզեմ անգամ մը տեսնել, ըսաւ տառը վրայ խարտեաշ Թրքուհին:

Եւ միւսներուն դառնալով, ուրախութեամբ աւելցուց·

— Օ՛ն, երթանք... երթանք անգամ մը տեսնենք...

— Ոչ, ոչ, զոչեցին Էլմաս եւ Էմինէ:

— Իմ, եթէ դուք չգաք, ես մինակս պիտի երթամ: Ջէյնէփ հանըմ դուռը բաց:

Եւ Տիգրանի ձեռքէն քաշելով գայն թաքստոցին գրան առջեւ բերաւ:

Երիտասարդ յեղափոխականը հասկցաւ որ մխիթարչան զանձին երեւան հանելովը պիտի յաջողէր ազատութիւնը ու դիշերով առիւծ վախուտը ապահովել: Սակայն հակառակ ատոր, կը զգար թէ իր ուժերը անկարող էին գինքը վերստին մինչեւ տորուղիին այն խորհրդաւոր խցիկը առաջնորդելու:

— Հանըմ, ըսաւ Կիւղէլի, թէպէտ քեզ մինչեւ հոն առաջնորդելը դժուար բան մը չէ, սակայն այս վայրկեանիս այնքան ուժասպառ եմ որ քայլ մը իսկ ընելու կարողութիւն չունիմ:

— Իրաւունք ունիս խեղճ աղջիկ, ըսաւ Էլմաս, անշուշտ անօթի ալ ես, վայրկեան մը սպասէ, երթամ քեզի կերակուր բերեմ:

Եւ իսկոյն վեր ելլելով, ներքնայարկին մէջ գտնուող պարտէզ ուղղուեցաւ:

Հուսկ յետոյ, Տիգրան Էլմասի բերած ճաշը կ'ուտէրէր, քոնեաքի նոր քանակութեամբ մըն ալ կը կազդուրուէր եւ վերստին թաքստոցին դուռը բանալով, ձեռքը լապտեր մը բռնած յանդուգն կիւղէլի հետ տորուղիին ներս կը մտնէր, մինչդեռ Էլմաս եւ Էմինէ այդպիսի փորձութենէ մը կը հրաժարէին եւ եռեւնէն դուռը զոցելով, անձկագին յանդուգն խուզարկուներուն վերադարձին կը սպասէին:

Է·

ՁԷՄԻԼԷՅԻ ՎՐԷԺԱՆԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Տիգրան լապտերը բռնած առջեւէն կը քալէր, մինչդեռ Կիւղէլ համարձակ եւ ստոյգ քայլերով անոր կը հետեւէր:

Մինչ այսպէս կը յառաջանային, երիտասարդը ձեռքը բռնած լապտերը վեր կը բարձրացնէր եւ խորհրդաւոր տորուղիին կառուցուածքը կը քննէր, որուն համար սիրահարած ճարտարապետը իր ամբողջ դիտութիւնը ի սպաս դրած էր:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՓՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար·)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարզիս Մխիթարեան Ընթակամիտին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկին Մուրատեանի, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Մուրատեանի, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Մուրատեանի, Տէր եւ Տիկին Ժաք Մուրատեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց սուգուանոյն եւ հօր՝ Յարէբ–Ակօ Մուրատեանի մահուան առթիւ։

×

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը խոր ցաւով տեղեկացաւ «Յառաջ»ի միջոցով Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարի լուսարարապետ Հայկազուն Արքեպիսկոպոս Աբրահամեանի վախճանման։ Ողբացեալը Վասպուրականի պատակ էր։ Մարսէյլի Վասպ. Հայր. Միութիւնը հոգեհանգիստ կը կատարէ հանդուցեալ Սբբապատան Հօր յիշատակին առջեւ։

ՆՈՒԻԷՐ

Տէր եւ Տիկին Թաթուլ Ինճէեան փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 20 ֆր. Կապոյտ Խաչէ, 20 Կարմիր Խաչի՝ Աբաւազդ Մելիքեանի մահուան առթիւ։

(Տառնալ «Յառաջ»էն)։

×

Այրի Տիկին Հռ. Զելինկիրեան կը նուիրէ 20 ֆր. Սեվրանի Կապոյտ Խաչի ղպրոցին Փաւոս Օհաննէսեանի մահուան առթիւ։ (Տառնալ «Յառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսիլիոյ Սէնթ Անթուանի Ս. Թաղոս եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, եկեղեցւոյ պայծառութեան համար, փոխան ծաղկեպսակի.—

Ողբացեալ Վահան Մարկոսեանի թաղման առթիւ, այրի Տիկին Աննա Թամուրեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Մսրեան, Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Զէօրսիւքեան, այրի Տիկին Գոհար Հայալեան, Տէր եւ Տիկին Հաճի Զապրեան եւ Աւետիս Կէչիեան 10ական ֆր.։

Ողբ. Զարդար Ցարութիւնեանի թաղման առթիւ, Պր. Պաղտասար Սահակեան 10 ֆր.։

Ողբ. Գրիգոր Պըճընեանի թաղման առթիւ, Տէր եւ Տիկին Արիսթիա Պըճընեան 50 ֆր., Տէր եւ Տիկին Ցարութիւն Սոզճեան, Համբար Աղարեան, Մինաս Գոճապաչեան, Գրիգոր Գասպիկեան, այրի Տիկին Աննա Թամուզեան 20ական ֆր., Տէր եւ Տիկին Ներսէս Մըսրլեան 20 ֆր. եկեղեցիին, 10 երջանկարերին, Բարսեղ Գամպուրեան 10 եկեղեցիին, 10 թաղի ղպրոցին։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպութեամբ
Կապոյտ Խաչի Բաղաբի մասնաճիւղին
ի պատիւ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

Գրագէտը կը խօսի հետեւեալ նիւթին շուրջ՝

ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾԱԳՈՑՆ ԶԻՆՔԸ՝ ԻՐ ՄՇԱԿՈՑԹԸ

Գեղարուեստական բաժին

Կիրակի, Յունուար 23, ժամը 15ին
ՍՓԼԱՆՏԻՏի սրահը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՆՈՐ ԱԿՈՒՄԲԻ ԲԱՑՈՒՄ

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 16ին
ժամը 15,30ին, նախաձեռնութեամբ
Ազի կոմիտէի
40 Ռիւ Վիկտոր Ցոժիէ

ԿԸ ՆԱԽԱՊԱՀԷ ԸՆԿ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ

Մուտքը ազատ է։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Տիկին Յասմիկ Տէր–Ալեխանեան մահուան քառասունքին առթիւ, քոյրը՝ Տիկին Մանուշակ Մելիքեան կ'ընկ հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Մշակոյթի Տուն՝ 50 ֆր., Կապոյտ Խաչ 20, Կարմիր Խաչ 20, «Յառաջ» 10 ֆր.։

(Տառնալ «Յառաջ»էն)։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վարչութիւնս կը տեղեկացնէ Մարսէյլի հայ հասարակութեան թէ՝ էքիմէնիք ազօթքի չարթուան բացումը տեղի պիտի ունենայ 17 Յունուար երկուշաբթի երեկոյ ժամը 19ին Մարսէյլի Սէն–Վիքթոր եկեղեցւոյ մէջ, որուն պիտի մասնակցի մեր պատրաստ դասը։

Երգիչ – երգչուհիներէն կը խնդրուի հոն պատուիլ ժամը 18,45ին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի, Յունուար 16, հեռատեսիլի Ա. կայանէն, ժամը 9,30ին հանդիսաւոր պատարագ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առած է 200 ֆր. Տէր եւ Տիկին Քերովբէ Նուսարեանէ, ինչպէս նաեւ 100 ֆր. Տէր եւ Տիկին Քրիստոֆոր Նեաոլեանէ իրենց մօր հանդուցեալ վարխտուն Նեաոլեանի յիշատակին, փոխան հոգեհանգիստի։

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առած է Տէր եւ Տիկին Ք. Թէրզիպաշեանէ 50 ֆր., Տէր եւ Տիկին Պուքէյ՝ 50, Տիկրան Զալիքեանի թաղման առթիւ։

Նմանապէս, Տէր եւ Տիկին Սոզոմենեանէ 100 ֆր., Տիկին Է. Զրբաչեանէ 50, ղպրոցին համար, Տիկին. Օժանդակ Մարմինէն 50 ֆր. ղպրոցին համար, Պաղտասար Պաղտասարեանի թաղման առթիւ։

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ առած է 15 ֆր. Տիկին Ա. Խաչիկեանէ իր թոռնիկին մահուան տարելիցին առթիւ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐԶՈՒԹԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Թատերախումբը կը ներկայացնէ

ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունուար 15, 1972 ժամը 21ինSalle Voltaire, Rue Voltaire — Alfortville

ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 16 ժամը 15ին
Maison des Jeunes Stade Municipal Avenue Louis Georgeon — Cachan

Տոմսերու համար դիմել՝

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ՝ Զերչեան, 131, Ռիւ Էթիէն Տոլէ
ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ՝ Պ. Գարօղլանեան 22, Ռիւ Լավուազիէ եւ՝ Մշակոյթի Տունը, 17, Ռիւ Պլէօ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան

22 Յունուար, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վիւ սրահին մէջ

CAMP D'HIVER au COLLET D'ALLEVARD

(Chalet du Schuss Valentinois)

Organisé par le NOR SEROUND CENTRE-FRANCE
du 22 au 30 Janvier inclus

Pension complète : 32 Frs par jour — Enfants au dessus de 5 ans demi tarif
Forfait de la station : 12 Frs par jour — Cours de ski assurés par moniteurs

Renseignements et Inscriptions auprès des responsables

pour la région parisienne : Ara KRIKORIAN, tél. domicile : 885-13-10
région lyonnaise : Madeleine LEYLEKIAN, tél. : 49-02-23
région marseillaise, au foyer : 26 Rue des Convalescents et auprès des Nor Séroundagans.

Nombre de places limité — Clôture des inscriptions le 18 Janvier

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Շաբաթ 15 Յունուար ժամը ճիշդ 4ին Մշակոյթի Տան դրասենեակին մէջ՝ 17, Ռիւ Պլէօ։ Կը խնդրուի ճըշդապահ ըլլալ։

×

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉԻ Կոլնոպլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները ղպրոցի սրահին մէջ, Յունուար 23ին Կիրակի ժամը 3,30ին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Օրակարգ. Պատմաւորականի դեկուցում, Հաչուետուութիւն, բարոյական դեկուցում, վարչական ընտրութիւն։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Մշակոյթի Տան կեդր. Ցանձնախումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները երեքշաբթի 18 Յունուար երեկոյեան ժամը 9ին Տիկին Շալճեանի բնակարանը։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

U. G. A. B. — MARSEILLE
LE COMITE LOCAL, LA SECTION FEMININE ET LA JEUNESSE
VOUS CONVIENT A LEUR

GRAND BAL ANNUEL

Salons « SPLENDID'HOTEL », le Samedi 15 Janvier, de 21 heures à l'aube
UNE AMBIANCE avec le NEW SYSTEM
Orchestre HENRY ROMAN
ATTRACTION SUPER-CHOC !..
et la participation de Jacqueline DIVERRES, Téléspeakerine

Réservation au Siège, 7, Rue Papère — Téléphone : 54-16-50
Entrée : 40 Fr. — Etudiant : 20 Fr.

ՅՈՒՐ

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ԿԻՐԱԿԻ
16
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE
16 JANVIER
1972

Le Numéro 0,50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման	Տար· 125 ֆր·	Հատը 0,50

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12317

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.317

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ԲԱԶՄԱՎԷՊ»

ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ
ՀՆԱԳՈՅՆ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆԸ
ՀԱՐԻՒՐ ԵՐԵՍՈՒՆ ՏԱՐԵԿԱՆ

—o—

Հայ մշակոյթի ու քաղաքակրթական արժէքներու ուսումնասիրութեան, զար – գացման ու տարածման մարզին մէջ անհատելի վաստակ ունի Մխիթարը :

Մինչ հայրենիքը օտար, բռնակալ պետութեանց լուծին տակ կը հեծէր ու անգեալի մեր մշակոյթի վայրկեան կեզրոն – ները խաւարի մէջ կը խարխափէին, հայ գրի ու գրականութեան, Հայոց գարաւոր ու փառաւոր պատմութեան ու հայ մեծագործ հայկական գաղութները, իրենց լոյսի վառարաններով :

Հայերէն անդրանիկ պարբերականը՝ Ազդարար՝ լոյս կը տեսնէր Մադրասի մէջ 1794ին : 18 թիւ հրատարակուելէ վերջ կը դադրէր 1796ին :

Լեզուն գրաբար էր :

Երկրորդը փորձը կատարեցին Վենետկի Մխիթարեանները : Հ· Ղուկաս Վրդ· Ինճիճեան ԺԹ· գարու սկիզբէն լոյս ընծայեց Տարեգրութիւն (1799) եւ Եղանակ Բիւզանդեան — Բազմավէպ տարեգրքերը :

1843 Մայիսին է, որ հիմնուեցաւ ԲԱԶՄԱՎԷՊը, Օրագիր քնական, տնտեսական եւ բանասիրական գիտելեաց, Աշխատասիրութիւն Մխիթարեան Միաբանից, Վենետիկ, ի Տպարանի Սրբոյն Ղազարու, ՌՄՂԲ (1843) :

Ուրեմն 130 տարեկան է անիկա այսօր, վեհերանը, ամէնէն երկարակեացը հայ մշակոյթին պարբերականներու, որ անընդհատ կը հրատարակուի մինչեւ այսօր Մխիթարեան հայրերու խնամքով :

Բազմավէպ սկիզբէն մինչեւ 1858՝ 15 տարի լոյս տեսած է իբրեւ երկշաբաթաթերթ, ամէն ամսոյ 1ին եւ 15ին : 1858ին դարձաւ ամսագիր, նոյն ծաւալով, 24 թերթ, տարեկան 384 էջ : 1873ին սկսաւ Բազմավէպի Նոր Շարք : Լոյս կը տեսնէր երեք ամիսը անգամ մը : Ենթավերնագիրն էր Հանդիսարան : Իրեւ եռամսեայ շարունակուեցաւ մինչեւ 1890, երբ կրկին դարձաւ ամսօրեայ :

Բազմավէպի առաջին խմբագիրն է եղած Հ· Գաբրիէլ Վրդ· Այվազովսկի (1843–1848), որուն հրաժարումէն եռք խմբագիր նշանակուած է Հ· Ղեւոնդ Ալիշան (1849–1851) : Հեռահեաէ խմբագրութիւնը վարած են՝ Հ· Օգսենտիոս Վ· Գուրդենեան (1852–1853), Հ· Գրիգոր Վ· Ձէլալեան (1854–1856, 1858–1861, 1863–1866), Հ· Հմայեակ Վրդ· Պապիկեան (1856–1857, 1876–1878), եւայլն : Մեր օրերուն Բազմավէպի խմբագիր եղած են Հ· Եղիա Վ· Փէշիկեան, Հ· Ներսէս Վ· Տէր–Ներսէսեան, Հ· Եփրեմ Վ· Տէր–Ղազարեան, Հ· Վահան Վ· Յովհաննիսեան եւ ուրիշ վարդապետներ :

«Ժամանակներու»ն յարմարելով, Բազմավէպ իր հիմնադրութեան Թուականէն սկսեալ ձեւ ու բովանդակութիւն փոխած է, պահելով միշտ հիմնականը, — ոգին, հայ մշակոյթին ծառայելու սկզբունքը :

Այժմ Բազմավէպի նոր խմբագիրը նշանակուած է վաստակաւոր կրթական, գրական ու գեղարուեստագէտ մշակ մը՝ Հ· Մեսրոպ Վ· Ձանաչեան, որ բոլորովին նոր ձեւ մը տուած է 130ամեայ ամսագրին :

Նոր սերունդ 129րդ տարւոյ (1971) 1–2 միացեալ թիւը, եւրոպական պարբերական – կանները ծաւալով, 176 էջ, 45 լուսանկար նկարներով : Ենթախորագիրն է Հայագիտական – բանասիրական – գրական հանդէս :

Իր խմբագրականը, զոր կը հրատարակենք մեր այսօրուան թիւով, լայնօրէն կը բացատրէ այս փոփոխութեան պատճառները եւ կը պարզէ իր նոր առաջադրութիւնները :

Նորանոր նուաճումներ կը մաղթենք հարիւրերեսունամեայ Բազմավէպին՝ իր այս նոր հանդրուանին առթիւ :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ ուժեր երիք օրուան մէջ երրորդ անգամ ըլլալով լիբանանեան դիրքի մը վրայ յարձակեցան իբրեւ փոխադարձութիւն Ֆէտայիներու խափանարարական գործողութեանց : Յարձակման թիրախ դարձած դիւղը՝ Քֆար Քաֆրա սահմանէն 9 քիլոմեթր հերս կը գտնուի : Իսրայելացիք երբեք այսքան խոր յառաջացած չէին : Զօր· Էլազար, Իսրայելեան սպայակոյտի նոր պետը, խիստ տղարարութիւն ուղղեց Պէյրութի չէշտելով, թէ ֆէտայիներու սահմանային գործողութիւնները կրնան ծանր կացութիւն ստեղծել Լիբանանի համար : Արդէն լիբանանեան չրջանակները մտահոգութեան նշան ցոյց կուտան, քանի որ ռումբեր ալ պայթեցան Պէյրութի կեդրոնը, մէկը աղգայնական թերթի մը խմբագրատան եւ, միւսը, Փիէռ Ժեմայէլի, վաղանղաւորներու առաջնորդին պատկանող դեղարանի մը վրայ : Լիբանանեան բանակի ընդհ· հրամանատարը՝ Զօր· Ղանեմ տեսակցեցաւ Եասեր Արաֆաթի հետ :

ԴԱՆԻՈՑ թաղաւորը, որ քանի մը օր է արդէն մահաքունի մէջ էր, մեռաւ Ուրբաթ գիշեր : 71 տարեկան էր : Շաբաթ օր իր աղջիկը՝ Իշխանուհի Մարկարէթ, 31 տարեկան, թաղուհի կը հռչակուէր : Թագաւորութեան հանդիսութիւն տեղի պիտի չունենայ· « Ժողովրդավար երկիր մըն ենք » կ'ըսեն Դանիացիք : Նոր թագուհին ամուսնացած է Ֆրանսայի կոմսի մը հետ՝ Անրի տը Մոնփեզա, որ ամուսնութեամբ դարձաւ Դանիոյ Հէնրիք Իշխանը : Շատ դարգացած, ինքզինքը կ'անուանէր «մչանչենական ուսանողուհին» : Կը խօսի հինգ լեզու, իրաւագիտութիւն ուսած է Քոփընհակի համալսարանը, քաղաքական դիտութիւններ՝ Ասրհուս, Ֆրանսական քաղաքակրթութիւն՝ Սոռպոն, հնագիտութիւն՝ Քէմպրիճ, անտեսական դիտութիւն՝ Լոնտոն : Նաեւ ժիւտօ դիտէ եւ ճաշ եփել ու դաշնակ նուագել : Փրէնս Ֆոնսոր ըլլալը աւելի դժուար է քան արքայ ըլլալը, կ'ըսէր Ժորժ Զ· իր փեսային՝ Իշխան Ֆիլիփի : Իշխան Հէնրիք, երրորդն է, այդ պարագային մէջ, Ֆիլիփէ եւ Պերնարէթ եաք :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ ի մօտոյ հայը պիտի ապէ : Հաւանաբար Յունուար 24էն սկսեալ է որ պակէթը 50 սանթիմ աւելի պիտի արժէ :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ պատմութեան ամէնէն մեծ դեղձարարութիւնը երեւան եկաւ : Երկու անձեր՝ Էլիս Սէյլըն եւ Էլիսա Ֆահիմեան անպլիական դրամատուներէն 12 միլիոն սթերլին «փոխ առած են» իրրեւ թէ ֆիւնիի առեւտուրի համար : Սէյլըն ծնած է Ֆրանսա, Ֆահիմեան՝ Թեհրան : Դատարանը 5 եւ 4 տարուան բանտարկութիւն սահմանեց :

«ԲԱՅ ՏՈՄԱՐԸ»

(Հրատարակութեան առթիւ)

13 Յունուար 1972

Սիրելի «Յառաջ»,

Նոր Տարիի առաջին օրերուն հետ, յոյժ գնահատելի ժամանումը մատենաշարիդ սիրուն հատորին, Ամանորի բարի գալուստ մըն էր :

Արդարեւ, ոչինչ այնքա՛ն թանկագին է որքա՛ն ջերմ եւ հաղորդական մտերմութիւնը շահեկան մատեանին, — մեհեաւորի լաւագոյն խօսակից ու անխարդախ բարեկամ :

Եւ, ոչ մէկ տարակոյս, Շահան Շահնուրի *Բայ Տոմարը* այդգիրքն է, խնամեալ ու ճաշակաւոր, մաքուր եւ պայծառ տիպով, ձիւնաթոյր թուղթով, որուն գորշ–կապոյտ կողքին կէս մէջքին նետուած սպիտակ գօտիին վրայ, ինը մեսրոպեան տառեր կարմիր բոցեր կ'արծածկեն :

Օ՛, որքան ուշադիր եմ այդպիսի արտաքին հանդիսադրութեանց, շատ շատերու համար անկարեւոր, վստահաբար :

Կեդեր՝ աղէկ : Հապա՞ միջուկը, պիտի անշուշտ հարցնէք դուք իհարկէ : Բայց դուք գիտէք թէ Շահնուրն է հեղինակը : Ցայտնի Շահան Շահնուրը՝ իր *ուժեղ* ոճով : Իր թրվռուն լեզուով որ կը ճախրէ, կ'ոստնու, կը վազէ, կը սուրայ, զուարթախոհութեան ցոլքեր կ'ասեղնագործէ կարկաչին վրայ, չարաճճի սրամտութեանց բոյրեր կը սփռէ եւ, իբր թէ աննշան, իբր թէ ճաճիր, չնչին մանրամասնութեամբ մը, ապշելիօրէն անակընկալ, կը պեղէ խորհրդ՝ իմացութեան, իմաստութեան, մտածումի եւ խոհի :

Ի հարկէ, այս ճամակը ո՛չ պիտի փորձէ հեղինակը ներկայացնել, եւ ո՛չ ալ գործը ենթարկել գրախօսականի մը պաշտպանութեան : Ու արդէն, Շահնուր կը գրէ· «Գրական վերլուծումը եւ մեկնաբանութիւնները աւելորդ բաներ են» :

Լիւքէնպուրկի Պահապանը կը բանայ գիրքը : Առասպելական գիշերի մը մեծախորհուրդ զրոյցն է ան :

Վարար Ջուրերը, Փիրէնեան լեռներուն «անշարժ ալեկոծութեան բացառիկ աշխարհն» է : Այդ աշխարհին դեռատի աղջիկն է, — «անհաւատալի՛ գեղեցկութիւն, թարմագեղ յայտնութիւն» :

Ոսկիէ Կչիռը, — Վահան Թէքէեան, որուն միակ աչքը տրտում – տխուր կը մտածէ, գրուածքին վերջը, վերջին մեկնումի, վերջին հրաժեշտի լուսանկարին մէջ, ուր կանգնած է, Առաբել Զաքրեանի կողքին, Հայերգութեան իշխանը, իր ազնուական հովովը, վեհափառ շուքովը, խոհական կերպարանիփովը եւ հայադրոշմ մելամաղձութեամբը : Սակաւաթիւ էջերուն սեղմ տողերով, ի՛նչ ցայտուն միտքեր կը սերմանուին հայ բանաստեղծութեան մեծագոյն փառքերէն միոյն մասին :

Ամէնուն Թէոդիկը, ընդարձակագոյն մասը հատորին, արհեստաւորի մը սովրական յուշագրութիւնը չէ ամենեւին : Ստեղծագործական ճիրտն կը բուրէ վաստակը : Վասնզի, պատահական յուշագիրը վաւերական արուեստագէտ մըն է ամէն բանէ առաջ եւ մշտապէս :

Շահնուր գիտակից է յուշագրութեան վտանգներուն : Կը գրէ ան·

— «*Ի՞նչպէս մնալ հաւատարիմ եւ ի՞նչպէս չզաւաճանել անցեալի ճշմարտութեան… Հեռու է ակը, իր ջինջ կարկաչով… Պատրանք է խորհիլ թէ մարգ կրնայ իր մեծ ոտքերը դնել մանուկի ոտքի հետքերուն մէջ…*» :

Ուստի, գրագէտը կը յեղու իր տաղանդին : Եւ կը վերակոչէ հեռաւո՛ր, հեռաւոր պատանեկան յուշեր՝ եղերական եղելութեանց, սրտամորմոք դրուագներու, սրտապնդիչ իրագործումներու, ուշագրաւօրէն կենդանի ճկարագրութեամբ եւ որքա՛ն թարմաշունչ : Ողջ է ամէնուս Թէոդիկը : Ոտքի վրայ : Երթեւեկի մէջ : Յարաշարժ : Խանդավառ : Գործունեայ : Անխոնջ : Իսկ իր Ինտրան կը տամկացնէ մեր աչքերը…

Գրագէտը պարկեշտ է, ուղղամիտ է, անկողմնակալ է, անաչառ է : Սեւին սեւ կ'ըսէ, ճերմակին՝ ճերմակ : Ուստի, Շահնուր, անվարան, իր հարազատ մօրեղբայրը պիտի որակէ· «գրիչ երկրորդական» :

Ախորակաև է Թէոդիկ : Իր *հոյրը*՝ հեղինակին մայրը, ի Սկիւտար, կը վազէ դրացի հայ մեբեճնավարին մօտ եւ կ'որուկ·

— «*Ախպարս եա պիտի բերես… մաքինադ քէչ մինչեւ ճօթը… ճամբան հէր պիտի հանդիպիս իրեն… Ա՛ռ, լինդ բեր*» :

Բազմաթիւ էջերու համազօր է այդ ժուժկալ երրեակ տողը : Շահնուր վարպետն է նման գիւտերու :

Ուրիշ առթիւ արտայայտուած եմ, սրդէն, *Ազատն Կոմիտաս* եւ *Վազը* գերազանցածքներուն մասին : Իսկ վերջինը *Սեւ Արեւ*, արձակ բերքուած, գարունն ու ապրիլն է, արեւն ու լոյսն է «բարախոտ կայսրութեան» եւ «հոգեկան խաւարին» :

Պատշաճ ընտրութիւն մը գիրքը կը փակէ Եդուարդ Սիմբէշեանի *Թէոդիկի դիրքը մեր Օրերուն* գրուածքովը : Թէոդիկ՝ բանաստեղծ – գրագէտին « անբնկնելի հասկաճաղն » է, որուն գործը, «անվախճան», «մեր ժողովուրդին հոգեկան եւ ստեղծագործական ընդունարանն է» :

ԱՐՇԱԻԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

—o—

Յաւով կ'իմանանք թէ Ուրբաթ առաւօտ Լիոնի մէջ իր մահկանացուն կնքած է Ալեքսանդր Կիւլպէնկեան, նախկին առեւնապետ տեղւոյն Ազգ· Մխիթեան :

Ողբացեալը իր բովանդակ կեանքի ընթացքին ծառայած է իր ժողովուրդին նախ իրրեւ ուսուցիչ, ապա Ֆրանսայի մէջ իրրեւ մէկը, որ իր ձեռնհաս եւ ժրաջան մասնակցութիւնը բերած է ազգային կեանքին : Եղած է Գորֆուի որբանոցի ուսուցիչ, ապա, հոն խակ, 1920–22 թուականներուն հիմնած է իր խակ դպրոցը : Շուրջ 80 տարեկան էր :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի օր Լիոնի Ս· Յակոբ եկեղեցին :

ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

1971ով «Բազմավէպ» նոր ընթացք մը կ'առնէ: Պէտք չէ զարմանալի թուի այս երեւոյթը՝ ըլլալով համաձայն մշակու – թային հանրական չարժումի մը, որ մեր օրերուն է, կապուած ժամանակներու պահանջին հետ:

Առաջին անգամ չէ անշուշտ որ «Բազ– մավէպ» իր երկար տարիներու ընթաց– քին, միշտ անընդհատ չարունակելով դա– յութիւնը ծնունդէն մինչեւ ներկայ թուա– կանը, ենթարկուած ըլլայ ներքին փոփո– խութիւններու, անփոփոխ մնալով, դայն վարդապետութեան մէջ, հայ մշակոյթի դար– գացման նպատակը: Աբդա– րեւ ան կրած է ներքին փոփոխութիւններ նկատմամբ պարունակութեան, մշակելով այլազան նիւթեր, վիճակը եւ ժողովր– դական խաւը հետաքրքրող· ուղղութիւն մը՝ որ կը նչմարուի մանաւանդ իր առա– ջին թիւերուն մէջ: Իր հիմնական նպա– տակները կազմեցին յետոյ գիտական (բնաբանական, տարրաբանական կամ բնական ընդհանուր վիճակներու լայն արձագանգով), բանասիրական (լեզուա – բանական, մատենագրական), պատմա – կան – հնախօսական – հայրախօսական – կրօնական – բարոյախօսական եւ կրթա– կան նիւթերու մշակումները:

Աւելի քան դարաւոր այս հանդէսը, որ ծնաւ նախ կիսամեայ, յետոյ դարձաւ ամսօրեայ, աւելի ուշ՝ երեքամսեայ, բայց երկար տարեն իբր ամսագրերը բոնեց հրապարակը, Բ. համաչխարհային պա– տերազմէն եաքը վերածուելու երկ – ամսեայի, չարունակեց միշտ իր պայքա– րը՝ հակառակ զանազան դժուարութիւն– ներու:

Այժմ, վճռական քայլ մըն է որ կ'առ– նէ: Նկատած մեր օրերու ներկայ պա– հանջը, բանասիրական եւ գրական աշ– խատանքներու առած ընդարձակ ծաւալը, ծանրութիւնը եւ խորութիւնը ուսումնա– րու, նկատի առած անտեսական հարցին հրամայողական պայմանները՝ «Բազմա– վէպ» կը դառնայ եղանակային թերթ, տարեկան չորս թիւի հրատարակութեամբ եւ ծաւալով ալ վերածուած գործնական չափի մը (17×25 հրամ.), որ արդի բա– նասիրական – գրական – դիտական թեր– թերու նախընտրած չափն է:

Կը ճղճղնք իսկոյն՝ որ այս փոփոխու– թիւնը արտաքին ձեւի եւ պարբերականու– թեան, պարտադրուած տեխնոլոգական ներ– կայ պահանջներէն, բանասիրական դի– տութիւններու զարգացման հանդաման – քէն (որով գոհացում կը տրուի աշխա – տակից յօդուածագիրներու երկար ժա – մանակամիջոցի խնդրանքին), բնական անհրաժեշտութիւն մըն է մեր օրերուն համար: Եւ արդարեւ դիտական լուրջ նկարագիրը ներկայացնող ամսաթերթի դրեթէ գոյութիւն չունի այսօր, պար – տադրաբար կապուած ամիսներու հետ: Կը յուսանք թէ այս փոփոխութեամբ պարբերաթերթին թիւերը պիտի ստանան աւելի խտացում, աւելի միութիւն, աւե– լի ճոխութիւն եւ աւելի գործնական հան– դամանք:

«Բազմավէպ» չի զգրկիր, սակայն, պահպանելէ իր նկարագիրը՝ բանասի – բականին, դիտականին զուգելով գրականը եւ դեղարուեստականը, տալու համար ազգային մշակութային կեանքի պատկերը եւ զրոնիկը, իր քննական հայեացքը նե– տելով ապրուած կեանքի եւ արտադրուած գրականութեան չուրջ, առաջ մղելու հա– մար չարժումն ու առեղծագործական ճիգը:

Հայութեան երկու հսկայ զանգուած – ներուն մէջեւ՝ Վենետիկ կը չարունակէ գործել, համաչխարհային Սփիւռք՝ ուր ցրուած է աքանչելի տարր մը հայ մտքի եւ արտի, համալսարանական երիտասար– դութիւն մը նոր սերունդ, որ իր վա– ղընջական ծագումին դիտակից, տեղ – եակ իր պատմական դոյութեան եւ ա– ժէքին, հնախօսական իրականութիւնե – րու արդար պարծանքովն ալ հպարտ՝ կը փարի իր լեզուին, գրականութեան եւ ազգային պատմութեան:

Հինգերէն մշակուած մարզը հայկական ուսումներու՝ այսօր առած է նոր կեր– պարանք եւ նոր մշակում, նոր ուղղու – թիւն եւ նոր արտայայտչական եղանակ, համաձայն Միացեալ Նահանգներու եւ Եւրոպական Ասոցիացիաներու մէջ հասակ նե– ռած եւ զարգացած, թարմ ու դիտակից ուժերու կարողութեան եւ պահանջնե – րուն: Սփիւռքի գոյդ կեդրոններու մէջ՝ հայագիտական բեմերու վրայ հայ երի– տասարդութիւն մը դիտական ուղի բա– ցած է, հետամուտ ուսումնասիրելու ոտհմային հին եւ նոր մշակոյթը, աւելի լայն հորիզոնով, քան ինչ որ էր ասկէ յիսնակ մը տարիներ առաջ:

Այդ երիտասարդութեան պիտի չնայ օգտակար ըլլալ «Բազմավէպ», ինչպէս անցեալին, այսպէս նաեւ այժմ, պահ – պանելով ազգային ճիգը եւ դասական դի– ծը, Նախնեաց հարազատ ոգին, նոյնու – թեամբ եւ հաւատարմութեամբ աւանդե– լու կամ փոխանցելու համար մատաց երիտասարդ սերունդին՝ հայրենի կեանքն ու արդութիւնները, որպէս հիմ՝ նորա – դոյն եւ յուսատու ապագայի մը:

Սփիւռքին առընթեր՝ իբր սերտել ի– րականութիւն հայ Հայրենիքը իր մշա – կութային կեանքով, բանասիրական, հը– նագոյն ուսումնասիրութիւններուն չարաճուն նուաճումներով, իր համալսա– րաններուն եւ Ակադեմիային դիտական նորութիւններով, որոնց արձագանգը կը հանդիսանան իր պարբերաթերթերը «Լրաբեր», «Բանբեր Համալսարանի», «Պատմա – բանասիրական Հանդէս», ո– րոնց մէջ ակադեմականները, ուսուցչա – պետները, հասարակական գիտութիւննե – րու «Դոկտոր» ուղեան թեկնածուները, կը մրցին ասպարէզ դալու քննական հա– կերով, բանասիրական, հնախօսական, պատմական, լեզուաբանական, գաւառա– բարբառներու ուսումնասիրութեան, հին, միջին ու նոր գրականութեան դէմքերու քննութիւններուն նուիրուած, ինչպէս նաեւ դիտական, մանկավարժական եւ փիլիսոփայական, մերթ տեսանկիւննե – րու մասնայատուկ չեշտումով, որոնք ուղղակի կամ անուղղակի կը նպաստեն առհասարակ հայագիտութեան պարզաց – ման՝ այլ եւ այլ մարզերու մէջ:

Սփիւռքը կը հայի մայր Հայրենիքին, որուն վերելքը մշակութային մարդին վը– րայ խրախոյս կը գառնայ նոր սերունդին:

Սակայն Մայր Հայրենիքը իր կարդին՝ կիսուն տարիէ ի վեր, անցեալին քնու – թեան համար իր հայեացքը ուղղած է եւ կ'ուղղէ միշտ Ս. Ղազարու Ակադեմիա – յին, որուն կատարած գերը անընհատաե– լիօրէն բարձր է հայագիտական ամէն մարզի մէջ: Վենետիկ չի սիրեր փոդա – հարութիւնները ընել, բայց իր վաստակը, հիմնականօրէն արժէքաւոր վաստակը, ինքնին խօսուն է եւ կը պարտադրէ ինք– նինքը:

Ազգային մշակոյթի նուիրական դի – ծով՝ Հայութեան դոյատեւման սխրալի գործն է որ կը կատարէ Ս. Ղազար Սփիւռքի մէջ, Մայր Հայրենիքին ուղ – ղած իր աչքը: Հայ ժողովուրդի հնդեւ – րոպական քաղաքակրթութեան հետ իր ազերսը պահպանող այս չարժումը, ա– ռաջ մղրով մը բեզնաւորուած, կը վե– րանորոգուի միշտ տարիներու ընթաց– քին այն ոգիով որ չարժեց երբեմն հին վաստակաւորները հայրենի լեզուին, պատմութեան ու գրականութեան դիծով:

Եւրոպայի մերձաւորութեան օգտակերը Հայութեան համար, Մխիթարեան գործ– ին միջոցաւ յայտնուած, ակնյայտնի ճշմարտութիւններէն մէկն է, վեր հան– ուած ու փառաբանուած, մասնակի քնն– նութեամբ եւ ընդհանրական տեսութիւն– ներով ներկայացուած յաճախ անցեալի նշանաւոր գրականագէտներէ.— Լէօ, Զօ– պանեան, Վ. Փափազեան դատ էին հիւդ եղերը բացատրութեան, երբ կ'ըսէին թէ Մխիթարեանները արեւմտեան մտա– ծութիւնը, ամբողջ Եւրոպան իր ա – ուեւտի դեղեցկութիւններովը բացին մեր առջեւ: Այս գերը, մեր ժողովուրդի հընդ– եւրոպական նկարագրին զուգընթաց գար– գացման համար կենսական՝ հարկ է լու– սաբանել թերեւս այսօր ալ նոր սերուն– դին համար, նոր մտայնութեան խմորու– մին մէջ ներմուծելու այն դիտակցու – թիւնը՝ թէ Հայը ասիական հողին վրայ, թէեւ փոքր իր ծաւալով, արեւմտեան միտքը ներկայացնող մեծ ուժ մըն է, զոր այնքան խանգաւառ չեշտով ճանչցուցին Եւրոպայի եւ աշխարհի մեծատաղանդ Սէն Մարթէնէն եւ Տիւլորէէն մինչեւ վեր– ջին հայագէտները եւ հայասէր պատմա– գէտները՝ Շլիմպէրժէ, Մորկան, Կրոսէ եւ չատեր՝ որոնք Ս. Ղազարէն կը ներ– չնչուէին եւ իրենց դիտական լուսարձակ– ները կը սփռէին հայ մատենագրութեան եւ պատմութեան խոր բաւիղներուն մէջ:

Այս մշակութային աղերսը հայկական եւ արեւմտեան քաղաքակրթութեան հետ, անցեալին այնքան ճեռնհասօրէն կատար– ուած Մխիթարեաններէն անջատ հրատա– րակութիւններով եւ «Բազմավէպ»ի մի– ջոցով, չէ կասած իր թափին մէջ, եւ այս է ահա որ մտադիր է կատարել տակաւին մեր պաշտօնաթերթը:

Հ. Մ. Ձ.

Խմբագրական «Բազմավէպ»ի

ՀԱՅՈՑ ՓԱՌՔԻ ԿՈԹՈՂՆԵՐ

ԳԱՌՆԻ

Հայ ժողովուրդի հնագոյն պատմու– թեան անժխտելի վկաներէն է Գառնի կո– թողի փառաւոր մարմարեայ տաճարը:

Ծանօթ է, որ Հայկական Բարձրաւան– դակին վրայ 4–1 դարերուն, Ք. Ա. կար– միր Հայկական միանական պետու– թիւնը: Այս շրջանին երկրին անտեսական եւ քաղաքական վերելքին զուգընթաց ծը– նունդ առաւ մշակոյթը եւ պարզապես ճարտարապետութիւնը: Իրրեւ բնական հետեւանք այս իրողութեան, հիմնուեցան երկրին պաշտպանութեան ծառայող բազ– մաթիւ բերդերը, որոնցմէ չատերը քիչ նամիներու կրկնուող արշաւանքներուն պատճառով աւերակի վերածուեցան եւ ժամանակի ընթացքին թաղուեցան հողի տակ: Այս բերդերէն մէկն է Գառնի տա– րածքը, որուն հողամասին վրայ Ռուս կայ– սերական Հնագիտական Ցանձնաժողովի յանձնարարութեամբ 1909ին առաջին ան– գամ պեղումները կատարեց կովկասագէտ Ն. Մառի հնագիտական արշաւախումբը, մասնակցութեամբ ռուս պետական Ե. Սմիրնովի: Աւելի ուշ չարունակուեցան պեղումները, այս անգամ ճարտարապետ Ն. Բունիաթեանի հսկողութեամբ եւ մասնակի վերակառուցման աշխատանք– ներ ալ կատարուեցան 1930–31ին:

Գառնի բերդը կառուցուած է համանուն գիւղի հարաւ – արեւմտեան ծայրամասի եռանկիւնաձեւ զարաւանդին վրայ եւ կը դրաւէ երեք հեկտար տարածութիւն: Ու հարաւային, հարաւ–արեւմտեան եւ մաս– մը արեւելեան կողմերէն չրջապատ– ուած է խորունկ ձորերով եւ միջամտա– նակ եղերուած է անանցանելի ժայռերով, իսկ մնացեալ մասին հուժկու բարձր պա– րիսպները եւ 14 աշտարակները զարմա–

ՀԱՅԿԱԶՆԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀՈՒՇԱՏԱԿՆԵՐ

1894–1914

ԳՐԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

Իր զրասենեակին վրայ թուղթ կտրելու համար խոչոր մկրատ մը կեցած էր: Ա– ռաւ զայն եւ միչտ խոժոռ, դոչեց·

— Այս մկրատով քու ականջները կը կտրեմ:

Այնքան լուրջ եւ խիստ չեչտ մը կար իր խօսքերուն մէջ, որ պահ մը կասկածեցայ թէ սպառնալիքը պիտի փորձէր գործադ– րել:

— Ի՞նչ կայ, սրբազան, — հարցուցի այլայլած:

— Ցանցանքդ չե՞ս դիտեր կոր···

— Բայց, սրբազան, ի՞նչ բանի կ'ակ– նարկէք, կարող չեմ հասկնալ, — կըմ – կմացի:

— Սա գրածները կը վայլէ՞ կոր···

Շունչ առի: Ցանցանքս լոկ գրական էր:

— Ո՞ր գրածս ձեզ դայրացուց:

— Ս. Ժողովներու մասին գրածները դ:

— Բայց պատմական տեսութիւններ են, որոնք քաղած եմ ընդհանրապէս եկեղե – ցական հեղինակներէ:

— Եթէ այս տեսակ բաներ պիտի գրես՝ դոնէ չիտակ գրէ:

— Ի՞նչ բանի մէջ սխալած եմ:

— Արիոսը եպիսկոպոս ես ըրեր··· այլ հերետիկոսը պարզ երէց մըն էր:

— Պարզ անուչադրութիւն մըն է, սըր– բազան, դիտմամբ չեմ ըրած, ինչո՞ւ այդ– չափ կը բարկանաք:

— Չարկաւ կը բարկանամ, երբոր հե– րետիկոս երէց մը եպիսկոպոս կը կոչես:

— Վազը սխալը կ'ուղղեմ թերթին մէջ:

— Այո, պէտք է որ ուղղես:

Եւ Իզմիրլեան սկսաւ պոռթկալ Արիոսի եւ Արիոսականութեան դէմ եւ ըսաւ թէ Ռընան եւ արդի բոլոր Ս. Գրոց քննա – դատները Արիոսականներ էին:

Հետեւեալ օրը, Հայրենիքի մէջ Արիոսը եպիսկոպոսութենէ երիցութեան աստի – ճանին իջեցուցինք եւ այս կերպով խըն– դիրը փակուեցաւ:

×

Արչակ Զօպանեան ամէնէն բեղուն դրա– դէտն էր այդ չրջանին: Թէ՛ Հայրենիքի, թէ՛ Արեւելքի եւ թէ Մասիսի կ'աչխա– տակցէր միանգամայն:

Ահէ գաւ առանձին հրատարակութիւն– ներ ալ կ'ընէր:

Իր «Մութ խաւերը» տասը բաւական մեծ յաջողութիւն դտաւ: Զեմ գիտեր ին– չու Հայ Տոամաթիք Թատերախումբը չփորձեց այդ տասը բեմադրել կրկին. կարծեմ թէ յաջողութիւն պիտի դանէր:

Տիկին Քնար, այն տաեն Օրիորդ, ըրէ– խաւոր գերը կատարեց չատ յաջողու – թեամբ:

Այս տաթիւ զուարճալի մանրապէպ մը:

Ներկայացումի յաջողութիւնը տպա – հովցնելու համար կարգ մը հարուստ ե– րիտասարդներ Ցանձնախումբ մը կազմած էին, որոնք առաջին ներկայացման տոմ– սակները տեղատուրելու աչխատեցան:

Բերա, Օտէոնի թատրոնը, տեղի ունե– ցաւ ներկայացումը, լեցուն սրահի մը առջեւ:

Բաւական մեծկակ հասոյթ մը գոյացած էր:

Քանի մը օր եաքը, Ցանձնախումբի դանձապահ Պր. Վահան Խայեան, դրամ– ները կը յանձնէ Արչակ Զօպանեանին՝ հաչիւներուն հետ:

Ոսկիները պլլուած էին թուղթերու մէջ: Զօպանեան առանց հաչուելու, դըր– պանը կը դնէ դրամները եւ տուն կ'եր – թա, ու ծրարը կը բանայ, թուղթերը մէկ կողմ կը նետէ ու ոսկիները կը համրէ:

Զարմա՜նք··· տրուած հաչիւէն տասը ոսկի պակաս էր: Կը համրէ կրկին, տա– րակոյս չկար, պակաս էր դումարը:

Եկաւ մեղի եւ պատմեց իրողութիւնը եւ հարցուց թէ ի՞նչ պէտք էր որ ընէր:

— Դիմէ Վահան Խայեանին եւ ըսէ որ տասը ոսկի պակաս է:

— Կ'ամչնամ կոր, — պատասխանեց:

— Ամչնալու բան մը չկայ, կ'երեւայ որ սխալմունք մը եղած է:

Վերջապէս կ'երթայ կը դտնէ Ցանձնա– խումբին դանձապահը եւ իրողութիւնը կը բացատրէ:

— Կը սխալիս, — կը պատասխանէ Վա– հան Խայեան, — ես դումարը ճիշդ յանձ– նած եմ:

— Ոսկիները ահաւասիկ հոս են, դու հատ մը չեմ ծախսած, համրեցէք:

— Բայց թուղթե՞րը, — կը հարցնէ Խ– այեան:

— Ո՞ր թուղթերը:

— Երկու հատ հինգ ոսկինոց պանքնոթ– ները, որոնց մէջ ծրարած էի ոսկիները:

— Այդ թուղթերը դրա՞մ էին, — կը հարցնէ ապշութեամբ Զօպանեան, որ բնաւ դաղափար չունէր պանքնոթի վրայ:

— Հարկաւ, այդ երկու թուղթի կարո– ները տասը ոսկիի արժէք ունին:

Բանաստեղծը կը վազէ տուն՝ ուր բա– րեբախտաբար սենեակին մէկ անկիւնը կը դտնէ պանքնոթները:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(11 – Շար·)

Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՆՈՐԱՅԱՅՏ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— «Գարուն»ի լոյս տեսած վերջին՝ 11րդ թիւին մէջ, 1971, Շաւարշ Գրիգորեան նախաբանով մը կը ներկայացնէ Ա. Իսահակեանի նորայայտ նամակները՝ սիրային բովանդակութեամբ: Կը ներկայացնենք նախաբանը (արեւմտահայերէն), եւ վարպետին նամակներէն մէկը:

Տարիներ առաջ Լենինականի մէջ կ'ապրէր տարեց կին մը՝ միս-մինակ, առանց ընտանիքի եւ մերձաւորներու: Արտաքուստ պարզ եւ հասարակ, ոչ մէկ բանով աչքի պարնող, բարեհամբոյր եւ ինքնամփոփ կին մըն էր ան: Դրացիները զայն կը ճանչնային պարզապէս Աննիկ անուանով: Մինակ հետաքրքրականը անոր կեանքին մէջ այն էր, որ Լենինականի դռնուան միջոցին ծերունազարդ բանաստեղծը՝ Ա. Իսահակեան երբեմն կ'այցելէր անոր: Կեանքին վերջին տարիներուն, գրեթէ ամէն օր, երբ քաղաքին վրայ կ'իջնէր մութ ու խաղաղ երեկոն, ան կը փակուէր իր սենեակը, թուղթեր կը հանէր, սրբագրելիքներ կը կարդար, կը յուզուէր ու շատ անգամ կուլար: Ձիշդ այս պատճառով ալ խորհրդաւորութիւն մը առեղծուած էր անոր շուրջը: Գաղանիքը երեւան եկաւ անոր մահէն ետք. Աննիկի մահկանացուները մաքրեցին, հաւաքեցին անոր անշուք – աղքատիկ բնակարանը, առանց կասկածելու, որ հոն պահուած է արժէքաւոր գանձ մը: Իսկ երբ գտան այդ գանձը, նոր միայն հասկցան եղելութիւնը: Աստղ Ա. Իսահակեանի նամակներն էին (թիւով 16 նամակ, որոնցմէ 15ը ուղղուած էին Աննիկին, իսկ մէկը՝ Արիս Տէրտէրեանի՝ Աննիկի քոյր ամուսնին), ղրուած աւելի քան վեց տասնամեակ առաջ: Իսկ ո՞վ է Աննիկը:

Աննիկը (Աննա Մայաքեանց, նամակներուն մէջ՝ Աննա Բեբոյեան. այդպէս կ'անուանէր անոր քեռին՝ բանաստեղծ Յովհ. Կոստանեան) Շուշիկի կրտսեր քոյրն էր: Ծանօթ է բանաստեղծին սէրը Շուշիկին հանդէպ: Երկար ժամանակ Իսահակեան կ'այցելէ անոր ծնողքին: Հոս ալ ան կը ծանօթանայ Աննիկին: Բանաստեղծը սկիզբները չի նկատեր զայն, եւ բախտի տեղ կը դնէ, բայց երթալով անոնց միջեւ սերտ մտերմութիւն մը կը ստեղծուի: Շուտով Իսահակեան կը զգայ, որ ղէմ յանդիման կը գտնուի լուրջ հոգիի մը հետ, որ ան խոր եւ երազուն կ'ին է, ո՛չ այս աշխարհէն, որ ան կը տարբերի իր հասակակից աղջիկներէն, ժամանակը պարապ եւ անիմաստ անցընող ուսանողուհիներէն, որ ան խէչալներ ունի, ձգտումներ, երազներ, կը կարդայ, կը հետաքրքրուի կեանքով, որ ըմբռնած է եւ չի հպատակիր չըջապատի բարքերուն: Այս նկարագիրը գրաւիչ կը գտնայ բանաստեղծին համար, եւ անոնց մտերմութիւնը կը խորանայ: Իսահակեանի գրած նամակները այդ մտերմութեան վկայութիւնը կը բերեն:

Այս նամակները արժէքաւոր են անով, որ անոնցմով երեւան կուգայ բանաստեղծին հոգիին հարստութիւնը, զգացումներու խորութիւնը եւ մաքրութիւնը: Աստնք բանաստեղծին սիրոյ, անկեղծ նուիրումի, անոր անձնական տրամադրութիւններուն՝ վիշտերու եւ ուրախութիւններու փաստաթուղթերն են:

Շ. Գ.

×

Չէի սպասում, որ պոստ-կարտերի համար առանձին հնարհակալական նամակ կը գրես, — երեւում է, որ քաղաքավարի ես, Աննա Բեբոյեան: Բայց ի՞նչ մի մեծ բան են պոստ-կարտերը, որ գրում ես, թէ էլ մի՛ ուղարկիր, քեզ էլ չի մնայ. ամէնից առաջ ես ալբոմ չեմ պահում, այլ պոստ-կարտեր առնում եմ ընկերներիս ու բարեկամներիս գրելու համար, եւ եթէ մէկը հաւաքում է, ինչո՞ւ չուզարկել նրան, չուրախացնել, մարդ պէտք է աշխատէ ուրիշին պէտք գայ, ուրիշին ուրախութիւն պատճառէ, ինչքան որ կարող է. ի հարկէ, պոստ-կարտերը չնչին բան են, եւ դրա պատճառած ուրախութիւնը նոյնպէս չնչին. բայց խօսքս ճշմարտութիւն է:

Դու գրում ես, Աննիկ, թէ երբեք մօտ չամաչեցի, որ ռուսերէն չգիտէի. դա ի՞նչ ամաչելու բան է. դու հայ աղջիկ ես եւ պարտական ես մայրենի լեզուդ լաւ գիտենալ, այնինչ ինձ գրած նամակիդ մէջ շատ տառասխալներ կային. այնպէս որ չեմ ներէ քեզ. դու պիտի աշխատես լաւ հայերէն գիտենալ. ապա ժամերիդ վեր առ հայերէն գրքերից արտագրութիւններ ապա, կամ չարադրութիւններ գրիր եւ տուր ինձ կամ Օհաննէս քեռուն՝ ուղղէ, ա՛յ, գրա համար ես կ'ուզենայի, որ դու ամաչես:

Երեւում է, որ դու ծոյլ չես, բայց օրերդ շատ անօգուտ ես անցնում. նստում էք կատուչի հետ եւ չարունակ ծիծաղում էք ու ծիծաղում. այդպէս չի կարելի.— մանաւանդ, որ Հայոց գրականութիւնը այնքան լուրջ է, որ պահանջում է, որ մարդ առհասարակ մտածէ, պարապի եւ մեր թշուառութիւններն ու տարկութիւնը աչքի առաջ ունենալով՝ տերի ու օգնութեան, ելքի մասին մտածէ. ով ինչով կարող է:

Ես ի հարկէ չեմ ուզում քեզ խրատներ տալ, բայց կ'ուզենայի ամէն Հայ այդպէս լինէր. մանաւանդ ջահելները, որ նոր պիտի ապրին, որոնց վերայ է ծերերի աչքը:

Յետոյ՝ դու գրում ես, որ նամակս մը տերմական դուրս եկաւ. մեղա՛յ Աստծու, հօ մեղք չգործեցիր, ինչ կար որ... ընդհակառակն մարդ պիտի անկեղծ ու միշտ անկեղծ լինի. ինչ որ գրում ես՝ ատա, ինչ որ ուզում ես՝ արա. մի ասիր՝ թէ չի կարելի այս բանն ասել, այն չասել. ինչ որ սրտումդ է, թող նա էլ լինի լեզուիդ վերայ ու գրչիդ ծայրին. Հայերս, մանաւանդ հայ աղջիկները չատ խորամանկ են, կեղծում են, ձեւացնում են ու պաշտօնական յիմար լեզու բանեցնում. դա անաղնիւ բան է. եւ մեր մեծերը մեզ փչացրել են իրենց քարոզներով՝ թէ ծանր եղի՛ր, քեզ ծանր պահի՛ր. քիչ խօսի՛ր, թեթեւ մի լինի՛ր, չատ մի խնդա, լաւ նստի՛ր եւայլն:

Մի բան էլ — փոխանակ գնալու այս մօրքուրի կամ հօրքուրի տունը եւ երկար ժամանակ կորցնելու՝ լաւ կը լինի, որ մուղիկ տովորես, դաշնամուրի վերայ նըւագես, տիկին Աստղիկը բաւական պիտէ. մուղիկան մարդու սիրտը չատ է կըթում ու ազնուացնում եւ մաքրում, եւ զեղեցիկ երազներով լցնում, որը եւ մեծ մխիթարանք է այս տեղ կեանքում. խորհուրդ եմ տալիս դասեր վերցնես կամ Աստղիկից, կամ մի լաւ պիտեցողից. թէ չէ ի՞նչ նպատակ ունի — քնել-ելնել, ուտել-խմել եւ միչտ այդպէս... ձանձրալի է...

Գրում ես, որ ներողութիւն, որ ինձ ձանձրացնում ես նամակովդ. չա՛տ սխալ ես. չա՛տ ուրախացայ, որ նամակդ ստացայ. ինչպէս ամէն մարդու սիրտ, իմ սիրտն էլ ուրախանում է նամակներ ստանալուս. այնպէս որ երբ բարեհաճես՝ կարող ես գրել:

Ես ապրում եմ Աւոյի հիւրանոցում եւ դեռ մի շաբաթ կը մնամ այստեղ. յետոյ կը գամ Գիւմրի: Լ'Հ, հերիք է, քունս տանում է, ժամի համարեա մէկին է, բարի պիշեր, Աննիկ:

Ներողութիւն, որ քեզ հետ «դուք»ով չեմ խօսում, դու ինձ համար միչտ նոյն փոքր Աննիկն ես:

Բարեւներով՝

ԱԻԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

8 Հոկտ. 1904, Թիֆլիս

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (143)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Այդ առտուընին համբերութեան և հանճարեղութեան հրաշալիք մըն էր: Տիգրան քանի կը յառաջանար, այնքան աւելի մանրի ու զարմանքի մէջ կ'ընկնար:

— Ի՛նչ աղուոր բան է, ըսաւ կիւղէլ, մարդ գիչերով այստեղ գայ որպէսզի իր սիրած անձը գտնէ:

— Դուն մինակդ պիտի յանդգնէի՞ր հոս մտնել, հարցուց Տիգրան:

— Ինչո՞ւ չէ, պատասխանեց զեղանի թրքուհին, մանաւանդ երբ մարդ գիտնայ թէ հոս զեռնին տակը գտնէ երջանկութիւն մը պիտի գտնէ, որ հոն երկրիս վրայ գտած չէ, իրաւունք չունի՞մ Զէյնէփի հանըմ, աւելցուց կիւղէլ ծիծաղելով:

Տիգրան ակամայ եռաւ գործաւ եւ զեռնի կիւղէլի ղէմքը դիտեց:

Սակայն այդ վայրկեանին յիչողութեան մէջ անհետ զեղեցկութեան մը գայլ լէն լուսաւորուած եւ վեհ գաղափարէ մը ներչնչուած քաղցր կերպարանք մը երեւցաւ եւ աչքերը արցունքներով ողողեց:

Ահեկա տարաբախտ Հայրիէլի կերպարանքն էր:

Երիտասարդը խոկոյն ակնարկը կիւղէլի վրայէն հեռացուց եւ ճամբան չարունակեց:

Մանկամարդ Թրքուհին լռիկ մնջիկ երիտասարդին կը հետեւէր եւ մերթ ընդ մերթ խորհրդաւոր զեռնադամբանին պատերը կը քննէր, որոնցմէ գրեթէ ամբողջ տարի մը, այսինքն Ֆէյդի պէյին գալ եւ գնած օրէն ի վեր միայն բարակ ու անծանօթ զուռով մը բաժնուած էր:

Եւ այդ զեռնադամբարանը գանճ մը կը պարունակէր, որուն միջոցաւ պիտի կարողանար իր ազատութիւնը վերապահել եւ իր պիտցած ձեւովը չուայտութիւններ բով ու վայելքներով լի կեանք մը վարել:

Այս մտածումը մանկամարդ կիւղէլի այդ անծանօթ ու խորհրդաւոր նրբանցքին մէջ անվախ յառաջանալու քաջութիւնը կը ներչնչէր:

Տիգրան ալ այժմ հեռը բաւականաչափ լոյս ունենալով ու իրեն սպասող անծանօթ ապագան եւս ատանձնաբար մոռնալով, ինքն ալ նայնպէս այդ խորհրդաւոր խցիկին հանդէպ կը սկսէր տարօրինակ քաշողութիւն մը զգալ:

Այդ խցիկին մէջ մարդկային կմախք մը եւ իրեն համար անգամ անծանօթ գաղտնիք մը կար, այս գաղտնիքը ինքը պիտի իմանար եւ ով պիտի տուով ինչերը պիտի չկրնար չահիլ:

Բայց տասի փտռատէր ճէմիլէի կողմէ կուտակուած անհաչուելի գանձ մըն ալ կար, որ վախնալով որ մի գուցէ տեսիկա գաւակին դլխուն վտանգաւոր փորձանք մը կը բանայ, նախընտրեց մեռնելով գայդ հոգ թաղուած ձգել, քան թէ անոր հետ միատեղ թաքստոցին ահռելի գաղտնիքն ալ որգուն յայտնել:

Այդ տեսիկներուն միջոցաւ, գրս երեք թրքուհիներուն հետ պիտի բաժնուէր, ինչպէս նաեւ միչտ վրան պահած Հայրիէլի գոհարեղէններովը եւ դրամատոմսերովը պիտի յաջողէր օտար հպատակութեան անցպադիր մը ձեռք ձգել եւ արտատհման մեկնիլ:

Այս մխիթարիչ մտածումներու չարքը երիտասարդ յեղափոխականին նոր կորով ու եռանդ կը ներչնչէին ու գայն դէպի խորհրդաւոր խցիկը կը մղէին:

Այդ դանձին տեսիլքը կարող պիտի ըլլար կիւղէլի եւ անոր բախտակիցներուն բերանները գոցել, եւ անոնք ալ իրենց բախտապիտութիւն պիտի տեսլապէին ղէրանց իր վախուտը դիւրացնել:

Հետեւաբար Տիգրան յարմար գատեց իր հետեւորդուհիին համակրանքը չահիլ:

— Ցոգնեցա՞ր կիւղէլ հանըմ, հարցուց իր ձայնին ամէնէն քաղցր թոնովը, գոր Այիչէի եւ Հայրիէի սիրային դէպդեպանքներէն ընդօրինակած էր:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՓՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ԼԻՈՆ.— Այբի Տիկին Ալեքսանդր Կիւլպէնկեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ համայն ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 14ին, Ուրբաթ առաւօտ ժամը 11ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի (Յունուար 17) Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին ժամը 14,30ին եւ մարմինը կը փոխադրուի Կիւօթիէդի վերնմանատունը:

Մահապդ չտասցողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Կիւլպէնկեանի եւ զաւակներուն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վարչութիւնս կը տեղեկացնէ Մարսէյլի հայ հասարակութեան թէ՝ էքլիմէնիք ազօթքի շաբթուան բացումը տեղի պիտի ունենայ 17 Յունուար երկուշաբթի երեկոյ ժամը 19ին Մարսէյլի Սէն-Վիքթոր եկեղեցւոյ մէջ, որուն պիտի մասնակցի մեր դպրաց դասը:

Երգիչ – երգչուհիներէն կը խնդրուի հոն պատուիլ ժամը 18,45ին:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Ամենուհի Խաչիկեան հեռաւեալ նուէրները կ'ընէ Յովհաննէս Յովհաննէսեանի մահուան առթիւ.— 20 Ֆր. Կապոյտ Խաչին, 20 Ֆր. հայ մատուռականներուն (ատանալ «Յառաջ»էն) եւ 10 Ֆր. «Յառաջ»ին:

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

26րդ ցանկ

Տէր եւ Տիկին Զաքար Նիկողոսեան (Փուժէ – Վառ), Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Տաւիտեան (Փուժէ – Վառ), Տէր եւ Տիկին Ամենակ Դաւիթեան (Փուժէ–Վառ), Տէր եւ Տիկին Տէպրասի Շամրիկ (Փուժէ–Վառ), Պր. Յարութիւն Զաքրեան (Լա Թուռ տիւ Փէն), Պր. Յովհ. Պապալեան (Լա Թուռ տիւ Փէն), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պապիկեան (Պէյրութ), այրի Տիկին Երջանիկ Պետրոսեան (Պէսանքուռ), Պր. Մամբրէ Պետրոսեան (Լիոն), Պր. Յովհ. Նաւոյեան ընտանիք (Փարիզ), այրի Տիկին Հոթոյեան (Ֆիւսէ–Լիոն), Տէր եւ Տիկին Պապիլ Մէկէնցով (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Ափրիկեան (Լիոն), Պր. Պետեան («Յառաջ»ի միջոցաւ), Տէր եւ Տիկին Արամ Աւետիսեան («Յառաջ»ի միջոցաւ), Տիկին Մաթ Ա. Ակոնեան (մայրիկ) (Անթոնի), Տիկին Քնար Թէքեան (Լիոն), այրի Տիկին Թագուհի Յարէթեան (Ս. Էթիէն), Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Պալիոզեան (Պոռն), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Շահինեան (Շասլէօ) 100ական Ֆրանք:

Նախկին դումար 105·792,53
26րդ ցանկի դումար 2000 Ֆր.
Ընդհ. դումար 107·792,53 Ֆր.:

GALERIE
BRUNO MARTIN - CAILLE
34, Fbg. St. HONORE

ՏԷՐ-ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

կը ցուցադրէ իր վերջին գործերը

Յունուար 11էն 22

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Կոնոպլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները դպրոցի սրահին մէջ, Յունուար 22ին Շաբաթ ժամը 3,30ին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Օրակարգ. Պատգամաւորականի զեկուցում, հաչուետուութիւն, բարոյական զեկուցում, վարչական ընտրութիւն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Մշակոյթի Տան կեդր. Յանձնախումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները երեքշաբթի 18 Յունուար երեկոյեան ժամը 9ին Տիկին Շալճեանի բնակարանը:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այբի Տիկին Ա. Գազազեան Ելուանցի Ուինճեանի (Էքս–լը–Պէն) մահուան քառասունքին առթիւ 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարեգործման:

ԻՍԻԻ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏԱՆ
14ՐԴ ՅԱՆԿ

Տէր եւ Տիկին Սամուէլեան Յովհ., Տէր եւ Տիկին Շահինեան Գէորգ, Տէր եւ Տիկին Խորանեան Անդրանիկ, Տէր եւ Տիկին Խորանեան Սերոբ, Տէր եւ Տիկին Պատմաճեան Ոսկիան, Տէր եւ Տիկին Քէշիշեան Արամ, Տէր և Տիկին Ղուկասեան Յովհ., Տէր եւ Տիկին Փէհլիվանեան Տիգրան, Տէր եւ Տիկին Քէշիշեան Նահապետ, այրի Տիկին Թոլուեան Վերժին 100ական, Պր. Պալեան Աթանաս, Տէր եւ Տիկին Ասլանեան Թորոս, Տէր եւ Տիկին Քէշիշեան Լեւոն 50ական, Տէր եւ Տիկին Ասլանեան Յարութիւն, Տէր եւ Տիկին Թաշճեան Զաքարիա 200ական, Տէր եւ Տիկին Սարխոշեան Բարթող 300, Տէր եւ Տիկին Փէհլիվանեան Գրիգոր եւ Տէր եւ Տիկին Ասլանեան Կիւլպէնկ 20ական, Տէր և Տիկին Քըճըեան Սարգիս (երկրորդ անգամ) 500, Տէր եւ Տիկին Դաբրինեան Մէրկէզ, իրենց զաւկին ամուսնութեան առթիւ 200, Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութիւն 300 Ֆր.:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տիկին Թամարա Պարպիրոթ կը նուիրէ 2000 Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի ծովահայեաց նոր չէնքին կահաւորման, նոր տարուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ առացած է այրի Տիկին Սիրանոյշ Գարակէօզեանէ 50 Ֆր. նոր տարուան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Առնուվիլ – Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կառավարիչ Խումբի տարեկան պարահանդէսը Յունուար 30ին:

×

Մարսէյլի Վասպ. Հայր. Միութիւնը հերոսամարտի տարեդարձը կը տօնէ Ապրիլ 16ին:

×

Կառտանի Հայ Խորհուրդը իր առաջին հաւաքոյթը կը կազմակերպէ Շաբաթ Փետր. 26ին:

Ճեռագային մանրամասնութիւնները:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

Գիւն 15 փրաւիֆ
փոստով՝ 17 փրաւիֆ

Դիմել «Յառաջ»ի

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

Լիւսէնպուրկի Պահապանը
վարար Զուրեր
Ոսկիէ Կշիռը
Ամէնուն Թէոդիկը
Ազատն Կոմիտաս
վաղը
Սեւ Արեւ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1971

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպութեամբ
կապոյտ խաչի բաղաճի մասնաճիւղին
ի պատիւ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

Գրագէտը կը խօսի հետեւեալ նիւթին շուրջ՝

ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԶԻՆԲՐ՝ ԻՐ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

Գեղարուեստական բաժին

կիրակի, Յունուար 23, ժամը 15ին
ՍՓԼԱՆՏԻՏի սրահը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան յանձնախումբը շնորհակալութեամբ առացած է 25 Ֆր. Տիկին Ա. Խաչիկեանէ իր թոռնիկին մահուան տարելիցին առթիւ:

Նաեւ 30 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Սուքիաս Մարգարեանէ իրենց քրոջ Տիկին Զապունեանի յիշատակին:

×

Շաւիլի Ս. Գրիգոր–Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է Տէր եւ Տիկին Մատթէ Թանկալին զրպ մը, իրենց եղբօր՝ Սարգիս Պալապանեանի մահուան տարելիցին առթիւ:

×

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը եւ Տէսինի Կապոյտ Խաչի հայկական դպրոցի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած են Պր. Գրիգոր Պապիկեանէ, իր հանդուսեան կոչուելուն առթիւ 50ական Ֆր. Տիկին Տիրուհի ձէննէթեան կը նուիրէ դպրոցին 15 Ֆր.:

×

Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ–Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ առացած է.—

Ողբացեալ Մարի Եղիայեանի մահուան առթիւ՝ Հերիքնազեան Երուանդ 15 (եւ 15 Ֆր. դպրոցին), Մելքոն Զօրպահեան 20, Ծերոն Մկրտիչեան 30 (եւ 20 դպրոցին), Յակոբ Մկրտիչեան 20, Աբրահամ Մկրտիչեան, Բարսեղ Մկրտիչեան, Գրիգոր Թուրմճեան 10ական Ֆր.:

Քաջունեի հոգեհանգիստին առթիւ Թէճիրեան 100 Ֆր.:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

LA SECTION CULTURELLE DU

CLUB des JEUNES de l'U. G. A. B.

présente

L'ARMÉNIE

Ce film sonorisé et en couleur a été tourné en Arménie au mois de Septembre dernier lors du voyage organisé par le Club des Jeunes de l'U. G. A. B.

La projection aura lieu à :

— MARSEILLE : le Samedi 22 Janvier à 20 h. 45 précises dans les locaux de l'U. G. A. B., 7 Rue Papère, Marseille 1er

— PARIS : le Vendredi 28 Janvier à 20 h. 45 précises.
à la Maison des CENTRAUX, 8 Rue Jean Goujon — PARIS (8e)
(Métro Alma Marceau ou Rond Point des Champs Elysées)

Cette seconde représentation aura lieu pour tous ceux qui n'ont pû voir le film au mois de Décembre dernier,

ENTREE GRATUITE

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Թատերախումբը կը ներկայացնէ

ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան
22 Յունուար, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ

CAMP D'HIVER au COLLET D'ALLEVARD

(Chalet du Schuss Valentinois)

Organisé par le NOR SEROUND CENTRE - FRANCE
du 22 au 30 Janvier inclus

Pension complète : 32 Frs par jour — Enfants au dessus de 5 ans demi tarif
Forfait de la station : 12 Frs par jour — Cours de ski assurés par moniteurs

Renseignements et Inscriptions auprès des responsables

pour la région parisienne : Ara KRIKORIAN, tél. domicile : 885-13-10
région lyonnaise : Madeleine LEYLEKIAN, tél. : 49-02-23
région marseillaise, au foyer : 26 Rue des Convalescents et auprès des Nor Séroundagans.

Nombre de places limité — Clôture des inscriptions le 18 Janvier

ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ

Կարապետ Պետրոս Փչոյեան, ծնած Պուրսա 1921ին: Ծնողքին հետ պղթած է Ֆրանսա եւ 1929ին հոնկէ Երեւան: 1939ին մասնակցած է Ֆինլանտական պատերազմին կարմիր բանակին մէջ եւ 1942ին զերմանական պատերազմին ճակատը անհետացած:

Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի զրել իր մօր՝ Նազլուի եւ քրոջ՝ Տիկին Մարի Ալլահվերտեանի հետեւեալ հասցէին.—

Mrs Mary Allahverdian
26 Cullen Street
LANE COVE WEST. N.S.W.
AUSTRALIA, 2066

Հայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
18
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MARDI
18 JANVIER
1972

Le Numéro 0,50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, rue de Trévise - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման	Տար. 125 ֆր.	Հատը 0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12318

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.318

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ԲԱԶՄԱՎԷՊ»Ի ԴԵՐԸ

—o—

Կ՚արժէ աւելի մօտէն ծանօթանալ Բազմավէպին, որ սկիզբէն եւ ևթ տասնմանոթակ թիւով բաժանորդներ ու ընթերցողներ է ունեցած : Հակառակ այդ հանգամանքին, առաւելապէս «բնական, անտեսական եւ բանասիրական պիտեղեաց» նուիրուած այդ պարբերականը, առանց ընդհատումի հարիւր երեսուն տարիէ ի վեր կը հրատարակուի, շնորհիւ Վենետիկի Մխիթարեան Մխարանութեան բարոյականութեանց :

Գնահատելով անոր մատուցած ծառայութիւնը հայկական մշակոյթին, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը ներկայիս նիւթապէս կ՚օժանդակէ անոր հրատարակութեան : Գ. Կ. Հիմնարկութիւնը նման օդնութիւն կ՚ընծայէ նաեւ Հանդէս Ամսօրեայ բանասիրական պարբերաթերթին, որ 86 տարիէ ի վեր կը հրատարակուի Վիէննայի Մխիթարեան հայրերուն կողմէ :

Բազմավէպ 1843ի իր առաջին թիւի նախաբանին մէջ կը պարզէր պարբերականի ծրագիրն ու ուղղութիւնը :

« ... Ուրախութեամբ կը տեսնենք որ, կը գրէ, բանի կ՚երթան կարդացողները կը շատնան, դպրատուները կը ծաղկին, տպարանները կը բազմին, գրոց լեզուն հասկցողները կ՚աւելնան, աշխարհաբար մաքուր խօսողները կը շատնան, ու տեղ տեղ ուսումնական ընկերութիւններ ալ կը հաստատուին : Բայց մեր ազգին հիմակուան ուսումնասիրութեանը նայելով, խիստ քիչ օրագիր ունենալը՝ աւելի աչքի կը զարնէ ... » :

Այդ շրջանին Զմիւռնիոյ մէջ կը հրատարակուէին երկու թերթեր — Արշալոյս Արարատեան (հիմնուած 1840 Օգոստոս 10ին, դադրած 1886ին, 46 տարի լոյս տեսնելէ վերջ) եւ Շտեմարան պիտանի գիտելեաց (1839–1854, հրատարակութիւն բողոքական միսիոնէրներու) :

Բազմավէպ դիտել կուտար, որ այդ թերթերը հայ ընթերցողներու «ուսում – նական հետաքրքրութիւնը չեն կշտացներ» : Ու կը խոստանար պարզ ու գուարճալի ոճով հաղորդել օգտակար տեղեկութիւններ եւրոպական մշակոյթի, արուեստներու եւ առեւտուրի, նաեւ պիտական կարեւոր նիւթերու մասին : Առաջնակարգ տեղ պիտի յատկացնէր բնական պիտութեանց, որ կը բաժնուի զանազան ճիւղերու եւ «անթիւ օգուտներ կը ըերէ մարդուս, ու ամէն հասակի համար չատ զուարճալի տեղեկութիւններ կուտայ : ... Մարդու միտքը կը բանայ, արհեստները կը կատարելագործէ եւ հարստութեանը պատճառ կ՚ըլլայ» :

Թերթը կարեւոր տեղ պիտի յատկացնէր նաեւ տնտեսական դիտութեանց եւ պատմական – բանասիրական նիւթերու : Առանձին յօդուածներ պիտի նուիրէր մեծ մարդոց կեանքին ու գործին : Ցետոյ նաեւ անհրաժեշտ տեղեկութիւններ պիտի հաղորդէր «ազգային պատմութեան, աշխարհագրութեան, դպրութեան ու մտաւորականութեան» մասին : « ... Ճշմարիտ ազգասիրութիւնն է մեր առաջին յորդորողն ու քաջալերողը նաեւ այդ աշխատանքի մէջ ... » :

Հաւատարիմ իր խոստումներուն, Բազմավէպ բազմաթիւ յօդուածներ յատկացուցած է հետեւեալ նիւթերուն. — Լեզուաբանական, Դասախարակութիւն, Մատենագրականք, Ծաղկաքաղ Հայկական, Պատկեր Հայկական Դպրութեան, Հնութիւն եւ Դիցաբանութիւն, Պատմական նշանաւոր դէպք եւ վէպք, Ցիշատակարանք Հայոց, Երկրագործութիւն, Առողջաբանականք :

Տարիներու ընթացքին բովանդակութիւնը աւելի ճոխացած է : Աւելի լայն տեղ յատկացուած է պատմական, լեզուաբանական ու բանասիրական ուսում – նասիրութեանց : Ասոնցմէ կարեւորները յետագային հրատարակուած են իրենք դիրք :

Հ. Ղուկաս Ինճիճեանի Եղանակ Բիւզանդեան — Բազմավէպ տարեգրքերու (1803 – 1820) համակարան աշխարհաբարին հետ բաղդատելով, Բազմավէպ պարբերականի լեզուն որոշ յառաջդիմութիւն արձանագրած է : Հ. Գաբ. Այվազովսկի հետեւելով Ինճիճեանի, սովորաբար դրաբար բանաստեղծութիւնները կը տպագրէր : Հ. Ղ. Ալիշանն է, որ առաջինն ըլլալով Բազմավէպի մէջ կը հրատարակէր թէ՛ աշխարհաբար քերթուածներ, թէ՛ ամբկական – ժողովրդական երգեր :

Աշխարհաբարը իրրեւ գրական լեզու տակաւին վերջնական ձեւը չէր գտած : Համակօրէնն գարու առաջին կէսին : Ամէնքն ալ կը գրէին ու գրաբարախառն հայերէնը հետզհետէ պիտի դառնար ժողովրդական, աստիճանական կերպով, Ալիշանէն ու Թորգոմ Թէքեանէն վերջ, Պետրոս Դուրեանի, Միսաք Պէշիկթաշլեանի եւ աւելի վերջ Հայրենիքի սերունդին օրով — Ա. Արփիարեան, Գր. Զօհրապ, Լ. Բաշալեան, Տիգրան Կամսարական, Հրանդ Ասատուր, Սիամանթօ — Թ. գարու վերջին տասնամեակներուն գառնալու համար ներկայանալի գրական լեզու :

Բազմավէպ եւ Մխիթարեան հայրեր ոչ օտարալեզ դեր են կատարած աշխարհաբար օգտակար դեր են կատարած աշխարհաբարի զարգացման մէջ : Մեր օրերուն Հ. Արսէն Վ. Ղազիկեան աշխարհաբարի թարգմանեց օտար դասականներ գրականութեան հրաշակերտները :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԱԼԹԱՅԻ ՀՍՄԱՐ

—o—

ԱՄԷՆ ԻՆՉ ԽԶՈՒԱԾ ՉԷ

Մալթայի հարցը նոր փուլի մէջ մտաւ առջի օր, երբ կղզիին վարչապետը Հռոմ մեկնեցաւ անսպասելի կերպով :

Հռոմի մէջ Մինթոֆ երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ամանուէլ Ռւխտի ընդհ. քարտուղարին եւ Լորտ Քարինկթընի հետ, Անգլիոյ Պաշտպանութեան նախարարը :

Այդ տեսակցութեան առարկան արդիւնքը եղաւ մեկնումի պատմանաժամին ջնջումը : Մինթոֆ մինչեւ Յունուար 15 պատմանաժամ տուած էր Անգլիացիներուն, որպէսզի կղզիէն հեռանան :

Երկուստեք զոհացուցիչ կը նկատեն խօսակցութիւններուն արդիւնքը, թէեւ դեռ վերջնական համաձայնութեան չեն յանգած անոնք : Այդպէս, Մինթոֆ, որ չաբաթավերջին Մալթա վերադարձաւ արժանանալով իր համախոհներուն դանդաղաւոր ընդունելութեան, վերստին Հռոմ պիտի մեկնի չարունակելու համար խօսակցութիւնները :

Իտալացիք մինչդորդի դեր խաղացին այս հարցին մէջ : Կը չեշտուի, թէ Լրնկթ Նախաձեռնարկ եղան Մինթոֆ – Քարինկթընի հանդիպումին : Միւս կողմէ Հռոմ երաշխաւորութիւններ տուած է Մալթա – յինքնուն՝ կղզիին անտեսական զարգացման ուղղութեամբ, պայմանաւ որ Ատլանտեան Ուխտը պահպանէ իր կայանները կղզիին մէջ : Հռոմ խոստացած է աւելցնել երկու երկիրներու փոխանակութիւնները եւ անտեսապէս օգնել կղզիին ձկնորսութեան, երկրագործութեան եւ հաղորդակցութեանց զարգացման համար :

Իտալիոյ համար կենսական նշանակութիւն կը ներկայացնէ կղզին, քանի որ ան կը գտնուի Սիկիլիոյ մօտ :

Ինչ կը վերաբերի նիւթական յատկացումին, այսինքն խնդրոյ առարկայ գումարին, նկատել կը տրուի Հռոմի մէջ, թէ Լիբիա, Ատլանտեան Ուխտի ընդհ. քարտուղարը, զոհացուցիչ առաջարկ բերած է : Ծանօթ է, որ Մինթոֆ անգլիական կայաններու իրրեւ վարձք 18 միլիոն սթերլին կը պահանջէ, իսկ Անգլիա արդէն պատրաստ է տալու միայն 9,5 միլիոն սթերլին : Առաջարկուած նոր գումարը դեռ ծանօթ չէ, սակայն զոհացուցիչ կը նկատուի Մինթոֆի համար, քանի որ այս վերջինը յայտարարեց, թէ «պատճառներ ունի զոհացումի», սակայն «ոչ ամբողջովին» :

Ցամենայն դէպս Մալթայի վարչապետը առաջարկած է Անգլիոյ Պաշտպանութեան նախարարին, որ նոր համաձայնագիրին պատմանաժամը եօթը տարուան համար ըլլայ, ինչ որ ընդունելի նկատուած է Լոնտոնի կողմէ :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

Նախագահ Սատաթ Ապիլ Սեաքին նշանակեց իրրեւ վարչապետ, յաջորդելու համար Մահմուտ Ֆաւզիի, որ փոխ – նախագահ դարձաւ, Հիւսէյն Շաֆիէյի կողքին :

Մասնագէտներու կարծիքով, Սատաթ երեք պլհատուր պատճառ ունեցած է այս փոփոխութիւնը կատարելու համար : Նախ կ՚ըսուի թէ այս ձեւով իր լրումին կը հասցնէ ինչ որ կոչուեցաւ «մաքրագործումի իր քաղաքականութիւնը» : Նոր դահլիճը միայն ու միայն Սատաթականներ կ՚ունենայ այլեւս իր շարքերուն մէջ : Սատաթ, արդարեւ, կ՚ուզէ հեռացնել բոլոր անոնք որոնք վերապահութիւններ ունին իր քաղաքականութեան նկատմամբ եւ յաճախ կ՚ոգեկոչեն «Նասըր՝ մոռցուածը» : Նասըր մահուան վաղորդայնէն իսկ, Անվր Սեաքի գոյց տուած էր թէ Սատաթի կողքին է եւ առենը եկած էր որ Սատաթ չիշէ իր «հաւատարիմները», մանաւանդ որ Ռայնին մահուան առեն, բացի Սահմանադրութենէն, ոչինչ ունէր ինքզինքը պարտադրելու համար :

Միւս կողմէ ներքին թէ արտաքին կացութիւնը վայլուն չէ, հակառակ իր բոպառնալիքներուն Սատաթ չկրցաւ Ամերիկացիներէն ձեռք ձգել որ համոզեն Իսրայէլը : Ներքին ճակատի վրայ ալ չյաջողեցաւ վերականգնել տնտեսական կացութիւնը : Այս պայմաններու մէջ երբ Ֆաւզի կը հեռացուի, ձեւով մը կը նշանակէ թէ Սատաթ անոր վճարել տալ կ՚ուզէ իր քաղաքականութեան ձախողութեան հաշուեցոյցը :

Աւելցնենք որ այս փոփոխութեան երբորդ պատճառը կը նկատուի այն իրողութիւնը որ Սեաքի կողմնակից մըն է դէպի արեւմուտք դուռ մը բանալու քաղաքականութեան :

Նոր վարչապետը, թիֆնոբրաք մըն է, որ իր ուսումը կատարած է Օռեկոնի համալսարանը եւ վկայուած է Հարվարտէն : Իր աշխատելու ձեւը եւ մեթոտները ամերիկեան դրոշմ ունին : Քաղաքական դետնի վրայ առաւելաբար ներքին հարցերով կը հետաքրքրուի :

×

Իսրայէլեան հեռատեսիլէն Զօր. Մոշէ Տայեան բաւական լաւատես յայտարարութիւններ ըրաւ Իսրայէլի եւ Եգիպտոսի բանակցութեանց կապակցութեամբ : Ըստ իրեն չատ կարեւորութիւն պէտք չէ տալ Սատաթի ռազմաշունչ արտայայտութեանց :

Հեռատեսիլէն այս խօսքերը նուազ հետաքրքրած են Իսրայէլացիք քան անգլիական Օպզերվըր չաբաթաթերթին տուած տեսակցութիւնը, ուր կը խօսի իր անձնական կեանքին եւ իր կնոջ Հռութի հետ ամուսնալուծման մասին :

Ներկայիս Իսրայէլի մէջ, որեւ մամուլ մը, որ մամուլ կարելի չէ նկատել, չատ ծանր յարձակումներ կ՚ընէ Տայեանի դէմ, պայթեցուցիչ պատմութիւններով իր անձնական կեանքին մասին : Ոչ մէկ լուրջ թերթ արձագանգ չի հանդիսանար եւ ան կը կարծուի թէ քաղաքական մութ չահերն ալ այդ յարձակումներուն տակին : Ամէն պարագայի մէջ, այդ պատմութիւնները ընտրական դեռնի վրայ ոչ մէկվնաս կըրնան բերել իրեն, որուան ըլլալով որ համբաւը մեծցած է կիներուն մօտ եւ թէ ընտրական մարմնին կէսէն աւելին կին է :

33 ԼԱԻԱԳՈՑՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆՆԵՐՈՒ ՎԵՑԸ՝ ՀԱՅ ԵՆ

Խորհրդային Ռանադնդակի Դաշնակցութիւնը ընկալեալ սովորութեամբ հրապարակեց 1971 տարեշրջանի 33 լաւագոյն մարզիկներու ցանկը, ռանադնդակի մարզին մէջ : Ցանկին մէջ կ՚երեւին Երեւանի «Արարատ»ի վեց խաղացողներ — Կոխլենկօ, Մեսրոպեան, Զանազանեան, Անդրէասեան, Իշտոյեան եւ Մարգարով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ դաշտի ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ եւ ձերբակալութիւններ կատարեց ուկրայնոյի ազգայնական շրջանակներու մօտ : Շարաթավերջին 11 անձեր ձերբակալուեցան Կիէվի (Ուկրանիոյ մայրաքաղաքը) եւ Լվովի մէջ : Ձերբակալուածները ընդհանրապէս մտաւորականներ են : Կրնան մինչեւ երեք տարուան բանտարկութեան դատապարտուիլ :

ԵՐԿԱԹՈՒՂիի անօրէնութեան եւ անմիքաներու բանակցութիւնները նպատակուր արդիւնք չտուին : Արդարեւ անօրէնութիւնը երեք անգամէն 5,5 առ հարիւր յաւելում կ՚առաջարկէ տարուան համար, անմիքաները անբաւարար կը գտնեն : Նոր հանդիպում մը՝ Հինգշաբթի :

ԻՏԱԼԻՈՑ վարչապետը՝ Էմիլիօ Քոլոմպօ իր կառավարութեան հրաժարականը ներկայացուց : Նախագահը խնդրեց այս վերջինէն առժամեայ կերպով չարունակել իր պաշտօնը մինչեւ նոր վարչապետին նշանակումը :

ՊԱՆԿԱ. ՏԷԻ մէջ կիրակի օր սուգի օր հռչակուեցաւ երեք միլիոն զոհերու ի յիշատակ : Դրօշները կէս պարզուեցան եւ մարզիկ սեւ լամբակներ կրեցին : Տաք – քայի համաձայն Արեւելեան Փաքիստանի ծանօթ իրադարձութիւններուն մօտ երեք միլիոն Պենկալցի մեռած է :

ԼԻԲԱՆԱՆի վարչապետը՝ Սալիմ Սալամ յայտարարեց, թէ հրահանգ տրուած է լիբանանեան բանակին դէմ դնել իսրայէլեան յարձակումներուն Լիբանանի վրայ : Բանակը ունի 18·000 զինուոր :

ՑՐԱՆՍԱՑԻ հարաւ – արեւմտեան շրջանին, ինչպէս նաեւ Յունաստանի մէջ չորեկաթի երկու ծանր արկածներ տեղի ունեցած են չաբաթավերջին : Անկուլէմի մօտերը տեղի ունեցած արկածին հետեւանքով երկու հոգի մեռան, իսկ Յունաստանի արկածին՝ 15 ճամբորդ :

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՍՆՏՈՒԿԸ

Ա.

Լուիզ Պուրիէի հայրը հիւսուածեղէնի գործարան մը ունէր Լիոնի մէջ եւ կը նկատուէր քաղաքի երեւելի մարզոցմէն: Երբ աղջիկը աշխարհ եկաւ 1868ին, հօրը գործերը դեռ լաւ կ'ընթանային: Լուիզ իր ուսումը առաւ Սաքրէ–Քէօրի մայրապետներուն վերոյ ակսաւ ոտանաւորներ գրել: Անոր ապագան յստակ էր. կ'ուզէր վարպետուհի ըլլալ: Բայց Ֆրանսայի ապրած քաղաքական վերիվայրումներուն պատճառով Պր. Պուրիէ սոխպուհեցաւ հաշուեյարգարի ենթարկել իր գործարանը եւ հեռանալ Լիոնէն:

Լուիզ գեղեցիկ արտաքին ունէր եւ գարգացած միտք: Հիացում կը պատճառէր իր շրջապատին: Այնքան՝ որ 17 տարեկանին, լաւ ընտանիքի տղաներ սկսան գայն ամուսնութեան խնդրել: Ի վերջոյ, աղջիկը նախընտրեց հարուստ վաճառական մը, որ հաստատուած էր Մէքսիք: Լուիզ կ'ուզէր փաստել, որ հեռապնդելով հանդերձ հոգեկան հաճոյքները, չէր արհամարհեր հարստութեան բարիքները:

Ամուսնութեան առաջին տարիները ծնունդ տուաւ երկու աղջիկ զաւակներու: Բայց չուտով ընտանեկան մթնոլորտը սկսաւ մթագնիլ, որովհետեւ գժուար էր հաշտեցնել առեւտրական ամուսնի մը եւ բանաստեղծուհի կնոջ մը ճաշակները: Հիասթափուած, Լուիզ սկսաւ ապրիլ գէշ օրեր եւ ողբաց իր զրական տաղանդին փճանալը:

Օր մը ամուսինը մեռած գտնուեցաւ իր տան մէջ: Ոսոիկանութիւնը կատարեց թեթեւ քննութիւն մը եւ եկաւ այն եզրակացութեան, որ Պր. Ժաք (այս էր Լուիզի ամուսնոյն անունը), անճնասպան եղած է անորոշ պատճառով մը: Փամփուշտը գլխուն մէջ մտած էր ալ կողմէն: Սակայն, Պր. Ժաքի մեծիմ բարեկամներէն մէկը ոսոիկանութեան գլուխ նամակ մը, գրուած հանդուգնալի ձեռքով, ուր կարելի էր կարդալ յատկանշական հետեւեալ տողերը. «Եթէ ինծի բան մը պատահի, մահացու արկած մը, գիտցիր, որ անոր տակը Լուիզին մատը կայ. գիս ատելով կ'ատէ եւ կ'ըղձայ մահս»:

Դիակը կը հանեն գերեզմանէն, կը զննեն: Մեռելի կուրծքին վրայ փակցուած է թուղթ մը՝ հետեւեալ մակագրու–թեամբ.

«Ես անմնասպան պիտի ըլլամ»:

Մնդիրը այսպէս կը փակուի: Այն ատեն գեղեցիկ այրիի կեանքէն ներս կը մտնէ Վէյսման կոչուած գործի մարդ մը, ո–րուն ազգութիւնն իսկ անծանօթ է: Պր. Վէյսման աւելի ճանչցուած է իբրեւ պա–տարագ, եւ մեծ դժուարներ կը չտէ մէջնորդութիւն ընելով:

Պատարագը եւ Լուիզ երբեմն չատ կը համակրին եւ չուտով կ'ամուսնանան: Ատեն մը եռք, Լուիզ իր ամուսինէն կը խնդրէ, որ լքեն Մէքսիքը եւ երթան հաստատուին Փարիզ: Աղջիկները մէկը, որ ամուսնացած էր, կը մնայ Մէքսիք, իսկ Պր. Պատարագը, Լուիզ եւ կրտսեր աղջիկը կ'երթան կը հաստատուին Փարիզ:

Լուիզ կը վարձէ ընդարձակ տուն մը եւ իր չուրջը կը հաւաքէ թագին գրասէր կիներ եւ անոնց կը պարզէ ֆեմինիսթ գաղափարները: Նոյն տունն, կը գրէ ու կը հրատարակէ բազմաթիւ վէպեր, Հերա Միրթէլ ծածկանունին տակ: Բայց ո՛չ հրատարակած վէպերը, ոչ ալ ներկայացուցած փիէսը չափազանց այն համբաւին, որ վինքը պիտի հաւաստարեցնէր Ժորժ Սանի մը:

Եթէ Հերա Միրթէլ չկրցաւ տիրանալ այն համբաւին, որուն արժանի կը հոչակէր ինքզինք, բայց տիկին Պատարագի անունը մնաց պատմութեան էջերուն մէջ իբրեւ խաւարի ասպետուհի:

Պր. Պատարագը լաւ գրամ կը չահէր, առանց յստակ գործ մը ունենալու: Բայց, իրիկունը, երբ տուն կուգար, կը նստէր սեղանին առջեւ ու հաշիւները կ'ընէր: Տիկին Միրթէլ թշնամի էր թուաբանութեան, իսկ Պր. Պատարագը կը յօրանջէր, երբ գրականութեան մասին կը խօսէին: Մթնոլորտը չուտով վատթարացաւ. կծու խօսքերը վերածուեցան վիճաբանութիւններու, վէճերը վերածուեցան կռիւներու: Կինը նոյնիսկ մահուան սպառնալիքներ կարդաց նիւթապաշտ ամուսինին դէմառն:

Պր. Պատարագը, իր գործին բերմամբ, չատ կը ճամբորդէր:

1920 Յուլիս 30ին, իր վարորդին տպըռած էր, որ յաջորդ առտու սովորական ժամուն գայ իր տունը ինքնաշարժով եւ տանի մօտակայ քաղաք մը:

Յաջորդ օր, Յուլիս 31ին, վարորդը եկաւ ու ինքնաշարժը կեցուց դրան առջեւ: Ու սպասեց, երկա՛ր սպասեց: Յետոյ վեր ելաւ ու զարկաւ տան դուռը: Տիկին Պատարագը բացաւ դուռը ու պարմանք յայտնեց վարորդը տեսնելով: Բացատրեց, որ ամուսինը առտու կանուխ ա–նակնկալօրէն մեկնած էր, առանց իրեն բան մը ըսելու: Վարորդը աչք մը նետեց դուռնէն ներս: Դահլիճին մէջ կը տիրէր տակնուվրայութիւն մը. առարկաները պատին ցրուած էին, իսկ սրահին կեդրոնը նստած էր ճամբորդական խոշոր անուռկ մը:

— Այժմ ինքնաշարժէն պէտք չունինք, ըսաւ տիկինը, կրնաս մեկնիլ, քանի մը օր եռք, կրկին հանդիպէ:

Երկու օր եռք, Օգոստոս 2ին, վարորդը կրկին ներկայացաւ տուն: Պր. Պատարագը չէր վերադարձած: Տիկինը կուտար անորոշ պատասխաններ: Վարորդը, որ տեղեակ էր տան ընտանեկան վէճերուն եւ նոյնիսկ ներկայ գտնուած էր կարգ մը բախումներու, անմիջապէս զնաց ոստի–կանատուն եւ յայտնեց, որ Պր. Պատա–րագի բացակայութիւնը իրեն բնական չէր թուեր եւ թէ յաճախ պարոնը իրեն պատմած էր, որ կինը բազմիցս փորձած էր վինք սպաննել:

Ոսոիկանապետը, որ տեղեակ էր Լուի–զի առաջին ամուսինին մահուան պարա–գաներուն, հարցաքննութեան կանչեց գայն:

Տիկին Պատարագը մաքուր լեզուով պատմեց, որ ամուսինը առնէ մը վեր ունէր հոմանուհի մը, եւ անոր գոյ կ'ներթար յաճախ, պատրուակելով գործի ճամբորդութիւններ: Ամուսինին մեկնած օրէն ճիշդ մէկ օր առաջ, անոր գրպանէն գտած էր նամակ մը, որ կուգար իր հո–մանուհիէն: Այդ ու կին երկար վէճ մը ունեցած էին, որմէ եռք պարոնը խոս–տացած էր այլեւս խզուիլ այդ կնոջ հետ եւ իր ընտանիքին հետ անցընել ամառ–ուան արձակուրդը Մոնմորանսիի իրենց վիլլային մէջ:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՓՐՈՖ. ՄԻՐԶՈՅԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Յաջող եւ, միաժամանակ, խիստ հետաքրքրական երեկոյթի մը նախաձեռնարկ եղաւ Հ. Բ. Ը. Միութեան մշակութային յանձնախումբը, Զորեքշաբթի երեկոյ, Յունուար 12, կիմէ Թանգարանի սրահը:

Հետաքրքրասէր հասարակութիւն մը լեցուցած էր սրահը:

Մշակութային յանձնախումբը օգտուե–լով Փրոֆ. Լուսվիկ Միրզոյեանի ներ–կայութենէն Փարիզ, հրաւիրած էր Բիւ–զանդի աստղագիտական փոխ–տնօրէնը ներկայացնելու աստղագիտական այդ մեծ կեդրոնին աշխատանքները եւ անոր բե–րած նպաստը պիտութեան այլ եւ այլ ճիւ–ղերու մէջ, միջազգային ասպիճանաչա–փով:

Երեկոյթին առաջին բաժինը զրական նկարագիր կը կրէր, քանի որ օրուան նա–խագահ Ն. Փէնկեաճեան բացման խօսքէն եռք ներկայացուեցան այն աշխատանք–ները, որոնք կը կատարուին ժամանակէ մը ի վեր Փարիզի մէջ Փրանսերէն լոյս ընծայելու համար հայ բանաստեղծու–թեան նուիրուած ծաղկաքաղ մը:

Երեկոյթը նախաձեռնող մարմնին անունով Գրիգոր Համբարձումեան Փրանսերէն եւ հայերէն զրուած խօսքով մը ներկայացուց իրենց աշխատանքնե–րուն նպատակը — հայ արուեստին, մը–շակոյթին եւ պիտութեան արժէքներու բացայայտումով ցոյց տալ հայ հոգիին եւ մտքին լուսաւոր սլացքը, անոնց հա–մաշխարհային ընդունելութիւնը. «Ճշմարիտ ստեղծագործութեան լոյսը պէտք է թափանցէ նոր սերունդներուն մէջ եւ պայծառացնէ իւ–րայատուկ ոգիով մեր գրականութեան եւ մշակոյթին: Այդ գեղեցկութիւնը, ինչպէս զարնուր հայ ճարտարապետական կառոյց, թող նետէ՛ ուրեմն իր բարձրա–գիր կամարը, հայրենիքէն մինչեւ ա–փիւռք, ներկայէն մինչեւ պալիքին լու–սաւոր հորիզոնները»:

Բանաստեղծ Ռուբէն Մելիք ընդհանուր գիծերու մէջ ներկայացուց այն աշխա–տանքները, որոնք կատարուած են գարե–պատութեան եւ լոյս ընծայելու համար Փրանսերէն հատոր մը՝ հայ բանաստեղծ–ներու գործերու թարգմանութեամբ: Այդ օգտակար գործին իրենց աշխատակցու–թիւնը բերած երիտասարդ բանաստեղծ–ներէն Մարք Լըթուր, Լիոնէ Ռէ եւ Ժ. Հէքիմեան թարգմանուած երեք քե–թուածներ կարդացին Քուչակի քառեակ–ներէ, Համօ Սահեանի եւ Սիլվա Կապու–տիկեանի քերթուածներէ, իրենց նախա–ճաշակ: Ծաղկաքաղը լոյս կը տեսնէ Սեպ–տեմբերին:

Աստղագէտ Զաւիկ Մուրատեանի յանձ–նուած էր պարտականութիւնը ունկնդիր–ներուն ներկայացնելու օգտուն դասախո–սը՝ Փրոֆ. Լ. Միրզոյեան, յատկապէս անդրադառնալով հայ պիտանականին կա–տարած կարեւոր գործերուն, երիտա–սարդ աստղերու եւ աստղաստիւնութիւ–նուր հորիզոնները»:

Բանաստեղծ Ռուբէն Մելիք ընդհանուր գիծերու մէջ ներկայացուց այն աշխա–տանքները, որոնք կատարուած են գարե–պատութեան եւ լոյս ընծայելու համար Փրանսերէն հատոր մը՝ հայ բանաստեղծ–ներու գործերու թարգմանութեամբ: Այդ օգտակար գործին իրենց աշխատակցու–թիւնը բերած երիտասարդ բանաստեղծ–ներէն Մարք Լըթուր, Լիոնէ Ռէ եւ Ժ. Հէքիմեան թարգմանուած երեք քե–թուածներ կարդացին Քուչակի քառեակ–ներէ, Համօ Սահեանի եւ Սիլվա Կապու–տիկեանի քերթուածներէ, իրենց նախա–ճաշակ: Ծաղկաքաղը լոյս կը տեսնէ Սեպ–տեմբերին:

Աստղագէտ Զաւիկ Մուրատեանի յանձ–նուած էր պարտականութիւնը ունկնդիր–ներուն ներկայացնելու օգտուն դասախո–սը՝ Փրոֆ. Լ. Միրզոյեան, յատկապէս անդրադառնալով հայ պիտանականին կա–տարած կարեւոր գործերուն, երիտա–սարդ աստղերու եւ աստղաստիւնութիւ–նուր հետազօտութեան մարզին մէջ:

Փրոֆեսօրը աւելի քան մէկ ժամ դա–սախօսութեան ձեւին տակ եւ մաքուր հայերէնով մը բացատրեց աստ–ղաբնապատութեան (*) ոլորտները, անոր ներկայացուցած կարեւորութիւնը ընդ–հանուր աստղապատութեան մէջ, այլ մա–նաւանդ՝ պիտութեան առջեւ անոր մի–ջոցով բացուող մեծ հեռանկարները: Նե–տեց, թէ աստղապատութիւնը հին պատ–մութիւն ունի, քանի որ ան նկատուած է մէջ այլոց գործնական միջոց մը ազ–գութիւններու: Անգլիացի պիտական Նեւտոնն է, որ հիմը դրած է ժամանա–կակից բնապատութեան: Հայ իրականու–թեան մէջ Անանիա Շիրակացի, Յովհան–նէս Սարկաւագ դեռ ի. եւ ժ.–ժԱ. դա–րերուն հաստատեցին հայ մտքին նուա–ճումները այս բնագաւառին մէջ:

Այսուհանդերձ վերջին ատենաբեմնե–րուն է, որ չնորհիւ մեր պետականութեան փաստին հայ միտքը յաջողեցաւ բացարիկ նուաճումներ արձանագրել եւ կարմաբե–պել իր աշխատանքները: Այս գետնի վը–րայ բախտորոշ դեր կատարեց երեւանի համալսարանը. արդարեւ Բիւրականի ներկայ անձնակազմին — 40 հոգի — բա–ցարձակ մեծամասնութիւնը՝ 39 գիտնա–կան, իրենց գիտելիքները ձեռք ձգած են հոն: Հայաստանի Գիտութիւններու Ակա–դեմիայի ստեղծումը 1943ին, նոյնքան բախտորոշ եղաւ ընդհանրապէս գիտու–թեան եւ, մասնաւորապէս, աստղագի–տութեան համար:

1946ին Ակադ. Վ. Համբարձումեանի ծայրը կարգայ ու այնպէս մեկնի:

Ոտքով կ'երթէինք Բերա, Ղալաթիոյ ա–տարակին քովէն անցնելով եւ երբեմն Քալաբերմիի ճամբան բռնելով:

Իրիկուն մը ես ու Արփիարեան առան–ձին մնացած էինք խմբագրատան, ժա–մանակը բաւական ուշ էր եւ կ'ամօթա–ծէինք Բերա երթալու, ուր մեզի կը սպա–սէին Շահնազար եւ Բաչալեան:

Թերթը սկսաւ տպուիլ եւ հատ մը ա–ռինք:

— Ճամբան կը կարդաս, — ըսի Ար–փիարեին, — հիմա կէս ժամ ալ ատոր հա–մար չկորսնցնենք:

Հաւանեցաւ եւ կամաց կամաց սկսանք մեր վերելքը:

Փողոցը մութ էր եւ Արփիար սոխ–ուած էր թերթը կարդալ միայն երբ օգ–տին կապի լապտերի մը քովէն կ'անցնէինք:

Այսպէս, դանդաղօրէն, հասանք մին–չեւ Ելիզեան Քալաբերմ: Յուսախեցին մը լոյսէն օգտուելով, Արփիար կեցաւ ու չարունակեց ընթերցումը:

Յանկարծ տեսայ որ այլայլած եա դար–ձաւ եւ սկսաւ խենթի պէս վազել դէպի համբարատուն:

Հետեւեցայ իրեն եւ հասայ քովը:

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ եղար, — հարցուցի:

Ինք առանց պատասխանելու չարունա–կեց խօլական վազքը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(12 – Շար.)

ՆՈՎԱՏՈՒՆ ՎԱՍՓՈՍԻ

Ա ՊԱ Ր Ա Շ Ա Ր

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՊԵՆ ՎԱՆԱՆՊԱՍՓՈՆՑԻՆ

Նախորդ համարում հրատարակված հատվածի շարունակությունը

Ամեն անգամ, որ Վասիլ Վասիլիչ Ռեպնինը հարցնում էր Ռուսաստանի մասին, Ջոնը ակամայից ուշադրություն էր դարձնում նրա ձայնի հնչողության վրա, որ ինչ-որ կերպ ներդաշնակ էր նրա ամբողջ էության հետ։ Ռեպնինի ձայնը ուժեղ էր, հնչեղ, ինչպես ամբողջ նրա էությունը։ Ջոնը նկատեց, որ Ռեպնինի ձայնը ոչ միայն ուժեղ էր, այլև հարուստ։ Ռեպնինի ձայնի մեջ կային ստորին նոտաներ, որոնք ինչ-որ կերպ հատուկ էին միայն նրան։ Ջոնը նկատեց նաև, որ Ռեպնինի ձայնը ոչ միայն հարուստ էր, այլև մեղեդային։ Ռեպնինի ձայնի մեջ կար մի հատուկ երաժշտականություն, որ Ջոնը ոչ մի անգամ չէր լսել ուրիշ մարդկանց ձայների մեջ։

— Ես, պարոն Ռեպնին, ուրախ եմ, որ Ձեզ դուր եկավ Ռուսաստանը, — ասաց Ջոնը։ — Ես ինքս էլ ուրախ եմ, որ ես այնտեղ եղել եմ։ Ես ինքս էլ սիրում եմ Ռուսաստանը։

— Ես ուրախ եմ, որ Ձեզ դուր եկավ Ռուսաստանը, — ասաց Ռեպնինը։ — Ես ինքս էլ սիրում եմ Ռուսաստանը։ Ես ինքս էլ ուրախ եմ, որ Ձեզ դուր եկավ Ռուսաստանը։

Ռեպնինը ոտքի կանգնեց, ինչպես որ միշտ անում էր, երբ ուզում էր ինչ-որ բան ասել։ Նա ոտքի կանգնեց և ասաց.

— Ես ուրախ եմ, որ Ձեզ դուր եկավ Ռուսաստանը։ Ես ուրախ եմ, որ Ձեզ դուր եկավ Ռուսաստանը։

Ջոնը նկատեց, որ Ռեպնինը կրկնում է իր խոսքերը։ Նա նկատեց նաև, որ Ռեպնինը ոչ միայն կրկնում է իր խոսքերը, այլև ինչ-որ կերպ ներդաշնակ է կրկնում։ Ռեպնինի ձայնը ներդաշնակ էր կրկնում։

— Ես ուրախ եմ, որ Ձեզ դուր եկավ Ռուսաստանը։ Ես ուրախ եմ, որ Ձեզ դուր եկավ Ռուսաստանը։

Ջոնը նկատեց, որ Ռեպնինի ձայնը ներդաշնակ էր

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սօսի պարախառրը 50 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման փոխան ծաղիկի կարապետ Օամանճեանի մահուան առթիւ։

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Ա. Խաչիկեան 25ական ֆրանք նուիրած է կապոյտ Խաչ Ալֆորվիլի մանուճիւղին եւ Մշակութային Միութեան իր թոռնիկին մկրտուան տարելիցին առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը չբնորհակալութեամբ ստացած է 50 ֆր. Տէր եւ Տիկին Դաւիթեանէ (Մոնթրէօյ) եւ 50 ֆր. Տիկին Ա. Մալաքեանէ։

Ստացած է նաեւ 150 ֆր. Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Ադամեանէ վէհանոյշ Զրբաշեանի մահուան տարելիցին առթիւ։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Ը. Դ. Սարկիս Մինասեան ենթակոմիտէն չնորհակալ–թեամբ ստացած է Պր. Քրիստա Նէմիլեան 50 ֆր. իր ծնողաց հոգեհանգստեան առթիւ։ Նոյնպէս Տէր եւ Տիկին Սիրուն Մարգարեան փոխան ծաղկեպսակի 50 ֆ. կը նուիրեն իրենց թոռան՝ Հայկ Մեծիկեանի մահուան առթիւ։

GALERIE
BRUNO MARTIN - CAILLE
34, Fbg. St. HONORE

ՏԷՐ-ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ
կը ցուցադրէ իր վերջին գործերը

Յունուար 11էն 22

ԿՈՉ

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը հայ մտաւորականներու ծանօթութեան կը յանձնէ հետեւեալը՝

Մտաւորականներու Հանգստեան Տունը բացուած է Անթիլիի մէջ եւ արդէն օրինական ձեւակերպութիւնները լրացուցած թեկնածուները կրնան սենեակներուն կէսէն աւելին։

Փափաքողները կրնան, առանց յապաղումի, դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը,

77, Rue Lafayette — PARIS (9e)

ուր պիտի կարենան ունենալ ամէն տեսակ լրացուցիչ տեղեկութիւններ կատարուելիք պաշտօնական ձեռնարկներուն վերաբերեալ։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հ. Ը. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Թատերախումբը կը ներկայացնէ

ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ

Ը. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան

22 Յունուար, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔԻ ՇԱԲԱԹ

Էֆիւմէնիֆ չարքուան առթիւ հաւաքական աղօթք Շաւիլի Ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ, Շաբաթ, Յունուար 22, ժամը 18,30ին մասնակցութեամբ Շաւիլի հայ եկեղեցւոյ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կարապետ Պետրոս Փէոյեան, ծնած Պուրսա 1921ին։ Ծնողքին հետ պաղթած է Ֆրանսա եւ 1929ին հոնկէ Երեւան։ 1939ին մասնակցած է Փինլանտական պատերազմին կարմիր բանակին մէջ եւ 1942–ին զերմանական պատերազմին ճակատը անհետացած։

Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի դրել իր մօր՝ Նաղլուի եւ քոյր՝ Տիկին Մարի Ալլահվերեանի հետեւեալ հասցէին.—

Mrs Mary Allahverdian
26 Cullen Street
LANE COVE WEST. N.S.W.
AUSTRALIA, 2066

Հայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

MUSEE CERNUSCHI
7, Avenue Velasquez, Paris (8e)
(Métro : Villiers - Monceau)
du 21 Janvier au 6 Mars 1971)
« LA PERSE ET LA FRANCE »
Relations diplomatiques et culturelles
du 17ème au 19ème siècle
Ouvert tous les jours, sauf les Mardis, de
10 heures à 17 heures 50
Prix d'entrée : 3 Frs.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Կոնստոպլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները ղպրոցի սրահին մէջ, Յունուար 22ին Շաբաթ ժամը 3,30ին։ Կը խընդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Օրակարգ. Պատերամաւորականի զեկուցում, հաշուետուութիւն, բարոյական զեկուցում, վարչական ընտրութիւն։

×

ՀԱՄԱԽՄԲԵՐԴՅԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգը տեղւոյն վրայ։

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ալֆորվիլի հայկական ղպրոցի տօնածառի հանդէսը տեղի կ'ունենայ Յունուար 28ին, Շաբաթ, երեկոյեան ժամը 8,30ին, Փաթրոնաժի սրահին մէջ, Ռիւ մը Թուրն։ Կը հրաւիրուին ծնողքները ու բարեկամները։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ
Կապոյտ Խաչի Բաղաճի մասնաճիւղին
ի պատիւ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

Գրագէտը կը խօսի հետեւեալ նիւթին չուրջ՝

ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՁԻՆՔԸ ԻՐ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

Գեղարուեստական բաժին

կիրակի, Յունուար 23, ժամը 15ին

ՍՓԼԱՆՏԻՏի սրահը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

CAMP D'HIVER au COLLET D'ALLEVARD

(Chalet du Schuss Valentinois)

Organisé par le NOR SEROUND CENTRE - FRANCE
du 22 au 30 Janvier inclus

Pension complète : 32 Frs par jour — Enfants au dessus de 5 ans demi tarif
Forfait de la station : 12 Frs par jour — Cours de ski assurés par moniteurs

Renseignements et Inscriptions auprès des responsables

pour la région parisienne : Ara KRIKORIAN, tél. domicile : 885-13-10
région lyonnaise : Madeleine LEYLEKIAN, tél. : 49-02-23
région marseillaise, au foyer : 26 Rue des Convalescents et auprès des Nor Séroundagans.

Nombre de places limité — Clôture des inscriptions le 18 Janvier

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Սեպտեմբեր մէկէն

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	միջնէ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	միջնէ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻԻՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱՒՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Յունուար 29էն Փետրուար 7

Ս. ԵՈՎՀԱՆ, Սալցպուրկի չրջանը 620–1200 մեթր բարձրութիւն, արեւոտ վայր մը, պաշտպանուած հովերէն եւ մշուշէն։ Զիւնը ապահովուած դահուկ ընողներուն համար։ Ամէն տեսակ զուարճութիւններ։ Հանգստաւէտ պանդոկ, տաք եւ պաղ լուր սենեակներուն մէջ, ջերմութիւն, խնամուած ճաշեր։

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 395 ՖՐ.

Կանխավճար 75 ֆր. մնացեալը վճարելի Յունուար 24ին

Սահմանափակ տեղեր. ժամ առաջ պէտք է արձանագրուիլ։

Մեկնում Յունուար 29ին, կառ տը լ'Էթուալ ԱԼՊԵՐԿ ԷՔՍՓրԷՍով։

Հաւաքուիլ կառ տը լ'Էթուալ մեկնումի մեծ սրահը ժամը 21ին (մեկնում 22,10ին)

Ճամբորդութիւն Բ. կարգով, մասնակցութեան գինին մէջ են ճամբու ծախքը, պանդոկ եւ ճաշ (բացի ճամբու ճաշերէն)։

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
Ի.Տ. ՃԻՉՃԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

Կարեւոր.— *Ֆրանսացիներուն համար ազդ. անձնագիր, օտարներուն համար թիթեր որ վօյաժ կամ անցագիր (փասփոր) է զօրու։*

ՀԱՍՑԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն գրաւոր, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդութիւն ընծայելով եւ նոր հասցէն։

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով։

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանք։

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ Է

1972-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՑՑԸ

Հրատարակութեամբ՝ Հ. Ը. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի չրջանի
Ապսպրանքներու համար դիմել իւրաքանչիւր չրջաններու մէջ Հ. Ը. Դ. Նոր Սերունդի անդամներուն կամ հետեւեալ հասցէին՝

HOVSEPIAN G.

51, Bd. des Grands Pins — Marseille 10 — C. C. P. 25 42 89 Marseille

Մարսէյլի չրջանին համար դիմել հետեւեալ անձերուն՝
ՍԷՆ ԱՆԹՈՒԱՆ՝ Ա. Շառոյեան եւ Մ. Սուքիասեան
ՊՈՒԼ. ՕՏՏՕ՝ Հ. Սարգիսեան եւ Ը. Արզումանեան
ՔԱՂԱՔ՝ Ա. Քէօսէեան – Ծերիկեան զրասուն
ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ՝ Վ. Մուրատեան
ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ՝ Խ. Ուլուսեան եւ Ս. Աւտոյեան
ՊՕՄՈՆ՝ Ղ. Տէրտէրեան եւ Ֆ. Մելքոնեան
ՍԷՆ–ԼՈՒ՝ Ս. Գինոսեան
Լ.Ս. ՓՕՄ – ՎԱԼՊԱՐԻԶ՝ Մ. Նազաչեան եւ Գր. Փիլիկեան
ԿԱՐՏԱՆ՝ Ն. Սարգիսեան եւ Գ. Զալըքեան
ՆԻՄ՝ Ս. Ալեքսանեան եւ Գ. Խոսրովեան
ԷՔՍ–ԱՆՓՐՈՎԱՆՍ՝ Վ. Գամպէրեան

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Առնուվիլ – Մարսէյլի Հ. Ը. Դ. Նոր Սերունդի կառավարիչ խումբի տարեկան պարահանդէսը Յունուար 30ին։

×

Մարսէյլի Վասպ. Հայր. Միութիւնը հերոսամարտի տարեդարձը կը տօնէ Ապրիլ 16ին։

×

Կառուանի Հայ Մորհուրդը իր առաջին հաւաքոյթը կը կազմակերպէ Շաբաթ Փետր. 26ին։

Ցեսագային մանրամասնութիւններ։

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին։

×

Կապոյտ Խաչի Սեբաստի մասնաճիւղի տօնածառը Յունուար 23ին։

×

Հայ Արիւներու տարեկան ցերեկոյթը կիրակի 5 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին, Սալ տը լա Շիմի։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
19
ՅՈՒՆՒԱՐ
MERCREDI
19 JANVIER
1972

LE NUMÉRO 0.50 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 90 ֆր· Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար· 125 ֆր· Հատը 0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12319

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.319

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԵՐԿԱՄԵԱՅ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

—o—

Ա·

Տասը տարիէ ի վեր Թուրքիոյ Հայոց պատրիարքական աթոռին վրայ բազմած է Շնորհք Արք· Գալուստեան, որ ընտրուած էր 1961 Հոկտ· 11ին, յաջորդելով Գարեգին պատրիարք Խաչատուրեանի։ Գահակալութիւնը տեղի ունեցեր էր 2 Յունուար 1962ին։

Պատրիարքը աւանդութիւն դարձուցած է ամէն տարի Ծնունդին Պատրիարքարանի մէջ ասքուած ընդունելութեան ընթացքին Տեղեկագիր ներկայացնել Թրքահայ համայնքի գործերուն մասին։ Անցեալ տարուան Ծնունդին Ամերիկա կը ղրկուի նուէր հանգանակութեան համար, որով այս անգամ, Յունուար 6ին, ներկայացուցած է 1970–1971ի երկամեայ Տեղեկագիրը, որուն մէջ կը գտնուին պատրիարքարանի գործունէութեան պատկերը։

Անցեալ տարիներու հետ բաղդատմամբ Թուրքիոյ մէջ հայրենակիցներու « համայնքային » գործերը ա՛չ մէկ յառաջդիմութիւն արձանագրած են։ Ո՛չ մէկ առկախ խնդիր կարգադրուած է։

Կրօնական ժողովի ինը անդամներէն չորսը վախճանած ըլլալով վերջին տասնամեակին, թիւը իջած է 5ի։ Որով եթէ անդամներէն ոեւէ մէկը բանաւոր պատճառով մը բացակայի, կարելի պիտի չըլլայ օրինական ժողով դումարել, մեծամասնութիւն չգոյանալուն համար։ Պատրիարքը 1971 Օգոստոսին դիմեր է կառավարութեան, որպէսզի արտօնութիւն տայ պատգամաւորական ժողով գումարել՝ ընտրելու համար նոր Կրօնական Ժողով մը։ Պատասխան չէ առած։

Երկու տարուան ընթացքին վախճանած են երեք քահանաներ։ Մէկ քահանայ ալ Ֆրանսա ղրկուեր է՝ պաշտօնավարելու համար Նիսի եկեղեցիին մէջ։ Ասոնց փոխարէն ձեռնադրուած են չորս նոր քահանաներ եւ չորս աւագ սարկաւագներ։

1971ի վերջերը Թուրքիոյ մէջ մնայուն բնակութեան արտօնութիւն ստացեր է Կիլիկեան Աթոռի միաբան Դեւոնդ Արք· Զէյքեան, որ այսուհետեւ իր հոգեւորականի ծառայութիւնը պիտի չարունակէ Պատրիարքին իրաւասութեան ներքեւ, Մորէն Ա· Կաթողիկոսի հաւանութեամբ։

Ներկայիս Պոլսոյ մէջ կան երկու եպիսկոպոսներ, չորս վարդապետներ (երկուքը դեռ կ'ուսանին Եւրոպա) եւ 35 քահանաներ (երկուքը հանգստեան կոչուած), եւեք քահանաներ ալ կը պաշտօնավարեն գաւառներու մէջ։ Որով Պոլսոյ 35 եկեղեցիներուն համար կը մնան 30 քահանայ հայրեր։ Կան նաեւ 18 Աւագ սարկաւագներ, որոնց երկուքը կ'ուսանին Գերմանիա։

ՅԱՐԱԲԵՐԱԿԱՆՔ.— Անցեալ տարի Շնորհք Պատրիարք կրկին այցելած է Անդրա եւ չիման մէջ մատած կառավարականն չրջանակներու հետ «համայնքային ինչ ինչ խնդիրներու լուծման համար»։ Մանաւորաբար հետապնդած է Գալփայեան Որբանոցի վերաշինութեան հարցը, որ կը քաշքշուի տարիներէ ի վեր։ Պետական բարձրագոյն չրջանակները դրական կերպով դիմաւորեր են խնդիրը, սակայն այն պահուն, երբ «դրեթէ լուծման համբուն մէջ մատծ էր» անիկա, իր չար բախտէն հրաժարեր է կառավարութիւնը։ Այժմ նոր կառավարութեան մօտ պիտի հետապնդեն հարցը։

1970ի Մայիսի սկիզբները Պատրիարքը ընկերացած է Վազգէն Ա· Կաթողիկոսին, երբ անիկա ընդունելութեան պատճառաւ։ Աչքերուն կերուհիներու թիւը 110էն աւելի է։ Կառավարութիւնը տարիներէ ի վեր կը մերժէ արտօնել ներկայ վարժարանի ծաւալով նոր չէնքի մը կառուցումը Սկիւտարի իր ամարանոցի հողին վրայ։

Նոյն ճակատագրին սահմանուած են Խասգիւղի Ս· Ստեփանոս եկեղեցին եւ յարակից Ներսէսեան վարժարանը։ Լիքաֆի անօրէնութիւնը կը չարունակէ չհամոզիչ պատրուակներով։ Այս առթիւ բացուած դասը առկախ կը մնայ ցարդ։

Գ) ԳԱՐԱԿԻՕԶԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑԸ կը չարունակէ կեանքը խաղաղ եւ բնականոն պայմաններու ներքեւ, 200 աշակերտներով։

Դ) ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ.— 1971ի վերամուտին ամբողջացած է չէնքին բնակորոգութիւնը։ Հրանդ Անդրէասեան տարիքի բերումով հանդստեան կոչուած ըլլալով, ըստ պետական օրէնքի, նշանակուած է նոր տնօրէն մը։

Ե) Ս· ՓՐԿԻՉ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ.— Տարուէ տարի կը բարեզարդուի։ Ծերանոցի բաժինը բարեկորոգուած է, անջատ չէնքերը իրարու կապուած են ծածկուած կամրջակներով։ Ընդարձակուած է դարմանատունը, ուր դիմողներու թիւը կ'աւելնայ տարուէ տարի։ Հիւանդներու թիւն է չուրջ վեց հարիւր, որոնց դրեթէ կէսը ապաստանեալ տարեցներ են կամ ջղային հիւանդներ։

Ուսուցչաց Միութիւնն ու Հիմնարկը վերջին չրջանին լոյս ընծայած են տասը մանկական եւ չորս դրական – դեղարուեստական գրքեր։ Յարդ հասցուցած են Նահապետեան վարժարանի 190 վկայեալ ուսուցիչները։ Կրթաթոշակ կը յատկացնեն 15 համալսարանականներու եւ կ'օժանդակեն հանդստեան կոչուած 18 ուսուցիչներու։ Ունին կեդրոն – հաւաքատեղի մը եւ դրամագլուխ։ Անցեալ տարի ունեցեր են տպարան։ Զգալի է տղաչար մեքենայի պակասը։

Գնալը կղզի կազդուրման կայանէն ամէն տարի կ'օգտուին 350 մանչեր ու աղջնակներ։

Համայնքը վերջին երկու տարիներուն ունեցեր է բազմաթիւ մշակութային գործունեական ձեռնարկներ եւ յիշատակի հանդիսներ։ Եղողակաթ պարբերականը մէկ թիւ միայն լոյս ընծայած է։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ՍԷՋ

—o—

ՆԻՀԱՏ ԷՐԻՄԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրքիոյ վարչապետը Փարիզ կը հասնի Զատիկէն առաջ եւ այս այցելութիւնը առաջինն է նաեւ Նիհատ Էրիմի արտաքին ճամբորդութեանց։ Ան պաշտօնի կոչուեցաւ անցեալ Մարտին, երբ բանակին ճնշումին տակ, Տէմիրէլի կառավարութիւնը քաշուեցաւ։ Էրիմ, որուն դէմ–ուարութիւններ կը ղղայ, ոչ միայն, ուրովհետեւ իր առաջին պաշտօնական այցելութիւնն է այլեւ որովհետեւ Թուրքիոյ ձերբակալութիւնները եւ մահավճիռները անհանգստացուցած են այն բարեխիղճ միջազգային դէմքերը (դրեթէ միշտ նոյն մարդիկը, որոնց դլուխը անխուսափելի կերպով կարելի է միշտ դտնել Ժան–Փօլ Սարթրը), որոնք պէտք ունին երբեմն երբեմն հրապարակային լրենց վրդովմունքը յայտնելու դիչերը հանդիսաւ քնանալու համար։

Էրիմ տեսակցութիւն մըն ալ ունած է Փիկառօի ուր կ'ընդունի անչուշտ թէ չատ ձերբակալութիւններ կան բայց «կացութիւնը կը պահանջէր»։ Եւ «քաղաքավարօրէն» հասկցնելու համար թէ Փարիզի առարկութիւն չեն կրնար ունենալ այդ ուղղութեամբ, Էրիմ դաս մըն ալ կուտայ երբ կ'ըսէ.— Կասկածելիները ապատ արձակուեցան, միւսներն ալ ապատուեցան ոչ թէ չատուկ տեսիլներու կողմէ, ինչպէս, օրինակ, Ֆրանսայի մէջ Ալժերիոյ պատերազմի տեսին, այլ՝ Թուրքիոյ բնականոն արդարադատութեան, ուր Աթաթիւրքէն ի վեր, երկու ծայրայեղութիւնները, ձախ թէ աջ արդիլուած են»։

Բայց Էրիմ չուզեր փաշիսա որակուիլ եւ անիրաւ կը դտնէ որեւէ նմանութիւն Անգարայի թէ Աթէնքի միջեւ, չեչտելով թէ Թուրքիոյ մէջ Խորհրդարան կայ...։

Էրիմ, 60 տարեկան, իրաւագիտութեան նախկին դասատու, կը սիրէ քաղաքական նրբութիւնները։ Ինք է որ մանակցած է Կիպրոսի Սահմանադրութեան պատրաստութեան եւ կը խորհի թէ կղզին խաղաղութիւն մը պէտք է մնայ։

Միջազգային դետնի վրայ, Էրիմ կը ճչդէ թէ Ատլանտեան Ուխտի անդամ են Թուրքերը եւ հեռանալու միտք չունին ցորչափ կայ Վարչատայի Ուխտը, բայց հարկ է դիտնալ թէ «Թուրքիա ամերիկեան կառքին լծուած չէ», թէեւ Էրիմ ըստիպուած է ընդունիլ թէ երբ երկիր մը տնտեսապէս անկախ չէ, ստիպուած է ուրիչին հետեւիլ եւ Ամերիկան ալ անհաչիս տոլար կուտայ բայց, կ'ըսէ նաեւ Էրիմ, Ֆրանսայի ներկայութիւնը Մէջերկրականի մէջ, ապահովութիւն մըն է Թուրքիոյ համար։ Այլ խօսքով՝ Թուրքիա քիչ մըն ալ դրամ պիտի ուզէ Ֆրանսային, մանաւանդ անոր մասնակցութիւնը հետաքրքիր ամրապնդման համար։

Էրիմ, Սոլոմոնի նախկին ուսանող է եւ չատ կը սիրէ եղեր Պատմութիւնը, եւ դուցէ առաւելաբար՝ Թուրքիոյ պատմութիւնը 1896էն 1915 եւ 22···։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶԵՆՈՍԼՈՎԱՔԻՈՑ մէջ ձերբակալութիւնները՝ «Պետութեան ապահովութեան դէմ գործող անձերու» դեռ կը չարունակուին։ Ձերբակալութիւնները ծայր տուած էին անցեալ Նոյեմբերին եւ, անցեալ չաբթի, ինչպէս հաղորդած էինք, 150ի հասած էր անոնց թիւը։ Այժմ 200 է ձերբակալեալներու թիւը, որուն կարեւոր մասը կազմուած է մտաւորականներէ եւ կուսակցական ու պետական ծանօթ անձերէ։ Ասոնց մէջ կը գտնուին կուսակցութեան բարձրագոյն դպրոցի նախկին տնօրէնը Միլան Հուէպլ, ձարտասանութեան նախկին խօսնակ Քարել Քինկլ, Պոնօ քաղաքի կուսակցութեան նախկին ընդհ· քարտուղար Սապաթա, ծանօթ դրաղատ Պէօք, ճարտարկէ ախոյեան Փաման, պատմաբան Թեսար եւ դեռ ուրիչներ։ Անցեալ չաբթի Գրոզնիներու Մխիթարեան հետապտուած են 46 դրոզներ։ Միւս կողմէ Փրակայէն կը հաղորդեն, թէ հոն ժամանած է ռուս պատուրէներու պատուիրակութիւն մը, դբաղութեամբ Արդարութեան նախարար Վլատիմիր Թերեբիլովի, «բարեկամական այցելութեան» կ'ըսեն Փրակայի մէջ։ Առակոնի բոլոր դործերը արդիլուած են Զեխոսլովաքիոյ մէջ, նոյնիսկ հանրային դրադարաններու մէջ կարելի չէ ձեռք ձգել անոր գործերը։

ՄԱՏՐԻՏԻ համալսարանը թատերավայր դարձաւ բուռն յոյգերու եւ բախումներու՝ ուսանողութեան եւ ոստիկանութեան միջեւ։ Ոստիկանութիւնը անխնայ հարուածեց ցուցարարները։ Կան վիրաւորներ եւ ձերբակալութիւններ։

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ նախագահը՝ Ալի Պութօ որամադրութիւն յայտնեց հրաժարելու եւ իր պաշտօնը յանձնելու Շէյխ Մուժիպուր Ռահմանի, պայմանաւ որ «Փաքիստանի միասնականութիւնը ապահովուի»։ Տաքդա դեռ չպատասխանեց եղած առաջարկին։ Կարգ մը չրջանակներ անհաւանական կը դտնեն, որ Շէյխը ընդունի առաջարկը։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նոր վարչապետը Ազիզ Սըտքի կազմեց իր դահլիճը։ Մուրատ Ղալէպ ստանձնած է Արտաքին նախարարի պաշտօնը Մահմուտ Ռիատի տեղ։ Նորընծաի Արտաքին նախարարը Մոսկուայի մօտ Եգիպտոսի դեսպան եղած է տասը տարի չարունակ եւ համաձայն եգիպտական լատաեղեակ չրջանակներու՝ «դէշ տպաւորութիւն» ստեղծած է հոնկէ։ Մուրատ Ղալէպ, համաձայն այդ չրջանակներուն, Խրո· Միութիւնը կը վարէ պաղեստինական քաղաքականութիւն նմանութեան արեւմուտքի դաղեստինցիներուն։

ՅՈՐՉ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ոստիկանութիւնը քանի մը օրէ ի վեր խիստ միջոցներու կը դիմէ բողոքող տարրերու դէմ։ Խուզարկութիւններ կատարեց ութ մտաւորականներու բնակարաններու մէջ։ Պատմաբան Փիէռ Եաքիբի տան տրուած «այցելութիւնը», ոստիկանութեան կողմէ, 18 ժամ տեւած է։ Զեռագիրներ գտնուած են։ Մոսկուա գտնուող օտարականները եւս դերծ չեն մնար ներկայիս ոստիկանութեան ի դործ դրած «վախցնելու» քաղաքականութենէն։ Ամերիկացի երեսփոխան Շուէր ոստիկանատուն տարուեցաւ, երբ ճաշի վրայ էր խորհրդային պիանական Լերնէյի (Հրեայ) տունը։ Ոստիկանութիւնը ամբաստանեց զինքը, թէ «խորհրդային քաղաքացիները կը հրաւիրէ դաղթել Իսրայէլ»։ Երեսփոխանը արտաքսուեցաւ երկրէն։ Միւս կողմէ Մ· Նահանգներու դեսպանատան պինուորական կցորդը Ռիկայի օդակայանին մէջ յարձակումի ենթարկուեցաւ անծանօթներու կողմէ։ Հաղորդած էինք արդէն, թէ անցեալ չաբթի 11 ուկրայնացի մտաւորականներ ձերբակալուեցան իրենց ազդայնական տրամադրութիւններուն համար։

ԹԵՀՐԱՆի մէջ պիտի դատուին 120 անձեր, որոնք ըստ ամբաստանագրին, ծրագրած էին առեւանդել Շահին տղաքաններէն մէկը, ինչպէս նաեւ տեղւոյն ամերիկեան հիւպատոսը։ Համաձայն կառավարութեան դատի կանչուած անձերը Արեւելեան Գերմանիա եւ Իրաք մարդուած համայնավարներ են։

ՀԱՋԱՐ ՏԱՐԵԿԱՆ ԳԻՐՔ ՈՐ ՆԱԵՒ ՀԱՋԱՐ ՀԻՆԳ ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԵԿԱՆ Է

Ա.

Վերջերս լոյս տեսաւ Մովսէս Կաղան – կատուացիի «Աղուանից աշխարհի պատմութեան» աշխարհաբար թարգմանու – թիւնը (*), որու դրաբար բնագիրը առաջին անգամ հրատարակուած է մօտ դար մը առաջ, մինչդեռ այդ պատմական դործը ամբողջական ձեւով հայ դրական աշխարհին ծանօթ է եղած ճիշդ հազար տարի առաջ:

Աւելորդ պիտի չըլլայ պարզել անմի – ջապէս պիրքին անունին հետ կապ ունեցող ըմբռնումները, որովհետեւ մեր «Աղուանից աշխարհ» արտայայտութիւնը շատ յաճախ առիթ տուած է այլ եւ այլ մեկնաբանութիւններու: Պատահած է, որ հեղինակը նկատած են բուն Աղուանքի ծնունդ, անոր դործը՝ Աղուանք (յոյն-հռոմէացի հեղինակներ «Ալպանիա» կոչած են զայն) երկրի պատմութիւն: Ո–մանք ալ «Աղուանից աշխարհ»ը ընդունելով իբրեւ «Աղուաններու, աղուան ժողովուրդի աշխարհ», զարմանքով տեսած են, որ այդ դիրքին մէջ աղուան ժողո – վուրդ չկայ, այլ ան պատմութիւնն է հայ ժողովուրդին մէկ մեծ հատուածին: Ռուս անուանի կովկասագէտներ Կ. Գան, Ի. Շոպէն եւ Ա. Եանովսկի դեռ անցեալ դարուն քննելով Կաղանկատուացիի դիրքին միջավայրն ու բովանդակութիւնը, յատակ եղրակացուցին, որ առնիք ոչ մէկ առնչութիւն ունին բուն Աղուանքի հետ: Ռուս ուրիշ մեծ դիտնական մը՝ Ս. վ. Եուշկով, աւելի համոզիչ փաստարկու – թեամբ հաստատեց թէ Կաղանկատուացիի նկարագրած Աղուանքը հին հայկական Պետութեան մը բեկորն է եւ ոչ մէկ ձեւով կարելի է զայն նոյնացնել բուն Աղուանքին հետ:

Թէ ինչո՛ւ այս աշխարհը կը կոչուէր «Աղուանք», իսկ անոր պատմութիւնն ալ՝ «Պատմութիւն Աղուանից աշխարհի», հասկնալի կը դառնայ, եթէ, նախ, պարզենք, թէ դիրքին հեղինակը ի՛նչպէս եւ ի՛նչ ըմբռնումով կը պատկերացնէ իր երկիրը: Կաղանկատուացի իր դործին առաջին էջերուն մէջ կը յայտարարէ, թէ ինք կը դրէ այն երկրին մասին, որ կը տարածուի «ի դետէն Երասխայ մինչեւ ցամուրն Հնաբակերտ»: Հնաբակերտ ամբողջը կը դառնայ Կուր դետի ափին: Ու – բեմն պատմագրին նկարագրած երկիրը Կուրի եւ Արաքսի միջադետքն է, պատմական Ուտիք եւ Արցախ նահանգները, որովհետեւ Ուտիքի հիւսիսային սահմանն էր Կուրը՝ Արամ վաղին խառնուած Արաքսի հետ, իսկ Արցախի հարաւային սահմանը Արաքսն էր՝ Աղուանի (այժմ՝ Հաքար) վտակի խառնարա – նէն մինչեւ Մուղանի դաշտը, ուր Արաքս հարաւային սահման կը դառնայ Ուտիքի համար:

Բայց այս աշխարհը ինչո՞ւ կը կոչուէր Աղուանք: Ձէ՞ որ հին յոյն ու հռոմէացի պատմագիրներէն եւ հայկական հին աղբիւրներէն ծանօթ է, որ բուն Աղուանք (Ալպանիա) կոչուած է Կուրէն ձախ ափը:

Աւրպարեւ, յոյն աշխարհագէտ Ստրա – բոն դիտէր, որ Կուր դետի սահմանը կը ներկայացնէր Հայաստանի եւ Աղուանքի միջեւ, իսկ Աղուանքը փռուած է Կուրի եւ Կովկասեան լեռնաշղթայի արանքին. ան դիտէր նաեւ, թէ Աղուանքի մէջ կ'ապրէին 26՝ իրարու լեզու չհասկցող ցեղեր, իսկ Կուրէն դէպի հարաւ տարածուող շրջանը Հայաստանն է, որու բոլոր բնակիչները կը խօսէին մէկ լեզու՝ հայերէն:

Աղուանքի եւ Հայաստանի միջեւ հաստատուած այս կայուն սահմանին վկայութիւնը կը բերեն պատմագիրներ Պլատոմէոս (Բ. դար), Դիոն Կասիոս (Գ. դար), Ստեփանոս Բիւզանդացի (Դ.–Ե. դարեր), Պլուտարքոս, Պլինիոս Աւագ, Եւստաֆիոս, Կուադրատոս, Յուլիոս Սոլին եւ ուրիշներ: Աւիկա կը նշանակէ, թէ մինչեւ Ե. դարու սկիզբը Արեւելեան Անդրկովկասի վարչական – քաղաքական կեանքին մէջ հիմնական որեւէ փոփոխութիւն չէ կատարուած:

Նոյն իրողութիւնը կը հաստատեն նաեւ հայկական աղբիւրները: Իսկ պատմահայր Մովսէսի, Հայաստանի հիւսիսային սահմանը Կուրի ընթացքով գծելէ ետք, կը հաստատէ նոյնպէս Ստրաբոնի միւս կարեւոր տեղեկութիւնը, ըստ որուն՝ Կուր դետը նաեւ Հայոց աղգագրական սահմանն էր, քանի որ դետ Քրխտոսէ առաջ Շրդ դարասկիզբին Մեծ Հայքի Պետութեան այդ սահմանը գծուած էր «պետդերը հայկական խօսիցս» (Հայոց լեզուի տարածման սահմանով): Ուրիշ խօսքով՝ Մեծ Հայքի Պետութիւնը կ'ընդդրկէր միայն հայախօս բնակչութիւն:

Մովսէսի կը հաստատէ երկրորդ իրողութիւն մըն ալ. Կուրի եւ Արաքսի միջեւ երկարող շրջանին ոչ միայն բնակիչները Հայ էին, այլեւ իշխանական տուները, քանի որ Մեծ Հայքի նորաստեղծ թագաւորութիւնը այդ հողին վրայ կուսակալ նախարար էր կարդած Հայկի սերունդէն սերած Սիսակի պատկ Առանը: Ակէ ալ սերած էին, ըստ Մովսէսի, Արցախի (Մատղեքի), Ուտիկի (Գարդ – մանից) եւ Գուղարքի իշխանական տուները:

Ընդհանուր դիծերով գոյց տրուած այս վարչա – քաղաքական պատկերը կը տեւէ մինչեւ Ե. դարու սկիզբը: 428ին Պարսկաստան կը յաջողի Արեւելեան Հայաստանի մէջ եւս ջնջել Արշակունեաց թագաւորութեան հարստութիւնը եւ երկիրը մասնատել: Բղկտուած Հայաստանի հիւսիս. – արեւելեան նահանգներէն Ուտիքն ու Արցախը ենթակայ կը դառնան Աղուանքի մայրաքաղաքին՝ Զոդուր (յաղագային Դերբենդ) նստած մարզպանին, Գուղարքը՝ Վիրքի, Փայտակարանն ալ Աղրպատականի մարզպանութիւններուն:

Պարզ է, որ այս նորաստեղծ վարչական մարզերը պէտք է նոր անուններ ունենային: Եւ բուն Աղուանքէն, Ուտիքէն ու Արցախէն կազմուած մարզը բաղկացուցիչ համեմատաբար մեծ միաւորին անունով կոչուեցաւ Աղուանք: Սակայն Աղուանքի մարզպանութեան վիճակուած չէր երկար դոյատեւել, քանի որ Վարդանանց 451ի դոյամարտէն եւ անոր յաջորդած պարբերական ընդվզումները Ե. դարու 80ական թուականներուն ստիպեցին Պարսկաստանը՝ որոշ ինքնուրոյնութիւն չնորհել հպատակ շրջաններուն: Ճիշդ է, Պարսկաստան Հայոց թագաւորութիւնը չվերահաստատեց, սակայն կեդրոնական Հայաստանի մարզպան կարդուած Վահան Մամիկոնեան բաւական մեծ իրաւունքներ ստացաւ: Հայաստանի հիւսիս – արեւելեան երկու նահանգներու (Արցախ, Ուտիք) իշխանական տուները այնքան արմատներ դարձած էին, որ անդիտակին փոքրիկ թագաւորութիւն՝ Առանշահիկ (Առանէ սերած) վարչական բարեփոխութեամբ: Անոր – կութեան կամ բուն Աղուանքի մէջ եւս գլուխ բարձրացուցին նախկին ցեղերը, եւ երկիրը դարձաւ բազմաթիւ ցեղային – պետական միաւորներու խառնարան մը: Իւրաքանչիւր շրջան կրեց իր ցեղին անունը՝ Մոզքթայ աշխարհ, Բաղասական, Լփինք, Թաւասպարան եւայլն: Յետագային, արաբական տիրապետութեան շրջանին, հին Աղուանքի տարածքին վրայ դոյացան Շաքիի, Շիրվանի եւ Դերբենդի ամիրայութիւնները: Պարզ է, որ վարչական այսօրինակ բաժանումներու մէջ Կուրի ձախ ափին այլեւս դրեթէ ընդհանրապէս չունէր «Աղուանք» ընդհանրական տեղանունը: Ան կապուած պիտի մնար վարչական առեղծած թագաւորութեան, եւ յետագային «Աղուանք» անունին տակ պիտի հասկցուէր աշխարհակը:

Ակէ չուրջ հազար տարի առաջ, Ե. դարու կիսուն, Մովսէս Դասխուրանցի կը հիւսէ այս յետնագոյն Աղուանքի ամբողջական պատմութիւնը: Աւիկա այն շրջանն էր, երբ իրականութեան մէջ չքացած էր արդէն տիրապետութիւնը, եւ տեղացի իշխանները կը ձգտէին ինքնավարութեան: Հայ նախարարական կոնդակ տուներու ներկայացուցիչներէն չատեր ինքզինքին կը նկատէին թագաւոր, կը փորձէին ապրիլ թագաւորավայել կեանք մը: Իւրաքանչիւրը ունէր իր տունին պատմագիրը, որ պէտք է դրէր իր թագաւորին եւ անոր տունին պատմութիւնը՝ անոնց վերագրելով տեղի ու անտեղի բարեմասնութիւններ, փառահեղ գործեր, որոնցմէ զուրկ կը մնան ազգակից միւս թագաւորներն ու իշխանները: Նիկ. Ադոնց այս տեսիլ իրաւացի կերպով դրած է, թէ ատ «հատուածական կամ տեղական հայրենասիրութեան շրջան էր, եւ Յովհաննէս կաթողիկոսը դրեց Բագրատունիներու պատմութիւնը, Թումման՝ Արծրունիներուն, Կաղանկատուացին (իմա՝ Դասխուրանցին — Բ. Ո.) նրանց հետեւելով՝ Աղուանից կամ Արցախի իշխաններուն»:

Բ. ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

(*) Թարգմանութիւնը, յառաջաբանը եւ ծանօթագրութիւնները վարագ Առաբելեանէ:

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՍՆՏՈՒԿԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Յաջորդ օրը, այսինքն՝ 31 Յուլիսին, Պր. Պասարապօ, որ կարդ մը դործեր ունէր կատարելիք, տունէն դուրս եկած էր առտու կանուխ, իրենց ապսպրելով, որ իրեն սպասեն հիւսիսի կայարանը: Ոստիկանապետը ուզեց հասկնալ, թէ ինչ եղած էր ճամբորդական անտուկը: Տիկին Պասարապօ բացատրեց, որ ամուսինը իրենց ապսպրած էր այդ անտուկին մէջ դետեղել կարդ մը թուղթեր, որ ամուսինը կը մտադրէր այրել իրենց վիլլայի վառարանին մէջ: Եւ ասիկինը շարունակեց.

— Սնտուկը տարինք հիւսիսի կայարանը, բայց հոն չդտնելով Պր. Պասարապօն, ստիպուեցանք զայն յանձնել fourgon-ային պաշտօնեային եւ դետեղեցինք արկղի մը մէջ, ու վերադարձանք տուն: Հազիւ տուն հասած, բեռնակիր մը ներկայացաւ եւ մեզի ցոյց տուաւ երկտող մը, գրուած ամուսինիս ձեռքով: Ամուսինս մեզի կ'իմացնէր, որ ինք կը դնայէր Նանսի եւ կը խնդրէր, որ ճամբորդական անտուկը անմիջապէս իրեն ուղարկին չոգեկառքով: Սնտուկը յանձնեցինք բեռնակիրին: Հիմա Պր. ոստիկանապետ, վստահ եմ, որ ամուսինս կը չարունակէ իր ապօրինի յարաբերութիւնները այդ անբարոյական կնոջ հետ, որ, ինչպէս հասկցաք, անչուշտ կը բնակի Նանսի:

— Տիկի՛ն, ի՞նչ էին այն թուղթերը, որ դուք դետեղեցիք անտուկին մէջ եւ որ ձեր ամուսինը կը մտադրէր այրել:

— Ինչ թուղթեր, պարոն, ոստիկանապետ: Անոնցմէ մէկ հատը եթէ իշխանութիւններուն ձեռքը անցնէր, անմիջապէս բանտարկել կուտային ամուսինս: Հիմա, որ ժամանակն է, կրնամ ձեզի ընել շատ կարեւոր խոստովանութիւն մը. ամուսինս կը զործէր ի վնաս իր հայրենիքին, դինուորական զաղտնիքներ կը յայտնէր օտար պետութեան մը: Մէկ խօսքով ամուսինս լրտես մըն էր:

Ոստիկանութիւնը անմիջապէս սկսաւ հետաքննութեան: Ամուսինին ձերբակալութեան հրամանը տրուեցաւ: Ոստիկանները ուղղուեցան Նանսի, ուր ձերբակալեցին Պր. Պասարապօն, որ կը պատրաստուէր ճաշի նստիլ իր սիրուհիին հետ: Ան ոչ մէկ դիմադրութիւն ցոյց տուաւ: Ձերբակալութեան ատեն ան միայն հարցուց, թէ ինչո՞ւ կը ձերբակալուէր: Ոստիկանները պատասխանեցին, որ ինք կը հետեւի իրենց: Ան ալ հետեւեցաւ անոնց:

Պր. Պասարապօ ամուսնացած էր Ֆրանսուա Ռիվիէրի հետ, որ Ֆրանսայի մէջ ամենէն ազդեցիկ ընտանիքներէն մէկուն անդամ էր: Ռիվիէրի ընտանիքը ամենէն ծանր հարուածը կրեց, երբ իմացաւ, որ Պր. Պասարապօ ձերբակալուած էր: Ամուսինը ամենէն ծանր հարուածը կրեց, երբ իմացաւ, որ Պր. Պասարապօ ձերբակալուած էր: Ամուսինը ամենէն ծանր հարուածը կրեց, երբ իմացաւ, որ Պր. Պասարապօ ձերբակալուած էր:

ԳՐԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

1894–1914

Վերջապէս հասանք խմբագրատուն: Մեքենան կը դոնուէր առօրնայարկին մէկ սրահը, ուր հեւ ի հեւ մտաւ Արփիար – եան եւ որովհետեւ խօսելու կարողութիւն չունէր, ձեռքովը նշան ըրաւ, որ դաղբեցնեն մեքենան:

Երբ քիչ մը հանդարտեցաւ, հարցուց մեքենավարին.

— Մեր երթալէն ետքը հոս մարդ մը տա՞ւ:

— Ոչ, պատասխանեց մեքենավարը:

— Այս տպագրուած թերթերէն առի՞ն:

— Ոչ ոք առաւ:

— Լաւ ուրեմն, որչա՞փ թերթ տպուած է:

— Հազարէն աւելի:

— Բերէք ամէնքը այստեղ:

Եւ ութ տասը հատը բռնկեցնելէ ետքը, երբ բոցը բաւական արծարծեցաւ, սկսաւ տպագրուած թերթերը նետել կրակին մէջ եւ ձեռքին դաւազանովը խառնշտկել, որպէսզի ամբողջովին այրին:

Այս դործողութիւնը բաւական երկար տեւեց, եւ ես տակաւին չէի գիտեր թէ ի՞նչ էր պատահածը, թէեւ կը դուշակէի որ մեծ վրիպակ մը եղած էր:

Երբ բոլոր թերթերը այրեցան, Արփիարեան մեծ չունչ մը առաւ:

— Մազ մնաց ամէնքս ալ աքսոր կ'երթայինք կոր, թերթն ալ կը դոցուէր կոր, ըսաւ տակաւին յուղումէն դողդոջուն ձայնով մը:

— Բայց ի՞նչ է եղածը, հարցուցի:

Եւ Արփիար բացատրեց խնդիրը:

Նոյն միջոցներուն Պոլսոյ մէջ կայսերական ցուցահանդէս մը պիտի կազմակերպէր սուլթան Համիտ, որուն մասին յաճախ ներքին լուրերուն մէջ տեղեկութիւններ կը տրուէին:

Նմանօրինակ լուր մը կար նոյն օրը եւ «ցուցահանդէս» բառին մէջ սխալ մը սպրդած էր:

Բարեբախտաբար պրաչար մը մնացած էր տպարան:

Արփիար անոր ըսաւ.

— Շո՛ւտ դնա՛ վերէն ցոյց մը բեր:

Սրբագրութիւնը կատարուեցաւ: Թերթը սկսաւ կրկին տպագրուիլ եւ հան – դարտած, զացինք Բերա:

Արդարեւ եթէ այդ տատասխալով հրապարակ ելլէր թերթը, Համիտեան այդ բռնատէր շրջանին, խմբագիր թէ պրաչար, ամէնքս միասին, մինչեւ Ափրիկեան Տրիպոլիս կ'երթայինք, իբրեւ նուազպետ պատիժ:

Անմեղ տատասխաններու համար, մէկ քանի անդամ, թուրք եւ հայ թերթեր ծանր պատիժներ կրած էին եւ այս պատճառաւ ստիպուած էինք մեծ դժուարութիւն ընել սրբագրութիւններուն: Անդամ մը «Արեւելք»ին դլխուն փորձանք մը եկած էր ձէմիլ փաշայի մը համար, կարծեմ պալատական մը, որուն անունը ձէմիլ փաշա տպուած էր:

×

Ամբաղրատունէն մեկնելէն ետքը, իրկունները ընդհանրապէս կը հաւաքուէինք Բերա, Թոքաթլեանի ճաշարանը որ այն տեղն նոր բացուած էր եւ կամ Սանքթալ դարեջրատունը (այժմ Լոնտոն) ուր, բացի մեր չորսէն, կուդային նաեւ Ալփիար, Ա. Փանոսեան, Հրանդ Ասատուր, Արշակ Զօպանեան եւ ուրիշներ:

Երբ ես սկսայ աշխատակցիլ «Հայրենիք»ին, արդէն խղում մը առաջ եկած էր մէկ քանի դրադէտներու եւ «Հայրենիք»ի միջեւ:

Ամէնէն առաջ Գրիդոր Զօհրապն էր որ չեմ յիշեր ի՛նչ առիթ, «Մասիս»ի մէջ բուռն կերպով յարձակած էր «Հայրենիք»ի դէմ «Պարպուած օդապարիկ» վերնադրով յօդուածով մը, որուն բնականաբար, պատասխանած էին աւելի քան յօդուածով մը եւ ասիկա բաւական եղեր էր Զօհրապը վերջնականապէս հեռացնելու: Յետոյ, Տիգրան Կամսարական քէն ըրած էր «Հայրենիք»ի դէմ եւ թերեւս քիչ մը իրաւունք ունէր:

Տիգրան Կամսարական Փարիզ դըպրած մէջոցին աղքատ ուսանող մը կը ներկայանայ իրեն եւ նիւթական օժանդակութիւն մը կը խնդրէ: Տիգրան Կամսարական իբր թէ կը պատասխանէ.

— Ես հոս քէյֆ ընելու եկած եմ եւ ոչ թէ ողորմութիւն տալու:

Ուսանողը իրողութիւնը կը դրէ «Հայրենիք»ի որ զայն կը հրատարակէ:

Այս հրատարակութիւնը ծանրապէս կը վիրաւորէ Կամսարականը որ ալ անկէ ետքը կը դադրեցնէ իր աշխատակցութիւնը:

Տարիներ ետքը Տիգրան Կամսարական չէր մոռցած այս հրատարակութիւնը եւ Եդիպտոս դտնուած միջոցին մէկ քանի անդամ ակնարկեց անոր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(13 – Շար.)

ՀԵԼԼԷՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ՊԱՐՈՆ ԱՆԴՐԷԱՍԻ ՓՈՐՁԱՆՔԸ

— Պատուհանները զոցեցի՞ր, կնիկ:
— Հա՛, քաչեցի:
— Փեղկերն ալ զոցեցի՞ր:
— Գոցեցի:
— Վարագոյրները քաչեցի՞ր:
— Անոնք ալ զոցեցի:

Պ. Անդրէաս բոլոր այս նախապատրաստութիւնները պարապ տեղը չէր տեսներ: Ոչ սենեակին մթութենէն կ'ախորժէր եւ ոչ ալ ինքնաստիպ մէկն էր: Առաուն կանուխ, կնոջը այս տարօրինակ հրամաններըը տալու մտահաւոր եւ չատ լուրջ պատճառներ ունէր: Նոր Տարի էր, կը պատրաստուէր ելլելու եւ կը վախնար, որ պատահմամբ, առաուն կանուխ դի – մացը չարաբեր մարդը կը տեսնէ: Որովհետեւ, երբ գլխարկները մաքրող Պ. Անդրէաս, առաուն տունէն ելած տեղն տեսնէր իր անհամակրելի դրացին, մօրուսաւոր ծերուկը — որ քթին կոչտ ուռ մը ունէր եւ գլխարկը մինչեւ ականջները կ'իջեցնէր — լեղին կը պատռէր:

Մարդուն հետ որեւէ նախընթաց չունէր: Ոչ երբեք հետ բարեւ կը փոխանակէին եւ ոչ ալ մարդուն անունը գիտէր: Սակայն, նկատած էր, որ անպայման երեսն դէպ դան մը կը պատահէր, երբ ձեւով մը գայն տեսնէր: Աչքը՝ պատուհանէն անոր հանդիպէր, ճամբուն վրայ թէ դուրսի գրան առջեւ օրը անպայման լաւ չէր երթար: Ամբողջ չաբաթ մը մարդին երեսը գլխարկները սքանչելի կը նկատէին եւ ոչ ոք կուզար իր գլխարկը չահել տալու: Կամ վերջապէս, եթէ մէկը գլխարկը իր նամբէն յանձնէր, արդուիսած տեղն գլխարկը պիտի այբէր: Կամ նաբինջի կեղեւի մը վրայ պիտի կոխէր, հանրահաւքէն պիտի իյնար, ոտքը կամ ձեռքը պիտի կոտրէր, աչքը պիտի հանէր, գլուխ պիտի կոտրտնէր ու փորձանքի պիտի հանդիպէր: Վատահ էր, որ այս բոլորէն բա՛ն մը պիտի պատահէր:

Պ. Անդրէաս նախապաշարուած մէկը չէր երբեք: Երեքշաբթին իր ամէնէն լաւ օրն էր եւ 13ը իր բախտաբեր թիւը: Նահանջ տարի ամուսնացեր էր եւ կինը Թանկագին ամուսին մը եղած էր: Իր ծխելիքը միշտ երբորդ կը վառէր եւ փառք Աստուծոյ, բնաւ դէշութիւն տեսած չէր:

— Ձե՞ս վախնար, Պ. Անդրէաս:
— Ասանկ բաներէ՞ վախնամ:

Եւ Պ. Անդրէաս արհամարհական ծխ – ծաղով մը կը ծխծաղէր, գլխարկը ձեռքերուն մէջ խաղցնելովՍոկրատի փղոսկրին վրայ պտնուղ իր խորչին մէջ, որ «Կայծաք» գլխարկներու մեծ մաքրատուն «խնայողութիւն, արագութիւն ու պատուաւորութիւն» կը կոչուէր:

Սակայն, իր անհամբերելի զրացիին չաբաթ ըլլալը փորձառութեան հարց էր: Երբ անոր դէմ ելլէր՝ ոչ թէ կը վախնար, այլ՝ խումպալի կը մատնուէր: Առաուն կանուխ գայն տեսնելուն՝ վախէն կը սարժդունէր, կը կարմրէր, կը դեղնէր. ներքնոյի կը հայհոյէր եւ ապա գալիք չարիքին կը սպասէր: Եւ չարիքը կուգար՝ բնական երեւոյթի ճշմարտութեամբ: Ինչ մէջտեղ ալ ձեռք առնէր, աչքերը տասնըչորս ալ բանաը, ամէն մէկ բառին ու քայլափոխին ալ ուշադրութիւն գարձնէր, օգուտ չունէր: Գրուածը՝ պիտի ըլլար:

Օր մը, երբ նորէն չաբաթ մարդը տեսած էր առաուն կանուխ, եկեղեցիէն անցաւ եւ մամ մը վառեց: Օրը հանդարտ անցաւ եւ երբ ի վերջոյ սիրտը կը հանդչէր, մեքենաչարժ հեծանիւէ մը խրտչած կով մը իր խանութը խուժեց եւ ամբողջ ապակեզարդանը խորտակեց:

Չարիւրաւոր խանութներ կային փողոցին վրայ, մեծ ու փոքր ամպին դուռնեքով, բայց անոնք չտեսաւ: Միայն իր կէս մեթրնոց խանութը տեսաւ եւ հոն մտաւ:

Այդ պատճառով, Պ. Անդրէաս առաւրնէ մատաղջութեան մէջ էր եւ մինչ ջոցները ձեռք կ'առնէր, դէթ Նոր Տարիի օրով անոր երեսը չտեսնելու համար: Գիտէր որ եթէ անոր հանդիպէր, ոչինչ պիտի կրնար չարիքին առաջքը առնել: Ու կը պնդէր.

— Պատուհանները զոցեցի՞ր, կնիկ:
— Գոցեցի:
— Վարագոյրները քաչեցի՞ր:
— Հա՛, քաչեցի:
— Փեղկերն ալ զոցեցի՞ր:
— Այո՛, անոնք ալ զոցեցի:
— Ելլել կ'ուզեմ ու կը վախնամ թէ՝ աչքերս այդ սատանային կը հանդիպին:

Այսպէս, բոլոր միջոցները ձեռք առնուելէ յետոյ, պարոն Անդրէաս ելաւ: Լուացուեցաւ, հագուեցաւ եւ կը պատրաստուէր սեղան նստելու, կնոջ հետ Նոր Տարուան նախաճաշը ընելու՝ երբ դուռը զարնուեցաւ: Ժամը նայեցաւ: Ութն էր: Խանգավառուեցաւ: Քրոջը աղջիկն ըլլալու էր, որովհետեւ երկուքնէ ըսած էր, որ առաուն գայ եւ բախտ բերէ: Ինք ելաւ եւ ուրախ ուրախ վազեց դէպի դուռը ու բացաւ: Բայց, ի՞նչպէս դէտին չինկաւ: Ի՞նչպէս կռնակ չդարձուց: Ի՞նչպէս մարուք չեկաւ վրան: Դիմացը կեցած էր իր չարաբեր զրացին. անմարսելին, մօրուսաւոր ծերունին, կոշտ ուռեցք մը քթին եւ գլխարկը մինչեւ ականջները քաշած: Առաջին անգամ էր որ ձայնը կը լսէր:

— Բարի լոյս, պարոն...
— ...
— Շա՛տ սարիներու:

Պ. Անդրէաս մինչեւ ականջները կարմրեցաւ: Արիւնը գլուխը ցատկեց:

— Կը ներէք պարոն, բայց Նոր Տարի օրով, առաուն կանուխ ուրիշին դուռը չեն զարներ:

Ծերունին զարմացած անոր նայեցաւ:

— Կը ներէք:
— Ի՞նչը ներեմ հիմա:

Մարդը սարսափած երկու քայլետ գընաց եւ չուարած քթին վրայի կարմրող ուռը քերեց: Յետոյ մրմնջեց.

— Բայց, պարոն:
— Ըսէք, վերջ ի վերջոյ:
— Հաւանաբար գիս կը ճանչնաք:
— Սանկ նանկ:
— Հոս գիմացը կը բնակիմ:
— Գիտեմ:
— Կ'ուզեմ խօսիլ ձեզի: Կրնա՞մ ներս գալ...
— Նե՞րս գալ:

Պարոն Անդրէասի գլխուն մտքերը ետքը թիւղ անկուեցան: Կուրծքին տակ եռացող բարկութիւնը, զոր գժուարաւ կը զսպէր, պոռթկաց.

— Նե՞րս գալ: Նոր Տարիի օրով բա՞խտ բերելու համար, գո՞ւք, չարաբեր մարդ:
— Ի՞նչ ըսիք:
— Դո՞ւք, ձեր չար ոտքովը:
— Պարո՛ն:
— Դո՞ւք, որուն երեսէն այնքան փորձանքներու հանդիպած եմ: Նոր Տարի օրով, առաուս կանուխ սատանա՞ն գրկեց ձեզի որ մուխս մարէք:

Մարդը սհաբեկ, հազիւ կրցաւ մրմնջել.

— Ներողութիւն պարոն, կը ներէք, որ անհանգիստ ըրի ձեզի: Զէի երեւակայեր թէ ներկայութիւնս այդքան պիտի խռովէ ձեզ: Մնաք բարով, պարոն...

Կռնակը դարձուց ու գնաց, երկու–երեք անգամ դառնալէ եւ տարօրինակ մարդուն նայելէ յետոյ:

Գլխարկագործ պարոն Անդրէաս ամբողջ օրը այնքան յուզուած էր, որ ոչ խօսեցաւ եւ ոչ ալ պատառ մը բան կերաւ: Երեկոյեան, իր մէկ զրացիէն զարմանքով լսեց թէ՝ չարաբեր ծերուկը, տարօրինակ մարդ մը, մեծ ուխտ մը բռած է եղեր: Իր տունը ժառանգ պիտի ձգէ եղեր այն մարդուն՝ զոր նախորդ գիշերը երազին մէջ տեսած պիտի ըլլայ եղեր:

— Եւ ի՞նչ է եղեր:
— Այս թաղէն մէկը տեսեր է, բայց ան չէ ուզեր...
— Ե՞ւ:
— Եւ կէսօրին ներկայացեր է ատրաէրին տունը՝ եկեղեցիին կառակեր է: Ուխտը չատ մեծ է եղեր, բայց ատրաէրին անգամ չէ ըսեր...

Պ. Անդրէաս ասիկա լսելուն պէս մաքրեցաւ ինկաւ:

Փորձանքը եկած էր...

ՏԻՄ. ՓՍԱԹԱՄ

Թարգմ. Վ.Է.Ն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (145)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Նախորդ գիշերուան իր կռահածները ամբողջն ալ ճիշդ էին:

Մահճակալին վրայ մարդու կմախք մը տարածուած էր, որուն ոսկորները Տիլբանի ձեռքերուն դպած տեղերը խանդարուած էին:

Երիտասարդը պատճառ մը չունէր աւելի երկար ժամանակ կմախքին քովը մնալու, վրան վերջին հայեացք մը նետեց եւ հեռանալու պատրաստուեցաւ, երբ ակնարկը պատահմամբ կմախքին սրտին, կուրծքին վրայ սպիտակ թուղթի մը հանդիպեցաւ:

Ինքզինքը զսպեց, հետաքրքրութեամբ ծռեցաւ եւ լապտերին լոյսը այդ կողմը ուղղեց: Թուղթի կտորը թուրքերէն տառերով լեցուած երկտող մըն էր, մինչ տառը ծայրը փղոսկրեայ կոթով դաշոյն մը կը փայլէր:

Ակներեւ էր թէ մարդասպանը դաշոյնը իր զոհին սիրտը մխելէն յետոյ վրան երկտող դրած էր:

Տիլբան թուղթի կտորով միասին դաշոյնը կմախքին վրայէն հանեց եւ մահճակալէն հեռանալով լապտերը սեղանին վրայ դրաւ:

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ պատահեցաւ հարցուց մանկամարդ Թրքուհին:

— Կմախքին վրայ սա դաշոյնին հետ միասին այս երկտողը գտայ, ըսաւ Տիլբան:

— Ի՞նչ, յարեց հետաքրքրութեամբ կիւղէլ. ի՞նչ երկտող է այդ, կարդա տեսնենք:

Եւ ծպտեալ Հայուն մօտենալով, ուսերուն վրայ ծռեցաւ, ու անոր հետ միասին լապտերին աղօտ լոյսին տակ հետեւեալ բառերը կարդաց.

«Այս խոստովանութիւնը ուղղուած է անոր, որ պատահմամբ այս ստորերկրեայ խուցին մէջ սոյն երկտողը պիտի գտնէ. կամ Աստուծոյ՝ եթէ մարդոց կողմէ գաղտնի մնայ: Ես, ձէմիլէ Սուլթանուհին, սպաննեցի իմ ամուսինս Պէսիմ փաշան, բանգի, իր միակ կինը ըլլալու իրաւունքի եւրոպացի հոմանուհիներ պահել: Աստուած իր դատաստանին ժամանակը եթէ կ'ուզէ թող ներէ անոր, ես չներեցի եւ գինեմբ այս դաշոյնով սպաննեցի:

ՁԷՄԻԼԷ ՍՈՒԼԹԱՆՈՒՀԻ...»

— Սարսափելի կին, գոչեց Տիլբան, երկտողը ծոցը դնելով:

— Օ՛խ, չատ աղէկ ըրեր է, բսաւ կիւղէլ... մեր պէյն ալ ճիշդ նոյն պատիժին արժանի է, հիմա այլեւս հոգս չէ, լապտերը վերցուր որ ես ալ տեսնեմ:

— Ձե՞ս վախնար:

— Ոչ:

Եւ կիւղէլ, ինքը ձեռքովը լապտերը առնելով մահուան սնարին մօտեցաւ ու մատը սպառնալից կմախքին կողմը օրօրելով գոչեց.

— Օ՛խ, էսիմ վաչա... աղէկ ըլաս. թոռդ ալ քեզի պէս անհաւատաբիմ է... կը մաղթեմ որ ան ալ քու տարոսիդ արժանանայ...

Տիլբան մանկամարդ կիւղէլի այս տնէծքին վրայ չկրցաւ խնդուքը զսպել:

.. կը խնդա՞ս հանըմ, ըսաւ Թրքուհին զայրացած, կ'երեւի թէ դուք Եըլտըզի կիներդ բանէ մը զրկուած չէք, քանի որ Սուլթանուհիներն անգամ սիրահարներ ունին:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՓՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Յարութիւն Քասէլ Պաթեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տէր եւ Տիկին Շահէ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԱՍԷԼ–ՊԱՊԹԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, 295 Ռիւ Պուաթօ:

Ի պիտուիթիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Փէսէնթօղլու 100 ֆր. կը նուիրեն Տէրենի Ազբիւրեան յուշարձանին (ատենապ. «Յառաջ»էն) և 10 ֆր. «Յառաջ»ի:

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔԻ ՇԱԲԱԹ

Էֆիւմէնիֆ չարթուան առթիւ հաւաքական աղօթք Շաւիլի Ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ, Շաբաթ, Յունուար 22, ժամը 18,30ին մասնակցութեամբ Շաւիլի Հայ եկեղեցւոյ:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ
Կապոյտ Խաչի Բաղաբի մասնաճիւղին
ի պատիւ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

Գրագէտը կը խօսի հետեւեալ նիւթին շուրջ՝

ՀԱՅՕՒԹԵԱՆ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՁԻՆՔԸ՝ ԻՐ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

Գեղարուեստական բաժին

Կիրակի, Յունուար 23, ժամը 15ին

ՍԻՒԱՆՏԻՏԻ սրահը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Յ. Դ.

ՎԱՂԱՆՑ.— Հ. Յ. Դ. Քրխտասիրաց կամիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, 22 Յունուար Շաբաթ դիշեր ժամը 8,30ին, Ա.Տարոնեան սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Նախորդ տարուան դեկուցում եւ նոր ընտրութիւն:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ալֆորվիլի հայկական դպրոցի ծնողաց հանդէսը տեղի կ'ունենայ Յունուար 28ին, Շաբաթ, երեկոյեան ժամը 8,30ին, Փաթրոնաժի սրահին մէջ, Ռիւ դը Թուրն: Կը հրաւիրուին ծնողքներն ու բարեկամները:

ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, այս կիրակի, ժամը 16,30–ին Սեւրանի Սալ ոէ Ֆէթի մէջ:

Մանուկներու կողմէ պատրաստուած դեղարուեստական յայտագիրը:

Հայկ. եւ եւրոպական պարեր:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

LA SECTION CULTURELLE DU

CLUB des JEUNES de l'U. G. A. B.

présente

L'ARMÉNIE

Ce film sonorisé et en couleur a été tourné en Arménie au mois de Septembre dernier lors du voyage organisé par le Club des Jeunes de l'U. G. A. B.

La projection aura lieu à :

— MARSEILLE : le Samedi 22 Janvier à 20 h. 45 précises dans les locaux de l'U. G. A. B., 7 Rue Papère, Marseille 1er

— PARIS : le Vendredi 28 Janvier à 20 h. 45 précises.
à la Maison des CENTRAUX, 8 Rue Jean Goujon — PARIS (8e)
(Métro Alma Marceau ou Rond Point des Champs Elysées)

Cette seconde représentation aura lieu pour tous ceux qui n'ont pû voir le film au mois de Décembre dernier,

ENTREE GRATUITE

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մարտ 12ին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Յունուար 29էն Փետրուար 7

Ս. ԵՈՀԱՆ, Սալցպուրկի չրջանը 620–1200 մեթր բարձրութիւն, արեւոտ վայր մը, պաշտպանուած հովերէն եւ մշուշէն: Ջիւնը ապահովուած գահուկ ընողներուն համար: Ամէն տեսակ զուարճութիւններ: Հանդստաւէտ պանդոկ, տաք եւ պաղ լուր սենեակներուն մէջ, ջերմութիւն, խնամուած ճաշեր:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ 395 ՖՐ.

կանխավճար 75 ֆր. մնացեալը վճարելի Յունուար 24ին

Սահմանափակ տեղեր. ժամ առաջ պէտք է արձանագրուիլ:

Մեկնում Յունուար 29ին, կառ տը լ'Էսթէն ԱԼՊԵՐԿ ԷՔՍՓրԷՍով:

Հաւաքուիլ կառ տը լ'Էսթի մեկնումի մեծ սրահը ժամը 21ին (մեկնում 22,10ին) Ճամբորդութիւն Բ. կարգով, մասնակցութեան գինին մէջ են ճամբու ծախքը, պանդոկ եւ ճաշ (բացի ճամբու ճաշերէն):

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
Է.Տ. ՃԼՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

Կարեւոր.— *Ֆրանսացիներուն համար աղդ. անձնագիր, օտարներուն համար թիթը տը վօյաժ կամ անցագիր (փասփոր) ի գործու:*

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի թատերախումբը կը ներկայացնէ

ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան

22 Յունուար, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ամնուվիլ – Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կառավարիչ խումբի տարեկան պարահանդէսը Յունուար 30ին:

×

Մարսէյլի վասպ. Հայր. Միութիւնը հերոսամարտի տարեդարձը կը տօնէ Ապրիլ 16ին:

×

Կառտանի Հայ Մորհուրդը իր առաջին հաւաքոյթը կը կազմակերպէ Շաբաթ Փետր. 26ին:

Յետագային մանրամասնութիւններ:

×

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղի երեկոյթը Փետրուար 19ին, Շաբաթ իրիկուն:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին:

×

Հայ Արիներու տարեկան ցերեկոյթը կիրակի 5 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին, Սալ տը լա Շիմի:

×

ՍՕՍԻ պարախումբի 25ամեակի տօնակատարութիւնը կիրակի 30 Ապրիլ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

GALERIE
BRUNO MARTIN - CAILLE
34, Fbg. St. HONORE

ՏԷՐ-ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

Կը ցուցադրէ իր վերջին գործերը

Յունուար 11էն 22

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԻ՛Ք

Մարսէյլի Մշակութային Օժանդակ Տիկնանց Միութեան ճաշին՝ Բարեկեն–դանի ուրախ առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Կոնստոլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները ղպրոցի սրահին մէջ, Յունուար 22ին Շաբաթ ժամը 3,30ին: Կը խընդրուի ճշդապահ ըլլալ: Օրակարգ. Պատմամաւորականի զեկուցում, հաշուետուութիւն, բարոյական զեկուցում, վարչական ընտրութիւն:

×

ՀԱՄԱԽՄԲԵՐԴՅԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգը տեղւոյն վրայ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

17, Rue St. Florentin — Paris (8e)
Tél. : 265-85-57, 628-42-50, 936-19-56

Présente ses meilleurs vœux pour 1972 *et vous invite à ses EXPOSITIONS-VENTE « ARMENIE »*

A LYON, Maison des Jeunes et de la Culture, 101 Bd. des Etats-Unis, Lyon (8e), du Jeudi 20 au Dimanche 23 Janvier de 11 h. à 21 h.

A GRENOBLE, 6 RueHector Berlioz, du Jeudi 3 Février au Dimanche 6 de 11 à 21 h.

Vous trouverez pour vos enfants : des nouveaux disques 33 et 45 t., des « Posters » Porte-Clefs, Cartes Postales et de Vœux, Calendriers, Poupées, Albums d'Arts, Livres d'Histoires, Manuels avec disque, Contes et Légendes, Romans, Livres de Chants et Partitions, Timbres etc.

Et pour vous, vos parents et amis : Livres et Disques d'Arménie, Opéra d'*Anouch*» et de « *Tavit Beg* » en coffret, Albums d'Arts.

Et enfin parmi nos nouveautés : Réveils d'Arménie « Sevani » — 45 T. Microsillons d'Adiss Harmandyan de Lévon Katerdjian et Zareh Kassian et Bedik — l'Histoire d'Arménie, reliée plein toile, gravé or fin — Le No 4 de la Revue « Documenti di Architettura Armena » consacré au célèbre couvent de S. Thadee en Iran — Des U.S.A. le 33 T. Stéréo, « Erébouni » de Varoujan Assadourian — Le 33 T. Stéréo de la célèbres chanteuse, tant applaudie dernièrement à Pleyel Loussiné Zakarian — Le 33 T. Stéréo No 3 d'excellentes chansons patriotiques d'Ara Guiragossian.

Nous allons recevoir incessamment : des cassettes Arméniennes, le disque du Festival Folklorique Arménien de Baalbeck, le disque du très bon pianiste Jacques Kodjian, le 4ème disques d'Adiss Harmandyan, etc. etc.

CADEAU PROMOTIONNEL ET PARKING GRATUIT

MERCI ET A BIENTOT

La Direction : LEON TANIELIAN

Librairie Orientale H. SAMUELIAN

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35

HISTOIRE DE L'ARMENIE, H. Pasdermadjian, *Paris*	30 Fr.
AN ARMENIAN MISCELLANY, Aram Terzian, *with 8 miniatures*	30 Fr.
OURARTOU, par Boris Piotrovsky, *Paris, Illutré*	47 Fr.
L'ART ARMENIEN DE L'OURARTOU A NOS JOURS, *Catalogue de l'Exposition du Musée des Arts Décoratifs*	15 Fr.
DOCUMENTS OF ARMENIAN ARCHITECTURE, *Texte anglais et italien* 1) Haghbat, 2) Khatchkar, 3) Sanahin, *Chaque volume*	25 Fr.
MANUEL PRATIQUE DE LA LANGUE ARMENIENNE, H. Kurkjian	20 Fr.
MANUEL DE LA LANGUE ARMENIENNE, Prof. F. Feydit	48 Fr.
LE GENOCIDE DU PEUPLE ARMENIEN, P. Jean Mecerian	9 Fr.
LA PASSION DE CILICIE, Paul du Véou, *Paris*	25 Fr.
Victor Gardon : 1) LE VERT SOLEIL DE LA VIE :	22 Fr.
CHEVALIER A L'EMERAUDE	12 Fr.90
L'APOCALYPSE ECARLATE	24 Fr.

GRAND CHOIX DE LIVRES SUR L'ARMENIE ET LES ARMENIENS HISTOIRE, LITTERATURE, ART, CULTURE EN GENERAL

— Frais d'envoi à la charge du client —

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
20
ՅՈՒՆՎԻԱՐ
JEUDI
20 JANVIER
1972

Le Numéro 0.50 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, rue de Trévise - PARIS (9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման	Տար. 125 ֆր.	Հատը 0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12320

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.320

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԵՐԿԱՄԵԱՅ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

—o—

Բ.

ԳԱՒԱՌԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆ.— Գաւառի մէջ կան վեց եկեղեցիներ՝ երեք հոգեւորա – կաններով: Այցելու քահանաներ ղրկուած են զանազան տեղեր: Մանաւոր հոգա – ծութեան առարկայ եղած են Մարտիրոս նահանգի Սիլորի գաւառակին ղեկղացի – ները, որոնք 1970ին «ինչ ինչ դժուարու – թեանց ենթարկուելով», որոշեր էին խմբո – վին Պոլիս դաղթել: Քանի մը ընտա – նիքներ փորձի համար եկեր են, բայց չդիմանալով քաղքենի կեանքի պայման – ներուն, կէս մը հիւանդացած՝ վերադար – ձեր են իրենց տեղերը:

Յատկանշական է Տեղեկագիրի հետեւե –ալ ակնարկութիւնը.—

«Այժմ, փառք Աստուծոյ, ներկայ կա – ռավարութեան ձեռք առած ապահովու – թեան միջոցներուն շնորհիւ իրենց առօր – եայ կեանքը աւելի տանելի է, ուստի ո – րոշած են մնալ իրենց պապենական հողե – րուն վրայ»:

Ուրեմն ապահովութեան պակասն է, որ ստիպեր է այդ Հայերը հեռանալու:

Պատրիարքարանը երկու «Թրաքթէօր» հայթայթեր է այս վերադարձողներուն, որոնք կը յուսան այս տարի համեմատաբար ա – ւելի առատ բերք առնել:

Ուրիշ գաւառներէ դէպի Պոլիս դաղթը կը շարունակուի եղեր: Եկողները առհա – ւատակ ազգատ եւ միջավայրին անծանօթ ըլլալով, ափ կ'առնեն Մայր եկեղեցւոյ առջեւ: Ինքնաբերաբար կազմուած Յանձ – նախումբ մը կը չանայ եղբայրական օ – ժանդակութեամբ թեթեւցնել անոնց դըժ – բախտ կացութիւնը. առնէ մը պատսպա – րելով, բնակարան եւ գործ ճարել այդ բեկորներուն:

ԱՄԵՐԻԿԱ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ.— Պատ – րիարքը 1965էն վերջ 1970ին երկրորդ ան – գամ այցելած է Ամերիկա, հանգանակու – թեան համար: Գաւառէն Պոլիս ապաստա – նող ազգատ հայրենակիցներուն թիւը կ'աւելնայ օրէ օր. դիւերթիկ վարժա – րանները ընդունելու դիմումներն ալ կը չատնան: Շնորհիւ Հիւսիսային եւ Հա – րաւային Ամերիկաները կատարուած այ – ցելութեանց «այսօր կրնանք մեր գաւառի ազգատաց, Մանկանց Բոյներուն եւ նիւ – թապէս նեղ կացութեան մատնուած կարգ մը համալսարանական ուսանողներուն օ – ժանդակել»:

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆ.— Հանգստեան կոչ – ուած պաշտօնեաներու փոխարէն նորեր առնուած են: Դիւանական թուղթերու դասաւորումը չարունակուած է յամր ընթացքով: Շուրջ 20.000 նամակներ դա – սաւորուած են աւելի քան 200 թղթա – ծրարներու մէջ: Կը դասաւորուին ու կը տեղաւորուին նաեւ զանազան տեղերէ ստացուած հին գրքերը:

1971ին ներքնապէս վերէն վար նեղ – կուած եւ բարեզարդուած է Պատրիար – քարանի շէնքը: Անհրաժեշտ է արտաքնա – պէս եւս բարեզարդել զայն, սակայն պա – հանջուած դումարը կարելի չէ հայթայ – թել Պատրիարքարանի ընթացիկ պիւտ – ճէէն:

×

Պատրիարքի Տեղեկագրէն քանի մը օր վերջ, Յունուար 10ին Անգարա մեկնած է հայ պատուիրակութիւն մը, գլխաւորու – թեամբ Եղուարդ Պէզդալի եւ ներկայա – ցած կրթական նախարար Իսմայիլ Ա – րսլի, որ Նիհատ Էրիմի առաջին դահլիճին մէջ Դատական նախարար եւ կառավարու – թեան բաներէն էր. այդ հանդամանքով ալ քանի մը ամիս առաջ ընդունած էր Եղ. Պէզդալի նախագահութեամբ ուրիշ պատուիրակութիւն մը եւ տեղեակ էր Գալֆայեան Որբանոցի խնդրին:

Նախարարը խոստացեր է յաջորդ օրն իսկ իր ներկայութեան հրաւիրել նախա – րարութեան լրատուու պաշտօնատարները եւ անոնց հետ հաւաքաբար քննել հարցը:

Պատուիրակութիւնը նախարարին պար – զած է նաեւ հայկ. վարժարաններու մէջ պաշտօնավարող հայ ուսուցիչներու «էհ – լիյէթ»ին (կարողութիւն) առընչութեամբ դրուած սեղմումները: Նոյնպէս խնդրանք ներկայացուցեր է որպէսզի հայկ. լիսէ – ներու չրջանաւարտները արտօնուին իրը ուսուցիչ պաշտօնավարել նախակրթա – րաններու մէջ, ըստ օրինի քննութիւն մը անցընելէ վերջ:

Գալով համայնքին ընտրական գործե – րուն, այդ մասին դիմում պիտի կատար – ուի նոյնինքն վարչապետ Նիհատ Էրիմի:

Հայ Պատուիրակութիւնը Յունուար 11–ին ընդունուած է Պեհական նախարար Իւ – լիաս Քարաէօղլի կողմէ, որուն ենթակայ է վաքըֆներու ընդհ. տնօրէնութիւնը: Նախարարը խոստացած է հրաւիրել ընդ – հանուր տնօրէնը եւ յանձնարարել անոր, որ Գալֆայեան Որբանոցի նոր շէնքին հա – մար ուղուած արտօնագիրը տայ:

Նոյն օրը Պատուիրակութիւնը սիրալիր կերպով ընդունուեր է նաեւ վարչապետ Նիհատ Էրիմի կողմէ, որ զարմանք յայտ – ներ է թէ ինչո՞ւ դժուարութիւններ ծա – գած են, չատ պարզ հարցերու կարգադ – րութեան համար: Ու խոստացեր է ան – ձամբ հետաքրքրուիլ թէ՛ Գալֆայեանի, թէ համայնքային ընտրութեանց հարցե – րով: Նախապէս պատրաստուած յուշա – դիր մը յանձնուեր է վարչապետին:

Եղ. Պէզդալ յայտներ է այս վերջինին, որ Պատրիարքը անցեալ տարի Անգարա այցելութեան առթիւ ուզեր է ներկայա – նալ իրեն, սակայն նկատի առնելով որ չափազանց զբաղած է, չէ կրցած իրա – գործել իր փափաքը: Վարչապետը ըսեր է, որ սիրով պիտի ընդունի Պատրիարքը, պիւտճէի վիճաբանութիւնները լրանալէ վերջ, Մարտ ամսուան ընթացքին:

Սպասե՛նք եւ յուսա՛նք:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՐԻՄ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—o—

ՖՐԱՆՍԱ 102 ՄԻԼԻՈՆ ՊԻՏԻ ՏԱՑ...

—o—

Նիհատ Էրիմ չորս օրուան համար Փա – րիզ ժամանեց, ուր սիրալիր տեսակցու – թիւններէ ետք, քիչ մըն ալ ղրամ պիտի ապահովէ անշուշտ իր երկրին համար: Այս նպատակաւ, Էրիմ, Թուրքիոյ վար – չապետը «սիրաբանութեան» սկսած է ար – դէն, Փարիզ դալէն առաջ իսկ, տեսակ – ցութիւններու ընթացքին ղրաս տուած է Ֆիկառօի, Մոնտի եւայլն: Իսմանիթէն է մէյն որ դիրք կը ճշդէ Էրիմի դէմ, զոր մենատիրութեան մը հոմ տը փայը կ'ո – րակէ եւ կը ձաղկէ անոր փորձերը ինքն իրեն ազատական փրոֆեսէօրի մը երե – ւոյթը տալու: Իսմանիթէ պրպտումներ ալ կատարած է պանելու համար էրիմի հա – կակշռական յօդուածները, ընչեղէս 1946–ին Ուլուսի մէջ դրածը, ուր կը չեշտէ թէ «երբ անիչխանական չարժումները վնա – սակար բնոյթ կ'առնեն երկրին կարգու – սարքին համար, անհրաժեշտ կը դառնայ քօղը նետել ազատութեանց վրայ եւ էչ – խանութիւն մը հաստատել որ վերէն վար կ'երթայ»: Համայնավար պաշտօնաթերթը կը յիշէ նաեւ, մինչ 1941ին էրիմ դէմ կ'արտայայտուէր չարչարանքներու, այս – օր կը թողու որ կատարուին, ընչեղէս կը վկայեն այն փաստարանները, որոնք վեր – չերս այցելած են Թուրքիոյ բանտերը:

Իսմանիթէ, ապա, իրաւացի կերպով, կը ծանրանայ Թուրքիոյ անտեսական տագնապներուն վրայ, յիչեցնով թէ ըստ վոխ–վարչապետ Քարաօսմանօղլուի, 2359 տարի պէտք է ապասել որպէսզի Թուր – քիա հասնի Հասարակաց Շուկայի ապ – րուստի մակարդակին, եւ անշուշտ կ'ա – ւելցնէ թէ Թուրքիա նախընտրեալ մէկ տարրն է ամերիկեան ռազմավիութեան:

Իսմանիթէ նաեւ, ըստ սովորութեան, յոյն դնդապետներն ալ կը նոյնացնէ Թուրքերուն հետ:

Յատկանշականն այն է սակայն որ միայն դրա – մատիրական երկիրները չեն որ այսպէս փլիրք կ'ընեն Թուրքիոյ հետ եւ այս ա – ռընչութեամբ Խորհ. Միութիւնը, դըժ – բախտաբար, բնաւ ետ չէ մնար: Ընդ – հակառակն «ամո՞ն ձեռք չփախցնենք» քաղաքականութեամբ մըն է որ Մոսկուա, Ուաշինկթըն եւ այսօր ալ՝ Փարիզ կա – տան ու կատան, առանց նկատի առնելու երկրին վարչակարգը: Եւ հետանկան չէ որ Իսմանիթէ նոյն լեզուն գործածէ Ապ – րիլ 11–15ին երբ նախագահ Պոդգորնի Անգարա այցելէ: Այն առեն, եթէ միչտ էրիմն է, ինչ որ հետանկան է, վարչա – պետը, Իսմանիթէ պիտի չյիչէ անշուշտ թէ Պոդգորնիի ձեռքը սեղմողը պարզա – պէս «Փաշիստ մենատէր» մըն է:

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵԼՈՑԹՆԵՐ

Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միու – թիւնը հանրագրեր փակցուցած է Փարի – զի պատերուն վրայ ուր «Հայերը կ'ընդ – դիմանան» ընդհ. խորագրին տակ կը յիչատակուին Ջարդերը.—

1915 Հայկ. ցեղասպանութիւն,
1939 Հրէական ցեղասպանութիւն,
1967 Քրտական ցեղասպանութիւն
1972 հալածանքը կը չարունակուի:
Երկու միլիոն Հայ Ջարդուած,
Երկու միլիոն Հայ գաղթած,
ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ ԻՐ ՀՈՂԵՐՈՒՆ»:

× Ակէ պատ հրապարակ հանած են նաեւ փոքրիկ թռուցիկներ, նոյն ոգիով:

× Մարսէյլի Հայ Դատի Պաչատան կա – միչէն «Բաց–Նամակ»ով մը ուղղուած Նախագահ Փոմփիտուի, կը յիչեցնէ հայ ժողովուրդի դէմ գործուած անիրաւու – թիւնները:

×

Ամէն պարագայի մէջ, պէտք է քաջ գիտնանք թէ Թուրքիոյ վարչապետը ֆա – չիստ եղեր է կամ ոչ, չատ բան չի փոխ – ուիր Հայկ. Դատին համար, քանի որ ֆաչիստ ըլլալը չի ծառայեր նոյնիսկ Մոսկուայի թշնամութիւնը արծնծնելու, ինչ որ գոնէ դրական կէտ մը կ'ըլլար: Ողբերգութիւնը հոն է, որ ինչ վարչա – կարգ ալ ունենայ Թուրքիա, Մոսկուա եւ Ուաշինկթըն միչտ ձեռք ձեռքի են անոր դրպանը լեցնելու համար: Այս անդամ կը միանայ Ֆրանսա, որ 102 միլիոն պիտի տայ ճարտարարուեստի կարգ մը ճիւղե – րու զարգացման համար, հոն պիտի չին – ուի նաեւ (Պուրսա) Ռըցիօ գործատուն մը:

Ակէ պատ Ֆրանսա նութեական եւ թէք – նիք օժանդակութիւն կ'ընծայէ Եփրատի վրայ կառուցուելիք Քէպանի ամբարտա – կին համար: Նախատեսուած է նաեւ որ Ֆրանսա մասնակցի Պոլսոյ եւ Անգարայի մեթրոյի չինութեան: Գալով հետաե – սիլի, մրցակցութիւն կայ Ֆրանսական (Սեքամ) եւ գերմանական (Փալ) գոյնի դրութեան համար:

Էրիմ Անգարա կը վերադառնայ Շաբաթ օր, հետաեսիչն խօսելէ առք:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ սահմանապահ նաւեր հարկադրեցին երկու խորհրդային ձրկ – նորսանաւերու, որ իրենց հետեւին մին – չեւ Նաւահանգիստ: Ձկնորսանաւերը կը պտուտէին Ալասքայի ամերիկեան սահ – մանային ջուրերուն մէջ: Ձկնորսանաւե – րէն մէկը փորձեց վախուստ տալ, սա – կայն, բռնուեցաւ: Որոշ չրջանակներու համար ասիկա հակադարձութիւն եւ ապ – դարարութիւն մըն է ուղղուած Մոսկուա – յի, այս վերջնոյն արտաքսած ամերիկա – ցի երեսփոխանին կապակցութեամբ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ գաղտնի ոստիկանու – թիւնը Երեքշաբթի օր ձերբակալեց ատե – ղարնապետ Կրոնիթ Լուսիարսկին եւ դրա – դէտ Վիկտոր Նեքրասովը: Երկուքն ալ ազատախոհ դէմքեր կը նկատուին: Ատե – ղինը կ'աչխատի Շորնոզոլովկայի բնա – կիտութեան հիմնարկութիւնը, իսկ երկ – րորդը ուկրանիացի ապստամբական մըն է:

ՊԱՆԿԱՍ ՏԻԵԻ վարչապետը՝ Շէյխ Մուժիպուր Ռահման մերժեց Փաքիստա – նի նախագահին առաջարկը «Չեմ ուզեր Փաքիստանը» յայտարարելով: Ալի Պու – թօ, ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, տրա – մադրութիւն յայտնած էր հրաժարելու իր նախագահի պաշտօնէն եւ զոյն յանձնելու Շէյխին, պայմանաւ որ Փաքիստանի մի – ասնականութիւնը պահպանուի: Համա – ձայն Շէյխին, առաջարկը «տասը ամսով ուշացած է»:

ՌՈՏԵԶԻԱՅԻ մէջ քանի մը օրէ ի վեր սեւամորթներ բուռն ցոյցեր կը կատարեն երկրին «ցեղային խտրականութեան» դէմ բողոքելու համար: Անգլիական քննիչ յանձնախումբ մը կը գտնուի հոն ուսու – դելու համար, թէ տեղացիները համա – ձա՞յն են թէ ոչ Լոնտոն–Սալիսպըրի վեր – ջին կարգադրութիւններուն, ասոր համա – բար ձայն տալ սեւամորթներուն երկրին կառավարական գործերուն մէջ:

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԻ Խորհուրդը որո – շեց երեք միլիոն սթերլին յատկացնել ատ – լեկան Մալթայի անգլիական կայաններու պահպանման համար: Այս ձեւով Մալթա կրնայ ստանալ Լոնտոնի վճարած 9,5 միլիոն սթերլինը, առաւել Ատլանտեան Ուխտի նչանակած գումարը: Մինթոֆ 18 միլիոն կը պահանջէ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Ալ Նահար» Թերթին հա – մաձայն Լիբանանի նախագահը՝ Սիւլէյ – ման Ֆրանճիէ հաղորդած է արաբ ղեկա – վարներուն, թէ Իսրայէլ կրնայ գործադ – րել իր սպառնալիքը՝ դրաւել Հար. Լի – բանանը: Թէլ Ավիվ նմանօրինակ սպառ – նալիք կատարած է Պէյրութի, ըստ Թեր – թին:

ՅՐԱՆՍԱ եւ Լիբանան համաձայնագիր մը ստորագրեցին ըստ որուն Ֆրանսա պէտք պիտի ծախէ Լիբանանի: Պէյրութի Խորհրդարանը 65 միլիոն տոլարի վարկ մը քուէարկած էր պէտք գնելու համար եւ արդէն իսկ նման գնումներ ըրած է Պելժիայէն եւ Խորհ. Միութենէն:

ՍՊԱՆԱԿԱՆ իշխանութիւնները հաւա – նաբար փակեն Մատրիտի համալսարանը, իրրեւ հետեւանք ուսանողական ցոյցե – րուն:

ՀԱՋԱՐ ՏԱՐԵԿԱՆ ԳԻՐՔ ՈՐ ՆԱԵԻ ՀԱՋԱՐ ՀԻՆԳ ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԵԿԱՆ Է

Բ.

Կաղանկատուացի Է. դարու հեղինակ է. եւ անոր Պատմութիւնն ալ կարեւոր մասով մը կազմուած է նոյն ժամանակաշրջանին: Սակայն Ժ. դարուն Մովսէս Դասխուրանցի զայն մխացուցած է այլ ժամանակագրութիւններու հետ, լրացուցած եւ վերջնական մշակումի ենթարկած է, այս տարբերակն է, որ հասած է մեզի:

Այդ պատմութիւնը ամբողջական ձգնելու համար Դասխուրանցի Աղուանի կամ Արցախի իշխանական տոհմերուն պատմութեան կը կցէ Կաղանկատուացիի գործը, որ կը սկսի այն առաջին մեծէն՝ Առանէ, որու մասին լայն տեղեկութիւններ հաղորդած է Խորենացի: Տառացի արտագրուած են ամբողջական հատուածները Ագաթանգեղոսի, Կորիւնի, Փաւստոս Բուզանդի, Խորենացիի, Եղիշէի գործերէն, Հայոց սուրբ դիրքերէն եւ վարքաբանական այլ եւ այլ հատուածներէ:

Գիրքին արժանիքը, սակայն, այն բեխիզճ մօտեցումն է հայրենի երկրին նախընթաց պատմութեան պատառիկներուն նկատմամբ, որու չնորհիւ դրեթէ անաղարտ վիճակով ընդհ. պատմութեան մէջ տեղ գտած են Վաչական Բարեպաշտի, Խաղարաց արշաւանքներու, Ջիվանշիր մեծ իշխանին առանձին փոքր պատմութիւնները՝ դրուած ժամանակակիցներու կողմէ, Դաւթակ Բերթողին յայտնի «Ողբը», շարք մը ժամանակագրութիւններ, թուղթեր ու վարքաբանական նիւթեր:

Այսպէս է, որ Մովսէս Կաղանկատուացիի հիւսած դիրքին պատմութիւնը կ'ընդգրկէ նաեւ 200–500 տարիներու հին պատմութիւնը: Պատմագիրը հմտնականին մէջ մէկ ոտքով կեցած է Ե. դարու 80ական թուականներուն, Խորենացիին քով, միւս ոտքով՝ Ժ. դարու երկրորդ կիսուն, Բագրատունի Պայտպատներու համանգրկովկասեան աշխարհակալ գործերու միջավայրին մէջ:

Գիրքին առաջին ինքնուրոյն հատուածպատմութիւնը Վաչական Բարեպաշտին նուիրուած գլուխներն են՝ գրուած Վաչական Թագաւորին ժամանակակիցին ձեռքով:

Ըսենք, որ Ե. դարու 80ական թուականներուն Ուտիքի եւ Արցախի Առանշահիկները ստեղծեցին իրենց թագաւորութիւնը: Գահ բարձրացաւ Վաչական: Պատմութիւնը քանիցս կը յիշէ անոր տիրապետութեան տոհմանները, որոնց մէջ են Արեւելք, Արեւելից կողմանք, Աղուանք (յետնադոյն) կոչուած յիշեալ երկու նահանգները, մէկ ալ անդրկուրեան հայարնակ կամբեճան գաւառը:

Վաչագան գահ բարձրացած էր խառնակ չրջանէ մը ետք, իր երկրամասին մէջ: Անոր առաջին գործը եղաւ երկիրը մաքրել մոլերէն եւ զանազան ազանդներէն: Գիտէր, որ օտար բռնակալներու ոտնձգութիւններու դէմ զօրաւոր դէնքեր են հաւատքն ու մայրենի խօսքը, ուստի մէջտեղ եկաւ եկեղեցանպատ եւ լուսաւորական ընդհանուր գործունէութիւն մը: Ան չինեց «ըստ թուոյ աւուրց տարւոյն» (տարուան օրերու թիւով՝ 365 կամ 366) եկեղեցի եւ անոնց կողքին բացաւ դպրոցներ: «Որեւէ զիւղ կամ աւան երթալու ժամանակ թագաւորը առաջին առթիւ կը տուդէր դպրոցին վիճակը, իր մօտ կը հաւաքէր աշակերտները եւ խումբով կը հեղէր դասը, եւ անոնց յառաջդիմութեան համար թագաւորը կ'ուրախանար մեծ դանձ մը պատճէն աւելի»:

Բարեպաշտ թագաւորը երբեք չմոռցաւ կեդրոնական Հայաստանը: Հոնկէ սուրբերու մասունք բերել կուտար՝ կրօնական խանդավառութիւն առեղծելու նպատակով: Իսկ, վերջապէս, երբ օրէնքներ պէտք է սահմանէր իր թագաւորութեան համար, դարձեալ հոնկէ է որ խորհուրդ կ'առնէր:

Վաչագանի օրէնքները կամ «Սահմանադրութիւն Կանոնական»ը մեր պատմութեան հին միջնադարու կեանքին ամէնէն արժէքաւոր երեւոյթներէն է, ընկերային-անտեսական դեմնի վրայ: Այդ օրէնքները կանոնները ընդունելէ առաջ թագաւորը կը պարզէ բազմաթիւ հարցեր: Ապա իր արքունի Աղուէն (Խաչէնի մէջ) ամարանոցը կը հաւաքէ Արցախի եւ Ուտիքի աշխարհական եւ կրօնական առաջնորդները ու կը մշակէ 21 յօդուածներէ բաղկացած այն «Սահմանադրական Կանոնական»ը, որ մեր մատենագրութեան մէջ ծանօթ է Աղուէնի կամ Վաչագանի կանոններ անունով:

Աղուէնի ժողովին ներկայ էին նաեւ հոգեւորականներ անդրկուրեան Աղուանքէն, քանի որ անոնք նուիրապետական տեսակէտէն ենթակայ էին Հայոց եկեղեցիին, եւ կանոնները կը վերաբերէին նաեւ անոնց: Ժողովի մասնակիցներու մէջ կան նման երկու անուններ՝ Կապաղակի եպիսկոպոս Մանասէ եւ Ցուսիկ եպիսկոպոս Շմաւոն:

Պատմութեան յաջորդ ամբողջական հատուածը՝ կապուած է. դարու առաջին երեսնամեակին հետ, Վիրոյ կաթողիկոսին յիշատակարանն է՝ Խաղարաց արշաւանքներու վիպական նկարագրութեամբ: Խաղարներու մասին զանազան լեզուներով մեծ գրականութիւն ստեղծուած է ժամանակին: Եւ այդ գրականութեան մէջ իրենց առանձնայատուկ տեղը կը գրաւեն կանոնագրական «Պատմութեան» այն էջերը, որոնք գրուած են ականատեսի եւ դէպքերու մասնակից անձի ձեռքով: Էջ առ էջ այս էջերը չողչողուն գոհարներ կը համարի «մանուածապատ հիւսոյ այն պատճառով, որ նրանք մեր գրականութեան մէջ առաջինն են ըստ ասանդութեան, որոնք կենդանի գոյներով ներկայացնում են տարափները, որ այդ թափառական ձիաւորները տարածում էին ամէն տեղ իրենց խօսքով, կենցաղով, կառոյի վայրապատութիւններով»:

Ռուս անուանի պատմաբան Մ. Արտամոնովի կարծիքով՝ «Խաղարներու արշաւանքներուն պատմութիւնը ամէնէն աւելի վառ գոյներով նկարագրուած է Կաղանկատուացիի գործին մէջ, բաղդատմամբ բիւզանդական եւ միւս աղբիւրներուն»:

Ականատես պատմագիրը մեծ ճշդութեամբ կը նկարագրէ այն բոլոր ահաւոր դէպքերը, որոնց ենթարկուած են Աղուանքն ու կեդրոնական Հայաստանը, Վրաստանն ու Թիֆլիսը՝ է. դարու առաջին կիսուն, նախքան Արաբներու հրապարակ գալը: Պատմագրին աչքերուն առջեւ կատարուած են Խաղարներու անլուր վայրագութիւնները պարսուսի, Ուտիքի չրջաններուն եւ Արցախի անմատչելի ամրոցներուն մէջ:

Հին աղբիւրներու մէջ նկարագրուած քիչ դրուագներ կան, որոնք իրենց ճշդութեամբ եւ պատմելու արժանիքով կրնան մրցիլ Թիֆլիսի առաջին ապատրիճին պաշարումին, ապա երկրորդէն հաք դեղեցիկ քաղաքին գրաւումն ու աւերումը նկարագրող էջերուն հետ:

Իսկ ինչ արժէք կը ներկայացնեն դիրքին այն հատուածները, որոնք Խաղարներու կենցաղն ու բարքերը կը նկարագրեն: Մասնագէտներու կարծիքով՝ անոնք անգնահատելի աղբիւր են հին, մոռցուած ժողովուրդի մը նիստ ու կացը ճանչնալու համար: Իսկ խաղար բանակին ճաշի նկարագրութիւնը իր տեսակին մէջ հազուագիւտ օրինակ մըն է:

Բ. ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ
(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

ԼԵԳԻՈՆԱԿԱՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ ՏԱՐՍՈՆԻ ՄԷՋ

Նախորդ յօդուածիս մէջ խոստացած էի արտայայտուիլ Շալվարճեան ընտանիքին եւ Տարսոնի մէջ անոնց կատարած հայանպաստ գործերու մասին, եւ որոնց ծանօթացած էի, Թուրքի մը քովէն փախած հայ աղջկան մը իրենց տունը առաջնորդած ըլլալուս առիթով:

Յետագային չատ մօտէն պիտի ճանչնայի ամբողջ ընտանիքի բոլոր անդամները եւ մտերիմը պիտի դառնայի իրենց տան:

Պահեր ազա Շալվարճեան, սիրուած անձ մըն էր գաղութին մէջ բարի հոգիով, բառին բովանդակ առումով իսկական հայու տիպար մը, որ մեծապէս օգտակար եղաւ եւ սիրուեցաւ հայ լեգէոնականներուն կողմէ:

Հարուստ էր ան, թէ՛ գրամով եւ թէ հոգիով: Ջաղացքի մը տէրն էր Կիլիկիոյ դեռ ջուրովը բանող, ուր մասնաւորաբար թրքական բանակի ցորենը կ'ալացուէր, հայկական ոճով...:

Իր հարստութենէն միշտ բաժին կը հանէր բոլոր հայանպաստ ձեռնարկներուն ու չքաւոր ընտանիքներուն, պարկերով ալիւր կը տրամադրուէր կարօտեալներուն, յաճախ ալ իմ միջնորդութեամբ:

Տիկին Շալվարճեան կ. Պոլսէն էր, դիմասիրտ բնաւորութեամբ, օրիորդների ալ ետ չէին մնար իրենց համեստութեամբ, համակրելի բնաւորութեամբ ու նուիրումով:

Յաճախ ճաշի էի իրենց մօտ: Երկնի կառքը կուգար ենթասպաներու մեր չինքին առջեւ եւ կառապանը պարտաւորութիւն ունէր, անպայման պիս իրենց տանելու: Անպակաս էին իրենց սեղանին նշանաւոր հիւրերը ըլլայ Կիլիկիայէն ըլլայ արտասահմանէն:

Հանդէս եղած կիրակի օրերը, անպայման իրենց էի ճաշի, յետոյ իրենց կառքը նախ պիս պիտի առաջնորդէր հանդիսավայրը, օրիորդ Շալվարճեաններուն հետ, յետոյ պիտի վերադառնար բերելու համար Տէր եւ Տիկինը:

Սոյն ընտանիքի անդամները առատաձեռնութեան եւ զոհաբերութեան ոգիին հետ նրբամտութեամբ ալ օժտուած էին:

Ծանօթ էր իրենց մեր նիւթական վիճակը բազդատմամբ իրենց. պատահած է որ հանդէս երթալու պահուն կառքին մէջ, օրիորդները գաղտագողի թղթադրամ մը սահեցնեն ղրպանս, որպէսզի սրահի մուտքին իրենց դիրքին արժանի դրամ մը կարողանամ նետել «քոքարդի պնակին մէջ ու ինքզինքս նուաստ չզգամ:

Պահեր ազան, կարմիր ոսկիներ կը բռամադրէր բոլոր այն հայ լեգէոնականներուն, որոնք հրացան մը բերէին, երբ պահակ ըլլային զեմմանական լքուած դէնքի չափարանին առջեւ: Գնուած այդ դէնքերը կը յատկացուէին հայ ժողովուրդի ինքնապաշտպանութեան գործին եւ կ'ամբարուէին «Աբգարճալը» դիւղին մէջ:

Յարգանք եւ հիացում ունիմ բոլոր հայ լեգէոնականներուն հանդէպ, որոնք արժանի էին իրենց նուիրուած պաշտամունքին, հայկական դատին համար ամէն ինչ թողած, իրենց կեանքը իսկ սպաս դրած երիտասարդներ էին, պատրաստ մեռնելու, սակայն գտնուեցան սակաւաթիւ անհատներ որոնք պատիւ չբերին իրենց սայթաքումներով:

Օրին մէկը, ըստ սովորութեան, այցելութեան գացած էի Շալվարճեաններուն: Տիկինը դուռը բացաւ չափազանց այլայլած երեւոյթով, յայտնեց թէ Աստուրին հետացումին՝ «Հայրենիք» միշտ կը մնար ամէնէն աւելի տարածուած ժողովրդական օրաթերթը:

Գաւառներու մէջ մանաւանդ մեծ համակրանք կը վայելէր եւ յաճախ խմբագրատան մէջ այցելութիւնը կ'ընդունէինք պոլիս եկող գրասէր գաւառացիի մը, որ կը փափաքէր ճանչնալ թերթին խմբագիրները:

Այցելուն նախ բնականաբար Արփիարեանը կ'ուզէր ճանչնալ, յետոյ Բաշալեանն ու Օտեանը:

Բաշալեան եւ ես 25–26 տարեկան երիտասարդ տղաքներ էինք եւ Արփիարեան կը վախնար որ մեզ ներկայացնելով մարդը յուսախաբ կ'ըլլայ, ուստի հնարք մը խորհած էր:

— Լեւոն Բաշալեանը եւ Երուանդ Օտեանը հոս չեն, կ'ըսէր, բայց իրենց գաւակները հոս են. եւ մեզ կը ներկայացնէր իրրեւ Բաշալեանի եւ Օտեանի զաւակները:

Մարդը կը սկսէր գովեստներ չսայլել մեր հօրը եւ կը մեկնէր խնդրելով որ իր խօրին յարդանքները հաղորդենք Լեւոն Բաշալեանին ու Երուանդ Օտեանին:

— Ես գաւառացիները կը ճանչնամ, կ'ըսէր Արփիարեան, եթէ պիտանի որ «Հայրենիք»ի խմբագիրները ձեղի պէս տղաք են, կարեւորութիւն չեն ընծայեր ձեր գրածներուն:

Եւ կարծեմ իրաւունք ունէր:

×

Ինչ որ անտանելի էր այդ թուականի լրագրութեան համար՝ գրաքննական խըստութիւնն էր: Ամէնէն անմեղ գրութեան մը մէջ վտանգաւոր ակնարկութիւններ կը տեսնէին ու ամբողջ յօդուածը կը ջնջէին:

Ամէն օր, խեղճ Բաշալեան, գրաքննիչ Մինաս Կամսարի հետ ժամերով կը վիճէր, կը կռուէր որեւէ աննշան յօդուած մը տարրալրել տալու համար:

Իրաւ է որ գրաքննիչին կողմէ արտօնուած գրութիւն մը անպատճառ անպատիժ չէր մնար: Որեւէ անձ կրնար ժուռնալ մը գրել, յօդուածի մը մէջ վնասակար տող մը եւ բառ մը մատնանիշ ընել եւ ահա թերթը կը խափանուէր:

Ասոր համար, շատ անգամ, կամաբերն թոյլ տուած մէկ գրութիւնը մենք մեզի կրկին քննութենէ կ'անցընէինք եւ մէջը փոփոխութիւններ կ'ընէինք, որպէսզի փորձանք մը չբերենք թերթին գլխուն:

Արփիարեան կը կամբաղդէր թերթին քաղաքական բաժինը եւ ասոր համար ստիպուած էր խիստ չրջահայեաց ըլլալ, որովհետեւ գրաքննութիւնը միայն թրքական քաղաքականութեան համար խիստ չէր, այլ նաեւ արտաքին քաղաքականութեան համար: Կարելի չէր քննադատել վեց պետութիւններուն եւ ոչ մէկին քաղաքականութիւնը: Նոյնպէս պէտք չէր որ անիշխանական դէպքերու վրայ խօսէինք եւ ուրիշ այս կերպ հազարումէկ խոտութիւններ:

Երբ չինեւճափոնական պատերազմը ծագեցաւ Արփիարեան մեծ չունչ մը առաւ:

— Ալ, ըսաւ Մինաս էֆէնտիին, կրծեմ չինեւճաբոնական պատերազմին վրայ կրնանք ազատօրէն գրել:

— Գրեցէք ինչ որ կ'ուզէք, արտօնեց գրաքննիչը:

Եւ որովհետեւ օրուան չահեկան նիւթն էր, Արփիարեան սկսաւ ամէն օր տեղ ունեցած պատերազմներուն վրայ մանրամասն տեղեկութիւններ տալ եւ այս կերպով լեցնել թերթին մէկ մեծ մասը:

— Իսկ թէ այս պատերազմը երկար տեւէր, կ'ըսէր տեսն տեսն:

Չինեւճափոնական պատերազմին չնորհիւ Արփիարեան միջոցը կը գտնէր գործը կանուխ լմնցնելու եւ մինչեւ պէօյիւքաէրէ չափենաւով պատյա մը ընելու, ինչ որ իրեն համար դերազոյն վայելք մըն էր:

Օր մը, յանկարծ խմբագրատուն մտայ այլայլած դէմքով մը, ճիշդ այն միջոցին երբ Արփիարեան գործը աւարտած, կը պատրաստուէր մեկնելու, իր սիրական պտոյտը կատարելու համար:

— Գէչ լուր մը, գոչեցի:

— Ի՞նչ կայ, ըսաւ դող ելած:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(14 – Շար.)

ԳՐԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

1894–1914

— Եղբայր, կ'ըսէր Պրուսէլ հիւանդանոցին մէջ պառկած էի, երբ այդ նամակը պարունակող «Հայրենիք»ի թիւը ձեռքս անցաւ: Զուգեցի աչքերուս հաւատալ, ի՞նչպէս կ'ըլլար որ աննշան դէպք մը, որ ճիշդ կերպով ալ չէր ներկայացուած, այդքան բուռն յարձակողականի մը տեղի կուտար անձի մը դէմ որ «Հայրենիք»ի համակիր ու միանգամայն աշխատակիցն էր եւ որուն բոլոր խմբագիրները մտերիմ բարեկամներ էին:

Մելքոն Կիւրճեան (Հրանդ) եւս հետացած էր «Հայրենիք»էն կուսակցական խնդիրներու հետեւանքով: Ինք Դաշնակցականներու կողմը հակած էր, մինչդեռ Արփիարեան եւ Բաշալեան Հնչակեան էին եւ այս առթիւ տեղի ունեցած են կարգ մը իրողութիւններ որոնց վրայ խօսիլ դուրս է գրական յիշատակներուս սահմանէն:

Հակառակ այդ արժէքաւոր գրագիտանքին, ես միշտ ալ կը համոզուէի որ Հրանդ ունի ուրիշ գործեր ալ որոնք աւելի մեծ արժէք պիտի ներկայացնեն գրականութեան տեսակէտով:

Ան ինքն ալ կը զգար այդ, ինչպէս ինքն ըսած էր ինծի, եւ ամէն անգամ որ կը հանդիպէինք, կը յորդորէի որ ձեռնարկէ իր գործերուն:

Ան ալ կը խոստանար, կը խոստանար, բայց ոչ մէկ բան կը տեսնէի:

Ամէն անգամ որ կը հանդիպէինք, կը հարցնէի.

— Ի՞նչ եղաւ գործերդ:

— Կը գրեմ, կը պատասխանէր:

Ես ալ կը հաւատայ

ՆԱԽՎԱՏՆՈՒԹ ՎԱՍՓՈՍԻ

Գ. ՄԱՍ

ՑԱՆԿԱՑԱԾ ԵՐ ՎՂՆԱԿՈՊՎԱԾՆԵՐ

— Կիսկէ՛ տանք, ևիսւր չմնաց ոտ դառ– նալ Տիլման, բաւ ու ձէ ասելիք։

Շարունակեցին ճամբորդել ամբողջ գիշերը։ Ծանր ամպեր ծածկած էին երկինքը, ուստի ոչ մի աստղ չէր երևում։ Ճանապարհը ոչ միայն անհարթ էր, այլև ձորերով ու ժայռերով լեցուն։ Ամբողջ գիշեր ոչ ոք չքնեց։ Ամենքն էլ զգոն էին, որովհետև գիտեին, որ ամենափոքր անզգուշութիւնը կարող է նրանց կեանքին վտանգ սպառնալ։

Ծանր ամպերը ցրուեցան միայն առաւօտեան կանուխ։ Ամենքն էլ ուրախացան, որ կարող էին տեսնել իրենց շուրջը։ Ճանապարհորդները գտնուում էին մի լայն հովտում, որի միջով հոսում էր մի գետակ։ Ամենքն էլ ծարաւ էին, ուստի ուրախութեամբ իջան գետակի ափերը։ Ջուրը սառնորակ էր, ինչպէս սառոյցը։ Ամենքն էլ ջուր խմեցին, ապա լուացուեցան։ Ապա Տիլման ասաց.

— Ես կարծում եմ, որ մենք հիմա ապահով տեղում ենք։ Ես գիտեմ, որ Ֆրանսիայի սահմանը հեռու չէ այստեղից։ Ես ուզում եմ հանգստանալ։ Ես շատ յոգնած եմ։

— Ես էլ եմ յոգնած, — ասաց Ֆրանսուան։

— Ես էլ, — ասաց Ժակը։

— Ես էլ, — ասաց Ռոբէրը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի մայրը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի քոյրը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի եղբայրը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի հօրեղբայրը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի հօրաքոյրը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի մօրաքոյրը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի մօրեղբայրը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի պապը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի տատը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբայրը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբայրը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի շունը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի կատուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի ամուսինը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի ամուսինը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր կինը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր կինը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի երեխան։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի երեխան։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր երեխան։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր երեխան։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի հարսնացուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի փեսացուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի հարսնացուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի փեսացուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի հարսնացուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի փեսացուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր հարսնացուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր փեսացուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր հարսնացուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր փեսացուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի ամենամեծ երեխան։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի ամենափոքր երեխան։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի ամենամեծ երեխան։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի ամենափոքր երեխան։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր ամենամեծ երեխան։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր ամենափոքր երեխան։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր ամենամեծ երեխան։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր ամենափոքր երեխան։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի հարսնացուի հայրը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի փեսացուի հայրը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի հարսնացուի հայրը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի փեսացուի հայրը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր հարսնացուի հայրը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր փեսացուի հայրը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր հարսնացուի հայրը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր փեսացուի հայրը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի հարսնացուի մայրը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի փեսացուի մայրը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի հարսնացուի մայրը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի փեսացուի մայրը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր հարսնացուի մայրը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր փեսացուի մայրը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր հարսնացուի մայրը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր փեսացուի մայրը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի հարսնացուի հայրական պապը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի փեսացուի հայրական պապը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի հարսնացուի հայրական պապը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի փեսացուի հայրական պապը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր հարսնացուի հայրական պապը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր փեսացուի հայրական պապը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր հարսնացուի հայրական պապը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր փեսացուի հայրական պապը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի հարսնացուի հայրական տատը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի փեսացուի հայրական տատը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի հարսնացուի հայրական տատը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի փեսացուի հայրական տատը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր հարսնացուի հայրական տատը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր փեսացուի հայրական տատը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր հարսնացուի հայրական տատը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր փեսացուի հայրական տատը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի հարսնացուի մայրական պապը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի փեսացուի մայրական պապը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի հարսնացուի մայրական պապը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի փեսացուի մայրական պապը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր հարսնացուի մայրական պապը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր փեսացուի մայրական պապը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր հարսնացուի մայրական պապը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր փեսացուի մայրական պապը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի հարսնացուի մայրական տատը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի փեսացուի մայրական տատը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի հարսնացուի մայրական տատը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի փեսացուի մայրական տատը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր հարսնացուի մայրական տատը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր փեսացուի մայրական տատը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր հարսնացուի մայրական տատը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր փեսացուի մայրական տատը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի հարսնացուի ամենամեծ երեխան։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի փեսացուի ամենամեծ երեխան։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի հարսնացուի ամենամեծ երեխան։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի փեսացուի ամենամեծ երեխան։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր հարսնացուի ամենամեծ երեխան։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր փեսացուի ամենամեծ երեխան։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր հարսնացուի ամենամեծ երեխան։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր փեսացուի ամենամեծ երեխան։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի հարսնացուի ամենափոքր երեխան։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի փեսացուի ամենափոքր երեխան։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի հարսնացուի ամենափոքր երեխան։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի փեսացուի ամենափոքր երեխան։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր հարսնացուի ամենափոքր երեխան։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր փեսացուի ամենափոքր երեխան։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր հարսնացուի ամենափոքր երեխան։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր փեսացուի ամենափոքր երեխան։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի հարսնացուի շունը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի փեսացուի շունը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի հարսնացուի շունը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի փեսացուի շունը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր հարսնացուի շունը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր փեսացուի շունը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր հարսնացուի շունը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր փեսացուի շունը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի հարսնացուի կատուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի փեսացուի կատուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի հարսնացուի կատուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի փեսացուի կատուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր հարսնացուի կատուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր փեսացուի կատուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր հարսնացուի կատուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր փեսացուի կատուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի հարսնացուի ամենամեծ երեխայի շունը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի փեսացուի ամենամեծ երեխայի շունը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի հարսնացուի ամենամեծ երեխայի շունը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի փեսացուի ամենամեծ երեխայի շունը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր հարսնացուի ամենամեծ երեխայի շունը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր փեսացուի ամենամեծ երեխայի շունը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր հարսնացուի ամենամեծ երեխայի շունը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր փեսացուի ամենամեծ երեխայի շունը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի հարսնացուի ամենափոքր երեխայի շունը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի փեսացուի ամենափոքր երեխայի շունը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի հարսնացուի ամենափոքր երեխայի շունը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի փեսացուի ամենափոքր երեխայի շունը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր հարսնացուի ամենափոքր երեխայի շունը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր փեսացուի ամենափոքր երեխայի շունը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր հարսնացուի ամենափոքր երեխայի շունը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր փեսացուի ամենափոքր երեխայի շունը։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի հարսնացուի ամենամեծ երեխայի կատուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի փեսացուի ամենամեծ երեխայի կատուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի հարսնացուի ամենամեծ երեխայի կատուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի փեսացուի ամենամեծ երեխայի կատուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր հարսնացուի ամենամեծ երեխայի կատուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր փեսացուի ամենամեծ երեխայի կատուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր հարսնացուի ամենամեծ երեխայի կատուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր փեսացուի ամենամեծ երեխայի կատուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի հարսնացուի ամենափոքր երեխայի կատուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ քոյրի փեսացուի ամենափոքր երեխայի կատուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի հարսնացուի ամենափոքր երեխայի կատուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր քոյրի փեսացուի ամենափոքր երեխայի կատուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր հարսնացուի ամենափոքր երեխայի կատուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենամեծ եղբօր փեսացուի ամենափոքր երեխայի կատուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր հարսնացուի ամենափոքր երեխայի կատուն։

— Ես էլ, — ասաց Ժանէթի ամենափոքր եղբօր փեսացուի ամենափոքր երեխայ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ
Կապոյտ Խաչի Բաղաթի մասնաճիւղին
ի պատիւ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

Գրագէտը կը խօսի հետեւեալ նիւթին շուրջ՝

ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՁԻՆՔԸ՝ ԻՐ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

Գեղարուեստական բաժին

Կիրակի, Յունուար 23, ժամը 15ին

ՍՓԼԱՆՏԻՏի սրահը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԽՆԶՈՅՔ - ՃԱՇ

Համախոհրդակցական Մխիթեան Սկնթ Անթուանի մասնաճիւղի ընտանեկան խնջոյքը Յունուար 30ին, Կիրակի ժամը 14ին Փապրիկուլ, Հանրակառքի Ընկերութեան սրահին մէջ: Հայկական եւ եւրոպական պարեր: Նուագախումբ:

Ճաշագին 30 Ֆր. մեծերու, 15 Ֆրանք փոքրերու:

Արձանագրուիլ Յունուար 25էն առաջ Նշան Նաճարեանի մօտ, Քամփաներ Ռոպէոյ–լէ–Փէն տէ Պասթիա, Սկնթ Անթուան:

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ — Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, 22 Յունուար Շաբաթ դիշեր ժամը 8,30ին, Ա.Տարոնեան սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Նախորդ տարուան դեկուցում եւ նոր ընտրութիւն:

ՎԻԼՆ — Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին նոր սրահումբին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներ – կայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ալֆորվիլի հայկական դպրոցի տօնածառի հանդէսը տեղի կ'ունենայ Յունուար 28ին, Շաբաթ, երեկոյեան ժամը 8,30ին, Փաթրոնաժի սրահին մէջ, Ռիւ ար Թուրն: Կը հրաւիրուին ծնողքներն ու բարեկամները:

ՍԵԻՐԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, այս Կիրակի, ժամը 16,30–ին Սեւրանի Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Մանուկներու կողմէ պատրաստուած գեղարուեստական յայտագիր:

Հայկ. եւ եւրոպական պարեր:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Թատերախումբը կը ներկայացնէ

ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան
22 Յունուար, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին Պօմոնի Մ. Գրիվոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սկնթ–Էթիէնի Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է 100ական Ֆրանք հետեւեալ նուիրատուներէն.—

Պ. Աժէբեան (Փարիզ) քրոջը ոգեքինման առթիւ, Պ. Սանճեան (Վիլ – Ֆրանշ), Պ. Ա. Ուզունեան (Լիոն), Պ. Յար. Օհաննէսեան (Լիոն), Պ. Զ. Գիւլհա, Պ. Վ. Բաբթոյեան

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Յունուար 29էն Փետրուար 7

Ս. ԵՈՀԱՆ, Սալցպուրկի չրջանը 620–1200 մեթր բարձրութիւն, արեւոտ վայր մը, պաշտպանուած հովերէն եւ մշուշէն: Ձիւնը ապահովուած գահուկ ընողներուն համար: Սէկն տեսակ զուարճութիւններ: Հանգստաւէտ պանդոկ, տաք եւ պաղ ջուր սենեակներուն մէջ, ջերմութիւն, խնամուած ճաշեր:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 395 ՖՐ.

Կանխավճար 75 ֆր. մնացեալը վճարելի Յունուար 24ին

Սահմանափակ տեղեր. Ժամ առաջ պէտք է արձանագրուիլ:

Մեկնում Յունուար 29ին, կառ տը լ'Էսթէն
ԱԼՊԵՐԿ ԷՔՍՓԼՕՐԷՍով:

Հաւաքուիլ կառ տը լ'Էսթի մեկնումի մեծ սրահը ժամը 21ին (մեկնում 22,10ին) Ձամբորդութիւն Բ. կարգով, մասնակցութեան գինին մէջ են ճամբու ծախքը, պանդոկ եւ ճաշ (բացի ճամբու ճաշերէն):

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
Է.Տ. ՁԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

Կարեւոր.— Ֆրանսացիներուն համար ազգ. անձնագիր, օտարներուն համար թիթր տը վօյաժ կամ անցագիր (փասփոր) ի գործու:

ՅՈՒՐ

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՅԱՏՈՒԿ ՅԱՅՏԱԳՐԵՐ

ՁԱՏԻԿ

Մարտ 26էն Ապրիլ 9

Թուրիսթ կարգով 1950 ֆր. Ա. կարգ (Անի պանդոկ) 2050 ֆրանգ

ՈՒՐԻՇ ԵՐԿՈՒ ՄԵԿՆՈՒՄՆԵՐ

ԱՊՐԻԼ 30
ՅՈՒՆԻՍ 15

Այցելութիւնները՝ 10, 15 կամ 20 օր

Մեր նոր կարգադրութեամբ ամբողջական վճռախն Մոսկուա, սենեակ եւ նախաճաշ երեւան, մէջն ըլլալով տեսարժան վայրերու այցելութիւններն ու պտոյտները:

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages **SEVAN**
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09.4*
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔԻ ՇԱԲԱԹ

Էֆիւմէնիֆ չարթուան առթիւ հաւաքական աղօթք Շաւիլի Ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ, Շաբաթ, Յունուար 22, ժամը 18,30ին մասնակցութեամբ Շաւիլի հայ եկեղեցւոյ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Կոնսթանթնոպոլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները դպրոցի սրահին մէջ, Յունուար 22ին Շաբաթ ժամը 3,30ին: Կը խընդրուի ճշդապահ ըլլալ: Օրակարգ. Պատմամատրականի դեկուցում, հաչուետուութիւն, բարոյական դեկուցում, վարչական ընտրութիւն:

×

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՅԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգը տեղւոյն վրայ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆը. Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին Ռիւ ար Թուրնի Փաթրոնաժի սրահը: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ 29 Յունուար, ժամը 3:30ին Ա.Տարոնեան սրահը: Օրակարգ.— Հաչուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԾԱԽՈՒ Է

Առողջական պատճառներով ծախու է Գեղամ Ա.Ճէմճեանի ճաչարանը:

Դիմել տեղւոյն վրայ՝
12, Ռիւ Քատէ:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան կեդր. յանձնախումբը նախաձեռնած է նուագի եւ սոլֆէժի ձրի դասընթացքներու, դասաւանդութեամբ արուեստագիտուհի, Օր. Մարի Ալեքսանեանի, սկսէն Հինգշաբթի ժամը 17էն 19 Մշակոյթի Տան մէջ:

12–14, Ռիւ Սէնթ–Պագիլ:

Ցանձնախումբը կոչ կ'ընէ բոլորին որ օգտուին այս պատեհութենէն:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՈՒՐԲԱԹ
21
ՅՈՒՆՎԻԱՐ
VENDREDI
21 JANVIER
1972

LE NUMÉRO 0,50 F

ՀԱՅՐԱՏԱՊԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման	Տար· 125 ֆր·	Հատը 0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12321

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.321

PROPOS SUR UN VOYAGE

La visite officielle du Premier Ministre turc à Paris n'est pas pour calmer les esprits de plus de cent cinquante mille Français d'origine arménienne qui, au lendemain des massacres perpétrés par les Turcs, ont trouvé refuge sur le sol hospitalier de la France.

Si tout homme a deux patries : la sienne et puis la France, pour tous ceux qui furent d'abord des réfugiés arméniens avant de devenir des citoyens français, la France fut plus qu'une seconde patrie, elle fut *la Patrie*, qui leur ouvrit grands ses bras. C'est pourquoi, ce n'est pas sans un serrement de cœur, que tous ces fils d'Arménie voient les honneurs qui sont faits au président Erim, symbole d'une Turquie qui n'a pas payé sa dette à ce peuple qu'il a massacré, déporté ou exilé.

De Talaat à Hitler, l'histoire a continué. En 1915, le ministre de l'Intérieur de Turquie télégraphiait au Préfet d'Alep.

— « *Il a été précédemment communiqué que le gouvernement sur l'ordre de Djemiet, a décidé d'exterminer entièrement tous les Arméniens habitant en Turquie. Ceux qui s'opposeraient à cette décision ne pourraient pas faire partie de la forme gouvernementale. Sans égard pour les femmes, les enfants et les infirmes, quelque tragiques que puissent être les moyens de l'extermination, sans écouter les sentiments de la conscience, il faut mettre fin à leur existence. TALAAT* »

Plus tard, Hitler avant d'envahir la Pologne, devait cyniquement « se justifier » en disant : « Qui se souvient encore du massacre des Arméniens ? »

Mais, heureusement, on se souvient, comme en a témoigné encore dimanche dernier la Télévision française, lors d'une émission consacrée au grand Anatole France, ce fut Madame Henriette Psichari qui rappela, avec émotion, combien France avait œuvré lors du massacre des chrétiens arméniens par les Turcs.

Aujourd'hui, Nihat Erim est l'hôte de la France, c'est-à-dire notre hôte. Mais ceci ne saurait faire oublier cela. Aujourd'hui, les massacres n'ont pas cessé. Si ce n'est plus Deir-el-Zor, si ce n'est plus Dachau, si ce n'est plus Oradour, c'est le Biafra ou le Bangla-Desh. Et l'homme continue à tuer son prochain devant l'indifférence universelle, car les résolutions onusiennes, les discours humanitaires (dont nous fûmes saturés lors de la Première Guerre Mondiale) ou les appels d'intellectuels libéraux ne servent qu'à donner bonne conscience aux âmes coupables.

Aujourd'hui encore, le peuple arménien se souvient. Il ne peut oublier qu'il reste privé de ses terres, que ses églises, ses monastères, ses joyaux d'architecture tombent en ruines sur ses terres occupées et l'admiration de touristes égarés en Anatolie, ne peut apaiser l'acuité de son drame. Le temps n'y changera rien, ni pour les uns, ni pour les autres. Et il est nécesesaire que la Turquie retrouve sa dignité de nation, d'une nation responsable, qui sait reconnaître ses torts et rendre justice à ce peuple, dont tant de fils ont travaillé pour son pays, en bâtissant ses palais, en créant son théâtre, en lui donnant de grands publicistes.

L'Intérêt des Grands est rarement celui des petits, bien sûr. Mais la France généreuse et humaine, s'est toujours fait l'avocat des Causes perdues. Aussi, le désespoir ne saurait s'implanter dans les cœurs arméniens, même lorsque la France honore un Turc.

HARATCH

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԺԱՄԱՆՈՒՄԸ

—o—

ՓԻԻՐՏԵՐՈՒ ԲԱՑ ՆԱՄԱԿԸ

Երբ Նախարարապետ Շապան-Տէմիրճի-եան դէպի Օրլի կ'երթար դիմաւորելու համար Նիհատ Էրիմը, թափօրը առաջնորդող երկու մոթօպանները կառքի մը չպարնուե-լու համար, չեղում մը կատարած են եւ ինկած թաց սալայատակին վրայ : Մէկը նոյնիսկ բաւական ծանր ցնցում մը ունե-ցած է եւ հիւանդանոց փոխադրուած : Նախարարապետը չարունակած է ճամբան եւ Օրլի հասած ճիշդ ժամուն :

Թուրք վարչապետին կ'ընկերանան կի-նը, Արտաքին նախարար Հալուք Պայուլ-քէն եւ կարգ մը այլ անձնաւորութիւններ :

Ինչպէս գրած էինք արդէն, Էրիմ կ'ու-զէ մասնաւորապէս սերտացնել Ֆրանք-Թրքական յարաբերութիւնները : Արդէն կը Մոնտ կ'ոգեկոչէ զանոնք ու նաեւ դա-բաւոր բարեկամութիւնը, յիշելով թէ «Երջանի մը մէջ որ տակաւին խաչակրու-թեան ոգիի տիրապետութեան տակ էր, քրիստոնեայ ազգին թագաւորը եւ Սուլ-թաններուն Սուլթանը առաջին օրինակը տուին համակեցութեան եւ համագործակ-ցութեան երկու պետութեանց միջեւ գոյ-կրօնքը կը բաժնէր» :

Արդէն Էրիմ չի ծածկեր թէ իր այցե-լութիւնը «գործի» ճամբորդութիւն մըն է, այլ խօսքով Եւրոպայի մշտական «հի-ւանդը» քիչ մը դրամ կ'ուզէ :

Ֆիկարօ այս առթիւ կը ծանրանայ Թուրքիոյ պլուզանտեսութեան վրայ եւ երկրին մէջ բանակի կատարած դերին : Ֆիկարօի աչխատակիցին համար, Թուր-քիոյ բանակը երկրին արկէզիէնն է (անոր մասին չատ կը խօսուի, բայց չի տես-նուիր ինչպէս Տօսէի պատմութեան մէջ) :

Գոմպա այս այցելութեան առթիւ կը դրէ թէ ան վճռական հանդրուան մըն է ներքին կացութեան « բնականացման » : Շեչտելէ ետք թէ Թուրքիա մասնաւոր սէր մը ունի Ֆրանսայի նկատմամբ ինչպէս ցոյց տուաւ Տը Կօլի այցելութեան առեն-ուան ջերմ ընդունելութիւնը, կ'աւելցնէ թէ Մանչէն անդին «մարսած» չեն Տէմի-րէլի հեռացումը : Արդարեւ Տէմիրէլ, որ ազատ որմնադիր է, վայլուն յաղթանակ մը տանելէ ետք իր կուսակցութեան (Ա-տալէք) գլուխը, պարտաւորուեցաւ տե-ղի տալ բանակին ճնշումին տակ 1971 Մարտին :

Գոմպա այս ժամանակին լուրին ներ-քեւ եւ նոյն չափով հրատարակած է Էմիր Պեռլհանի մէկ բաց նամակը, ուր քիւրտ պարագլուխը կը ծանրանայ առաւելաբար Լօզանի դաշնագրին վրայ, յիշելով թէ երբ 1923ին դաշնագիրը կը սորագրուէր, Թուրք պատուիրակութեան պետը՝ Իսմէթ Ինէօնիւ կ'ըսէր.— «Այս երկիրը երկու ժողովուրդի կը պատկանի. — թուրք ժո-ղովուրդին եւ քիւրտ ժողովուրդին » եւ թէ յետագային նիստի մը ընթացքին, էրզրումի երեսփոխանը Հիւսէյն Ավնի կը կրկնէր. «Այս ժողովին մէջ, երկու ժո-ղովուրդները իրաւունք ունին ձայն բար-ձրացնելու՝ քիւրտ ժողովուրդը եւ թուրք ժողովուրդը» : Բայց կ'ըսէ պետք խան, երբ Թուրքիա խաղաղութիւն ձեռք ձգեց, մերժեց ընդունիլ Քիւրտերու ազգ. անձ-նաւորութիւնը ու կ'աւելցնէ թէ տարի-ներու ընթացքին չդործադրեց նոյնիսկ Լօզանի դաշնագրի տրամադրութիւնները :

Պետք Խան կը բողոքէ որ քիւրտերէն ոչ մէկ հրատարակութիւն արտօնուած է թէ Թուրքիոյ համար Քիւրտ հայ այլ «լեռ-նական Թուրքեր» բայց ինչպէս կ'ըսէ Թրքական առածը «կարելի չէ նիպակ մը պահուած պահել պայուսակի մը մէջ» եւ Արդարութեան նախարարը՝ Աբար կը յայ-տարարէր Փարիզի երեկոյեան թերթի մը որ հինգ միլիոն Քիւրտ կայ Թուրքիոյ մէջ : Պետք Խան կը յիշէ նաեւ թէ հակա-ռակ Լօզանի դաշնագրէն բխած պարտա-որութեանց, փոքրամասնութեանց իրա-ւունքներու յարգանքին նկատմամբ, Թուրքիա հրովարտակ մը հանած է որով կ'արգիլուի Թուրքիա մացնել որեւէ բան քրտերէն լեզուով : Պետք կ'եզրակացնէ.— « ... Եթէ Քիւրտերը փափաքէին քիւրտ պետութիւն մը ստեղծել, 1914–18ի պա-տերազմի վաղորդայնը եւ Սեւրի դաշնա-գիրը կարելիութիւն կուտար իրենց : Բայց նախընտրեցին օգնութեան հասնիլ իրենց Թուրք ընկերներուն, պաշտպանելով հա-սարակաց հայրենիքի ամբողջականութի-նը : Ինչ որ Քիւրտերը կ'ուզեն իրենց պե-տային անձնաւորութեան յարգանքն է եւ մշակութային ազատութիւնը, ինչ որ կեն-սական պայմաններն են իրենց հոգեկան զարգացման» :

×

Թուրքիոյ վարչապետը Զորեքշաբթի ի-րիկուն հիւրն էր Ֆրանսա – Թուրքիա կո-միտէին, իսկ Հինգշաբթի ցերեկ կ'ըն-դունէր Նախագահ Փոմպիտուի կողմէ :

Զորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 19,45ին եւ 20ին (Ա. եւ Բ. կայան) հեռատեսիլի լուրերու ընթացքին չատ անոչան կերպով հաղորդուեցաւ էրիմի ժամանումը :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

—o—

Եգիպտական նոր կառավարութեան կազմութիւնը՝ վարչապետ Ազիզ Սեդքիի պլեսուրութեամբ, որոչ զժգոհութիւն առեղծած է ուսանողական շրջանակներու եւ բանակի շարքերուն մէջ :

Յունուարի սկիզբէն ի վեր արդէն որոչ խլրտում մը նշմարելի դարձած է համա-լսարաններու եւ բարձրագոյն ուսման կրթարաններու մէջ : Բժշկական ճիւղի համալսարանականները կարգ մը որո-շումներ բանաձեւած են եւ փոթած պա-նոնք հրապարակել մամուլի միջոցով : Գրաքննութիւնը արդելք հանդիսացած է : Առջի օր, Յունուար 19ին, Գահիրէի հա-մալսարանի պետական ճիւղի ուսանողու-թիւնը նոր կառավարութեան հրաժարու-մը պահանջած է : Ուզած է նաեւ, որ Հան-րապետութեան նախագահը ինքնաքննա-դատութիւն մը կատարէ իր անյաջող քա-ղաքականութեան համար : Համալսարա-նական շրջանակները կը պահանջեն «ժո-ղովրդային պատերազմ» մը Իսրայէլի դէմ :

Դժգոհութիւնը առաւելաբար կը բխի այն իրողութենէն, որ Անուար Էլ Սա-դաթ, Եգիպտոսի նախագահը, անցեալ տարի բազմաթիւ առիթներով յայտարա-րեց, թէ «1971ը ճակատագրական պիտի ըլլայ», այլ խօսքով տարին պիտի լրանայ կամ պատերազմով Իսրայէլի դէմ եւ կամ դիւանագիտական լուծումով դրաւուած հողերու վերադարձման կապակցութեամբ :

Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, Սադաթի տուած պատճառաբանութիւնը՝ պատերազմի նախաձեռնարկ չըլլալու մա-սին, անընդունելի եւ, նոյնիսկ, ծիծա-ղելի կ'օրակուի ուսանողներու կողմէ :

Գրած էինք առենին, թէ Սադաթ պատ-ճառաբանեց, որ հնդիկ – փաքիստանեան պատերազմին հետեւանքով է, որ ինք որոչում չէ կրցած տալ պատերազմի մա-սին :

Ինչ կը վերաբերի բանակի դժգոհու-թեան, անիկա կ'արտայայտուի իր «լռու-թեամբ»ը, ինչպէս դիտել կուտան քա-ղաքական շրջանակները : Արդարեւ, հոն եւս նշմարելի է վրդովում մը Սադաթի վարած քաղաքականութեան ճախողու-թեան նկատմամբ : Դիւանագիտական ճի-դերը, յատկապէս Ամերիկայի հետ մեր-ձեցման մը ճամբով, ցարդ դրական ար-դիւնք չէ տուած : Ուշադրութիւն ոչ միայն չդաղեցաւ ճնշում բանեցնել Թել Աւիվի վրայ, որպէսզի այս վերջինը աւելի ճը-կուն դտնուի Սադաթի առաջարկներուն նկատմամբ (Սուէզի ջրանցքի վերաբաց-ման կապակցութեամբ) այլեւ ի վերջոյ խոստացաւ Ֆանթոմ օդանաւեր յանձնել Իսրայէլի, այս տարեդարձին :

Դիւանագիտական աշխատանքներու ա-պարդիւն արդիւնքը տեսնելով՝ ուսանո-ղական եւ դինուորական շրջանակներ այժմ պատերազմին մէջ կը տեսնեն արագ հողերու ազատագրման կարելիութիւնը :

Դէպերը այս ձեւով կը մեկնաբանեն վերջին անցքերը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՏԵԶԻՈՅ մայրաքաղաքին եւ դլխա-ւոր քաղաքներէն մէկուն մէջ սեւամորթ ցուցարարները չարունակեցին բողոքել կեղծային խտրականութեան քաղաքակա-նութեան դէմ : Սոլզպըրիի եւ Ֆորթ Վիքթորիայի մէջ ցուցարարները հրկի-դեցին ինքնաչարժեր, կողոպտեցին խա-նութներ եւ յարձակեցան ճերմակներու վրայ : Ոստիկանութիւնը արտասուարեր ձեռնառումբերով ցրուեց ցուցարարները : Ռոտեզիոյ նախկին վարչապետը՝ Թոմ եւ իր աղջիկը ձերբակալուեցան, որովհետեւ սեւամորթներու կողմնակից դործած էին :

ՅՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «Լիտերատուրնայա Գա-զէթա»ին համաձայն ամերիկեան օդուժը Դեկտեմբերին բուռն ռմբակոծութիւններ կատարեց Հիւսիս-Վիէթնամի վրայ «խորհրդակցելէ ետք Զինուժաստանի հետ» : «Սովիէտսկայա Ռոսիյա» թերթը, օրկա-նը Ռուսիոյ Համամիութեան կուսակցու-թեան Կեդրոնական Կոմիտէի, իր կար-ծիքին, նկատել կուտայ, թէ Զինուժաստան ըն-կերվարութիւն կատարելու նշանաբա-նին տակ պատերազմի կը պատրաստուի, որովհետեւ «անոր դեկավարները համա-խարհային յեղափոխութիւնը համաչխար-հային պատերազմին հետ կը կապեն» :

ՊԱՄՔ անջատողականներ Պիլպաոյի դոր-ծարանատէրերէն մէկը առեւանգեցին : Լուրերուն Զապալա պիտի սպաննուի, եթէ մինչեւ երկուշաբթի դործէ արձակուած 183 պառք բանուորները եւ չառնուին աչ-խատանքի, իրենց գործատան կողմէ :

ԹԵՀՐԱՆԻ ամերիկեան դեսպանատան եւ պարսկ – ամերիկեան մշակութային ընկերակցութեան կեդրոնատեղիին վրայ ռումբեր նետուեցան ձախակաչա խումբ-նարարներու կողմէ : Թեհրան Ապրաժոր-վին ներկայացուց Իրաքէն արտաքսուած 60·000 Իրանցիներու հարցը :

ՀԻՒՍԻՍ. Վիէթնամեան Միկ–21 մը դլեանուեցաւ ամերիկեան օդանաւի մը կողմէ Հիւսիս-Վիէթնամի վրայ : Միկը յարձակած էր Ֆանթոմի մը վրայ :

ՀՌՈՄԻ մէջ Մինթոֆ կը չարունակէ բանակցել Մալթայի անդլիական կայան-ներուն չուրջ : Երկուստեք յաջողութիւն-ներ կը նշմարեն համաձայնութեան ճամ-բուն վրայ : Մինթոֆ հաւանաբար ուրիշ դիշեր կատարէ իր պահանջած դումարին մէջ — 18 միլիոն սթերլինի փոխարէն պահանջելով 14ուկէս միլիոն ոսկի :

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ նախարարը քսան մի-լիոնի վարկ մը ստացաւ բանաերու եւ բանակ դրութեան բարենորոգումներու համար : Ծանօթ է որ Թուլի բանակին ա-պըստամբութենէն ի վեր, չարժումները կը ծաւալին մահմադականութիւն պատճառելու ասպիճան :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ Խորհուրդի նախարարներու կոմիտէն պէթհովէնի ննջեցեան Համա-նուագին «Փառերդ Ուրախութեան»ը (Իմն ա լա ժուա) ընտրեց իբրեւ փառերդ՝ եւ-րոպական :

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՓՈՔՐ ԱՍԻՈՅ ՁԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՁԱՄԲԱՆԵՐԸ

Ա.

Հայոց, աւելի քան ուրիշ ազգերու, ծանօթ պէտք է ըլլայ Մերձաւոր Արեւելքի կարեւոր դերը պատմութեան մէջ: Ան – ցեալին՝ մէջազգային ճակատագրական պայքարներ տարուած են Մերձաւոր Արեւելքի մէջ: Այսօր ալ կարեւոր դեր մը կը խաղայ այս երկրամասը: Եթէ փոխուի եւ ստեղծուի պատերազմական դրութիւնը՝ հաւանաբար ռազմական գործունէութիւններու կարեւոր մաս մը կատարուի Մերձաւոր Արեւելքի մէջ:

Երկրորդ աշխարհամարտին կը թուէր թէ Առանցքի պետութիւններու ընդհանուր ծրագիրն էր՝ Գերմանիան արեւմուտքէն, իսկ Ճափոնիան արեւելքէն, հանդիպիլ Հնդկաստանի մէջ:

Եւրոպացին Հնդկաստան երթալու համար՝ ցամաքային միակ ճամբան կ'անցնի Փոքր Ասիոյ մէջէն, այսինքն՝ Կովկասէն Միջագետք եւ Պարսկաստան, կամ Թուրքիայէն:

Արեւելեան մտայնութեամբ, ճակատագրին վերապրելով ամէն բան, կրնանք ըսել «ինչ որ պիտի ըլլայ՝ պիտի ըլլայ»: Սակայն, պետութիւնները ընդհանրապէս այդ սկզբունքով չեն չարժիր: Եթէ դէպքերը տարբեր դասաւորուէին՝ Գերմանիա հաւանաբար պիտի նախաձեռնէին ռազմական յարձակողականի մը ուղղակի Փոքր Ասիոյ վրայ եւ պիտի նեանէին իրենց մարզուած դունեգրը այդ հողամասին պատերազմի դաշտերը, ուր անցեալին վճռուած է ոչ միայն ազգերու՝ այլեւ ամբողջ քաղաքակրթութիւններու ճակատագիրը:

Գաղտնիք չէ թէ այսօր արեւմտեան պետութիւնները հսկայածաւալ պատրաստութիւններ տեսած են պաշտպանողական ճակատի մը հիմերը դնելով Կովկասի ահմանէն մինչեւ Պարսից Ծոցը: Այդտեղ թերեւս տրուի ապագայ պայքարի մը վերջնական վճիռը:

Արդ՝ ակնարկ մը նետենք պատմութեան էջերուն եւ տեսնենք թէ ի՞նչ ռազմավարական ազդեցութիւն ունեցած է Փոքր Ասիան իր աշխարհագրական դիրքով:

Կը տեսնենք թէ Մեծն Տիգրան Յախջախիչ պարտութենէ մը ետք Պոմպէոսի ղօրքէն, ստիպուեցաւ հռոմէական պահակագօրք ընդունիլ Արտաշատի մէջ: Հռոմ՝ Փոքր Ասիոյ մէջ իր քաղաքակրթութեան բազմաթիւ փոփոխութիւններու ընթացքին՝ մէկ սկզբունքով աչքի կը զարնէ, այն է Հայաստան պէտք է միշտ Հռոմի հսկողութեան տակ ըլլար: Նոյն քաղաքականութիւնը կը ջանային անոնք զործադրել Անդրկովկասի մէջ: Իպերիոյ (Վրաստան եւ Շերվան) թագաւորն ալ խիստ հսկողութեան տակ էր. պինակից կը կոչուէր՝ բայց իրողութեան մէջ ճորտի դիրքի մէջ էր: Հռոմեացիք իրենց պահակազօրքը տեղաւորած էին Երեւանի դաշտին մէջ: Իսկ Իպերիոյ մէջ՝ Հռոմ ապահոված էր Արմատիկայի բերդը, ուրկէ կը հսկէին Կուր գետի հովիտին եւ Տարիէլի անցքին:

Հետեւեալ հարցումը անխուսափելի է.

— Ինչո՞ւ այսքան հսկողութիւն այդ երկիրներու վրայ, այսինքն՝ Հայկական Բարձրաւանդակին եւ Արեւք ու Կուր գետերու հովիտներուն: Ինչո՞ւ ղրկել բազմաթիւ բանակներ եւ զօրավարներ այդ դերիշխանութիւնը ապահովելու համար:

Հռոմի նպատակը անափառութիւն չէր: Հռոմ առաւորութիւն չունէր պինուր եւ ղրամ վատնելու լոկ իր փառքը չաւոշնելու համար, ինչ որ կ'ապացուցանէ իր պահպանողական քաղաքականութիւնը Հունոսի եւ Դանուբի սահմաններուն վրայ: Պատճառը պինուորական անհրաժեշտութիւնն էր: Մոմպէն, գերմանացի պատմագէտը, ասոր բացատրութիւնը կուտայ ըսելով թէ Հայաստան իր դիրքով, պինուորական տեսակէտէ, դուռ մըն էր որ կը բացուէր երկու մեծ պետութիւններու հողամասերուն վրայ (Հռոմ եւ Պարթեւստան):

Հռոմայեցւոց յարձակումներէն Պարթեւաց կամ Սասանեանց վրայ՝ միայն երկուքը կատարուած են այն ճամբայով որ կը տանի Հայկական Բարձրաւանդակէն դէպի Արաքս գետը եւ անկէ դէպի պարսկական Ատրպատական (Անտոնիոսի արշաւանքը 36 թուականին Քրիստոսէ առաջ, եւ Ալեքսանդր Սեւերոսի արշաւանքը 232ին): Բոլոր միւս հռոմէական բանակները Տիգրանի վրայ քալած են հիւսիսային Միջագետքի ճամբով: Իսկ Պարթեւները մտած են հռոմէական սահմաններէն ներս այն ճամբաներէն որ կը դանուին Մալաթիոյ հարաւային կողմը:

Կարեւոր է դիտել (ինչպէս կը յիշեցնէ Ֆրոնդոյ) թէ Տրայիանոս՝ Եփրատի եւ Տիգրիսի վրայ մաքառումներ հրմնեց, սերելէ ետք Միջագետքի, Ասորեստանի եւ Բաբելոնիայի նոր գաւառներուն:

Կ'ենթադրուի թէ Հռոմ նման մտքան մը կը պահէր նաեւ Արաքս գետի վրայ, հաւանաբար Արտաշատի մէջ: Պարզ է թէ խիստ կարեւոր էր այդ մաքառման դիրքը: Դէպի Արեւմուտք կ'երթար այն կարեւոր ճամբան որ կ'ընթանար Հայկական Բարձրաւանդակէն դէպի Կարին եւ Իլիճա, Եփրատի վրայով, եւ անկէ դէպի Ամասիա, անկէ ալ հիւսիս՝ դէպի Տրապիզոն կամ դէպի Արեւմտեան Փոքր Ասիա:

Ըստ Տակիտոսի՝ այս ճամբով էր որ զօրավար Կորբուղոն Սեւ Ծովէն պաշար դրկեց իր բանակներուն: Այս ճամբով էր նաեւ որ Տրայիանոս Հայաստան արշաւեց 114 թուականին:

Արտաշատէն դէպի հարաւ–արեւելք՝ այս մեծ պողոտան կ'ընթանար Արաքսի հովիտէն, ներկայ երեւանդերի դծով: Այդ պողոտային մէկ ճիւղը կը հետեւէր, ինչպէս ըսինք, Արաքսի ընթացքին եւ կ'երթար մինչեւ Կասպից Ծով, իսկ միւս ճիւղը կ'երթար Եկրատան (Համատան), ուրկէ կը սկսէր կարաւանի դիծը, որ կ'երթար Կասպից Դռնէն մինչեւ Հնդկաստան եւ Չինաստան:

Եկրատանի եւ արեւմտեան աշխարհի միջեւ միայն երկու ճանապարհներ կան, որովհետեւ Հակիարի եւ Զակրոսի լեռնաշղթաները պատնէշ կը ներկայանան Իրանեան բարձրաւանդակին եւ Տիգրիսի հովիտին միջեւ: Այս երկու ճանապարհներէն մէկը կ'երթայ Զակրոսի անցքէն՝ Խանագինի մօտ, հետեւելով վերին Տիալա գետին: Այս էր Մեծն Ալեքսանդրի արշաւանքի ճանապարհը դէպի Պարսկաստան եւ Հնդկաստան: Իսկ միւս ճամբան կը հետեւի Արաքս գետին՝ անցնելով Հայաստանի մէջէն:

ԵՆՈՎՔ ԼՍԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱԶԱՐ ՏԱՐԵԿԱՆ ԳԻՐՔ ՈՐ ՆԱԵԻ ՀԱԶԱՐ ՀԻՆԳ ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԵԿԱՆ Է

(Գ. եւ վերջին մաս)

Մովսէս Կաղանկատուացի բազմաթիւ անգամ կը յիշէ, թէ ինք Զիլանշիր մեծ իշխանին պալատի պատմագիրն է: Գիրքին այս մասն ալ իր իւրայատուկ դերն ու արժէքը ունի: Կը պատմէ, որ մօտաւորապէս 600ական թուականներուն Միհրան Սասանեան, տղոյթեամբ պարսիկ, փախուստ տալով Յոսրով Բ. Փարւէզ թագաւորին վրէժխնդրութենէն, իրեն հպատակ ազգակիցներու հետ կուգայ, կը հաստատուի Ուտիքի Գարղմանք գաւառը: Միհրանի եւ անոր ժառանգորդներուն առաջին մտահոգութիւնը կ'ըլլայ տէր գտնել ջրջանին եւ անոր դրացի գաւառնե – րուն ու այդ նպատակով ալ երկու անգամ ճամբի կը հրաւիրեն գաւառին տէր Առանշահիկ իշխանազուններն եւ կը կոտորեն: Սակայն, հաւանաբար, այս ճամբով անոնք չեն յաջողիր հպատակեցնել գաւառին Հայութիւնը, որովհետեւ իշխանները կ'արժանանայ միայն Միհրանի թոռը՝ Վարազ Գրիգոր եւ այն ալ քրիստոնեայ գառնալէ ետք: Աւոր ժառանգը՝ Զիլանշիր արդէն ոչ միայն քրիստոնեայ – լուսաւորչական էր, այլ եւ գործիչ մը, որ նախանձախնդիր եղած է գաւառին հայկական մշակոյթի զարգացման: Զիլանշիրը այնքան հեռացած էր իր նախնիքներէն (պարսիկ), որ, երբ Պարսից գօրավարը կ'առաջարկէ անոր իր աղջկան ձեռքը, ան կարուկ կը մերժէ «վասն չկամելոյ զոք յանօրինաց առնել կին»: Վրաստանէն կը փափաքին կին բերել, սակայն, ան դարձեալ կը հրաժարի եւ կնութեան կ'առնէ հայ աղջիկ մը «զդուստր իշխանին Սիսական աշխարհին»:

Զիլանշիրի նուիրուած յօդուածին արժէքը չատ մեծ է ուրիշ պատճառով մըալ. հոս պահպանուած է հայ հին մեղեդիներէն աշխարհիկ բանաստեղծութեան ամէնէն հին նմոյշներէն մէկը: Դաւթակ արժանացած է իշխանին հիւրամեծար յարգանքին, եւ չատ օրեր անոր մօտ մնացած է իրրեւ թանկագին բրեկամ, կը նշանակէ, որ «Ողբ»էն զատ Դաւթակ ծանօթ էր իր «քերթուածք յաւաջադէմ»: Մանաւանդ, որ ան կոչուած է «քերթող», իսկ այն ժամանակ այդպէս կը կոչուէին միայն անոնք, որոնք աչքի կը զարնէին իրենց բարձր վարպետութեամբ: Եւ մենք չամենայն իրաւամբ կրնանք ըսել, որ «Ազուանից պատմութեան» չնորհիւ վերուած ութ մեղի հատած է Ե. դարու հայ բանաստեղծութեան նշանաւոր վարպետներէն դործերէն միայն մէկը:

Պատմութեան յետագայ դէպքերուն մէջ հեղինակը միչտ կը հետեւի Միհրանեան տոհմի իշխանութեան կեանքին եւ արժանահաւատ տեղեկութիւններով ցոյց կուտայ, որ Միհրանեանները չդիմացան Արցախի Առանչահիկներու մրցակցութեան: Վերջին հաշուով անոնք տեղի ու-

տէց 114 թուականին:

Արտաշատէն դէպի հարաւ–արեւելք՝ այս մեծ պողոտան կ'ընթանար Արաքսի հովիտէն, ներկայ երեւանդերի դծով: Այդ պողոտային մէկ ճիւղը կը հետեւէր, ինչպէս ըսինք, Արաքսի ընթացքին եւ կ'երթար մինչեւ Կասպից Ծով, իսկ միւս ճիւղը կ'երթար Եկրատան (Համատան), ուրկէ կը սկսէր կարաւանի դիծը, որ կ'երթար Կասպից Դռնէն մինչեւ Հնդկաստան եւ Չինաստան:

Եկրատանի եւ արեւմտեան աշխարհի միջեւ միայն երկու ճանապարհներ կան, որովհետեւ Հակիարի եւ Զակրոսի լեռնաշղթաները պատնէշ կը ներկայանան Իրանեան բարձրաւանդակին եւ Տիգրիսի հովիտին միջեւ: Այս երկու ճանապարհներէն մէկը կ'երթայ Զակրոսի անցքէն՝ Խանագինի մօտ, հետեւելով վերին Տիալա գետին: Այս էր Մեծն Ալեքսանդրի արշաւանքի ճանապարհը դէպի Պարսկաստան եւ Հնդկաստան: Իսկ միւս ճամբան կը հետեւի Արաքս գետին՝ անցնելով Հայաստանի մէջէն:

ԵՆՈՎՔ ԼՍԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳՐԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

1894–1914

— Հիմա, կամուրջին վրայ, Մինաս էֆէնտին տեսայ, ըսաւ որ բացարձակապէս արգիլուեր է չինեմափոնական պատերազմին վրայ տող մը բան իսկ գրելը:

— Ի՞նչ կ'ըսես, պոչից ձեռքը ճակտին զարնելով, ամբողջ չորս երես բան գրած եմ եւ չարուած ալ է:

— Չեմ դիտեր, այսպէս ըսաւ:

Խեղճը այնքան յուսահատեցաւ որ լալը պակաս էր:

Ալ չդիմացայ եւ ըսի թէ կատակ էր ըրածս:

×

Հայրենիքի յաջողութեան մէկ գլխաւոր պատճառն էր իր թերթօնները, որոնց ընտրութիւնն ու թարգմանութիւնը յանձնուած էր Պետրոս Արտունիի որ միանգամայն թերթին վարչական պաշտօնեան էր:

Զօհրապի մէկ անուարտ մնացած վէպը, «Նարտիկ» Դր. Արծրունիի «Լենանկէլիա»ն, Արշակ Զօպանեանի «Թուղթի փառք»ը, Լեւոն Սեդրոսեանի մէկ ազգային կեանքէ քաղուած վէպը, որոնք իրրեւ թերթօն երեւցած են Հայրենիքի մէջ, այնքան ընդունելութիւն չեն դտած, որքան Փիլ Մաուիի եւ ասոր նման ֆրանսայի վիպասաններու սիրային, տրամաթիքական եւ արկածախնդրական վէպերը:

Պ. Արտունի զանոնք կը հայցնէր, յստակ ու ճկուն աշխարհաբարով մը եւ այնպիսի արագութեամբ մը կը թարգմաներ, որ դիտողին զարմանք կը պատճառէր:

Շատեր այդ թերթօններով այնքան կը չահագրգռուէին որ խմբագրատուն կը դիմէին հասկնալու համար թէ ի՞նչպէս պիտի վերջանային:

Օր մը, Լեւոն Բաչալեան եւ ես մեր զբասանեակը նստած էինք, երբ վհհերտա կեսպարանքով երիտասարդ մը ներս մտաւ, մօտեցաւ Լեւոնին, յարգական բարեւ մը տուաւ եւ յուղուած չեշտով մը ըսաւ.

— Ներեցէք, Բաչալեան էֆէնտի, ձեզի հարցում մը պիտի ընեմ, կը խնդրեմ որ ճիշդը պատասխանէք, որովհետեւ մեծ մտատանջութենէ դիս պիտի ազատէք:

— Ի՞նչ պիտի հարցնէք, ըսաւ Լեւոն երիտասարդին այս խօսքերէն չահագրգռուած:

— Արդեօք Թէրէզը Ռաուլին հետ պիտի ամուսնանա՞յ, հարցուց դողահար ձայնով մը:

Լեւոն եւ ես կարծեցինք թէ փախուկի մը հետ էր գործերնիս:

— Թէրէզը ո՞վ է, Ռաուլը ո՞վ է, ըսաւ Լեւոն:

— Ի՞նչպէս, չէ՞ք դիտեր, լուացարարուհիին աղջիկը, որ Տօքթէօր Ալպէրի գաւակը, Ռաուլը կը սիրէ... ձեր թերթին մէջ կը հրատարակուի կոր այս թերթօնը:

— Չեմ դիտեր, ես թերթօն չեմ կարդար, պատասխանեց Բաչալեան:

— Չէ՞ք կարդար, դոչից երիտասարդը զարմացած, կարելի՞ բան է...

Նոյն միջոցին Արտունի սենեակ մտաւ:

— Ահաւասիկ ձեզ մտատանջող դադտնիքին լուծումը այս մարդուն քովն է, ըսաւ Լեւոն թերթօնին թարգմանիչը ցոյց տալով երիտասարդին:

Այս վերջինը Արտունիին դիմեց հասկընալու համար թէ Ռաուլ պիտի ամուսնա՞ն Թէրէզի հետ: Բայց ան ալ մերժեց դոհացում տալու հետաքրքիր երիտասարդին, որովհետեւ ինքն ալ չէր դիտեր իր թարգմանած թերթօնին ինչպէս վերջնալը:

×

Արփիարեան մեր մէջ ամէնէն խոհեմն էր, հակառակ ընդհանուր կարծիքին, որ իրեն կը վերագրէր ծայրայեղութիւններ:

Բուն յանդուգնը, հայրայիզը Յովհաննէս Շահնազարն էր որուն վրայ սովորած էինք տեսակ մը հակակշիռ ի դործ դնել թերթին ու անոր հետ մեր պայթիւնն ալ չվտանգելու համար:

Յաճախ Արփիարեան կը կռուէր Շահնազարի հետ եւ կը չանար մեղմել անոր եռանդը:

Արփիարեան մասնաւորաբար խոհեմութեան կը տարուէր Տիգրան Արփիարեանի վհհերտա խօսքերէն ազդուած:

Ամէն անգամ որ Հիւանդանոցի Հոդաբարձութեան, Բեւրայի Թաղական Վարուդին կամ Կալուածոց Հոդաբարձութեան դէմ բուռն պայքար կը մղէինք, կամ «Ազնուաշուք»ները կը հարուածէինք, կամ հայ էֆէնտիները կը հալածէինք, Տիգրան Արփիարեան սահմանած դէմքով մը, Արեւելքի խմբագրատունէն կը վազէր կուգար Հայրենիքի խմբագրատունը եւ չափաւորութեան յորդորներ կը սկսէր կարդալ:

— Ի՞նչ կ'ընէք, եղբայր, ամէնքը ձեզի չէնամէ կ'ընէք կոր, գլխերնուդ փորձանք մը պիտի բերէք... կ'ելլան չարուեստին մը կ'ընեն, խօսք մը կը խառնեն...:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(15 – Շար.)

ՆԱԽԱՁՆՈՎ ՎԱՍՓՈՍԻՆ

Ա. ՄԱՆՈՒԿՅԱՆԻ ՄԵՆԱՊԱՏՄՎԱԾՔԸ

— Տիրոջս մյուս դեմքն է, տեսնում ես, որ ուրիշ տեղ է նայում, ինձ չի էլ նկատում, ես էլ ուզում եմ, որ ինձ չնկատի, ուզում եմ, որ ինձ չնկատի, որ ես էլ նայեմ ուրիշ տեղ, ուրիշ մարդկանց, ուրիշ բաների, ուրիշ աշխարհի, ուրիշ կյանքի, ուրիշ ապագայի, ուրիշ անցյալի, ուրիշ ամեն ինչի

Օր· Լօժէնի Հալէպլեան, այրի Տիկին Սիրարփի Սանթուրճեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր՝

ՎՐՈՅՐ ՀԱԼԷՊԼԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Յուն – ուար 18ին, յետ կարճատեւ հիւանդու – թեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երկուշաբթի (Յունուար 24) առաւօտ ժամը 10,30ին Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն:

Մահաղղ հասապողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ»·— Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին հոյրերուն:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Նոր տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խա – չի օգափոխութեան կայանի ծովահայեաց նոր չէնքին բացման արարողութեան ան – հրաժեշտ չինութիւններուն եւ կահաւոր – ման ի նպաստ կը նուիրեն·—

Տէր եւ Տիկին Ժան Մատոյեան 200 Ֆր·, Տիկին Արշալոյս Ճնկլըպըրեան (Սէնթ է – թիէն), Պ· Ռոպէր Տօնապետեան, Տիկին Սեդա Ալբալանկիւլեան 100ական Ֆր·, Տի – կին Ս· Սուճեան (Սէնթ է֊թիէն), Տէր եւ Տիկին Կարպիս Քէլճեան (Անիէռ), Տէր եւ Տիկին Ժորժ Օնոսեան (Բլամառ), Պ· Յակոբ Աչճեան (Փրէ–Սէն֊Ժերվէ), Տէր եւ Տիկին Արմենակ Աճէմեան (Տէօյ – լա – պառ), Տիկին Մանուշակ Մարտիրեան (Մարսէյլ), Տիկին Պէաթրիս Մանուկեան (Նիս) 50ական Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Փա – նոս Եաղուպեան (Բլամառ), Տոքթ· Բ· Հ· Նազարեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տամլամեան (Բլամառ), Մկըրեան եղ – բայրներ, Տիկին Վահանոյշ Պէրպէրեան (Նիս), Օր· Ասրինէ Մելիքեան (Մար – սէյլ) 30ական Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Վա – ղարշակ Կարապետեան (Փալիյոն–Սու – պուա), Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Վարժա – պետեան (Քաչան), Օր· Տ· Տարտարեան (Ալֆորվիլ), Տիկին Ս· Մէնթճեան, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Գըրմըզեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Շահպազեան (Առնուվիլ), Պ· Փիէր Քիւրքճեան, Տէր եւ Տիկին Գա – րակիւզէլեան (Սթէն), Տիկին Հ· Թէր – պեան (Լիոն), Օր· Նոյեմի Պուլտուքեան (Նիս) 20ական Ֆր·, այրի Տիկին Վերոն Դաւիթեան (Վալանս) իր ամուսնոյն յի – շատակին 50 Ֆր·:

(Շար·)

Հ. Ց. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ·— Հ· Ց· Դ· Քրիստափոր Կո – միտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բո – լոր ընկերները, 22 Յունուար Շաբաթ գիշեր ժամը 8,30ին, Ա֊Տարոնեան սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Նախորդ տարուան դեկուցում եւ նոր ընտրութիւն:

ՎԻՒՆ·— Հ· Ց· Դ· Ա֊ի կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին նոր ա – կումբին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներ – կայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՒԻԼ·— Հ· Ց· Դ· «Արդութեան» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքա – տեղին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ՍՕՍԻ» պարախումբի 25ամեակը, որ տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 30ին, կիրակի երեկոյեան ժամը 9ին

THEATRE CHAMPS - ELYSEES
սրահին մէջ

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպութեամբ
Կապոյտ Խաչի Բաղաբի մասնաճիւղին
ի պատիւ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

Գրագէտը կը խօսի հետեւեալ նիւթին չուրջ՝

ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԶԻՆՔԸ՝ ԻՐ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

Գեղարուեստական բաժին
Կիրակի, Յունուար 23, ժամը 15ին
ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ սրահը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի Մարսէյլի Թատերախումբը կը ներկայացնէ

ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ

Ց· ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան
22 Յունուար, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին Պօմոնի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը շը – նորհակալութեամբ ստացած է այրի Տի – կին Ֆիլոս Գարայեանէ 20 Ֆր·:

ԽՆԶՈՅՔ - ՃԱՇ

Համահայրենակցական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ընտանե – կան խնջոյքը Յունուար 30ին, կիրակի ժամը 14ին Ֆոպուրկուլ, Հանրակառքի Ընկերութեան սրահին մէջ: Հայկական եւ եւրոպական պարեր: Նուագախումբ:

Ճաշկտին 30 Ֆր· մեծերու, 15 Ֆրանք փոքրերու:

Արձանագրուիլ Յունուար 25էն առաջ Նչան Նահարեանի մօտ, Քամփանեը Ռո – պէռ–լէ–Փէն տէ Պասթիա, Սէնթ Ան – թուան:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ալֆորվիլի հայկական զպրոցի տօնա – ծառի հանդէսը տեղի կ'ունենայ Յուն – ուար 22ին, Շաբաթ, երեկոյեան ժամը 8,30ին, Փաթրոնաժի սրահին մէջ, Ռիւ տը Թուլոն: Կը հրաւիրուին ծնողքներն ու բարեկամները:

ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, այս կիրակի, ժամը 16,30– ին Սէբրանի Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Մանուկներու կողմէ պատրաստուած գեղարուեստական յայտագիր:

Հայկ· եւ եւրոպական պարեր:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՀԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Յունուար 29էն Փետրուար 7

Ս· ԵՈՀԱՆ, Սալցպուրկի լերդանը 620–1200 մեթր բարձրութիւն, արեւոտ վայր մը, պաշտպանուած հովերէն եւ մշուշէն: Զիւնը ապահովուած դահուկ ընդհներուն համար: Ամէն տեսակ զուարճութիւններ: Հանգստաւէտ պանդոկ, տաք եւ պաղ ջուր սենեակներուն մէջ, լերմութիւն, խնամուած ճաշեր:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 395 ՖՐ·

Կանխավճար 75 ֆր· մնացեալը վճարելի Յունուար 24ին

Սահմանափակ տեղեր· ժամ առաջ պէտք է արձանագրուիլ:

Մեկնում Յունուար 29ին, կառ տը լ'Էսթ-Էն Ա.ԼՊԵՐԿ ԷՔՍՓրԷՍով:

Հաւաքուիլ կառ տը լ'Էսթի մեկնումի մեծ սրահը ժամը 21ին (մեկնում 22,10ին)

Ձամբորդութիւն Բ· կարգով, մասնակ – ցութեան գինին մէջ են ճամբու ծախքը, պանդոկ եւ ճաշ (բացի ճամբու ճաշերէն):

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ· ՃԻԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ· Պատուիրակ

Կարեւոր·— Ֆրանսացիներուն համար ապդ· անձնագիր, օտարներուն համար Թիթր տը վոյաժ կամ անցագիր (փաս – փոր) ի գործու:

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔԻ ՇԱԲԱԹ

Էֆիւմէնիֆ չարթուան առթիւ հաւաքա – կան աղօթք Շաւիլի Ֆրանսական եկեղե – ցւոյ մէջ, Շաբաթ, Յունուար 22, ժամը 18,30ին մասնակցութեամբ Շաւիլի հայ եկեղեցւոյ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Կըլնոպլի վարչութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները դպրոցի սրահին մէջ, Յուն – ուար 22ին Շաբաթ ժամը 3,30ին: Կը լըն – դրուի ճշդապահ ըլլալ: Օրակարգ· Պատ – դամաւորականի դեկուցում, հաչուե – տուութիւն, բարոյական դեկուցում, վարչական ընտրութիւն:

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ· անդամա – կան ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Օրակար – գը տեղւոյն վրայ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ·— Ֆր· Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Կիրակի կէսօր – էն վերջ ժամը 15ին Ռիւ տը Թուլոնի Փաթրոնաժի սրահը: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ· Վարչութեան ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրա – կարգ:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի ընդ – հանուր ժողովը Շաբաթ 29 Յունուար, ժամը 3:30ին Ա֊Տարոնեան սրահը: Օրա – կարգ·— Հաշուետուութիւն եւ նոր վար – չութեան ընտրութիւն: Բոլորին ներկա – յութիւնը անհրաժեշտ է:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիներու ընդհ· ընկերական ժո – ղովը այս Շաբաթ օր կէսօրէ յետոյ ժա – մը 2ին:

ԿՈՉ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

Մարսէյլի Յուշարձանի շինութեան կեդրոնական Յանձնախումբը ուրախու – թեամբ կը տեղեկացնէ Ֆրանսահայ պա – տութին թէ, մեր նահատակներուն եւ հե – րոսներուն յիշատակը յաւերժացնող Յու – շարձանի շինութիւնը սկսած է Մայր եկե – ղեցիի շրջափակին մէջ: Շինութեան աշ – խատանքները կը վերջանան յառաջիկայ Ապրիլ 11–24ին, եւ միաժամանակ կը կա – տարուի հանդիսաւոր բացումը:

Գոհունակութեամբ կը տեղեկացնենք նաեւ թէ, Յուշարձանի շինութեան հա – մար եղած են սրտաբուխ նուիրատուու – թիւններ: Վստահ ենք որ նուիրատուու – թիւնները պիտի շարունակուին այս վեհ ու համահայկական ձեռնարկին յաջողու – թեան համար:

Անցամ մը եւս սրտագին կոչ ընելով մեր հայրենակիցներուն աղքային պա – տգամներուն եւ զոհաբերութեան ոգիին, ստորեւ ցանկը նուիրատուներուն եւ հա – մապատասխան գումարները:

Նուիրատու մեր ազգայիններէն կը խնդրենք, որ իրենց գրամական առաքում – ները կատարեն·

Société Marseillaise de Crédit.
Comité du Monument aux Martyres
Combattants et Résistants Arméniens,
C.P.T. 1000,119-165 V.
75, Rue Paradis — 13 - Marseille (6e)

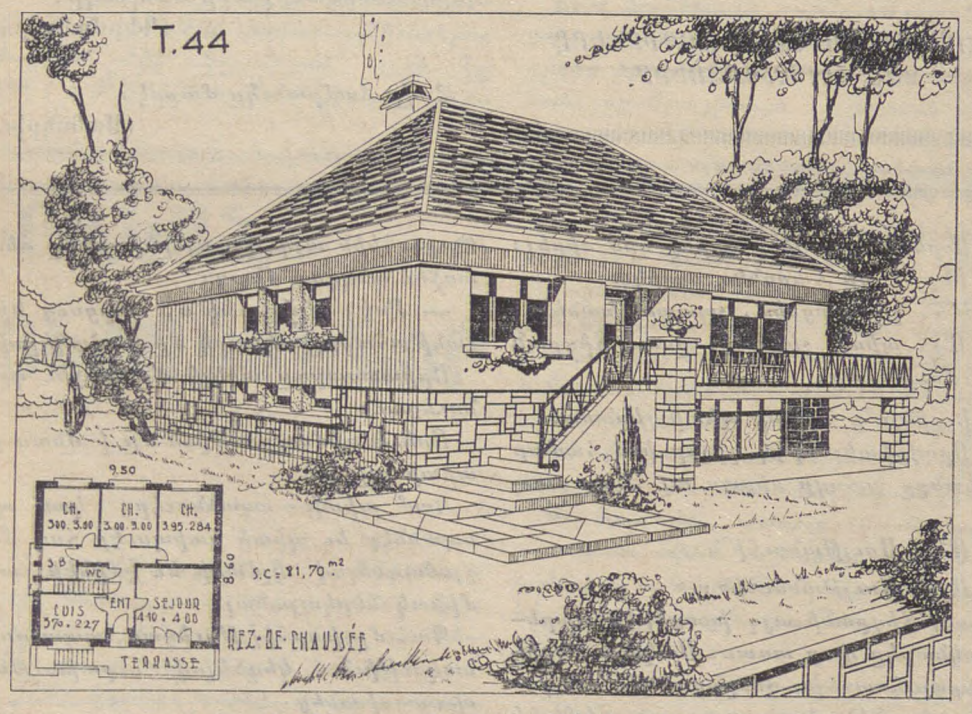
×

Ա· ՅԱՆԿ

Օր· Ճելալեան, Ալթունեան Ս· ընտա – նիք 500ական, Պ· Ց· Փափազեան 250, Տիկին Այնաճեան, Տիկին Տալաքլիկէ – եան, Պ· Գ· Ահարոնեան, Պ· Երեւանեան 100ական, Հրամանատար Քէչիչեան, Ճէ – հայեակ Քհնյ· Համբարձումեան, Պ· Ն· Քիւթալեան, Պ· Ց· Քէչեան 50ական, Պ· Զ· Ալեքսանեան, Տիկին Ռեզան 20ական·:

(Շար·)

SUR VOTRE TERRAIN
FAITES CONSTRUIRE

la demeure de votre choix par la

Société d'ENTREPRISES et de CRÉDIT

Siège Social : 91, Rue de la VICTOIRE — PARIS-9e
Tél. : TRI. 14-04 Métro : Havre-Caumartin

PRIMES - CRÉDIT - RIEN A VERSER AVANT LES TRAVAUX

Maison fondée en 1938 — Nombreuses références
Les travaux sont dirigés par un architecte arménien

BON A DECOUPER POUR DOCUMENTATION GRATUITE

Nom .....
Rue ..... No .....
Ville .....Département .....
Possedez-vous un terrain ? .....

ՇԱԲԱԹ
22
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
SAMEDI
22 JANVIER
1972

LE NUMÉRO 0,50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման	Տար· 125 ֆր·	Հատը 0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12322

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.322

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ՀԱՅԵՐԷՆ ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ»

—o—

Երեւանի պետական համալսարանի «Հայագիտական Ուսումնասիրութիւնների Մատենաշար»ին նոր լոյս տեսաւ հան – դուգեալ ականաւոր բանասէր Հրաչեայ Ա֊ճառեանի Հայերէն Արմատական Բառա – րանի երկրորդ տպագրութեան առաջին հատորը՝ Ա.–Դ., մեծադիր երկսիւնակ 700 էջ։ Ամբողջութիւնը պիտի բաղկանայ չորս հատորէ։

Առաջին տպագրութիւնը հրատարակ – ուած էր 1926–1935, վեց հատոր ապակե – տիպ՝ հեղինակին ձեռագրով եւ մէկ հա – տոր՝ յաւելուած՝ տպագիր։ Բոլորը՝ 9000 էջ։ Նոր հրատարակութիւնը տպագիր է։ Յաւելուածային եօթներորդ հատորի նիւ – թը նեմուծուած է համապատասխան մասերուն մէջ։

Յայտնենք, որ ինչպէս առաջինը, այս երկրորդ տպագրութիւնն ալ կատարուած է մեծապեան դասական ուղղագրու – թեամբ։ Ուրիշ կերպ կարելի չէր։

«Արմատական Բառարան»ի հրատարա – կութիւնը ժամանակին եւրոպացի լեզուա – գէտներու կողմէ ողջունուեցաւ իբրեւ բացառիկ երեւոյթ մը։ Արմատական բա – ռարաններ ունին յունարէնը (Բուտոսի), լատիներէնը (Վալտէ–Մէյեէ), ալբանե – րէնը (Գիւստաւ Մէյէր), սլաւական լե – զուները (Բեռնեքէր), պարսկերէնը (Հո – ման), լիթուաներէնը (Տրաուտման), թուրքերէնը (Վամբէրի)։ Առնցմէ պարս – կերէնն ունի միայն 300 էջ, իսկ յունա – րէնը՝ ամէնէն ընդարձակը՝ 1200 էջ։ Ա֊ ճառեանի Արմատական Բառարանը իր ծաւալով (ձեռագիրը 9000, տպագիրը 4000 էջ), կը գերազանցէ բոլորը։

Պրոֆ. Անթուան Մէյէյէ՝ հնդեւրոպա – կան լեզուներու աշխարհահռչակ մասնա – գէտ, Փարիզի Արեւելեան կենդանի լե – զուներու վարժարանի հայերէնի դասա – խօս եւ հայագիտական երկերու հեղինակ՝ Փարիզի Հայկական Ուսումնասիրութեանց Ընկերութեան տարեկան հաւաքոյթին մէջ խօսելով իր աշակերտներէն Հրաչեայ Աճառեանի «Արմատական Բառարան»ին մասին, ըսաւ թէ «ո՛չ մէկ երկիր, ո՛չ մէկ ժամանակ, ո՛չ մէկ լեզու նման կա – տարեալ աշխատութիւն է արտադրած»։

Մինչեւ 1958ի արեւելագիտական հա – մալսարին մէջ Ֆրանսացի հնդեւրոպա – գէտ Ք. Բէնվենիստ՝ անօրէն Հայագիտա – կան Ուսումնասիրութեանց (նոր շարք), հայա – գէտ Նիկոլա Մառ եւ ուրիշ ականաւոր լեզուաբաններ հիացումով արտայայ – տած են այս Բառարանին մասին, որ իսկապէս եզակի է իր տեսակին մէջ։

Նոր տպագրութեան առաջին հատորի հրատարակութեան համար աշխատած են Հ. Պետրոսեան, Պ. Շարաբխանեան եւ Պրոֆ. Ք. Սլայեան։ Այս վերջինը իր Ցառաջաբանին մէջ կ'ըսէ թէ Հ. Ա֊ճառեանը «պեռելիքների հսկայական պաշա – րով, բաղդատողականութեամբ 20րդ դարի հայագիտութեան բացառիկ դէմքերից մէկն էր, որ հսկայական աւանդ է թողել հայագիտութեան գանձարանում»։

Յիշելէ վերջ հեղինակին ղեկաւար եր – կերը, որոնցմէ իւրաքանչիւրը կը ներկա – յացնէ հայագիտութեան մէկ բնագաւառի ամփոփիչ ուսումնասիրութիւնն ու հան – դուցած է, Արմատականին համար կ'ըսէ թէ անիկա իր բնոյթով հնդեւրոպական առանձին լեզուներու սուուգաբանական բառարաններու չարքին լաւագոյններէն մէկն է։

«Բայց Հր. Ա֊ճառեանի այս բառարանը իր կառուցուածքով ու ընդգրկած նիւթով դուրս է գալիս սուուգաբանական բառա – րանների սովորական չրջանակից եւ սա – նում ընդհանուր բառագիտական – սուու – գարանական բառարանի բնոյթ»։

Ա֊ռաջին տպագրութեան Ցառաջաբանին մէջ ինքը՝ հեղինակը՝ մանրամասնօրէն կը բացատրէ, որ իւրաքանչիւր բառայօդ – ուած բաղկացած է հինգ բաժինէ.—

Ա.) Բառագիտութիւն (Արմատ· Հոլով – ման եւ խոնարհման ձեւերը, Բառի նշա – նակութիւնը, Վկայութիւնները, Ածանց – ները, Տարբեր Գրչութիւնները)։

Բ) Սուուգաբանութիւն։ Գ) Սուուգա – բանութեանից պատմութիւնը։ Դ) Գաւա – ռական ձեւեր։ Ե) Հայերէնէն փոխառեալ բառեր։

Պրոֆ. Ք. Բ. Ալայեան կը չեշտէ թէ «Հր. Ա֊ճառեանի Հայերէն Արմատական Բառարան համեստ վերնագիրը կրող այս բառարանն իրականում հայերէն բառերի մի հանրապետարան է, որ բազմակողմա – նի կերպով լուսաբանում է հայերէն ար – մատական բառերի ծագումն ու պատմու – թիւնը։

«Իր ընդգրկած հարուստ ու բազմակող – մանի նիւթով բառարանը հայ լեզուաբա – նութեան, մասնաւորապէս սուուգաբա – նութեան եւ հայերէնի բառագիտութեան բանասիրական – ձեռագրագիտական հե – տազօտութիւնների մի անսպառ գանձա – րան է, եւ անհրաժեշտ է պատկերացնել որեւէ բառագիտական հետազօտութիւն, առանց այս բառարանի պարունակած նիւ – թերը լիովին հաշուի առնելու»։

Ա֊ւելի քան երեք տասնեակ տարիներ անցած են առաջին տպագրութենէն ի վեր։ Միջանկեալ չրջանին լոյս տեսած են հայ հին մատենագրութեան բազմաթիւ յուչարձաններու քննական, ճշդրտուած բնագիրներ, հայ վիմագրութեան ժողովա – ծուներ, բառագիտական – բառագիտական հետազօտութիւններ։ «Շատ ու շատ կա – կածելի, անստոյգ ու աղաւաղուած բա – ռերի ճշդրիտ ձեւերի վերականգնումով մեծ թիւով բառեր նոր մեկնաբանութիւն են ստացել» դիտել կուտայ Ա.ալայեան, որ կ'աւելցնէ թէ վերջին տասնամեակներուն հնդեւրոպական լեզուներու, ընդ որս հա – յերէնի համեմատական ուսումնասիրու – թիւնն ալ «վիթխարի առաջընթաց» ար – ձանագրած է։ Հայկական բառագիտու – թեամբ կամ սուուգաբանութեամբ զբաղող պիտնական – հայագէտները պէտք է տեղ – եակ ըլլան 1935էն վերջ կատարուած յա – ռաջդիմութեանց։

Եզրակացնելով, Պրոֆ. Ալայեան կը հաստատէ, որ այս նկատումները ոչնչով կը նսեմացնեն պիտական արժէքը Արմա – տականին, «որ եղել է եւ է հայ բառարա – նագրութեան ու բառագիտութեան պլուխ – գործոցը, եւ որքան էլ պիտութիւնը հա – րըստանայ նորանոր հետազօտութիւննե – րով, նա այնուամենայնիւ, կը պահպանի իր վիթխարի նշանակութիւնը բառագի – տական – սուուգաբանական ուսումնասի – րութիւնների համար»։

Կ'արժէ աւելի մօտէն ծանօթանալ «Ար – մատական Բառարան»ի հեղինակին։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ – ԹՈՒՐՔԻԱ

ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՍԵՐՏԱՆԱՑ

—o—

ՑՈՑՑԵՐ ԵՒ ԲՈՂՈՔՆԵՐ ԷՐԻՄԻ ԴԷՄ

Երկար տեսնուելէ ետք Նախագահ Փոմ – փիտուի հետ, էրիմ Էլիզէէն դուրս ելած առեն յայտարարեց թէ միասին խօսած էին բոլոր հարցերուն մասին ի մասնաւո – րի Մերձաւոր Արեւելքի եւ Միջերկրա – կանի։ Էրիմ որ մաքուր ֆրանսերէն կը խօսի (աւարտած է Կալաթա Սարայի Ֆրանսական լիսէն, Սորպոն յաճախելէ առաջ) բացատրեց նաեւ թէ այս այցելու – թեամբ աւելի պիտի սերտանան Ֆրանքեւ – Թուրք յարաբերութիւնները։

Տնտեսական գետնի վրայ, դլխաւոր կէ – տը Ֆրանսայի բերելիք օժանդակութիւնն է Թուրքիոյ, դլխաւորաբար հեռատեսիլի եւ մեթրոյի համար։

Ընկերային գետնի վրայ ալ համաձայ – նագիր մը ստորագրուած է։ Ցետ այս – րիկ Ֆրանսա աշխատող Թուրքերու ըն – տանեկան նպաստները կարելի պիտի ըլ – լայ ուղղակի Թուրքիա դրկել իբրեւ ըն – տանիքներուն, խօսքով Ֆրանսա դրամ պիտի տայ որ Թուրքերը երախայ ունե – նան եւ չտանան, քանի որ Ֆրանսա այդ նպաստակով է որ հաստատած է Ալօֆասիոն Ֆամիլիալը։

×

"ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ, ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ"

—o—

Հայ երիտասարդներ եւ ուսանողներ յոյց մը կատարած են Հինդչարթի իրի – կուն Թրքական հիւպատոսարանին (Պուլ – վար Հօսման) առջեւ բազմաթիւ յուցա – տախտակներով ուր կարելի էր կարդալ՝ «Մեր հողերը կը պահանջենք», «Այդպա – րութիւն կը պահանջենք», եւայլն, եւայլն։

Երիտասարդները կարդ մը նշանախօսքեր ալ պոռացած են եւ մասամբ խանգարած երթեւեկութիւնը։

Ոստիկանական կառքեր եկած են եւ մօտ 30–35 ծպտումով հայ Ֆրանսայի երի – տասարդներ ոստիկանութիւն տարուած են ու ինքնութեան ստուգումէ ետք, ա – պատ արձակուած։

Այս ցոյցին լուրը հաղորդեց Ելրոպա թիւ 1 ձայնասփիւռի կայանը ժամը 9ին եւ հետաքրքիր լուրերու վերջին հաղոր – դումին մէջ։

Ֆիկարօ լուրը կուտայ առանց ճշդելու թէ ցուցարարները հայ էին։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԲՈՂՈՔՆԵՐ

Աւելցնենք որ էրիմի այցելութիւնը բազմաթիւ բողոքներու առիթ տուած է։ Այսպէս, համայնավար խորհրդատուներ յայտնած են թէ պիտի չմասնակցին Ուր – բաթ օր Օթէլ Տը Վիլի ընդունելութեան ի պատիւ էրիմի, այդ ձեւով կ'ուզեն ար – տայայտել իրենց դղջացումը Նիհատ էրիմի վարչակարգին հալածանքի բոլոր զոհերուն»։

Բազմաթիւ կազմակերպութիւններ (Մէ֊ ժէ֊ Թէ֊, Մէ֊ Էֆ֊ Տէ֊ Թէ֊, Էֆ֊ Է֊ Էն֊, Փէ֊ Մէ֊, Փէ֊ Էս֊, Փէ֊ Էս֊ Իւ֊, Արմա – տական, Մարդկային Իրաւանց Լիկա, եւայլն, եւայլն) միացեալ ղեկոյց մը հը – րատարակած են, ուր «բուռն բողոք կը բարձրացնեն այն հալածանքին դէմ որու ենթակայ են ղեմոկրատները Թուրքիոյ մէջ»։

× Վեց Թուրք ուսանողներ կամաւոր ծոմ պիտի պահեն մինչեւ էրիմի մեկնու – մը բողոքելու համար «պատերազմական օրէնքին եւ ֆաշիստ հալածանքին» դէմ, որ կը գործադրուին Թուրքիոյ մէջ։

× Թուրք երկու հազար մտաւորական – ներ բողոք մը ներկայացուցած են Պետու – թեան ղեկավարին որպէսզի մահապա – տիժը ջնջուի։

× Փարիզի մէջ, ուսանողական լինը կազմակերպութիւններ դիմում ըրած են որպէսզի կէդմիչ խումբի երեք անդամները որոնց գործունէութիւնը մահ չէ պատ – ճառած, չղնդակահարուին։ Ծանօթ է որ Տէնիզ կէդմիչ, Եուսուֆ Ասլան եւ Հիւ – սէյին Ինան մահուան դատապարտուած են։

× Մոնտ կը հաղորդէ որ այս ամառ Տիարպաքրի մէջ, Թուրքեր ձերբակալ – ուած են եւ ցարդ բանտն են, միայն անոր համար որ խօսած են Մոնտի թղթակիցին հետ։

× Նուվել–Օպսերվաթէօրի վերջին թի – ւին մէջ Քենիզէ Մուրատ ստորագրու – թեամբ յօդուած մը լոյս տեսած է էրի – մի այցելութեան առթիւ, ուր յօդուածա – գիրը կը ձաղկէ էրիմի վարչակարգը, իր – բեւ նաեւ մտածողութեան վարչակարգ մը, նման Սուլթան Համիտի չրջանին։ Այս ա – ռընչութեամբ եւ «ծանօթացնելու» հա – մար Համիտը, կ'ըսէ «կարմիրը որ պա – տասխանատուն է Հայերու ջարդերուն»։

ՆԻՔՍԸՆԻ ՃԱՌԸ

—o—

Նախագահ Նիքսըն կարեւոր ճառ մը արտասանեց ամերիկացի երեսփոխաննե – րուն եւ ծերակուտականներուն առջեւ։ Ճառը, որ քաղաքական ուղեկիծ մը կը պատկերացնէ, իր հիմնական դիծերուն մէջ հետեւեալ միտքերը կ'արտայայտէ։

Ամերիկա, համաձայն Նիքսընի, պէտք է նկատի առնէ «աշխարհի նոր իրակա – նութիւնը», աշխարհ մը, ուր երկու պե – պետութիւնները այլեւս մինակ չեն դէմ յանդիման։ Արդարեւ ստեղծուած են «բազմաթիւ խմբակցութիւններ»։ Նիք – սըն, բնականաբար, առաջին առթիւ նկա – ռի կ'առնէ Չինաստանի ասպարէզ դալը քաղաքական կեանքի մէջ։

Միւս կողմէ Ամերիկա պիտի չարունակէ տէր կանգնիլ իր յանձնառութիւններուն, որոնք ապահովուած են համաձայնագիր – ներու ճամբով, սակայն այլեւս ան պիտի չմիջամտէ դինեալ ուժով։ Մ. Նահանգ – ներու դաշնակից երկիրները պէտք է ա – ւելի մեծ զարկ տան իրենց պաշտպանու – թեան, առանձնեն իրենց պարտաւորու – թիւնները աւելի մեծ չափով։

Նիքսըն չեչտեց, թէ անհրաժեշտ է ըն – դունել «կարծիքներու տարբերութիւն»ը իբրեւ իրողութիւն եւ փոխանակ «պայ – քարելու» անոնց դէմ, պէտք է փորձել «բանակցիլ»։

Միացեալ Նահանգներու նախագահը այս պատճառով է, որ կ'երթայ Փեքին եւ Մոսկուա, թէեւ ան «պատրանքներով չի տարուիր», քանի որ յոյս չունի, թէ զոյգ այցելութիւններու ընթացքին պիտի կար – գադրուին խնդրոյ առարկայ հարցերը։

Նախագահը չհռետարկեց այդ հարցերը։ Միայն հարեւանցի անդրադարձաւ Վիէ – թնամի խնդրին յիշեցնելով, թէ ան «վերջ գտնելու վրայ է»։

Ցամենայն դէպս Նիքսըն կ'ուզէ պինուա – լական գետնի վրայ նպաստաւոր դիրքի վրայ գտնուիլ խօսակցութիւններու ըն – թացքին։ Այս պատճառով է, որ ան հա – ղորդեց իր ճառի ընթացքին, թէ մտադիր է աւելցնելու մեծ չափով Մ. Նահանգ – ներու պինուորական պիւտճէն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ մայրաքաղաքին մէջ ութ նոր ձերբակալութիւններ կատարուած են Յունուար 19ին։ Ինչպէս գրած էինք նա – խապէս արդէն 11 «ազգայնականներ» ձեր – բակալուած էին չարաթ մը առաջ։ Նոր – բուն մէջ կը գտնուի ծանօթ դրագէտ Եւ – կենի Սվիրատուկ։ Ցուշարկութիւններ կատարուած են վերջերս ոչ միայն Ուկ – րանիոյ, այլեւ Մոսկուայի եւ Լենինկրա – տի մէջ։

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՓՈՔՐ ԱՍԻՈՅ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՃԱՄԲԱՆԵՐԸ

(Ր· եւ վերջին մաս)

Առաջին ճամբան Պարթեւեաց հսկողութեան ներքեւ էր: Ասիկա նկատի առնելով՝ Տրայիանոս եւ Սեւերոս Ջանացին ուղարկեցին Տիգրիսի հովիտին: Իսկ երկրորդ ճամբան կը պատկանէր այն Պեռաւթեան որ կ'իշխէր Արտաշատին եւ Հայկական Բարձրաւանդակին որ կը տանէր դէպի Արեւմուտք: Այս պատճառին Հռոմէացիք չէին կրնար միշտ հսկել: Ցորչափ Պարթեւացիք կը տիրէին Եկբատանին, անոնք, այսինքն Պարթեւները՝ կրնային առեւտուրը զարձնել Խնդնաղինի ճամբով դէպի Միջագետք, եւ այսպէսով անկարեւոր դիրքի մէջ ձգել այն ճանապարհը որ կը տանէր դէպի Արտաշատ:

Աւոր հակառակ՝ Իպերիա (Վրաստան եւ Շիրվան) կը ներկայացնէր հաղորդակցութեան ապահով դիծ մը Արեւելքի հետ: Ասիկա վաճառականութեան ճանապարհ մըն էր, ուր կը տիրապետէր ո՛չ Պարթեւը եւ ոչ ալ Պարսիկը: Նոյնիսկ Քրիստոսէ երեք դար առաջ Անտիոքոս Ա·ի կասպից Ծովու չրջանը տեսած էր առեւտուրի կարեւոր ճամբայ մը, որ կ'երթար հիւսիսային Հնդկաստանէն մինչեւ Ոքսոս գետը եւ այդտեղէն նաւակով կը չարունակուէր մինչեւ Կասպից Ծով:

Նաւով ապրանք կը տարուէր Կասպից Ծովէն մինչեւ Կուր գետը եւ այնտեղէն, Թիֆլիսի ճամբով, մինչեւ Սեւ Ծով: Այս տեղեկութիւնը կը գանուի յոյն աշխարհագիր՝ Ստրաբոնի «Աշխարհագրութիւն» հատորին մէջ:

Պոմպէոս, որ հիմնադիրն էր այն քաղաքականութեան թէ Հայաստան պէտք է հռոմէական իշխանութեան ներքեւ ըլլար, ինքն ալ հետաքրքրուեցաւ վերոյիշեալ ճամբով: Ան կը հաւատար թէ կարեւոր մը հեռաւոր արեւելքէն կրնար եօթը օրէն երթալ մինչեւ Ոքսոս գետը: Ատկէ, ինչպէս կ'ըսէ Պլինիոս, նաւակով կարելի էր ապրանք ղրկել մինչեւ Կասպից Ծով: Ցետոյ՝ կուր գետէն վեր երթալով կարելի էր հասնիլ այնպիսի տեղ մը ուրկէ մինչեւ Սեւ Ծովը ըլլար միայն հինգ օրուան ճամբորդութիւն մը:

Այսպէս՝ կը տեսնենք թէ Ոքսոս գետի հովիտը վաճառականութեան կարեւոր դիծ մըն էր: Այդ ճամբան կը մօտենար արեւմտեան աշխարհին՝ Կասպից Ծովու եւ Անդրկովկասի միջոցով: Հռոմէացիք տիրելով այն պարանոցին, որ կը գանուի Կասպից եւ Սեւ Ծովերու միջեւ, տիրացան նաեւ այս կարեւոր ճամբուն:

19րդ դարու ընթացքին՝ Հնդկաստան տանող այս յամաքային ճամբաները անցան Ռուսիոյ ձեռքը: Սկսելով 1801ին՝ Ռուսիա իրեն կցեց Վրաստանի թագաւորութիւնը:

Անդրկովկասի մէջ իր սահմանները տարածեց ի կորուստ Տաճկաստանի եւ Պարսկաստանի, մինչեւ որ 1829ին տիրացաւ Փոթի քաղաքին (Սեւ Ծովու վրայ):

Մեծն Պետրոսի օրէն իսկ՝ Ռուսիա կը ձգտէր տարածել իր սահմանները դէպի արեւմուտք: Բայց քաղաքական ու պատերազմական պարագաները ճիշդ հակառակը պարտադրեցին, եւ կարճ ժամանակուան մէջ՝ Ռուսիա լայնօրէն ընդարձակեց իր հողերը դէպի արեւելք: Այս պէս՝ Ռուսիոյ սահմանները կը տարածուէին դէպի արեւելք եւ դէպի հարաւ մինչեւ Արաքս եւ մինչեւ Կուր գետի բերանը: Ռուսիա 1878ին կատարելապէս տիրացաւ այդ կարեւոր պարանոցին (Կասպից եւ Սեւ Ծովերու միջեւ) երբ իրեն միացուց Պաթումը: Վերջապէս՝ 1907ին ռուս–անգլիական համաձայնութեան կարգադրութեամբ՝ Ռուսիոյ հսկողութեան ներքեւ անցաւ հիւսիսային Պարսկաստանը, ինչպէս նաեւ այն ճամբան որ կ'երթար Թեհրանէն մինչեւ Սպահանի սահմանը:

Ռուսիոյ այս տարածման ընթացքին բազմաթիւ երկաթուղիներ չինուեցան: Թիֆլիսէն Ալեքսանդրապոլի չոգեկառքի դիծը չարունակուեցաւ Երեւանէն անդին՝ Արաքսի հովիտէն վար, հասնելով մինչեւ Ջուլֆա, Պարսկաստանի սահմանի վրայ: 1914ին այդ դիծը չարունակուեցաւ մինչեւ Թաւրիզ:

Մինչ այդ՝ Ռուսիա կը ծրագրէր ուրիշ ճամբայ Հնդկաստան երթալու, այսինքն՝ հին կարաւանի ճամբան Կասպից Ծովէն Ոքսոս գետի հովիտը, ատկէ ալ Հինդուքուշ լեռները եւ դէպի Քապուլ ու Հընդկաստան:

1869ին Ռուսերը Կասպից Ծովու վրայ Կրասնովոտսկ քաղաքը ամբացուցին: 1881ին տիրացան Ներկայ Անդրկասպեան չրջանին: 1884ին տիրացան Մերվ քաղաքին:

Ռուսական տիրապետութիւնը կը տարածուէր մինչեւ Ոքսոս գետը: Այս ծաւալման հետեւանքով զարձեալ երկաթուղիներ չինուեցան: Անդրկասպեան դիծը սկսան չինել 1880ին ու մինչեւ Մերվ չարունակուեցաւ 1886ին: 1895ին ուրիշ ճիւղ մը չինուեցաւ Մերվէն Կուշքա՝ Աֆղանիստանի սահմաններուն վրայ:

Այս չոգեկառքի դիծը, Ռուսերուն կողմէ չինուած, Անգլիացիք կը նկատէին իրր մտահոգիչ յառաջացում Հնդկաստանի վրայ: Լորա Քըզըըն իր դրքին մէջ մանրամասնութեամբ կը պարզէ Անգլիացուց այս վախը:

Յայտնի է Անգլիացուց բռնած քաղաքականութիւնը· վտարել ռուսական ազդեցութիւնը Հնդկաստանէն: Անգլիա ըմբռնած էր թէ որքան դիւրին է Հնդկաստանի վրայ քալելը: Պաթումէն Պաքու դացող երկաթուղիով կարելի էր չորս կամ հինգ օրէն զօրք փոխադրել Օռենբուրգի Մերվ: Այս գծին վերջին կայանը, Կուշքա, միայն 75 մղոն է Հերաթէն (Աֆղանիստան):

Անդրկասպեանին տիրելով, այսպէս՝ Ռուսիա ապահոված էր Հնդկաստան երթալու հիւսիսային ճամբան որ Կուշքա – Հերաթ (Աֆղանիստան) ու դէպի արեւելք, կամ ալ Հերաթէն Քանտահար ու դէպի հարաւ–արեւելք:

Հերաթէն Քապուլ 500 մղոն է, իսկ Հերաթէն Քանտահար՝ 389 մղոն է (ըստ Պենեթերի):

Ուրիշ ճամբայ մը կը սկսի Զարճուիէն, ուր չոգեկառքի դիծը կ'անցնի Ոքսոսը, եւ Ոքսոսէն վեր՝ հետզհետէ կ'երթայ մինչեւ Քիլիֆ: Ատկէ՝ Բահլի (Պակտրա) ճամբով կ'անցնի Հինդու–Քուշը եւ կ'երթայ մինչեւ Քապուլ: Քիլիֆէն Քապուլ, Պակտրայի ճամբով, 380 մղոն է: Ասիկա մօտաւորապէս վաճառականութեան հին ճամբան է: Քապուլէն Փեշաւար, (Հնդկաստան) միայն 172 մղոն է:

Անգլիոյ եւ Պարսկաստանի մէջեւ կընքուած դաչինքը զօրացուց Անգլիոյ դիրքը Հերաթէն դէպի արեւմուտք, մինչեւ Արաքս գետը, որ ըսել է մինչեւ Հայաստանի սահմանը: Այդպէսով՝ Անգլիա ապահովեց հիւսիսային Պարսկաստանէն անցնող Հնդկաստանի ճամբան:

Այս ճամբան կապուած է արեւմտեան աշխարհին հետ միայն երկու դիծերով: Մէկը՝ Զակրոսեան լեռներու անցքէն, որ սկսելով Համատանէն կ'անցնի Խանեղինէն դէպի Տիգրիսի հովիտը եւ կ'երթայ մինչեւ Պաղտատի երկաթուղին: Իսկ միւս դիծը կ'անցնի Հայաստանէն եւ կ'երթայ դէպի Սեւ Ծով, այսինքն՝ դէպի Պաթում կամ Տրապիզոն, եւ կամ կ'անցնի Հայկական Բարձրաւանդակէն Անատոլու եւ Կ· Պոլիս:

Անգլիա, տիրելով Միջագետքին, կը հսկէր Զակրոսի անցքին: Բայց Անգլիա այլեւս քաշուած է Միջագետքէն, ինչպէս նաեւ Պարսից Ծոցէն ու Արաբական երկիրներէն: Դարեր չարունակ՝ աշխարհին տիրապետելէ եառ, Անգլիան հիմա տմտփուած է իր կղզեակին մէջ:

Նոյնպէս, Ֆրանսայի ներկայութիւնը այժմ վերջացած է Փոքր Ասիոյ ու Մեծաւոր Արեւելքի մէջ: Փրանսիսկոս Ա· եւ Լուդովիկոս ԺԴ· պիտակցած էին Փոքր Ասիոյ պինուորական ճամբաներու կարեւորութեան: Իսկ Նափոլէոն փորձեր ըրաւ այդ ճամբաները օգտագործելու, բայց մինչեւ Պաղեստին հասնելէ եառ՝ այս նպատակը ձախողեցաւ Ապուկիրի իր ծովային պարտութիւնով:

Երկրորդ աշխարհամարտին՝ Հիթլէրի ծրագիրն էր երկու ճամբաներով — Կովկասէն ու Մերձաւոր Արեւելքէն — միացնել իր բանակները եւ Պարսկաստանի վրայով քալել դէպի Հնդկաստան: Գերմանացիներու պարտութիւնը Ստալինկրատի եւ էլ Ալամէյնի ճակատներուն

ՈՎԿԻԱՆՈՍՆԵՐՈՒ ԲՆԱԿԱՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Գիտական տուեալներու համաձայն, երկրագունդի բնակչութիւնը 2000 թուականին վեց միլիառէ աւելի պիտի ըլլայ: Միւս կողմէ մարդոց պահանջները օր աւուր կը մեծնան, իսկ ասոնց բաւարարութիւն տալու համար պէտք են բնական աղբիւրներ:

Ովկիանոսներու ջուրերուն մէջ կ'ապրին կենդանիներու աւելի քան 150 հազար տեսակները, որոնց մէջ՝ 16 հազար ձուկի տեսակները: Նեկտոնի (ինքնուրոյն չարժող մարմիններ) տարեկան արտադրութիւնը կը հասնի 200 միլիոն թոնի: Մինչդեռ մարդոց արտահանած տարեկան քանակը միայն 50 միլիոն թոն ձուկ եւ այլ կենդանիներ ու մարմիններ են:

Չկնարդիւնահանումը 1945ի համեմատութեամբ կրկնապատկուած է եւ, ըստ հաշիւներու, յառաջիկայ երկու – երեք տասնամեակներուն զարձեալ պիտի կրկնապատկուի: Այդ կարծիքը, թէ ովկիանոսին աննպատաւ աղբիւրները անապատ են, սխալ է: Որով պէտք է համապործակցութիւն մը ստեղծուի երկիրներու միջեւ, «բնական զործարանին» նկատմամբ: Պէտք է մշակուին ձկնարուծութեան եւ ձկնարդիւնաբերութեան նոր, արդիւնաւէտ եղանակները:

Համաչխարհային ովկիանոսէն մարդկութեան եկամուտին 70–75 տոկոսը բաժին կ'ելնայ ձկնարդիւնաբերութեան, բուն առաջնակարգ դիրքը պիտի պահ-

---

վրայ՝ վերջ տուաւ այս ծրագրին:

Անցեալ պատերազմը ամբողջեց Խորհրդային Միութեան զինուորական դիրքը: Ռուսիա կը հսկէ Հայաստանին ու հետեւաբար, ինչպէս անցեալին՝ Հոմէացիք, այսօր Ռուսիա իր ձեռքին տակ ունի անհետապէս եւ ռազմապէս կարեւոր ճամբայ մը, որ դեր կը խաղայ մեծ պետութիւններու բռնած դիրքին եւ քաղաքականութեան վրայ Փոքր Ասիոյ մէջ:

Ներկայիս, նոր պէնքերու գիւտով ռազմավարական նկատումները փոփոխութեան ենթարկուած են: Բայց եւ այնպէս՝ աշխարհագրական հիմնական տուեալներու նշանակութիւնը մեծ մասով նոյն մնացած է:

Անտարակոյս՝ Ռուսիա եւ Միացեալ Նահանգները նկատի առած են Փոքր Ասիոյ պինուորական ճամբաներու կարեւորութիւնը:

Յուսանք թէ անգամ մը եւս այդ հնադարեան պողոտաները չզգան արդի ֆենոմենի, Լուվուլլոսի, Պոմպէոսի ոտքերուն ծանր քայլերը:

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

1894–1914

Տիգրան դիտէր որ իր եղբայրը եւ Լեւոն Բաչալեան Հնչակեան կուսակցութեան կը պատկանէին եւ զործօն մասնակցութիւն մը ունէին եւ այս բանը կը սարսափեցնէր զինքը: Միշտ երկիւղի մէջ էր որ հակառակորդներ, մի գուցէ Հայրենիքի յարձակումներէն ապրուած, մատնութիւն մը ընէին:

Շահնազար, Տիգրանի այդ մտահոգութիւններուն ծանօթ, չէր ուզեր որ իր ջատիչ ազդեցութիւնը ի զործ դնէ եղբօրը վրայ եւ չատ անգամ կը պատահէր որ երբ Տիգրան՝ Հայրենիքի խմբապրատուունը զար Արփիարը տեսնելու, Շահնազար անոր թեւը կը մանէր եւ իրր թէ մատնաւոր ու առանձին բան մը ըսելու համար կը հեռացնէր զայն խմբապրատուունէն:

Տիգրան այն ատիճան վախկոտ նկարագիր մը ունէր որ խմբապրատուունէն դուրս կը զգուշանար մեզի չատ մօտենալու, որովհետեւ դիտէր թէ չատախ «վտանգաւոր» մարդոց հետ կը տեսնուէինք:

Այդ «վտանգաւոր»ներէն գլխաւորն էր Արթիւր Օհանջանեան կամ Արտաւազդ, Հնչակեան երիտասարդ զործիչը:

Օհանջանեան առաջին անգամ Լոնտոնէն Պոլիս եկած էր Մագսուտ Սիմոն պէյի մահախորճը կազմակերպելու համար:

Ցետոյ անցած էր Կովկաս, խումբ կազմած եւ արշաւած էր Հայաստան եւ ձերբակալուած Վանի կազմերը ու բերուած Պոլիս:

Հոս քանի մը ամիս բանտարկուած մնալէ եառքը, կրցած էր ապատիլ ռուսական հպատակութեանը շնորհիւ:

Արթիւր Օհանջանեան եռանդուն, յանդուգն ու արկածախնդիր երիտասարդ մըն էր, զարգացած ու լեզուագէտ եւ համճելի արտաքինով մը:

Ամէն իրիկուն միասին էինք Թօքալեանի ճաշարանը: Արթիւր հազիւ բանտէն ելած, իրրեւ Հնչակեան լիազօր ներկայացուցիչ, Պապը Ալիի յոյզը կազմակերպելու վրայ էր: Նոյն միջոցին Պոլիս կը գանուէին նաեւ ուրիշ Հնչակեան զործիչներ՝ Միհրան Տամատեան, Անտոն Ռշտունի, եւայլն: Բայց այս վերջին երկուքը, աւելի խոհեմ, չատ մէջտեղ չէին ելլեր եւ ծածկաբար կը զործէին: Հընչակեան ուրիշ զործիչներ, ինչպէս Վահէ Արզուեան, Գեղամ Պարսամեան, Սարգիս Սուին, Անդրէաս Մկրեան (Բարեպաշտ) եւ ուրիշներ, հրահանգներ ստանալու կամ տեղեկութիւններ բերելու համար կու գային Թօքաթլեան Արթիւր Օհանջեանը տեսնելու:

Տիգրան Արփիարեան որ մէկ քանի անգամ հեռուէն ու սարսափով տեսած էր այդ խումբը, ալ չէր համարձակեր նայիլ Թօքաթլեանի առջեւէն անցնելու:

Արթիւր Օհանջանեան, միշտ սեւ ըմպէնիթով, օթ–ֆորմ գլխարկով ու ձեռնոցով, կատարեալ ճէնթլմէնի կերպարանք մը ունէր եւ ոչ ոք կրնար դուշակել թէ այդ չիք երիտասարդը յեղափոխական դաւադրութիւններ սարքող մէկին էր:

Թիւնէլին մօտերը, Անգլիացի ընտանիքի մը տունը կը բնակէր եւ ընդհանրապէս Եւրոպացիներու հետ յարաբերութիւն կը մշակէր:

Եւ սակայն ոստիկանութիւնը չատ լաւ կը ճանչնար գինքը եւ միշտ հակոզութեան ներքեւ էր, այնպէս որ Թօքաթլեանի ճաշարանը անպակաս էին մէկ քանի լրտեսներ:

Հակառակ ասոր, Արթիւր կը չարունակէր իր հրապարակային զործունէութիւնը:

Հայրենիքի խմբապրատուունն ալ դրեթէ Հնչակեան կեդրոն մը դարձած էր ուր առտուընէ մինչեւ իրիկուն երիտասարդներ կուգային Արփիարը կամ Բաչալեանը տեսնելու եւ անոնց հետ խորհրդակցելու համար:

Արփիարեան բացի Հայրենիքէն, կանոնաւորապէս կ'աշխատակցէր նաեւ Մշակին ու Հնչակին եւ այս կերպով բարոյական մեծ ազդեցութիւն մը ձեռք բերած էր եւ իրեն դէմ զրուած էր չատ մը հակառակութիւններ:

Պապը Ալիի յոյզէն եառքը, որ Հնչակեան յոյզ մըն էր, այդ հակառակութիւնը աւելի սաստկացաւ: Ձեռքի տակէ սկսան վարկաբեկել թէ՛ Արփիարեանը եւ թէ Հայրենիքը զոր կը ջանային ներկայացնել իրրեւ Ոստիկանութեան նախապատ Նազմի փաչայի պաշտպանութիւնը վայելող թերթ մը:

Պոյքոթի պէս բան մըն ալ փորձեցին Հայրենիքին դէմ որ չյաջողեցաւ:

Բերնէ բերան լուր կը տարածէին, որ ամէն չաբաթ Շահնազար, Արփիար եւ Բաչալեան Նազմի բնակարանը կը ճաշեն, եւայլն· բոլորն ալ անլուր զրպարտութիւններ:

Բոլոր ասոնք ցոյց կուտային սակայն որ Արփիարի դէմ հակառակութիւնը երթալով կը սաստկանար: Անտարապիր նամակներ, խուլ սպառնալիքներ պակաս չէին: Նոյնիսկ տէրօրթի խօսքեր մէջտեղ եւլան:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(16 – Շար·)

պանուի յառաջիկային եւս, միայն այն տարբերութեամբ, որ քարիւղի – կապի արդիւնաբերութեան զարգացումին հետեւանքով անոր տեսակարար կշիռը փոքր չափով պիտի նուազի:

Յատուկ ուշադրութեան արժանի են գլխատանի փափկամարմինները եւ խեցգետինները, որոնց պաշարները մեծ են: Ըստ կարգ մը փիանականներու, այդ խեցգետնիկները, քսան տարի առաջ, մարդկութեան աննշմարելիներին մեծապոյն աղբիւրը պիտի հանդիսանան:

Ձափոն եւ քանի մը այլ երկիրներ, Խաղաղական ովկիանոսի ափերուն, ընդծովեայ անտեսութեան փորձեր կը կատարեն: Ձափոնի ձկնորսութեան վարչութիւնը մշակած է ընդծովեայ «արօտաւայրեր» ստեղծելու մեծ ծրագիրը մը:

Ովկիանոսը քարիւղի արդիւնահանման կարեւորագոյն աղբիւրը է: 1960ին ծովի ընդերքէն հանուած է մօտ 100, 1969ին՝ մօտ 325 միլիոն թոն քարիւղ: «Ծովային» քարիւղի արդիւնաբերութիւնը դեռ իր նախնական վիճակին մէջ կը գտնուի. անոր պաշարները, ոչ լրիւ հաշիւներով, կը հասնին 100–150 միլիառ թոնի:

Ովկիանոսագիտութեան պատմութիւնը կը վկայէ, որ ովկիանոսին ջուրը տաքն մը եղած է քաղցր: Գետերը աստիճանաբար բերած են տարբեր աղեր, որոնք կուտակուած են հսկայ չերտերով: Հաշիւ եղած է, որ գետերու միջոցով ովկիանոս բերուած լուծուած նիւթին քանակը տարեկան 3·265 միլիոն թոն կը կազմէ:

Տնտեսապէս չհասուցած է կարգ մը հանքատեսակներու — ֆոսֆոր, նիքէլ, քոպալտ, մանկան — արդիւնահանումը ովկիանոսի յատակէն եւ ջուրէն: Միայն երկաթ – մանկանի հանքերը կը պրաւեն լայն տարածութիւններ, որոնք, միջին հաշուով, կը պարունակեն 20 տոկոս մանկան, 15 տոկոս երկաթ, 0,3 տոկոս նիքէլ, պղինձ եւ յամաքին համեմատաբար քիչ աւելի չատ հազուագիւտ եւ ցրուած տարրեր: Անոնց ընդհանուր պաշարները կը կազմեն չուրջ 350 միլիառ թոն:

Աւելի մեծ հետաքրքրութիւն ունի ծովի ջուրէն տարեցտարի մանրէպումիսի եւ պրոմին ծրագիրը: Այսպէս, 1943ին ծովէն տարուեցաւ 80 հազար, իսկ 1969ին՝ աւելի քան 500·000 թոն մանրէպումիս: Անոր պաշարները անսպառ են:

Անգլիոյ հիւսիս – արեւելեան ափին կան ածուխի մեծ հանքավայրեր: Ձափոնի 1969ի ածուխի արտահանումին քառորդը կատարուած է ծովէն: Տարեկան քանի մը տասնեակ թոն ֆոսֆատ կը հանուի ընդծովեայ հանքավայրերէ:

Չգալի կերպով պիտի զարգանայ ծովու բնալուծութիւնը: Ներկայիս մարդկութեան սպառած 22 միլիոն թոն կերակուրի աղին 7–8 միլիոնը կ'առնուի ծովու ջուրէն: Իսկ զարմանալիօրէն, բնակչութեան թիւին աճին համապատասխան, այդ թիւը կը կրկնապատկուի:

Դեռ չատ քիչ ուսումնասիրուած է ընդծովեայ բուսականութիւնը: Այգիներ – բերական նպատակներով ընդհմկնը քանի մը երկիրներ միայն կ'օգտագործեն ջրիմուռները: Առաջին քայլերը կ'առնուին ներկայիս ծովէն դեղերու հում նիւթ արդիւնահանելու ուղղութեամբ:

Որպէսզի կարելի ըլլայ լրիւ օգտագործել ովկիանոսին բնական աղբիւրները, մարդիկ պէտք է թափանցեն անոր խորքերը, իրենց ոտքերուն տակ զգան ովկիանոսին յատակը, կարողանան ապրիլ եւ աշխատիլ հոն:

1960էն ցայսօր այս խնդասիրով փորձեր կը կատարուին Ֆրանսայի, Մ. Նահանգներու եւ Սորհ. Միութեան մէջ:

Ֆրանսական փորձերը հաստատած են, որ մարդը, ապրելով եւ աշխատելով 100–120 մեթր խորութեան վրայ, կենսաբանական եւ հոգեբանական ոչ մէկ փոփոխութիւն կը կրէ: Յայտնի փորձադէտ Ժակ Իվ Քուսթոյի խումբը, քանի մը չարաթ ապրելով անոնք մը մէջ, որ 25 մեթր խորութեան վրայ կը գտնուէր, յաջող փորձեր է կատարած:

Լ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Անուրանալի է, որ այս մեկը կապոյտ Աչէի պիւան է, որ տարին օր մը յատկացուցած է հայ մանուկներուն, զանոնք մեկտեղ հաւաքելով եւ անոնց մանկական զուարճալի պահեր նուիրելով:

Կիրակի 9 Յունուար Փարիզի Սէն Սիւլփիսի սրահը լեցուած էր հայ երկսեռ մանուկներով, ընկերակցութեամբ իրենց ծնողքներուն եւ առաջնորդութեամբ տէրզաքեան կապոյտ Աչէի մասնաճիւղերուն, որոնք վարձած էին օթոքառները:

Հոն էին նաեւ Հայ Արիներու զայլիկները, իրենց պետերուն հետ, ինչպէս նաեւ Անարատ Յղութեան Քոյրերու Առնուելիի զպրոցին սանուհիները, հայ քոյրերու առաջնորդութեամբ: Եւ այս ամէն տարի կանոնաւորութեամբ:

Կար առեն մը, երբ «Մայրերու Օր» ալ կը տօնուէր Մայիսի վերջին կիրակին, մասնաւորաբար նուիրուած հայ մայրերուն, յիշելով հայ մօր վիճակուած ծանր դերը պատերազմի եւ մանաւանդ տարագրութեան այն տաժանելի տարիներուն, երբ հայ մայրը, ի պին ամէն զոհողութեան ոչինչ խնայած է իր զաւակները հոսիլին մէջ կաթեցնելու Հայ մնալու սէրը, եւ մեր «մնացորդաց»ը ուղղակի հայ մօր անձնուրաց նուիրումին կը պարտի իր ֆիզիքական գոյութիւնն ու հոգեկան կորովը: Եւ սակայն մի քանի տարիէ ի վեր այս մասին այլեւս ոչ մէկ յիշատակութիւն: Արժանի չէ՞ր արդեօք հայ մայրը, ինչո՞ւ այս նահանջի ճամբան...

Սակայն ուրախ ենք դոնէ որ կապոյտ Աչէը իր հիմնադրութենէն ասդին՝ միշտ պատնէշին վրայ, յամառօրէն կը տօնէ իր իսկ ստեղծած «Մանուկներու Օր»ը, եւ այսպէսով ամէն հայ մանուկի յիշողութեան մէջ զրոշմուած կը մնայ, թէ կայ «Հայ Կապոյտ Աչ» անունով կազմակերպութիւն մը, որ չի մոռնար հայ մանուկը եւ տարին օր մը իրեն վերապահած է պեղեցիկ եւ հաճելի պահեր «Հայ Կաղանդ Պապա»ին ներկայութեամբ:

Շրջ. Վարչութեան մեր յարգելի նախագահուհին՝ Օր. Ա. Առաքելեան, հակիրճ բայց շատ ամփոփ կերպով բացատրեց կապոյտ Աչէի դերը թէ՛ անցեալին եւ թէ ներկայ պայմաններու մէջ, յիշեց կապոյտ Աչէի բարձր գազափարին համար նուիրեալները, որոնց նպատակն է ոչ միայն հայ մանկան ֆիզիքական զոյութիւնը, այլ եւ օտարութեան մէջ հասակ նետած հայ տղուն ու հայ աղջնակին հայկական ոգի ջամբել հայ հաւաքական կեանքի մէջ պահելով: Եւ այս առթիւ յիշեց օգափոխութեան կայանի կատարած դերը այդ ուղղութեամբ, եւ ուր երթան ամբողջ ամիս մը առաւօտէն մինչեւ երեկոյ զուտ հայկական մթնոլորտի մէջ, հայ երգ ու պարով եւ զուարճալի խաղերով լաւագոյն յիշատակներով տուն կը վերադառնայ, յաջորդ տարուան սպասելով: Որովհետեւ կայան արձանագրուիլ ուզողներու թոյլերին պահանջին կարելի չէ ընդառաջ երթալ, տեղի անբաւարարութեան պատճառով, Շրջանային Վարչութիւնը, — ըսաւ Օր. Առաքելեան, — մտածեց կայանի մօտիկ իր սեփական հողին վրայ չինել նոր եւ արդիական ձեւով կայան մը, որուն շինութեան արդէն ձեռնարկած են եւ յոյս ունի յառաջիկայ Յուլիսին աւելի թիւով տղաներ ընդունել:

Նախագահուհին յայտնեց նաեւ որ կապոյտ Աչէը այլեւս անծանօթ անուն մը չէ, ընդհակառակն բոլորէն սիրուած ու յարգուած կազմակերպութիւն մը, որուն անվարան կը վստահին հայ ծնողքները իրենց զաւակները ուղարկելով կայան:

Նախագահուհին՝ կապոյտ Աչէի դերը բնորոշող այս կուռ ճառը, անկեղծ համոզումով եւ պիտակցութեամբ արտայայտուած, ընդունուեցաւ ծափերով:

Օրուան խօսնակն էր ընկ. Դր. Ամիրայեան, որուն կ'ընկերանար, ինչպէս յաճախ, Տիկին Լիւսի Սապունճեան: Երկուքն ալ իրենց զուարթ եւ մանկան հաճելի ձեւով կրցան գրաւել փոքրիկները: Առաջին անգամ բեմի վրայ երեւցան կայան գաղղնները, որոնք համբերով մը բացումը ըրին: Մանչ մը եւ աղջիկ մը շատ գեղեցիկ հայկական կոտրներ արտասանեցին: Երկսեռ հոգղները հայկական համբաւար մը ըրին: Աքոռուհոն նուագող հայ պատանին գեղեցիկ եւ գժուարին հայկական կտորներ նուագեց: Տիկին Սապունճեան ներկայ հանդիսատես երախաներէն ոմանք բեմ հրաւիրեց, արտասանելու կամ երգելու. Անարատ Յղութեան Քոյրերու զպրոցի սանուհիները գեղեցիկ

ԱՌԱԾԱՆԻ

Ամբոխը կը սոսկանայ մարդոց թէ մայրին ու նոճին մշտադալար են: (Չինական)

Չկայ աւելի մեծ գժբախտ քան մարդը՝ որ երբեք չէ տառապած:
(Ֆրանսական)

Գործը գործ է: (Անգլիական)

Իւրաքանչիւր սուրբին՝ իր կանթեղը:
(Ֆրանսական)

Երբ երկինքը կ'ուզէ մարդ մը փրկել, դայն պաշտպանելու համար սէր կուտայ իրեն: (Չինական)

Մեծ միտքերը կուգան սրտէն, եւ մեծ սէրերը՝ իմացականութենէն:
(Ֆրանսական)

Էշը իշուն կը քսուի (Լատինական)

: Աստուած միայն կրնայ Աստուած մը հասկնալ: (Անգլիական)

Կեանքիդ մէջ ամէն ինչ կատարէ այնպէս՝ իբրեւ թէ վերջինը ըլլար:
(Յունական)

Պատերազմին մէջ ներկաները միայն կրնան պատերազմ չհիլ: (Ֆրանսական)

Ան որ ի՛նք կը կարգադրէ իր գործերը, ձեռքերը չաղատաներ: (Իտալական)

Հաւը գիւղին մէջ կը ծնի, քաղաքին մէջ կ'ուտեն զայն: (Սպանական)

եւ ներգաշնակ համբերգ մը երգեցին: Ալֆորվիլի Միսի – Քոճազը աղջնակներու գոյդ համբաւարերը նոյնպէս վարդի մեներգերը կատարող փոքրիկը խելայեղօրէն ծափահարուեցան իրենց չնորհալի եւ չատ քնքոյշ պարերուն համար:

Հայ Կաղանդ Պապան երեւցաւ իր պարթեւ հասակով եւ բամբ ձայնով. բաժանուեցան նախընթերիք եւ փոքրիկ խաղալիկները: Երբեք անկարգութիւն տեղի չունեցաւ, ինչ որ աչքի կը զարնէր:

Հուսկ ուրեմն եկան իրար հետէ Ֆրանսայի ձեռնհասմայ մը եւ երկու Ֆրանսացի հոպիտներ, ոսկեճամուկ զգեստներով, որոնք խանդավառեցին երախաները:

Այսպէս ժամը 18,30ին վերջ դրաւ այս հանդէսը:

Կեցցէ՛ն, մեր մասնաճիւղերը, որոնք ամէն կերպով օգտակար եղան Շրջ. Վարչութեան:

ԳԵՂԱՆ ՇԻՆԻԿՃԵԱՆ–ՓԱՓԱԶԵԱՆ

«ՀԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (148)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ · ՄԱՍ

ԳԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

— Կորսուեցանք, հետքերնիս պատն, յարեց Տիկրան, սիրոյ ծարաւի թրքուհիին բազուկներէն բաժնուելով:

Եւ անմիջապէս սեղանին մօտենալով ճրագը մարեց:

Բայց այլեւս ուշ էր:

Ոչխարն դրան առջեւ երկրորդ լապտեր մը երեւցաւ, մթնոլորտն առնն հրամայական խիստ ձայն մը դոչեց.

— Տեղերնիդ մի չարժիք, թէ ոչ մեռած էք:

Տիկրան եւ Կիւղէլ չանթահար եղածի նման տեղերնին զամուեցան:

—o—

Ը·

ԻՆՉ ԷՐ ՊԱՏԱՀԱՆԸ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱԻՕՏ

Ընթերցողը գուշակեց անշուշտ թէ արքայապահներուն զաղտնի ատորուղիին մէջ թափանցելը ուրիշ բան չէր նշանակեր, եթէ ոչ Սուլթանուհիին բաղնիքին մէջի խորհրդաւոր թաքստոցին երեւան եկած ըլլալը: Դեռատի սենեկապանուհիին խորհրդաւոր անյայտացումը արդէն ուրիշ կերպով չէր կրնար բացատրուիլ, եթէ ոչ զաղտնի դրան մը գոյութեամբ:

Գաղտնի ատիկանութեան անօրէն եւ Ալիչէի ամուսինը Մուխթար փաչա, դիւրանց լուր ատանալով արտորանօք ելլելու կը փութայ եւ Զահին առաջին անգամ հարցաքննութեան կ'ենթարկէ ու ահռելի ապշած կ'լսանայ թէ խորհրդաւոր սենեկապանուհին Սուլթանուհիին մօտ բերողը իր կինն էր:

Փաչան ատիկա լսելով խելոյն վերհապէտին ելաւ, որ յուղումէն տակաւին անքուն մնացած էր:

— Տէր լամ, ըսաւ ոտքերուն առջեւ իյնալով, այլեւս ատրուկդ ըլլալու անդամ արժանի չեմ:

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ եղար, Մուխթար, հարցուց Սուլթանը զարմացած:

— Վեհափառ տէր, բերանս չերթար արտասանելու...

Ծերուկ թահիր այդ տեսարանին ներկայ գտնուելով եւ վախնալով որ գուցէ սուլթանը Մուխթարէն ալ կը կասկածի ու զայն ալ կը ապաննէ, մրմնջեց.

— Վեհափառ տէր, ըսաւ, փաչան յանցանք չունի: Ցանցաւորը կինն է:

— Ի՞նչ ըրաւ որ կինը, հարցուց սուլթանը:

Մուխթար մանրամասնօրէն իր հարցաքննութեան արդիւնքը պատմեց:

— Հէ՛, յարեց սուլթանը, տեղէն վեր ցատկելով: Կի՞նդ բերաւ ուրեմն այդ սենեկապանուհին հոս:

— Այո, Վեհափառ տէր, ըսաւ Մուխթար դողալով:

— Եւ կը կարծեմ թէ սուլթանուհիին ձեռքը դինողը այդ սենեկապանուհի՞ն է:

— Այո տէր իմ, սուլթանուհիի մը քով զաչոյնի մը գտնուիլը ուրիշ կերպ կարելի չէ բացատրել:

Սուլթանը ծունկի եկող փաչային մօտեցաւ, պահ մը խիստ ակնարկով հասակը չափեց, ապա զայրացած երեսը թքաւ ու դոչեց.

— Գետինն անցնիս, այն առեն ի՞նչ տեսակ ատիկանութեան անօրէն ես, քանի որ ոճրագործները քու դռնէդ կ'ելլեն:

Մուխթար փաչա դլուխը ծռեց եւ չպատասխանեց:

Համիտ չարունակեց.

— Մուխթար փաչա, եթէ կեանքդ կը սիրես, այդ սենեկապանուհին պէտք է պանես: Գալով կնոջդ, լուր դրկէ որ խղկոյն հոս գայ: Ես ինքս պիտի հարցաքննեմ զայն:

— Վեհափառ տէր, ըսաւ Մուխթար ծնրադրելիր, եթէ մինչեւ վաղը դիշեր այդ սենեկապանուհին չդտնուի, Թող Մուխթար փաչան այլեւս ապրելու իրաւունք չունենայ:

Եւ ծունկերուն վրայ սողալով վեհապետին մօտեցաւ ու ոտքերը համբուրեց:

— Շատ աղէկ, ըսաւ Սուլթանը, այժմ դնա ու պարտականութիւնդ ըրէ:

Մուխթար ոտքի ելաւ, մինչեւ դեռին խոնարհութիւն մը ըրաւ եւ արտորանօք դահլիճէն դուրս ելլելով Սուլթանուհի – ներուն յարկաբաժինները ուղղուեցաւ:

Հոն սպայ մը կանչել տուաւ, որուն վաւերաթուղթ մը յանձնեց: Սպան առանց վայրկեան մը կորսնցնելու չտապաւ պատսպարուած վար իջաւ եւ ձի մը առնելով անհետացաւ եղաւ, մինչ Վոսփորի ասիական լեռներուն հասնէն վարդափթիթն արշալոյս կաթմբել կը սկսէր:

Մուխթար Հայրիէի յարկաբաժինը մտնելով, ննջասենեակին մահճակալին առջեւը կանդնեցաւ եւ անոր վրայ տարածուած Հայրիէի արիւնթաթաւ մարմինը դիտելով ըսաւ.

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՓՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՆԻՍ.— Այրվ Տիկին Յարութիւն Շիշլեան, Տէր եւ Տիկին Անարէտ Շիշլեան եւ պատակները, Պ. Ֆերտինան Շիշլեան, Տէր եւ Տիկին Արման Շիշլեան, ինչպէս նաեւ Զաքիկեան, Դաւիթեան, Ամամժան, Ռանսան, Փելիսիէ ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր, ապրպականին եւ խնամիին՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԻՇԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 19ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Շաբաթ (Յունուար 22) ժամը 10,30ին Նիսի Ս. Աստուածածին եկեղեցին, 189 պիս, Պուլվ. տը լա Մատըլէն:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

Հասցէ.— 69, Պուլվ. Կորպելլա, Լը Շամփանեը 2, Նիս (06):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրվ Տիկին Զապէլ Հօճապաշեան փոխան ծաղիկի Տիկին Մարի Ա.Նտրիկեանի (Նիս) մահուան առթիւ կը նուիրէ 20 ֆր. Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին, 20 ֆր. Կարմիր Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին (ըստ նամակ «Յառաջ»էն) եւ 20 ֆր. «Յառաջ»ի:

LA SECTION CULTURELLE DU

CLUB des JEUNES de l'U. G. A. B.

présente

L'ARMÉNIE

Ce film sonorisé et en couleur a été tourné en Arménie au mois de Septembre dernier lors du voyage organisé par le Club des Jeunes de l'U. G. A. B.

La projection aura lieu à :

— MARSEILLE : le Samedi 22 Janvier à 20 h. 45 précises dans les locaux de l'U. G. A. B., 7 Rue Papère, Marseille 1er

— PARIS : le Vendredi 28 Janvier à 20 h. 45 précises.
à la Maison des CENTRAUX, 8 Rue Jean Goujon — PARIS (8e)
(Métro Alma Marceau ou Rond Point des Champs Elysées)

Cette seconde représentation aura lieu pour tous ceux qui n'ont pû voir le film au mois de Décembre dernier,

ENTREE GRATUITE

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է իր հայրենի դասընթացքին ի նպաստ Տէր եւ Տիկին Լորիս Պապանեանէ 50 ֆր. Ապտալ Մելիքեանի մահուան քառասունքին առթիւ: Նոյն նպատակին համար ընկերուհի Ալիս Շահիկեանէ 65 եւ ընկերուհի Նուարդ Սապունճեանէ 15 ֆր.:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ալֆորվիլի հայկական դպրոցի ծնողաց հանդէսը տեղի կ'ունենայ Յունուար 22ին, Շաբաթ, երեկոյեան ժամը 8,30ին, փաքրոնաժի սրահին մէջ, Ռիւ տը Թուլոն: Կը հրաւիրուին ծնողքներն ու բարեկամները:

ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, այս կիրակի, ժամը 16,30–ին Սեւրանի Սալ ոէ Ֆէթի մէջ:

Մանուկներու կողմէ պատրաստուած պեղարուեստական յայտագիր:

Հայկ. եւ եւրոպական պարեր:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Յունչարճանի չինութեան կեդրոնական յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է.—

Բ. ՅԱՆԿ

Պ. Ս. Տէրտէրեան 100 ֆր., Պ. Պ. Զ. Նահապետեան, Լ. Կազէլեան 50ական, Պ. Խաչիկեան 30, Տիկին Այնաճեան, Տիկին Ռիլան 20ական ֆր.:

(Շար.)

×

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Նոր Տարւոյ առթիւ Տէր եւ Տիկին Ճ. Պահտուրեանէ 100 ֆր. եւ բարեկէր ապտալինէ մը 50 ֆր.:

Հ. Ց. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Ց. Դ. Քրիստափոր Կոմիտաս ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, 22 Յունուար Շաբաթ գիշեր ժամը 8,30ին, Ա.Տարոնեան սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Նախորդ տարուան զեկուցում եւ նոր ընտրութիւն:

ՎԻԼՆ.— Հ. Ց. Դ. Ա.Ճի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին նոր սրահումին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Ց. Դ. «Արդութեան» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏԱՆ ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԻՆ

13 Փետրուար ժամը 13ին, Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, ուր երգերով, պարերով, արտասանութիւններով եւ տարբ անակնկալներով լեցուն գուարթ մթնոլորտի մը մէջ, խիստ համեղ եւ ախորժանալի օր մը պիտի անցընէք, համեղ կերակուրներով:

Մուտքերու մասնակցութիւն 20 ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ազն Ժերոմի մասնաճիւղի Յունուար 16ի կիրակիին սարքուած հացկերոյթի ընթացքին՝ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Ազն Ժերոմի թաղականութիւն 50 ֆր., Պօմոնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղ 50, Մշակոյթի Տիկնանց Օժանդակ Միութիւն 50, Տիկին Շամիրեան Արեւուշներու կողմէ 100, Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղ 50, Պր. Պանտիկեան 100, Պ. Գինաճեան 50, Պր. Աւետիս Մելքոնեան 50, Պ. Սեպուհ Ճանիկեան 100, Փայլիկ Ժամկոչեան 50 ֆր.:

×

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պր. Սեդրաք Տաւուտեանէ (Մէսոոն) 100 ֆր. նոր տարուան առթիւ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Թատերախումբը կը ներկայացնէ

ՄԵԾԱՊԱՏԻԻ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ

Ց. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան

22 Յունուար, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ

ԽՆԴՈՅՔ - ՃԱՇ

Համախառըերդական Միութեան Ազն Անթուանի մասնաճիւղի ընտանեկան խնդոյքը Յունուար 30ին, կիրակի ժամը 14ին Ֆապըրկուլ, Հանրակառքի Ընկերութեան սրահին մէջ: Հայկական եւ եւրոպական պարեր: Նուագախումբ:

Ճաշազին 30 ֆր. մեծերու, 15 ֆրանք փոքրերու:

Արձանագրուիլ Յունուար 25էն առաջ Նչան Նահարեանի մօտ, Քամփանեը Ռողէէ–լէ–Փէն ոէ Պասթիւռ, Ազն Անթուան:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպութեամբ
Կապոյտ Խաչի Բաղաբի մասնաճիւղին
ի պատիւ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

Գրագէտը կը խօսի հետեւեալ նիւթին շուրջ՝

ՀԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾԱԳՈՑՆ ԶԻՆԲԸ՝ ԻՐ ՄՇԱԿՈՑԹԸ

Գեղարուեստական բաժին

Կիրակի, Յունուար 23, ժամը 15ին
ՍՓԼԱՆՏԻՏի սրահը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Յունուար 29էն Փետրուար 7

Ս. ԵՈՀԱՆ, Սալցպուրկի չրջանը 620–1200 մեթր բարձրութիւն, արեւոտ վայր մը, պաշտպանուած հովերէն եւ մշուշէն: Ջիւնը ապահովուած դահուկ ընողներուն համար: Ամէն տեսակ զուարճութիւններ: Հանգստաւէտ պանդոկ, տաք եւ պաղ ջուր սենեակներուն մէջ, ջերմութիւն, խնամուած ճաշեր:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 395 ՖՐ.

Կանխավճար 75 ֆր. մնացեալը վճարելի Յունուար 24ին

Ժամանակ տեղեր. ժամ առաջ պէտք է արձանագրուիլ:

Մեկնում Յունուար 29ին, կառ տը լ'Էսթէն Ալպերկ Էքսփրէսով:

Հաւաքուիլ կառ տը լ'Էսթի մեկնումի մեծ սրահը ժամը 21ին (մեկնում 22,10ին)

Ճամբորդութիւն Բ. կարգով, մասնակցութեան գինին մէջ են ճամբու ծախքը, պանդոկ եւ ճաշ (բացի ճամբու ճաշերէն):

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Ի.Տ. ՃԻՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

Կարեւոր.— Ֆրանսացիներուն համար ազդ. անձնագիր, օտարներուն համար թիթր տը վօյաժ կամ անցագիր (փասփոր) ի գործու:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱՀԱՅԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգը տեղւոյն վրայ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին Ռիւ տը Թուլոնի փաքրոնաժի սրահը: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ 29 Յունուար, ժամը 3:30ին Ա.Տարոնեան սրահը: Օրակարգ.— Հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիներու ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ օր կէսօրէ յետոյ ժամը 2ին:

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղին ժողովը որ տեղի պիտի ունենար այս Շաբաթ, ՅԵՏԱՁԳՈՒՄԱԾ Է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պր. Սեդրաք Տաւուտեանէ (Մէսոոն) 100 ֆր. նոր տարուան առթիւ:

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՅԱՏՈՒԿ ՅԱՅՏԱԳՐԵՐ

ՋԱՏԻԿ

Մարտ 26էն Ապրիլ 9

Թուրլուք կարգով 1950 ֆր. Ա. կարգ (Ազի պանդոկ) 2050 ֆրանք

ՈՒՐԻՇ ԵՐԿՈՒ ՄԵԿՆՈՒՄՆԵՐ

ԱՊՐԻԼ 30

ՅՈՒՆԻՍ 15

Այցելութիւնները՝ 10, 15 կամ 20 օր

Մեր նոր կարզադրութեամբ ամբողջական վանդակ Մոսկուա, սենեակ եւ նախաճաշ Երեւան, մէջն ըլլալով տեսարժան վայրերու այցելութիւններն ու պտոյտները:

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE

agence de voyages **SEVAN**

50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS

87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 04.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԿԻՐԱԿԻ
23
ՅՈՒՆՎԻԱՐ
DIMANCHE
23 JANVIER
1972

LE NUMÉRO 0,50 F.

ՀԱՅՐԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման	Տար· 125 ֆր·	Հատը 0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12323

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.323

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀՐԱՉԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆ

—o—

Ո՛չ մէկ մահկանացու ա՛նքան հեռուն-ղական ու անխոնջ աշխատանքով կրցած է հսկայ, վիթխարի արկածնք եւ բեղուն վաստակ ձեռք բերել, որքան անմոռան Հա-յոցի Հրաչեայ Աճառեան իր վոյթոր – կալից կեանքի տեւողութեան :

Մարդ խակապէս կը զարմանայ թէ ի՛նչ-պէս մէկ հոգի ա՛նքան կարճ ժամանա – կաշրջանի մը մէջ հնարաւորութիւն է ու-նեցեր վիտական իմաստով հետազօտու – թիւններ ու պրպտումներ կատարելու հա-յերէն լեզուի մասին, լայն աստիճանա – չափի վրայ յաջողեր է անհուն գոհոզու-թեանց գնով գլուխ հանել բազմաթիւ ձեռնարկութիւններ՝ հաւաքելու եւ տեղ-ւոյն վրայ ուսումնասիրելու համար մեր գաւառաբարբառները, լրիւ կարզացեր է հայ գաղտական մատենագրութիւնը եւ աստղաբաշած հազարաւոր գժուարիմաց բառեր :

Բանասիրական գանազան պարբերական-ներու մէջ հայերէն եւ օտար լեզուներով իր հրատարակած ուսումնասիրութեանց եւ իրրեւ գիրք լոյս ընծայած հատորնե-րու ընդհանուր թիւը կը հասնի 250ի :

Բացի Հայերէն Արմատական Բառարանէն՝ երկարաշունչ եւ բազմաշխատ երկասիրու-թիւններ են՝ Ա) Հայերէն Գաւառական Բառարանը, որ կը կազմէ Էմինեանց ազ-գագրական ժողովածուի 9րդ հատորը Թիֆլիս 1913, 1141 էջ : Գաւառական մե-ծագոյն բառարանն է այս . կը պարունա-կէ 30·000 բառ :

Բ) Անձնանուններու Բառարանը, 5 հա-տոր, Երեւան, 1942–1962, 3120 էջ, հրա-տարակութիւն Պետական Համալսարանի : Յրդ հատորը լոյս տեսած է 1962ին՝ յետ մահու :

Սակայն, իր խոկ խոստովանութեամբ, իր «ամենամեծ գործ»ը կը լինի Հայոց լեզուի լիակատար էթրականութիւնը, հա-մեմատութեամբ 562 լեզուներու, որ աշ-խարհս բոլոր ծանօթ լեզուներու համե-մատական քերականութիւնն է : Պիտի բա-ղադրէ 562 լեզուի քերականութիւն : Ցետ մահու լոյս տեսած իր ինքնակեն – տագրութեան մէջ (կեանքիս Յուշերից, Երեւան, 1967, էջ 441), Աճառեան կ՝ըսէ թէ «առ այժմ կազմել եմ 139 լեզուի հա-մեմատութիւնը : Ենթադրում եմ, որ գործը կ՝ունենայ 8000 էջ, որի առաջին կէսը արդէն գրել եմ : Նման տիպի գործ չի տեսած գիտութիւնը» :

Լիակատար էթրականութիւնը պիտի բաղկանար տասը հատորէ : 1952–1965 լոյս տեսած են հինգ հատորներ (չորրոր-դը երկու մասով), ընդամէնը 4202 էջ : 1965էն ետք նոր հատոր չէ հրատարակ – ուած, թէեւ 1967ին յայտարարուած էր, որ 6րդ հատորը տպագրութեան յանձ – նուած է :

Հրաչեայ Աճառեան ծնած էր Պոլիս 1876ին : Հայրը՝ Ռոտոսթոյի կօշկակար՝ հաստատուած էր Պոլիս : Նախնական եւ միջնակարգ կրթութիւնը ստացած է Պո-լիս՝ մինչեւ 1893 թուականը : Երկու տա-րի ուսուցչութեամբ պարապելէ վերջ 1895ին եկած է Փարիզ, ուր լեզուաբանա-կան դիտութեանց հետեւած է Սորպոնի, Գոլէժ տը Ֆրանսի եւ Արեւելեան Կենդա-նի Լեզուներու վարժարանին մէջ : 1898ին Փարիզի մէջ ուսումը աւարտելով, ծա-նօթ հայագէտ Հայնրիխ Հիւպշմանի հրա-ւէրով գացած է Սթրազպուրգ՝ «լսելու համար իր մօտ հայերէնի ձայնաբանու – թիւն»ը :

Նոյն տարուան ամառը Կովկաս երթա – լով նուիրուած է ուսուցչութեան, նպա-տակ ունենալով ուսումնասիրել բոլոր հայ բարբառները տեղւոյն վրայ : Զորս տարի պաշտօնավարած է էջմիածնի ճեմարանին մէջ (այդ միջոցին քննելով Մատենադա-րանի 4000 ձեռագրերը), Շուշի (2 տա-րի), Թաւրիզ (2 տարի), Նոր Բայազիտ (1 տարի), Նոր Նախիջեւան (12 տարի), Թեհրան (1 տարի), Թաւրիզ (4 տարի) :

Հայաստանի խորհրդայնացումէն վերջ 1923ին Թաւրիզէն հրաւիրուած է Երեւան՝ իրրեւ դասախօս Պետական Համալսարա-նի : Պաշտօն՝ զոր վարած է ցմահ : Աւան-դած է հայերէն (դրաբար), Ֆրանսերէն, Թուրքերէն, պարսկերէն, արաբերէն, լեզուաբանութեան ներածութիւն, համե – մատական քերականութիւն, արեւելեան լեզուներու եւ Արեւելքի պատմութիւն, հայ բարբառագիտութիւն եւ Հայոց լեզ-ուի պատմութիւն :

Իր դասախօսութիւններէն մաս մը հրա-տարակուած է իրրեւ դիրք : Հասցուցած է հազարաւոր աշակերտներ, որոնցմէ շատեր դարձած են կրթական ու դրական մշակներ :

Իր «անձնական սուղ միջոցներով» ճամ-բորդած է Կովկաս եւ Իրան, Ռոտոսթոյէն մինչեւ Սպահան : Ուսումնասիրած է հայ-րենի դրեթէ բոլոր բարբառները, կազ-մած է 30 բարբառի բառացանկը, զոր հրատարակած է «Ազմատական Բառա – րան»ին մէջ : Յաւիտենական կորուստէ փրկած է բազմաթիւ բարբառներ :

Ստացած է երեք մրցանակներ Մոս – կուայի Լազարեան ճեմարանէն՝ 1904ին, 1908ին եւ 1913ին, նոյնպէս Պոլսոյ Ազգ· Պաւրիարքարանի (1914–15) եւ Երուսա-ղէմի Պաւրիարքարանի (1934) մրցա – նակները :

Կ՝անդամակցէր Փարիզի Լեզուաբանա-կան Ընկերութեան (1897), թղթակից Զե-խոսլովաքիոյ Արեւելեան Կաճառին (1937) : Իսկական անդամ Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի (1943) : Աչ-խատակցած է Հանդէս Ամսօրեայի, Բազ-մավէպի, Բանասէրի, Արարատի, Ֆրան-սերէն, ղերմաներէն եւ ռուսերէն քանի մը պարբերականներու, որոնց մէջ հրա-տարակուած են իր 110 յօդուածները : Ան-տիպ կը մնան իր չուրջ երկու տասնեակ երկերը :

Անմոռանալի պիտի մնայ իր թանկագին վաստակը հայկական մշակոյթին ու մեր մեծասքանչին :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԸ ՀԱՅԿ. ՑՈՅՑԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

—o—

Հիւրրիյէթի Փարիզի թղթակիցը՝ Մէ-բին Թոֆէր հետեւեալը հաղորդած է իր թերթին, Յունուար 19ի թուակիրով :—

«Վարչապետ Էրիմի Փարիզ այցելու – թեան առթիւ, պրպտիչ տարրերը նորէն պրծի լծուած են եւ կը ջանան մեզի ղէմ լարել Հայերը : Փարիզի մէջ Հայերը ըտ-ուար թիւ մը կը կազմեն : Երէկ պիշեր, Հայրենակ Թաղերու մէջ Թուրցիկներ ցրուեցին, եւ անոնցմէ մէկ քանին թըր-քական դեսպանատան ձեռքը անցաւ : Այդ Թուրցիկներուն մէջ չափազանցեալ պոյ-ներով կը յիշուի Հայերու կոտորածը, Թէ ինչպէս Թուրքերը ջարդեցին Հայերը եւ կ՝ըսուի Թէ այսօրուան Թուրքիան Ֆա-շական վարչաձեւ մըն է :

Այս պրպտութիւններուն կը մասնակցին նաեւ Ֆրանսայի անիշխանականները, ո-րոնք ցուցարար դանելու համար կը ջա-նան դրդել Հայերը : Այս պրպտութիւնները որեւէ ազդեցութիւն չեն գործեր Թուր – քերու վրայ : Ապացոյց այն որ Ուսման – պական Միութեան կեդրոնին մէջ ժողով

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ ԱԼ՝ ՏՈՒՈՂԸ ՖՐԱՆՍԱՆ Է

—o—

Շաբաթ օր Էրիմ Անգարա կը վերադառ-նար չորս օրուան այցելութենէ մը ետք, եւ ձեռք ձգելէ յետոյ ինչ որ կ՝ուզէր :

Գրած էինք երէկ ընկերային համաձայ-նագրի մը մասին, որ «նորութիւն» մըն է իր տեսակին մէջ : Ֆրանսա աշխատող Թուրք բանուորներու ընտանեկան նպաստ-ները ուղղակի պիտի վճարուին Թուրքիոյ իրենց ընտանիքներուն : Ասկէ զատ Ֆրան-սա կ՝օժանդակէ առաւելաբար Թուրքիոյ «ազգ· պաշտպանութեան», անոր հայ – թայթելով ծովային հրթիռներ, վեր-ձայն հրթիռներ : Էրիմ եւ Տըզրէ նախա-տեսած են նաեւ կարելիութիւնը Թուր – քիոյ համար՝ հրթիռներ արձակող փոքր նաւերու չինութիւն եւ Ալֆա տեսակի օդանաւեր :

Ուրբաթ օր Տիկին Էրիմ այցելած էր Սէն–Ֆարժոյի կեդրոնը մինչ վարչապետը հեռատեսիլի չէնքը կ՝այցելէր, ապա Քրի-յոնեի մէջ, ճաշ մը կուտար ի պատիւ Շապան–Տելմասի :

Նոյն օրը ընդունելութիւն մը եղաւ Օ-թէլ–տը–Վիլ, ուր բացակայ էին սակայն Համայնավար խորհրդատուները, ինչպէս յայտարարած էին նախապէս, ի նշան բո-ղոքի այն հալածանքին դէմ որու են թար-կայ են Թուրքիոյ մէջ, ապատախտ մը – տայնութեան տէր մարդիկը :

×

Մոնտ Յունուար 22ի իր թիւով եւ ա-ռանձին խորագրով կը յիշատակէ Քրքա-կան հիւպատոսարանի առջեւ եղած ցոյ-ցը, տալով հարկ եղած բոլոր մանրամաս-նութիւնները բացի այն պարզ իրողութե-նէն, որ ցուցարարները հայ երիտասարդ-ներ էին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ անուանի պիտնական Անդրէ Սախարով դրպէտ Վլատիմիր Բուկովսկիի ազատ արձակումը պահան – ջեց : Ակադեմականը իր այդ պահանջը դրաւոր ներկայացուց Բրեժնեւի եւ Ռու-դենկոյի, այս վերջինը Խորհ· Միութեան ընդհ· դատախազն է : Ակադեմականը կը չեշտէ, Թէ երիտասարդ դրպէտին դա-տավարութեան ընթացքին «ոտնակոխ – ուած են պաշտպանութեան իրաւունքնե-րը, քանի որ դատարանը մերժեց լսել վկաները եւ չընդունեցաւ Բուկովսկիի ա-ռարկութիւնները :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Արտաքին նախարարն ու Ֆրանսայի դեսպանը Պէյրութի մէջ կըն-քեցին համաձայնագիր մը, որով Լիբա –

ԱՆԴԷՆԶՈՒԹԻՒՆ

—o—

Այսօր կաթվարդ երազէ մը արթնցայ,
Գիրկս անսահման գրգանքներու է
բացուեր,
Այսօր, Հոգի՛ս պիտի բերեն ճեզ ընծայ՝
Նոր տարփանքիս թիթեռնիկին հիր թևեր :

Այսօր իղձով իմ հոգիս է կաթոգներ·
Ու վարդի պէս կը բացուի սիրտս իրր
ընծայ
Այն լուսոռոզ պատարագին սրբանուէր՝
Զոր ծափեցին իմ երազներըս ծնծղայ :

Երէկ գիշեր իմ հոգիս էր ինկած, ա՛
Թաւիշին մէջ կախօրրանին ոսկեղոյս՝
Զոր ճօճեցին մինչեւ առտու, մինչև Յոյս,
Ըղձանոյշներն իմ Տեսչանիճիս նախընծայ :

Այսօր լոյսի ծովի մը մէջ արթնցայ,
Գիրկս անհամար գգուանքներու է
բացուեր·
Այսօր, Հոգի՛ս, պիտի բերեն ճեզ ընծայ՝
Մանուկ բոյրեր եւ աղջկան պէս հովեր :

Մանուկ բոյրեր, եւ աղջկան պէս հովե՛ր,
Որոնց շուրթերն էի փնտռեր ընդերկար,
Ու գրկանքիս խանդաղատ գիրկս էր
բացուեր·
Երանութի՛ւն, լոյս բոպէիս մէջ եկա՛ր···

Եկո՛ւր, անցնինք ծառաստանէն այս
Լոյսին,
Ու բացատէն Գոյնին, Ձեւին ու Բոյրին·
Եկո՛ւր, Հոգի՛ս, եկուր երբա՛նք միասին,
Մինչեւ եդեմն աստուածածայն, մինչեւ
Պին···:

ՄԻՍԱՔ ՄԵՆԱՐԵՆՑ

նան իր բանակին համար զէնքեր պիտի գնէ Ֆրանսայէ :

ՄԱԼԹԱՅի բանակցութիւնները գժուա-րութեանց հանդիպեցան : Տարակարծու – թիւնը գրամականէն աւելի անգլիական կայաններու օգտագործման պայմաններու մասին է — կայաններու տարածութիւնը, Անգլիացիներու մօտ աշխատող Մալթա – ցիներու թիւը, ինչպէս նաեւ խորհրդա – յին նաւերու կայքը Մալթայի մէջ :

ՌՈՏԵԶԻՈՑ վերջին գոյգերու ընթաց – քին 13 սեւամորթ սպանուած են : Ոստի-կանութիւն եւ բանակ զօրաշարժի ե՛ն – թարկուած են :

ԻՏԱԼԻՈՑ նախագահը հրաժարեալ վար-չապետին վերստին պաշտօն յանձնեց կազ-մելու նոր դահլիճը :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը՝ Տիկին Կոլտա Մէյր յայտարարեց, Թէ իր պաշտօնին համար թեկնածու պիտի չներկայանայ յաջորդ ընտրական շրջանին, 1973ին, ո-րովհետեւ «այն ատեն 75 տարեկան պի-տի ըլլամ» :

ՊԵԼԺԻՍ ՈՒՆԵՑԱՒ իր նոր կառավա – րութիւնը 71 օրուան տապնակէ մը ետք : Վարչապետն է կասթոն Էյսքինս : Դահլի-ճը կազմուած է քրիստոնեայ – ընկերվա-րականներէ եւ ընկերվարականներէ :

ՄԱՏՐԻՏԻ համալսարանը վերստին թա-տերաբեմ դարձաւ բուռն բախումներու՝ ոստիկանութեան եւ ուսանողութեան մի-ջեւ : Առեւանգուած գործարանատէրը ա-պատ արձակուեցաւ : Գործէ արձակուած բանուորները ընդունուեցան աշխատանքի :

ՁԻԼԻԻ կառավարութիւնը իր հրաժա – րականը ներկայացուց :

*ԺԸՆԵՒԻ մէջ համաձայնութիւն գոյա-ցաւ Պարսից ծոցի քարիւղ –արտադրող երկիրներու եւ քարիւղի մեծ ընկերու – թիւններուն միջեւ : Քարիւղի գնման գի-նը 8,49 առ հարիւրի չափով կը կրկ :

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԱՌԱՋԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԸ

1891ին Յովհաննէս Մասեհեան իր ընկերներուն հետ կը մտադրէ հիմնել «Ասող Արեւելեան» անունով պարբերական մը, ինչպէս կը հաղորդէր իր առենին «Նոր Դար»: Տպարանը, ուր պիտի ապուէր հանդէսը, Թեհրանի համայնքը նուէր ստացած էր «Ճաւահայ Ընկերութենէն»:

Երեք տարի ետք միայն, 1894 Յուն – ուար 2ին է, որ Մասեհեանի խմբագրութեամբ լոյս կը տեսնէ պարսկահայ առաջին պարբերականը, բայց ոչ թէ «Ասող Արեւելեան», այլ «Շաւիղ» անունով: Խմբագիրին անունը յիշատակուած չէ. ասիկա կը պարզուի կողմնակի աղբիւրներէ. «Շաւղի մասին հարցնում էք թէ արդեօ՞ք ինքս մասնակցում եմ, կը գրէ Մասեհեան Առաքելեանին, միթէ Թեհրանը չէ՞ք ճանաչում, այժմ բոլորովին մենակ եմ ես այդ գործում էլ, ինչպէս միւս – ներում»:

«Ժողովուրդը նոր–նոր սկսում է իւր աչքերը բանալ, կը գրէ «Շաւիղ»ի թղթակիցը, նոր է սկսում ոտք կոխել յառաջդիմութեան սկզբնական շրջանի առաջին աստիճանների վրայ, եւ նոյնիսկ այդ դրութիւնը, Պարսկահայերի զարգացման այդ թոյլ քայլերն ու պատմական րոպէն կարօտ են լուրջ, խելացի ղեկավարութեան: Իսկ այդ պաշտօնը յանձնւում է առնաչառ, անկեղծ եւ սրտցաւ մամուլին, որի պաշտօնը խիստ բարդ է: Իրերի հէնց բնական դրութիւնից, ժողովրդի ներկայ պատմական շրջանի բնական տրամադրութիւնից եւ ներզործիչ ուժից ծագում է մամուլի անհրաժեշտ ներկայութիւնը Պարսկահայերի մէջ: Զուրկ լինելով հասարակական բազմաթիւ միջոցներից, մամուլի ձայնը, նորա յուշարարութիւնը, մի անհրաժեշտութիւն է կազմում մեզ համար»:

Շաբաթաթերթին խմբագրականներուն մէկ մասը տառապած է Մասեհեան, իսկ միւս մասը անտառապաղիը է: Մասեհեան պարսկական արքունիքին մօտ կը ծառայէր եւ, իբրեւ հայկական թերթի մը պաշտօնական խմբագիրը հրապարակ եկլելը անպատշաճ կրնար նկատուիլ կառավարական շրջանակներու կողմէ:

«Շաւիղ»ը չորս էջնոց (35–36 մ.) «ազգային, գրական եւ քաղաքական շաբաթաթերթ» էր:

Թերթը լոյս է տեսած չաբաթ օրերը եւ ունեցած է հետեւեալ, դրեթէ միա – կերպ բովանդակութիւնը. «Մեր հասարակութեան անկայունութիւնը — ներքին տեսութիւն — նամակ խմբագրութեան — ներքին լուրեր — արտաքին տեսութիւն — արտաքին լուրեր — հեռագրեր — յայտարարութիւններ»:

Թերթը չատ դժուարութեամբ հրատարակուած եւ տարածուած է: Մամուլը դեռ յարդի չէր Պարսկահայութեան լայն զանգուածներուն համար, քանի որ դրագիտութեան եւ ընթերցանութեան ասպիճանը ցած մակարդակի վրայ էր: Այս տեսակէտէն հետաքրքրական է շաբաթաթերթին խմբագրականներէն մէկը, դրուած Հ. Միրզոյեանի կողմէ: «Ձեռ – յած տասը–տասնըհինգ տարիներից ի վեր սկսուել է գրադարան – ընթերցարանների հիմնումը, սակայն ընթերցանութիւնը լայն տարածում չի գտել Պարսկահայութեան մէջ: Հասարակութեան զարգացման մակարդակը չափւում է ընթերցանութեան ծաւալով... իսկ քանի որ մեր մէջ կենցաղ չի գարձել այդ կարեւոր երեւոյթը, ապա ընդհանրական մի որոշ գաղափար չի կարող առաջանալ այլեւս կամ այնինչ խնդրի մասին»:

Մասեհեան թերթը խմբագրած է մօտ մէկ տարի, նոյն թուականի Դեկտեմբերին ան խմբագիրը չէր, քանի որ կը գըտնուէր Պեսերբուրգ եւ Մոսկուա:

«Ասողջ եւ կենսունակ է այն հասարակութիւնը, կը գրէ Մասեհեան, որի մէջ աւելի շատ կան ակզբունք ունեցող գործիչներ, հաւատք չունեցող բնաւորութիւններ հանդէս են գալիս վնասակար չարժառիթների ազդեցութեան տակ»:

Շէյքովիլի անուանի թարգմանիչը քանի մը խմբագրականներ նուիրած է Նոր Զուղայի հայկական համայնքին: Զուզա ամէնէն հայաշատ քաղաքն էր Պարսկաստանի մէջ: Աչքի գարնող առեւտրական, արդիւնաբերական կեդրոն մըն էր, թէ – մական առաջնորդին նստավայրը, հետեւաբար օրինակելի դիրք պէտք է ունենար նաեւ ազգային կազմակերպութեան տե – սակէտէն: Սակայն քննելով քաղաքին «ազգային հաստատութեանց տարեկան հաշիւները, կը գրէ խմբագիրը, մենք գալիս ենք այն տխուր եզրակացութեան, որ հասարակական կեանքի հետքն անգամ չկայ Նոր Զուղայի Հայերի մէջ»: Տեղական հիմնարկութիւններու (եկեղեցի, տպարան, գպրոց եւայլն) հասոյթը կը պատկանայ Ճավայի Հայերուն եւ Հնդկաստանի Հայերուն տուած առատաձեռն նուէրներէն, իսկ իրենք՝ Նոր Զուղայեցիները ոչ մի այն նիւթական զոհողութիւն չեն ցոյց տար, այլեւ «հետքն անգամ չկայ մի տեղական օժանդակութեան»:

Ուշադրութեան արժանի են Մասեհեանի դիտողութիւնները Նոր Զուղայի ազգային հաստատութիւններու տարեկան հաշիւներուն հրատարակման առթիւ (1893). «Այս զուարճալի սովորութիւնը, այսինքն՝ հրապարակական հաշուետուութիւնը, որ Եսայի Սրբազանը մտցրել է Նոր Զուղայի հաստատութեան մէջ, մի կարեւոր եւ օրինակելի գործ է»:

Հետաքրքրական է անոր դիտողութիւնը նաեւ հաշուետուութեան լեզուի մասին. «Յանկալի կը լինէր, որ Զուղան եւս հետեւելով բոլոր աւելի զարգացած հայ ընկերներին, վերջապէս ձեռք քաշէր գրաբարի գործածութիւնից»: Գործ մը, որ լոյս կը տեսնէ ժողովուրդին համար, պէտք է գրուած ըլլայ լեզուով մը, որ հասկնալի ըլլայ անոր, այսինքն՝ աշխարհաբար. «Երբ նոյնիսկ Հայրիկը իւր կանդակը աշխարհաբար լեզուով է գրում, մի՞թէ Զուղայեցիները պէտք է չարունակեն տակաւին աշխարհաբարը անարժան եւ դեռեվիկ լեզու համարել»: Յօդուածի վերջաւորութեան Մասեհեան կ'անդրադառնայ «Զուղայի Հայերի հասարակական – գանայ «Զուղայի Հայերի հասարակական – կան ոգուն»: Վերոյիշեալ հաշիւներէն ան կը կռահէ, որ տեղացիները շնչին մասնակցութիւն բերած են ընդհանուր հասոյթին. «Մենք չենք հասկանում, թէ ինչո՞ւ վարժարանի հոգաբարձութեան մէջ այնքան քիչ մասնակցութիւն ունի ժողովուրդը եւ, նոյնիսկ, հոգաբարձութիւնը այնքան փոքրաթիւ է: Չենք հասկանում, թէ ինչո՞ւ ունեւոր ծնողքներից դպրոցական տուրք չի պահանջւում, որ – չափ եւս փոքր լինի այն, որպէսզի հասարակութիւնը կամաց – կամաց վարժուի վճարել իւր զաւակների ուսուցման համար»:

Ուշադրաւ են Մասեհեանի մխիթարը կրթական եւ ժողովրդական ծիսակատա – րութիւններու մասին. «Գիտակցական բարեզործութիւն» յօդուածին մէջ ան կը գրգռացնէ հետեւեալ միտքը. Վարդա – վառի տօնը հեթանոսական շրջանէն կուգայ, «ողջակէզներով տօնւում էր Աստղկան նուիրուած այդ տօնը, որ վերջը վերափոխուեցաւ մի քրիստոնէական տօնի, չկորցնելով այնուամենայնիւ իւր մի քանի գծերը»: Թեհրանի Հայերը այդ տօնը կը նշեն ոչ հեռու գտնուող Վանաք գիւղին մէջ, գեղատեսիլ վայր մը: Այդ օրը կը գոհաբերեն 30–40 անասուն, որոնք կը բաժնուին տեղացի եւ եկուոր ընտանիք – ներուն իբրեւ մատաղ: «Այդ կերպով կատարւում է մատաղների փոխանակութիւն, ինչպէս օրինակ այլ տօների ժամանակ կատարւում է տոմսերի մի փոխանակութիւն: Քրիստոնէութիւնը, յայտնի է, մերժում է զոհաբերութիւնը, սակայն մատաղը թողլատրուած է ապրուստակապ ընտանիքներին օգնութիւն անելու նպատակով, որպէսզի հասարակայ ու – րախութեան մի օր նոքա անմաս չզըտնուին ընդհանուր կեր ու խումից»: Այս բարեզործութիւնը, ի՛ըսկ յօդուածագիրը, իր նպատակին չեղած է այժմ, գառնալով փոխանակութիւն մը ունեւոր դասակարգի ընտանիքներու միջեւ: Ան հրաշկայ ծախքը, որ նման տօնակատարութիւններու ժամանակ կը կատարուի բարեզործութեան անունին տակ, կարելի է խելամտի վերածել ուրիշ եղանակով: Մասեհեան կ'առաջարկէ մատաղին վրայ ծախսուած դրամը այսուհետեւ յատկացնել վանքին դպրոցին, «որ միջոցների պակասութիւնից փակուել էր... ահա բարեզործութեան մի գեղեցիկ ասպարէզ ... Այժմ հարցնում ենք, ո՞րն է աւելի մեծ բարեզործութիւն, միջոցներից զուրկ, գիտութիւնից զուրկ երեխաների կրթութեան մատակարարե՞լը, թէ մատղների փոխանակութիւն անել»:

«Շաւիղ»ի յառաջապահ ոգին եւ քաղաքական միտքը հաճելի չի գար խումբ մը տգէտ մարդոց, որոնք գրպարտութեան կը դիմեն կառավարութեան մօտ պարսկական կառավարութիւնը կը հրամայէ փակել շաբաթաթերթը, որ երբեք շաբաթ լոյս չի տեսներ: Այս կապակցութեամբ «Մշակ» կը գրէ. «Ամէն տեղ դպրոցական հաստատութիւնները կը գործեն հիմնուած գանազան ուղղութիւններու վրայ, միայն դեռ այստեղ՝ Թեհրանում, առանց մի բացառութեան, բոլորովին կրօնից կապուած եւ նոյնիսկ սուր միջոցների դիմելով... այս օրերս «Շաւիղ» լրագիրը էր մնացել գոհ գնար անդուսպ կրքերից»:

«Շաւիղը եւ իւր հակառակորդները յօդուածին մէջ Մասեհեան կը բացատրէ թէ ինչո՞ւ թերթը լոյս չտեսաւ երեք շաբաթ: Աստարէկ գալու օրէն սկսեալ ճամբան կը գոյնն խառը մը անկարգ մարդիկ, որոնց մասին չենք գիտեր թէ անուն տալ. բամբասանք, չարախօսութիւն, մեքենայութիւն, վտանգաւոր նարկութիւններ, մէկ խօսքով ամէն բան կ'ընեն այս թերթին գոյութիւնը վերջացնելու համար: Դուք կը տեսնէք քանի մը ծանօթ անձնաւորութիւններ, որոնք ջուն մանրավաճառներու նման կը բարձրանան, խանութ եւ բարի լոյսի տան կը սկսին բանալ գրպարտութիւններու «տոպրակը», նկատեալ կուտայ ան: «Շաւիղ»ին ուղղութիւնը բաւական պարզ բառով ձեւով ներկայացուցած է Մասեհեան. «Նա մինչեւ այժմ ոչ մի կերպ առիթ չի տուել այդքան կրքերի յուզման եւ ինչպէս տեսում է ֆրանսական առած, արժանի չի եղել ոչ այնքան մեծ պատուի, ոչ այդքան մեծ անպատուութեան, այլ խօսքով լրագիրը իր էջերուն վրայ բացի կրթական եւ լուսաւորական հարցերէ գրեթէ ուրիշ խնդիրներ չէ արծարծած, խուսափելով «տեղական վէճերից ու բանակռուից»:

«Շաւիղ» չատ անգամ բացատրութեան կանչուած է կառավարութեան կողմէ պատասխանել վրան եղած ակնարկութիւններուն համար եւ հերքել իւր վրայ դրուած «բամբասանութիւնները», սակայն վերջին ամբաստանութիւնը կուգայ Նոր Զուղայէն եւ թերթը կը փակուի՝:

«Շաւղի դադարման առթիւ զանազան անձերից հասնում են մեզ ցաւակցական հեռագրեր եւ նամակներ՝ միանգամայն տեղեկանալ ուղելով այդ բանին առիթ եղող պատճառները: Մենք ինչպէս առ նոյնպէս եւ այժմ կամք չենք ունեցել մինչեւ իսկ չունենք մեր յարգելի ընթերցողների հարցասիրութիւնը գոհացնել ուղելով մեր հակառակորդների առ մեզ ունեցած վերաբերմունքը մի առ մի մատնացոյց անել: Ո՞ր մէկ հասարակական գործ, մի հրատարակութեան խոչընդոտներ ու արգելքներ չեն պատահել, որ միայն թերթին չպատահէր», կ'եզրակացնէ Մասեհեան:

Վ. ՎԱՐԴԱՆԵՍ

ԳՐԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

1894–1914

Արփիար այնպէս կը հաւատար թէ Դաշնակցականները, իր ղէմաւոր, կամ աւելի ճիշդը, միակ թշնամիները պիտի չհա – մարձակէին գինքը ատրօրի ենթարկել եւ ասոր համար իր անձնական պաշտպանութեան բնաւ հոգ չէր տաներ:

Այդ միջոցին ինք իր եղբօր Տիգրանին եւ ծերունի մօրը հետ կը բնակէր Տիկին Սանճաքեանի տունը, Բանկալթի, Ս. Յակոբի Հիւանդանոցին պատկանող տան մը մէջ:

Իրիկուն մը, ուշ առեն, Թադքիմի մարզարանին առջեւէն անցած առեն, յանկարծ մէկը կը ցցուի իրեն դէմ ու քանի մը գաշոյնի հարուած տալէ ետքը, խոյս կուտայ:

Արփիար կը զգայ թէ վիրաւորուած է, բայց ամբողջ ուժը հաւաքելով կը փու – թայ տուն ու զանգակը կը զարնէ:

Հազիւ թէ դուռը բացուած, զգայա – պիրկ կ'իյնայ դեռին: Անմիջապէս բժիշկներ կը կանչուին որոնք կը հաստատեն թէ վէրքերը թէեւ ծանր, բայց մահացու չեն:

Հետեւեալ օր Շահնազար այս մահափորձը կը պատմէ Հայրենիքի մէջ այն – պիսի մեկնութիւններով որոնք հաճոյ չեն թուիր կառավարութեան եւ թերթը կը խափանուի անպայման կերպով:

Արփիարի ապաքինումը կը տեւէ ամիսէն աւելի, որու միջոցին Լեւոն Բաչալեան կը հեռանայ Պոլսէն նախ Սելանիկ, իր մօրեղբօր քով երթալու եւ անկէ ալ Եւրոպա անցնելու համար:

Իսկ Արփիար ոտքի կ'ելլէ քիչ յետոյ, ծածկաբար կը հեռանայ Պոլսէն եւ կ'երթայ Լոնտոն:

Արփիարի ու Բաչալեանի մեկնումէն հետք, մէկ քանի ամիսներ անցան մինչեւ որ Յովհ. Շահնազար «Հայրենիք»ի վերջտին հրատարակութեան պատասխանը կրցաւ ձեռք բերել:

Այս պատասխանը նախկին օրերու ուրախութիւնը չտուաւ մեզի. Արփիարեան եւ Բաչալեան հեռացած էին եւ մենք՝ Շահնազարն ու ես միայնակ մնացած էինք: Իրրեւ օդնական մնայուն խմբագիր մեր քով առինք Կոնդիկ Արեղեան (Բարթող Շահրիկեան) որ արդէն Հայրենիքի կ'աշխատակցէր կրօնական ուսումնասիրութիւններ տալով:

Կոնդիկ Արեղայ Արմաշի Դպրեվանքին նախկին աշակերտներէն էր, որ թողած էր վարժարանը առանց վարդապետ ձեռնադրուելու:

Ուշիմ, աշխատասէր եւ ազգայ խոստացող պատանի մըն էր, դժբախտաբար չատ տկար կազմուած քով եւ որ տարի մը յետոյ թոքախտահար մեռաւ, Գահիրէ, հիւանդանոցի մը մէջ:

Շահնազար եւ ես ձեռնարկելով Հայրենիքի այս վերհրատարակման, միխայն մեր սեփական ուժերով, որովհետեւ այլեւս չկային ոչ Արփիարեան, ոչ Բաչալեան, ոչ Զօպանեան եւ ոչ ալ ուրիշ աշխատակիցներ, կ'ենթադրէինք որ առաջնան յաջողութիւնը պիտի չունենայինք:

Բայց փորձը հակառակը ցոյց տուաւ: Նոր Հայրենիքը գրեթէ այնքան սպառում ունեցաւ որքան հինը:

Միայն թէ «Հայրենիք»ի այս վերածնումը չատ կարճատեւ եղաւ:

Գրեթէ ամիս մը ետքը, կէսօրէ ետքը, երբ խմբագրատան մէջ մեր գործով կը զբաղէինք, ոստիկան մը ներկայացաւ եւ Յովհ. Շահնազարը հրաւիրեց ոստիկանատուն:

Այդ թուականներուն այս տեսակ հրաւէրները չատ սովորական էին եւ մենք, թէեւ քիչ մը միտքերնիս պղտորած, մեր աշխատութիւնը չարունակեցինք:

Երբ քանի մը ժամ ետքը, Շահնազար մէջտեղ չելաւ, Պ. Պետրոս Ատրունի գնաց տեղեկանալու թէ ի՛նչ եղած էր եւ տխուր դէմքով մը վերադարձաւ:

— Շահնազարը վար գրեր են Զօպթիէն, ըսաւ:

— Պատճա՞ռը, հարցուցի:

— Տակաւին չիգրցայ հասկնալ:

Հետեւեալ առաւօտն «Հայրենիք»ի թիւը արդէն պատրաստ էր եւ երեսները կապուած ու գրաքննուած:

— Ի՞նչ պիտի ընենք հիմա, հարցուցի Ատրունիին, թերթը պիտի հրատարակե՞նք:

— Հրատարակենք քանի որ խափանուած չէ:

— Թերեւս վաղը կ'արձակեն:

Եւ որոշեցինք հրատարակել: Բայց այս առեն վտրիկ առմս մը ստացանք Շահնազարէն որուն մէջ կը պատուիրէր որ թերթին հրատարակութիւնը դադրեցնենք:

Այսպէս վերջ գտաւ «Հայրենիք»ի հրատարակութիւնը:

Հակառակ իր կարճատեւ կեանքին, – հազիւ չորս տարի տեւած էր, — այս թերթը մեծ ազդեցութիւն ունեցած է իր ժամանակի երիտասարդութեան վրայ եւ կրցած է իր չուրջը հաւաքել ամէնէն կենսունակ ուժերը: «Հայրենիք»ի կատարած դերը կարելի չէ ուրուագծել մէկ քանի տողով եւ մանաւանդ այդ գործը կ'իյնայ ուրիշներու եւ ոչ թէ թերթին խմբագիրներուն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(17 Տար.)

ՅԱՎԱՏՆՈՎ ՎԱՍՓՈՍԻ

Ա Ռ Ա Ք Ս Ե Ա Ն

ԹՂԹԱՓՈՒՆԿՑԻՈՆ ՄԵՐ ՎԱՂԱԿՊԱՏՓՆՂՑ

Ա.

1918 Յուլիս 17ի լուսադեմն էր, երբ Ռուսաստանի ամէն կողմերէն զօրամասեր կը հասնէին Եկատերինոդար եւ կը բանակէին անոր շրջակայքը։ Ընդհ՛ անուր զօրաժողովը կը գումարուէր Ալեքսանդրովեան հրապարակին վրայ, որ ամբողջովին լեցուած էր զինուորներով։

Ամբոխին մէջ կային նաեւ կիներ, որոնք ամուսիններ կամ եղբայրներ կը փնտռէին։ Ամէն կողմ կը լսուէին հարցումներ։

— Չե՞ս տեսած Ալեքսանդրը, ինչպէս կ՛երեւայ։

— Ո՛չ, կեցցէ՛ք, ասկէ առաջ ուրիշ գունդ մը անցաւ։

— Ուր կրնայ ըլլալ Ալեքսանդրը, ինչպէս կարծէք։

— Ան ալ ուրիշներուն հետ կ՛ըլլայ, ինչպէս կ՛ենթադրեմ։

Ամբոխին մէջ կային նաեւ ծերունիներ, որոնք կը փնտռէին իրենց որդիները, որոնք զօրանոցէն փախած էին եւ ամբոխին մէջ կը խառնուէին, որպէսզի չերեւնան։

Ամբոխին մէջ կային նաեւ զինուորներ, որոնք կը փնտռէին իրենց ընկեր

Մեկմէկ կը խնդրեն ծանուցանել
ԼՈՒՏՎԻԿ ՔԼՃԻՇԵԱՆԻ
մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 21ին։
Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի
Երեքշաբթի, Յունուար 25, ժամը 14,15ին
Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Վասպ. Հայր. Մութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկին Վանիկ Անդրանեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Անդրանեանի, Տէր եւ Տիկին Անուշաւան Կարապետեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝ Վանիկ Անդրանեանի մահուան առթիւ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խարբերդի Համաեղկ. Ս. Կիսական Հայրն. Միութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հայրենակիցներ Տէր եւ Տիկին Սմբատ Խարոյեանի, Տէր եւ Տիկին Աստուր Խարոյեանի, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Տէրտէրեանի (Մարսէյլ) եւ Օր. Ժրնըվիէվ Խարոյեանի (Վալանս), ինչպէս նաեւ իրենց ազգականներուն եւ բարեկամներուն իրենց մօր՝ Նէնօ Խարոյեանի (Վալանս) մահուան առթիւ։ Եւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նպատաւորութիւնները կ'ընեն.— Պր. Կարապետ Տէրտէրեան Համախարբերդցիականի Վալանսի մասնաճիւղին 30 ֆր., «Յառաջ»ի բարգաւաճման 30 ֆր., Խարբերդի Եղկ. դիւ Ս. Նշանի մօնակաւորութեան յանձնախումբին 30 ֆր., Պր. Աստուր Խոյեան նոյնպէս Համախարբերդցիական Վալանսի մասնաճիւղին 30 ֆր., Խարբերդի Եղկ. դիւղի Ս. Նշանի մօնա. կատարութեան յանձնախումբին 30 ֆր.։

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Յունուար 29էն Փետրուար 7

Ս. ԵՈՀԱՆ, Սալցպուրգի չրջանը 620–1200 մեթր բարձրութիւն, արեւոտ վայր մը, պաշտպանուած հովերէն եւ մշուշէն։ Ձիւնը ապահովուած զահուկ ընողներուն համար։ Ամէն տեսակ դուարճութիւններ։ Հանգստաւէտ պանդոկ, տաք եւ պաղ ջուր սենեակներուն մէջ, ջերմութիւն, խնամուած ճաշեր։

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 395 ՖՐ.

Կանխավճար 75 ֆր. մնացեալը վճարելի Յունուար 24ին

Մահմանափակ տեղեր. Ժամ առաջ պէտք է արձանագրուիլ։

Մեկնում Յունուար 29ին, կառ տը լ'Էսթէն ԱԼՊԵՐԿ ԷՔՍՓրԷՍով։

Հաւաքուիլ կառ տը լ'Էսթի մեկնումի մեծ սրահը ժամը 21ին (մեկնում 22,10ին)

Ճամբորդութիւն Բ. կարգով, մասնակցութեան գինին մէջ են ճամբու ծախքը, պանդոկ եւ ճաշ (բացի ճամբու ճաշերէն)։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

Կարեւոր.— Ֆրանսացիներուն համար ազգ. անձնագիր, օտարներուն համար Թիթր տը վօյաժ կամ անցագիր (փասփոր) ի գործու։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպուած Առնուվիլ – Սարսելի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կառավարեցի խումբին կողմէ, Կիրակի, Յունուար 30, ժամը 15էն 24 Սարսելի Սալ տէ Ֆէքը,

Փլաս տիւ 11 Նոյեմբր

Գեղարուեստական բաժին.— ՆԱՅԻՐԻ պարախումբ դեկավարութեամբ Պ. ՊՈՒՐ – ՆՈՒԹԵԱՆԻ, երգ՝ Օր. ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Նուագախումբ ՊԵՏԻԿ ԵԼԻ ԻՐ ԽՈՒՄԲԸ

ՊԱՐ — ՃԱՇ — ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ԽՆՋՈՅՔ - ՃԱՇ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ընտանեկան խնջոյքը Յունուար 30ին, կիրակի ժամը 14ին Ֆապուրկուլ, Հանրակառքի Ընկերութեան սրահին մէջ։ Հայկական եւ եւրոպական պարեր։ Նուագախումբ։

Ճաշակին 30 ֆր. մեծերու, 15 ֆրանք փոքրերու։

Արձանագրուիլ Յունուար 25էն առաջ Նշան Նահարեանի մօտ, Քամփանիը Ռոպէռ–լէ–Փէն տէ Պասթիա, Սէնթ Անթուան։

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ԽՐԱԽՃԱՆՔ

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայր. Միութեան կից, Երիտասարդաց Երկսեռ Նուագախումբը ի պատիւ հայ բենակիցներուն կը կազմակերպէ «Խրախճանքի Օր մը», Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Յունուար 30 Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5էն մինչեւ ուշ գիշեր։

Ցանձնախումբը կը հրաւիրէ բոլոր Վասպուրականցի երիտասարդները իրենց ծնողքներով։

Խնամուած յայտագիր։ Հայկական եւ եւրոպական պարեր։ Ճոխ պիւֆէ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱԶԻ Մարսէյլ քաղաքի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ 29 Յունուար, ժամը 3:30ին Ահարոնեան ակումբը։ Օրակարգ.— Հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մանուկներու օրը Վիէնի մէջ կիրակի Փետրուար 6ին։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղի երեկոյթը Փետրուար 19ին, Շաբաթ իրիկուն։

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ Է

1972-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՑՔԸ

Հրատարակութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի չրջանի
Ապագրանքներու համար դիմել իւրաքանչիւր չրջաններու մէջ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամներուն կամ հետեւեալ հասցէին՝

HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins — Marseille 10 — C. C. P. 25 42 89 Marseille

Մարսէյլի չրջանին համար դիմել հետեւեալ անձերուն՝
ՍԻՆ ԱՆԹՈՒԱՆ՝ Ա. Շտոյեան եւ Մ. Սուքիասեան
ՊՈՒԼ. ՕՏՏՕ՝ Հ. Սարգիսեան եւ Յ. Արզումանեան
ՔԱՂԱՔ՝ Ա. Քէօսէեան – Մերիկեան դպրատուն
ՍԻՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ՝ Վ. Մուրատեան
ՍԻՆ ԺԵՐՈՄ՝ Խ. Ուլուսեան եւ Ս. Աւտոյեան
ՊՕՄՈՆ՝ Ղ. Տէրտէրեան եւ Ֆ. Մելքոնեան
ՍԻՆ–ԼՈՒ՝ Ս. Գինոսեան
ԼԱ ՓՕՄ – ՎԱԼՊԱՐԻԶ՝ Մ. Նազաչեան եւ Գր. Փիլիկեան
ԿԱՐՏԱՆ՝ Ն. Սարգիսեան եւ Գ. Զալըքեան
ՆԻՄ՝ Ս. Ալեքսանեան եւ Գ. Խոսրովեան
ԷՔՍ–ԱՆՓՐՈՎԱՆՍ՝ Վ. Գամպէրեան

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏԱՆ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԾ ՃԱՇԻՆ

13 Փետրուար ժամը 13ին, Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, ուր երգերով, պարերով, արտասանութիւններով եւ ուրախ անակնկալներով լեցուն գուարթ մթնոլորտի մը մէջ, խիստ հաճելի եւ անմոռանալի օր մը պիտի անցընէք, համեղ կերակուրներով։

Մատչելութիւն 20 ֆր.։

ԽՂՏՐԵԱՆ

Էջմիածնի եւ Վարդանի մետալիոն ստեղծագործը

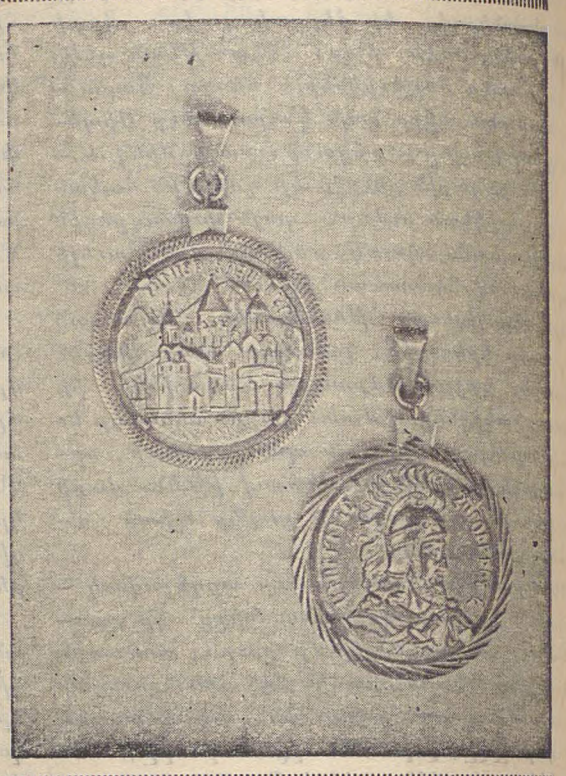
ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽՂՏՐԵԱՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ՍՕՍԻ» պարախումբի 25ամեակը, որ տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 30ին, Կիրակի երեկոյեան ժամը 9ին

THEATRE CHAMPS - ELYSEES
սրահին մէջ

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային

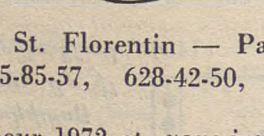
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ցուշարձանի չինութեան կեղրոնական յանձնախումբը չնորհակալութեամբ առացած է.—

Գ. ՅԱՆԿ

Ալթունեան Ս. եւ որդի 2000, Պ. Ն. Քիւթալեան, Մէթր Յ. Վարժապետեան, Տոքթ. Ա. Պիպէրեան, Տէր–Մինասեան եղբարք, Ահարոնեան եղբ. 500ական, ժէօնէս է Ափսիոն 250, Ապրիլեան որբերէն մէկը 200, Տիկին Էլիզ Յակոբեան, Պ. Լ. Քելէչեան, Պ. Ստեփան Աղաճանեան, Պ. Յարութիւն Պալանեան (Ռոան), Պ. Աւետիս Արիմեան (Ռոան), Սէնթ Անթուանի զպրաց դաս 100ական, Պ. Վ. Աւագեան, Պ. Տէլիզապարեան, Պ. Ե. Պապոյեան, Պ. Յովհ. Սօլաքեան 50ական, Պ. Ա. Ձիկմաեան 20 ֆր.։

(Շար.)

17, Rue St. Florentin — Paris (8e)
Tél. : 265-85-57, 628-42-50, 936-19-56

Présente ses meilleurs vœux pour 1972 *et vous invite à ses EXPOSITIONS-VENTE « ARMENIE »*

A LYON, Maison des Jeunes et de la Culture, 101 Bd. des Etats-Unis, Lyon (8e), du Jeudi 20 au Dimanche 23 Janvier de 11 h. à 21 h.

A GRENOBLE, 6 RueHector Berlioz, du Jeudi 3 Février au Dimanche 6 de 11 à 21 h.

Vous trouverez pour vos enfants : des nouveaux disques 33 et 45 t., des « Posters » Porte-Clefs, Cartes Postales et de Vœux, Calendriers, Poupées, Albums d'Arts, Livres d'Histoires, Manuels avec disque, Contes et Légendes, Romans, Livres de Chants et Partitions, Timbres etc.

Et pour vous, vos parents et amis : Livres et Disques d'Arménie, Opéra d'*Anouch* et de « *Tavit Beg* » en coffret, Albums d'Arts.

Et enfin parmi nos nouveautés : Réveils d'Arménie « Sevani » — 45 T. Microsillons d'Adiss Harmandyan de Lévon Katerdjian et Zareh Kassian et Bedik — l'Histoire d'Arménie, reliée plein toile, gravé or fin — Le No 4 de la Revue « Documenti di Architettura Armena » consacré au célèbre couvent de S. Thadee en Iran — Des U.S.A. le 33 T. Stéréo, « Erébouni » de Varoujan Assadourian — Le 33 T. Stéréo de la célèbres chanteuse, tant applaudie dernièrement à Pleyel Loussiné Zakarian — Le 33 T. Stéréo No 3 d'excellentes chansons patriotiques d'Ara Guiragossian.

Nous allons recevoir incessamment : des cassettes Arméniennes, le disque du Festival Folklorique Arménien de Baalbeck, le disque du très bon pianiste Jacques Kodjian, le 4ème disques d'Adiss Harmandyan, etc. etc.

CADEAU PROMOTIONNEL ET PARKING GRATUIT

MERCI ET A BIENTOT

La Direction : LEON TANIELIAN

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
25
ՅՈՒՆՎԻԱՐ
MARDI
25 JANVIER
1972

Le Numéro 0,50 F

ՅԱՌԱՋԸՆԹԱՑ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման	Տար· 125 ֆր·	Հատը 0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — 12324

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.324

Իր ԴԵՐԻՆ ՄԷՋ ԴՆԵՆՔ ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ

—o—

Ցունուարի այս օրերուն, կ'ուզենք ամբողջացնել Հայ Մամուլի հիմնական առաքելութեան մասին հրապարակային մեր կարգ մը խորհրդածութիւնները, պիտալով հանդերձ որ ոմանք կրնան համաձայն չըլլալ հրապարակագրային եւ լրագրական այն սկզբունքներուն՝ որոնց պէտք է ծառայէ Հայ Թերթը դաղութներու մէջ, եթէ կ'ուզենք բան մը փոխուած տեսնել ընկերային հակասութիւններու վրայ:

Շեշտած ենք բազմաթիւ առիթներով, որ տարտղնուած մեր կեանքին մէջ երկու պիտուր մտահոգութիւններով կը հիմնուի Հայ Օրագրութեան դոյութեան իմաստը:

1.— Աշխարհագրական ցրուածութեան հետեւանք կղզիացումի վտանգէն փրկել Հայութիւնը՝ չըլլանք չըլլան հրապարակ – ուղ մեր թերթերուն մէջ ամէնօրեայ արձագանգովը Հայաստանի եւ Գաղութներու հայ կեանքին: Առարկայական պատկերացումով բոլոր այն անցուդարձերուն, ճիգերուն եւ իրագործումներուն որոնք, յամառ տեղական առանձնայատկութիւն ունենալով հանդերձ, իրենց ուղղակի կամ անուղղակի անդրադարձումը կ'ունենան համազգային գոյատեւումի մեր ընդհանուր դատին վրայ:

2.— Զգոհանալ սակայն կամքնումի այս ձգտումով եւ առաջին այս կէտէն աւելի կենսական նկատել արձարձումը, բնութիւնն ու պարզաբանումը հայրենական թէ սփիւռեան բոլոր այն հարցերուն՝ որոնց համակողմանի ճանաչումը անհրաժեշտ է, ընկերային դաստիարակութեան տեսակէտով:

Երկրորդ այս կէտէն կը բխի պահանջը հայ հրապարակագրութեան եւ խմբագրական առօրեայ առաջնորդութեան:

« Ընկերային դաստիարակութեան » հարց մը դնելով մէյ մը Հայ Թերթի առաքելութեան մէջ, կ'ակնարկենք անշուշտ հանրային – ազգային բնոյթով մեր ժողովուրդը համազգային առողջ դծերու վրայ պահելու սոխղողութեան:

Հայութեան տարտղնուած կեանքը, մեր օրերուն, հայ մարդուն համար անհուն կարելիութիւններ կ'ընծայէ անհատական – բաղաքացիական դաստիարակութեան: Վերջին մեր երեք սերունդները, որոնք, 1920–1970 յինամեակի ընթացքին կրթուեցան կամ մասնագիտացան պաղութներու մէջ, իրրեւ սոսկական անհատներ՝ իրենց մտաւոր պատրաստութեամբ հպարտութիւն կ'առթեն մեզի:

Սակայն մեր մատնանշած «ընկերային» դաստիարակութիւնը այդ չէ· այլ ա՛յն՝ որ այդ սերունդներու անհատական նուաճումներէն կարեւոր բաժին մը ի սպաս պրուի Հայութեան ընդհանրական մտա – հոգութիւններու արդիւնաշատ լուծման:

Իսկ տարիա կ'ապահովուի ոչ թէ յաւէ կոչերով, յորդորներով կամ պարբերական մեզադրանքներով, այլ նաեւ աշխատանքի եւ նուիրումի նոյն պրամադրութիւնը ցոյց տուած ըլլային:

Այսօ՛ր ալ, տակաւին, — իր ներկայ անձնուիրութիւններուն հակառակ, — մեր Մամուլը կրնայ աւելի մխիթարական պատկեր պարզել՝ եթէ խմբագրական ազգանուններու առջեւ նատողները հանրային մտածողութեան թելադրանքով պրկեն իրենց միտքն ու ջիղերը, եւ ոչ թէ ընթացիկ լրագրութեան առեւտուրին մատակարարութիւններով:

Հանրային ասպարէզ իջնող ամէն մարդ՝ պիտութենէ եւ փորձառիտական պատրաստութենէ առաջ նախատ պիտի ունենայ· պիտի ցոյց տայ քաջութիւնը «հարարական ջիղ»ով գործելու: Կանխելու ամէն քայլ եւ ընթացք՝ որոնք մեր հաւաքական չահերուն, ազգային խմացումներուն եւ բարոյական ըմբռնումներուն հակառակ են:

Լրատու բերաններ կամ միջազգային անցուդարձերու պտոտա ցուցափեղկեր ըլլալէ աւելի՝ հանրային կեանքի մեր ընդհանուր ուղին վոխանցող օրգաններ պէտք է ըլլան մեր թերթերը:

Միջազգային կեանքի, համաշխարհային իրագործութեանց, խմացական թէ գիտական ընդհանուր չարժումներուն արձագանգ ըլլալով հանդերձ՝ պիտի չտրըրանան լրավառութեան: Նախ Հայութիւնը պիտի խօսի իրենց էջերէն, ապա միայն՝ աշխարհաքաղաքացիութիւնը:

Զենք հաւատար «հայ մամուլ»ի մը, որ ըսելիք չունի: — Հայրենի թէ տարածութիւն մեր կեանքը ամէնօրեայ քննութեան ու վերլուծումի նիւթ կը հայթայթէ Հայ Թերթին, որ ի կոչումէ յանձնառութեան տակ է օրը օրին ներկայացնելու ոչ միայն առարկայական անցուդարձերը, այլեւ այդ դէպքերը մեկնակէտ նկատելու էական հարցերու արձարձումին, պարզաբանումին եւ համապարփակ քննութեան:

Միայն ա՛յս ձեւով է, որ Հայ Մամուլը դոյութեան իր իրաւունքը կ'արժեւորէ եւ կը մտնէ իր իսկական դերակատարութեան ճամբուն մէջ:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱ ԿԸ ՋՕՐԱՆԱՅ

—o—

ՎԵՑԵՐԸ ՏԱՍԸ ԵՂԱՒ

—o—

ՀԱՆԴԻՍԱԽՕՍ ՍՏՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՊՐԻՍԵԼԻ ՄԷՋ

Եւրոպայի համար պատմական թուական կ'որակուի Յունուար 22ը, Շաբաթ օր, երբ Պրիւսէլի մէջ վեցերը դարձան Տասը, այլ խօսքով՝ Հասարակաց Շուկան ընդլայնեցաւ:

Քանի տարի անցած է այն օրէն ի վեր, երբ Ռոպէր Շումանի անունին կապուած ձեռնարկը իրագործուեցաւ: Տանելիներով տարի անցած է նաեւ այն օրէն ի վեր, երբ Հռոմի մէջ կը կնքուէր վեց երկիրներու համաձայնագիրը:

Պրիւսէլի էկմոնի պալատին մէջ է, որ Շաբաթ ժամը 12,36ին թեկնածու չորս երկիրներու՝ Անգլիա, Իրլանտա, Դանիա եւ Նորվեկիա, առաջնորդները հանդիսաւոր կերպով կը ստորագրէին Հասարակաց Շուկայի իրենց անդամակցութեան պայմանագիրները: Իրրեւ մանրամասնութիւն յիշենք, որ արարողութիւնը դրեթէ մէկ ժամով ուշացաւ, որովհետեւ Անգլիոյ վարչապետը՝ Հիթ, հարկադրուեցաւ լուացուիլ եւ փոխուիլ վերջին պահուն: Մինչեւ տարիքի կին մը սրահի մուտքին մամուլի մեկնաբանութեան ժրաջան կարգադրիչ՝ բաղաքելու համար Քովընտ Կարտըն Փարիզի Հալին նման պատմական չուկայ մըն է:

Հասարակաց Շուկայի ընդլայնուած կազմը պիտի դործէ 1973 Յունուար 1ին: Պիտի դառնայ աշխարհի մեծագոյն տնտեսական ուժերէն մէկը: Նոր հասարակութեան բնակչութիւնը կը հասնի 257 միլիոնի, այլ խօսքով աւելի բազմանդամ Խորհ· Միութենէն եւ Միացեալ Նահանգներէն: 1970ին ազգային արտադրութիւնը տասը երկիրներուն մէջ կը հասնի 637 միլիառ տոլարի (Մ· Նահանգները նոյն տարեշրջանին 933 միլիառ կ'արժանանա – զրէը): Հասարակաց Շուկան աշխարհի առեւտուրին 41 տոկոսը պիտի ունենայ իր ձեռքը, ուրիչ խօսքով դրեթէ կրկնապատիկը Մ· Նահանգներու, Խորհ· Միութեան եւ Ճափոնի միասնաբար:

Պաշտօնական արարողութեան յաջորդեցին կարճ խօսքեր: Նորվեկիոյ վարչապետին համար բանակցութիւններուն արդիւնքը վեցերու եւ իր երկրին միջեւ «պոհայուցիչ» կը նկատուի: Լինչ, Իրլանտայի վարչապետը յիշեցուց իրենց երկրին նպատակակէտը — խորապէս իրլանտացի դառնալու համար պէտք է նախ եւրոպացի դառնալ»: Հիթ, իր կարգին, յայտարարեց, թէ իրենցմէ իւրաքանչիւրը հաւատարմօրէն պիտի կառչի իր ազդային դիմագիծին, իր պատմութեան, համաձայն իր աւանդութիւններուն: Անգլիա, աւելցուց ան, նպատակ չունի վերջ տալու իր կապին անգլիական Հասարակապետութեան հետ:

Ճառերու ընթացքին յայտնուեցաւ այն միտքը, թէ Արեւմտեան Եւրոպա «սահմանափակ համագործակցութիւն» մը չէ՝ պատնէշներու եւ քաշուած, այլ դուրսի աշխարհին առջեւ «բաց հաւաքականութիւն մը»: Այս ուղղութեամբ Արեւմտեան Եւրոպա լաւ յարաբերութիւններ պէտք է հաստատէ թէ՛ Արեւելքի եւ թէ Մ· Նահանգներուն հետ:

Շաբաթ պիչեր Պելժիոյ թագաւորն ու թագուհին պաշտօնական ընդունելութիւն մը սարքեցին ի պատիւ Տասներու: Նկատել տանք, թէ Հասարակաց Շուկան ունէր թագաւորութիւններ ունի քան հանրապետութիւններ: Արդարեւ տասը երկիրներէն վեցը արքայական տոհմեր ունին· (Անգլիա, Պելժիա, Հոլանտա, Նորվեկիա, Դանիա եւ Լիւքսէնպուրկ):

ԷՐԻՄԻ ՄԵԿՆՈՒՄԷՆ ԱՌԱՋ

ՑՈՑՑԵՐ ԵՒ ԲՈՂՈՔՆԵՐ

Շաբաթ օր վարչապետ Էրիմ վերադարձաւ Անգարա չորս օրուան այցելութենէ մը եաք, որ ղուրկ էր մասնաւոր փայլէ մը:

Ամէն կողմէ ցոյցերն ու բողոքներն ալ պակաս չեղան: Շաբաթ առաւ ժամը 10ին, խումբ մը երիտասարդներ՝ հայ եւ Ֆրանսացի, դրաւած են Ավընիւ տը լ'Օփերա դռնուղղ թրքական օդանաւային ընկերութեան դրասենեակը (Թըրքիշ Էոլայնզ) եւ գետեղած հանրագրեր: Այս առթիւ մամուլին յանձնուած գեկոյցի մը մէջ, երիտասարդները կը յայտնեն թէ կ'ուզեն բողոքել Թուրքիոյ Փաշիսա վարչաձեւին դէմ որ կը հալածէ ժողովուրդը, ապա կը շեշտեն·— «Ա.) Զօրավիդ կը կենանք թրքական Քիւրտիստանի քիւրտ ժողովուրդին հերոսական պայքարին ազգային ազատագրման եւ ինքնորոշման համար: Բ) Զօրավիդ կը կենանք հայ ժողովուրդի անժամանցելի իրաւունքին իր ապր· հողին վրայ վերադառնալու եւ ինքնորոշման եւ վերջապէս Գ) Միջազգայնական մեր համախոհութիւնը կը յայտնենք թուրք ժողովուրդին հակաֆաչիստ եւ հակաչարտհակալական պայքարին»:

Ոստիկանութիւնը չէ միջամտած: Այս լուրը հաղորդեց Շաբաթ 12ին, ձայնասփիւռի Եւրոպա մէկ կայանը:

Շաբաթ կէսօրէ վերջ ալ, ցոյց մը կատարած են հայ երիտասարդները, թափօր կազմած ուղղուելով դէպի Թրքական հիւպատոսարան, մեծ ցուցատախտակներով: Ոստիկանութիւնը 10–12 երիտասարդներ ձերբակալած ապա ազատ արձակած է:

× Մարսէյլի Փրովանսալ օրաթերթը Յունուար 21ի իր թիւին մէջ հրատարակած է կարճ դրուագ մը, որ կը կրէ Հայ Դատի Պաշտպան յանձնախումբի ըստորագրութիւնը: Ցիշենք որ այս մարմինը կը վայելէ երեսփոխան – քաղաքապետ Կաստըն Տէֆէռի նախագահութիւնը: Հոն անդամ մը եւս կը յիշուին հայ ժողովուրդին կրած անլրաւութիւնները եւ կը չեշտուի թէ Թուրքիոյ անպատիժ մնալը, դուռ բացաւ յետագայ ոճիրներու:

×

ԽՈՒՉԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Լուսարկել հաստատուած է Պոլսոյ մէջ 15 ժամուան համար եւ քաղաքը բոլորովին մեռեալ քաղաքի մը երեւոյթն առած է: Այս 15 ժամուան լուսարկելը օգտա – գործուած է 84 հազար 885 դինուորի եւ ոստիկանի կողմէ քաղաքը խուզարկելու համար, ծայրայեղներ եւ ձախակողմնակալներ դտնելու պատրուակով:

Խուզարկութեան ենթարկուած են 512 հազար 643 բնակարան: Պահեստ, տուն, մոթել, առեւտրական գրասենեակներ, ոչ մէկ տեղ խնայուած է: Այս գործողութիւնը որ սկրտուած է «փոթորիկ գիւ 1» կրկնակ նպատակ ունի եղեր — մէկ կողմէ ձեռք գնել 203 անիշխանականներու ո – րոնք կը փնտուին, ապա փորձ մը ընել: Կը թուի թէ բուն նպատակն է խուճապի մթնոլորտ մը ստեղծել, արդարացնելու համար պաշարման վիճակի հրամանագրի անխուսափելի երկարաձգումը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՔԻՍՏԱՆի նախագահը Անգարա ժամանեց: Թուրք վարիչներու հետ պիտի քննէ հնդկական ցամաքամասին այժմու կացութիւնը: Ալի Պութօ արաբ երկիրներ այցելելէ եաք Յունուար 31ին կը մեկնի Փեքին: Եուկոսլաւիա ճանչցաւ Պանկլա Տէշը:

ԽՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ Արտաքին նախարարը Թոքիոյի մէջ հանդիպում ունեցաւ Ճափոնի վարչապետին եւ Արտաքին նախարարին հետ: Կրամիքօ յայտարարեց, թէ երկու երկիրները մօտիկ դրացիներ են եւ կարեւոր է, որ բարեկամական յարաբերութիւններով անոնք միանան իրարու:

ԵԳԻՊՏՈՍի մէջ ուսանողները միշտ կը պահանջեն հանդիպում մը ունենալ նախագահին հետ՝ բացատրութիւններ ուղելու համար Անուար Էլ Սատաթէ իր վրան արտաքին քաղաքականութեան առընչութեամբ: Սատաթ խոստացաւ այցելել համալսարան Ռամատանի սրճակուրդ – ներէն եաք: Մոչէ Տայեան յայտարարեց «Օպզէրվըր» թերթի թղթակիցին, թէ «պէտք է անմիջապէս սկսիլ բանակցիլ Եղիպտոսի հետ»: «Եթէ չուտով չբանակցինք, համաձայն կ'ըլլամ Սատաթի հետ, թէ պատերազմ մը տեղի կ'ունենայ»:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆի կառավարութիւնը որոշեց պետական սեփականութիւն եղող հարդի մօտ մեծ ու փոքր կղզիներ, մեծաւ մասամբ անմարդաբնակ, անհատներու ծախել:

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

«ԿԱՅԱՆԷ ՄԵՆԾՆԱՆՔ»

ՓՐՋՈՒԱԾ ԷՋԵՐ ԿԵԱՆՔԻ ՀԱՏՈՐԷՆ

Ա.

Մեծկակ ձորի մը վրայ ձեւացած էր գեղը, ու տուները, — բոլորն ալ փայտ խլխլիկ տուներ, — խաւաքարտէ հսկայ տուփերու պէս քիթ քիթի, կուշտ կուշտի խոնուած՝ առաուընէ իրիկուն արեւին տակ իրենց հինութիւնը կը խոկային: Ձորէն դէպի վար, հոն ուր չէնքերուն տղեղ կծիկը պլտորելով մէկէն ի մէկ կանգ կ'առնէր, վերջին փողոցը կար գեղին, մէկ կարգ, իրար փակած խրճիթներու կունտուփոս տողանցում մը: Ձեթէն էր առիկա, ու ճոթը ըլլալուն համար թերեւս հոգ հատնող տուները մէկզմէկ աւելի պինդ գրկածի, սեղմածի տեսք մը ունէին: Վերերը, ձորին վրէն վրայ: Երբ ամէն ճամբու եզր՝ բնակարանները ճակատ ճակտի կը կենային, բարեւ տալու՝ բարեւ առնելու գեղջուկ արձանագրութեամբ, աս վերջին փողոցը կ'օդջուննէր միայն իրեն դէմի գերեզմանոցը: Անոնք որ կը գաղթէին ապրելէ, բարեկամներու խմբակ մը եաեւնէն ճգած, եւ առջեւնին՝ չութախ ակրաէրներու մըրըտուքը, գեղին ամբողջ զռիւնները ողբակուելով կուգային մանել այն ծամածուռ ու փլփլած պատէն ներս՝ ուր ծառեր խոպանօրէն բուսած ու քարեր գէշ գէշ ցցուած՝ ձորամէջի գեամինէն դէպի վեր սլացք մը կ'արձակէին զացող հոգի – ներու:

Այս գերեզմանոցը առանկ առօրօտ տեղ մը իր կայքը չինած՝ ճիշդ կրկներեւոյթն էր գեղին կեանքէն Մահ խորհրդաւոր փոխանցումին մէկ ուղիղ պատկերը: Արուարձանը կեանքի առտուն ու ցորեկն էր, գերեզմանոցը՝ Անոր վեր – ջալոյն ու դիւերը: Հոնկէ «արեւ» մը կը մարէր ու կուգար սա անայդ հորիզոնն ի վար թաղուելու:

Համայնապատկերը լման չէր ասով:

Հիւղակի պէս բան մը իր ցած առնիսին հետ կը նայէր գերեզմընեուն պատին մէկ անկիւնը: Կառաուն մըն էր աս: Հեռուանց՝ անշուք սրճարանի մը երեւոյթը ունէր անիկա, որ յաճախորդ չունենալուն՝ քէն ըրած ի պէս փեղկերը երեսին էր կախած: Հիւղակը ցորեկը ամբողջ առանկ կը մնար, իսկ երբ լուսը յաթէր կամ մութը առնէր գեամինը՝ անօրինակ փութկոտում մը կը սկսէր անոր ներսն ու դուրսը: Իրիկուան, կառապանը օրուան իր վաստակը ըրած՝ զառիթափէն զոյգ մը վար կ'իջեցնէր իր կառքը ու կը սոթթուէր ձիանին խնամքը կատարելու համար: Շէնքին ներսը, որմախորշի մը մէջ, սեւ լամբար մը կը պլպլար. ամոլին փոկերը լուծելէն յետոյ քերոցը ձեռքն էր մարդուն. երիվարներուն ողնասիւնին, երանքներուն եւ աչխէտ գաւակին քոքեղով, մինչ անասունները դունչերնին պարկերու մէջ ու կղակնին լկամէ վերծ՝ իրենց ընթրիքը կը փսթթային, այդ երջանիկ քերուբաուքին պահուն, Մարդը յետոյ զոյլով ջուր կը տանէր դուրս, կառքին կազմածքը լուանալու, անիւներուն ճառագայթները մէկիկ մէկիկ, առնակը, կռնակը զռնակներուն վարերը, սամին, ամէնքը գատ գատ թաց քուրջերով սրբելու եւ վերջէն, կուրծքը սամիին կոթընցուցած՝ կառքը ներս քաշելու համար:

Բ.

Ատ վարի փողոցէն էին Սեփան ու Լուսիա: Տասը չկային: Մէկուն տունը ճամբուն մէկ ծարն էր, միւսինն ալ՝ մէկալ:

Արտոյտ մը Հուսա կ'երգէ, արտ մը անդին, Թուփի մը կատար՝ ուրիշ մը: Երգերնին մէկ չէ՞ն, ձայնի պարոյկներնին նոյնը չէ՞ն միթէ, հոգ չէ թէ հոգի երիզ տարաձայնած ըլլայ զիրենք:

Սեփան տունէն կարուած տուիլ պատուակը թեւին տակ, առտուները անոր կը հանդիպէր՝ զպրատուն մէկտեղ երթալու համար: Արձակուրդին նոյն զոյգը կը կազմէին նորէն որ թիթեռնիկներու պէս խոտէ խոտ թառելով, ձորին կուշտէն վար կ'իջնէին: Իրարու համար կը զգային բան մը, աւոր իրե՛նք ալ գիտակ չէին, բայց աղէկ գիտէին որ մէկզմէկ չտեսած օրերնին սիրտերնին կոտրածի, երեսնին կախ պէս բան մը կ'ըլլար:

Աղջիկը օր մը անոր ձեռքը իրենին մէջ էվէլ բռներ էր: Տղան այդ «էվէլ բռնել»ուն «սեղմեր էր» դեռ չէր կրնար ըսել, միայն թէ քով զարձեր էր եւ անոր բիբերուն խորը տեսած ըլլալ կարծեր էր իր պատկերին հետ այն խաիղը, կէս ուրախ կէս տխուր այն գոլքը՝ որուն լինք հոգի՛ն մէջ կը զգար խաղալը: Աղչափ. ոչ աւելի, ոչ պակաս:

Օր մըն ալ, կիրակի ցորեկ մը, երբ գերեզմընները ուրիշ տարեկիցներու հետ, տարածաքարի ծերպերուն մէջ «մխաֆիր տուն» կը խաղային, Սեփոնի աչքին դպեր էր Լուսիային սրունքէն մաս մը, ճիշդ այն տեղէն՝ ուր կարճ գրանցքը ծունկէն կը կտրէր, ծնրակապի ժանեակներէն մորթը ցոյց տալով: Եւ առ հեղու խռովքը, լինը տարուին անասլակ, անանուն խռովքը իր տաք հոսանուտը պաղցուցած էր մխերուն մէջ:

Աչնաւերջի իրիկուն մըն էր, հրաշալի, անուշ իրիկուն մը: Արեւը բլուրին ծած – րակէն փախ կուտար ու չէնքերուն շուքերը փլուզ լեռներու պէս կուգային չէրմասանին ծմակը լենալու: Սօսիներէն, կակղիներէն՝ տերեւի զորշ անձրեւ մը կը մաղուէր յուլարար ու կառաուունին տանիսը կը ծածկէր: Ոսոխ թառերու վրայ խղուըրտիւնները կը մարէին, կարգը եղտիւրներու նուագին տալու համար:

Ցողնած զագրած, վազվզելէ, կզուըտելէ, բանըւուք խաղալէ լեզուննին զուրս ձգած՝ Սեփոն ու Լուսիա լսժնուեցան իրենց ընկերներէն ու եկան չարուիլ հիւղակին առաջ, ձեռուընին եաի: Մարդը ներան էր նորէն, ճրագին առկայծումին տակ ձեռքի քերոցը չարժելու եաեւէ:

Դուրսը կառքը մինաւորիկ կը սպասէր զռնակներէն մին ալ բաց: Դէպի վե՛ր ոտք մը կառքին ասպանդակին, ոտք մըն ալ եաեւէն, ու երկուքը մէկ անկէ ներս սպրտեցան խղունջներու պէս չուտիկ ու լրիկ:

... Թուիչ բալմոյներուն ձեռքի հը – պումներ, վարագոյրի ծոպերուն թեւա – կալ երիղներուն հետ խաղալներ, խուսափուկ ակնարկներ՝ պատուհաններէն դուրս: Եղեմէն խորչ մը զողցած ըլլալ կը կարծէին երկուքն ալ:

Գիշերը սկսած էր հիմա, մութը այդ թաւշապատ թաքստոցին մէջ աւելի կը հոծնար ու երկու զլուխներ դուրսի լուսինը կը զիտէին արբչիւ, երջանիկ: Տուներ մը քովէն, կլոր ծխնելոյզ մը իր գլուխը կը կոթողէր, որ ծեփանկ ըլլալուն՝ ալիւնները չերա չերա դուրս կը ցցուէին կողերէն: Լուսինկան եկեր եկեր, ճի՛շդ վրան էր թառեր այդ ծխնելոյզին, որ հիմա իր չուրթին երկաթ ծածքովը ու կողերուն ծալքերովը՝ տեսքն էր առած մամլթէ սեւցած ու օդին մէջ կախ լապտերի մը՝ ուրկէ դուրս ցաթկած ըլլար մէջի վառ մոմը: Ատ լոյսէ կլոր գունդին ու տակի գլանին նայեցան անոնք երկար ատեն ու երբ Լուսիա նայելէ յոգնած ներս առաւ գլուխը, Սեփոնի ոտնդերը իր ատոսրագեղ մաղերուն հագած էին, ոեհանի թաղար ծռած՝ հոտուըտալու գերբով մը: Մինչեւ իրենց ականջ֊թոռը կարմրեցան: Ներսէն, իրենց հոգին սուրբ բան մը կ'երգէր, կուրծքերնուն զարկովը համաչափ՝ զոր կ'ունկնդրէին անոնք, յուզուած, գիւթուած, չունչերնին բռնած: Ցետոյ թոթովումներ, մանկունակ ասուլիսներ՝ որոնք վերլուծումներն էին իրենց բաղձանքին:

— Հո՛ս մնայինք:

— Ի՛նչ աղէկ կ'ըլլար:

— « Մխաֆիր տուն » խաղայինք, «հարս–փեսայ» չէինք խաղցած:

— Ան խաղալ չէ՞:

— Օր մըն ալ ա՛ն կը խաղանք, հէմ ա՛ս կառքով:

— Կայնէ մենծնա՛նք:

«Մենծնանք» բառը չուրթերուն վրայ էր դեռ աղջկան, երբ կառքն է սկսաւ եբերալ, չարժըտկիլ, ղղրդիլ, ու վերջապէս թաւալիլ դէպի չեզ: Երկուքը մէկ ձայն սկսան ճչել: Մարդը ապշած եաին զարձաւ ու սամիին կուրծք տալը ձգելով փութաց կառքին մօտ:

Եւային հետ Ադամ զուցէ աւելի քիչ լուտանք կերած էր զրախտէն արտաքսուած պահուն: Իրենց կոյս անբջանքը — փեսուրէ բուրդ — ակնթարթի մը մէջ կը սմքէր այսպէս:

Գ.

Տեսարանը կ'անցնի նոյն փողոցը, նոյն կառաուունին առջեւ: Ո՞ր տարին, իրաւ որ չեմ յիշեր: Երիտասարդ մը, ձեռուընները զրպանը, եկած կայնած է ձերսի մը քով՝ որ կոկոզ՝ անիւներուն ցեխերը վար տալու վրայ է:

Իրիկնամուտ:

— Գօլայ կէլէ, տայլ:

— Ալլահ էմանէթ օլ, օղլում:

— Սա վարի տուներները չատո՞նց էպ եւած են:

— Ի՞նչ կայ քիմ:

— Հի՛չ, անանկ հարցուցի:

— Հրամանքդ ճանչնա՞մ պըտոր էս, Հաճի Կարապետեան տպան չէ՞ս դուն: Վո՞ւր էիր ճանըմ, կարօտէդ փչնէս դարձաւ մարըդ:

— Է ի՞նչ ընենք, դործը անանկ բերաւ, մարդ բարա վատակելու համար աչխարքին ծայրը անդամ կ'երթայ:

— Հախ ունիս: Ե՞րը էկար, նո՞ր էկար:

— Աս առտու:

— Օ՛ֆ, օ՛ֆ, ա՛ֆերիմ, խայրի մարիկդ կռնակը պարծին թող ասյ նասի: Աս ի՞չտար ա մենծդեր էս: Նայինք քի՞ զի երբ կը կարդենք պըտոր: Հէմ ինծի նայ, աս առաւտս նոր պօեայի, ճիլայի մը կուտամ փեսայ էղած օրըդ:

— ... Կը հարցունէի թէ սա վարի տուներնե...

— Հասկըցայ, չատ չըներ էլլային, Ախմիկնին հարս տուին չնորհքով տեղ մը:

Աւտօ՛ւ համար տառօսը քեզի քիմ տանակ ախճիկ մը կըտնաս:

— Որի՞ն պէս:

— Լուսիայի՛ն իչտէ:

Սեփոն կայնած տեղը մոխիր կարնցաւ: Ան ե՛րկրորդ եւ իրական մահացումն էր իր հոգիին: Տարիներու իր կոյս ու միակ անբջանքը, — բիւրեղէ բուրդ — բոպկի մը մէջ ցրեխ ցրեխ կ'ըլլար:

ԹԷՈՒՖԻԿ

ԱՆԱՍՏԱՋԻԱ ՌՈՄԱՆՈՖ ԹԷ ՏԻԿԻՆ ԱՆՏԵՐՍԸՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Անձանօթուհին տուաւ նաեւ կարգ մը տեղեկութիւններ: Զինք փրկող պինուորը կը կոչուէր Զայքովսկի: Անոր հետ ամէն մը կենակցած էր Պուքրէշ եւ ունեցած էր պատակ մը: Զատակը յանձնած էր Զայքովսկիի մօրը խնամքին ու մինակը եկած էր Պերլին:

1922 Օգոստոս 12ին, անձանօթուհին կը փախչէ Քլայսթներու բնակարանէն: Երեք օր եաք, ոստիկանութիւնը գայն կը գտնէ ու կը յանձնէ Տոքթ. Կրունպերկի տրտղութեան: Բժիշկը սենեակ մը կը յատկացնէ հիւանդին իր բնակարանին մէջ: Հոն է, որ կը ստանայ այցելութիւնը հանդուցեալ ցարի քրոջ՝ Ալեքսանդրա Ֆիոտորովնայի, այսինքն մեծ դքուհի Անաս-

որ չեմ յիշեր: Երիտասարդ մը, ձեռուընները զրպանը, եկած կայնած է ձերսի մը քով՝ որ կոկոզ՝ անիւներուն ցեխերը վար տալու վրայ է:

Իրիկնամուտ:

— Գօլայ կէլէ, տայլ:

— Ալլահ էմանէթ օլ, օղլում:

— Սա վարի տուներները չատո՞նց էպ եւած են:

— Ի՞նչ կայ քիմ:

— Հի՛չ, անանկ հարցուցի:

— Հրամանքդ ճանչնա՞մ պըտոր էս, Հաճի Կարապետեան տպան չէ՞ս դուն: Վո՞ւր էիր ճանըմ, կարօտէդ փչնէս դարձաւ մարըդ:

— Է ի՞նչ ընենք, դործը անանկ բերաւ, մարդ բարա վատակելու համար աչխարքին ծայրը անդամ կ'երթայ:

— Հախ ունիս: Ե՞րը էկար, նո՞ր էկար:

— Աս առտու:

— Օ՛ֆ, օ՛ֆ, ա՛ֆերիմ, խայրի մարիկդ կռնակը պարծին թող ասյ նասի: Աս ի՞չտար ա մենծդեր էս: Նայինք քի՞ զի երբ կը կարդենք պըտոր: Հէմ ինծի նայ, աս առաւտս նոր պօեայի, ճիլայի մը կուտամ փեսայ էղած օրըդ:

— ... Կը հարցունէի թէ սա վարի տուներնե...

— Հասկըցայ, չատ չըներ էլլային, Ախմիկնին հարս տուին չնորհքով տեղ մը:

Աւտօ՛ւ համար տառօսը քեզի քիմ տանակ ախճիկ մը կըտնաս:

— Որի՞ն պէս:

— Լուսիայի՛ն իչտէ:

Սեփոն կայնած տեղը մոխիր կարնցաւ: Ան ե՛րկրորդ եւ իրական մահացումն էր իր հոգիին: Տարիներու իր կոյս ու միակ անբջանքը, — բիւրեղէ բուրդ — բոպկի մը մէջ ցրեխ ցրեխ կ'ըլլար:

ԹԷՈՒՖԻԿ

ԳՐԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

1894–1914

Շահնազարի ձերբակալութեան հետեւեալ օրն իսկ Պետրոս Ատրունիին հետ գացինք Զապթիէն գինքը տեսնելու, բայց թոյլ չտուին:

Այնատեն հասկցանք որ խնդիրը ծանրակչիռ էր: Երբ խմբապետատուն վերադարձանք պատնք պաշտօնաթուղթ մը որ կը ծանուցանէր Թերթին դադարումը:

Բնականաբար Շահնազարի բարեկամ – ները, կը ջանային լրենց կրցած միջոց – ներով, գինքը ազատել բանտէն:

Ես ալ իմ կարգիս, մէկ քանի դիմումներ կատարեցի ռուսական դեսպանատան թարգման Պ. Վէնտան Շաճիպիսովի եւ Ֆրանսական դեսպանատան թարգման Պ. Քինէի մօտ որոնց ծանօթ էի:

Օր մը, ատկան, Շաճիպիսով ըսաւ ինծի.

— Քեզի խորհուրդ մը տա՞մ:

— Տուէք, պատասխանեցի:

— Փոխանակ Շահնազարը ազատելու, նայէ որ դուն քեզ ազատես:

— Ի՞նչ կայ որ, հարցուցի զարմացած:

— Կրնայ ըլլալ որ քեզի ալ ձերբակալեն: Անանկ բաներ մը ականջս հասաւ:

Պ. Շաճիպիսով, իր պաշտօնին բերումով, մօտէն յարաբերութեան մէջ էր ոստիկանատան հետ եւ կրնար շատ բաներ իմանալ: Իր տուած խորհուրդը պարզապէս ազգարարութիւն մըն էր որմէ պէտք էր օգտուիլ:

Անցագիրով օրինաւորապէս մեկնիլ անկարելի էր. ուստի որոշեցի փախչիլ:

Փախուստս պատահեցաւ ճիշդ Դաշնակցականներուն պանքայի ցոյցը կատարած օրը, բանական եղերական պայմաններու մէջ, որոնք յետոյ պատմած եմ, Լանտոնի «Նոր կեանք»ին մէջ շարք մը յօդուած – ներով որոնք կը կրեն «Արիւնոտ Ցիչատակները» խորագիրը: Վերջերս առանձին գրքոյկով ալ երեւցաւ այս գրուածքս:

Պոլիսէն ուղղակի գացի Աթէնք:

Իմ մտադրութիւնս էր Աթէնքի մէջ հաստերէն Թերթ մը հրատարակել: Այս ծրագիրս մասամբ գործադրեցի քիչ մը ատեն:

ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Երբ Աթէնք հասայ առաջին տեսած հայերէս մին եղաւ Ռեթէոս անուն անձ մը որ ինքզինք ներկայացուց իբրեւ «Միութիւն» Թերթին հրատարակիչ–խմբագիրը:

Առաջին անգամ այդպիսի Թերթի մը գոյութիւնը կը լսէի:

— Որո՞ւ օրկանն է այդ «Միութիւն»ը, հարցուցի:

— Ոչ ոքի, իմ անձնական օրկանս է եւ ինչպէս անունէն յայտնի է, նպատակ ունի միութիւն քարոզելու եւ Հնչակեաններու, Դաշնակցականներու եւ Վերակազմեալներու իրարու մերցնելու:

— Գեղեցիկ եւ միանգամայն հսկայ նպատակ, ըսի:

— Այո, բայց դժբախտաբար այս գործը դլուխ հանելու համար բոլորովին առանձին եմ: Թէեւ կամաց կամաց համակիրներ երեւան կ'ելլեն եւ հնարհատուրական նամակներ կ'ընդունիմ:

Այդ «Միութիւն»ը չորս երեսէ բազկացած փոքրիկ Թերթ մըն էր որ ամիսը անգամ մը լոյս կը տեսնէր եւ ձրի կը բաժնուէր ու կը ղրկուէր զանազան հասցէներու:

Ռեթէոս ինք իր մասնաւոր գործը ունէր, վճռակիր էր եւ իր արհեստով բաւական կը շահէր:

— Իմ բուն նպատակս է, բացատրեց, կուսակցութիւն մը կազմել, զայն զօրացնել եւ յետոյ միւս յեղափոխական կուսակցութիւնները անոր մէջ ձուլել:

Ռեթէոս բնաւ չէր անդրադառնար թէ ինք այդ գործին մարդը չէր բնաւ:

— Մասնաւոր ապարան ունի՞ս, հարցուցի:

— Ոչ, պատասխանեց, միայն գիր ունիմ:

— Իսկ գրաչա՞ը:

— Գրաչաքը ես եմ... մէկայն թէ գիրերս կարդին չեն. Պոլիսէն բերել տուի պանոնք, դժբախտաբար արկածի հանդիպած էին:

— Ի՞նչ արկած:

— Ամէն մէկ գիր գատ գատ ծրարներու մէջ փաթթուած էր, գիրերը բերողը որ բաբեկամ մըն էր, այդ ծրարները մէկ քանին կը կորսնցնէ, այնպէս որ օրինակի համար Հ. Կ. Շ. Փ. Ֆ. գիրերը չունիմ:

— Այդ պայմաններուն մէջ ի՞նչպէս կարելի է Թերթ հրատարակել:

— Մի՛շտ կ'աշխատիմ դրուած քերուածքներս մէջ չդործածել պակաս գիրերը... ի գիրին տեղ կը դնեմ գլխատիր Ը. եւ ուրիշ այս տեսակ մի֊երկոյներով դործս կը տեսնեմ:

Բաւական տարօրինակ թուեցաւ ինծի այդ կերպ լրագրութիւնը:

Ռեթէոս առաջարկեց « Միութիւն»ի համբագրութիւնը ինծի յանձնել:

— Բայց քանի որ Թերթը ձրի է, ըսի է համբագրատուէ՞ւնն ալ ձրի պիտի ըլլայ, հարցուցի:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(18 – Շար.)

ՆԱՎԱՏՈՒՆ ՎԱՅՍՓՈՍԻ

Ա. ՄԱՍՆ

ՑՈՒՑԱՊԱՏԿԵՐՆԵՐԸ ՄԵ ՎԱՌԱԿՈՊԱՍՓՈՒՆԿ

Մոխրագոյն դառնալը ա – մեզմէ շատերուն դիմագիծը, մեր մարմինը, մեր դէմքի գիծերը կը դարձնէ ուրիշ մը, որ մեզ չենք ճանչնար, որ մեզ չենք ուզեր ճանչնալ, որ մեզ կը վախցնէ, որ մեզ կը ստիպէ ինքզինքնիս հարցնել. «Ես եմ արդեօք այդ մարդը, որ ես կ՚ուզէի ըլլալ, երբ ես տասնհինգ տարեկան էի, երբ ես քսան տարեկան էի, երբ ես երեսուն տարեկան էի»։

Ինչո՞ւ ես այդքան փոխուեցայ, ինչո՞ւ ես այդքան ծերացայ, ինչո՞ւ ես այդքան տկարացայ, ինչո՞ւ ես այդքան ուրիշ մը դարձայ։ Ինչո՞ւ ես այլեւս չեմ ճանչնար ինքզինքս։

Ես ինքզինքս կը ճանչնամ միայն այն օրերուն, երբ ես ինքզինքս կը մոռնամ, երբ ես ինքզինքս կը կորսնցնեմ, երբ ես ինքզինքս կը գտնեմ ուրիշներուն մէջ, ուրիշներուն հետ, ուրիշներուն համար։

Ես ինքզինքս կը ճանչնամ միայն այն օրերուն, երբ ես ինքզինքս կը մոռնամ։

Ես ինքզինքս կը ճանչնամ միայն այն օրերուն, երբ ես ինքզինքս կը կորսնցնեմ։

Ես ինքզինքս կը ճանչնամ միայն այն օրերուն, երբ ես ինքզինքս կը գտնեմ։

— Շատ լաւ, ըսաւ ինծի ծերունին, ես ալ ինծի համար ուրիշ բան չեմ ուզեր։ Ես ալ կ՚ուզեմ ըլլալ ինծի համար ուրիշ մը։ Ես ալ կ՚ուզեմ ինծի համար ուրիշ մը դառնալ։ Ես ալ կ՚ուզեմ ինծի համար ուրիշ մը ըլլալ։ Ես ալ կ՚ուզեմ ինծի համար ուրիշ մը ըլլալ։

Այբի Տիկին երեւանդ Շիրինեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Փասքալ Շիրինեան, Միհրան եւ Իրմա, ինչպէս նաեւ Շիրինեան եւ Տէվէճեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ՇԻՐԻՆԵԱՆԻ

(Սեբաստացի)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 22ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ (Յունուար 26) առաւօտ ժամը 11ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանէլօ – Փարիզիէնի գերեզմանատունը։

Մահադէպ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ նկատել։

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Լեւոն Շիրինեանի եւ Տէվէճեան եղբայրներուն։

Այբի Տիկին Լուսվիկ Քէչիչեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Քէչիչեան եւ զաւակները՝ Ժան–Քլօտ եւ Վերոնիք, Տէր եւ Տիկին Ժան Փափազեան եւ զաւակները՝ Լէոն եւ Սթեֆան, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Մկրտիչեան եւ զաւակը, այբի Տիկին Շողոմոն Թաթարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Էմիրզայեան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր, հօրեղբօր, աղգականին՝

ԼՈՒՏՎԻԿ ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 21ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր երեքշաբթի ժամը 14,15ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի (ժամը 15,45ի առեներդը) Անիէռի հին գերեզմանատունը։

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ, փոխարէնը կը խնդրուի փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ ընել։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Օրիորդ Ժընըվիէվ Խարոյեան (Վանս) իր սրտագին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ բոլոր ազգականներուն, ծանօթ եւ անծանօթ բարեկամներուն, Համախորբերդի Վալանսի մանուճիւղին, ի մասնաւորի եղբարք Պր. Մանուկ եւ Սահակ Սահակեանցներուն (Վալանս), որոնք իրենց ներկայութեամբ եւ զոհողութեամբ յարգեցին իր մօր՝ Նեւիօ Խարոյեանի խնկելի յիշատակը։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ոմն ի յիշատակ Տիկին Ազաւնի Տէր–Անդրէասեանի 20 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Յուշարձանի չինութեան կեդրոնական յանձնախումբը շնորհակալութեամբ առացած է.—

Դ. ՅԱՆԿ

Տարօն. Վրդ. Ձէրէճեանի ձեռամբ 1435 Ֆր., Սէնթ Անթուանի Ս. Թաղէոս մատրան Թաղական Խորհուրդ 1000 Ֆր., Պ. Պ. Յովհ. Պօյաճեան, Յ. Կարապետեան, 250ական, Պ. Ա. Շարոյեան 200, Պ. Պ. Տէր–Վարդանեան (Ավինեան), Արզարեան (Մարթիկ) 100ական, Ե. Աչըղեան 60, Է. Ձէրէճեան 50, Ա. Զաւարեան 20։

(Շար.)

×

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները իր գործին համար.—

Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Տէրտէրեան 5 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Տէրտէրեան 25, Տէր եւ Տիկին Ալպէր Քէշիշեան, նոր ամուսնոյ բացման առթիւ 50 Ֆր.։

×

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը, Տէսինի Կապոյտ Խաչի հայկ. գործոցի վարչութիւնը եւ Հայ Մարզականը շնորհակալութեամբ առացած են այբի Տիկին Մանուչակ Տէր–Սահակեանէ եւ զաւակներէն 100 Ֆր. եկեղեցիին, 50 Ֆր. գործոցին եւ 50 Ֆ. Հայ Մարզականին, նոյն առթիւ փոքրիկն Մարթիկ Ֆիլիփ կը նուիրէ 50 Ֆր. եկեղեցիին։

×

Իսիի Հայ Մշակութային Տան յանձնախումբը շնորհակալութեամբ առացած է. այբի Տիկին Աչըքեան Արաքսի 500 Ֆր., այբի Տիկին Դանիէլեան Հայկանոյշ 50, այբի Տիկին Գարակէօզեան Սիրանոյշ 100 Ֆր.։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՄԵԾ ՃԱՇԻՆ

13 Փետրուար ժամը 13ին, Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, ուր երգերով, պարերով, արտասանութիւններով եւ ուրախ անակնկալներով լեցուն զուարթ մթնոլորտի մը մէջ, խիստ հաճելի եւ անմոռանալի օր մը պիտի անցընէք, համեղ կերակուրներով։

Մատչելութիւն 20 Ֆր.։

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ԽՐԱԽՃԱՆՔ

Մարսէյլի Վաոպուրականի Հայր. Միութեան կից, երիտասարդաց երկրորդ նորակազմ յանձնախումբը ի պատիւ հայրենակիցներուն կը կազմակերպէ «Խրախճանքի Օր մը», Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Յունուար 30 կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5էն մինչեւ ուշ գիշեր։

Ցանձնախումբը կը հրաւիրէ բոլոր Վաոպուրականցի երիտասարդները իրենց ծնողքներով։

Խնամուած յայտագիր։ Հայկական եւ եւրոպական պարեր։ Ձոխ պուֆէ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպուած Առնուվիլ – Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կաւվարեցիք Խումբին կողմէ, Կիրակի, Յունուար 30, ժամը 15էն 24 Սարսէլի Սալ տէ Ֆէքը,

Փլաս սիւ 11 Նովեմպրը

Գեղարուեստական բաժին.— ՆԱՅԻՐԻ պարախումբ դեկավարութեամբ Պ. ՊՈՒՐ – ՆՈՒԹԵԱՆԻ, երգ՝ Օր. ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Նուագախումբ ՊԵՏԻԿ ԵԼ ԻՐ ԽՈՒՄԲԸ

ՊԱՐ — ՃԱՇ — ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ 29 Յունուար, ժամը 3:30ին Ահարոնեան ակումբը։ Օրակարգ.— Հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Կրընոպլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները դպրոցի սրահին մէջ, Յունուար 30ին կիրակի ժամը 3ին։ Կը խնդրուի ճաշ պատրաստել։ Օրակարգ.— Պատգամաւորի ղեկուցում, հաշուետուութիւն, բարոյական ղեկուցում, վարչական ընտրութիւն։

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Յունուար 29էն Փետրուար 7

Ս. ԵՈՒՀԱՆ, Սալցպուրկի շրջանը 620–1200 մեթր բարձրութիւն, արեւոտ վայր մը, պաշտպանուած հովերէն եւ մշուշէն։ Զիւնը ապահովուած գահուկ ընողներուն համար։ Ամէն տեսակ զուարճութիւններ։ Հանգստաւէտ պանդոկ, տաք եւ պաղ ջուր սենեակներուն մէջ, ջերմութիւն, խնամուած ճաշեր։

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 395 ՖՐ.

Կանխավճար 75 ֆր. մնացեալը վճարելի Յունուար 24ին

Ամէնամսեայ տեղեր. ժամ առաջ պէտք է արձանագրուիլ։

Մեկնում Յունուար 29ին, կառ տը լ'Էսթ էն Ալպէրկ Էքսփրէսով։

Հաւաքուիլ կառ տը լ'Էսթի մեկնումի մեծ սրահը ժամը 21ին (մեկնում 22,10ին)

Ճամբորդութիւն Բ. կարգով, մասնակցութեան գինին մէջ են ճամբու ծախքը, պանդոկ եւ ճաշ (բացի ճամբու ճաշերէն)։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Ի.Տ. ՃԻԶԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

Կարեւոր.— Ֆրանսացիներուն համար ազգ. անձնագիր, օտարներուն համար թիթր տը վօյաժ կամ անցագիր (փասփոր) ի գործու։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

Գին 15 փրանք
փոստով՝ 17 փրանք

Դիմել «Յառաջ»ի

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

Լիւմէնպուրկի Պահապանը
Վարար Ջուրեր
Ոսկիէ Կշիռը
Ամէնուն Թէոդիկը
Ազատն Կոմիտաս
Վաղը
Սեւ Արեւ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1971

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Թադէոս Համբարձումեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր զոքանչին՝ Տիկին Զապէլ Թիւրէքեանի (Սէն–Լու, Մարսէյլ)։

Զ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

(Այցելութեան առթիւ)

Պ. Հմայեակ Յարութիւնեանէ 30 Ֆր.
Պ. Յարութիւն Ձիրկայեանէ 30 Ֆր.։

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ 29 Յունուար ուն է Սրբոյն Սարգսի զօրավարին եւ որդւոյ նորին Մարտիրոսին եւ Հրեշտաստան պինուրսոյն։

Այս առթիւ, ժամը 10ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ պիտի մատուցուի։

ԽՆՋՈՅՔ - ՃԱՇ

Համախորբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ընտանեկան խնջոյքը Յունուար 30ին, կիրակի ժամը 14ին Ֆաղըբկուլ, Հանրակուքի Ընկերութեան սրահին մէջ։ Հայկական եւ եւրոպական պարեր։ Նուագախումբ։

Ճաշագին 30 Ֆր. մեծերու, 15 Ֆրանք փոքրերու։

Արձանագրուիլ Յունուար 25էն առաջ Նչան Նահապետեանի մօտ, Քամփոնեը Ռոկէֆէլէր–Փէն տէ Պասթիւ, Սէնթ Անթուան։

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
26
ՅՈՒՆՎԻԱՐ
MERCREDI
26 JANVIER
1972

LE NUMÉRO 0,50 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման	Տար· 125 ֆր·	Հատը 0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12325

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.325

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

(Տասնեւհինգերորդ տարելիցը)

26 Յունուար 1957 – 26 Յունուար 1972: Տասնեւհինգ երկար տարիներ անցած են արդէն այն սեւ Թուականէն ի վեր, երբ այս անգուար աշխարհին հրաժեշտ կուտար Շաւարշ Միսաքեան:

Հոգեղէն մարմինը կը բաժնուէր մեզմէ՝ փէր-Լաշէզի դամբարանին մէջ պըտնելու համար իր յաւիտենական հանգիստը: Սակայն մեզմէ անբաժան կը մնար — ու կը մնայ ցարդ — իր հոգին:

Կը հաւատանք հոգւոյ անմահութեան: Իր հոգին կը խայտայ անկասկած անդնդականին մէջ, տեսնելով որ անչէջ կը մնայ ջահը, զոր վառած էր Լոյս-Քաղաքին մէջ՝ շուրջ հինգ տասնեակ տարիներ առաջ:

Պատանեկութեան տարիներէն սկսած նուիրուած էր գրի ու գրականութեան: Մանաւանդ՝ հրապարակագրութեան, որուն հաւատարիմ քուրմը պիտի մնար մինչեւ մահը:

Կը մեռնէր պատանէի վրայ, գրիչը ձեռքը:

Իսկապէս փոթորկայոյզ կեանք մըն էր վերապահուած իրեն:

Երկար պիտի չմնար իր ծննդավայրին՝ Սերաստիոյ Զմառա գիւղին մէջ: Կէս պիտի ձգէր Մարզուանի ամերիկեան քոլէճը: Ծնողքին հետ փոխադրուած Պոլիս՝ ազգային վարժարանի մը գրասեղանին երէսն պիտի բաժնուէր կանուխ ապրուստ ճարելու հարկադրանքին տակ:

Լրագրութեան ապերախտ աոպարէզը պիտի նետուէր այնպիսի չըջանի մը, երբ համիտեան դաժան բռնակալութիւնը խըլտիւ կչկիանդած էր մաքերն ու լեզուները:

Օսմանեան Սահմանադրութեան չնորհած խարուսիկ ազատութիւնը նոր հեռանկարներ կը բանար երիտասարդ Շաւարշի առջեւ: Կը քակուէին գրչի կապանքները: Օրինական հանգամանք կը ստանային հայ քաղաքական կուսակցութիւնները, որոնք մութին մէջ կը գործէին:

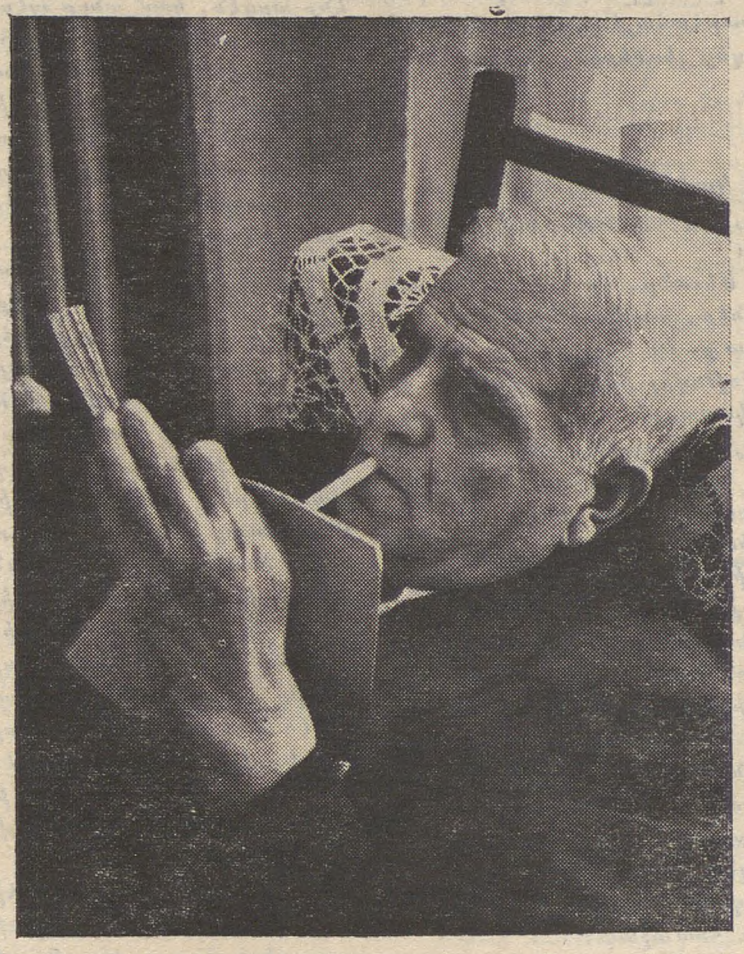
Գաղափարական, յառաջապահ երիտասարդութեան առաջին չարքերուն վրայ պատասխանատու գործերու կը լծուէր մեր յաւէտ ողբացեալ ընկերը: Մինչեւ կարգ վարժարանի մը աշակերտներս գինքը յաճախ կը տեսնէինք՝ դաշնակցականի սեւ թիթեռնիկ – փողկապով եւ նորաձեւ գլխարկով՝ Սկիւտարի «Րաֆֆի» ակումբին եւ «Ցառաջդիմասիրաց» լսարանին մէջ:

Սահմանադրութեան վաղորդայնին հիմնած էր Ազդակը՝ երեք ընկերներու հետ — Գեղամ Բարսեղեան, Զապէլ Եսայեան եւ Վահրամ Թաթուլ: Հրապարակագրական ասպարէզին յաջորդ հանդըրուանը պիտի ըլլար Կարին, ուր պիտի ստանձնէր Ցառաջի պատասխանատու խմբագրի պաշտօնը, ա՛յնքան երիտասարդ տարիքի մէջ, զարմացնելով բոլորը:

Պոլիս վերադարձին, մինչեւ վերջ մաս պիտի կազմէր Ազատամարտ չաբաթօր – եակի եւ օրաթերթի խմբագրական մարմնին:

Հրաչքով ճողոպրեցաւ Մեծ Եղեռնէն, սակայն ճաչակեց Պոլսոյ բանտին դառնութիւնները:

Հինադարերին առաջնակարգ դեր էր վերապահուած իրեն եւ միջին սերունդին պատկանող կարգ մը ընկերներու: Լար – ուած ուժերով գործի լծուելէն անոնք, գինուած՝ ղեկավարութեան ոգիով, չզգա – ցնելու համար պակասը նահատակուած երէց ընկերներու: Ձակատամարտ չարունակեց Ազատամարտի առաքելութիւնը՝ մինչեւ այն օրը, երբ նոր փոթորիկ մը

1922ին, երբ վերջին անգամ Պոլսոյ մէջ Ապրիլեան Եղեռնին տարեդարձը կը տօնուէր, աղաղակ մը փրթաւ սրտէս — «Ժողովուրդի մը կէսը յաղորկաւոր միւս կէսին...»: Տարիները յաջորդեցին տարիներուն, եւ կը թուի թէ յուղարկաւորները կրկին չորս հովերուն ցրուեց Մեծ Սպանդէն փրկուած բեկորները:

Շատ կարճ տեւեց անկախութիւնը Հայաստանի Հանրապետութեան, որուն մայրաքաղաքը տեսնելու բախտն ունեցաւ 1919ին, կուսակցութեան 9րդ Ընդհ. ժողովին առթիւ: Կարին գտնուած օրերուն այցելած էր նաեւ Արեւմտեան Հայաստանի գլխաւոր քաղաքները:

Իմքրի աղէտն ու գաղնակիցներուն կողմէ Պոլսոյ պարպումը, Հայաստանի խորհրդայնացումն ու հայրենիքի դուռները փակումը ընդմիշտ գաղթական պիտի դարձնէին չատերուն հետ նաեւ Շաւարշ Միսաքեանը — Շատերէն մէկը:

Գրեթէ հոգեկան պահանջ մըն էր իրեն համար, տեսակ մը «հիւանդութիւն», առանց որու չէր կրնար ապրիլ: Թերթերու թղթակցութիւն գրելը չէր բաւարարեր գինք: Կ'ուզէր ունենալ սեփական, մնայուն թերթ մը, հանրութիւնը հաղորդակից դարձնելու համար իր հոգին խռովող մտքերուն, ազգին ներկային ու ապագային մասին գինքը չարչրկող մտահոգութեանց:

Այդպէս է, որ ծնունդ տուաւ Ցառաջին, 1925ի Օգոստոսի սկիզբը: Առաջին թիւէն սկսեալ մինչեւ 1930ի ամառը, ամբողջ հինգ տարի մնայուն կերպով միասին աշխատելով, մասնակից իր զոհողութեանց, ամուր հիմերու վրայ դնելու համար թերթը, այսօր զոհունակութեամբ կ'արձա – նագրենք, որ իր մահէն 15 տարի վերջ, Ցառաջ պատնէշի վրայ է միշտ, չարունակելով իր ստանձնած առաքելութիւնը, հաւատարիմ իր հիմնադրի առաջադրած ծրագրին եւ ուղղութեան:

Ու այս՝ լաւագոյն յարգանքն է իր անմոռանալի յիշատակին:

Շ·

(Միլան, 1955 Ապրիլ)

Այսօր այդ նրագները կը վառին ձեր աչերուն առջեւ, ձեր բոլորտիքը, ամէն տեղ եւ ամէն ճակատի:

Ունինք հասուն երիտասարդութիւն մը կրակոտ աչքերով եւ շինարար քազուկ – ներով: Ինքնապաշտպանութեան պայքարը կը պահանջէ, այսօր ալ, կարելին փորձել, նրագներ փրկելու համար օտարութեան մէջ: Որքան ալ մռայլ երեւոյ հորիզոնը, պարտաւոր ենք անսասան պահել մեր հաւատքը՝ լաւագոյն օրերու համար: Պիտի գան՝ այդ օրերը, եթէ գիտնանք հաւատարմօրէն եւ գիտակցօրէն վարել մեր ճակատագիրը: Գետին կէսը անցած ենք անհնարին զոհողութիւններով: Մըն – ացեալն ալ կրնանք անցնիլ՝ մնալով հաւատարիմ՝ աւելի քան մէկ միլիոն զոհերու յիշատակին եւ անոնց արձակած պատգամին:

Առտուն կանուխ, երբ Արարատը դիտէք հեռուէն, մշուշապատ եւ այլանդակ պատկեր մը կը ներկայացնէ, իրրեւ թէ գլխատուած ըլլար: Քիչ ետքը մշուշը կը փարատի արեւի ճառագայթներուն տակ, եւ Արարատը ձեր առջեւ կը պարզուի իր վեհափառ կերպարանքով:

Այդպէս ալ, ուշ-կանուխ պիտի փարատի հայկական հորիզոնին վերեւ, եւ այս ժողովուրդը պիտի տեսնէ իր վերջնական յաղթանակին Արարատը՝ իր ամբողջ վեհափառութեամբ:

Շ·

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԱՀԻՐԷԻ ՑՈՅՑԵՐԸ

Եգիպտոսի քաղաքական ներքին կեանքը, որ տարիներէ ի վեր կը յատկանշուի անդորրութեամբ մը, վերջին օրերուն խանգարուեցաւ:

Գահիրէի եւ Ալեքսանդրիոյ համալսարանական չրջանակները, ինչպէս հազարդեցիք առեներն, « բացատրութիւնները » պահանջած էին Հանրապետութեան նախագահէն՝ անոր վարած արտաքին քաղաքականութեան չուրջ: Ուսանողութիւնը յատկապէս դժգոհ էր Անուար Էլ Սատաթի դաղջ քաղաքականութենէն եւ պատերազմը Իսրայէլի դէմ կը նկատէր անհրաժեշտութիւն մը:

Կիրակի օր միտքերը որոշ չափով հանդարտած էին չնորհիւ կառավարական չրջանակներէն ամանց միջամտութեան, հաչտարար ոգիով: Եգիպտոսի նախագահը խոստացած էր ընդառաջ երթալ ուսանողներու հիմնական պահանջին՝ ներկայանալ համալսարան եւ բացատրել ուսանողութեան հետ: Այսուհանդերձ, նախագահը պիտի ներկայանար Ռամատանի արձակուրդներէն ետք: Անչուշտ, ինչպէս դիտել կուտան դէտեր, արձակուրդի երկար չրջանը միտքերու հանդարտութիւն կը ստեղծէ եւ հարցերը ձեւով մը կը մոռցուին:

Ուսանողութեան մէկ մասը, չափաւոր – ական, համաձայնած է, այնուամենայնիւ պահանջելով միչտ, այլ հաւատացեալներու հետ համախորհուրդ, որ իրենց «հիմնական պահանջները» հրապարակուին մամուլի մէջ: Կ'ըսուի, թէ այս մասին եւս խոստում տրուած է:

Երկուչաբթի օր անապահովի կերպով մթնոլորտը կը լարուէր, երբ քանի մը հազար ոստիկաններ դիրք կը բռնէին համալսարանին չուրջ, Կիզէի մէջ: Ըստ ոմանց այս նախազգուշական միջոցը ձեռք առնուած է, երբ ուսանողները որոշած են քալել մինչեւ Ազգային ժողովի չէնքը:

Գահիրէ այս ձեւով թատերաբեմ կը դառնայ բուռն ցոյցերու եւ բախումնե – րու՝ ուսանողութեան եւ ապահովութեան ուժերու միջեւ: Այս վերջիններէն շատ – յած են կեդրոնական թաղերը, ուր բախումներու հետեւանքով խանութներու ապակիները փշրուած են, սալաքարեր տեղահան եղած են եւայլն:

Որոշ չրջանակներու համաձայն, Սատաթ վերջին պահուն որոշած է որեւէ դնով տեղի չտալ ուսանողական պահանջներուն առջեւ: Դիտել կը տրուի նաեւ, թէ բանուորներ եւս կրնային միանալ ուսանողներուն՝ աւելի անասոյդ կացութիւն մը ստեղծելով ներքին ճակատի վրայ:

Եգիպտոսի վարչապետը՝ Ազիզ Սըթքի ներկայացուց իր նոր կառավարութեան տնտեսական, ընկերային քաղաքականութիւնը: «Զօրակոչի ենթարկել երկրին բոլոր ուժերը, որպէսզի կարելի ըլլայ դէմ դնել «թշնամիին»: Այս հիման վրայ ալ եգիպտական տնտեսութիւնը նոր մի – ջոցներով պիտի զարնայ «պատերազմի տնտեսութիւն»: Առաջին աոթիւ 50 առ հարիւրի յաւելում մը կը կրեն ներած – ուած պերճանքի իրերը: Միւս կողմէ 40 ոսկիի յատուկ տուրք կը նշանակուի մը – չակուած իւրաքանչիւր հեկտար հողի վրայ: Այսուհանդերձ ամերիկեան ձեռ – նարկութիւնները պիտի չազդայնացուին, նկատի առնելով, որ անոնք կարեւոր քանակութեամբ տարադրամ կ'ապահովեն երկրին: Տարեկան 230 միլիոն տոլար կ'ապահովուի միայն Սուէզի քարուլաստանքերու շահագործումէն Ամերիկացիներու կողմէ:

Երեք Քուրջուրդ

Անզոհազին սարսուռով մըն է որ ման կուգամ հայրենի աշխարհին աչն ու ձախը· — այսինքն այն մասը որ մեր ձեռքն է այսօր, եւ ունի անկախ, ինքնօրէն պետականութիւն:

Կը պարտիմ Երեւանի չուրջ բոլորը· կը թափառիմ սար ու դաշտ: Ի՜նչքան գեղեցկութիւններ որ աչքերուս կը խօսին: Եւ սակայն ա՛յն մէկը իր չուքովն իակ կը տիրապետէ բոլորին վրայ, եւ կը խտացնէ բոլորին պատմութիւնը:

Ա՜յ, լեռն է, ահա ա՜ն: Հեռուէն կը դիտեմ իր ամեհի զանգուածը, իր անսասան եւ խոժոռ կերպարանքը: Ցաւիտ – նահանջութիւն մը ամրողջ: Պատմութիւն մը, բայց միանգամայն խորհուրդ: Պատմութիւնը իր հովանաւորած ժողովուրդին, բայց եւ անոր փիլիսոփայութիւնը:

Կը պատահի որ աւելի մօտը գանուիմ Արարատին: Սառոյտն եմ արդէն, եւ մանկունակ անհամբերութիւններ կ'ունենամ կուշտն ի վեր սողալու, մոռնալով որ ճակատն ենք եւ քիչ անդին թշնամին գարանի կեցած է, իակ լեռը՝ թաքստոցն է վայրագ աշխրհի մը: Եւ խորհրդա – ծութիւնները չրջան կ'ընեն գլխուս մէջ, ու ինչ որ մօտէն կը դիտեմ, կուգայ լրացնել սերտ կապակցութիւնը այս լերան ու հայ ժողովուրդին: Ամբողջ լայնքովը փռուած երկու տարրեր աշխարհներու միջեւ, կողերն ապառաժուտ եւ ամուր, այլ միշտ ենթակայ հազար քմահաճոյքի եւ հարուածի, անսասան եւ անպարագիծ, կատարը՝ ձիւնապատ, մերթ նոյնացած ամպի եւ մշուշի ոլորաններու հետ, մերթ պայծառադեղ լոյսի ալիքներով, — Արարատը, այո՛, թանձրացեալ, անակնկալը եւ անվախճան խորհրդանիշն է այն ցեղին որ ծնունդ առաւ իր կողերէն, որպէսզի կեանք եւ լոյս կորզէ ապառաժներէն:

Արարատը հայ ժողովուրդին կա՛մքն է, տակուն եւ ամեհի եւ ամենայաղթ:

×

Այդ՝ մէ՛կն է ու մեծը: Բայց կա՛ն եւ ուրիշները: Կան ուրի՛շ խորհուրդներ մեր հայրենի երկրին մէջ:

Ա՛յ, տես Արագածը, դէմ դիմաց հըսկային հետ: Այս ալ ունի ձիւնի ծալքեր եողերն ի վար: Այս ալ լեռ մըն է, չքեղ ու խորհրդաւոր ինչպէս բոլոր լեռները: Բայց օ՜, ծիծա՛ղ կը ծորի իր կատարէն ու կուշտէն: Դալարապեղ ու կապտորակ, աշխոյժ եւ համայիչ, Արագածը արգասաւորութեան ժպիտն է որ կ'արձակէ Շիրակեան եւ Արարատեան դաշտերուն վերեւ: Իր չուրջը կանանչ է ամէն բան: Իր կողերը կը խաղտին աշխատանքի եւ արգասաւորութեան երկունքովը: Ու այն բնիկները որ իր կողերուն հիւթը կը բեղնաւորեն, աւազակները չեն, այլ մշակները:

Բայց չեմ կրնար, աշխատանքի եւ արդասաւորութեան այդ խորհուրդին լրիւ պատկերը տալ, առանց յիշելու զմայլելի Զանգուն, — մեր պատմական Հրազդանը, որ Սեւանէն կը հոսի, երեւանը ոռոգելու համար: Դիտել դեռին միայն ա՛յն մասը որ, քաղաքէն քանի վայրկեան հեռու, կը շարունակէ իր ճամբան, քարաժայռերու մէջէն, հին պատմական պարիսպներու յատակները քերելով, — դիտել իր անդիմադրելի եւ մռնչադին այլ երաժշտական արչաւը ձորն ի վար, կը նշանակէ տեսնել ու ըմբռնել ձիւղը այս ժողովուրդին, որ իր ճակատագիրը վրդեց լեռներու կատարը եւ դեռերու ափը, եւ իր աշխարհահայեացքին լատգոյն տարրերը քաղեց լեռներէն, դեռերէն ու դաշտերէն:

×

Արարատը՝ կամք, Արագածը՝ Արդասաւորութիւն, Հրազդանը՝ Աշխատանք, իակ Սեւա՞նը:

— Տեսա՞ր Սեւանը, կը հարցնէին բարեմիտ ընկերները, անձկութեամբ:

Տեսայ, տղա՛ք: Եւ ճիշդ ատո՛ր համար չեմ կրնար թոթովել ինչ որ ղգացի, ու չեմ կրնար նկարագրել ինչ որ տեսայ: Հեռուէն միայն, հեռուէն, հեռուէն, լրիվ նամուտ պահուն, հազիւ ծովակին ափերը նշմարած, աչքիս առջեւ կ'ուրուագծուի դիւթական համայնապատկեր մը, լմա՛ն տիեզերք մը գոյնի, բոյրի, մշուշի եւ ալիքներու: Եւ կը թուի թէ բոլոր հին աստուածները ձեւ ու մարմին առած կուգան մեզ դիմաւորելու, այսինքն ծաղրելու: Մրզանուշ, ալենուշ, ըղձանուշ, — այդ բոլորը կը ծփան ու կը ժպտին արդէն, մեր աչքերուն առջեւ: Ծովակը եղերող հանդիպակաց լեռնաշղթային իւրաքանչիւր սարը՝ կ'ըսես ոըոշ յատակագծի մը վրայ կտրուած, տաշուած եւ դեռեղուած է, քով քովի, ներդաշնակ ու համաչափ:

Բովանդակ համայնապատկերին ուժն ու խռովքը աւելի կը պրկեն հոգիս, երբ կ'անցնիմ կղզին ու կը մտնեմ վանքը: Ո՛ւհ, լայնարձակ բնութիւն, բայց մըթնոլորտ մը որ կը խեղդէ, ա՛լ կարելի չէ շնչել: Աի՛ մը հող, եւ քանի մը դմբեթ: Ցից գահավէժ մը՝ դէպի ծովը, եւ մռայլ կոչնակը, խունկն ու մոմը քարերու վրայ: Միամի՛տ մարդկութիւն, որ ուզեր է անպարակելի, անվերծանելի աշխարհ մը պարփակել սրբատաշ քարերու եւ միաբանական խցիկներու մէջ, որ փորձեր է լերան, ծովուն, անտառին ու դաշտին Աստուածները հպատակեցնել մէկ եւ միականի Աստուածի մը, եւ որ, սակայն, իր փոքրութեան եւ անզօրութեան աւերակներուն վրայ կծկուած՝ կը խորդայ ու կը հռնդայ ահաւասիկ:

Խորհուրդ մը, ա՛յս ալ· մռայլ եւ բազմակնճիռ Հոգին ժողովուրդի մը, որ ազօթեց ու երկրպագեց դարերով, բայց եւ չդաւաճանեց իր հեթանոս հաւատքին, որ հակումներ կատարեց դմբեթներու տակ, բայց կոչնակի ձայնին մէջ, չուրացաւ անտառներու ոսոսիւնը կամ ալիքներու ռաղմերգը:

Արեւս վկա՛յ, Սեւա՛ն, որ այս ժողովուրդը, իր բազմանքներու լրումովն իակ երիտասարդացած, չի մոռնար վերահաստատել հին փառքերդ, եւ հեթանոսական սարսուռները որ կը ծփծփան սարերուն եւ ջուրերուն վրայ, չունչ եւ մարմին կը պղենուն ուշ կանուխ:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

«Ոստան» 1920

ՄԵԾ Շ·Ի
ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻԻ

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻՆ...

Այսպէս ուրեմն, տասնեւհինգ տարի եղաւ որ ցուրտ հողը ղրկած է մեր մեծ դասախարակը — Մայրենիքի պահակատար քուրմ Շաւարշ Միսաքեանը:

Վերջացող տասնեւհինգ տարիներու ընթացքին, ի՜նչ դէմքեր ու դէպքեր եկան ու անցան մեր առջեւէն իրենց սեւ ու ճերմակ զոյներով, զորս սակայն մոռցած ենք արդէն, կամ անոր պէս բան մը:

Բայց, 1957 Յունուար 26ը մի՛շտ, յարատեւօրէն զամուած կը մնայ մեր աչքերուն դիմաց, մեր յիշողութիւններուն անդասանին մէջ... Անիկա անձի մը կոթողը չէր միայն իր ընտանիքին, իր չրջապատին համար, այլեւ բովանդակ Հայութեան:

Նախանձամտութիւնը օժտած էր դինքը բազմազան ձիրքերով, ձիրքեր, յատկութիւններ որոնք դինք բարձրացուցին ամէնէն անառիկ բարձունքներու:

Խմբապիր էր բառին ամենախոր իմաստով: Իր խօսքը թարմութիւն, կչիռ, բովանդակութիւն ունէր: Իր դրչին ծայրէն ինկած որեւէ խօսք կամ նախադասութիւն իմաստալից պատգամի մը բնոյթը կ'առնէր: Տարագիր բազմութիւններու հոգեկան աշխարհին ծանօթ՝ գիտէր թէ ի՛նչ պիտի ըսէր, ի՛նչպէս պիտի ըսէր:

Ու ճի՛շդ ատոր համար ալ եղաւ տարիր բազմութեանց ամենասիրելի, ամէնէն փնտռուած խմբապիրը: Երբ դրէր որեւէ տեղ, որեւէ առիթով, ստորագրելու պէտք չունէր, իր ազու խօսքերէն, իր պայծառ ուժէն կը հասկնայինք որ ան է, Շաւարշ Մէկը:

Ուսուցիչ էր: Ուսուցիչներ չա՛տ կան, բայց ուսուցանելու յատկութիւնը ամէն ուսուցիչի տրուած չէ: Օրաթերթեր, պարբերականներ, ամսագիրներ չատ ունինք վա՛ռք Տիրոջ, չղչղուն անուններով խմբապիրներ ալ, բայց ո՞վ, ո՞ր խմբապիրը ունեցաւ իր սաները: Եւ իմ սաներս... տրեխներով, կարկատան հագուստներով, ոըբանոցներէն իրենց տըրուած հայերէնով:

Շաւարշ Միսաքեան պէտք էր ըլլայ որ պէտք հաւատար թէ այս տղոցմէն այ կարելի է բան մը յուսալ:

Առաւօտէն մինչեւ ուշ երեկոյ, դէմքով թուղթերու վրայ հակած, իր հասարկարմիրը մատիտին օժանդակութեամբ, ղօրութեամբ Ա. Բ. Գ. տըվեցուց հարներու, հազարներու: Մեր թերացումներու պահուն ամենախիտ չանդիմանութիւնը դոր կ'ընէր մեզի կարճ խօսք մը էր... «Ի՜նչ կը բանես...»: Եթէ իր մօտ էիր, աչքերուդ չեշտակի նայելով կ'ըսէր, եթէ հեռու էիր, երկտող մըն է որ կը ստանայիր:

Հիմակուանները ժամանակ չունին, Շաւարշը միշտ ժամանակ ունէր այս բոլորը ընելու:

Մարդասէր էր, ընկերասէր էր, մօտաւորն ու հեռաւորը փնտռողն էր: Հինտասրի դերի մնացի Գերմանիա: Ծանօթներ, բարեկամներ, ընկերներ չա՛տ էի ձգած հեռու, բայց անոնց համար ես «աչքէ հեռու, սրտէ հեռու»...: Շաւարշը միակ անձն էր որ կը ղրէր, կը փնտռէր, կը հետաքրքրուէր: Առնուազն ամիսը անգամ մը նամակ մը կը ստանայի իրմէ, այդ նամակներուն սկիզբը «Տաքֆիս» հարցնելէ ետք, քով-քովի չրած կ'ըլլար բոլոր իրեն ծանօթ տղոց անունները, նոյնիսկ անոնք որ մեր փարախին չէին պատկանիր: Քանի քանի անդամներ հարցուցած էր Պ. Որբունիի եւ ուրիշներու մասին:

Իր հայրենասիրութեան չափանիշը մենք չենք ուզեր տալ, չենք կրնար ալ տալ: Ժամանակը եւ պատմութեան արդար դատաստանը տեղին իր խօսքը կըսէ, իր վճիռը կուտայ, տուր մասին ապահով ենք:

Ջերմ հաւատացող մըն էր մեր ժողովուրդի փայլուն ապագային նկատմամբ, անոր յառաջդիմութեան, անոր բարգաւաճման, անոր հեռաւոր երպղին, այո՛ թէ ինչու յաճախ կը խօսէր «մեր համբանք»ին մասին:

Արտասահմանի մէջ, իր կուռքը երիտասարդութիւնն էր: Կը հաւատար անոր ապագային, նոյնիսկ «այլասերած» ուսանողներուն մէջ անդրադարձի հեռաւոր լոյսը կը տեսնէր, ահա թէ ինչո՛ւ երկրորդ աշխարհամարտէն ետք նախաձեռնեց «Նոր սերունդ»ի կազմութեան: Ուրիշ խօսքով՝ սկսաւ դրաղիլ «նոր սանդ»ով:

Այսօր 26–27 տարիներէ ի վեր եթէ չբազարակի վրայ Նոր Սերունդ մը կայ ու կը գործէ, եւ որուն մէջ ունինք հաւատուն, սքանչելի տղաքներ այդ բոլորը վաստակն են Մեծ Շաւարշին:

Խօսքով, դրելով կարելի չէ նոյնիսկ մասնակի ուրուագիծը տալ այս մեծ Մարդուն, այս մեծ Հայուն: Այսօր, տասնեւհինգ տարի ետք, երբ դառն վերյիշում-

ԳՐԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

1894–1914

— Չէ, ըսաւ, բնականաբար ձրի չես կրնար աշխատիլ... քեզի երբեւ վարձք առաջարկութիւն մը պիտի ընեմ:

— Ի՞նչ առաջարկութիւն, հետաքրքրուեցայ:

— Ամբաղդութեան համար ղրամ չեմ տար, բայց ի փոխարէն քեզի ճաշարան մը ցոյց կուտամ ուր իմ հաշուոյս, ցերեկ եւ իրիկուն կը ճաշես:

Այս առաջարկութիւնը հաճոյ թուեցաւ ինծի այնպիսի ժամանակ մը ուր կերակուր ուտելու հարցը բաւական կնճռոտ հանդամանք մը առած էր:

Նոյն միջոցին հազարէ աւելի վախտականի Հայեր եկած ապաստանած էին Աթէնք, Փալէրօ եւ Բիրէ:

Այդ Հայերը որոնք օրը օրին քաղաքական մեծամեծ դէպքերու կը ապասէին, հետաքրքիր՝ տեղեկութիւն կը հարցնէին ամէնուն:

— Ա՛խ, կը զոչէին խեղճերը, հայերէն թերթ մըն ալ չկայ որ կարդանք ու անցած զարճածէն լուր առնենք:

Փախստականներուն լուր առնելու այս փափաքը տեսնելով, մեր պատմանագրութենէն քանի մը օր եառքը ըսի Ռեթէոսին.

— Սա ամսաթերթի «Միութիւն»էն պատ որ իրրեւ փրոփականտի օրկան պիտի հրատարակենք, ուրիշ տասնըհինգօրեայ «Միութիւն» մը հրատարակենք, ոչ թէ ձրի, այլ դրամով, որ մխիթարական քաղաքական լուրեր պարունակէ:

— Լաւ գաղափար մըն է այդ, պոչեց Ռեթէոս, միայն թէ իմ դիրերս բաւական չեն եւ հազիւ ամսաթերթին կը բաւեն. բայց հոգ չէ, այդ տասնըհինգօրեայ լրատու թերթը վիմագիր կը հրատարակենք:

Անմիջապէս գործի ձեռնարկեցինք եւ քիչ օր եառքը լրատու «Միութիւն»ին առաջին թիւը հրապարակ եկաւ եւ մեծ ընդունելութիւն գտաւ. այնքան մեծ որ մէկ թիւը ձեռքէ ձեռք կը պարտէր եւ քառասուն հոգի կը կարդար:

Ռեթէոս թերթին հասոյթը լինծի յատկացուցած էր: Իրաւ է որ այդ հասոյթը մեծ բան մը չէր, դրեթէ ոչինչութիւն մը, այսուհանդերձ, աքսորանքի նիւթական անձկութեան մէջ, կրկին արհամարհելի չէր:

Աթէնք դտնուած միջոցիս, ամէն անդամ որ Պոլսէն չոգենաւ մը կուգար, Բիրէ կ'երթայինք, մէկ քանի բարեկամներ, չոգենաւը այցելելու՝ ծանօթ ուղեւորներ դանելու յոյսով:

Կ'ուզէինք այդ ուղեւորներէն Պոլսոյ կացութեան մասին ծանօթութիւններ քաղել:

Այդպիսի այցելութեան մը միջոցին էր որ Մեսաժըրիի չոգենաւերէն միոյն մէջ հանդիպեցայ Տիգրան Երկաթին:

Պոլսէն ինքն ալ խոյս տուած էր եւ փափուկ կ'երթար:

Չոգենաւը մեծ փոթորիկ մը անցուցած էր եւ Տիգրան Երկաթ չափազանց նեղուած էր ուղեւորութեան միջոցին:

Գրեթէ հիւանդ էր խեղճը:

Ինչպէս ըսած եմ, Տիգրան Երկաթ մեր լաւագոյն բարեկամն էր եւ «Հայրենիք»ի աշխատակիցը, թէեւ ինք փըրանսերէն կը դրէր եւ մենք իր յօդուածները հայերէնի կը թարգմանէինք:

Մեծ ուրախութիւն ղգացի չոգենաւին մէջ իրեն հանդիպելով: Վերջին անգամ պինքը տեսած էի պանքայի գոյգէն օր մը առաջ եւ իրեն խմացուցած էի որ Դաշնակցականները մեծ ցոյց մը կը պատրաստեն որուն մէջ պոմպաններն ալ դեր պիտի ունենան: Խանդավառութեամբ մտիկ ըրած էր պիս:

Իր հիւանդագին վիճակը տեսնելով ըսի.

— Եկուր դուրս ելլենք չոգենաւէն, շաբաթ մը հանդիչէ Աթէնք ու յետոյ ճամբադ կը չարունակես:

Տիգրան Երկաթ պատասխանեց թէ ինքն ալ կը փափաքէր այդ անտանելի ճամբորդութենէն եառքը քիչ մը հանդչելու, միայն թէ իր նիւթական միջոցները չէին նեըբեր:

Իրեն հաւատացի թէ որչափ տաեն որ Աթէնք մնար մենք իր ծախքերը կը հոգայինք, հետեւաբար պէտք չունէր նիւթականի մասին մտահոգուելու:

Ատոր վրայ, Տիգրան Երկաթ եւս դուրս ելանք չոգենաւէն եւ պինքը առաջնորդեցի Աթէնքի լաւագոյն պանդոկներէն մին:

Հետեւեալ օրը միասին այցելեցինք Աթէնքի դլխաւոր թերթերու խմբագրատուները, որոնց խմբագիրներուն հետ արդէն ծանօթութիւն հաստատած էի նախապէս:

Ամէնքն ալ ջերմ ընդունելութիւն ըրին Տիգրան Երկաթին եւ հետեւեալ օր իր Աթէնք դալը ծանուցին ներքոդրելիք տողերով ու պինքը ներկայացուցին իբրեւ յաջոխական մեծ դործիչ մը:

— Քանի մը չաբաթի մը չափ պիտի մնաս այստեղ, Փրանսերէն լեզուով բանախօսութիւն մը ըրէ...

— Ի՞նչ նիւթի վրայ, հարցուց:

— Նիւթը չատ պարզ է, յոյն եւ հայ յարաբերութիւնները անցեալին ու ներկային մէջ ու յետոյ տեսութիւն մը ապագային երկու ազդերու ունենալիք յարաբերութեան վրայ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար· – 19)

ԸՆԿԵՐ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԱՏԱԿԻՆ

Երեսունըվեցին երկար տարիներ ան – ցած են այն ուրախ եւ խանդավառ օրե – րէն ի վեր, երբ ընկ. Շ. Միսաքեան իր – րեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Գերագոյն Մարմնի անդամ, շրջաններէն էր եկած կու – սակցական գործով: Այդ շրջագայութեան ընթացքին բախտն ունեցայ զինք հիւրա – սիրելու ութ օր:

Ի՜նչ կազդուրիչ ու խանդավառ էին այդ ութ օրերը. ափսո՜ս որ չուտ անցան:

Մնողքիս (Աբզար եւ Փերուզ Խաչա – տուրեան) պնդումներուն վրայ, պատմեց իր ձերբակալութեան եւ չարչարանքնե – րու մասին: Մենք բոլորս շրջապատած զինք, երկիւղածութեամբ, յուզուած, մանկ կ'ընէինք իր զեղեցիկ եւ քաղցր խօսքերը:

Կիրակի առաւօտեան կանուխ արթնց – ած, իր կիրթ եւ մաքուր հայերէնով ըսաւ.— Տիկին Փերուզ, կէսօրուան ճաշը չուտ պատրաստեցէք, որովհետեւ կէսօրէ վերջ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կրթնոպլի կամիկէն կազմակերպած Խանասորի պատմական արշաւանքի հանդիսին պիտի երթանք: Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ռըն – ժի Գէորգ Զավուշ խումբի վարձած օթո – ղառով պացինք Խանասորի արշաւանքի դաշտահանդիսին: Բարձրախօսը հատոր – պես մեր ընկերոջ՝ Շաւարշ Միսաքեանի ժամանումը: Բոլոր հանդիսականները ծափերով եւ կեցցէներով շրջապատեցին Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ հին սերուն – դին ներկայացուցիչը:

Ան խօսեցաւ իր ամէնէն զեղեցիկ եւ խանդավառ ճառերէն մէկը.— Ըմբոստու – թեան, վրէժխնդրութեան եւ ինքնապաշտ – պանութեան կարիքուան էր, որ կը տեղար Խանասորի դաշտին վրայ, խելքի կանչե – լով արիւնարբու թշնամին: Այդ օրէն ան – դին, այլապէս յանդուգն ձեռնարկներ կատարուեցան Հ. Յ. Դաշնակցութեան մէջտեղ: Ըմբոստ ոգին էր, որ կը զար – ծէր ամէհի լեռներու մէջ եւ մայրաքա – ղաքի պողոտաներու վրայ յանուն ինք – նապաշտպանութեան եւ ազատութեան: Դարերու տարկուութեան չղթաները փշրող հայ ֆէտայիի բազկին ու բռունցքին, նետաձգութեան տեսակէտը եւ թէ մեր ազգային չքաւոր բեկորներուն առողջա – պահական դիւրութիւնները ընծայելու նը – պատակը, 7 Յուլիս 1966 թուականին Թերթերու մէջ հրատարակուած քաց նա – մակով մը եւ հինգ տարուան ժամանա – կամիջոցի մը ընթացքին Ազգ. Հիւանդա – նոցի մը շինութեան ծրագիրը իրագոր – ծուելու պայմանաւ Լիբանանի Հայ Բժշ – կական Միութեան վարչութեան մեր հա – մեստ խնայողութենէն յիսուն հազար լիր. ոսկիի գումար մը տալ խոստացած էինք:

«Այդ Միութեան նախկին առենապե – տին՝ Տոքթ. Գ. Կէրկէրեանի բոլոր չան – քերը եւ վեհափառութեանդ ալ՝ հակա – ռակ ւիարուն վտիտքով զօրավիդ կանգ – նելը ապարդիւն մնացին եւ խոստումս մնաց մեռեալ տառ եւ չիրագործուեցաւ նպատակը:

«Արդ, նկատի ունենալով վերոյիշեալ պայմանները եւ մեր կողմէ որոշուած պայմանաժամին չատնց վերջանալով խօսքը գործի վերածուած չըլլալու պա – րագան, այժմ, խոստացուած գումարին վրայ Տիկին Զապէլ Տոքթ. Գ. Աթթա – ճեանի կողմէ նուիրուած — նոյն նպատա – կին համար — տասը հազար լիր. ոսկիի յաւելումով վաթսուն հազար լիր. ոսկիի չէք մը ներփակ կը մատուցանենք Զերդ Սրբութեան՝ հաստատելու համար, Ամ – բարեան գրական մրցանակ անունով հիմնադրամ մը, որուն տարեկան տոկո – սէն գոյանալիք գումարով ընտրովի պէ – տի վերհրատարակութին նախապատերազմ – եան շրջանի գրագէտներու երկասիրու – թիւնները, ինչպէս նաեւ հայ մտաւորա – կաններու եւ գրական եւ պատմական ըս – տեղծագործութիւնները:

«Մեր խնդրանքն է Զեզմէ, որ մօտէն հսկէք եւ գործադրութեան դնէք այս ա – ռիթով պատրաստուած կանոնադրու – թիւնը:

«Լիառատ յաջողութիւններ եւ նորանոր նուաճումներ մաղթելով Զեզի եւ Զեր նա – խագահութեան ներքեւ գործող Ազգ. կեդր. վարչութեանդ,

Ձեր յարգանքներով՝

ՏՈՔԹ. Գ. ԱԹԹԱՐՃԵԱՆ»

10 Յունուար 1972
Ֆայատիէ, Լիբանան

Անհուն չնորհակալութիւն Աթթարճեան ամուլին. Աստուած քաջառողջ եւ երջան – կալից երկար կեանք պարգեւէ իրենց. Թող իրենց այս ազնիւ արարքը բարի օ – րինակ ծառայէ բոլոր նիւթապէս բախ – տաւորներուն:

ԴԻՒԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
Մեծի Տանն Կիլիկիոյ

14 Յունուար 1972
Անթիլիաս, Լիբանան

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՍԹԱՐՃԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ
60·000 ԼԻԲ. ՈՍԿԻ

Ցանուն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոսին լիազօրուած ենք հաղորդելու ի պիտութիւն թեմական ապ – պային – եկեղեցական իշխանութեանց եւ յարգոյ հայ հասարակութեան, թէ Պէյ – րութարնակ Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Գրիգոր եւ Զապէլ Աթթարճեան պատուական ամո – լը, իրենց 1972 Յունուար 10 թուակիր նամակով, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան մէջոցաւ հայ մշակոյթի ծաղկումին եւ ծաւալումին ի նպաստ վաթսուն հազար լիր. ոսկիի պատկառելի գումար մը դրին Նորին Ս. Օծութեան տրամադրութեան տակ՝ հաստատելու համար իրենց անու – նով «Աթթարճեան գրական մրցանակ» մը:

Ստորեւ հաճոյքով հրատարակութեան կուտանք Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Գ. Աթ – թարճեաններու վերոյիշեալ գրութիւնը որ ինքզինք լիովին կը բացատրէ:

«Նորին Ս. Օծութիւն, Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ
Անթիլիաս

«Վեհափառ Տէր,
«Ի մտի ունենալով թէ ազգային արժա – յոտնակաս երգուեցաւ «Հայր Մեր»ը: Պր. Յովհ. Տէմիրճեան արտասանեց «Միածին որդի եւ բանդ Աստուած» աղօթքը: Եր – կեկիկ խումբը երգեց «Սրհուրդ մեծ եւ սքանչելի» հոգեպարար չարականը, եւ «Ո՛վ մեծասքանչ գուռ լեզու» ծանօթ երգը:

Արտասանութիւններ ըրին՝ Պր. Յովհ. Մալճեան՝ Ռ. Որբերեանի «Գիւղիս ճամ – բան», Օր. Մ. Տէմիրճեան՝ «Մայրենի լեզու» ոտանաւորը, Պր. Հ. Պետրոսեան՝ Կապուտիկեանի «Ասք իմ որդուն»ը, Պր. Վ. Օհանեան Պարոյր Սեւակի «Անլռելի զանգակատուն»էն երկար հատուած մը:

Երգեցին Պարոնները Մովսէս Ղարիպ – եան «Կարաւան»ը եւ «Աբե՛ւ ասեմ...», Անդրանիկ Զըլըքեան (Հոլանտայէն հիւ – րարար գաղաքս գտնուող) «Սարէն կու – գայ ձիաւոր»ը, որ մեներգին հրաւիրեց ամէնքը՝ խմբական երգի մասնակցու – թեան:

Պր. Գր. Մելիքեան իր գործիքին վրա – յէն հնչեցուց պատարագի եղանակները եւ ժողովրդական երգեր:

Գաղութիս աւագ անդամ Պր. Վ. Զա – քարեանց ընդհանուրի խնդրանքին վրայ արտայայտուեցաւ գովասանական խօսքե – րով Հայութեան կենսունակութեան մա – սին եւ ընդգծեց թէ ինք մեծ հաւատք ու – նի որ հայ ազգը պիտի ապրի յաւիտեան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ները չարան–չարան կուգան մեր մխքին ու հոգին խարանելու, միակ միխիթարա – կան կէտը զոր ունինք, անիկա իր սկսած, ձգած գործին չարունակութիւնն է:

Այսօր, նոյն տոկունութեամբ, յամա – ռութեամբ, գովելի քաջութեամբ մը կը չարունակուի «Ցառաջ»ը:

Մարդիկ, անձեր, անհատներ կրնան չմոռնալ Մեծ Շաւարշը:

«Ցառաջ»ով ոչ ոք կը մոռնայ Շա – ւարշը...:

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԻ

ՅՈՒՆԻՆԴԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ (Յատաջ).— Պերլինի Հայ Գա – ղութային Միութիւնը սարքած էր պեղե – ցիկ հանդէս մը Յունուար 8ի Շարաթ կէսօրէ վերջ Հաուզ Տեր Օսթաոյչէն Հայ – մաթի մեծ սրահին մէջ: Գաղութին մեծ թիւով ներկայութիւնը անգամ մըն ալ ցոյց կուտար թէ ժողովուրդը միշտ կապ – ուած կը մնայ աւանդական իր սովորու – թիւններուն:

Եղեւինի ճիւղերով պատշաճօրէն սրա – հին երկայնքին սարքուած սեղանին եր – կու կողմերը եւ յաւելեալ սեղաններու չուրջը տեղ բռնած էին ամէնքը՝ մեծով պզտիկով: Մոմերու վայրը ստեղծած էր խորհրդաւոր մթնոլորտ մը:

Վարչութեան կողմէ խօսեցաւ Տոքթ. Պ. Ֆրունճեան, բնաբան առնելով Ս. Ծը – նունդի աղջոյնը՝ «Քրիստոս ծնաւ եւ յայտնեցաւ» եւ Քրիստոսի վարդապետու – թեան հիմնական սկզբունքին՝ սիրոյ վը – րայ դնելով չեչտը, բացատրեց թէ ինչ խորունկ նշանակութիւն ունին եկեղեցիին մէջ հնչուած չարականներն ու քարոզները «Փա՞ռք ի բարձունս Աստուծոյ եւ յեր – կիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճու – թիւն», «Սիրեցէք զթչնամիս ձեր», «Սի – րէ ընկերդ ինչպէս քու անձդ», «Սիրեցէք զմիմեանս»: Հայ ժողովուրդը ամէնէն հին քրիստոնեայ ազգերէն ըլլալով, ա – պացոյցը տուած է իր խաղաղասէր եւ քաղաքակրթասէր ըլլալու հակումին: Հարկ է մեզ Ս. Ծնունդի օրով վերանո – րոգուիլ եւ հետեւիլ քրիստոնէական վար – դապետութեան սկզբունքներուն:

Բանախօսութենէն ետք միասնարար եւ սուրբն ու հուրն հարուածներէն ահա – բեկ ցեղը ազազակեց.— «Եսման Աստ – ուած, ֆէտան եկաւ, ո՞ւր փախչինք»:

Հպարտութեամբ կը յիշեմ իր խօսքը երիտասարդներուն.— Տղա՛ք, կարզը ձերն է: Այո՛ պաշտելի վարպետ հանդիսա – ննջէ, «Ցառաջ»ի մեծ հնոցին մէջ թերը – ծուած ձեր ազատ սաներն եւ այդ երի – տասարդները, հաւատարիմ մնացած են ձեր խոհալին:

Իսկ այսօր, սիրտս ախուր եւ աչքերս թաց են, որովհետեւ տասնեւհինգ տա – րիներէ ի վեր, յաւիտենական քունով բաժնուած ես մեզմէ: Տասնեւհինգ տա – րիներէ ի վեր այլեւս չենք կարզար քու մաքուր եւ հատու, կարճ եւ կորուկ հայերէնով զրած խմբագրականները: Տասնեւհինգ տարիներէ ի վեր չենք լսեր Ցօսքդ որ հարազատ հօր մը խոօսքն էր:

Սգաւոր սանիդ այս քանի մը տողերը ձեր կամ քու սիրած Տարօնի մանիչակնե – րէն փունջ մը թող ըլլայ զերեզմանիդ վրայ սիրելի Շաւարշ:

Յարգա՛նք յիշատակիդ եւ վաստակիդ:

Վ. ԽԱԶԱՏՈՒՐԵԱՆ

յոտնակաս երգուեցաւ «Հայր Մեր»ը: Պր. Յովհ. Տէմիրճեան արտասանեց «Միածին որդի եւ բանդ Աստուած» աղօթքը: Եր – կեկիկ խումբը երգեց «Սրհուրդ մեծ եւ սքանչելի» հոգեպարար չարականը, եւ «Ո՛վ մեծասքանչ գուռ լեզու» ծանօթ երգը:

Արտասանութիւններ ըրին՝ Պր. Յովհ. Մալճեան՝ Ռ. Որբերեանի «Գիւղիս ճամ – բան», Օր. Մ. Տէմիրճեան՝ «Մայրենի լեզու» ոտանաւորը, Պր. Հ. Պետրոսեան՝ Կապուտիկեանի «Ասք իմ որդուն»ը, Պր. Վ. Օհանեան Պարոյր Սեւակի «Անլռելի զանգակատուն»էն երկար հատուած մը:

Երգեցին Պարոնները Մովսէս Ղարիպ – եան «Կարաւան»ը եւ «Աբե՛ւ ասեմ...», Անդրանիկ Զըլըքեան (Հոլանտայէն հիւ – րարար գաղաքս գտնուող) «Սարէն կու – գայ ձիաւոր»ը, որ մեներգին հրաւիրեց ամէնքը՝ խմբական երգի մասնակցու – թեան:

Պր. Գր. Մելիքեան իր գործիքին վրա – յէն հնչեցուց պատարագի եղանակները եւ ժողովրդական երգեր:

Գաղութիս աւագ անդամ Պր. Վ. Զա – քարեանց ընդհանուրի խնդրանքին վրայ արտայայտուեցաւ գովասանական խօսքե – րով Հայութեան կենսունակութեան մա – սին եւ ընդգծեց թէ ինք մեծ հաւատք ու – նի որ հայ ազգը պիտի ապրի յաւիտեան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (151)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Սուլթանը ասիկա լսելով ապշեցաւ մը – նաց:

— Հրաման ըլի՞ը, որ անմիջապէս ներս մտնեն եւ թաքստոցը խուզարկեն, հար – ցուց:

— Ալպանացիներուն հրամայեցի որ դրան առջեւ հսկեն եւ ես չուտպեցի նախ եղելութիւնը ձեր վեհափառութեան յայտ – նել, պատասխանեց Մուխթար:

Սուլթանը զայրացած ձեռքը բարձրա – ցնելով փաշային նախատական նշան մը ըրաւ:

— Այս ինչ ապուշ ես եղեր, դուշեց, եւ ես ալ քեզի պէս ապուշի մը գաղտնիք ու – տիկանութիւնս վստահեր եմ: Ի՞նչ Ալպա – նացիները ծակին առջեւ պահակ դրիր, ապու՛շ, վախցար որ ծակը տեղէն կը փախչի՞: Պէտք է հրամայէիր որ ներս մտնեն ու այդ սենեկապանուհին դանեն:

Ապա կռնակը դարձուց եւ խօսքը այդ ոչահուն հոգ գտնուող ապշահար թափերի ուղղեց.

— Այս մարդուն ապուշութիւնը կը հասկնամ, ըսաւ, սակայն քէօչկին պա – տերուն մէջ թաքստոցի մը գտնուիլը, սե – նեկապանուհիին այդ գաղտնիքը գիտնալը եւ Սուլթանուհիին քով ալ գաշոյնի մը գտնուիլը չեմ կրնար հասկնալ:

Ծերուկ Թափիր ի նշան զարմացումի, ուսերը ցցեց ու պատասխանեց.

— Այս ամէնը տէր իմ, Մուխթար փա – շային կինը պիտի բացատրէ:

— Այո, իրաւունք ունի: Մուխթար հր – րաման տուր որ կինդ խոհոյն հոս բերէն:

— Կինս, տէր իմ, հոս է, պատասխա – նեց ոստիկանապետը:

Սուլթանին աչքերը զոհունակութենէ փայլեցան:

— Ապրիս, ըսաւ զոհունակութեամբ, գոնէ այս մասին մէջ ապուշ չգտնուեցար: Դո՞ւրսն է:

— Այո տէր իմ, դուրսն է, ձեր վեհա – փառութեան հրամանին կը սպասեմ, որ զայն ներս բերեմ:

— Շուտ հոս բեր, ես ինքս պիտի հար – ցաքննեմ:

Մուխթար արտորանօք դուրս ելաւ, մինչ Սուլթանը վերստին իր զրասեղանին առջեւ կը նստէր, որուն տարճանակներ պարունակող մէկ դղրոցը միշտ բաց կը մնար:

Հուսկ յետոյ դուռը վերստին բացուե – ցաւ եւ մեռելի մը նման ժռդունած դէմ – քով ու կապուած ձեռքերով Այիշէ իր ա – մուսինին առջեւնորդութեամբ վեհապե – տին առջեւ ներկայացաւ:

Ի տես հանդիմին, Սուլթանը տեղէն վեր ելաւ եւ ուշադրութեամբ աչքերուն մէջ նայելով անոր մօտեցաւ: Համիտի ակ – նարկը այդ վայրկեանին զայրոյթ չէր ար – տայայտեր, ընդհակառակն հանդարտ կ'ե – րեւէր, բնութեան այն հանդարտութիւն – ներուն նման, որոնք քանի մը վայրկեա – նով մեծ փոթորիկները կը կանխեն:

— Ի՞նչ ձեռքերդ եւս դրած ես, հա – նըմ, հարցուց վեհապետը քմծիծաղ մը կեղծելով:

Այիշէ քայլ մը յառաջանալով Սուլթա – նին ոտքերուն ինկաւ եւ աչքերը արցունք – ներով լեցուեցան:

— Տէր իմ, դուշեց, կապուած եմ. եա՝ Այիշէն, ձեր ամենահաւատարիմ ծառան:

— Անառակ, յարեց Սուլթանը, ասանկ բաները ինչ լաւ պիտես:

Եւ Մուխթարի կողմը դառնալով ա – ւելցուց.

— Հանըմին ձեռքի կապերը քակէ:

Մուխթար իսկոյն իր կնոջը մօտեցաւ եւ անոր ձեռքին կապերը քակեց. ատոր վրայ Այիշէ պաղատագին զանոնք իրար միացուց ու դուշեց.

— Վեհափառ տէր, ամէնէն սոսկալի պատիժներու արժանի եմ, որովհետեւ ես եղայ պատճառը այս ամէն չարիքներուն: Սակայն վստահ եղէք թէ ես յանցաւոր չեմ:

— Տեսնենք հիմա ի՞նչպէս ինքզինքդ պիտի արդարացնես, ըսաւ Սուլթանը:

— Ո՛չ, վեհափառ տէր, ես յանցաւոր չեմ, ես բանէ մը տեղեկութիւն չունիմ:

— Բանէ մը տեղեկութիւն չունի՞ս:

— Ո՛չ տէր իմ, ես բան մը չեմ գիտեր:

— Սենեկապանուհին ուրեմն ինչո՞ւ հոս բերիր:

Այիշէ դեմ–դէմին եղաւ:

— Սենեկապանուհի՞ն, դուշեց:

— Այո սենեկապանուհին:

Այիշէ պահ մը ամուսինը դիտեց, ապա վերստին Սուլթանին կողմը դառնալով ալ աւելի համարձակ ու վճռական չեչտով մը ըսաւ.

— Վեհափառ տէր, ես իմ տիրոջս հա – մար զաղտնիք չունիմ, Թող Մուխթար փաշան դուրս ելլէ եւ ես ամբողջ դիտ – ցածներս պիտի ըսեմ:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՓՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Մուրատեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Կարապիս Մուրատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժաք Մուրատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ասատուր Կոչեան եւ զաւակները եւ համայն ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ղրաւոր, ծաղկեպատկով, փոխան-ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՅԱՐՒԹ-ԱԿՕ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Քէօրքեան ցաւակցութիւն կը յայտնեն Ալեքսանդրեան ընտանիքին, Պէյրութ, Անդրանիկ Ալեքսանդրեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Ենովա Քէշիշեան, Տէր եւ Տիկին Մհրան Քէշիշեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Փափազեան Լուբփիկ Քէշիշեանի մահուան տխուր առիթով հեռեւեալ յաւակցումները կ'ընեն, ըստ հանդուցեալի փափաքին.— 750 Ֆր. Սեւրի Սմուէլ Մուրատեան վարժարանին, 750 Ֆր. Դպրոցասիրաց վարժարանին (ատանայ «Ցառաջ»էն) եւ 250 Ֆր. Տէսինի յուշարձանին։

×

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Լուբփիկ Քէշիշեանի մահուան տխուր առիթով Տէր եւ Տիկին Հիսայեան իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն իր հարազատներուն եւ 150 Ֆր. կը նուիրեն Սմուէլ Մուրատեան վարժարանին, Տ. եւ Տիկ. Յարէթ Յարութիւնեան 50, Սմուէլ Մուրատեան վարժարանին, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Աւետիսեան 50, Անիէտ-Պուա Քոլմպի Կապոյտ Ասչին, Տէր եւ Տիկին Յարէթ Յարութիւնեան իրենց վաղամեռիկ զաւակներուն յիշատակին 50 Ֆր. Դպրոցասէրի սրահի կառուցման։

(Տատանայ «Ցառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ցուշարձանի չինութեան կեդրոնական յանձնախումբը չնորհակալու-թեամբ ստացած է.—

Ե. ՅԱՆԿ (Փարիզէն)

Պ. Գէորգ Պապըրճեան 2500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Հայկազուն Սինանեան 1500, Գոր-ծունեան եղբարք 1000, Հէքիմեան 1000, Սերովբէ Սրք. Մանուկեան, Պ. Պ. Պերճ Ճէվիճեան, Յարութիւն Թինէքճեան, Յարութիւն Մխիթարեան, Ժան Պահա-տուրեան, Յարութիւնեան, Տէմէեան, Սրման, Տիկին Ժիւլիէթ Ռոպէր-Փափազ-եան, Մեծ Եղեռնի յիշատակը յարգող ազգային մը՝ Ս., Պ. Պ. Կարապիս Զրբաչ-եան, Սպանդար Սարաֆեան, Լեւոն Ան-տոնեան 500ական, Պ. Անդրանիկ Մալաճ-եան 300, Պ. Պ. Բիւրքճեան, Յարութիւն Շիրինեան, Լեւոն Քէլապճեան, Կարապիս, Կարապիս Թուլումճեան, Թիւթիւնճեան (Քլերմոն-Ֆեռան) 250ական։

(Շար.)

ԿՈՎԿԱՍ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ

Կովկաս պարախումբի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ֆր. պարախումբին ոտնածաւալն առթիւ, Օր. Ֆլորա Անդրանիկեանէ։

×

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

10էն 14 տարեկան տղաք պարելու համար խումբին մէջ։ Փորձերը ամէն Շաբաթ ժամը 17էն 19, Սալ ոչ Սփորի մէջ (Ալֆորվիլ)։

Տէր եւ Տիկին Վ. Թուր-Սարգիսեան ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց որդւոյն՝

ՍԱՐԳԻՍ ԹՈՒՐ-ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

ամուսնութիւնը ընդ

ՕՐ. ՍԻՄՈՆ ՊԱՅՐԱՄԵԱՆԻ

կնքահայրութեամբ
Պ. ՖԻԼԻՓ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

Փարիզ, 23 Յունուար 1972

Հ. Ց. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Ց. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, Շաբաթ 29 Յունուար երեկոյեան ժամը 8,30ին ղբօղոցին սրահը։ Բոլոր ընկերներուն նեղ-կայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՆՈՒԷՐ

Պ. Յակոբ Երանեան (Սարսէլլէն) 50 Ֆր. կը նուիրէ Դպրոցասէրի նոր սրահի շինութեան (ատանայ «Ցառաջ»էն) եւ 20 Ֆր. «Ցառաջ»ի։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԾ ՁԱՇԻՆ

13 Փետրուար ժամը 13ին, Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, ուր երգերով, պարերով, արտասանութիւններով եւ ուրախ անակնկալներով լեցուն գուարթ մթնոլորտի մը մէջ, խիստ հաճելի եւ անմոռանալի օր մը պիտի անցընէք, համեղ կերակուրներով։

Ծախքերու մասնակցութիւն 20 Ֆր.։

ԽՆՋՈՅՔ - ՁԱՇ

Համախորհրդարդկական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ընտանեկան խնջոյքը Յունուար 30ին, Կիրակի ժամը 14ին Ֆապրըկուլ, Հանրակառքի Ընկերութեան սրահին մէջ։ Հայկական եւ եւրոպական պարեր։ Նուագախումբ։

Ձաշազին 30 Ֆր. մեծերու, 15 Ֆրանք փոքրերու։

Արձանագրուիլ Յունուար 25էն առաջ Նշան Նահարեանի մօտ, Քամփանիլ Ռոզէէ-լէ-Փէն տէ Պասթիա, Սէնթ Անթուան։

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ԽՐԱԽՃԱՆՔ

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայր. Միութեան կից, Երիտասարդաց երկսեռ նուագախումբը ի պատիւ հայրենակիցներուն կը կազմակերպէ «Խրախճանքի Օր մը», Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Յունուար 30 Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5էն մինչեւ ուշ գիշեր։

Ճանճնախումբը կը հրաւիրէ բոլոր Վասպուրականցի երիտասարդները իրենց ծնողքներով։

Խնամուած յայտագիր։ Հայկական եւ եւրոպական պարեր։ Ճոխ պիւֆէ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպուած Առնուվիլ – Սարսէլլի Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Կռիւարէնց խումբին կողմէ, Կիրակի, Յունուար 30, ժամը 15էն 24 Սարսէլլի Սալ տէ Ֆէքը,

Փլաս տիւ 11 Նոյեմբը

Գեղարուեստական բաժին.— ՆԱՅԻՐԻ պարախումբ ղեկավարութեամբ Պ. ՊՈՒՐ-ՆՈՒԹԵԱՆԻ, երգ՝ Օր. ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Նուագախումբ ՊԵՏԻԿ ԵԼԻ ԻՐ ԽՈՒՄԲԸ

ՊԱՐ — ՁԱՇ — ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ 29 Յունուար ամէն է Սրբոյն Սարգսի զօրավարին եւ որդւոյ նորին Մարտիրոսին եւ չորեքտասան պինուա-ցոյն։

Այս առթիւ, ժամը 10ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ պիտի մատուցուի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱԶԻ Մարսէյլ քաղաքի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ 29 Յունուար, ժամը 3:30ին Ս. Հարոնեան ակումբը։ Օրակարգ.— Հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱԶԻ Կրընոպլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները դպրոցի սրահին մէջ, Յունուար 30ին Կիրակի ժամը 3ին։ Կը խնդրուի ճըշդապահ ըլլալ։ Օրակարգ.— Պատգամաւորի զեկուցում, հաշուետուութիւն, բարոյական զեկուցում, վարչական ընտրութիւն։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱԶԻ Անիէտ – Պուա Քոլմպի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ (Յունուար 29) կէսօրէ յետոյ ժամը 5ին, Քաֆէ Մոտէռն, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք, Պուա Քոլմպ։ Օրակարգ՝ զեկուցում պատգամաւորական ժողովի, հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան։

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԻԹԻՒՆ ՄԸ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19ԷՆ 28

աւելի լաւ օգտուելու համար երկար օրերէ եւ գեղեցիկ օդերէ

Ս. ԵՈՀԱՆ, Սալցպուրկի շրջանը 620-1200 մեթր բարձրութիւն, արեւոտ վայր մը, պաշտպանուած հովերէն եւ մշուշէն, Ձիւնը ապահովուած դահուկ ընողներու համար։ Ամէն տեսակ զուարճութիւններ։ Հանգստաւէտ պանդոկ, տաք եւ պաղ ջուր սենեակներուն մէջ, ջերմութիւն, խնամուած ճաշեր։

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 395 ՖՐ.

Կանխավճար 75 ֆր. մնացեալը վճարելի Փետրուար 15

Սահմանափակ տեղեր. ժամ առաջ պէտք է արձանագրուիլ։

Մեկնում Փետրուար 19, կառ. տը լ'Էսթէն

ԱԼՊԵՐԿ ԷՔՍՓրԷՍով։

Հաւաքուիլ կառ. տը լ'Էսթի մեկնումի մեծ սրահը ժամը 21ին (մեկնում 22,10ին)

Ճամբորդութիւն Բ. կարգով, մասնակցութեան դինին մէջ են ճամբու ծախքը, պանդոկ եւ ճաշ (բացի ճամբու ճաշերէն)։

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Լ.Տ. ՁԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

Կարեւոր.— Ֆրանսացիներուն համար ազգ. անձնագիր, օտարներուն համար թիթեր տը վօյաժ կամ անցագիր (փասփոր) *ի գործու։*

Palais des Sports
PORTE DE VERSAILLES

LUNDI 14 FEVRIER 1972 à 20h.30

CHAMPIONNAT D'EUROPE
SUPER-WELTERS 15x3

JOSÉ HERNANDEZ
Champion d'Europe

JACQUES KECHICHIAN
Champion de France

Combat Franco-Italien - moyens - 10x3

Gratien TONNA — M. LAMAGNA

LOCATIONS
Café Philippe — Place Carnot, Alfortville 94 — Tél. : 368-31-35
Palais des Sports (Porte de Versailles — Tél. : 250-50-13
Prix des places : 50, 100, 150 et 200 Frs.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ՍՕՍԻ» պարախումբի 25ամեակը, որ տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 30ին, Կիրակի երեկոյեան ժամը 9ին

THEATRE CHAMPS - ELYSEES
սրահին մէջ

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
27
ՅՈՒՆՎԻԱՐ
JEUDI
27 JANVIER
1972

Le Numéro 0,50 F.

ՀԱՌԱՏԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման	Տար· 125 ֆր·	Հատը 0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12326

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.326

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԷՐԻՄԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

—o—

Թուրքիոյ վարչապետին Փարիզ այցե – լութիւնը տեղի տուաւ զանազան բողոք– ներու եւ ցոյցերու, որոնց մանրամասնու– թիւնները հաղորդեցինք օրը օրին։

Նիհատ Էրիմի առաքելութիւնը քաղա– քականէ աւելի անտեսական – առեւտրա– կան հանդամանք կը ներկայացնէր։ Ամե– րիկեան եւ խորհրդային պղպիւրները տասնեակ տարիներ լիուլի քամելէ ետք, Անգարա պէտք ունէր թարմ դրամի եւ նիւթական ամէն կարգի օժանդակու – թեանց՝ վերականգնելու համար իր խան– գարուած անտեսութիւնը, որ մեծապէս կը մտահոգէ երկրին վարիչները տարի – նէ տարի։

Թուրք վարչապետը՝ սիրաչահելու հա– մար հիւրընկալ երկիրը՝ չհատրեր ձեռ – նարկներու հեռանկարներով ուղեց չլա– ցնել զայն։ Թուրքիա իր ներածումներուն 4 առ հարիւրը միայն Ֆրանսայէն կը ստանայ։ Ամէնէն աւելի ապրանք կը գնէ Դաշնակցային Գերմանիայէն ու Միացեալ Նահանգներէն։ Ֆրանսա հնարաւորու – թիւններ ունի աւելի շատ ապրանք ծախե– լու Թուրքիոյ։ Նիհատ Էրիմ այս ուղղու– թեամբ առաջարկներ կատարեց։ Հրթիռ արձակելու յատուկ ռադմանաւերու ա– պրպրանք տուաւ, Պոլսոյ եւ Անգարայի մէջ մետրոյի կառուցման եւ հեռատեսիլի գործարանի մը հաստատման համար հրա– ւէր ուղղեց Ֆրանսական հաստատու – թեանց։

Տեղական մամուլը, ձայնասփիւռն ու հեռատեսիլը որոշ կարեւորութիւն ընծա– յեցին Թուրք վարչապետին այցելութեան։ Ֆրանսական զանազան թերթեր – ծան – րակշռիլ Մոնտե անդամ — լայն տեղ յատկացուցին բազմաթիւ ազատական ու ձախակողմեան կազմակերպութեանց կող– մէ գրի առնուած բողոքներուն, որոնք կը վերաբերէին Թուրքիոյ մէջ ձախա – կողմեան, ազատական եւ դեմոկրատ տարրերու ենթարկուած հալածանքնե – րուն։ Համայնավար քաղաքագիտական խորհրդականներ մեծ ջանք թափեցին նիհատ Էրիմի ի պատիւ տրուած պաշտօնական ընդունելութեան, իրրեւ ցոյց Անգարայի յեղաշրջական — ֆաշական — կառավա– րութեան դէմ։

Մինչ մամուլը ազատօրէն կը քննադա– տէր Թուրք վարչապետն ու իր վարչա – ձեւը, ձայնասփիւռն ու հեռատեսիլը ա– նիկա ընծայեցին Ֆրանսայի պաշտօնական հիւրին հրապարակաւ արդարացնելու իր կառավարութեան հալածանքները երկ – րին անդորրութիւնը խանգարողներուն դէմ։ Էրիմ չքաշուեցաւ հեռատեսիլէն բողոքաւորելու Թուրքիոյ ներ– կայ դէպքերը Ֆրանսայի 1968ի կացու – թեան հետ։

Վարչապետը նոյն բանն էր ըսած Մոն– տի աշխատակից Պէռնար Ֆէքրոնի, արդա– րացնելու համար պաշարման վիճակը, ո– րուն չնորհիւ իրրեւ թէ խռովութիւնները զսպուած են եւ անիշխանական արարք – ները՝ դադրած...։

Դէպքերը չուշացան հերքելու յոխոր – ականքները Նիհատ Էրիմի, որուն Փարի– զէն Անգարա վերադարձած օրն իսկ Պոլ– սոյ մէջ 15 ժամուան համար լուսարձակ յայտարարուեցաւ։ Զինուորական իշխա – նութիւնները խիստ խուզարկութեան են– թարկեցին տուները՝ գտնելու համար բանտէն փախչող դատապարտեալները։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱՏԱԹ
ՏԵՂԻ ԶՈՒԶԵՐ ՏԱԼ

—o—

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ԵՆ

Գահիրէ չարթուան սկիզբէն ի վեր լար– ուած կացութեան մը պատկերը կը պար– զէ։

Ցոյցերն ու բախումները՝ ուսանողու – թեան եւ ապահովութեան ուժերու մի– ջեւ, թէեւ առջի օրուան սաստկութիւնը չունէին, այնուամենայնիւ անոնք կը չա– րունակուին մասնաւորապէս քաղաքին կեդրոնը։ Ոստիկանութիւնը պաշարած է միշտ համալսարանական թաղը։ Ուսա – նողներու խումբեր յարձակում կը կատա– րեն այս վերջիններուն վրայ։ Ճնշումը կ'ըլլայ բուռն։

Այժմ կը նշմարուի, որ ոչ–ուսանող տարրեր եւս կը փորձեն դիրք յարդարել ուսանողներու կողքին։ Այսպէս վերջին օրերու ցոյցերուն եւ բախումներուն ըն– թացքին նկատուած են բանուորներ, ընդ– հանրապէս գործազուրկ։ Ի նպաստ ու– սանողութեան արտայայտութիւններ կը լսուին նոյնպէս ժողովրդական խաւերու մէջ։

Ցամենայն դէպս յատկանշական է այն փաստը, որ եգիպտացի լրագրողներու արհեստակցական միութիւնը պաշտօնա –

Ասպահովութեան Նորհուրդն ալ Անգարայի մէջ բացառիկ նիստ գումարեց՝ երկու ա– միս եւս երկարաձգելու համար պաշար – ման վիճակը, որ կը տեւէ 1971 Ապրիլ 26էն ի վեր։

Բողոքներն ու ցոյցերը մամուլի էջերէն վոխադրուած էին մայրաքաղաքի փողոց– ները, որոնց պատերուն վրայ Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութեան կողմէ փակցուած պղպջերը անարդութեան սիւ– նին կը դամէին ամէն կարգի ջարդարար– ները։ Մասնաւորաբար կը չեշտէին 1915ի հայկական ջարդերը՝ Թալէաթի 15 Սեպտ· 1915ի հայաջինջ հրամանագրին տրուա – տզումով։ Երկու միլիոն Հայեր ջար – դուած, երկու միլիոն տարաղրուած։ Կը յիշէին նաեւ Հրեաներու եւ Քիւրտերու ցեղասպանութիւնը։

Հայ ուսանողներու կողմէ 19 Յունուա– րին հրատարակուած թռուցիկի մը տակ տորպրած էին քիւրտ, յոյն եւ լիբա – նանցի Ուսանողական Միութիւններ։

Մեզի յայտնեցին, որ նոյնիսկ ընդդի– մադիր Թուրքեր մասնակցած են հայ ու– սանողներու զանազան ցոյցերուն։

Փարիզի Թուրք դեսպանատունը օրեր առաջ ահազանգ էր հնչեցուցած եւ Ֆրան– սական իշխանութեանց ուշադրութիւնը հրաւիրած Նիհատ Էրիմի այցելութեան առթիւ Փարիզի Հայերուն կողմէ կատար– ուելիք բողոքի հաւանական ցոյցերուն վը– րայ։ Դեսպանը վախցեր էր, որ նոյնիսկ հայ ազդիկները կրնան ցոյց կատարել։ Յունուար 18ին Երեքշաբթի օր երկու պաշտօնեաներ ներկայացեր են Ռիշոնի Դպրոցասիրաց վարժարանը՝ հարցնելու համար թէ աշակերտուհիները ծրագրա՞ծ են ցոյց կազմակերպել Թուրքիոյ վարչա– պետին դէմ։

Գող՝ սիրտը դող։

Ահա թէ մինչեւ ո՛ւր իջած են։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

կան հաղորդակցութեան մը մէջ «հայրե– նասիրական» կ'որակէ ուսանողական չար– ժումը, որ համաձայն նոյն հաղորդա – կցութեան կը համապատասխանէ «նա – սըրեան իտէալներուն», որոնց «չարունա– կողը կը հանդիսանայ նախագահ Սա – տաթ»։ Լրագրողները մեծամասն աւեն կը պահանջեն, որ վերջ տրուի զրաքննու – թեան։

Եգիպտական մամուլը վերջին օրերուն արձագանգ հանդիսացաւ անցուդարձե – րուն, թէեւ ցարդ չհրատարակեց ուսա – նողութեան պահանջները ներկայացնող բանաձեւերը, ինչպէս խոստացած էր ընել համաձայն որոշ պղրիւրներու։

Նախագահ Անուար էլ Սատաթ, որ վերջին պահուն որոշեց խիստ ուժի դի– մել եւ տեղի չտալ ուսանողներուն առ – ջեւ, անդրադառնալով վերջին օրերու իրազարձութիւններուն, զանոնք նկատեց «դուրսէն» դրդուած չարժումներ։ «Այս դաւը նպատակ ունէր խախտել ներքին ճակատը։ Նախագահը յայտարարեց այս առթիւ, թէ երեսուն ուսանողներ «Ազա– հովութեան Աստեղին» առջեւ պիտի հան– ուին դատաւորի համար. այնուամենայ – նիւ՝ միւս ձերբակալուած ուսանողները, թիւով 950, ազատ պիտի արձակուին։

Ուսանողական չրջանակները ձերբակալ– եալներու աւելի մեծ թիւ կը նկատեն – ցնեն աւելցնելով, թէ Գահիրէի հիւանդա– նոցներուն մէջ վիրաւորներ կը խնամուին։

Քաղաքական դէպերու կարծիքով Սա – տաթ հարկադրուած է նկատի առնելու հանրային կարծիքը, որ յուսախար է ան– շուշտ ապարդիւն աշխատանքներէն՝ լու– ծելու Մերձաւոր Արեւելքի հարցը։ Սա – տաթի անցեալ տարուան խոստումը՝ հար– ցը լուծելու կամ պատերազմով եւ կամ խաղաղութեամբ, ոչ մէկ ձեւով չէ իրա– գործուած։

Եգիպտացիք կը նկատեն նաեւ, թէ չեն կրնար յոյս դնել ամերիկեան «միջնոր – դութեան» վրայ։ չատեր կը հաստատեն նաեւ, թէ դինուորական միջոցներով ալ ի վիճակի պիտի չըլլայ լուծել հարցը (արաբ հողերու ազատագրումը)։

ՆԻՔՍԸՆԻ ՆՈՐ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐԸ

—o—

Նախագահ Նիքսըն անակնկալ ճառ մը խօսեցաւ Երեքշաբթի գիշեր եւ այս առթիւ իր ըրած դլխաւոր յայտարարու– թիւնն այն էր թէ ամերիկեան զօրքը ամ– բողջովին կը քաշուի Վիէթնամէն ամե– րիկեան բոլոր պատերազմական դերնե – րու ազատ արձակման փոխարէն եւ ասի– կա վեց ամիսներու առաւելագոյն պայ– մանաժամի մը ընթացքին։

Նախագահ Նիքսըն ընտրութիւններ ալ կը խոստանայ Հարաւային Վիէթնամի մէջ։ Այս առթիւ յայտնեց նաեւ թէ ար– տաքին հարցերու իր խորհրդատուն՝ Քի– սինկէր, 13 անգամ Փարիզ գացած–եկած է Օգոստոս 4, 1969էն ի վեր, դադնի խօսակցութեանց համար Հիւս· Վիէթ – նամցիներու հետ։

Նախագահին «խաղաղութեան առաջար– կը» ութ կէտերէ կը բաղկանայ, զորս կարելի է խտացնել հետեւեալ ձեւով.— Պատերազմին վերջ տալու համաձայնու– թեան կնքումէն եռաք վեց ամսուան ըն – թացքին հեռացնել Վիէթնամէն ամերիկ– եան ուժերը ամբողջովին. ատոնց հետ նաեւ՝ դաշնակիցներու ուժերը։ Փոխա – նակութիւն դերիներու. այս գործողու – թիւնը կը սկսի պարպումին հետ եւ վերջ կը գտնէ, երբ ամերիկեան բանակը հե– ռացած կ'ըլլայ Հարաւ· Վիէթնամէն։ Համաձայնութեան կնքումով՝ ընդհանուր դինադուլ Հնդկաչինի մէջ։ Նախագահա–

ԽԻՍՏ ՁՄԵՌ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

—o—

Շէնքերու լուսամուտները ծածկուած են պեղեցիկ նախշերով՝ կազմուած սա – ռած ձիւնէ։ Մարդոց ոտքին տակ կը ճըրճըրթի սպիտակ ձիւնը։ Քաղաքին չրաւազանները վերածուած են սառած ովասիսներու։ Մէկ խօսքով Երեւան խիստ ատնամանիքի մը հնթարկուած է։

Իրնչպէս կարելի է բացատրել այս ար– տասովոր ցուրտը Հայաստանի մէջ։ Այս մասին հետեւեալ բացատրութիւնը կու – տայ օդերեւութաբանական վարչութեան վարիչը՝ Ս· Շահինեան։

— Այս օրերուն ամբողջ Հայաստանի մէջ ցերեկները ու գիշերները չատ ցուրտ կ'ըլլան։ Վերջին օրերուն ամէնէն ցուրտ գօտին եղած է Ղուկասեանի չրջանը, ինչ– պէս նաեւ Վարդենիկը՝ իւրաքանչիւրը արձանագրելով գէրոյէն 35 աստիճան վար ցուրտ, այլ տեղեր՝ – 33 եղած է։

Հայաստանի համար, անշուշտ, բացա – ռիկ երեւոյթ պէտք է նկատել այս խստա– չունչ ձմեռը. առնուազն յաճախ չէ, որ ցրտաչունչ սառնամանիք կ'արձանագրը – ուի։ Օրինակ, 1933էն ի վեր երբեք այս– քան ցուրտ չէ ըլած։ Այս երեւոյթը կը բացատրուի անով, որ օդի սառած հո– սանքներ խուժած են Հայաստան՝ Խորհ· Միութեան եւրոպական մասի հիւսիս – արեւելեան, յատկապէս Ուրալի չրջան – ներէն։

Ալրարատեան դաշտին մէջ եւս չատ ցուրտ է։ Օրինակ, Հոկտեմբերեանի եւ Ալրատաշատի չրջաններուն մէջ ջերմաստի – ճանը դիշերները կ'իջնէ մինչեւ 26–28, իսկ Երեւանի մէջ անդիկը կ'իջնէ մինչեւ – 20/21 աստիճան։

Մինչեւ ամսու վերջ օդը պիտի որոշ չափով բարելաւուի։ Խիստ ցուրտը պի– տի փոխարինեն զօրաւոր անձրեւները։

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Ամբաղատուն այցելեց ։—

Գերապայծառ Պօղոս Վրդ· Աւետեան, ընդհ· Աբբահայր Վենետիկի Մխիթար – եան Միաբանութեան, որ քանի մը օրուան համար Փարիզ եկած էր։

կան նոր ընտրութիւններ Հարաւ· Վիէթ– նամի մէջ, համաձայնութեան կնքումէն վեց ամիս ետք։ Ընտրութիւններէն ամիս մը առաջ Թիէօ կը հրաժարի։ Կողմերը պէտք է յարգեն Ժընեւի 1954ի եւ 1962ի պայմանները Հնդկաչինի եւ Լաոսի մա – սին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ առաւօտ Քոմպա կը դրկը Ֆրանքեւթրքական խօսակցութեանց առթիւ.— «Ձիշդ այն պահուն երբ երկու երկիրները իրենց յարաբերութեանց նո– րադաշնակութիւնը կը հաստատէին, մօտ 15 հայ եւ Ֆրանսայի ուսանողներ կը դրա– ւէին Թրքիոյ Էոլայնգի դրասենեակը, նչե– լու համար թէ զօրավիգ կը կենան հայ ժողովուրդի իրաւունքներուն։ Նոյն ի– րիկուան Մոնտը (Յունուար 25) արձա – գանգ կը հանդիսանար այն ցոյցին զոր խումբ մը հայ երիտասարդներ կատարած էին Շարաթ կէսօրէ ետք Շան գ'Ելիզէ։

ՊՈԼՍՈՑ մէջ ապահովութեան ուժերը ձերբակալած են 56 անձեր։ Այսուհան – դերձ ասոնց մէջ չեն այն 203 ձախակողմեան ծայրայեղները, որոնց ձերբակալման հա– մար 80·000է աւելի զինուոր եւ ոստիկան տուն առ տուն խուզարկութիւն կատարե– ցին։

Շ.

Տասնըհինգ տարի առաջ, 26 Յունուար 1957ին, Փարիզի մէջ իր աչքերը առ յաւէտ կը փակէր Շաւարշ Միսաքեան, — հայակրօն հրապարակագիրը եւ առնաճատկատ հանրային գործիչ, դժուարահաճ բայց սիրագորով հովանաւոր նորագրեալ ուժերու (գրող, յօդուածագիրներ, ուսուցիչ), արթուն պահակ Մայրենիքի եւ վաւերատիպ գրագէտ (խնդիրը չէ՛, որ հայ կեանքը մղած ըլլար դինք իր այդ տաղանդը արժեւորելու հրապարակագրական ճակատներու վրայ ընդհանրապէս):

Բազմաշնորհ միտք ու գրիչ, անկաշառ նկարագիր եւ պայծառ հոգի՝ որուն յիսնամեայ վաստակը կը սեղմուի Հայոց ժամանակակից պատմութեան որքան խոռվայոյզ, նո՛յնքան եւ կենսունակ շրջանին, 1908–1957 թուականներու մեր կեանքային — իմացական նուաճումներուն, համազգային աղէտին ու տարտղնումին, կոթողումներուն եւ ազգային վերակազմութեան ոգորումին, զաղութահայու — թեան նոր իրագործումներուն եւ վերելքին, ինչպէս նաեւ հայրենակերտումի եւ հայապահպանումի պատմական դրուագներուն:

Հարկ է թղթատել իր կեանքի գիրքը, տեսնելու համար Սեբաստացի պատանիին մէջ յայտնութիւնը գրչի մարդուն, ապա մանաւանդ կազմաւորումը հանրային մը-տածողութեան ճամբով յառաջապահ դեկավարութեան կոչուած դեկավարի տիպարին:

Քիչ մարդիկ կրցած են իրենց անձին օրինակով ներգործել յետնորդ սերունդներու վրայ եւ «նոր»երուն համար հպարտութեան մը վերածել «հին»երուն պէս ըլլալու, առնուազն անոնց նմանելու ձգտումը:

Միսաքեանը իր ներքին աշխարհէն եւ հանրային գործունէութեան դաւանանքէն ճանչցող ուներ երիտասարդ՝ «Հայութեան ծառայելու» ծանօթ հանգանակին մէջ չէր կրնար ապրում ու վայելք չգըտնել:

Եւ կը կարծենք, թէ դեկավարի մը հմտական արժանիքներէն մէկն է ներշնչելու այս ներքին, անբռնապրօս եւ թափանցող ուժը:

Հաղիւ երիտասարդ, տասնըվեց տարու կանխահաս պատանի, ճամբայ բացած է իրեն դէպի հրապարակագրութիւն: Սկզբնական այդ էջերուն մէջ իսկ — որոնցմէ մէկ քանին անձնապէս ցոյց է տուած մեզի 1940ական թուականներուն — կարելի է տեսնել անհատականութիւնը մարդուն՝ որ կը մերժէ անձնական իր համազում — ները դիջել «սիրելի դառնալու» ժամանակի փիլիսոփայութեան: Կը հաւատայ ընդհակառակն, որ հաւատքի մը ու տեսակէտի մը ծառայող մարդը անպայման դինք չսիրողներ պիտի ունենայ...

Բանաստեղծներ Գեղամ Բարսեղեանի եւ Վահրամ Թաթուլի հետ «Ազդակ» չաթաթերթի հրատարակութեան ձեռնարկելէ ետք, — ուրեմն 1908 թուականէն սկսեալ, — Շաւարշ Միսաքեան, այդ օրերուն 24 տարու, ի յայտ կը բերէ ջլապինկ հրապարակագրի մը բոլոր արժանիքները. ճանաչում, սրատեսութիւն, խորացումի եւ արտայայտութեան որքան ճշդրիտ՝ նոյնքան եւ հառաւ կերպ, ոճական թէ լեզուական ինքնատպութեամբ մը՝ որ իր եղաւ մինչեւ վերջին չունչ, դինք եւ իր գործը գնահատելու համար հայ հրապարակագրութեան ամէնէն ազնուագեղ իրագործումներու շրջանին մէջ:

Պոլսոյ «Ազդակ»էն մինչեւ կարնոյ «Յառաջ»ը, ապա նաեւ «Ճակատամարտ»էն մինչեւ Փարիզի «Յառաջ»ը (1908–1925)՝ Միսաքեան կ'ապրի մէկ կողմէ Սահմանադրական եօթնամեայ շրջանի ազգային եւ մշակութային ոգեւորութեան փառքը, ապա նաեւ 1915–1922ի սուգն ու յուսա — խաբութիւնները, իր իսկ էութեան մէջ ու մարմնին վրայ կրելով տառապանքի ու զրկանքի դառնութիւնները:

Մօտ երկու տարի ապրելէ ետք Պուլ — կարիոյ մէջ, 1924ին վերջնապէս կը հաստատուի Փարիզ՝ ուր 1925ին պիտի հիմնէր «Յառաջ»ը, Ֆրանսայի 48ամեայ մեր պաշտօնաթերթը, որուն խօսքով եւ չունչով պիտի տոգորէր ո՛չ միայն Ֆրանսահայութիւնը, այլ եւ Հայկ. Արտասահմանը ընդհանրապէս:

Մենք կը մերժենք, առհասարակ, անհատներու վերապրել հաւաքական մեր վերելքները կամ նուաճումները:

Այս վերապահութիւնը կը բխի «անձի պաշտամունք»է խրտչելու կամ խուսափելու բարոյական ըմբռնումէ մը՝ որ ամենազական բնոյթ ունի յատկապէս Դաշնակցութեան մէջ:

Իրողութիւն կամ ճշմարտութիւն ըլլալէ չի դադրիր սակայն ա՛յն, որ անհատական կարգ մը իրագործումներ, անձերէ բխող հաւատք, ոգի, գործ ու վաստակ՝ իրենց փրկարար անդրադարձումը ունեցած են ժողովուրդներու հաւաքական նուաճումներուն վրայ:

Ամէնմէկ մէկը եղած է անմոռանալի մեր ընկերը, մօտ քառասուն տարի լսելի դարձնելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ իր խօսքը: Ճշմարիտ դեկավարի իր լրջութիւնը, չրջահայեցողութիւնը, անկաշառ նկարագիրը, հանրային ողջմտութիւնն ու հայրական վերաբերումը ներչնչումի աղբիւր դարձնելով զանգուածին թէ դինք չրջապատող մտաւորականութեան համար:

Հրապարակագրային իր ըմբռնումներուն մէջ դիծ մը կար Սեւերան Ոսկանէն, դոյն մը՝ Գրիգոր Արծրունիէն:

«Մուրացկանութիւն» հռչակած էր սերտ չկոտրելու սերոյն խմբապրական սկզբունքներու մէջ դիջելու ամէն տրամադրութիւն:

Ճակատագրոյ պայքար, անվեհեր քան — նագատութիւն եւ հարազատի դուրդուրանք՝ համաճայն պահանջի: Երբե՛ք չոդմանք եւ կթոտում:

Հանրային, մշակութային եւ լեզուական ճակատներու վրայ քիչեր քալ ու անկաշառ կրցան ըլլալ իրեն չափ:

Մեռաւ քարմրութեան վրայ: Ալեւոր ասպետի մը պէս:

Ու հիմա, երբ իր մահուան 15ամեակին առիթով դրի կ'առնենք կցկտուր այս տողերը, աւելի քան երբեք «ծանր» կը թուի մեղի՝ իրմով կտրուկացած մեր հարցատութիւնը...:

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»Ի
26–1–1972

ՆՈՐ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԽՄԲԱՎԱՐԻՆ ՀԵՏ

—o—

Ռուբէն Գրիգորեան ոչ միայն բարձր արուեստի տէր խմբավար է, այլեւ ըմբռնող ան հայ արուեստագէտներէն մէկը, որ իր արուեստով կը ծառայէ հայ-րենի մշակոյթին տարածումին եւ պան-ծացումին: Պոսթընի ամերիկեան համանուագախումբին մէջ ոգով հնչեցնելով հայկական բազմաթիւ համանուագներ, Գրիգորեան այդ նուագահանդէսները վերածած է աւանդութեան, եւ այս տարի պիտի յիշատակուի անոնց 20ամեակը: Հայ խմբավարը նոյնքան սիրով եւ ըմբռնումով կը մեկնաբանէ ուրիչ ժողո — վուրդներու դասական երաժշտութիւնը, տեւապէս արժանանալով ունկնդիր բազմութեան դնահատութեան:

1970 Դեկտեմբերին Գրիգորեան երկու համերգ տուաւ Երեւանի մէջ, իսկ Յունուար 13ին եւ 14ին Երեւանի ունկնդիրը կրկին հաղորդակից դարձաւ անոր արուեստին՝ Հայֆիլհարմոնիի մեծ դահլիճին մէջ եւ պատկերասփիւռով:

Վերջին երկու նուագահանդէսներուն Գրիգորեան ընտրած էր չատ մեծ ծրագիր մը, ուր բազմակողմանի ձեւով ի յայտ կուգային անոր կարողութիւնները՝ իբ — րեւ հմուտ մեկնաբան: Որքան որ էական է ղործին մեկնաբանութիւնը, որու մի-ջոցով կը յայտնուի անոր խմբասը, էու-թիւնը, հոգեբանական եւ արհամարհա — կան երեսը, անոնց զարգացումն ու փո — խանցումը, նոյնքան էական են նաեւ մեկնաբանութեան համար ընտրուած արտայայտութեան միջոցները, այլապէս մեկնաբանութիւնը կը մնայ անիրական: Երաժշտութեան մաքրութիւնը, յստա — կութիւնը, դեղեցկութիւնը, երանգներու հարստութիւնը, երաժշտական նախագա-սութեան չեչտը համազումարը կը կազ — մեն այն արտայայտութեան միջոցնե — րուն, որոնցմով Գրիգորեան կ'արտայայ-տէ երաժշտութիւնը:

Պահերաւոր խօսքով՝ անոր վարած նուագահանդէսէն ստացուած տպաւորութիւնը կարելի է համեմատել այն լոյսին, որ կը ցոլայ բիւրեղապակիին մէջ, ուր դոյները կ'երեւին թէ իրենց առանձին եւ բանդով եւ թէ կը բիւրեղանան իրենց ամբողջութեան մէջ:

Էդ. Միրզոյեանի համանուագը, որուն ծանօթ է Երեւանի երաժշտասէր հասա — րակութիւնը, Գրիգորեանի մեկնաբանութեամբ լրատար նոր երանգներ ստացաւ: Համանուագին առանցքը կազմող կշռոյ-թաւոր զարկերակը, որ տարբեր մասե — րու մէջ որոշ կերպարանափոխութիւննե-րու կ'ենթարկուի, արուեստագէտի նուրբ ղեկավարութեամբ իրագործած էր Գրիգոր-եանի կողմէ:

Դվորժակի թիւ 8 համանուագը լարձր արուեստով ներկայացուեցաւ նուագա — խումբին եւ խմբավարին կողմէ: Համա-նուագը իր բովանդակութեամբ նկարա — գրական է, որուն տարբեր մասերուն մէջ ի յայտ կուգայ մերթ խոր քնարականութիւնը, մերթ՝ հեզանազ պարթեւտիը, մերթ՝ ժողովրդական դուարթ տօնախմբութիւնը: Ռ. Գրիգորեանի արժանիքը այս համանուագին մեկնաբանութեան մէջ ժողովրդական կշռոյթներու, դունագե — գրութեան, հոգեբանական վերլանցումնե-րու, զօրաւոր դգայնութեան արտայայ-տութեան մէջ էր:

Ոճի նուրբ դգացողութեամբ կատարեց Պերլիոզի «Պենվենուտօ Զելլինիի» նախերգանքը:

Պեթհովէնի դաշնակի երրորդ համերգ-թոյի մեկնակատարն էր միջազգային մրցանակաբաշխութեան դափնեկիր Ռ. Կերէլը: Այս սքանչելի ստեղծագործութեան մեկնաբանութիւնը միանդամայն պահպանուած ըլլալով ոճին դասականութիւնը, խորապէս ըմբռնուած էր նաեւ պեթհովէնեան քնարերգութեան ոգին-խոհութիւնը:

Անդամ Խուդոյեանի թաւջութակի համերգոյի մեկնակատարը Մեղիա Ազրամանեանն էր, որ յաջողեցաւ ի յայտ բերել գործին արժանիքները չնորհիւ իր արուեստագէտի խառնուածքին, բարձր ձաչակին եւ վարպետութեան:

ՅԻՅԻԼԻԱ ԲՐՈՒՏԵԱՆ
«Սով. Հայաստան»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

—o—

ԼԻՈՆ.— Տարիները լինչքա՛ն չա-կ'անցնին մեղի, մեծերուս համար... եւ ահա անդամ մը եւս հաւաքուած ենք հոս, Ազգ. Տան սրահին մէջ, Կիրակի 16 Յունուար կէսօրէ վերջ Կապոյտ Ասչէ կազ-մակերպած ասանդական «Մանուկներու Օր»ուան հանդէսին: Խուռն բազմութեան լեցուն է սրահը. ծնողքներ ու բարեկամներ, որոնք եկած են լսելու իրենց փոք-րիկներուն մայրենի լեզուով թոթովանքը եւ քաջալերելու Կապոյտ Ասչի տա-րեկան այս ձեռնարկը: Ասիկա ասիթ մըն է նաեւ չատերու, որ վերջապէս տեսնեն ազնական այս օրերուն վերջապէս չնորհա-րեն լաւագոյն մաղթանքներով:

Հանդէսին առաջին բաժինը սկսաւ, ըմ-մին վրայ ներկայ խումբ մը «չատ փոք-րիկներ»ու կողմէ «մտերմական այս հան-դէսին բարի եք եկեր» խմբական արտա-սանութիւնով եւ յաջորդաբար եղան ա-մեղ թոթովանքներ մեղի աւետելու թէ «Կաղանդ Պապան եկեր է», «Ես այս տա-րի բարի կեցայ», «Կաղանդ է այսօր, փոքրիկներու օր» եւ չարքը այսպիսի ար-տասանութիւններու եւ երգերու, որ ջեր-նորհքով եւ քնքշութեամբ:

Բ. բաժինն բեմ կը բարձրանայ մեծերը, աւելի համարձակ եւ ինքնավստահ, կեր-դեն առանդով «Երեւան Էրեբունի» ուրիչ երգեր ու արտասանութիւններ որոշ ար-բումով եւ ոգեւորութեամբ:

Գ. բաժինը յատկացուած էր երաժըշ-տութեան եւ դեղարուեստի: Հանդիսքով ունկնդրեցինք դաշնակահարները. պարզ էմիւտներ չէին որ նուագեցին, այլ փոր-ձեր, Պէթհովէնի եւ մեծ արուեստագէտ-

ARCHIVE
http://Archivebeta.Sakhmet.am

ԳՐԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

1894–1914

—o—

Այս դաղափարը ժպտեցաւ Տիգրան Երկաթին եւ չարաթ մը վակուելով իր պան-դոկի սենեակին մէջ, պատրաստեց բա — նախօսութիւնը դոր պիտի կարդար:

Շնորհիւ յոյն թերթերու աջակցու — թեան, մեծ սրահ մը տրամադրուեցաւ մեղի: Թերթերը իրենց յատուկ մեծա — չափնդ ոճով ծանուցին այս բանախօսու — թիւնը եւ մտաւորականներու ընտրեալ բազմութիւն մը, որուն մէջ կային չատ մը հեղինէ դրագիտուհիներ, լեցուց սը-րահը:

Աթենացի դրագէտ մը, որուն անունը չեմ յիշեր, Տիգրան Երկաթը ներկայա — ցուց հանդիսականներուն, որմէ ետքը հայ դրագէտը իր բանախօսութիւնը արտա — սանեց:

Նախ բացատրեց թէ ինչպէս, քրիստո-նէութենէ առաջ, Հայերը իրենց քաղա — քակրթութիւնը ստացած էին Հելլադայէն եւ աւելի ետքն ալ քրիստոնէութեան ա-ռաջին 5–6 դարերուն իրենց փիլիսոփա — յութիւնը, կրօնական վարդապետութիւն-ներ եւ Աստուածաբանութիւնը Աթէնքի ու Բիւզանդիոնի կը պարտէին, ուր հ'երթային ուսումնատենչ երիտասարդները ի-րենց դիտութիւնը ճոխացնելու: Ցետոյ Բիւզանդական հայ կայսրներու եւ կայս-րուհիներու վրայ խօսեցաւ եւ այսպէս հասաւ մինչեւ մեր օրերը: Պատ — մեց հայ տառապանքը համիտեան բռնա-կալութեան ներքեւ, մեր ընդվզումի դըր-ուագները: Ցետոյ խօսեցաւ ապագայի մասին, երբ օր մը Հայաստանն ալ իր չղթաները պիտի փշրէր ու իրրեւ ազատ պետութիւն մը դաշնակցի ձեռք պիտի երկարէր Ցունաստանի, որպէսզի միասին Արեւելքի մէջ իրենց քաղաքակրթիչ պաշտօնը կատարեն: Ի վերջոյ չնորհակա-լութիւն յայտնեց Աթենացիներուն որոնք այնքան աղնուօրէն օգնած էին պանքայի ցոյցին յետոյ հոն խուժող հաղարաւոր փախստականներուն:

Տիգրան Երկաթի բանախօսութիւնը դրուած էր դրական ջինջ ֆրանսերէնով մը եւ խորին հմտութեան մը դրոշմը կը կրէր:

Երբ ընթերցումը աւարտեց, ամբողջ սրահը ծափահարութիւններով թնդաց եւ ամէնքը փութացին իր մօտ իր ձեռքը սեղ-մելու եւ չնորհաւորելու համար:

Կատարեալ յաղթանակ մը եղաւ այս իր-են համար:

Հետեւեալ օրը բոլոր թերթերն ալ եր-կար քաղուածքներ կ'ընէին իր բանախո — սութենէն եւ մեծ գովեստով կը խօսէին իր մասին:

Դժբախտաբար այդ բանախօսութիւնը թէ՛ պատրաստելու եւ թէ խօսելու համար չատ յոգնած էր Տիգրան Երկաթ որ ար-դէն չափազանց տկարակազմ էր, այնպէս որ հետեւեալ օրն իսկ հիւանդ անկողին ինկաւ եւ չկրցաւ իր ճամբորդութիւնը չարունակել:

Երկու չարաթէն աւելի պառկած մնաց, յետոյ թէեւ ոտքի ելաւ բայց չատ տկար էր ճամբորդութեան յոգնութիւններուն տոկալու համար եւ բժիշկները բացար-ձակ հանգիստ պատուիրեցին իրեն:

Օթէլէն փոխադրուեցաւ ուրիշ փանսիոն մը, աւելի օդաւէտ տուն մը, դեղեցիկ պարտէզի մը մէջ:

Երկու ամիս յետոյ, բաւական կար-դուրեած, մեկնեցաւ Աթէնքէն դէպի Փարիզ:

Աթէնքի մէջ իմ դրական գործունէու-թիւնս, բացի «Մխիթիւն»էն, թղթակ-ցութիւններս էին որոնք կ'ուղղէի Թիֆ-լիսի «Մշակ»ին որ խոստացած էր վճարել ինծի դոնդ: Զօրս-հինդ թղթակցութիւն դրե-լէ ետքը, որոնք թերթին մէջ հրատարակ-ուեցան, տեսնելով որ վճարում չկայ, անօգուտ նկատեցի թղթակցութիւններս չարունակել, մանաւանդ որ ալ որոշած էի Աթէնք չմնալ եւ երթալ Եգիպտոս:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(20 – Շար.)

ներու բարձր թռիչքները արտայայտելու։ Շնորհալի էր խումբ մը աղջիկներու «Ծաղիկներու պարը» Համբարձման տեսարանի պարը խառուտիկ զգեստներով եւ սափորներով։ Յաջող էին նաեւ «մինչեւ մանչելու» կողմէ եղած «Լեռնականներու պարը» եւ մեծ աղջիկներու հայկական առոգի պարերը, նազելի եւ հեզաճկուն։ Բոլորն ալ արժանացան բուռն ծափերու։

Ասկէ վերջ, դադար մը տրուեցաւ, որու ընթացքին, բոլոր փոքրիկները հաւաքուեցան սրահին ամբողջ երկայնքին գետնուած պատուոյ սեղանին չուրջ ու կերան ու խմեցին, Աչուհիներու կողմէ պատրաստուած համեղ կարկանդակները։ Ծնողքներն ալ անմասն չմնացին եւ հիւրասիրութեան տաքուկ սուրճով։

Մանկական այս հանդէսին առթիւ, հրաւիրուած էր խօսելու Լիոնի եւ շրջանները բարեջան հոգեւոր հովիւ Դաւիթ Ծ. Վրդ. կը ջանամ ամփոփել իր խօսքը.

— «Կը փափաքիմ միշտ ներկայ ըլլալ այն բոլոր ձեռնարկներուն, որոնք կապուած են հայ կեանքին եւ հայ զպրոցին։ Ամէն տարի կապոյտ Աչքին կողմէ եռանդով կը կատարուի «Մանուկներու Օր»ը, որուն անունն ու գործունէութիւնը մասնաւոր նշանակութիւն մը ունի, ըլլալով կրթական եւ բարեգործական կազմակերպութիւն մը։ Իր բարենպաստակ եւ հանրային աշխատանքներէն աւելի, իր ունեցած շահագրգիռ զգեստներու ցանցով նուիրական գործ կը կատարէ, ու մանաւանդ իր օգտակարութեան կայանը, ուր երկու ամիս, երախաները կը հաւաքուին եւ հայկական առոգի մթնոլորտի մէջ կը մեծնան, հայ գիրն ու երգերը սորվելով եւ մարմնապէս զօրանալով։ Ուրախ ենք որ պիտի մեծնայ ու զարգանայ։

Կ'օրհնենք ասոր համար զանոնք, առանց մշակոյթի եւ զպրոցի չենք կրնար յառաջանալ, որովհետեւ այս օտարութեան մէջ եկեղեցին ամէն բան չէ, գժբախտաբար, եւ ոչ ալ դրամը. նուիրում եւ զոհաբերութիւն պէտք է, նորահաս սերունդին մէջ արծարծելու համար Հայու ոգին եւ ազգային զգացումները, եւ ասիկա կ'ընէ Կապոյտ Աչքը»։

Այս առթիւ, հայր սուրբը ուղեց ուրախալի եւ ցանկալի նպատակ մը յայտնել մեզի ըսելով թէ «կարզ մը երիտասարդներ կը մտածեն յառաջիկային Լիոնի մէջ ունենալ առօրեայ զպրոց մը, անկարելի չէ, կրնանք յաղթահարել բոլոր դժուարութեանց եթէ կամք ունինք եւ վճռականութիւն, օրինակ Մինչեւ Արեւելքի մեր զաղութը, ապրելով անձուկ վիճակի մէջ, կը պահէ զպրոցներ եւ եկեղեցիներ, ու Կապոյտ Աչքը, իր կատարած կրթական եւ բարեգործական գործ ծունկուութեամբ։ Կեցցէն Կապոյտ Աչքը եւ բոլոր այն կազմակերպութիւնները, որոնք կը ջանան կանդուն պահել ազգային ոգին եւ դիտակցութիւնը օտարութեան մէջ։ Կեցցէն բոլորը»։

Հայր սուրբին այս յուսադրիչ խօսքերէն յետոյ, եղան սրտագին նուիրատուութիւններ ներկաներուն կողմէ, որուն 200 ֆր. պիտի յատկացուի, սովորականին պէս Հայկազեան վարժարանին եւ Աչուհիները պիտի մատակարարեն նաեւ եւ սպասարկեն, Հինգշաբթի օր մը, աչքերութեան կէսօրուան ճաշը։

Շնորհաւորելի է Աչուհիներու տարած աշխատանքը, նաեւ Հայկազեան վարժարանի ուսուցչական կազմին, Տ/կիներ Գայթանճեանի, Փափազեանի եւ Օր. Տէր-Սահակեանեանի որոնք նուիրուած մոլ լծուած են կրթական գործին, եւ անոնց ջանքերով ու աշխատութեամբ մեր փոքրիկները, այնքան ճոխ յայտագրով մը ներկայացան մեզի եւ ցոյց տուին իրենց ընդունակութիւնները։

Հայկազեան վարժարանի աշակերտ կամ ոչ, ներկայ բոլոր պզտիկները շարք-շարք անցան բեմէն, աւելի քան 180 փոքրիկ, եւ ատացան իւրաքանչիւրը իրենց յարմար արժէքաւոր նուէրներ, եւ ուրախ ու դուարթ մթնոլորտի մէջ, վերջ կը դնէր մանկական ու գեղարուեստական այս հանդէսը։

«ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻ»

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՅՈՒՄ

Ալֆորվիլի եւ Պանեէօ – Քաշանի Նոր Սերունդի խումբերը զնահատելի պատրաստութիւն ունեցած էին հրաւիրելու Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի թատերախումբը, յաջորդաբար երկու շրջաններու մէջ ներկայացնելու Ց. Պարոնեանի «Մեծ – պատիւ Մուրացկանները»։

Ալֆորվիլի մէջ, Յունուար 15ի Շաբաթ դիւցերուան ներկայացումը առիթը տուաւ որ կոկիկ հասարակութիւն մը անխտիր զնահատէ Նոր Սերունդի երիտասարդութիւնը տեսնելով անոր մէջ այն զեղեցիկ եւ օրինակելի մտայղացումը, որով բոլորին համար անցեալի պատկանած մեր ազգային կեանքը, որ մինչեւ այսօր զուգահեռաբար կը չարունակուի՝ կեն – դանացուցին իր բովանդակ հասկացողութեամբ։

Թատերախումբը իր կարելին ըրած էր լաւագոյնս ներկայացնելու մեր յաւիտենական Մեծապատիւ Մուրացկանը եւ անոր առընթեր Ազա Աբիսողոմները, որոնք միշտ զոյութիւն ունին մեր մէջ։

Անշուշտ Պարոնեան մը մեկնաբանել, խորքին մէջ բաւականին դժուար է մանաւանդ երբ նկատի ունենանք ժամանակի, պայմաններու եւ շրջապատի ազդեցութիւնները։

Սոյն ներկայացումի բեմադրութենէն կարելի էր տեսնել բեմադիր՝ Օննիկ Ճառայեանի ճարտարութիւնը որ կրցաւ տեսարաններու սքանչելի եւ չարունակական ներդաշնակութիւն մը ստեղծել։

Բոլոր ներկաները իրենց բուռն ծափահարութիւններով ի սրտէ խրախուսեցին այս նորակազմ թատերախումբը։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՀՈԳՎԻՐՏԻՔ

Ժամանակը ամէն բան կը մաշեցնէ. չկայ ուժ մը որ կարենայ տոկալ անոր օրէնքին, կամքին։ Ցեղեր, ազգեր, իրենց անյաղթահարելի քաղաքակրթութիւնը կը ձգեն ու յաւէտ կ'անհետանան։ Փառք անոնց որ կը տոկան ու կը պահեն, կը պարտադրեն իրենց գոյութիւնը ազգերու չարքին։

Ցեղին ահաւոր նախճիրէն ճողոպրած սերունդին հասաւ մահուան անողոմ մանգաղը՝ երէց սերունդին ոտնաձայնի արձագանգը չանհետացած։

Անապատի սերունդ, ապանդի սերունդ, Ապրիլեան սերունդ, իր խանձարուրէն դրկանքի, տառապանքի ու չարդի եա – թաղանին մատնուած։ Մատաղ տարիքին իր անձնական գժնդակ անտեսութեան պայքարին պիտի մխացնէր ցեղին ապրելու, տոկալու սրբազան կռուին, որ կը սպառնար իրենց պաշտած ազգին՝ ներքին թէ արտաքին բարոյական եւ հոգեկան խաթարումին, փճացումին գոյատեւման։

Լութֆիկ Քէչիչեան այդ սերունդին համեստ լուսեցոյցներէն մէկն էր, որոնք իրենց վախտ ուսերուն վրայ պիտի տանէին այդ ծանր՝ բայց գաղջ բեռը, ան դարաւոր թշնամիին դիւցաճիշ մռայլներէն ապատած՝ Թալասի որբանոցը կը տարուի հազիւ 10–12 տարեկանին, նոյն դահիճին հալածանքէն խուճապահար՝ որբանոցը կը փոխադրուի Ճըպէյլ (Լիբանան)։

Ամերիկեան որբանոցի առաջին ցրուածին, պատանի հասակին կը նետուի կեանքի պայքարին մէջ, անդորձութեան պատճառով՝ աշխատանքի պայմանագրու – թեամբ կը փոխադրուի Ֆրանսա։ Աշխատանքի պայմանները անտանելի դանելով կուգայ Մարթիկ դիւղաքաղաքը, այդ օրերուն հայ դաղթականներու կեդրոն մըն էր դարձած, հոն կը դանէ գործ եւ հոգեկան պահանջներու գոհացում հայկական միջավայրի մը մէջ։ Մարթիկի մէջ կը մտնէ Հ. Ց. Դ. շարքերը։ Սակայն քանի մը տարի ետք վերջնապէս պիտի հաստատուէր Անիէռ, ընտանեկան տաք բոյն մը կազմեց ու իր լուիզ–մնջիկ բնատուրութեան նման կը մասնակցէր ազգային եւ կուսակցական կեանքին։ Այդ օրերու համեստ օրապահիկէն բաժին կը հանէր ազգային գաւերը մեզմացնելու՝ լինչպէս իրեն հասակակիցները։

Իբր որբանոցներու դառն դրկանքները ճաշակող՝ Զախհաս Որբերու Մխիթեան անդամակցեցաւ, այն օրերուն, երբ Ապրիլեան սպառօներու առիթով անիմաստ պայքար մը չղթայազերծուած էր. հոն էր իր բոլոր էութեամբ «Ապրիլեան Սե – րունդը մենք ենք՝ որբերս, մեր ծնողք – ներէն մենք է որ դրկուեցանք ու բարձրացանք անլուր զոդոթիա»։

Լ. Քէչիչեանի մտասեւեռումը եղաւ դպրոցը, տհմիկ կրթութեան եւ դաս – տիարակութեան սրբազան տաճարը։ Մինակ միջոցը նորահաս սերունդին փրկութիւնը օտար համայնակուլ միջավայրին մէջ, ան իր նմաններուն ուսման եւ դաստիարակութեան գրկանքէն մղուած, իր վախտ նիւթականէն կը զոհաբերէր։ Կը դուրգուրար նորահաս սերունդին վրայ, իր անպաճոյճ խօսքերով, լեցուն սրտով կը մօտենար բոլորին, ամէն աղքատ ձեռնարկի ներկայ էր։

Այդ եղաւ ու մնաց մինչեւ վերջին շունչը՝ ծնունդով որբացած սերունդին տիտար մէկ անդամը, մտքի, լոյսի եւ յոյսի սրբազան երազն ու ձգտումը։

Կեանքը անողոք եղաւ ինչպէս ցեղիդ ճակատագիրը, մահդ ալ չափազանց չարաչարալի։

Հանդիստ տառապակիզ ոսկորներուդ։

ԸՆԿԵՐ ՄԸ

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մարսէյլէն Տիկին Քրիստիան Կիւլեան (ծնեալ Գասապալեան) ուտարեալով բժշկական համալսարանը, ներկայացուցած է իր ուսումնաճառը, որ «Շատ Պատուաբեր» որակումին արժանացած է։ Ասկէ զատ առաջարկուած է որ ներկայացուի Թէզերու ընդհ. մրցումին, առանձին մրցանակի համար։

Տիկին Կիւլեան նաեւ մեծաւոր եղած է 1971ի առողջապահութեան վկայականին, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՋԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

× Որբ. Մխիթեան ռահվիրական ազգային հաւաքական խումբը, որ պիտի մասնակցի Եւրոպայի ախոյեանական մըրցումներուն, իր մէջ կ'ընդդրկէ «Արարատ»էն երեք մարզիկ — Լեւոն Իշտոյեան, Յովհաննէս Զանազանեան եւ Արկադի Անդրէասեան, առաջինը՝ յարձակողմ, միւս երկուքը՝ կիսապաշտպաններ։

× Մոլտավիոյ Բենդէր քաղաքին մէջ տեղի ունեցաւ Որբ. Մխիթեան պատքէթպոլի պատանեկան ախոյեանական մըրցումները։ Հայաստանի պատանիներու խումբը յաջորդաբար յաղթեց Ռուսիոյ, Վրաստանի, Մոլտավիոյ եւ Ադրբէյճանի խումբերուն եւ դասուեցաւ առաջին։ Հայերը իրաւունք ստացան մասնակցելու եզրափակիչ մրցումներուն։ Հայաստանի աղջիկներու խումբը 4րդ տեղը զրաւեց։

× Զերնիքով քաղաքին մէջ վերջ դուաւ Որբ. Մխիթեան ճատրակի պատանեկան ախոյեանութեան մրցաշարքը։ Առաջին հանդիսացաւ Լենինկրատցի Ալ. Կոչիեւ։ Երկրորդ հանդիսացան Դ. Լոսեւ եւ Յովիկ Ալիկեան (Հայաստան)։

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Սուլթանը առտու վրայ ծերուկ ոսոխ – կանապետին դարձաւ ու ըսաւ.

— Մուխթար, դնա չուտ հրաման ըրէ որ թաքստոցին մէջ մանեն ու ծակ ծուկը խուզարկեն։ Դուն ալ իրրեւ անճարակութեանդ պատիժ, հեռերնին ներս մտիր ու անոնց գլուխը անցիր։

Մուխթար մինչեւ դեռինը խոնարհուելէ – թիւն մը ըրաւ ու սենեակէն դուրս ելաւ։

Սուլթանը ծնրադիր Այիշէի եւ դրանը քով կանգնած Թահիրի հետ առանձին մնացաք։

— Հիմա ըսէ տեսնենք ո՞վ էր այդ սենեկապանուհին, հարցուց Համիտ հետաքրքրութեամբ, Այիշէի ուսին զարնելով։

Այիշէ այլեւս հակցաւ որ Տիգրանի ներկայութեամբ Եըլտըզի մէջ արտակարգ բաներ տեղի ունեցած էին, սակայն դեռ Հայրիէի լ՚ընչպէս եւ որմէ՞ սպանած ըլլալը չէր կրնար կռահել։ Նոյնպէս չէր կրնար հասկնալ թէ ինչ եղած էր իր սիրահարը, հակառակ որ պահ մը առաջ իր առջեւը թաքստոցի մը երեւան եկած ըլլալու խօսք ըլլալը լսեց։

Թշուառ կինը իր կեանքին սպառնացող ակներեւ վտանգը արհամարհելով, կը դոչար այն դաղափարին առջեւ թէ դուցէ սիրահարն ալ սենեկապանուհիի հա – դուստերուն ներքեւ ձերբակալուած էր։

Զեռքերը իրար միացուց եւ վճռական չեշտով մը ըսաւ.

— Վեհափառ տէր, բոլոր պիտացածներս պիտի ըսեմ. ես երբեք Մուխթար վաշան չսիրեցի. այդ մարդուն հանդէպ ամենաչսիրեցի. այդ մարդուն հանդէպ ամենադոյզն համակրանք մը իսկ չզդացի։ Ան պիտ առաջին օրէն հարկմին մէջ բանտարկեց եւ ձգեց որ օր ըստ օրէ հալիմ, մաշիմ։ Թող բարեհաճի ձերդ վեհափառութիւնը անդամ մը պիտ դիտել, երիտասարդ ու կորովի կին մըն եմ եւ ես ալ մարդու մը պէտք ունէի որ պիտ սիրէր…։

— Եւ այդ մարդը դառ՞ր, հարցուց Սուլթանը հեգնական չեշտով մը։

— Այո տէր իմ, դառայ, պատասխանեց համարձակութեամբ Այիշէ հանը, դառայ, սիրեցի եւ ան ալ պիտ սիրեց։

— Մահմեդակա՞ն էր այդ մարդը։

— Ոչ, տէր իմ, Հայ էր։

Այիշէ որոշած ըլլալով իր խոստովանութեան ամբողջ հետեւանքները կրել, մանրամասնօրէն մեր նախորդ դրուածքին մէջ պատմած ամբողջ դէպքերը պատմեց։

Այս ամբողջ պատմութեան մէջ միայն մէկ բան չնանաց դաղտնի պահել։ Հաստատ մարիմ Ֆաթմէի եւ ներքինի Սելիմի այս խնդրին մէջ խառնուած ըլլալնին. վստահ թէ՝ եթէ մեզսակցութիւննին երեւան հանէր, անոնց անխուսափելի մահուանը պատճառ պիտի ըլլար։

Սուլթանը առանց ընդմիջելու ծայրէ ի ծայր ամբողջ այս զարմանալի պատմութիւնը լսեց, միայն թէ պատմութեան ընթացքին մերթ ընդ մերթ կը դառնար եւ դրանը քով կանգնած Թահիրը կը դիտէր։

— Ա՞յս է ամէնը, հարցուց յանկարծ։

— Այո տէր իմ, ես ուրիշ որեւէ բանէ մը տեղեկութիւն չունիմ։

— Տեղեկութիւն չունի՞ս թէ այս դիւեր Սուլթանուհին դաշոյնով մը դիս սպաննել ուղեց։

Այիշէ որոշած ըլլալով իր խոստովանութեան ամբողջ հետեւանքները կրել, մանրամասնօրէն մեր նախորդ դրուածքին մէջ պատմած ամբողջ դէպքերը պատմեց։

Այս ամբողջ պատմութեան մէջ միայն մէկ բան չնանաց դաղտնի պահել։ Հաստատ մարիմ Ֆաթմէի եւ ներքինի Սելիմի այս խնդրին մէջ խառնուած ըլլալնին. վստահ թէ՝ եթէ մեզսակցութիւննին երեւան հանէր, անոնց անխուսափելի մահուանը պատճառ պիտի ըլլար։

Սուլթանը առանց ընդմիջելու ծայրէ ի ծայր ամբողջ այս զարմանալի պատմութիւնը լսեց, միայն թէ պատմութեան ընթացքին մերթ ընդ մերթ կը դառնար եւ դրանը քով կանգնած Թահիրը կը դիտէր։

— Ա՞յս է ամէնը, հարցուց յանկարծ։

— Այո տէր իմ, ես ուրիշ որեւէ բանէ մը տեղեկութիւն չունիմ։

— Տեղեկութիւն չունի՞ս թէ այս դիւեր Սուլթանուհին դաշոյնով մը դիս սպաննել ուղեց։

Այս ըսելով Զէրքէզուհին տեղէն վեր ցատկեց եւ ապշահար Սուլթանը դիտեց, մինչ Համիտ անոր այս յանկարծական շարժումէն վախցած, քայլ մը եա կ'ընկրկէր, իսկ Թահիր Այիշէի վրայ կը խոյանար։

Սակայն հանդիսը այդ դղուշութիւնները ամենեւին ուշադրութիւն չընդար։ Զեռքերը իրար միացուց եւ խօսքը ինքզինքին ուղղածի նման դոչեց.

— Մի՞թէ՞ երազ է… Հայրիէ իր տէրը սպաննել ուղէ… Աըղեօ՞ք Տիգրանը…

Եւ Այիշէի աչքերը նախանձէ բոցավառեցան։

Համիտ այդ նախազգաստութեան խոնարհ լռութիւնը կռահելով ժպտեցաւ եւ Թահիրի դառնալով՝

— Ո՞ւր է Սուլթանուհին սովորական սենեկապանուհին, հարցուց։

— Դուրսն է տէր իմ։

Շուտ ներս բեր։

Թահիր խոհյն դուրս ելաւ եւ մինչ քիչ յետոյ արցունքներէ թրջուած աչքերով եւ վախէն դեւ–դեղին եղած դէմքով Զաի վեհապետին ոտքերուն առջեւ կ'իյնար։

— Մի վախնար, ըսաւ Սուլթանը, կը բաւէ որ ճշմարտութիւնը չպահես։

— Ճշմարտութիւնը, վեհափառ տէր, ճշմարտութիւնը պիտի ըսեմ, ըսաւ խեղճ կինը։

— Ե՞րբ եկաւ Այիշէ հանըմը հոս եւ լ՚ընչպէս սենեկապանուհին սիրուհիդ բերաւ։

Զաի ամէն բան մանրամասնօրէն պատմեց եւ նոյնիսկ Սուլթանուհին նորեկ սենեկապանուհիին հանդէպ ցոյց տուած համակրանքը եւ ամբողջ քանը չորս ժամ առաջ հետ առանձին մնալը անդամ դանց չըրաւ։

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՓՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՇԱԻԻԼ.— Այբի Տիկին Տիւբիցա Մե– ծաւուրեան, Տէր եւ Տիկին Եղուարդ Մե– ծաւուրեան, Տէր եւ Տիկին Անկօ եւ Օր· Ալիս Մեծաւուրեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի (Յունուար 30) Շաւիլի Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհան– գստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅԱԿՈԲ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի վիտուէթիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վաղարշակ Տէր–Վար– դանեան եւ զաւակները, այբի Տիկին Եղիսաբէթ Տէր–Վարդանեան եւ զա– ւակները, Տէր եւ Տիկին Գամէր Տէր–Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Պեզազեան (Փա– րիզ), Տէր եւ Տիկին Վահագն Պեզազեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Վահագն Պաղ– տասարեան (Լօզան) հոգեհանգստեան պաշտօն կը խնդրեն կատարել Պօմոնի Ս· Գր· Լուսաւորիչ Հայոց եկեղեցւոյ մէջ, յետ պատարագի, 30 Յունուար կիրակի առաւօտեան, իրենց կնոջ, մօր, քրոջ, զարմիկին եւ ազգականին՝

ՇՈՒՇԱՆԻԿ ՏԷՐ–ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

(ծնեալ Պեզազեան)

հոգւոյն համար, մահուան երրորդ տա– րելիցին առթիւ։

Ի վիտուէթիւն յիշատակը յարգողներուն։

×

Այբի Տիկին Կարպիս Օսմանճեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Թորոս Օսման– ճեան, Անի եւ Ժան–Ժաք Օսմանճեան եւ համայն ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշ– տօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ, Առնուվիլի Վարագայ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԿԱՐՊԻՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի վիտուէթիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այբի Տիկին Կարպիս Օսմանճեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Թորոս Օս– մանճեան, Անի եւ Ժան–Ժաք Օսմանճեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր ա– նոնց որոնք անձամբ, ղրուոր, ծաղկե– պսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրնե– րով կամ մամուլով ցաւակցութիւն յայտ– նեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԿԱՐՊԻՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Բնիկ Պալըքէսիրցի Ամենակ Ասատուր– եան կը փնտռէ Նուարդ եւ Անժէլ Փանոս– եաններըը, ինչպէս նաեւ Հրաչիկ Փէհլի– վանեանը, որոնք 1922ին Պոլսէն փախած են Յունաստան։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին։—

Arménag Assadourian
5005 N. Clark Str.
CHICAGO Ill. 60640 — U.S.A.

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Շահանիկ Ատանալեան (Իսի–լէ– Մուլինօ) կը նուիրէ 50 ֆր· Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան, 50 ֆր· Իսիի Հայ Մշա– կոյթի Տան եւ 20 ֆր· «Յառաջ»ի բարգա– ւաճման՝ Լուտվիկ Քէշիշեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի։

(Մատնալ «Յառաջ»էն)։

×

Նիսէն Տէր եւ Տիկին Գեղամ Յոսեփո– եան 30 ֆր· կը նուիրեն «Յառաջ»ի բար– գաւաճման, ընկ· Յարութիւն Շիշլեանի մահուան առթիւ։

ՆՈՒԷՐ

Թարսաքոնէն, Տիկին Հ· Ասատուրեան իր մօր մահուան ութերորդ տարեդարձին առթիւ 100 ֆր· կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ 100 ֆր· Պօմոնի եկե– ղեցւոյ չինուածեան իր հին եւ նոր ննջե– ցեալ յիշատակին։

(Մատնալ «Յառաջ»էն)։

ՓԱՐԻԶԻ Ս· ՅՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ 29 Յունուար առն է Սրբոյն Մարկոս զօրավարին եւ որդւոյ նորին Մարտիրոսին եւ չորեքտասան պինուա– ցոց։

Այս առթիւ, ժամը 10ին Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ պիտի մատուցուի։

ՇԱԻԻԼԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Յուշարձանի չինութեան կեդ– րոնական յանձնախումբը շնորհակալու– թեամբ առացած է·—

Զ· ՅԱՆԿ (Փարիզէն)

Պ· Պ· Յովհ· Տապնալեան, Անդրէաս– եան — Գասպարեան, Գասպարեան, Ան– դրէասեան, Տիկին Ալեքսանեան, 100ա– կան, Պ· Փանոսեան, Տէ· Էլ Էս· Հատտա– տուեթիւն, Պ· Յ· Սարեան, Պալըզճեան 50ական, Պ· Պ· Սարեան, Տէր–Մարգար– եան 20ական, Պ· Պ· Դաւութեան, Մար– տիրոսեան 10ական։

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ԽՐԱԽՃԱՆՔ

Մարսէյլի Վաապուրականի Հայր· Մի– ութեան կից, Երիտասարդաց երկսեռ նո– ւագախմբակազմ յանձնախումբը ի պատիւ հայ – բենադիցներուն կը կազմակերպէ «Խրախ– ճանքի Օր մը», Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Յունուար 30 կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5էն մինչեւ ուշ գիշեր։

Ցանձնախումբը կը հրաւիրէ բոլոր վաապուրականցի երիտասարդները իրենց ծնողքներով։

Խնամուած յայտագիր։ Հայկական եւ եւրոպական պարեր։ Ճոխ պիւֆէ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Ց. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ· Ց· Դ· Եօթնեղբայր– եան ենթակոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, Շաբաթ 29 Յունուար երեկոյեան ժամը 8,30ին պըզ– ոյին սրահը։ Բոլոր ընկերներուն ներ– կայութիւնը պարտաւորիչ է։

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Ց· Դ· Բաֆֆի խումբին ժողովը այս Երկուշաբթի 31 Յունուար, Մշակութային Տան մէջ, երեկոյեան ժա– մը 21ին։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպուած Առնուվիլ – Սարսէլի Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի Կառավարենց խում– բին կողմէ, Կիրակի, Յունուար 30, ժամը 15էն 24 Սարսէլի Սալ տէ Ֆէքը,

Փլաս ու Լէ 11 Նոյեմբեր

Գեղարուեստական բաժին·— ՆԱՅԻՐԻ պարախումբ դեկավարութեամբ Պ· ՊՈՒՐ– ՆՈՒԹԵԱՆԻ, երգ՝ Օր· ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Նուագախումբ ՊԵՏԻԿ ԵԻ ԻՐ ԽՈՒՄԲԸ

ՊԱՐ — ՃԱՇ — ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵԾՔ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՄԵԾ ՃԱՇԻՆ

13 Փետրուար ժամը 13ին, Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, ուր երգերով, պարերով, արտասանութիւններով եւ ու– րախ անակնկալներով լեցուն զուարթ մթնոլորտի մը մէջ, խիստ հաճելի եւ ան– մոռանալի օր մը պիտի անցընէք, համեղ կերակուրներով։

Մատչելու մատնակցութիւն 20 ֆր·։

ԿՈՎԿԱՍ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

10էն 14 տարեկան տղաք պարելու հա– մար խումբին մէջ։ Փորձերը ամէն Շա– բաթ ժամը 17էն 19, Սալ տէ Սփորի մէջ (Ալֆորվիլ)։

ԽՆԶՈՅՔ - ՃԱՇ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ընտանե– կան խնջոյքը Յունուար 30ին, կիրակի ժամը 14ին Ֆոպըրկուլ, Հանրակառքի Ընկերութեան սրահին մէջ։ Հայկական եւ եւրոպական պարեր։ Նուագախումբ։

Ճաշատին 30 ֆր· մեծերու, 15 ֆրանք փոքրերու։

Արձանագրուիլ Յունուար 25էն առաջ Նչան Նաճարեանի մօտ, Ֆամփանը թո– ղէհ–լէ–Փէն տէ Պասթիւռ, Սէնթ Ան– թուան։

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻԻՆ ՄԸ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19ԷՆ 28

աւելի լաւ օգտուելու համար երկար օրերէ եւ գեղեցիկ օդերէ

Ս· ԵՈՀԱՆ, Սալցպուրկի չրջանը 620– 1200 մեթր բարձրութիւն, արեւուտ վայր մը, պաշտպանուած հովերէն եւ մչուշէն։ Ձիւնը ապահովուած դահուկ ընդհուրն համար։ Ամէն տեսակ զուարճութիւններ։ Հանգստաւէտ պանդոկ, տաք եւ պաղ ջուր սենեակներուն մէջ, ջերմութիւն, խնամուած ճաշեր։

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻԻՆ 395 ՖՐ·

Կանխավճար 75 ֆր· մնացեալը վճարելի Փետրուար 15

Սահմանափակ տեղեր· Ժամ առաջ պէտք է արձանագրուիլ։

Մեկնում Փետրուար 19, կառ տը լ'Էսթ Մեկնումի մեծ սրահը ժամը 21ին (մեկնում 22,10ին) Ձամբորդութիւն Բ· կարգով, մասնակ– ցութեան դինին մէջ են ճամբու ծախքը, պանդոկ եւ ճաշ (բացի ճամբու ճաշերէն)։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Է.Տ· ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ· Պատուիրակ

Կարեւոր·— *Ֆրանսացիներուն համար ազգ· անձնագիր, օտարներուն համար թիթեր տը վօյաժ կամ անցագիր (փաս– փոր) ի գործու։*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի ընդ– հանուր ժողովը Շաբաթ 19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ժամը 3:30ին Ս·Գրիգոր եկեղեցւոյ սրահը։ Օրա– կարգ·— Հաշուետուութիւն եւ նոր վար– չութեան ընտրութիւն։ Բոլորին ներկա– յութիւնը անհրաժեշտ է։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ կրօնական վարչութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերու– հիները դպրոցի սրահին մէջ, Յունուար 30ին կիրակի ժամը 3ին։ Կը խնդրուի ճըշ– դապահ ըլլալ։ Օրակարգ·— Պատգամա– տորի զեկուցում, հաշուետուութիւն, բա– րոյական զեկուցում, վարչական ընտրու– թիւն։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպ մասնաճիւղին ընդհ· ժողովը այս Շաբաթ (Յունուար 29) կէսօրէ յետոյ ժամը 5ին, Փաֆէ Մոտէռն, Փլաս տը լա Ռեպիւպլիք, Պուա Քոլոմպ։ Օրակարգ՝ զեկուցում պատգամաւորական ժողովի, հաշուե– տուութիւն եւ ընտրութիւն նոր վարչու– թեան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

Վիէնի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի Սեւան խումբին, փե– տրուար 20ին։

×

Մանուկներու օրը Վիէնի մէջ կիրակի փետրուար 6ին։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղի երե– կոյթը Փետրուար 19ին, Շաբաթ իրիկուն։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

LA SECTION CULTURELLE DU

CLUB des JEUNES de l'U. G. A. B.

présente

L'ARMÉNIE

Ce film sonorisé et en couleur a été tourné en Arménie au mois de Septembre dernier lors du voyage organisé par le Club des Jeunes de l'U. G. A. B.

La projection aura lieu à :

— PARIS : le Vendredi 28 Janvier à 20 h. 45 précises.
à la Maison des CENTRAUX, 8 Rue Jean Goujon — PARIS (8e)
(Métro Alma Marceau ou Rond Point des Champs Elysées)

Cette seconde représentation aura lieu pour tous ceux qui n'ont pû voir le film au mois de Décembre dernier,

ENTREE GRATUITE

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Սեպտեմբեր մէկէն

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱԻԱԿՑՈՒԹԻԻՆ	15 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՑՈՒՔ	30 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ·	» » »
ԾԱՒՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

ՈՒՐԲԱԹ
28
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI
28 JANVIER
1972

Le Numéro 0,50 F.

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, rue de Trévise - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման	Տար· 125 ֆր·	Հատը 0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12327

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.327

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԻՐՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

—o—

Ինչպէս առաջին աշխարհամարտը՝ երկրորդն ալ հիմնովին յեղաշրջեց երկրա – գունդի ազգաբնական, աշխարհագրական ու քաղաքական քարտէսը։

Յեղաշրջումը մասնաւորապէս զգալի դարձաւ Ասիոյ ու Ափրիկէի մէջ, ուր ա– մէն գոյնէ բազմաթիւ ազգեր թօթափելով գաղթաիւրական պետութեանց լուծը՝ ա– գատագրուեցան, անկախութիւն հռչակե– ցին ու դարձան անդամ Միացեալ Ազգե – րու կազմակերպութեան։

Ո՛չ մէկ փոփոխութիւն կրեց մեր հայ– րենիքը, ո՛չ մէկ հաւասւցում առացաւ անիկա դաշնակիցներու գաղին իր բերած նպաստին, «Հայրենական պատերազմ»ին առած իր աւելի քան հարիւր հազար ե– րիտասարդ հայորդիներու գոհաբերու – թեան համար։

Հայաստանի սահմանները մնացին հո՛ն, ուր էին 1920ին։ Վարչաձեւը մնաց նոյնը։ Ո՛չ մէկ փոփոխութիւն, հակառակ «խոր– հրդաւոր աղբիւրներէ» տրուած խոս – տումներուն։ Զուր յոյսերը յօդս ցնդեցան չուռոլ։

Մինչ բազմաթիւ փոքր ազգեր, նոյնիսկ ցեղեր, որոնց անունն իսկ անծանօթ էր երէկ քաղաքակիրթ աշխարհին, որոնք ոչ մէկ նպաստ էին բերած համաշխար – հային մշակոյթին եւ որոնք ոչ մէկ կա– թիլ արիւն էին թափած ազատութեան ճանապարհին վրայ, մէկ օրէն միւսը գարձան անկախ եւ իրենց ազգային գրօ– շակները տնկեցին ՄԱԿի պալատին առ – ջեւ։

Հայաստան այդ բախտին չարժանացաւ, թէեւ «անկախ Հանրապետութիւն» է, մաս կը կազմէ Խորհրդային Միութեան եւ հա– ւասարաղօր իրաւունքներ պէտք է ունե– նայ խորհրդային այլ Հանրապետու – թեանց, ինչպէս Ուկրայինայի եւ Բելո – ռուսիայի հետ, որոնք անդամ են ՄԱԿին իր հիմնադրութենէն է վեր (Սան Ֆրան– սիսքօ, 26 Յունիս 1945)։

Խորհրդային Հայաստանի Սահմանա – դրութիւնը՝ կոնստիտուցիա (Հիմնական Օրէնք) վաւերացուած 1947 Յուլիս 11ին, ըստ խմբագրական յանձնաժողովի դե – կուցման ընդունուած փոփոխութիւննե – րով ու լրացումներով, իր 13րդ յօդուա– ծով Հայաստանը «կամաւոր կերպով մի– աւորուած» եւ «իրաւահաւասար» կը նը– կատէ խորհրդային միւս 15 Հանրապե – տութեանց հետ։

Ահա՛ նաեւ յայտրդ յօդուածները։—

30Դ· 14։— Հայկական ՍՍՌն պահպա– նում է Սովետական Սոցիալիստական Ռեսպուբլիկաների Միութիւնից ազատ կերպով դուրս գալու իրաւունքը։

30Դ· 15ա։— Հայկական ՍՍՌն իրա– ւունք ունի անմիջական յարաբերութիւն– ների մէջ մտնելու օտարերկրեայ պետու– թիւնների հետ, նրանց հետ համաձայնա– գիր կնքելու եւ դիւանագիտական ու հիւ– պատոսական ներկայացուցիչներ փոխա – նակելու։

Մեկնութիւնները աւելորդ են։ Շատ պարզ լեզուով խմբագրուած են վերի յօդուածները։ Եթէ Հայաստան, առանց վտանգի ենթարկուելու իր հարեւաննե – րէն, չի կրնար օգտուիլ — եւ պէտք չէ օգտուի — Խորհ· Միութենէն «ազատ կերպով դուրս գալու իրաւունքէն», ո՛չ մէկ վտանգի կ'ենթարկուի՝ եթէ տատա– նի կերպով օգտուի յօդ· 15ա·ի տրամադ– րութիւններէն։ Այսինքն եթէ իրաւունք ունենայ — ճշմարտապէս եւ ոչ կարծեօք — «անմիջական յարաբերութիւնների մէջ մտնելու օտարերկրեայ պետութիւնների

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

—o—

ՆԻԺԷՐԷՆ ԶԱՏ

Նիժէրէն Զատ անցնելով Նախագահ Փոմփիտու, խաղաղ երկրէ մը անցաւ հրաբուխի վրայ գտնուղ չրջամաս մը։ Այս առթիւ խօսած իր ճառին մէջ Փոմ – փիտու արդարացուց պինուորական օժան– դակութիւնը զոր Ֆրանսա կ'ընծայէ, հա– կառակ անոր որ այդ օժանդակութիւնը որակեց «բացառիկ եւ ժամանակաւոր»։

Թոմպալպայ իր կարգին ընդունելէ եաք թէ սխալներ գործուած են, չնչուած է թէ ամէն պարագայի մէջ, Զատի ժողովուրդը կրնայ հպարտ ըլլալ 12 տարուան իր կա– տարած աշխատանքին համար։ Պարզ է որ այդ արդիւնքին կարելի չէր հասնիլ ա– ռանց Ֆրանսայի բայց եւ այնպէս ժողո– վուրդն ալ իր դերը ունեցած է՝։

×

ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Նորութիւն չէ որ Ֆրանսական մամուլը եւ ի մասնաւորի փարիզեան օրաթերթերը ծանր տաղնապի մէջ են։ Ահազանգը կը հնչեցնէր Քամպա, քանի մը չաբաթ առաջ բայց կացութիւնը չի կրնար բարելաւ – ուիլ։ Մամուլը դժգոհ է մանաւանդ, որ հեռատեսիլը մեծ վնաս բերած է ղրաւոր մամուլին, ազդերու եւ ծանուցումներու տիրոյթով։ Ծանօթ է որ փարիզ այլեւս միայն 13 օրաթերթ ունի («Յառաջ»ով) մինչ 28–29 էր ազատագրման վաղոր – գայնին։

Քանի մը օրէ աւելի սուր ընոյթ ստա– ցած է տաղնապը, որուած ըլլալով որ կարգ մը թերթեր, խնայողութեան հա– մար աշխատակից, խմբագիր եւ պաշտօն– եայ կը ճամբեն։ Այս է պարագան փարի– ժուռ օրաթերթին, ուրկէ ճամբուած են 33 հոգի (լրագրող կամ պաշտօնեայ) եւ որու հետեւանքով միւս լրագրողներն ու պաշտօնեաները գործադուլի ձեռնարկած են եւ փարի ժուռ լոյս չկրցաւ տեսնել Հինգշաբթի օր։ Տիկին Տէլ Տուքա յայ– տարարած էր թէ եթէ թերթը լոյս չտես– նէ, կը ստիպուի փակել, ինչ որ տպաս– նալիք մը կը նկատուի գործադուլի կո– միտէին կողմէ։

Զորեքշաբթի օր, լրագրողները ընդհ· ժողով գումարած էին «Աչխատանքի Սա– կարանը» եւ 24 ժամուան գործադուլ որո– շեցին փետրուար մէկի համար։

×

Ընկերային դեռնի վրայ ալ կացութիւնը փայլուն չէ եւ եթէ ուղեվար եւ երկաթու–

հետ», դեսպան եւ հիւպատոս փոխանա – կելու եւ համաձայնագիրը կնքելու անոնց հետ։

Սթալինի օրով է, որ Մոսկուա այս իրաւունքները ճանչցած է Խորհ· Հայաս– տանի կառավարութեան, պաշտօնապէս, ըստ Հիմնական Օրէնքի։

Սակայն ա՛յլ է դիրքը, այլ՝ գործը։

Եթէ գոնէ Երեւանի իրաւունք տրուէր հիւպատոս ունենալու արտաքսհմանի մէջ, Հայաստան այցելելու փափաք ու– նեցող զբօսաշրջիկները ուս հիւպատոս– ներու քմահաճոյքին չէին ենթարկուեր։

Մենք ալ անկախութեան փոքրիկ մաս– նիկ մը վայելելու ինքնախաբէութեամբ պիտի մխիթարուէինք։

Այդքանն ալ ղացուեցաւ մեզի։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ղի անօրէնութիւն եղք մը չգտանեն, ան – կարելի չէ որ երկուշաբթի օր, ուղեվար– ներն ալ գործադուլի կանխաղղ տան։

Նոյն անել կացութիւնը կայ Ռընօ գար– ծատունը, ուր բանուորներուն առաջար – կուածը բաւարար չի նկատուիր սենոի – քաներու կողմէ։

Ընդհ· ձեւով արդէն անգործութեան ալ տաղնապ կայ ոչ միայն երկրին, այլեւ Փարիզի մէջ եւ Փետրուար 2ին ալ բողո– քի տողանցք մը պիտի կատարուի Պաս– թիյէն Ռեփիւպլիք։

ՀԱՆՕՅ Ո՛Չ Կ'ԸՍԷ

Հիւս· Վիէթնամ վճռակամ «ոչ»ով մը պատասխանեց Նիքսընի առաջարկին՝ Վիէթնամի հարցին լուծման կապակցու– թեամբ։

Հանոյի համար Նիքսընի առաջարկնե– րը, «ամերիկեան հանրային կարծիքը չը– փոթ վիճակի մէջ ձգելու կը ձգտի ընտրա– կան տարեշրջանի մը մէջ»։ Այլ խօսքով՝ Հիւս· Վիէթնամցիներուն համար «ըն – տրական խաղ» մըն է եղածը։

Առջի օրուան ճառի ընթացքին նախա– գահ Նիքսըն լսած էր նաեւ, թէ գաղտնի բանակցութիւններ կատարուած են Փա – րիզի մէջ, 1969 Օգոստոս 4էն ի վեր։ Նա– խագահ Փոմփիտու «բարեացակամ մի – ջամտութեամբ» Քիսինճէր, Նիքսընի անձ– նական խորհրդատուն, տասներկու ան – գամ գաղտնի Փարիզ ճամբորդած է, ուր տեսնուած է երկու կարեւոր դէմքերու հետ· մէկը՝ Լը Տիւք Թօ, Հիւս· Վիէթ – նամի Համայնավար կուսակցութեան Պո– լիդբիւրոյի անդամ, միւսը՝ Թիւ, Հա – նոյի կառավարական պատուիրակութեան ներկայացուցիչ։ Համաձայն Նիքսընի Մայիս 31ին Քիսինճէր առաջարկած է իր խօսակիցներուն թուական մը ճշդել ամե– րիկեան ուժերու պարպումի համար փո– խարէնը՝ ամերիկացի գերիներու ազատ արձակումը։ Յունիս 26ին Հիւս· Վիէթ – նամիք վճռապէս մերժած են ընդունիլ այս առաջարկը, յայտարարելով, թէ ամերի– կացի գերիները ազատ կ'արձակուին այն ժամանակ միայն, երբ Ամերիկացիք յան– ձըն կ'առնեն չօժանդակել Սայկոնի վար– չակարգին։

Այսուհանդերձ խօսակցութիւնները չա – րունակուած են Ուաշինկթընի նախաձեռ– նութեամբ, սակայն ցարդ ոչ մէկ ար – դիւնք տուած են։ Այս է պատճառը, որ Նիքսընն, ինչպէս յայտարարեց ինք, նա– խընտրած է «խզել լռութիւնը»։

Ուաշինկթընի մէջ նկատել կուտան, թէ Հիւս· Վիէթնամցիներու գլխաւոր պա – հանջն է, որ ամերիկեան կառավարութիւ– նը «փոխէ» Սայկոնի կառավարութիւնը՝ ուղղակի կամ անուղղակի ճամբով։ Հա– մաձայն Քիսինճէրի, Մ· Նահանգները տրամադիր չեն նման քայլ մը առնելու։ «Հիւս· Վիէթնամցիք կ'ուզեն մեր ձեռքով իրագործել այն, ինչ որ իրենք ի վիճակի չեղան ընելու»։ Քիսինճէր այս առթիւ աւելցուց, թէ վերջին հանդիպումին ա– ռաջարկած է Հանոյի ներկայացուցիչնե– րուն՝ ամերիկեան ուժերը հեռացնել մին– չեւ Օգոստոս մէկ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Թիֆլիսի մէջ արտակարգ յաջողու – թիւն գտաւ ամերիկեան գիտական եւ մասնագիտական ցուցահանդէսը։ Բացման օրը, Յունուար 24, հինգ հազար այցելու արձանագրուած է։ Խորհրդային իշխա – նութիւնները ցուցահանդէսի չնչին մէկ նոյն օրը բացումը կատարեցին յար եւ նման ցուցահանդէսի մը՝ յատկացուած խորհրդային գիտական նուաճումներու։ Այսուհանդերձ այս վերջինը չատ քիչ այ– ցելու ունեցած է։ Ամերիկեան ցուցահան– դէսին համար ոչ մէկ ծանուցում կա – տարուած է Թիֆլիսի մամուլին մէջ։

ԻՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

—o—

Էրիմի Փարիզ այցելութեան առթիւ թրքական մամուլը հետեւեալը կը գրէ։—

Վարչապետ Էրիմ, իր մեկնումէն օր մը առաջ, Փարիզի Թրքական դեսպանատան մէջ ընդունեցաւ ցուցարար եւ անիշխա – նական թուրք ուսանողներու ներկայա – ցուցիչները։ Անոնք ծանօթ են Ֆրանսայի մէջ իրը անիշխանական չարժումներու մասնակցող Թուրքեր, բայց ամբողջ Թուրք ուսանողութիւնը չեն ներկայա – ցներ։ Հակառակ ասոր, « Ֆրանքոֆիլ Թուրք Ուսանողական Միութիւն » մը հիմնած են։ Վարչապետ Էրիմ ընդունեցաւ այդ կազմակերպութեան նախագահը, Հիւս – նիւ Տիլլի եւ Նէժատ Ֆիլուզքեարին, ո– րոնց հետ մէջոց մը տեսակցեցաւ։ Տիլլի եւ Ֆիլուզքեարի վարչապետ Էրիմէ պա– հանջած են որ Թուրքիոյ մէջ մահուան դատապարտուած իրենց ընկերներուն վը– ճիռները չգործադրուին։

Փրոֆ· Էրիմ կոչ ըրաւ Փարիզ ու– սանող Մարքսական – Լենինեան երիտա– սարդներուն, որոնց թիւը 40–50ի կը հաս– նի, եւ հարցուց թէ կը փափաքէի՞ն քա– ղաքային պատերազմ մը ծագէր Թուր– քիոյ մէջ։ Վարչապետը յիշեցուց թէ « Թուրքիոյ իրենց ընկերները » գաղափա– րական պայքար մը չմղեցին երբեք այլ Պետութիւնը քանդել ուզեցին ոճիր գոր– ծելով, մարդ առեւանգելով, ղրամատուն կողոպտելով, ամէն կողմ ռմբակոծելով։

— Դուք այս արարքներուն համամի՞տ էք, — հարցուց Նիհատ Էրիմ եւ իր խո– սակից ուսանողները խուսափեցան պա– տասխանելէ, կերպով մըն ալ հակադր – ուին թէ համամատած չեն։ Վարչապետ Էրիմ ամէնէն վերջ յայտարարեց թէ ըր– նաւ պիտի չարտօնեն որ Թուրքիոյ մէջ քանդուի Սահմանադրական վարչակար – գը։ Այ կամ ձախ ծայրայեղ հոսանքները երբեք տեղ պիտի չգտնեն Թուրքիոյ մէջ։ Վարչապետ Էրիմ թելադրեց որ երիտա – սարդները ձերբազատին չար գաղափար – ներէ։ Գալով մահապարտներուն, ըսաւ թէ վերջին խօսքը Խորհրդարանինն է, ան է որ պիտի տնօրինէ թէ մահավճիռները պիտի գործադրուին թէ ոչ։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԵՒ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՑՈՅՑԸ

«Ճամհուրիյէթ» կը տեղեկանայ թէ Ֆրանսացի եւ հայ ուսանողներէ բաղ – կացած խումբ մը, ընդամէնը 15 հոգի, Շաբաթ օր գոյց մը ըրած են Փարիզի մէջ եւ բողոքած են վարչապետ Էրիմի այցե– լութեան դէմ, եւ այս նպատակով քա– ռորդ ժամ գրաւած են Փարիզի Թուրք Օդային Գիծերու գրասենեակը։ Անիշխա– նականները բռնի ուժով ներս մտած են տնօրէնէն եւ պաշտօնեաներէն պահանջած են որ չմիջամտեն։ Իրենցմէ ոմանք կըտ– րած են հեռաձայնի թելերը, ոմանք ալ ապդեր եւ զեկոյցներ կախած են գուցա – փեղկին վրայ։ Կարգ մը Հայեր ալ վար առած են Թրքական դրօշը եւ փորձած են հայկական դրօշը կախել։ Ցուցարարները ոստիկաններու ժամանումէն առաջ հեռա– ցած են գրասենեակէն եւ իրենցմէ ոչ ոք ձերբակալուած է։ Անոնք գրուած են Թը– ուցիկներ, որոնց վրայ գրուած էր։— «Կեցցէ Քիւրտիստան — Հայաստանի մի– ացեալ պայքարը։ Միջազգային վարում՝ կեղեքուող ժողովուրդներու»։

Փետր· 20էն եաք ամերիկեան ցուցահան– դէսը պիտի տեղափոխուի Մոսկուա, ապա Վոլգոգրատ, Կազան, Դոնեցկ եւ հաւա – նաբար Լենինգրատ։

ՀԱՐՑԻ ՄԸ ԽՈՐՔԸ

Յառաջիկայ չահեկանութիւն կը նկատի ունենայ Հայաստանի երիտասարդ արձակագիրներէն Բագրատ Ուլուբաբեանի «Հազար տարեկան գիրք, որ նաեւ հազար հինգ հարիւր տարեկան է» խորագրուած յօդուածը (*)։ Արձակագիրը, որ պատմական վիպակներու թեկնածու է, վերջին շրջանին ուշադրաւ գրութիւններ հրատարակեց Հայոց պատմութեան դասընթացի երեսներուն հայոց։

Յօդուածագիրը խորքին մէջ կը նկատի ունենայ հետաքրքրական պատմագիրքի մը բովանդակութիւնը, անոր աշխարհաբար թարգմանութեան եւ հրատարակման առթիւ։ Մովսէս Կաղանկատուացի է։ դարու հեղինակ է եւ անոր «Պատմութիւն Աղուանից աշխարհի» աշխատութիւնը պատրաստած է իր հիմնական վիպերուն մէջ նոյն ժամանակաշրջանին։ Այսուհանդերձ, Ժ։ դարուն Մովսէս Դասխուրանցի այդ պատմութեան կցած է այլ ժամանակագրութիւններ, ամբողջացուցած ու վերջնական մշակումի ենթարկած է զայն։

Այս կարեւոր եւ, միաժամանակ, խիստ չահեկան գործն է, որ հրապարակի վրայ կը գտնուի։

Բ։ Ուլուբաբեան այնուամենայնիւ չէ սահմանափակուած լոկ բովանդակութեան պատկերացմամբ։ Աղիքն է օգտագործած ճշդելու համար «Աղուանից աշխարհի» բացատրութեան հետ յառաջ եկած որոշ չփոթը հաստատելով, թէ Մ։ Կաղանկատուացիի Պատմութիւնը ոչ մէկ կապ ունի աղուան ժողովուրդի հետ, այլ ան կը պատկերացնէ պատմութիւնը «հայ ժողովրդի մի խոշոր հատուածի», որ հաստատած է «ի գետէն Երասխայ մինչեւ ցամուրն Հնարակերտ», այսինքն՝ Արաքսէն մինչեւ Կուր։ Ուրեմն պատմագրին նկարագրած երկիրը այս երկու գետերուն միջեւ տարածուող երկրամասն է, պատմական Ուտիք եւ Արցախ նահանգները, զուտ հայկական դիմագիծով։

Բուն Աղուանքը կամ Ալպանիան, ինչպէս կոչուած է ան յոյն–հռոմէացի պատմագիրներու կողմէ, իր 26 տարբեր գեղերով փոուած էր Կուրի ձախ ափէն մինչեւ Կովկասեան լեռնաշղթան։ Վերոյիշեալ իրողութեան փաստացի վկայութիւնը կը բերեն օտար եւ հայ պատմագիրներ դեռ Բ։ դարէն սկսեալ — Պաղամէոս, Դիոն Կասիոս, Ստ։ Բիւզանդացի, Պլուտարքոս եւ դեռ ուրիշներ։

Աշխարհագրական այս սահմանումը կը մնայ անփոփոխ մինչեւ Ե։ դար, երբ 428ին Պարսկաստան կը յաջողի ջնջել Արշակունեաց թագաւորութիւնը Արեւելեան Հայաստանի մէջ եւս եւ վարչական նոր բաժանումներու հետեւանքով Արցախն ու Ուտիքը կը սկսան նոր անուններ։ Արդարեւ կոտորակուած Հայաստանի հիւսիս – արեւելեան Ուտիքն ու Արցախը են թաքակայ կը դառնան Աղուանքի մայրաքաղաքի մարզպանին։ Նորաստեղծ վարչական շրջանները ընդհանուր անունով կը կոչուին Աղուանք, քանի որ յիշեալ հայկական զոյգ նահանգներուն կցուած էր համեմատաբար աւելի մեծ երկիր մը՝ Աղուանքը։ Այսուհանդերձ հայկական շրջանները կը պահեն իրենց ազգային դիմագիծը ընակչութեամբ եւ իշխանական ու թագաւորական տուներով։

— Պարզ է, կը դրէ յօդուածագիրը անդրադառնալէ եւք վարչական այդ բաժանումներուն, որ կուրի ձախափնեակում այլևս համարեա թէ անելիք չունէր Աղուանից ընդհանրական տեղանունը։ Այն կապուած պիտի մնար վաչագանի ստեղծած թագաւորութեան տարածքին, եւ յետագայ բոլոր դարերում Աղուանից անունն տակ պիտի հասկացուէր աջափնեակը», այսինքն Արաքսէն կուր երկարող երկրամասը։ Աւելցնենք, որ համաձայն պատմաբաններու, արդէն Ը։ դարուն վերջնապէս ձուլուած էին աղուան ցեղերը՝ Պարսիկներու, Հոներու, Հայերու, Վրացիներու, Արաբներու եւ այլ ժողովուրդներու հետ։ Մնաց Աղուանք անունը առանց Աղուաններու։

Սահմանային այս ճշդումները, այլ մանաւանդ ընդգծումը շրջանի հայկական դիմագիծին, իրրեւ անբաժան մասը պատմական Հայաստանի, յատուկ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ ներկայ պարագային։ Աւելին՝ քաղաքական արժէք։ Եւ ահա թէ ինչո՛ւ։

Պատմական Արցախ – Ուտիք նահանգները մէկ կարեւոր մասը աւելի քան կէս դարէ ի վեր իւրացուած է Ադրբեջանի կողմէ եւ, հակառակ, չռայլուած խոստումներուն, պաշտօնական յայտարարութիւններուն 1920–21ի ժամանակաշրջանին, Ղարաբաղը իր հայահոծ բնակչութեամբ դեռ կը մնայ Պաքուի հակակշռին տակ։ Կայ նաեւ Նախիջեւանի պարագան՝ ծանօթ բոլորին։

Զոյգ շրջաններուն նկատմամբ մեր ժողովուրդը ունի իր արդար պահանջները՝ պնդանք նկատելով մայր հայրենիքի անբաժանելի եւ, հետեւաբար, անոր կեդրոնական մասերը։ Հոսկէ նաեւ Ադրբեջանցիներու ձգտումը ցոյց տալու, թէ Արաքսէն կուր տարածուող ամբողջ հողամասը պատմական դեռնի վրայ հայկական դիմագիծ չէ ունեցած։ Եղած է Աղուաններու հայրենիքը։

Այս «պատմական վարկածին» բանբերը դարձաւ 1965ին ադրբեջանցի «պատմաբան» Զիա Մուսա–Օղլու Բունիաթով, լոյս ընծայելով խեղաթիւրուած պատմագիրք մը՝ «Ադրբեջանը է։–Թ։ դարերուն» (հրտ։ Պաքու, ռուսերէնով)։

Ադրբեջանցի «պատմաբանը» խեղաթիւրումներու եւ քմահաճ տեսութիւններու ճամբով կը ձգտէր «փաստել», թէ աշխարհագրական ըմբռնումով Աղուանից աշխարհը կ'ընդգրկէր ո՛չ միայն Կուր գետի ձախ ափէն մինչեւ Կովկասեան լեռներու նախադուռը տարածուող շրջանը, այլեւ կը տարածուէր Կուրի աջ ափէն մինչեւ Արաքս։ Եւ, հետեւաբար, աղուանական պէտք է որակուէր այդ ամբողջ շրջանին մշակոյթը, քանի որ հայկական նահանգներու բնակիչներն եւս Աղուաններ էին եւ ոչ թէ Հայեր։

Այս չնաչխարհիկ տեսութեան հիման վրայ Բունիաթով կը գրէր, թէ «մեր կարծիքով ճիշդ չէ որոշ գիտնականներու այն հաստատ համոզումը, թէ Մ։ Կաղանկատուացի հայ պատմագիր է եղած»։ Աւելցնենք, որ նոյն հեղինակը թուրք դարձուցած էր Արցախի եւ Ուտիքի մէջ գործած բազմաթիւ հայ դէմքեր, ինչպէս Սմբատ որդի Սահակը, Համամ Արեւելցին, Ստեփանոսի որդի Եսայիին եւ դեռ ուրիշներ, իր «Ադրբեջանի պատմութեան աղբիւրներու տեսութիւն» գիրքին մէջ, 1964ին։

Սակայն կայ անվիճելի փաստը, որ այդ նահանգներու բնակչութիւնը եղած է հայ հինէն ի վեր։ Եւ շրջանի գրաւոր ու նիւթական մշակոյթն ալ ունեցած՝ հայագրոշմ կնիք։ Այս իրողութիւնը «մեկնաբանելու» համար Բունիաթով կը յօրինէր տղայական « փաստարկութիւն » մը — իբր թէ շրջանի Հայերը եղած են Աղուաններ, եւ է։–Ը։ դարերուն (իսկ ըստ ոմանց՝ ԺԲ։–ԺԳ։ դարերուն) Հայերը բռնութեամբ դանդաղ ձուլած են իրենց մէջ եւ հայացուցած։ Այս հոլովոյթը, համաձայն « պատմաբան »ին, տեղի ունեցած է Աղուանները «բնաջնջելու», անոնց մշակոյթը «ոչնչացնելու» եւ «իւրացնելու» ճամբով՝ Հայերու ձեռքով։

Դժուար չէր ադրբեջանցի « պատմաբան »ին համար, այս հիման վրայ, ցոյց տալ, թէ այն ինչ որ հայկական դիմագիծ ունի յիշեալ շրջաններուն եւ, նոյնիսկ, Սիւնիքի մէջ, անցեալին եղած է աղուան։

— Թօշի Դատաստանագիրքը, կիլակոս Գանձակեցիի Պատմութիւնը, ինչպէս նաեւ Արանի (Աղուանքի) պատմութեան վերաբերեալ միջնադարեան շատ ուրիշ աղբիւրներ զգալի չափով պէտք է նկատել գրաբարով գրուած աղուան գրականութեան մաս կազմող էջեր։ Եւ որովհետեւ Ադրբեջանի մէջ չկան Արանի պատմութեան էրիստոնէական ժամանակաշրջանը հետազօտող անձեր, քոյլ տրուած է, որ այդ գրականութիւնը նկատուի հայկական, քէեւ ատոր համար լեզուէն զատ ոչ մէկ հիմք կայ»։

Բունիաթովի «Ադրբեջանը է։–Թ։ դարերուն» գիրքին հրապարակ գալէն տարի մը ետք Աստուր Մնացականեան լոյս ընծայեց «Աղուանից աշխարհի գրական նիւթեան հարցերի շուրջ» խորագրուած 300 էջնոց գիրքը՝ հիմնական նպատակ ունենալով ե։–ԺԹ։ դարերուն հայ Աղուանքին մէջ մշակուած գրականութիւնը ներկայացնել։ Եւ, միեւնոյն ատեն, հերքել ադրբեջանցի « պատմաբան »ին անհիմն տեսութիւնները։ Ա։ Մնացականեան փաստերով ցոյց կուտար, թէ գոյութիւն ունեցած են երկու Աղուաններ։ մէկը պատմական զարգացման ընթացքին մէջ ձուլուած եւ անհետացած է, իսկ միւսը տակացած եւ ստեղծած իր գրաւոր եւ նիւթական մշակոյթը։ Այս վերջինն է հայ Աղուանքը։

Ա։ Մնացականեան անհիմն կ'որակէր այն կարծիքը, «որի համաձայն Ուտիքն ու Արցախը համարւում է Աղուանից աշխարհից Արտաշէս Ա։ի ձեռով խլուած տարածութիւններ։ Դրանք հայաբնակ եւ հայապատկան այն գաւառներից են, որոնցից կազմուած է եղել պատմական Հայաստանը եւ մասնաւորապէս Մեծ Հայքը՝ հայ ժողովրդի կազմաւորման ժամանակներից սկսած»։

Յառաջիկայ չահեկանութիւն կը նկատի ունենայ նաեւ անոր «Յանուն առողջ եւ ճշմարիտ աղուանագիտութեան» խորագրուած յօդուածը, լոյս տեսած «Գրական Թերթ»ի 1967 Սեպտեմբեր 1ի թիւին մէջ։ Յօդուածագիրը լաւագոյն ըմբռնելով Բունիաթովի եւ իր նմաններուն հետապնդած յեսին նպատակները, օրինակելի համարձակութեամբ մը կը թուէր զանոնք դրեթէ լոկ։— «Դժուար չէ նկատել, որ միանգամայն որոշակիօրէն այստեղ իրեն զգացնել է տալիս պանթուրքիզմի գառանցանքը։ Չնկատել այս ամէնը, փորձել լուրջ եւ ամբողջ առումով քննել, կը նշանակէր օգնել այն հիւանդագին տրամադրութեան զարգացման, որոնց ուղղուած լինելով հայ ժողովրդի շահերի դէմ, միաժամանակ հարուածում են սովետական ժողովուրդների եղբայրութեան գաղափարին»։

Յամենայն դէպս «եղբայրութեան գաղափարը» պատճառ չէ եղած, որպէսզի Ադրբեջանցիք Հայութեան վերադարձնէին Հայաստանի հողերը, որոնք իւրացուած են իրենց կողմէ։ Աւելին՝ անոնք այժմ կը ձգտին այդ հողերուն իրաւատէր հռչակել Աղուաններն ու յաջորդական կարգով Թուրքերը։

« Յանուն առողջ եւ ճշմարիտ աղուանագիտութեան պայքարելը հայագիտութեան առաջնակարգ խնդիրներից մէկն է», կ'եզրակացնէր Ա։ Մնացականեան։

Մ։ Կաղանկատուացիի «Աղուանից աշխարհի պատմութեան » աշխարհաբար թարգմանութիւնն ու ղրքին լոյս ընծայումը, ինչպէս նաեւ Բ։ Ուլուբաբեանի յօդուածը այս խմբագրով կը դառնան խիստ չահեկան եւ, միաժամանակ, օգտակար։

Անշուշտ պէտք է մտածուի այս հարցերուն մասին արտայայտուիլ նաեւ օտար լեզուներով, առաջին առթիւ ռուսերէնով Խորհ։ Միութեան մէջ։

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան մեծ աշխատանք ունի կատարելիք այս ուղղութեամբ։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Յօդուածը լոյս տեսած է «Գարուն»ի 1971 Նոյեմբերի թիւին մէջ։ Արեւմտահայերէնի վերածուած հրատարակութեան «Յառաջ»ի Յունուար 19, 20 եւ 21ի թիւերուն մէջ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՆՈՐ ԱԿՈՒՄԲ ՄԸ ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

ԲԱՅՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Վիեն (Յառաջ)։— Յունուար 16ը յաւարիկ օր մը եղաւ մեր պաղութեան համար։ Բացառիկ իր ամենալայն, ամենախոր իմաստով։ Այս առտուկարգ բացատրութիւն տուն տուողն էր մեր նոր ակումբին բացման տօնակատարութիւնը։

«Յառաջ»ի մէկ էջը պիտի չբաւէր կարելի նկարագրել թէ ինչ որ տեղի ունեցաւ այդ օրը սրահէն դուրս, սրահէն ներս, նոյնիսկ անոր շրջակայքը։

Մեր նոր ակումբին տեսքն ու վայելը նկարագրելու համար անհրաժեշտ է տեսնել իր նախկին վիճակը։ Հարիւր–հարիւր–տասը մեթր քառակուսի «քով» մը, տասնեակ տարիներէ ի վեր երեսի վրայ ճզուած, քար, հող, փայտ, անպիտանութիւններ լեցուած, ձեղունին պերանները սեւցած, ծուխի զոյն առացած, ներքնապատերը ժողովուրդների եղբայրութեան գաղափարին»։

Յամենայն դէպս «եղբայրութեան գաղափարը» պատճառ չէ եղած, որպէսզի Ադրբեջանցիք Հայութեան վերադարձնէին Հայաստանի հողերը, որոնք իւրացուած են իրենց կողմէ։ Աւելին՝ անոնք այժմ կը ձգտին այդ հողերուն իրաւատէր հռչակել Աղուաններն ու յաջորդական կարգով Թուրքերը։

« Յանուն առողջ եւ ճշմարիտ աղուանագիտութեան պայքարելը հայագիտութեան առաջնակարգ խնդիրներից մէկն է», կ'եզրակացնէր Ա։ Մնացականեան։

Մ։ Կաղանկատուացիի «Աղուանից աշխարհի պատմութեան » աշխարհաբար թարգմանութիւնն ու ղրքին լոյս ընծայումը, ինչպէս նաեւ Բ։ Ուլուբաբեանի յօդուածը այս խմբագրով կը դառնան խիստ չահեկան եւ, միաժամանակ, օգտակար։

Անշուշտ պէտք է մտածուի այս հարցերուն մասին արտայայտուիլ նաեւ օտար լեզուներով, առաջին առթիւ ռուսերէնով Խորհ։ Միութեան մէջ։

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան մեծ աշխատանք ունի կատարելիք այս ուղղութեամբ։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Յօդուածը լոյս տեսած է «Գարուն»ի 1971 Նոյեմբերի թիւին մէջ։ Արեւմտահայերէնի վերածուած հրատարակութեան «Յառաջ»ի Յունուար 19, 20 եւ 21ի թիւերուն մէջ։

ԳՐԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

1894–1914

×

Աթէնք գտնուած միջոցիս, յաճախակի թղթակցութեան մէջ էի Արփիար Արփիարեանի հետ որ Լոնտոն կը գտնուէր եւ երկարապատում, երբեմն մինչեւ 20–30 երես նամակներ կը գրէր ինծի, գանգատ յայտնելով թէ՛ իր վիճակէն եւ թէ Հընչակեան ընկերներէն, որոնց հետ չէր կըրնար համաձայնիլ։

Իր միակ փափաքն էր ապրուստի անկախ միջոց մը գտնել ու յեղափոխութենէ քաշուելով՝ ինքզինք նուիրել գուտ գրականութեան։

Արդէն այդ սեւեռուն գաղափարը ունեցած էր միշտ Աբտաւահման անցուցած ամբողջ տարիներու ընթացքին՝ առանց կարենալ գայն իրագործելու։

Բայց մանաւանդ այդ ամիսներուն բոլորովին զղուած կը թուէր Լոնտոնի կեանքէն։

Արդարեւ, խառնաչփոթութիւնը Հընչակեան կուսակցութեան մէջ, իր ծայրայեղ աստիճանին հասած էր։

Նազարբէկի դէմ մղուած պայքարը մասամբ միայն յաջողած էր։ Իրաւ է որ ղինքն ու իր կինը Մարօն հեռացուցած էին կեդրոնէն, բայց անոնք ինքզինքնին պարտուած չէին համարեր եւ իրենց կողմնակիցներով կը չարունակէին դարձեալ յանուն Հընչակեան կուսակցութեան։

Ընդդիմադիրները, որոնց պարագլուխներէն էր Արփիար, թէեւ մեծամասնութիւն էին բայց ղրամ չունէին, մինչդեռ Նազարբէկ եւ իրենները նիւթապէս չատ աւելի ղօրաւոր էին։

Ասկէ զատ «Հընչակ» թերթը Նազարբէկի անունովը արձանագրուած էր Լոնտոնի մէջ եւ ըստ օրինի անոր սեպհականութիւնը կը համարուէր։ Այնպէս որ Նազարբէկ կըրցաւ «Հընչակ»ը ինք չարունակել եւ միւս կողմէ թոյլ չտալ որ ընդդիմադիրները այդ անունով թերթ հրատարակեն։ Ատոր համար նոյն միջոցին հականազարբէկեան Հընչակեաններու օրգանը, ղոր Արփիար կը խմբագրէր, անանուն կը հրատարակուէր Լոնտոնի մէջ, որովհետեւ կուսակցութիւնը չէր ուզեր «Հընչակ»էն տարբեր անուն մը գործածել։

Միւս կողմէ հականազարբէկեանները, որոնք ինչպէս ըսի, այն ատեն սոսկալի մեծամասնութիւն կը կազմէին, իրենք իրենց մէջ համաձայն չէին, իսկ Արփիար իր ոչ մէկ ընկերին հետ, բացի Լեւոն Բաչալեանէ, կրնար տոլիկ ընել։

Իրարու դէմ հայհոյալից ամբաստանագիրներ, շրջաբերականի ձեւով, ամէն շաբաթ կը տեղային Լոնտոնէն, Եղիպտոսէն, Պուլկարիայէն, Ամերիկայէն, անընդհատ խաղքութեան մը տեսարանը պարզելով Պոլսէն վախատական Հայերուն աչքին՝ որոնք առաջին անգամ առիթ կ'ունենային տեսնելու Հընչակեականութեան ներքնակողմը։

×

1897 Յունուարի վերջերն էր երբ Աթէնքէն մեկնեցայ երթալ Եդիպտոս հաստատուելու համար։

Ճամբորդութիւնը ըրի Բանթալէոն ընկերութեան Ուրանիա անուն փոքրիկ շոգենաւով, որ ութ օրէն հասաւ Բիրէէն Պորտ Սայտ, մինչեւ խախվախան շոգենաւները 36 ժամէն կը կտրեն այդ ճամբան։

Իրաւ է որ Ուրանիա կրեակի բոլոր նաւահանգիստները հանդիպեցաւ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(21 եւ վերջ)

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ Ա. ՓՇԿԱՎՅԱՆԻՆ

Նոյեմբերի 4-ին Մոսկվայի Մեծ թատրոնի բեմին հրատարակուեցաւ Ա. Փշկավեանի նոր հատորը, որ կը պարունակէ հետեւեալ գործերը՝ «Ոսկի ձուկը», «Ծովու հոգին», «Ծովու հարսնիքը», «Ծովու արքան», «Ծովու ալիքները», «Ծովու ոսկի ձուկը», «Ծովու ոսկի ձուկը եւ ոսկի ձուկնիկները», «Ծովու ոսկի ձուկնիկները», «Ծովու ոսկի ձուկնիկները եւ ոսկի ձուկնիկները», «Ծովու ոսկի ձուկնիկները եւ ոսկի ձուկնիկները եւ ոսկի ձուկնիկները», «Ծովու ոսկի ձուկնիկները եւ ոսկի ձուկնիկները եւ ոսկի ձուկնիկները եւ ոսկի ձուկնիկները», «Ծովու ոսկի ձուկնիկները եւ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վաղարշակ Տէր-Վար-դանեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Եղիսաբէթ Տէր-Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գամէր Տէր-Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Պեզազեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Վահագն Պեզազեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Վահագն Պաղտասարեան (Լօզան) հոգեհանգստեան պաշտօն կը խնդրեն կատարել Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ Հայոց եկեղեցւոյ մէջ, յետ պատարագի, 30 Յունուար կիրակի առաւօտեան, իրենց հնոջ, մօր, քրոջ, զարմիկին եւ աղգականին՝

ՇՈՒՇԱՆԻԿ ՏԷՐ-ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

(ծնեալ Պեզազեան)

հոգւոյն համար, մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն յիշատակը յարգողներուն։

×

Այրի Տիկին Կարպիս Օսմանճեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Թորոս Օսմանճեան, Անի եւ Ժան-Ժաք Օսմանճեան եւ Համայն ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԿԱՐՊԻՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Վերժին Օհաննէսեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղիկով կամ փոխան ծաղիկի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իր ամուսնոյն՝ Փաւնու Օհաննէսեանի մահուան առթիւ, ի մասնաւորի Կաթողիկէ Հայոց Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին եւ դրացիներուն։

×

Այս տխուր առթիւ, Տիկին Վերժին Օհաննէսեան իր ամուսնոյն Փաւնու Օհաննէսեանի յիշատակին հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.— 100 *ֆր. Կաթողիկէ Խաչի Շրջ. վարչութեան, 100 Կարմիր Խաչին, 100 Դպրոցասէրի, 100 Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի, 100 Վիէնի Կ. Խաչի դպրոցին, 100 Տէսինի Ապրիլ. Յունգրճանին, 100 Նոր Սերունդի Փարիզի խումբին (ըստանալ «Յառաջ»ին) եւ 100 «Յառաջ»ի։*

ՍԷՆ-ԼՈՒ - Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

Էֆիւմէնիէ շաբթուան առթիւ, հատուկան պատարագ Սէն-Լու կրան փէնի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ, երկուշաբթի 31 Յունուար երեկոյեան ժամը 20,30ին, մասնակցութեամբ Վալպարէզի Ֆրանսական կաթողիկէ եկեղեցւոյ։

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ԽՐԱԽՃԱՆՔ

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայր. Միութեան կից, երիտասարդաց երկսեռ նորակազմ յանձնախումբը ի պատիւ հայրենակիցներուն կը կազմակերպէ «Մրախճանքի Օր մը», Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Յունուար 30 կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5էն մինչեւ ուշ գիշեր։

Յանձնախումբը կը հրաւիրէ բոլոր Վասպուրականցի երիտասարդները իրենց ծնողքներով։

Խնամուած յայտագիրը։ Հայկական եւ եւրոպական պարեր։ Ճոխ պիւֆէ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Կրընոպլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերու-հիները դպրոցի սրահին մէջ, Յունուար 30ին կիրակի ժամը 3ին։ Կը խնդրուի ճըշդապահ ըլլալ։ Օրակարգ.— *Պատգամաւորի զեկուցում, հաչուետուութիւն, բարոյական զեկուցում, վարչական ընտրութիւն։*

×

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Անիէս - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ (Յունուար 29) կէսօրէ յետոյ ժամը 5ին, Քաֆէ Մոտէռն, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք, Պուա Քոլոմպ։ Օրակարգ՝ զեկուցում պատգամաւորական ժողովի, հաչուետուութիւն եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Անիէս - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Քէչիչեանի, զաւակներուն եւ բոլոր պարագաներուն, ողբացեալ Լուսովիկ Քէչիչեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 50 ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի օգնութեան կայանին (ստանալ Յառաջէն)։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Վերապայլէն Տէր եւ Տիկին Վահրամ Եսայեան 100ական ֆր. կը նուիրեն Շաւիլի դպրոցին եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին Վրոյր Հալէպլեանի մահուան առթիւ։

ՆՈՒԷՐ

ԿՐՕԼԷՆ, Պ. Պետրոս Տաղէսեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ, յաւերժական յիշատակին իր ծնողաց նահատակուած Ապրիլեան Եղեռնին.— 50 *ֆր. Կապոյտ Խաչի, 50 ֆր. Կարմիր Խաչի օգնութեան կայաններուն, 50 ֆր. Առնուվիլի Անա-բատ Ցղութեան Քոյրերու դպրոցին, 50 Դպրոցասէրի Տիկնանց վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 ֆր. «Յառաջ»ին։*

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպուած Առնուվիլ - Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կառավարենց Խումբին կողմէ, կիրակի, Յունուար 30, ժամը 15էն 24 Սարսէլի Սալ տէ Ֆէքը,

Փլաս տը Լ 11 Նովեմպըր

Գեղարուեստական բաժին.— ՆԱՅԻՐԻ պարախումբ ղեկավարութեամբ Պ. ՊՈՒՐ-ՆՈՒԹԵԱՆԻ, երգ՝ Օր. ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Նուագախումբ ՊԵՏԻԿ ԵԼԻ ԻՐ ԽՈՒՄԲԸ

ՊԱՐ — ՃԱՇ — ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԱՐՏԻՈ

Շաբաթ 29 Յունուար առն է Սրբոյն Սարգսի զօրավարին եւ որդւոյ նորին Մարտիրոսին եւ չորեքտասան պինուածոց։

Այս առթիւ, ժամը 10ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ պիտի մատուցուի։

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի։

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, Շաբաթ 29 Յունուար երեկոյեան ժամը 8,30ին դպրոցին սրահը։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Բաֆֆի խումբին ժողովը այս երկուշաբթի 31 Յունուար, Մշակութային Տան մէջ, երեկոյեան ժամը 21ին։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջանային կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները կիրակի 6 Փետրուար ժամը 15,30ին Ահարոնեան ակումբը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.—

Տիկին Վ. Նաճարեանի հոգեհանգիստին առթիւ.— Գ. Նաճարեան 50, Մ. Եմէնիճեան 20, Յակոբ 50, Վ. Զինարեան 10։

Կարապետ Կուլումեանի հոգեհանգիստին առթիւ.— Տիկին Կուլումեան 30, այրի Տիկին Ա. Պանոփիկեան, Տիկին Սափանեան 10ական, Տիկին Կարապետեան 30, Տիկին Տէր-Յովհաննէսեան, Տիկին Ս. Թէրզեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգորեան (իզմիրլեան) 10ական, Զ. Տէրտէրեան 15, Վ. Մարաշլեան 10, Տէր-Մեսրոպեան 20, Հ. Բաթմաճեան 20, Զ. Տէրտէրեան 5։

(Շար.)

ԽՆՋՈՅՔ - ՃԱՇ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Ամթուանի մասնաճիւղի ընտանեկան խնջոյքը Յունուար 30ին, կիրակի ժամը 14էն ճաշկատուքի, Հանրակառքի Ընկերութեան սրահին մէջ։ Հայկական եւ եւրոպական պարեր։ Նուագախումբ։

Ճաշադին 30 ֆր. մեծերու, 15 ֆրանք փոքրերու։

Արձանագրուիլ Յունուար 25էն առաջ Նչան Նաճարեանի մօտ, Քամփանեը Ռոզէտ-լէ-Փէն տէ Պասթիւ, Սէնթ Ամթուան։

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19ԷՆ 28

ատելի լաւ օգտուելու համար երկար օրերէ եւ գեղեցիկ օդերէ

Ս. ԵՈՒՀԱՆ, Սալցպուրկի չրջանը 620-1200 մեթր բարձրութիւն, արեւոտ վայր մը, պաշտպանուած հովերէն եւ մշուշէն։ Ձիւնը ապահովուած դահուկ ընողներուն համար։ Ամէն տեսակ զուարճութիւններ։ Հանգստաւէտ պանդոկ, տաք եւ պաղ ջուր սենեակներուն մէջ, ջերմութիւն, խնամուած ճաշեր։

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 395 ՖՐ.

Կանխավճար 75 ֆր. մնացեալը վճարելի Փետրուար 15

Սահմանափակ տեղեր. ժամ առաջ պէտք է արձանագրուիլ։

Մեկնում Փետրուար 19, կառ տը լ'Էսթէն

ԱԼՊԵՐԿ ԷՔՍՓՐԷՍով։

Հաւաքուիլ կառ տը լ'Էսթի մեկնումի մեծ սրահը ժամը 21ին (մեկնում 22,10ին)

Ճամբորդութիւն Բ. կարգով, մասնակցութեան գինին մէջ են ճամբու ծախքը, պանդոկ եւ ճաշ (բացի ճամբու ճաշերէն)։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Է.Տ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

ԿՈՎԿԱՍ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ ԿՕՒԶՈՒԻՆ

10էն 14 տարեկան տղաք պարելու համար խումբին մէջ։ Փորձերը ամէն Շաբաթ ժամը 17էն 19, Սալ տէ Սէօրի մէջ (Ալֆորվիլ)։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

LA SECTION CULTURELLE DU

CLUB des JEUNES de l'U.G.A.B.

Vous rappelle qu'elle organise : *Tous les Lundis* de 19 h. 30 à 21 h. 30

— Cours de langue arménienne : première, seconde et troisième année.

— Cours de civilisation arménienne.

Pour les nouveaux inscrits à partir du 15 Janvier 1972 un cours spécial leurs permettra de rattraper le niveau de ceux qui suivent ces cours régulièrement depuis le 15 Novembre 1971

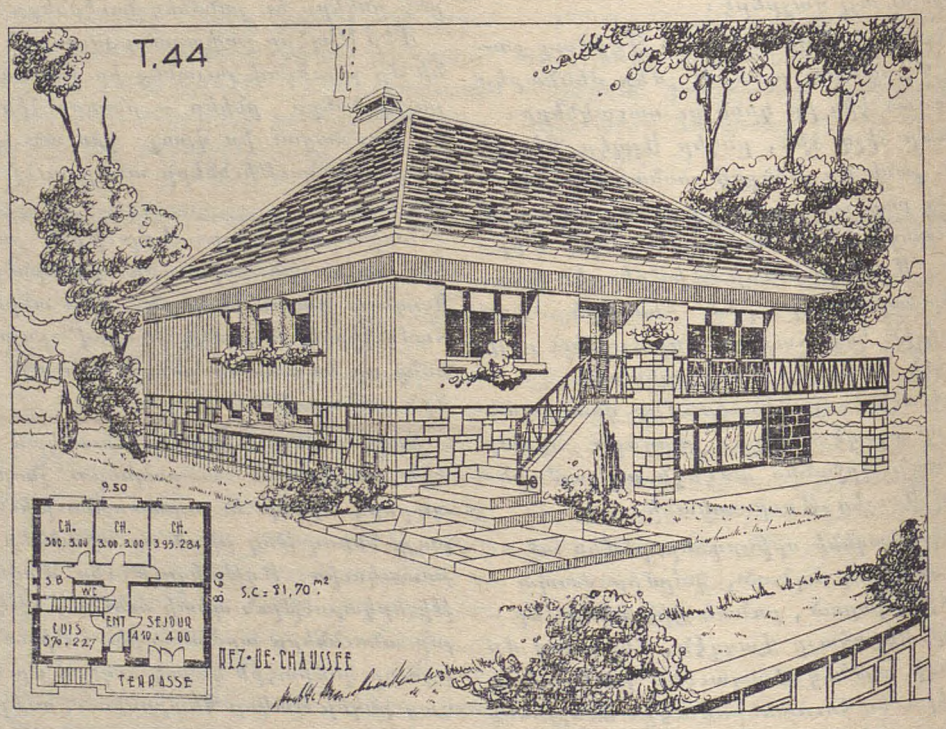
Les Samedis une fois par mois de 15 h. à 17 heures :

— Cours de littérature et poésie arménienne

Ces cours ont lieu au siège de l'U.G.A.B. : 11, Square Alboni, Paris (16e) Métro Passy.

CES COURS SONT GRATUITS ET OUVERTS A TOUS LES JEUES ARMENIENS

SUR VOTRE TERRAIN
FAITES CONSTRUIRE

la demeure de votre choix par la

Société d'ENTREPRISES et de CRÉDIT

Siège Social : 91, Rue de la VICTOIRE — PARIS-9e
Tél. : TRI. 14-04 Métro : Havre-Caumartin

PRIMES - CRÉDIT - RIEN A VERSER AVANT LES TRAVAUX

Maison fondée en 1938 — Nombreuses références
Les travaux sont dirigés par un architecte arménien

BON A DECOUPER POUR DOCUMENTATION GRATUITE

Nom .....
Rue ..... No .....
Ville .....Département .....
Possedez-vous un terrain ? .....

ՇԱԲԱԹ
29
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
SAMEDI
29 JANVIER
1972

LE NUMÉRO 0,50 F.

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար· 125 ֆր·	Հատը	0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12328

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.328

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ

—o—

Աստ հանգչի մարմին Պետրոս Դուրեան,
Որ խաւամեայ էջ ի գերեզման.
Երկաթագործի սա ծրնաւ որդի,
Խանաստեղծ բռեաւ ի կենաց աստի,
Ի տարաժամու Յունուար էրսանի
Հազար ութ հարիւր եօթանասներկի:

Առաջին մասն է այս Պետրոս Դուրեանի դամբարանին վրայ քանդակուած տապանագրին, զոր գրած է բանաստեղծին կրտսեր եղբայրը՝ Եղիշէ Պատրիարք Դուրեան՝ 1872ին:

Սկիւտարի հայկական վարժարաններու աշակերտներս ամէն տարի — իր տարելիցին — յուզումով ու երկիւղածութեամբ ուխտ կ'երթայինք իր դամբարանին, գաղարպաչըլի հայկական գերեզմանոցը:

«Սկիւտարի Սոխակը» պաշտամունքի առարկան էր բոլոր երիտասարդներուն, որոնք խանդաղատանքով գոց կը սորվէին իր բանաստեղծութիւնները եւ խոր ապրումով կ'արտասանէին զանոնք հանդէսներու մէջ, նոյնիսկ պատշգաններու առեն: Տրտունջը, իմ մահը, լճակը (որ երգի էր վերածուած) բոլորի շրթներուն վրայ էին:

Պետրոս Դուրեան ծնած էր 1852 Մայիս 20ին՝ Սկիւտար: Յաճախած էր իր ծննդավայրի ծանօթ ձեմարանը, զոր աւարտած էր 1867ին: Հայերէնէ զատ սորված էր ֆրանսերէն եւ կարդացած եւրոպացի մեծ գրողներու գործերը.— Լամարթին, Վիկտոր Հիւկօ, Պայրըն, Շէյքսփիր, Շիլլէր, Կէօթէ, եւայլն:

Ուսանաւորներ գրել սկսած էր, երբ հազիւ 13 տարեկան էր: Մեծապէս կը հետաքրքրուէր նաեւ թատրոնով: Այդ օրերուն դերասանապետ Յակոբ Վարդովեան ներկայացումներ կուտար Սկիւտարի թատրոնին մէջ: Տակաւին դպրոցական աշակերտ՝ Դուրեան հօրմէն ծածուկ թատրոն կը յաճախէր: Բանաստեղծութեան հետ միաժամանակ թատերգութիւններ կը թարգմանէր ու կը խմբագրէր Վարդովեանի թատրոնին համար: Ի վերջոյ բեմ պիտի բարձրանար իբրեւ դերասան:

Հայրը՝ Աբրահամ՝ դարբին էր եւ դժուարաւ կը ճարէր բազմանդամ ընտանիքին ապրուստը: Բեռ չըլլալու համար իր հօր, պահ մը իրրեւ վրադիր աշխատեցաւ լոմայափոխի մը մօտ: Սակայն վինք հետաքրքրողը թատրոնն էր, ուր նիւթական վարձատրութենէ աւելի ծափահարութիւնները կը ստանար:

Զափազանց կը յոգնէր լարուած աշխատանքի հետեւանքով: Մարմինը կը հիւծէր օրէ օր: 1871ի սկիզբը անկողին ինկաւ: Հիւծախտը վարակած էր հէք բանաստեղծին թոքերը: Բժշկութիւնը ի վիճակի չէր տակաւին դարմանելու այդ մահացու հիւանդութիւնը: Այլեւս ո՛չ կրնար աշխատիլ, ոչ խսկ գրել: Կը տառապէր առոր համար: Մահուան անկողնոյն մէջ գրեց իր հրաշակերտ բանաստեղծութիւնը՝ Տրտունջը որ անխուսափելի մահուան նախօրեակին, ուժգին բողոք մըն էր՝ ուղղուած «չանթերու արմատ» Աստուծոյ դէմ:

Թո՛ղ անէծք մ'ըլլամ ու կողբդ խրիմ,
Թո՛ղ յորջորջեմ բեզ Աստուա՛ծ ոխերիմ:

Ըմբոստ հոգին անզօր կ'ըլլայ մաքա-
ռելու մահուան դէմ, նոյնիսկ եթէ զառնայ «չանթ մը զալկահար»:

Կ'ուզէ կառչիլ կեանքին, ապրիլ, չատ է երիտասարդ, հազիւ քսան գարուններ բոլորած: Կը մեղմանայ ցասումը, ու կը պաղատի, անյոյս.—

«Ո՞հ, կայծ տըւէք ինձ, կայծ տըւէք, ապրի՛մ,
Ի՞նչ, երազէ վերջ գրկել ցուրտ շիրի՞մ:

Զորս հաղար հոգի ներկայ եղած են իր յուղարկաւորութեան: Բացառիկ երեւոյթ, պերճախօս դրաւական իր վայելած ժողովրդականութեան ա՛նքան մատաղ տարիքի մէջ:

Պետրոս Դուրեան հայ քնարերգակ բանաստեղծութիւնը կը հասցնէր աննախընթաց, վերադոյն աստիճանի մը: Ազգային Սահմանադրութեան խանդավառ օրերն էին: Հայրենասիրական ոգին կ'արծարծէր Ալիշանի, Արիսեանի, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի, Թովմաս Թէրզեանի, Մի-քայէլ Նալբանդեանի քերթուածներով ու դրական երկերով: Զէյթունի 1862ի յաղթական ապստամբութիւնը ներշնչումի աղբիւր կը դառնար:

Դուրեան հայրենասիրական թատերերգութիւններ կը գրէր՝ խանդավառելով օրուան երիտասարդ սերունդը:

Վարդ եւ Շուշան, Անկումն Արշակունի Հարստութեան, Աստպատականութիւնք Պարսկաց ի Հայս կամ Աւերումն Անի մայրաքաղաքին Բագրատունեաց, Սեւ հողեր կամ յետին գիշերն Արարատեան, Արտաշէս Ա· եւայլն կը կազմեն իր ա՛նքան բեղուն թատերական վաստակը:

Բանաստեղծ Դուրեանի յիշատակը իր մահուընէն հարիւր տարի ետք տակաւին կ'ապրի ու պիտի ապրի յաւիտեան:

Մահուան սեմին կը գրէր իր հոյակապ քերթուածներէն մէկը — Իմ մահը·

Իսկ աննշան եթէ մնայ
Երկրի մէկ խորշն հողակոյտն իմ,
Եւ յիշատակս ալ քաւամի,
Ա'հ այն ատեն ես կը մեռնիմ:
Դուն չե՛ս մեռնիր, աննման Դուրեան,
Ու յիշատակդ ալ երբե՛ք չի թառամիր:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հանրապետութեան Նախագահը Փարիզ վերադարձաւ այցելելէ եօթ Նիժեր եւ Զաու: Ժորժ Փոմփիտու խոստացաւ Զաուի նախագահին՝ Ֆրանսայի օժանդակութիւնը անտեսական եւ այլ մարզերու մէջ:

ՀԱՆՑ վճռակամ «ոչ»ով մը պատասխանելէ եօթ նախագահ Նիքսընի առաջարկին, այժմ «բացատրութիւններ» եւ «լուսաբանութիւններ» կ'ուղղ ներկայացուած ուխտ կէտերու մասին: Ռոճըրս, Մ· Նահանգներու Արտաքին նախարարը, իր կարգին նկատել տուաւ, թէ «Հիւսիս· Վիէթնամցիները չեն մերժած մեր առաջարկները, այլ հարցումներ ուղղած են մեզի: Ասիկա լաւ նշան է»:

ՄՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ Արտաքին նախարարը՝ Գրոմիկո տեսակցեցաւ Ճափոնի վարչապետին հետ: Գրոմիկո եւ Սաթօ համաձայնեցան խաղաղութեան դաշնագիր մը կնքել իրենց միջեւ մինչեւ տարեվերջ: Պատերազմէն եօթ թէեւ երկու երկրները 1956ին դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատած էին, սակայն ցարդ չէին ստորագրած խաղաղութեան դաշնագիր մը: Սաթօ կրկին յիշեցուցած է խորհրդային Արտաքին նախարարին իր երկրին պահանջը՝ վերստանալ Մորհ· Միութեան կողմէ գրաւուած չորս կղզիները, որոնք կը դանուին Քուրիլ կղզիներու հարաւը:

ԱԹԻՆՔ ժամանեց Ֆրանսայի Արտաքին գործ- նախարարը: Քաղաքական խօսակցութիւններու առանցքը պիտի կազմէ Ֆրանսայի միջերկրականեան քաղաքականութիւնը:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ ճամբորդաւար օդանաւ մը պայթեցաւ Թուիչքի ժամանակ: 27 ճամբորդ մեռած են: Եուկոսլաւիոյ կառավարութիւնը խրատաթ ազդայնա – կաններու կը վերագրէ օդանաւին պայթումը, «խափանարարական» արարք:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը 144 միլիոնի վարկ մը բացաւ Շերջապատի նախարարութեան, որպէսզի ոչ մէկ չանք խնայուի բնութեան պաշտպանութեան համար եւ ապականութեան դէմ պայքար տարուի:

ՍԻՊԵՐԻՈՑ Եակուձք քաղաքին մէջ ցուրտը զէրոյէն 60 աստիճան վար իջած է: Մոսկուայի մէջ ալ՝ զէրոյէն վար 30:

ՇԻՒԿԱԿՈՑԻ մէջ մեռաւ անուանի երգչուհի Մահալիա Ճէքսընն, 60 տարեկանին: Սեւամորթ երգչուհին, որ աշխարհահռչակ զարճած էր յատկապէս իր կրօնական երգերովը, երբեք երաժշտութիւն սորված չէր: Երաժշտանոթ չէր դիտեր կարդալ:

ԱՆԳԼԻԱ չորս հազար պինուոր զրկեց անգլիական Հոնտուրաս: Թէեւ պաշտօնական բացատրութիւն չի տրուիր, սակայն այս քայլը կապ ունի Կուաթեմալայի հողային պահանջին հետ: Այս վերջինը իրը կը նկատէ տահմանային կարգ մը շրջաններ Հոնտուրասի մէջ:

ՓԱՐԻ–ԺՈՒԻՒ օրաթերթը վակուեցաւ վերջնապէս Տիկին Տէլ Տուքայի որոշումով, որ չուզեց տեղի տալ դործադուլի կոմիտէի պահանջներուն:

ԼՃԱԿ

Ինչո՞ւ ապշած ես, լըճակ,
Ու չես խայտար ֆու ալեակ,
Միթէ հայլուդ մէջ անձկաւ
Գեղուհի՞ մը ճայեցաւ:

Եւ կամ միթէ կը զմայլի՞ն
Ալեակդ երկնի կապոյտին,
Եւ այն ամպոց լուսափթիթ
Որ ճըմանին փըրփուրիդ:

Մելամաղձոտ լըճակ իմ,
Քեզ հետ ըլլաւ մըտերիմ,
Սիրեմ ճեզի պէս ես ալ
Գրաւիլ, լռել ու խոկալ:

Ո՛րքան ունիս դու ալի՝
Ճակատս ա՛յնքան խոկ ունի,
Ո՛րքան ունիս դու փըրփուր,
Սիրտս ա՛յնքան խոց ունի բիւր:

Այլ եթէ գոգդ ալ թափին
Բոյլճն աստեղաց երկընքին,
Ընմանիլ չես կրնար դուն
Հոգւոյս՝ որ է բոց անհո՛ւն:

Հոդ աստղերը չե՛ն մեռնիր,
Ծաղիկներն հոդ չե՛ն թոռմիր,
Ամպերըն չե՛ն թըրջեր հոդ,
Երբ խաղաղ է դու եւ օդ:

Լըճա՛կ, դու ես թագուհիս,
Ձի թ'հովէ մ'ալ խորշոմիս,
Դարձեալ խորքիդ մէջ խրոով
Ձիս կը պահես դողդղալով:

Շատերը զիս մերժեցին,
« Քընար մ'ունի սոսկ » — ըսին·
Մին՝ « դողդոջ է, գոյն չունի » —
Միւսն ալ ըսաւ·— « կը մեռնի՛ »:

Ոչ ոք ըսաւ·— « Հէ՛ք տըղայ,
Արդեօք ինչո՞ւ կը մըխայ,
Թերեւս ըլլայ գեղանի,
Թէ որ սիրեմ, չըմեռնի »:

Ոչ ոք ըսաւ·— « Սա տըղին
Պատռեցիք սիրտը տըրտմագին,
Նայիցիք ինչե՛ր գրուած կան··· »
— Հոն հրդեհ կայ, ո՛չ մատեան:

Հոն կայ մոխի՛ր··· յիշատա՛կ···
Ալեակիդ յուզին քող, լըճակ,
Ձի ես խորքիդ մէջ անձկաւ
Յուսահատ մը ճայեցաւ···:

ՅՈՒՇ

Սա կապոյտ մայր–ովկէանին,
Ուր փողփողեն աւազէ ռսկի,
Մեր երազոց վառարանին
Եզրէն՝ վարդից մէջ անհունի՝
Երբ արեւը շողշողէ,
Դու իմ սէրը միշտ յիշէ:

Թաւուտէ մը կանաչ ու մորչ՝
Որոց շուրջը սիրէիցիք միշտ
Նստիլ՝ խօսիլ շրթամբէ դողդոջ՝
Ծրծել անյագ իրարու սիրտ՝
Երբ տեղեւ մը խարշափէ,
Դու իմ մրմունջը յիշէ:

Առաւօտներն գարնանային՝
Ո՞հ, հորիզոնն ալ վարդավառ՝
Ցայգ ելնելուդ ծաղկած մարգին՝
Ուր կը գըտնես մորչ, չոր մացառ՝
Երբ թըռչնիկ մը ճըռուողէ,
Դու իմ խղճերը յիշէ:

Պաղլար Պաշի ելած ատեն՝
Եւ կամ սարը Ձամլըճային՝
Սիրուն վայրեր, ուր միշտ արդէն
Ճեմել հոգիիդ մեր սիրէին՝
Երբոր գեփիւռ մը փըչէ,
Դու իմ հոգին միշտ յիշէ:

Եւ առօրեայ աշխատանքէ
Վաստակաբեկ վերադարձիդ՝
Եւ կամ սիրոյ արշաւանքէ
Դարձած՝ ատեն տըրուի ի սիրտ՝
Երբ հորիզոնն հրդեհէ,
Դու իմ կրակները յիշէ՛:

Ամբան գիշեր մը երբ գտնես
Աստղերն առատ գլխուդ վըրայ՝
Եւ լուսինը լապտեր ընես՝
Դողդոջ ֆայլից դէպի Մօտայ
Երբ շրջագգեստ մը շըրշէ,
Իմ մաշած սիրտը յիշէ՛:

Տրտում ճստած դու պատուհան՝
Ցառած երկնից այն սեւեռես
Սեւ մըտածմանց լոկ վառարան՝
Տըժգոյն ճակատդ եւ աչերդ վէս
Տըխուր կոչնակ մ'երբ հնչէ,
Մըտերմիդ մահը յիշէ՛:

Պ. ԴՈՒՐԵԱՆ

ԵՐԵՒՈՅԹ ՄԸՆ Է

Հարիւր տարին այն ոսկեղէն փորձա – քարն է, որ վերջնապէս կամ կը թաղէ կամ կը հաստատէ բանաստեղծի մը համ – բաւը:

Պետրոս Դուրեան, Սկիւտարի այդ թե – ւաբեկ թռչնիկը, որ իր բոցաթորը երկով կարճ առեն մը խռովեց հոգիները, տես – լահարող պատկերներ բռնկեցուց երեւա – կայութիւններու առջեւ եւ ցնցեց ժամա – նակի մարզոց փափկասուն ջիղերը, իր մահէն հարիւր տարի ետքն ալ «կենդանի» է ահա մեր զրքերուն եւ մեր սրտերուն մէջ:

Պ. Դուրեան զրապատմական անուն մը չէ լոկ, անցեալի դուռներուն հսկող պաղ յիշատակարան մը, այլ բարախող կեանք է, յուզում, երազ, սէր եւ տենչանք: Իր յիշատակը ոչ միայն չթառամեցաւ ժա – մանակի փոթորկաշունչ հովերէն, այլեւ երթալով աւելի քաղցրացաւ, աւելի պրա – ւեց մեզ եւ զարձաւ ժամանակակից:

Երեւոյթին զաղտնիքը այնքան բացա – յայտ է, որ զայն մատնանշելն անգամ աւելորդ ճիգ մը պիտի ըլլար: Պ. Դուր – եան այն բացառիկ դէմքերէն է, որոնք բանաստեղծ կը ծնին եւ երկինքի կրակէն կայծեր կը բերեն մեր աշխարհին:

Այն օրերուն, երբ տիղմոսակիր քեր – թողներու փաղանգը մաշած բառերու եւ ժուռկոյն պատկերներու կրկնութեամբ ո – տանաւորներ կը հիւսէր զեփիւռներու, լուսնեակներու եւ սոխակներու վրայ, երբ Մ. Պէշիկթաշլեանի քնարը հապիւ քանի մը անկեղծ եւ զեղակերտ հնչիւններ փո – խանցած էր, Դուրեանի տաղանդը փայ – լատակեց հրաշքի մը պէս: Ճիշդ է, որ խոցելի էր իր արուեստը, թերի էին իր յանդերը, պատանեկան եւ յաճախ նոյն – իսկ մանկական միամտութիւն կար անոր բանաստեղծութիւններուն մէկ մասին մէջ, իհարկէ փոյթ... Դուրեանի մեծութի – նը կը զգացուէր անմիջապէս: «Տրտունջք» մը, «Լճակ» մը, «Թրքուհի» մը, եւ քանի մը այլ կտորներ բաւարար էին զրաւելու սրտերու ամէնէն անառիկ բերդերն իսկ եւ խոնարհելու այս հիւանդ տղուն ան – սովոր զօրութեան եւ արուեստին առջեւ:

Պ. Դուրեան երեւոյթ մըն է մեր նոր զրականութեան մէջ. ան էր ներշնչման հզօր թռիչքի, յորդաբուխ զգացումներու եւ արտայայտութեան չաւ յանդուգն ձե – ւերու: Իր խօսքը ժայթքող երեւոյթներու թափը ունի եւ ուժգնութիւնը:

Դուրեանի լեզուն ալ երեւոյթ մը կը կազմէ, որովհետեւ ժամանակակիցներուն հետ բաղդատած՝ առաջին մաքուր աչ – խարհաբարն է: Առանց քերականագէտ կամ լեզուաբան ըլլալու, պատանի հա – սակին եղաւ նաեւ աշխարհաբարի կեր – տիչներէն մէկը: Բանաստեղծի իր հզօր խառնուածքով ան մեր նոր լեզուն հա – տակեցուց իրեն, ինչպէս խիզախ ճիւաղը կը սիրէ նժոյգին:

Ինչ որ զրած է՝ մեկի զարմանք կը պատճառէ եւ կը ցնցէ մեր էութիւնը՝ ա – նողոք ճակատագրին դէմ մղած ողբեր – զական իր պայքարով:

Մեծ քնարերգակ մըն է Դուրեան, որ իր փունջ մը տաղերով հայ բանաստեղ – ծութեան բերաւ թարմութիւն, զեղեց – կութիւն եւ մանաւանդ սրտաբուխ ան – կեղծութիւն: Այն ինչ որ Յ. Օշական կը սիրէր կոչել «իրաւ բանաստեղծութիւն», կրնանք անվարան ըսել, թէ սկսաւ Դուր – եանով: Անոր լաւագոյն քանի մը քեր – թուածներուն բառերը սրտի ճայներ եւ հրդեհէ մը փրթած մխացող կրակի կտոր – ներ ըլլան կարծես, այնքան, որ ջերմ են անոնք, մարզկային եւ կենդանի:

Երբ կայ անկեղծութիւն, իրականու – թիւն, յուզում, երբ կայ կեանք ու մահ, սիրտ ու հոգի, ճշմարիտ քնարերգութեան մէջ աւելորդ կը զառնայ կարծես ուրիշ բան փնտռել: Եւ Դուրեանի պարագան անդամ մը եւս մեզ կը դնէ դէմ առ դէմ յաւիտենական այն ճշմարտութեան հետ, թէ անմահ բանաստեղծութիւնը ամէն բա – նէ առաջ խորունկ զգացումներու արտա – յայտութիւն է:

Ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս չի մեռնիր Դուրեան հարիւր տարիէ ի վեր: Իր արուե՞ստը... ըսինք արդէն, անկատար եւ զրեթէ ան – մշակ: Ի՞նչպէս կ'ուզէիք, որ մահուան չուքին մէջ կեցած եւ խոցոտուն թոքերով

Ա.ՅՅ
ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻՆ

Հաղիւ ոտք զրած Պոլսոյ օդակայանը՝ անհամբեր աչքերս կը պտըտցնեմ չորս կողմս. կը կարծեմ, թէ ահա՛, դէմս կանդնած պիտի դանեմ Սկիւտարը, Զամ – լըճայի բարձունքը:

Պոլսոյ ո՞ր մէկ անկիւնը ահեղ ոգեկո – չում մը, քաղցրալուր զողանջ մը կամ փշրած արեւներու ճառագայթ մը չի բե – րեր սրտիս, — Վոսփո՞րը, Գում–Գա – փո՞ւն, Ենի–Քէօյը, Սամաթիա՞ն, թէ Եըլտըզը եւ միւսնե՛րը, միւսնե՛րը... Բայց Սկիւտարը, Զամլըճան առինքնող ուրիշ հրապոյր մը ունին: Չոն է, որ թե – ւաբախեց, զայլայլեց ու զալկացաւ «Սկիւտարի Սոխակը»:

Սոխակ եւ Դուրեան... Ի՛նչ հակոտ – նեայ նմանութիւն: Հրաշատ հրաբուխի մը պատկերացումը՝ տահմիկ ճրագի մը լոյսով: Թէպէտեւ ինք կարապի մը պէս ուզեց անցնիլ աչխարհէն, եւ իրաւ, կա –

ՍԻՐԵԼ

Բոյլ մը ճայուածք՝ փունջ մը ժըպիտ՝
Գուրայ մը խօսք դիւրեց իմ սիրտ:

Ես ուզեցի լուռ մենաւոր
Սիրել փըթիթ՝ խորշեր թաւուտ,
Սիրել կայծերն երկնի կապուտ
Առտուան շաղն, իրիկուան քալ,
Ճակատագրիս սեւ գիծ կարդալ՝
Խոկալ, սուգիլ, ըզմայլիլ սուտ:

Ո՛հ, խուրձ մը վարս՝ եղեմ մը շունչ՝
Շրջագգեստ մը շրշեց իմ շուրջ:

Ես ուզեցի լոկ ու միւնակ
Սըրտակցիլ ջինջ վըտակին հետ,
Յիշատակի չունի ճա հետ,
Սիրտ մ'որոյ միւնչ սուգիմ յատակ,
Գըտնեմ զիս հոն տժգոյն յստակ,
Գաղտնի՛ք մ'ունի — այն՝ անթիւ վէտ:

Եթեր մը տրոփ սրտի լսեցի,
Չծծեց·— «Կ'ուզես սիրտ, եկ իմնի»:

Ես ուզեցի սիրել զեփիւռ
Որ երկնիէն թըռչի բեկբեկ,
Նա չի սիրեր խոցել երբե՛ք,
Հոգի մ'որոյ գաղտնիքն է բոյր,
Գիտէ շոյել երազներ քիւր,
Երկնի բոյրն յուշ կ'ածէ առ հէք:

Ո՛հ, փունջ մը բոց փըսփըսաց իմն·
— «Կ'ուզե՞ս պաշտել հոգի մ'անըիծ»:

Ես ուզեցի էրնարով մի
Լոկ սիրել հոս՝ հոս դալկահար,
Պաշտել՝ գրկել միայն էրնար,
Սիրող էակ ճանչել զանի,
Ըստ իմ էրմաց լարել ադի,
Եւ սրտակցիլ սիրողաբար:

Նէ մօտեցաւ յուշիկ՝ ըսաւ·
—«Ինարդ է ցուրտ սիրտ, եւ սէրըդ ցաւ»:

Թօթուեց թեւերն հոգիս մոլար,
Ճանչեց ըզնէ, գեղ ու կըրակ՝
Սիրտն անապա՛կ ինչպէս վտակ՝
Անմե՛ղ՝ ինչպէս սիւգ դալկահար՝
Հաւատարիմ՝ ինչպէս էրնար,
Հրաժեշտ տըւաւ կեանքի մենակ:

Բոյլ մը ճայուածք՝ փունջ մը ժըպիտ՝
Գուրայ մը խօսք դիւրեց իմ սիրտ:

նչող պատանի մը յղկէր իր տողերը: Իր մտածումին աչխա՞րհը... ոչ մէկ խորա – գող փիլիսոփայութիւն, ոչ մէկ մթամտքող կամ զարմացնող խորհուրդ: Երգած է մարզկային յաւիտենական եւ ամէնուն ծանօթ ապրումներ — սէր, մահ, յոյս, յուսահատութիւն: Երգած է զանոնք ե – րեմն երազող տղու կարօտով, երբեմն ընդվզող մարդու ըմբոստութեամբ: Բայց ինչ որ երգած է՝ համամարդկային տա – րողութիւն ունի եւ մշտատեւ թարմու – թիւն:

Դուրեան սրտով զրեց եւ յաղթանակեց: Եւ անմահութեան դինը վճարեց իր ա – բիւնով ու կեանքով:

Մ. ԻՇԽԱՆ

Ուր շուտ տային մեզի նոճիք՝
Սեւ հովանոցէ վըշտահաբի:

. . . . . .

Չէինք խօսեր, խօսքն մեր հուզուց
Անհուսութիւնը կը պղծէր.
Մենք գերք երկու տժգոյն բոցեր
Իրարու մէջ կ'այրէինք սոսկ:

Վարդան մեռաւ. Դուրեանէն չուրջ տա – րի մը առաջ, նոյնպէս քան տարեկանին, եւ իր հոգեկից, բախտակից մահերիմին համար է, որ դալկահար շանքը, ինքն ալ «մնաս բարով»ի թել մը դարձած պես – բոսը՝ կը զրէ· «Հասարակաց գերեզման – ներուն մէջ հողակոյտեր կան, որոնք հրաբուխներ պիտի ըլլային: Բայց կայծը սրտի թանձր խաւարի մէջ առանց երբեք հրահրելու թաղուած է»: Ու կ'աւելցնէ. «Ես Վարդանիս շարունակութիւնն եմ... իր յիշատակին վառարանն եմ, իր կսկի – ծին ովկիանն եմ, իր սուգին վիհն եմ...»: *Սրտայոյզ այս խոստովանութեան մէջ կայ խորագոյն անկեղծութեան արտայայ – տութիւնը:* Կողք–կողքի, չունչ–չունչի ապրող տղաք էին «իրարու մէջ այրող զոյգ մը տժգոյն բոցերը», Դուրեանն ու Վարդանը, եւ անպայման որ պիրար ներ – չնչած էին, բան մը փոխանցած էր մէկը միւսին: Եւ անհաւանական չէ, որ Վար – դանի խռովքներն ալ իրենց արտայայ – տութիւնը գտած ըլլան Դուրեանի կրակէ երգերուն մէջ:

Հո՛ս է Դուրեանի մեծութիւնը, իր ան – կեղծութիւնը, ապրումին հարազատու – թիւնը, որ ցաւին ահաւորութենէն կ'առ – նէ իր արտասովոր ուժականութիւնը:

Ու զարձեալ այդ լուսաջինչ անկեղծու – թենէն կը ծնին Դուրեանի մաքրամաքուր միւս սէրերը, որոնք ա՛լ աւելի կը բիւրե – ղանան, քանի օրերը կ'անցնին, — կնոջ սէր, հայրենիքի սէր:

Ի՛նչ մարզկային եւ ի՛նչ աստուածա – յին գերեզմանի սեւ կաթը խմած *այս պատանի* – հանճարը: *Մարմնապէս*՝ նա – կատը գունատ, կուրծքը գոգած՝ թախե – լու մօտ աշնան մէկ տերեւ, *հոգեպէս*՝ հզօր ու արի, տխուր ձայն մը, որ կը յանդգնի բնդացնել գերեզմանի մը սահար – կու կամարը, բանաստեղծ մը, որ մահ – ուընէ չի սոսկար: *Աղքատութեան դառն բաժակը ցմրուր քամած, կեանքը թըշ – ուառութեան հոմանիշ զարձած, բայց մինչեւ վերջին չունչ ստեղծագործած, հայ զրականութեան անկորնչելի հարըս – տութիւն մը կտակած: Սիրոյ զգացումին ամէնէն երազային, ամէնէն նուրբ ու հմայիչ երանգները տուած, ամէնէն քնք – քուշ սարսուռները փոխանցած. բարկու – թեան տաղնապներուն՝ ժայթքող հրա – բուխ, որ յանդգնած է անէծք մը ըլլալ Աստուծոյ կողը խրիլ ու Զայն յորջորջել՝ ոխերիմ: Տասնեւերեք տարեկանէն զրալ մահուան հալածանքը, բայց ամէն օր յաղթանակ մը ապահովել կեանքի մէջ:*

Հակազիր բեւեռներու մէջէն պրկուած ի՛նչ հզօր խառնուածք, հակասական ապ – րումներու ի՛նչ չքեղ, տարերային յուզա – հանդէս՝ Դուրեանի քերթողութիւնը, ժայթքը իր ներաշխարհին:

— Ժամանակը անցաւ, երթանք հիմա դերեզմանատուն, — կը յիշեցնէ ուղե – կիցս:

Հով մը, այդ պահուն, կը զղրդացնէ Զամլըճայի նոճիներուն ճիւղերը: Անուշ – նին ներկայութիւնը կը զդամ ակամայ: Ու աւելի լաւ կ'ըմբռնեմ Դուրեանի տա – ղերուն ալեկոծութիւնը, արծիւի թեւա – բախումները, ապրումներուն անխորչա – փելի խռովքը:

Այո՛, Դուրեանի խառնուածքին տիրա – կան գիծը յանդգնութիւնն է, ապնիւ ու աղուհաս առնականութիւնը: Ինքնութիւնն ու նրբութիւնը զարդերն են միայն. հզո – րութիւնը, քաջութիւնը՝ իր աստուածու – թիւնը:

Միայն քան տարի ապրիլ, նիւթական եւ հոգեկան յուզեղէն պայմաններու մէջ եւ ասկայն բանաստեղծութեան Աւարատը նուաճել... փառք մըն է, որ միայն աստ – ուածորդի մը կրնայ իրականացնել:

«Երանի՛ անոնց, որոնք իրենց անշուք կեանքին հետ հսկայ փառք մը կը տա – նին», *սրտիս մէջ հնչող իր խակ խօսքը* կը մխիթարէ զիս:

Ու մինչ ինքնաչարժը զանդաղօրէն կ'իջնէ ոլորապտոյտ ուղիէն՝ տակաւին կը մտածեմ այն խիզախ հայրենասէրին մասին, որ պատանի Դուրեանը եղաւ: Մերթ ընկերը՝ Վարդանը խորագոյն զգա – ցումով, պաշտեց թեւերուն մէջ լռյսի, հովի պէս մարող ու անցնող Թրքուհին

ԱԺՎԱՏՈՒԹԻՒՆ ՎԱՐՍԿԱԿԱՊՈՒՓԵՆԻՑ

Գ. ՄԱՍ

ԱՂՋԻԿՆ ԱՐ ՎԱՂԿԱԿԱՊՈՒՓԵՆԻՑ

— Ե՛տ դարձ, ինչո՞ւ եկար, տեղո՛ւդ նստէ՛ ու մեզի հետ ճաշէ՛ ինչ որ կայ սեղանին վրայ։

— Ես ալ ուզեցի, բայց ինչպէս կրնամ ձեզ հետ ճաշել, երբ ձեր ամբողջ տունը ինծի կ՚ուրանայ։

— Ինչո՞ւ, ի՞նչ եղաւ, ի՞նչ պատահեցաւ։

— Ես ալ չեմ գիտեր, ինչ որ գիտեմ այն է, որ ինծի համար ամբողջ աշխարհ փոխուեցաւ, ամէն ինչ ինծի համար անհասկնալի դարձաւ, ամէն ինչ ինծի համար անհաճելի եղաւ։

— Ի՞նչ ըսել կ՚ուզես, ինչպէ՞ս կրնայ ամբողջ աշխարհ փոխուիլ մէկ մարդու համար։

— Ես ալ չեմ գիտեր, ես ալ չեմ գիտեր, ինչպէ՞ս կրնայ ամբողջ աշխարհ փոխուիլ մէկ մարդու համար։

ՏԷՐ եւ Տիկին Սահեան Սանթուրեան, ՏԷՐ եւ Տիկին Յարութիւն Կէօղիւմեան, ՏԷՐ եւ Տիկին Կարապետ Չիւրիւքճիչեան, ՏԷՐ եւ Տիկին Տիգրան Չիւրիւքճիչեան եւ պատկը, ՏԷՐ եւ Տիկին Ժաք Կէօղիւմեան և պատկները, Օր. Մատլէն Կէօղիւմեան, Պ. Պ. Աբթիւլ եւ Ռիթի Սանթուրեան եւ համայն պարագանները խոր յուզով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ–մօր եւ տատկանին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍԱՂԱԹԻԼ ՍԱՆԹՈՒՐԵԱՆԻ

(ծնեալ Թագուհի Գըլըճեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 25ին, 86 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երկուշաբթի (Յունուար 31) ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեէօղլի Նոր գերեզմանատունը ամփոփելու համար իր ընտանեկան դամբարանը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին գործակցութիւնները ընկերուհի Տէր եւ Տիկին Յուսիկեանի՝ իրենց եղբօր ազգըական Սօսէի մահուան առթիւ:

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է.—

Իբրեւ խղաղին.— Տիկին Մ. Արզու – մանեան 50 Ֆր., Տիկին Բիւրինեան 30, Տիկին Կարապետեան 30, Տէր եւ Տիկին Գիւվէլեան 30, Տիկին Հրաչեան 15, Տէր եւ Տիկին Հացագործեան 15, Տիկին Յակոբեան 15, Տիկին Ազարեան, Տիկին Շիշմանեան, Պ. Զուկուրեան, Տէր–Վարդանեան, Տիկին Եօթնեղբայրեան, Տիկին Նազարեան, Տիկին Ասբեկեան, Տիկին Թաչեան, Տիկին Սվաճեան, Յովհ. Կուսուզեան, Տիկին Մարզարեան 10ական:

Մարթիկէն, պահակ մը առթիւ կնքահայրը՝ 150 Ֆր.:

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Օր. Օր. Սահիանեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց մեծ–հօր՝ Միհրան Աբրահամեանի, Սէնթ Էթիէն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Գոհարիկ Պահեան եւ Տիկին Արմենուհի Խաչիկեան իրենց տպերոջ եւ եղբօր՝ Համազասպ Պահեանի մահուան առթիւ (Ֆրէզնօ) կը նուիրեն 20 Ֆր. Կապոյտ Խաչի կայանին, 20 Ֆր. Փարիզի Կապ. Խաչի հայերէնի դասընթացքներուն, 20 Ֆր. Փարիզի Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին (առանձ «Յառաջ»էն), 20 Ֆր. Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին եւ 20 Ֆր. «Յառաջ»ի:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր–Անդրէասեան ընտանիքը իրենց մօր Ազատն Ե. Տ. Անդրէասեանի քառասունքին առթիւ իր յիշատակին կը նուիրեն Կապոյտ Խաչին 30 Ֆր. (առանձ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին 20 Ֆր.:

ՍԷՆ–ԼՈՒ – Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

Էֆիւմէնիֆ շաբթուան առթիւ, հատուկան աղօթք Սէն–Լու կրան փէնի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ, երկուշաբթի 31 Յունուար երեկոյեան ժամը 20,30ին, մասնակցութեամբ Վալպարէզի Ֆրանսական կաթողիկէ եկեղեցւոյ:

ՆՈՒԷՐ

Պ. Սարգիս Գորգիկեան Շաւարշ Միսաքեանի մահուան 15րդ տարեդարձին առթիւ 50 Ֆր. կը նուիրէ Մարսէյլի Մշակոյթի Տան (առանձ «Յառաջ»էն) եւ 10 Ֆր. «Յառաջ»ին:

×

Ընկ. Յարութիւն Տէրոյեան իր կնոջ մահուան 8րդ տարեդարձին առթիւ հաւաքուած նուիրատուութիւնները ըրած է.— Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան 50 Ֆր., «Յառաջ»ի 30 Ֆր., Մարսէյլի Կապ. Խաչի մասնաճիւղին 20 Ֆր.:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ԽՐԱԽՃԱՆՔ

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայր. Միութեան կից, երիտասարդաց երկսեռ նուագախումբը ի պատիւ հայրենակիցներուն կը կազմակերպէ «Խրախճանքի Օր մը», Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Յունուար 30 կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5էն մինչեւ ուշ գիշեր:

Ցանձնախումբը կը հրաւիրէ բոլոր վասպուրականցի երիտասարդները իրենց ծնողքներով:

Խնամուած յայտագիրը: Հայկական եւ եւրոպական պարեր: Ճոխ պիւֆէ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մարտ 12ին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպուած Առնուվիլ – Սարսելի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կառավարներց խումբին կողմէ, կիրակի, Յունուար 30, ժամը 15էն 24 Սարսելի Սալ տէ Ֆէքը,

Փլաս տիւ 11 Նովեմպըր

Գեղարուեստական բաժին.— ՆԱՅԻրի պարախումբ ղեկավարութեամբ Պ. ՊՈՒՐ – ՆՈՒՐԹԵԱՆի, երգ՝ Օր. ԱՍՏՂԻԿ ՓԷՕՍԷԵԱՆ

Նուագախումբ ՊԵՏԻԿ ԵԼԻ ԻՐ ԽՈՒՄԲԸ

ՊԱՐ — ՃԱՇ — ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ԿՈՎԿԱՍ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ

ԿՈՒՋՈՒԻՆ

10էն 14 տարեկան տղաք պարելու համար խումբին մէջ: Փորձերը ամէն Շաբաթ ժամը 17էն 19, Սալ տէ Սփորի մէջ (Ալֆորվիլ):

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, Շաբաթ 29 Յունուար երեկոյեան ժամը 8,30ին դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Բաֆֆի խումբին ժողովը այս երկուշաբթի 31 Յունուար, Մշակութային Տան մէջ, երեկոյեան ժամը 21ին: Շատ կարեւոր օրակարգ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Ընդհանային կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր չորքան բոլոր ընկերները կիրակի 6 Փետրուար ժամը 15,30ին Ահարոնեան ակումբը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԽՆՋՈՅՔ - ՃԱՇ

Համախաբերդեպիսկոպոսական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ընտանեկան խնջոյքը Յունուար 30ին, կիրակի ժամը 14ին Ֆաալբըկուլ, Հայրապատի Ընկերութեան սրահին մէջ: Հայկական եւ եւրոպական պարեր: Նուագախումբ:

Ճաշագին 30 Ֆր. մեծերու, 15 Ֆրանք փոքրերու:

Արձանագրուիլ Յունուար 25էն առաջ Նչան Նահապետեանի մօտ, Քամփանիը Ռոդէոյ–լէ–Փէն տէ Պասթիւռ, Սէնթ Անթուան:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՅԱՏՈՒԿ ՅԱՅՏԱԳՐԵՐ

ՋԱՏԻԿ

Մարտ 26էն Ապրիլ 9

ԹՈՒՐԻՍԹ ԿԱՐԳՈՎ 1950 ՖՐ. **Ա. ԿԱՐԳ (ԱՆԻ ՊԱՆԴՈԿ) 2050 ՖՐ.**

ՈՒՐԻՇ ԵՐԿՈՒ ՄԵԿՆՈՒՄՆԵՐ

ԱՊՐԻԼ 30

ՅՈՒՆԻՍ 15

Այցելութիւնները՝ 10, 15 կամ 20 օր

Մեր նոր կարգադրութեամբ ամբողջական փանսիոն Մոսկուա, սենեակ եւ նախաճաշ երեւան, մէջն ըլլալով տեսարժան վայրերու այցելութիւններն ու պտոյտները:

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages **SEVAN**
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՋԱՏԻԿԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Ուխտագնացութիւն յԵրուսաղէմ, առաջնորդութեամբ Զարեհ Վրդ. Թօփալեանի

Մեկնումը Փարիզէն Ապրիլ 4, երեք օր (մինչեւ Ապրիլ 7) Պէյրութ ապա՝ Երուսաղէմ, մինչեւ Ապրիլ 17:

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՊԱՆԴՈԿ

Այցելութիւն եւ ընդունելութիւն Երուսաղէմի Պատրիարքարանը:

Գինն 2250 Ֆր.

Մանրամասնութիւններու համար դիմել Զարեհ Վրդ. Թօփալեանի

150, Rue Etienne Dolet, Alfortville — Téléph. : 207-84-63

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԾ ՃԱՇԻՆ

13 Փետրուար ժամը 13ին, Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, ուր երգերով, պարերով, արտասանութիւններով եւ ուրիշ անակնկալներով լեցուն գուարթ մթնոլորտի մը մէջ, խիստ հաճելի եւ անմոռանալի օր մը պիտի անցընէք, համեղ կերակուրներով:

Մուտքերու մասնակցութիւն 20 Ֆր.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դասախօսութիւն Հայ մշակոյթի մասին Լիւք–Անտրէ Մարսէյլի կողմէ, 12 Մարտին, կիրակի կէսօրէ ետք, Սվլանտիսի սրահին մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

Վիէնի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Ը. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբին, Փետրուար 20ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Կրընոպլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները դպրոցի սրահին մէջ, Յունուար 30ին կիրակի ժամը 3ին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Օրակարգ.— Պատգամաւորի զեկուցում, հաշուետուութիւն, բոյսական զեկուցում, վարչական ընտրութիւն:

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ (Յունուար 29) կէսօրէ յետոյ ժամը 5ին, Քաֆէ Մոտէռն, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք, Պուա Քոլոմպ: Օրակարգ՝ զեկուցում պատգամաւորական ժողովի, հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան:

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ 19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ժամը 3:30ին Ահարոնեան ակումբը: Օրակարգ.— Հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ
30
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE
30 JANVIER
1972

LE NUMÉRO 0,50 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման	Տար· 125 ֆր·	Հատը 0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12329

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.329

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԾՐԱԳՐՈՒԱԾ ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

—o—

Երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին մինչ հմնովին կը փոխուէր աշխարհի քարտէսը, մեր հայրենիքը կը մնար անփոփոխ՝ իր սահմաններով, վարչաձեւով եւ ամէն բանով։

Յաղթական դաշնակիցները նժարի մէջ չդրին հայկական արիւնը։ Նուաղագոյն չափով իսկ վարձահատոյց չեղան Հայաստան։ Կարսն ու Արտահանն անգամ չուզեցին միացնել Խորհրդային Հայաստան, որուն աւելի քան հարիւր հազար պահանջատէր կային, որուն աւելի քան հարիւր հազար պահանջատէր կային, որոնք ոտքի էին իրենց դաւին համար։

Հայաստան մնաց իր նեղ սահմաններուն մէջ։ Պատերազմի հետեւանքով պակասած բազմութիւնը փոխարինուեցաւ 1946–48ի ներգաղթով, որ կազմակերպուեցաւ հազարաւորով, առանց նախապէս յարմար բնակարան ու աշխատանք ապահովելու հարիւր հազար հայրենադարձներուն։

Շահեցաւ Հայաստան՝ իր ծոցին մէջ ընդունելով թարմ, գործունեայ, աշխատասէր տարրեր, որոնք հայրենասիրութեամբ տոգորուած՝ կ'երթային իրենց քրտինքը խառնելու հայրենիքի չինարարական աշխատանքներուն։

Զանգուածային ներգաղթի հոսանքը դադրեցաւ 1948ին։ (Ներկայիս հայրենադարձի տարեշրջանին է հինգ հազար հոգի միայն, ըստ կազմակերպիչ մարմնի պատասխանատուներու պաշտօնական յայտարարութեան)։

Ի՞նչ էր պատճառը այս յանկարծական դադարումին։ Գաղտնիք։ Լաւագոյն կանոքի մը հեռանկարով չլացած՝ Սուրիոյ, Լիբանանի ու Եգիպտոսի մէջ բազմաթիւ ընտանիքներ այդ օրերուն տունտեղ ծախած՝ կազմ ու պատրաստ կը սպասէին հայրենիք երթալու։ Ճամբան ները դոցուեցան եւ անոնք իրենց տեղերը մնացին՝ ահագին վնասներու ենթարկուելով։ Փորձեցին մեծ զոհողութիւններու գնով վերականգնել իրենց նախկին վիճակը։

Հայաստանի կառավարութիւնը չկրցաւ հաստատ հիմերու վրայ դնել ներգաղթը (կամ «հայրենադարձութիւն»ը, ինչպէս կը սիրեն ըսել Հայաստանի վարիչները քանի մը տարիէ ի վեր)։ Կ'ընդունինք, որ մեր հայրենիքը Իսրայէլի կարելիութիւնները չունի։ Սակայն տարուէ տարի, չինարարական աշխատանքներու յարաճուն զարգացումով, հնարաւոր էր աւելի մեծ թիւով հայրենադարձներ ընդունիլ արտասահմանէն։ Մանաւանդ եթէ ոչ հրապուրիչ, գոնէ տանելի պայմաններ ապահովել անոնց։

Սակայն այս չէ միակ ցաւը։

Երեւանի իշխանութիւնները չկրցան գոհացուցիչ պայմաններ ստեղծել՝ ընդ միշտ հայրենիքի հողին կապելու համար ներգաղթողները։ Զենք ուզեր արծարծել այս վերջիններու դանդաղածային աքսորը դէպի Սիպերիա 1949ին։ Հայրենադարձներու ժժգոհութիւնը իր պերճախօս արտայայտութիւնն ունեցաւ 1956ի Մայիսին, երբ Ֆրանսայի Արտաքին նախարար Քրիսթիան Փինօ Հայաստան այցելեց։

Ընկերվարական նախարարը Մոսկուայի իշխանութիւններէն խնդրեց դիւրութիւններ ընծայել Ֆրանսայէն Հայաստան գաղթողներու վերադարձին համար։ Անկէ ի վեր հարիւրաւոր — թերեւս հազարաւոր — Ֆրանսահայեր վերադարձան այս երկիրը, միասին բերելով իրենց հոն ծնած զաւակները ալ։ Կատարեալ ապէս։ Ներգաղթը վերածուեցաւ արտագաղթի։

Ուրիշ ցաւ մըն է Հայաստանէն դէպի Մ. Միութեան միւս Հանրապետութիւնները կատարուած արտագաղթը՝ զործ փնտռելու համար։

Ճշդրիտ վիճակագրութիւն մը չկայ տուեալներ հաւաքելու համար, որ տարեկան քանի՞ հոգի դուրս կ'ելլէ հայրենիքէն։ Ներս մտնողնե՞րն են (5000 հոգի) աւելի՝ թէ դուրս ելլողները։

Հապա՞ ինչ ըսել Մերձաւոր Արեւելքի երկիրներէն դէպի Ամերիկա ու Աւստրալիա կատարուած արտագաղթին, որ կը սպառնայ քարուքանդ ընել մեր տունը։ Եթէ հայրենիքը ի վիճակի ըլլար նպաստաւոր պայմաններ ապահովելու եւ մարդնիսկ պէս իրեն քաշելու ներկայիս գաղթելու պարտաւորուած իր «սիրելի զաւակունք»ը, անոնք ինչո՞ւ երթային թափառելու օտար աշխարհներ, բախտ որոնելու համար, փոխանակ ապաստանելու Մայր Հայաստանի դուրգուրոտ թեւերուն տակ։

Ու մինչ ուրիշ ազգեր ու ցեղեր իրենց հայրենի հողերուն վրայ համախմբուած անկախ պետութիւններ կը կազմեն, Հայութիւնը արտասահմանի — մասամբ նաեւ հայրենիքի մէջ — օրէ օր աւելի ցաւալի կացութեան մը կ'ենթարկուի։

Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ պէս հայկական բարգաւաճ գաղութներ հեզհեզիկ կը քայքայուին։

Արտագաղթը աւերներ կը գործէ։

Ո՞րն է գարմանը այս ողբալի վիճակին։

— Հայաստանի կեանքի պայմաններուն բարելաւումն ու ծրագրուած «հայրենադարձութիւն», լայն ասպիճաններու վրայ։ Հայութեան համախմբումը իր հայրենի քին մէջ, սպասելով սահմաններու ընդարձակման, — մեր բռնագրաւուած հողերու ազատագրութեան։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

—o—

ՊԱՇԱՐՄԱՆ ՎԻՃԱԿԸ
ԿՐԿԻՆ ԵՐԿԱՐԱՁԳՈՒՆԵՑԱՒ

Պոլսոյ թերթերը (Յունուար 26) կը գրեն։

Անգարա.— Ազգ. Ժողովը եւ Ծերակոյտը միացեալ նիստ գումարեցին, եւ վերճարտանութեան դրին Պաշարման Վիճակը երկու ամիս եւս երկարաձգելու կառավարական առաջարկը։ Ուշադրաւ է որ Հալէ կուսակցութեան նախագահ Ինէօնիւ առաջարկին դէմ ելաւ եւ պահանջեց որ Պաշարման Վիճակը վերնայ այլեւս եւ քաղաքական յանցապարտներուն մահապատիժ չտրուի։

Ինէօնիւի խօսքերը բուռն հակազդեցութիւն առաջ բերին եւ առաջիկ ընդդիմադիր երեսփոխանները, որոնք իրեն յիշեցուցին իր իշխանութեան օրով գործադրուած մահավճիռները։ Այս առթիւ կռիւ ծագեցաւ հալքեաններու եւ դեմոկրատներու երեսփոխաններուն մէջ։ Ջեւ եւ դժուարաւ զսպուեցաւ, մինչ Ազգականները հանդարտօրէն կը դիտէին դիրքերնէ։ Վարչապետ Էրիմ եւ բոլոր նախարարները ուշի ուշով հետեւեցան Ինէօնիւի խօսքերուն։

Իր յայտարարութեան մէջ Ինէօնիւ ըսաւ թէ պէտք է վերցնել Պաշարման Վիճակը, զոր կարելի է վերահաստատել անհրաժեշտ պարագային։ Այս կերպով վերջ պիտի տանեն այն անլուրջ տարաձայնութիւնները, որով կ'ըսուի թէ բանակը իշխանութեան դլուխ եկած է եւ այսու հետեւ պիտի վարչ Թուրքիան։ Իրական նութեան մէջ բանակը հեռանալ կ'ուզէ եւ լոկ իր պարտականութիւնը կատարած է, անիշխանականները հեռացնելով։ Ինէօնիւ ըսաւ թէ նախորդ կառավարութեան օրով ալ Պաշարման Վիճակ հռչակուեցաւ բայց կարելի չեղաւ անիշխանականներու ոտնձգութեան գործունէութեան արգելք ըլլալ, երկիրը ուր է անոնց ձեռքը պիտի անցնէր։ Նախորդ կառավարութեան սխալներն էին ասոնք։ Մինչդեռ այս անգամ բանակը փառաւոր դեր մը կատարեց եւ մեծ ձեռնհասութեամբ վերջ անիշխանութեան դէմ բացուած պայքարը։ Արտաքին վտանգը կայ ու կը մընայ սակայն, եւ այս կացութեան մէջ բանակը մինչեւ կոկորդը ներքին քաղաքականութեան մէջ մխրճուած է։ Այս կացութեան մէջ, արտաքին վտանգին դէմ իր պաշտպանողականը պիտի տկարանայ։ Ինէօնիւ հարցուց թէ ինչո՞ւ չկրցանք ներքին վտանգը փարատել, առանց բանակին միջամտութեան։ Պատճառն այն է որ ներքին ապահովութեան ուժերը չկրցան յաղթապակ կատարել իրենց պարտականութիւնը եւ բանակին օժանդակութեան պէտք ունեցանք։

Ինէօնիւ պահանջեց որ Պաշարման Վիճակը վերնայ եւ հայրենակիցներուն վըստահութիւն ներշնչուի, ժողովուրդին տնտեսական հոգերը փարատին, իսկ քաղաքական յանցապարտներուն մահապատիժ չտրուի, այլ ցկեանս բանտարկութիւն, առանց ներումի։ Ինէօնիւ ըսաւ թէ առաջին օրէն հակառակ էր քաղաքական մահապատիժներուն եւ 1960ի յեղափոխութենէն ի վեր այս տեսակէտը կը պաշտպանէր արդէն։ Պահանջեց որ մահապատիժները վերնան։

Այս խօսքերը լսելով դեմոկրատ երեսփոխանները ոտքի ելան եւ սկսան խառնափնդոք, Նուրի Էրօղլու եւ Սաադեթտին Պիլկիճ պոռացին.— Դատավարութիւն ները վերջ գտած չեն տակաւին, կը շարունակուին։

Այս մթնոլորտին մէջ խօսք առաւ Ներքին նախարարը եւ լրացուցիչ բացատրութիւններ ըրաւ, ըսաւ թէ անհրաժեշտ է երկու ամիս եւս երկարաձգել Պաշարման Վիճակը, որովհետեւ անիշխանութիւնը չդադրեցաւ եւ ամրողջովին, եւ ծայրայեղ հոսանքները դեռ կը շարունակեն իրենց տապալարար գործունէութիւնը։

Դեմոկրատ կուսակցութեան խօսնակը, Գալիփքօղլու եւ Ազգական բանբերը, Ահմէտ Նուսրէթ Թունա, քննադատեցին Ինէօնիւի խօսքերը։ Գալիփքօղլու ըսաւ թէ բանակէն փախած ամբաստանեալները վրդովումի մատնած են ժողովուրդը։ Թունա եւս առարկեց թէ չատ սխալ պիտի ըլլար վերցնել Պաշարման Վիճակը, ոչ ոք մահավճիռ կը բաղձայ, բայց ընկերային ապահովութեան ուղղուած կործանարար վտանգներու առջեւ, անհրաժեշտ է սաիպղպաբար ծանր վճիռներ արձակել։ Ահմէտ Նուսրէթ Թունա յիշեցուց թէ Ինէօնիւ մեծ ճիգ թափեց Թալէթ Այտէմիրը մահուամբ պատժելու համար։

Միլլի Կիւվէնի խօսնակը, Վէֆա Թա նըր եւս ըսաւ.— Քաղաքական մահապատիժներու եւ Պաշարման Վիճակի ջնջումին հակառակ են։

Խօսք առաւ վարչապետ Փրոֆ. Էրիմ, եւ ըսաւ թէ անիշխանականները մասնակիօրէն կը զործեն, իրենց պարապլուխը դանուած եւ ինքնութիւնը ճշդուած է տակաւին։ Անոնք միջազգային կազմակերպութեան մը կապուած են հեռեւաբար պէտք է բացարձակապէս ուշադիր եւ չալուրջ ըլլալ։ Էրիմ եզրակացուց թէ անհրաժեշտ է երկարաձգել Պաշարման Վիճակը։

Ի վերջոյ առաջարկը քուէի դրը ուեցաւ եւ ընդունուեցաւ Ատալէթ, Դեմոկրատ և Միլլի Կիւվէն կուսակցութեանց քուէներով։ Հալքեանները եւ Միլլէթա կանները անձնատուր քուէ տուին։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՄՈՒԼԻՒՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

«ՓԱՐԻ–ԺՈՒՌ»Ի ՓԱԿՈՒՄԻՆ ԵՏՔ

Տիկին Տէլ–Տուքայի որոշումը — վերջնապէս փակել Փարի–Ժուռը յանկարծակի կերպով սուր բնոյթ մը առաւ Փարիզի օրաթերթերու ծանր տագնապին։ Ծանօթ է այս տագնապը, Փարիզի Ֆրանսազիր բոլոր օրաթերթերը բացի մէկ հատէ, տարիներէ ի վեր բաց ունին եւ պայն կը փակեն զանազան կոմմունալի միջոցներով, որոնցմէ դլխաւորն է այլ թերթեր ալ հրատարակել (չաբաթաթերթ կամ ամսա–թերթ) թերթեւ թերթերով փակելու համար լուրջ թերթերու բացը։ Օրաթերթերու դինը չէ բարձրացած 1968էն ի վեր, մինչ բոլոր ծախքերը աւելցած են — աշխատավարձ, ընկերային տուրք, թուղթ, տուրք, անխուսափելի է որ մինչեւ Մարտ նոր յաւելում մը տեղի ունենայ, փարիզեան մամուլի սեռնիքայի որոշումով, թէեւ ինչպէս դիտել կուտան բոլոր թերթերը, դինը բարձրացնելը մեծ օդուտ պիտի չունենայ երբ նկատի առնուի մանաւանդ թէ կառավարութիւնը այդ օրուան կը սպասէ աւելցնելու համար թղթատարի սակերը։

Ինչ որ ալ ըլլայ թերթի մը մակարդակը, ախուր պատկեր է անոր փակուիլը եւ ինչպէս կը զրէ Լը Մոնտ «Թերթի մը մահը» խորագրին տակ· «երբ օրաթերթ մը կ'անհետանայ, ինչ որ ալ ըլլան անոր տեսակը եւ ոճը, միշտ արտայայտութեան աղատութեան մասնիկ մըն է, որ կը մեռնի»։

Նախարարապետ Շապան–Տելմաս մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Տիկին Տէլ–Տուքայի հետ, որպէսզի եա առնէ իր որոշումը բայց հաւանական չի թուիր որ Փարի–Ժուռի անօրէնուհին տեղի տայ։ Չէ ուզած նաեւ ծախել ողբացեալ ամուսնոյն թերթը, հակառակ անոր որ բազմաթիւ առաջարկներ եղած են։

Միւս կողմէ, լրագրողները առանձին–առանձին քուէարկութեան ձեռնարկած են քննելու համար լրագրողներու Ընկերակցութեան 24 ժամուան գործադուլի հրահանդը փետր· մէկի համար։ Հաւանական է որ փարիզեան օրաթերթերը լոյս չտեսնեն երեքչաբթի, գոնէ մեծ մասը։ Բայց դրաւոր մամուլը կը պահանջէ որ բերանացին ալ (ձայնասփիւռ եւ հեռատեսիլ) մասնակցի։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԻՏԱԿ ՏՈՒՆԸ հաստատեց այն լուրը, ըստ որուն Ուաչինկթըն պատրաստ է 7,5 միլիառ տոլար յատկացնել Հնդկաչինի տնտեսութեան վերականգնման համար։ Այս դումարին մէկ երրորդը պիտի յատկացուի Հիւս· Վիէթնամի, իսկ մնացեալը՝ Հար· Վիէթնամի։ Սպիտակ Տունը կը չեշտէ, թէ նպաստը, որ կը նախատեսէ հինդ տարուան ժամանակամիջոց, դոր ծադրութեան կը դրուի, երբ վերջ դտնէ պատերազմը։

ԳԱՀԻՐէի մէջ լաւատեղեակ աղբիւրներ կը յայտնեն, թէ եդիպտական ոստիկանութիւնը ձեռք ձգած է դաղտնի ծրագիր մը, որ կը նախատեսէր «Գահիրէի զրաւումը» ուսանողներու եւ բանուորներու կողմէ։ Ներկայիս չուրջ 500 ուսանողներ կը հարցաքննուին ոստիկանութեան կողմէ։

ԲԻՒԶԱՆԴԱԿԱՆ ՎԷՃԵՐՈՒ «ՊԼԵՆՈՒՄ»Ը

«Գրականութեան եւ կինոյի սերտ կապի, նրանց փոխազդեցութեան հարցերը լայնօրէն ճնշարկուեցին Հայաստանի Գրողների Միութեան եւ Կինեմատոգրաֆիստների Միութեան վարչութիւնների միացեալ պլենումում, որը կայացաւ Յունուարի 19ին, Երեւանում»: *Այս է լուրը, զոր կ'առնենք «Սով. Հայաստան»ի Յունուար 21ի թիւէն:*

Ժողովին մէջ արծարծուած են նաեւ ուրիշ հարցեր, որոնց կարգին՝ գրապէտներու եւ բեմադիրներու գործակցութեանց ու փոխյարաբերութեանց բնորոշումը ժապաւէններու պատրաստութեան գործին մէջ, ինչպէս նաեւ կարգ մը վէպերու անհարազատ նկարահանումներու պարագան: Գիտէինք, որ այս վերջին կէտին մէջ որոշ դժգոհութիւններ գոյութիւն ունէին, ինչպէս կը վաստէր Մկըրտիչ Արմէնի Շարժանկար յօդուածը(*), ուր «Հեղնար աղբիւր»ի հեղինակը իր դառնութիւնը կը յայտնէր բեմադրին կողմէ կատարուած կամայական փոփոխութիւններուն, որոնք, ըստ իրեն, այլանդակած են «Հեղնար աղբիւր»ի հերոսներուն բարոյական կերպարը: Այսպիսի բանավէճեր գոյութիւն ունեցած են միշտ եւ ցարդ կարելի չէ եղած բանաձեւերու ճամբով լուծում մը գտնել նման կնճռոտ կացութեանց: Բայց կը կարծենք, որ այդ «պլենումը» սկզբունքի հարցեր քննելու պիտակին տակ աւելի անհատներու կամ խմբակցութիւններու պայքարի բեմ մը եղած է, ուր շարժանկարի պատասխանը ծառայած է քօղարկելու կարգ մը երեւոյթներ, որոնք որեւէ կապ չեն կրնար ունենալ եօթներորդ արուեստի ստեղծագործութեան մարդին հետ:

Մեր կարծիքով «պլենումը» իր նպատակին կը հասնէր, եթէ միտքերու լուսաբանութեան եւ կարծիքներու բիւրեղացման համար վերընթերցում մը կատարէր Լեւոն Հախվերդեանի յօդուածին՝ «Հայ գրականութիւնը եւ կինոարուեստը», լոյս տեսած «Հայկական կինոարուեստը» ժողովածուին մէջ, հրատարակուած Երեւան, 1958ին:

Եթէ կ'անդրադառնանք այդ ժողովին, պատճառն այն է, որ մեզ կը հետապրքրեն այն բոլոր աշխատանքները, որոնք կը սատարեն մեր ազգային շարժանկարի նուաճումներուն:

Աւա՛ղ, այդ «պլենումը» իր կազմակերպած ձեւին մէջ քայլ մը առաջ չի տանիր շարժանկարի արուեստը:

Տարօրինակ կը թուի մեզի, որ 71 տարիներու անցեալ ունեցող այս արուեստին առընչութեամբ ոմանց մտքին մէջ յստակ չըլլայ անոր յատուկ բնոյթը, որ ոչ դրականութիւն է, ոչ նկարչութիւն, ոչ լուսանկարչութիւն եւ ոչ ալ երաժշտութիւն կամ ձայնագրութիւն: Այլ այդ բոլորէն օգտուող բայց իր յատուկ դրոշմը դնող արտայայտութիւն մը, որ յաջող ժապաւէնի մը պարագային արուեստ կ'ըլլայ, իսկ ձախող ժապաւէնի մը պարագային՝ վրիպած թատրոն, վրիպած վէպ կամ վրիպած երաժշտութիւն:

Բայառարուինք. ժապաւէնի մը հեղինակ ըլլալ չի նշանակեր անպայման անոր նիւթին յօրինողը ըլլալ, այլ խօսքով՝ «պատմուածքին» հեղինակը: Բայց եւ այնպէս ան կը մնայ ժապաւէնին հեղինակը, այլապէս Թոսին մը իր գործերուն հեղինակը պիտի չնկատուէր, այլ Տակիտոսը կամ Եւրիպիդէսը: «Պատմուածքը» հիմնականը չէ ժապաւէնին համար: Որովհետեւ նոյն նիւթէն ներշնչուելով կարելի է թէ՛ գլուխ գործոց մը դուրս հանել, թէ՛ ալ դէպքի մը նմանող մակերեսային ժապաւէն մը առեղծել: Ժապաւէնին հեղինակը, ուրեմն, ան է, որ «սցենարը» որոշ դասաւորման կ'ենթարկէ, յետոյ կը բեմադրէ եւ կը կատարէ «մոնտաժը» եւ այլ աշխատանքներ: Այս վերջին երկու գործողութիւններուն յաջողութիւնը պայմանաւորուած է առաջինէն, այսինքն սեւնարիօի (սցենար) դասաւորումէն, ուր կը նշուին պատկերներու հոլովոյթը, յատուկ բեմական չրջապիծի մը մէջ, որպէսզի հերոսներուն բերնէն ելած խօսքերը իրենց առաւելագոյն արժէքը ստանան եւ ապդեն հանդիսատեսին վրայ:

Սխալ է կարծել, որ բովանդակալից եւ դեղեցիկ ոճով գրուած նախադասութիւն մը անպայման հրապուրիչ կ'ըլլայ շարժանկարին մէջ: Կարեւորը յատուկ մթնոլորտն է, որ կը ստեղծուի չնորհիւ պատկերներու եւ երեւութապէս մանրուք մոլորներու ճամբով — դէմք մը, ձեռք մը, ծաղիկ մը կրնան դեղեցկացնել ու հրապուրիչ դարձնել նախադասութիւն մը, եթէ նոյնիսկ բայը բացակայ ըլլայ հոն: Շարժանկարը ունի իր սատրոգելիները, որոնք ածականներու դեր կը կատարեն: Դասաւորումի աշխատանքին մաս կը կազմեն նաեւ տեսարանները նկարահանելու անկիւններու պրպտումը, ինչպէս նաեւ լոյսերու եւ չուքերու գործածութիւնը: Այս բոլորը կարելի կ'ըլլայ, երբ ժապաւէնին հեղինակը ծանօթ է շարժանկարի գործիքներու գաղտնիքներուն: Ահա թէ ինչո՛ւ ժապաւէնի մը հեղինակը կը մնայ բեմադիրը:

Այս պարագան որեւէ ձեւով բանավէճի նիւթ չէր ըլլար, եթէ ընդունուէր միանգամ ընդմիշտ, որ ծանօթ վէպերու կամ թատերական գործերու նկարահանման պարագային, լաւ է փոխել տրուած գործերու անունները եւ մակագրել հետեւեալը՝ «ներշնչուած այս կամ այն գործէն»: Այս ձեւով դիրքին հեղինակը դատնալու տրիթ չունենար ձախողութեան մը պարագային, իսկ յաջողութեան պարագային ալ բնական կը դանէր, որ բեմադիրը նկատուի հեղինակը այդ ժապաւէնին, թէկուզ ներշնչուած իր հերոսներէն:

Ձեմ կարծեր, որ Զաբլի Չէփլինի ժապաւէններու պատմուածքները կարելի ըլլար առանձին դիրքերով հրապարակ հանել: Գրական ոչ մէկ արժէք կը ներկայացնեն անոնք այն ձեւին մէջ, որ գրուած են: Եթէ ենթադրենք վաւրկեան մը, որ «Քաղաքին Լոյսերը» ուրիշի մը կողմէ գրուած ըլլային, ոչ մէկուն միտքէն պիտի անցնէր նեմացնել Չէփլինի տաղանդը եւ հեղինակութիւնը: Նոյնը պիտի ըլլայ ուրեմն պարագան, եթէ ծանօթ գրող մը գործը, օրինակի համար Դոստոյեւսկիի «Կարամազովի եղբայրները», յաջող չարժանկարի մը վերածուի: Բեմադիրին իրաւունքն է — եթէ յարմար նկատ — Ալիոշայի, Դիմիտրիի եւ Իվանի մը տիպարները փոխանակ երեք անձերու՝ մէկ անձի մը մէջ միաւորել եւ մէկ դէպքանի մը միջոցաւ արտայայտել անոնց ապրումները: Աւելորդ է նման ակադեմական վերլուծումներու ենթարկել չարժանկարը, որուն յարափոփոխ արտայայտութեան ձեւերը, ենթակայ նորանոր դիւտերու, ինքնին կը փաստեն, որ վերջնական կերպով կարելի չէ արտայայտուիլ իր մասին բացի անոնցմէ, որոնք կը նկատեն, թէ չարժանկարը իր լրումին հասած արուեստ մըն է:

Ասոնց կարգին պէտք է դասել Հայաստանի չարժանկարի արուեստին ամայացած թագաւորութեան վրայ իշխող մանուկ իշխանը, որուն ինքնութեան թուղթին վրայ կը կարդանք հետեւեալ լակոնական տիտղոսը. «Հայկական ՍՍՀ Մի-նոտրների Սովետի Կինեմատոգրաֆիայի պետական կոմիտէի նախագահ, Գ. Հայրեան»ը (ո՛ւֆ), որ «Սով. Հայաստան»ի Յունուար 20ի թիւին մէջ քանի մը լափ-լիսեան ճշմարտութիւններ թուելէ եւս կը յանդի անհեթեթ եղրակացութիւններու. « ... օրինակ «Պեպոն» Էկրանաւորելիս ենթարկվել է լուրջ փոփոխութիւնների (մի՞թէ, Ա. Փ.) եւ լուրջ փոփոխութիւնների եւ լրացումների, իսկ «Նամուս»ը եւ «Գիխորը» Էկրան են բարձրացվել կուսական վիճակում: Եվ ինչ, չեն տուժել ոչ «փոփոխված» Սուլդուկյանը, ոչ էլ «անփոփոխ» մնացած Շիրվանզադէն ու Թումանյանը» Առանց ուղղադրութիւնը փոխելու ըրինք այս մէջբերումը աւելցնելու համար մեր կողմէ, որ չարժանկարը ո՛չ տպագրութեան մեքենայ է, որպէսզի «Գիքորը» եւ «Նամուսը» իրենց կուսական վիճակում արտատպէ եւ ոչ ալ «Պէպոյի» պարագային, որ իբր թէ «Էկրանաւորելիս ենթարկուել է լուրջ փոփոխութիւնների» այս կամ այն գրողին հատուածական ըլլալու գործիք մը:

Շարժանկարը արուեստ նկատել եւ յատուկ գային արտատպիչ մեքենայի վերածել՝ ահա հակասութիւններէն մէկը գ. Հայրեանի տեսութիւններուն:

Կրնան չհնիչ ըլլալ նման համադրումները պայմանաւ որ հոն վերջին խօսքը արուեստագէտներուն մնայ եւ ոչ կառավարութեան կողմէ նշանակուած գործիչներուն, աւելի ճիշդը՝ հաստատութիւններուն: Պ. Գ. Հայրեան կապարի ծանրութեամբ նստած է այդ ժողովին վրայ եւ Համայնավար կուսակցութեան 22րդ համագումարին լոյսին տակ չնայած իր ներդաստը բերել հայկական ժապաւէններու արդէն խակ գալիքա անպատասխանին մէջ:

Այսպէս, ուրեմն, յամի տեառն 1972 Յունուար 19ին Երեւանի մէջ գոյացած է «պլենում» մը, որ կրնար չհնիչ ըլլալ, եթէ բոլոր հարցերը, որոնք կը վերաբերէին հայկական չարժանկարի արուեստին, քննուէին անկեղծութեան լոյսին տակ եւ ոչ թէ «ՍՍԿ�originalի 24րդ համագումարի որոշումներուն լոյսի տակ...», ինչպէս կը գրէ «Սով. Հայաստան» իր Յունուար 20ի թիւին մէջ:

Անհասկացողութեան պատ մը կարծես երկուքի բաժնած ըլլայ «պլենում»ը: Ամենմօդ մը կամայական անհասկացողութենէն: Տաղանդաւոր դրպէտ Վ. Անանեան իր ընդվզումը յայտնած էր հետեւեալ ձեւով. «Ես հրատարակել եմ 500 որոշադական պատմուածք: Միթէ՞ 500ից մէկը պիտանի չէ Էկրան բարձրացուելու համար»: Այս պարզ հարցումին ըստ իս կրնայի էր պատասխանել այո՛ կամ ո՛չով մը եւ ա՛յս պէտք եղած բացատրութիւնները տալէ ետք հեղինակին: Բայց եկէք եւ ըսել, ինչպէս ըրած է «ՍՍՀ Մինոտորների սովետի կինեմատոգրաֆիայի պետական կոմիտէի նախագահ» (մեծ ո՛ւֆ) Գ. Հայրեան «Սիրելի Վախթանգ, ի հարկէ պիտանի է, բայց դուք ձեր ո՞ր պատմուածքն էք ուզում, որ Էկրան բարձրացուի: Չէ՞ որ այդ դուք աւելի ճիշդ կարող էք որոշել, քան մեր գլխաւոր խմբագիրը»: Չենք ուզեր ծանրանալ նման անհեթեթ պատասխանի մը վրայ եւ կը բաւականանանք մեր կարգին հարց տալով Պ. Գ. Հայրեանի, թէ Բաֆֆիի, Շիրվանզադէի կամ Կոստան Զարեանի մը գործերը ժապաւէնի առնելու համար դանոնք Ղազարոսներո՞ւ պէտք է վերածել, որպէսզի յարուեստ առնելով դան երեւան իր գրասենեակը մտնելով իրենց նախասիրած գործերը հրամցնեն անոր:

Այս քանի մը մէջբերումներէն կարելի է հետեւցնել, որ Երեւանի մէջ տեղի ունեցած «պլենումը», որուն նպատակն էր համագործակցութիւն ստեղծել գրողներու եւ բեմադիրներու միջեւ ի չահ հայ չարժանկարին, աւելի խորացուցած է անջրպետը, որ գոյութիւն ունէր արդէն:

*Այս պայմաններուն տակ Պ. Գ. Հայրեան պէտք է հասկցած ըլլար, թէ ինչո՞ւ տաղանդաւոր դրպէտներ, ինչպէս օրինակ, Սերօ Խանզադեան, Աղասի, Անուշաւան Տէր-Ղեւոնդեան, Վարդան Այգեկցի, Ռուբէն Մուրադեան, Ռուբէն Գալդոյեան, Ռուբէն Մելիքեան, Ռուբէն Զարդարեան, Ռուբէն Ասատուր, Ռուբէն Ղազարեան, Ռուբէն Ղազարեան, Ռուբէն Ղազարեան

ՅԱՎԱՏՆՈՎ ՎԱՍՓՈՍԻ

Ա. Ս.

ՕՐՈՒՆ ՍՀՐԵԿԱՉԸ

Ա.

Ամէն անգամ որ Վասիլ Ալեքսանդրովիչ Տուրինի անունը կը լսէի, միշտ կը մտածէի անոր ամուսնական կեանքին մասին։ Ինչո՞ւ համար, չեմ գիտեր։ Գուցէ անոր ամուսնական կեանքին մասին ինծի հասած լուրերուն պատճառով։ Ինչ որ ալ ըլլայ, ես միշտ կը մտածէի անոր ամուսնական կեանքին մասին։

Տուրինը ինծի համար միշտ ալ հետաքրքրական անձ մը եղած է։ Ան ինծի համար միշտ ալ ունեցած է գրաւչութիւն մը։ Ես միշտ ալ ուզած եմ ծանօթանալ անոր հետ, բայց ինչ որ ալ ըլլայ, ինչ որ ալ պատահի, ես միշտ ալ ուզած եմ ծանօթանալ անոր հետ։ Ինչո՞ւ համար, չեմ գիտեր։ Գուցէ անոր ամուսնական կեանքին մասին ինծի հասած լուրերուն պատճառով։ Ինչ որ ալ ըլլայ, ես միշտ ալ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Օր· Էօժէնի Հալէպլեան, այրի Տիկին Սիրարփի Սանթուրճեան չնորհակալու – թիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ փոխան ծաղիկի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին ի– րենց եղբօր՝

ՎԱՐՈՁ ՀԱԼԷՊԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համահայրենակցական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի կեդր· վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Արմենակ Խարոյեանի եւ պաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Աստուր Խարոյեանի, Տէր եւ Տիկին կարապետ Տէրտէրեանի (Մարսէյլ), Օր· Ժընեվիեվ Խարոյեանի (Վալանս), իրենց մօր, մեծ– մօր, կեսրոջ եւ զոքանչին՝

ՍԱՓՐԻ ՏԻԿԻՆ ԽԱՐՈՑԵԱՆԻ (Վալանս)

ցաւալի մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Լուսավիկ Քէչիչեանի մահուան տխուր առթիւ թաղեցիներէ հանգանակուած դու– մարները, փոխան ծաղկեպսակի կը յատ– կացուին հեռեւեալ հաստատութեանց ըստ ողբացեալին հարազատներուն փափաքին։

Մոնմորանսիի հանգիստեան տան՝ 400, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին 250, Դպրոցասէրին 250 (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 250 Անիէս–Պուա Քոլոմպի կաղոյա Խաչին (կայանի նոր չէնքին համար)։

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Ռընաժէն, Վ· Խաչատուրեան 20 ֆր· կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Շաւարշ Մխոքեանի մահուան 15րդ տարելարձին ի յիշատակ։

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

Մարսէյլի Մշակութային Օժանդակ Տիկնանց Միութեան ճաշին՝ Բարեկեն– դանի ուրախ առթիւ։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Վիէնի Մէջ

Կազմակերպութեամբ Կաղոյա Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի, 6 Փետրուար կիրա– կի կէսօրէ վերջ ժամը 15,30ին նոր ա– կուրըին մէջ։

Երգ, արտասանութիւն եւ պարեր ղեղ– րոցի մանուկներուն կողմէ, նաեւ կազանդ պապուկի նուէրներու բաշխում եւ շար– ժանկարի ցուցադրութիւն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք· եկեղ· Ազգ· Մխու– թեան վարչութիւնը սոսկացած է հեռեւեալ դումարները եւ չնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն։—

Հանգ· Ա· Կիւլպէնկեանի մահուան առ– թիւ վ· ծղկ·ի·— Պր· Կ· Ճնկոբեան 500 եկեղ·ին, ղպրոցին եւ Ազգ·ին։ Լիոնի Ազգ· Մխութիւն 100 ղպրոցին, Պր· Գր· Թովմասեան 100 ղպրոցին, Օր· Տէր– Ստեփանեան 50 ղպրոցին, Պր· Մ· Լիմտա– հարեան 20 եկեղ·ին, Պր· Պ· Տէր–Պող – տտասարեան 10։

Հանգ· Ա· Յարութիւնեանի մահուան Ա· տարելիցին առթիւ·— Պոլսէն այրի Տիկին Ն· Պաթմտպեան 200 Ազգ·ին եւ 100 եկեղ·ին։

Ծննդեան տօներու առթիւ·— Պր· Ճ· Պահատուրեան 500 Ազգ·ին եւ 100ական եկեղ·ին եւ ղպրոցին, Պր· Ա· Պամքէն 500 ղպրոցին, Պր· Մ· Ապըլեան 200 ղպրո – ցին, Պր· Ա· Օհաննէսեան 100 Ազգ·ին, Ոմն 100 Ազգ·ին, Տիկին Օհաննէսեան 100 Ազգ·ին, Դանիէլեան ընտանիք, Տիկին Վ· Դերճակեան, Տէր եւ Տիկին Ս· Մարկոս– եան, Պր· Ա· Պոստանեան 50ական եկե – ղեցիին, Տէր եւ Տիկին Դ· Մուրատեան 50ական եկեղ·ին եւ ղպրոցին, Տէր եւ Տի– կին Վ· Սիմոնեան 50 ղպրոցին։

×

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնա – խումբը չնորհակալութեամբ սոսկացած է Տէր եւ Տիկին Մամբրէեան Պետրոսէ 50 ֆր· իրենց անդրանիկ զաւկին՝ Շահէ– Ժան–Ֆիլիպի ծննդեան առթիւ։

Հ. Ց. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Ց· Դ· Բաֆֆի խումբին ժողովը այս երկուշաբթի 31 Յունուար, Մշակութային Տան մէջ, երեկոյեան ժա– մը 21ին։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ· Ց· Դ· Մարսէյլի Շըր– ջանային կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հր– աւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները կի– րակի 6 Փետրուար ժամը 15,30ին Ա·Ա· Յոհաննեան ակումբը։ Խիստ կարեւոր օրա – կարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

×

ԻՍԻ.— Հ· Ց· Դ· Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարե– ւոր օրակարգ։

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մարտ 12ին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ· Խաչէ Կոլնոպլի Մանուկներու Օրեան նուիրատուութեանց անուանա – կանկը։—

Ազգ· եկեղեց· Մխութիւն 100 ֆր·, Տ– կին Քիւրտճեան, Տէր եւ Տիկին Անտո – եան, Զաւուշեան, Տէր եւ Տիկին Քիւրտճ– եան, Տէր եւ Տիկին Լիւլէճեան, Տէր եւ Տիկին Գասպարճեան 50ական, վոքրիկն Մաթիւա Թորոսեան, վոքրիկն Քրիստին եւ Ժաք Արապեան, Տէր եւ Տիկին Ալիք– եան, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Կիւրլիւեան, Տէր եւ Տիկին Թաշճեան, Պ· Գաբրիել Տէրմէնճեան, Տէր եւ Տիկին Թիւթիւն – ճեան, Էօժէն Սամոյեան (առամնա– բոյժ), Տիկին Թաւուրեան (Ֆոն – թէն), Տէր եւ Տիկին Յակոբեան 20ական, վոքրիկն Էլիզապէթ, Վէրոնիկ Փափազ – եան, վոքրիկն Քոսմանեան, Տէր եւ Տ– կին Զաւրիկեան, Սեւանսին, Տէր եւ Տ– կին Յակոբեան, Կրկուսար Ասդրոնեան, Պ· Մատոնճեան, Տէր եւ Տիկին Ժամկոչ– եան, Մլ Ոմն, Պ· Ղեւոնդ Թորոսեան, Նազարեան, Տիկին Սիմոնեան, վոքրիկն Անուշ եւ Յարութիւն 10ական, ընդհ – նուր գումար 730 Ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

ԿՈԳԵԿՈԶԻ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԴԻՒՑԱԶՆԱՄԱՐՏԸ

Փետր· 27, կիրակի կէսօրէ ետք Սփլանտիտի սրահին մէջ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԾ ՃԱՇԻՆ

13 *Փետրուար ժամը 13ին, Պօմոնի ե– կեղեցւոյ կից սրահին մէջ, ուր երգերով, պարերով, արտասանութիւններով եւ ու– րախ անակնկալներով լեցուն գուարթ մթնոլորտի մը մէջ, խիստ հաճելի եւ ան– մոռանալի օր մը պիտի անցընէք, համեղ կերակուրներով։*

Ծախքերու մասնակցութիւն 20 ֆր·։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽՄԱՋԻ Մարսէյլ քաղաքի ընդ– հանուր ժողովը Շաբաթ 19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ժամը 3:30ին Ա·Ա· Յոհաննեան ակումբը։ Օրա– կարգ·— Հաչուետուութիւն եւ նոր վար– չութեան ընտրութիւն։ Բոլորին ներկա – յութիւնը անհրաժեշտ է։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽՄԱՋԻ Պանեէօ–Քաչանի մաս – նաճիւղին ընդհ· ժողովը կիրակի, Փետր· 6, ժամը 3ին Տիկին Մալխասեանի ընա– կարանը, 21 Սանթիէ տը Լա Ռու։ Կարե– ւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19ԷՆ 28

աւելի լաւ օգտուելու համար երկար օրերէ եւ գեղեցիկ օդերէ

Ս· ԵՈՀԱՆ, Սալցպուրկի շրջանը 620– 1200 մեթր բարձրութիւն, արեւոտ վայր մը, պաշտպանուած հովերէն եւ մշուչն։ Ձիւնը ապահովուած դահուկ ընողներուն համար։ Ամէն տեսակ զուարճութիւններ։ Հանգստաւէտ պանդոկ, տաք եւ պաղ ջուր սենեակներուն մէջ, ջերմութիւն, խնամուած ճաշեր։

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 395 ՖՐ·

Կանխավճար 75 ֆր· մնացեալը վճարելի Փետրուար 15

Սահմանափակ տեղեր· Ժամ առաջ պէտք է արձանագրուիլ։

Մեկնում Փետրուար 19, կառ տը լ'Էսթէն

ԱԼՊԵՐԿ ԷՔՍՓԵՍով։

Հաւաքուիլ կառ տը լ'Էսթի մեկնումի մեծ սրահը ժամը 21ին (մեկնում 22,10ին) ճամբորդութիւն Բ· կարդով, մասնակ – ցութեան գինին մէջ են ճամբու ծախքը, պանդոկ եւ ճաշ (բացի ճամբու ճաշերէն)։

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Է.Տ· ՃԻՉԻՐԵԱՆ
Ընդհ· Պատուիրակ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՍԸ ՕՐՈՒԱՆ

Կազմակերպող՝

sevan voyages

Կ'ընկերանայ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ, 6 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ, 2 ՕՐ ԼԵՆԻՆԳՐԱՏ

ՄԱՅԻՍ 18-Է՛Ն 27

ՄԱՅԻՍ 18·— Մեկնում Լիոն – Փարիզ – Մոսկուա։ Պանդոկ, ապա պատրաստեալ՝ կարմիր հրապարակ, Կրեմլին, եւայլն, եւայլն։
ՄԱՅԻՍ 19·— Մոսկուայէն մեկնում դէպի Երեւան։
ՄԱՅԻՍ 19ԷՆ ՄԱՅԻՍ 25·— Այցելութիւններ եւ պատրաստեալներ Երեւան (Էջմիած– ծին, Մատենադարան, Էրեբունի, քաղաքի տեսարժան վայրերը եւայլն)
ՄԱՅԻՍ 25·— Մեկնում դէպի Լենինգրատ։ Պանդոկ, պատրաստեալներ (Էրմիթաժի թանգարանը, եւայլն), երկու օր։
ՄԱՅԻՍ 27·— Վերադարձ՝ Լենինգրատ — Փարիզ — Լիոն։

ԳԻՆԸ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ

2500 ՖՐԱՆՔ

(յաւելեալ 150 ֆր· երբ մեկնումը Լիոնէն է) անձ դլուխ։ Այս գինին մէջն են երթուդարձ տոմսը, բոլոր փոխադրութիւնները, բոլոր պատրաստեալները, առաջնա– կարգ պանդոկ։ Ամբողջական փանսիոն Մոսկուա եւ Լենինգրատ եւ Երեւան։

LYON

sevan voyages

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph :. 60-13-66 et 62-80-81
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

PARIS

TRIM — Mme Sonia Coumryantz
1, Rue de Sèze — PARIS (9e) Tél. : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

MARSEILLE

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 à 19 h. — tous les jours

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

Լիւսէնպուրկի Պահապանը
Վարար Ջուրեր
Ոսկիէ Կշիռը
Ամէնուն Թէոդիկը
Ազատն Կոմիտաս
Վաղը
Սեւ Արեւ

Գին 15 ֆրանք
փոստով՝ 17 ֆրանք

Դիմել «Յառաջ»ի

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1971